Ιερός Ναός Αγίου Σώστη

https://www.sostis.gr/

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΣΤΟ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

Π. Τρεμπέλα

ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΕΝΟ ΣΤΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: π. Νικόλαος Πουλάδας

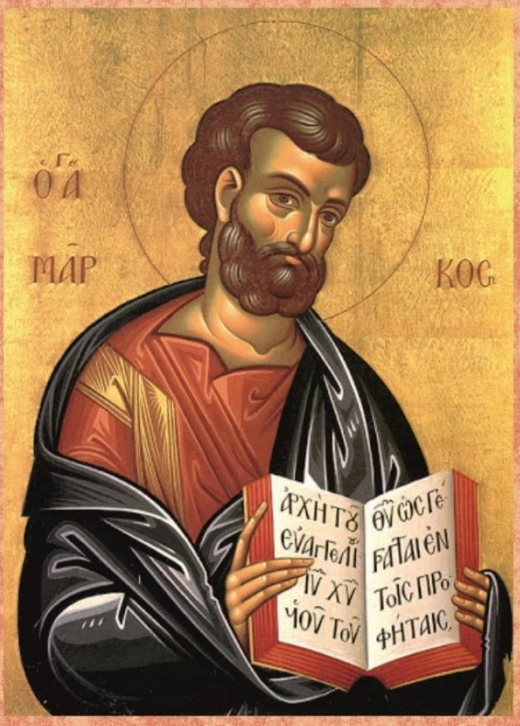

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ ΒΙΒΛΙΟΥ

http://orthodoxa-keimena.gr/

Περιεχόμενα

ΣΥΝΤΜΗΣΕΙΣ ΟΝΟΜΑΤΩΝ 7
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α’ (1) 8
Στίχ. 1-8. Ο Πρόδρομος Ιωάννης. 8
Στίχ. 9-11. Η Βάπτιση του Ιησού. 16
Στίχ. 12-13. Οι πειρασμοί στην έρημο. 20
Στίχ. 14-20. Οι πρώτοι μαθητές. 24
Στίχ. 21-28. Η θεραπεία του δαιμονισμένου στην Καπερναούμ. 30
Στίχ. 29-34. Η θεραπεία της πεθεράς του Πέτρου και άλλων. 35
Στίχ. 35-39. Αναχώρηση από την Καπερναούμ. 39
Στίχ. 40-45. Η θεραπεία του λεπρού. 42
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β’ (2) 46
Στίχ. 1-12. Η θεραπεία του παραλύτου της Καπερναούμ. 46
Στίχ. 13-17. Ο Ματθαίος μαθητής του Χριστού. 52
Στίχ. 18-22. Η νηστεία. 56
Στίχ. 23-28. Η αργία του Σαββάτου. 59
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ’ (3) 64
Στίχ. 1-12. Θεραπείες διάφορων ασθενών. 64
Στίχ. 13-19. Η οριστική εκλογή των δώδεκα Αποστόλων. 72
Στίχ. 20-27. Η εξουσία του Ιησού πάνω στα δαιμόνια. 76
Στίχ. 28-30. Η βλασφημία κατά του Αγίου Πνεύματος 82
Στίχ. 31-35. Μητέρα και αδελφοί του Κυρίου. 84
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ’ (4) 88
Στίχ. 1-9. Η παραβολή του σπορέως. 88
Στίχ. 10-20. Η σημασία της παραβολής του σπορέως. 95
Στίχ. 21-25. Η σημασία του λυχναριού και του μέτρου. 103
Στίχ. 26-29. Η παραβολή της αυξήσεως του σπόρου. 107

Στίχ. 30-34. Η παραβολή του σπόρου του σιναπιού. 111
Στίχ. 35-41. Η κατασίγαση της τρικυμίας. 114
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε’ (5) 121
Στίχ. 1-20. Η θεραπεία του δαιμονισμένου των Γεργεσηνών. 121
Στίχ. 21-43. Η θεραπεία της αιμορροούσης και η ανάσταση της κόρης του Ιαείρου 133
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ’ (6) 146
Στίχ. 1-6. Οι Ναζαρηνοί και ο Ιησούς. 146
Στίχ. 7-13. Η αποστολή των δώδεκα μαθητών. 152
Στίχ. 14-29. Η αποκεφάλιση του Ιωάννου του Βαπτιστού. 158
Στίχ. 30-44. Ο πολλαπλασιασμός των πέντε άρτων και των δύο ψαριών. 169
Στίχ. 45-52. Ο Ιησούς περπατά πάνω στη θάλασσα. 181
Στίχ. 53-56. Πολλές ομαδικές θεραπείες. 187
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ’ (7) 191
Στίχ. 1-13. Οι παραδόσεις των πρεσβυτέρων δεν καταλύουν τον νόμο. 191
Στίχ. 14-23. Τί καθιστά τον άνθρωπο ακάθαρτο. 199
Στίχ. 24-30. Η θεραπεία της κόρης της Χαναναίας. 205
Στίχ. 31-37. Η θεραπεία του κωφαλάλου. 211
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η’ (8) 216
Στίχ. 1-10. Πολλαπλασιασμός των επτά άρτων στην έρημο. 216
Στίχ. 11-21. Προσοχή από τη διδασκαλία των Φαρισαίων. 221
Στίχ. 22-26. Θεραπεία του τυφλού της Βηθσαϊδά. 228
Στίχ. 27-30. Ο Πέτρος ομολογεί την πίστη του περί του Χριστού. 231
Στίχ. 31-33. Ο Ιησούς προλέγει τον θάνατο και την ανάστασή του. 235
Στίχ. 34-38. Η αυταπάρνηση και η σωτηρία της ψυχής. 239
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ’ (9) 247
Στίχ. 1-13. Η Μεταμόρφωση του Σωτήρος. 247

Στίχ. 14-29. Η θεραπεία του σεληνιαζόμενου νέου. 259
Στίχ. 30-32. Ο Ιησούς προλέγει για δεύτερη φορά το Πάθος του. 269
Στίχ. 33-37. Ποιός είναι ο πρώτος και ο μεγαλύτερος. 272
Στίχ. 38-41. Διδασκαλία περί ανοχής. 276
Στίχ. 42-50. Προσοχή να μη σκανδαλίζουμε. 280
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι’ (10) 290
Στίχ. 1-12. Ο γάμος και το διαζύγιο. 290
Στίχ. 13-16. Ο Ιησούς ευλογεί τα παιδιά. 298
Στίχ. 17-31. Ο πλούσιος νέος και η αιώνια ζωή. 301
Στίχ. 32-34. Ο Ιησούς προλέγει για τρίτη φορά το πάθος του. 319
Στίχ. 35-45. Η φιλοδοξία δύο μαθητών. 322
Στίχ. 46-52. Η θεραπεία του τυφλού της Ιεριχούς. 331
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ’ (11) 337
Στίχ. 1-11. Η θριαμβευτική είσοδος του Κυρίου στα Ιεροσόλυμα. 337
Στίχ. 12-14. Η αποξήρανση της συκιάς. 346
Στίχ. 15-19. Η εκδίωξη των εμπόρων από το ιερό. 349
Στίχ. 20-26. Η δύναμη της πίστεως. 354
Στίχ. 27-33. Η εξουσία του Ιησού. 358
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ’ (12) 364
Στίχ. 1-12. Η παραβολή των κακών γεωργών. 364
Στίχ. 13-17. Ο φόρος στο Ρωμαίο αυτοκράτορα. 373
Στίχ. 18-27. Οι Σαδδουκαίοι ρωτούν για την ανάσταση. 379
Στίχ. 28-34. Η εντολή της αγάπης. 386
Στίχ. 35-40. Ο Μεσσίας και ο Δαβίδ. Έλεγχος των γραμματέων. 392
Στίχ. 41-44. Το δίλεπτο της χήρας. 399
+++ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ’ (13) 402

Στίχ. 1-23. Προφητεία του Κυρίου για την καταστροφή της Ιερουσαλήμ και τη συντέλεια του κόσμου. 402
Στίχ. 24-31. Συνταρακτικά σημεία της δευτέρας παρουσίας του Κυρίου. 421
Στίχ. 32-37. Άγνωστη η ημέρα της δευτέρας παρουσίας του Κυρίου. 428
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ' (14) 435
Στίχ. 1-9. Συνωμοσία εναντίον του Χριστού. Το μύρο της Βηθανίας. 435
Στίχ. 10-21. Η ετοιμασία για το Πάσχα και ο προδότης. 443
Στίχ. 22-25. Το Μυστήριο της θείας Ευχαριστίας. 453
Στίχ. 26-31. Ο Κύριος και οι μαθητές στο όρος των Ελαιών. Προλέγει τον διασκορπισμό τους και την άρνηση του Πέτρου. 457
Στίχ. 32-42. Η αγωνία και η προσευχή της Γεθσημανή. 462
Στίχ. 43-52. Η προδοσία του Ιούδα και η σύλληψη του Ιησού. 473
Στίχ. 53-65. Ο Ιησούς μπροστά στο συνέδριο. Καταδίκη σε θάνατο. 479
Στίχ. 66-72. Η άρνηση του Πέτρου 489
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ' (15) 495
Στίχ. 1-15. Ο Ιησούς μπροστά στον Πιλάτο. 495
Στίχ. 16-19. Ο Ιησούς χλευάζεται από τους στρατιώτες 505
Στίχ. 20-32. Η σταύρωση του Ιησού. 508
Στίχ. 33-39. Ο θάνατος του Ιησού. Ο εκατόνταρχος. 518
Στίχ. 40-41. Οι ευσεβείς γυναίκες. 526
Στίχ. 42-47. Ο Ιωσήφ ενταφιάζει τον Λυτρωτή. 527
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤ' (16) 534
Στίχ. 1-8. Οι Μυροφόρες στον τάφο. Αγγελικό μήνυμα για την Ανάσταση του Κυρίου. 534
Στίχ. 9-14. Εμφανίσεις του αναστημένου Κυρίου. 544
Στίχ. 15-20. Εντολές και εξουσίες στους μαθητές. Ανάληψη του Κυρίου. 548

ΣΥΝΤΜΗΣΕΙΣ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

(Πατέρες Εκκλησίας & Εκκλησιαστικοί συγγραφείς)

Α=Αθανάσιος ο Μέγας

Β=Βασίλειος ο Μέγας

Γν=Γρηγόριος Νύσσης

Ε=Ευσέβιος Καισαρείας

Ζ=Ζιγαβηνός εις τον Μάρκον

Ζμ= Ζιγαβηνός εις τον Ματθαίον

Θφ=Θεοφύλακτος Βουλγαρίας

β=Βίκτωρ Αντιοχείας

Κ=Κύριλλος Αλεξανδρείας

Σγ=Σεβηριανός Γαβάλων

Χ=Χρυσόστομος Ιωάννης

Ω=Ωριγένης

(Σύγχρονοι θεολόγοι ερμηνευτές)

The New-Century Bible St. Mark by S.D.F. Salmond, Edinburgh 1922 (**σημειώνεται με το σ**).

The International Critical Commentary, Ezra P. Gould, A critical and exegetical Commentary on the Gospel according to S. Mark, Edinburgh 1921 (**σημειώνεται με το γ**).

J.A. Bengel Gnomon of the N.T. Testament translated by I. Bryce. Τόμ. Α (**σημειώνεται με το b**).

C.L. W. Grimm Lexicon Graeco-Latinum in libros N. Lipsiae 1903. (**σημειώνεται με το g**).

Ν. Δαμαλά Ερμηνεία εις την Κ.Δ. τόμ. Β και Γ. Αθηναι 1892. (**σημειώνεται με το δ**)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α’ (1)

Στίχ. 1-8. Ο Πρόδρομος Ιωάννης.

Μαρκ.1,1. [(1)]Ἀρχὴ τοῦ εὐαγγελίου Ἰησοῦ Χριστοῦ[(2)], υἱοῦ τοῦ Θεοῦ[(3)].

Μετάφραση: *Ο Ιωάννης ο Πρόδρομος έγινε η αρχή του χαροποιού μηνύματος για την έλευση στον κόσμο του Ιησού Χριστού, ο οποίος είναι ο Υιός του Θεού που έγινε άνθρωπος. (**Η μετάφραση είναι του Τρεμπέλα στη δημοτική**)*

(1) Με διάφορους τρόπους συνδέθηκε ο στίχος αυτός με τα παρακάτω. Σύμφωνα με τους μεν, ο στίχος αποτελεί τίτλο και επιγραφή είτε όσων αμέσως επακολουθούν, είτε και του όλου βιβλίου του Μάρκου· η διήγηση λοιπόν έτσι αρχίζει απότομα από το σ. 2 και προχωρεί περιλαμβάνοντας και τον σ. 4 και εκφράζει την επόμενη έννοια: Σύμφωνα με το θείο θέλημα που προκηρύχτηκε από τους προφήτες, κατά την οποία θα εμφανιζόταν κήρυκας να προετοιμάσει το έδαφος για την εγκαθίδρυση της βασιλείας του Θεού, ήλθε ο Ιωάννης βαπτίζοντας και κηρύσσοντας (σ). Σύμφωνα όμως με άλλους ερμηνευτές, ο στίχος συνδέεται στενά με τον ακόλουθο ως εξής: «Η αρχή της νέας νομοθεσίας του Χριστού έτσι έγινε, όπως έχει γραφτεί στους προφήτες. Έπειτα αναφέρει και τα ρητά των προφητών, για να μάθεις, ότι τέτοια αρχή του ευαγγελίου έγινε, όπως αυτά τα ρητά αναφέρουν» (Ζ). Έτσι, από τον σ. 4 ο ευαγγελιστής «επιχειρεί να αποδείξει αυτό που είχε σκοπό και αρχίζει να λέει τα σχετικά με τον Ιωάννη» (Ζ). Η πιο σωστή ερμηνεία: το «αρχή του ευαγγελίου» έχει την συντακτική του απόδοση στο «ἐγένετο Ἰωάννης βαπτίζων» (σ. 4) (δ), «λέει ότι ο Ιωάννης, ο τελευταίος των προφητών, είναι η αρχή του ευαγγελίου» (Θφ). «Η αρχή του ευαγγελίου… είναι όλη η Παλαιά Διαθήκη και ο Ιωάννης είναι ο εκπρόσωπός της, ή, λόγω της σύνδεσης της Καινής με την Παλαιά, τα τέλη της Παλαιάς παρουσιάζονται μέσω του Ιωάννη» (Ω). Έτσι ο σ. 4 αποτελεί συνέχεια του σ. 1. Για να έχουμε, λοιπόν, την ορθή σύνδεση του σ. 4 πρέπει να τον διαβάσουμε, σαν να είχαν αποσιωπηθεί οι προφητικές παραθέσεις που παρεμβλήθηκαν (γ), ή, σαν να περιλαμβάνονταν αυτές μέσα σε παρένθεση.

(2) Είναι το μόνο χωρίο στα ευαγγέλια, όπου συναντιέται η φράση «ευαγγελίου Ιησού Χριστού». Αλλού ονομάζεται απλώς ευαγγέλιο, ή ευαγγέλιο του Θεού ή ευαγγέλιο της βασιλείας (σ). Προφανώς εδώ σημαίνει το αγαθό μήνυμα που αναφέρεται στον Ιησού Χριστό, αφού ο Ιωάννης είναι ο κομιστής του ευαγγελίου (γ).

Υποκείμενο του ευαγγελίου αυτού είναι ο Ιησούς Χριστός, ο χρισμένος Σωτήρας, και ασχολείται αυτό εξ' ολοκλήρου με όσα αφορούν αυτόν.

(3) Παραλείπεται η φράση «Υιού του Θεού» στον σιναϊτικό κώδικα και σε κάποιους από τους παλαιούς συγγραφείς. Η αλήθεια που εκφράζει αυτή η φράση, είναι το θεμέλιο, πάνω στο οποίο το ευαγγέλιο έχει οικοδομηθεί. Εάν ο Ιησούς δεν είναι ο Υιός του Θεού, είναι μάταιη η πίστη μας.

Μαρκ.1,2. ᾿Ως γέγραπται(1) ἐν τοῖς προφήταις(2), ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου(3) πρὸ προσώπου σου(4), ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου(5)·

Μετάφραση: *Και έγινε ο Ιωάννης η αρχή του ευαγγελίου, όπως έχει προφητευθεί και είναι γραμμένο στους προφήτες. Στο βιβλίο δηλαδή του προφήτη Μαλαχία λέει ο επουράνιος Πατέρας στο Μεσσία: Ιδού, εγώ αποστέλλω τον αγγελιοφόρο μου πριν από σένα και μπροστά από σένα. Αυτός θα προετοιμάσει τις ψυχές των ανθρώπων για να σε υποδεχθούν ως Σωτήρα και Λυτρωτή. Κι έτσι θα προετοιμάσει το δρόμο από τον οποίο θα πλησιάσει ως διδάσκαλος και Σωτήρας τους ανθρώπους.*

(1) Παλαιότερη γραφή: Καθώς γέγραπται εν τω Ησαΐα τω προφήτη. Ο Μάρκος σπάνια παραθέτει προφητείες. Εδώ πράττει αυτό, για να δείξει ότι τα γεγονότα, με τα οποία συντελέστηκε η αρχή του ευαγγελίου αποτελούσαν μέρος του θείου σχεδίου (σ) για το οποίο μίλησαν οι προφήτες. «Τα προφητικά αυτά ρητά από συμφώνου έχουν φωνάξει, ότι ο Ιωάννης θα προπορευτεί του Χριστού και θα του ετοιμάσει το δρόμο» (Ζ).

(2) «Η μαρτυρία, λοιπόν, πάρθηκε από δύο προφήτες» (Θφ), τον Ησαΐα, ο οποίος ήταν ένας από τους παλαιότερους προφήτες και τον Μαλαχία που ήταν ο νεότερος όλων. «Και τις «δύο προφητείες που ειπώθηκαν σε διαφορετικούς τόπους από δύο προφήτες, αφού τις συγκέντρωσε σε ένα χωρίο… παρέθεσε τα δύο ρητά σαν να είχαν ειπωθεί από τον Ησαΐα… Αλλά και σε άλλα σημεία, όχι μόνο αυτός (ο Μάρκος), αλλά και οι υπόλοιποι ευαγγελιστές κάνουν αυτό, συμπτύσσοντας τα προφητικά ρητά» (β). Εάν δεχτούμε ως αυθεντική γραφή «εν τω Ησαΐα τω προφήτη» πρέπει να έχουμε υπ΄όψη ότι και ο Ματθαίος συνυφαίνει στο κα 4,5 μαζί με τα λόγια του Ζαχαρία, κάποια λόγια του Ησαΐα και ο Παύλος στο Ρωμ. θ 27 παραθέτοντας ονομαστικά τον Ησαΐα, συνενώνει και κάποια λόγια του Ωσηέ (β, 1). Ο Ησαΐας ήταν πλουσιότερος στη

χρήση και γνωστότερος και τα από αυτόν αναγνώσματα κατά το Σάββατο στις συναγωγές ήταν συνηθέστερα (b).

(3) Η παράθεση από το Μαλαχίου γ 1 γίνεται και εδώ όπως και στο Ματθ. ια 10 και Λουκ. ζ 27 και διαφέρει λίγο από το εβραϊκό πρωτότυπο («… και αυτός ετοιμάσει την οδόν ενώπιόν μ ο υ» ή σύμφωνα με τους Ο΄(μετάφραση των 70 στα ελληνικά) «προ προσώπου μου»). Ο Ιεχωβά μιλά εκεί χωρίς να απευθύνεται σε κάποιον άλλον, του οποίου η οδός θα ετοιμαζόταν από τον άγγελό του. Θα ερχόταν αυτός να τιμωρήσει τις κατά τα χρόνια εκείνα καταχρήσεις των ιερέων και ο άγγελός του ήταν αυτός ο ίδιος ο προφήτης, ο οποίος με τις προφητείες του προετοίμαζε την οδό για έλευση του Κυρίου (γ). Ήδη κατά τη νέα αυτή εμφάνιση και παρέμβαση του Θεού στο Ισραήλ, άγγελος μεν του Θεού είναι ο Πρόδρομος, ενώ εκείνος του οποίου την οδό ο άγγελος αυτός προετοιμάζει, είναι ο ίδιος ο Μεσσίας που στάλθηκε από το Θεό, προς τον οποίο απευθύνεται εδώ ο Πατέρας που μιλά.

(4) «Η φράση «προ προσώπου σου» λέγεται, διότι, όπως ακριβώς στους βασιλιάδες αυτοί που πορεύονται κοντά στο άρμα, αυτοί είναι λαμπρότεροι από τους άλλους, έτσι, λοιπόν, και ο Ιωάννης φαίνεται να πορεύεται κοντά στην ίδια την παρουσία του Χριστού» (β).

(5) Βεβαιώνεται έτσι η πίστη μας και στις δύο διαθήκες και την Παλαιά και την Καινή, διότι η ακριβής αρμονία και συμφωνία, που παρατηρείται μεταξύ και των δύο, αποδεικνύει την προέλευση και των δύο από την ίδια θεία πηγή. Το «έμπροσθέν σου» παραλείπεται από τα αλεξανδρινά μεγαλογράμματα χειρόγραφα.

Μαρκ.1,3. φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ[(1)], ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ[(2)],

Μετάφραση: *Ο αγγελιοφόρος αυτός είναι εκείνος για τον οποίο προφήτευσε ο προφήτης Ησαΐας τα εξής: Φωνή ανθρώπου που κραυγάζει στην έρημο και λέει: Ετοιμάστε το δρόμο απ' τον οποίο θα έλθει σε σας ο Κύριος· κάνετε ίσιες και ομαλές τις διαβάσεις απ' τις οποίες θα περάσει. Ξεριζώστε δηλαδή απ' τις ψυχές σας τα αγκάθια των αμαρτωλών παθών και ρίξτε μακριά τις πέτρες του εγωισμού και της πωρώσεως· και καθαρίστε με τη μετάνοια το εσωτερικό σας, για να δεχθεί τον Κύριο.*

(1) «Με σαφήνεια παρουσιάζει η προφητεία, ότι αυτά που θεσπίστηκαν δεν θα γίνουν στην Ιερουσαλήμ, αλλά στην έρημο, τα οποία εκπληρώνονταν ιστορικά και

κατά γράμμα στον βαπτιστή Ιωάννη, που κήρυττε την σωτήρια φανέρωση στην έρημο του Ιορδάνη… Το «φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ» το είπε ο μακάριος βαπτιστής σε αυτούς που στάλθηκαν από τους αρχιερείς και διδασκάλους του λαού» (β). Κανείς τόπος δεν είναι τόσο απομακρυσμένος, ώστε να μας αποκλείει από τις επισκέψεις της θείας χάριτος. Αντιθέτως τις γλυκύτερες επικοινωνίες τους με το Θεό είχαν οι άγιοι, όταν είχαν αποσυρθεί μακριά από τους θορύβους του κόσμου σε τόπους ερημικούς. Σε έρημο δόθηκε ο νόμος. Και οι πρώτες αρχές της Κ.Δ. στην έρημο σημειώνονται.

(2) Δες Ματθ. γ 3, όπου ερμηνεύτηκε η από τον Ησαΐα (μ 3) παράθεση. Στις δύο αυτές παραθέσεις μπορούμε να παρατηρήσουμε, ότι ο Χριστός με το ευαγγέλιό του έρχεται ανάμεσά μας, φέρνοντας μαζί με τον εαυτό του, θησαυρό ανεξάντλητο χάριτος. Η διαφθορά όμως του κόσμου είναι τέτοια, ώστε πρέπει να προηγηθεί εργασία για να προετοιμαστεί τόπος για αυτόν και για να απομακρυνθεί καθετί που καθίσταται όχι μόνο εμπόδιο αλλά και αντίσταση στην πρόοδό του. Όταν ο Θεός απέστειλε τον Υιό του στον κόσμο, προνόησε, και όταν στέλνει αυτόν στις καρδιές προνοεί, αποτελεσματικά προνοεί, για να προετοιμάσει την οδό του μπροστά του, διότι οι βουλές της χάριτος για κανένα λόγο δεν μπορούν να ματαιωθούν. Κανείς όμως δεν μπορεί να περιμένει τις παρηγοριές αυτής της χάρης εάν δεν προετοιμάσει τον εαυτό του να τις δεχτεί, με συναίσθηση των αμαρτιών του και ταπείνωση για αυτές. Όταν ο σκοτισμός της διάνοιας διασκορπιστεί και οι διεστραμμένες διαθέσεις εξομαλυνθούν, τότε ανοίγει και η οδός στις παρηγοριές και ενισχύσεις του Χριστού.

Μαρκ.1,4. ἐγένετο[(1)] ᾽Ιωάννης βαπτίζων[(2)] ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ κηρύσσων[(3)] βάπτισμα μετανοίας[(4)] εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν[(5)].

Μετάφραση: *Και έγινε ο Ιωάννης αρχή του ευαγγελίου, με το να βαπτίζει στην έρημο και με το να κηρύττει βάπτισμα που έπρεπε να συνοδεύεται με εσωτερική μετάνοια, έτσι ώστε οι βαπτισμένοι να λάβουν αργότερα την άφεση των αμαρτιών τους, την οποία θα τους εξασφάλιζε ο Μεσσίας που θα ερχόταν μετά τον Ιωάννη.*

(1) Εάν χωρίσουμε τον στίχο με τελεία από τα προηγούμενα, το Εγένετο=Εμφανίστηκε, όπως στο Ιαάννου α 6 και Β΄Πέτρ. β 1. Λέγεται η λέξη για ανθρώπους που έρχονται στη δημοσιότητα (g). Εάν θεωρήσουμε τον στίχο συνέχεια του σ. 1=χρημάτισε, έγινε, υπήρξε. Δηλαδή, αρχή του ευαγγελίου υπήρξε ή χρημάτισε ο Ιωάννης. Ενώ το βαπτίζων και κηρύσσων είναι μετοχές που εξηγούν τον τρόπο με

τον οποίο έγινε ο Ιωάννης αρχή του ευαγγελίου (δ). Λιγότερο πιθανή ερμηνεία: «Το «έγινε» με την έννοια του «ήταν»» (Ζ). Βάπτιζε και κήρυσσε.

(2) Αρχίζει από εκείνο, το οποίο, το οποίο ο Ιωάννης έπραττε (=βάπτιζε) και προχωρεί στα λόγια, τα οποία αυτός συνέδεε με το βάπτισμα (=κήρυττε).

(3) Το κήρυγμα ήταν κύριο έργο του. Δεν ήλθε πολεμώντας, ούτε φιλονεικώντας, αλλά κηρύσσοντας, διότι με την «ανοησία» του κηρύγματος θα θεμελιωθεί και θα επεκταθεί η βασιλεία των ουρανών.

(4) Η γενική σημαίνει την έννοια της τελετής, την εσωτερική πράξη, της οποίας το βάπτισμα ήταν το εξωτερικό σημάδι και η επισφράγιση. Η κλήση αυτή του Ιωάννη για μετάνοια δεν ήταν κάτι απροσδόκητο για τους Ιουδαίους, διότι αυτοί πίστευαν, ότι λόγω των αμαρτιών του έθνους τους επιβραδυνόταν η εμφάνιση του Μεσσία (γ).

(5) Εκφράζει τον σκοπό του βαπτίσματος της μετανοίας. «Είναι φανερό λοιπόν, ότι το βάπτισμα του Ιωάννη, ήταν προπαρασκευαστικό για την άφεση των αμαρτιών. Διότι πρέπει ο αμαρτωλός να μετανοήσει πρώτα, και έπειτα να τύχει της άφεσης. Δεν είπε όμως «Και αφέσεως αμαρτιών», για να μην νομίσεις, ότι αυτού του είδους το βάπτισμα παρείχε και άφεση. Αλλά πρόσθεσε «εις (=με σκοπό) άφεση αμαρτιών», δηλαδή για άφεση. Κήρυττε δηλαδή μετάνοια, λόγω της άφεσης, έτσι ώστε, αφού μέσω της μετάνοιας καταδικάσουν τους εαυτούς τους και νιώσουν κατάνυξη, για όσα αμάρτησαν, να ζητήσουν θερμά αυτόν του σηκώνει την αμαρτία του κόσμου και όταν εμφανιστεί, να τρέξουν προς αυτόν και να πάρουν από αυτόν την άφεση» (Ζ). «Για αυτόν το λόγο έπειθε αυτούς να ομολογούν και να μετανοούν για τα αμαρτήματα… για να δεχτούν ευκολότερα την άφεση στη συνέχεια. Διότι αν δεν κατηγορούσαν τους εαυτούς τους, τότε ούτε την χάρη θα ζητούσαν· αν όμως δεν την ζητούσαν, δεν θα τύχαιναν ούτε της άφεσης» (Χ).

Μαρκ.1,5. [(1)]καὶ ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν πᾶσα ἡ Ἰουδαία χώρα καὶ οἱ Ἰεροσολυμῖται[(2)], καὶ ἐβαπτίζοντο πάντες ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ ὑπ᾽ αὐτοῦ ἐξομολογούμενοι[(3)] τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν.

Μετάφραση: *Και πήγαιναν σ' αυτόν οι κάτοικοι όλης της Ιουδαίας και οι Ιεροσολυμίτες. Και βαπτίζονταν όλοι από τον Ιωάννη στον Ιορδάνη ποταμό, ενώ συγχρόνως εξομολογούνταν φανερά τις αμαρτίες τους.*

(1) Ο σ. σχεδόν ταυτίζεται με το Ματθ. γ 5,6 και ερμηνεύτηκε εκεί. Το κήρυγμα και το βάπτισμα της μετάνοιας, το διενεργεί ο Ιωάννης στην Ιουδαία μεταξύ των κατοίκων της, οι οποίοι θεωρούνταν ως ο εκλεκτός λαός του Θεού, που λάτρευε τον αληθινό Θεό. Και αυτοί λοιπόν είχαν ανάγκη μετανοίας. Και όχι μόνο οι Ιεροσολυμίτες, αλλά και οι κάτοικοι της υπαίθρου. Διότι και εκείνοι, που νομίζουν, ότι είναι μακριά από τους πειρασμούς και την φασαρία των πόλεων, δεν μπορούν να πλύνουν με αθωότητα τα χέρια τους, αλλά έχουν ανάγκη μετάνοιας.

(2) Αποτελεί μεγάλη τιμή για τον Ιωάννη, ότι τόσο πολλοί και με τόσο σεβασμό συνέρρεαν προς αυτόν. Είναι αξιοσημείωτο, ότι εκείνοι, οι οποίοι δεν επιζητούν την δόξα και τον σεβασμό του κόσμου, όπως ο Ιωάννης, αυτοί συχνά είναι πρόσωπα που τιμώνται από τους άλλους και απολαμβάνουν τον ειλικρινή σεβασμό τους. Και οι άνθρωποι αισθάνονται βαθιά εκτίμηση και ευλάβεια προς αυτούς πολύ περισσότερο από όσο θα μπορούσε κανείς να φανταστεί.

(3) Η εξομολόγηση αυτή των αμαρτιών προσέδιδε πραγματικότητα στο βάπτισμα, καθιστώντας αυτό βάπτισμα μετάνοιας (γ). Εξομολογούμενοι=ομολογούσαν φανερά· εκφράζει την δημοσιότητα της πράξης. Δεν πρόκειται για ιδιαίτερη ομολογία που γινόταν σε μόνον τον Ιωάννη (σ).

Μαρκ.1,6. [(1)]ἦν δὲ ὁ Ἰωάννης ἐνδεδυμένος τρίχας καμήλου[(2)] καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ[(3)], καὶ ἐσθίων ἀκρίδας καὶ μέλι ἄγριον[(4)].

Μετάφραση: *Αλλά και η όλη ζωή και η εμφάνιση του Ιωάννη ήταν σύμφωνη με το κήρυγμά του σε όλα. Φορούσε δηλαδή ένδυμα υφασμένο από τρίχες καμήλας κα είχε δερμάτινη ζώνη γύρω απ' τη μέση του, κι έτρωγε ακρίδες, από εκείνες που έφερνε ο άνεμος σαν σύννεφο απ' την Αραβία στην έρημο, και μέλι που αποθήκευαν τα άγρια μελίσσια μέσα στις σχισμές των βράχων.*

(1) Και για τον σ. αυτόν δες Ματθ. γ 4. Διαφορετικές γραφές σε αυτόν: Και ην ο Ιωάννης… και έσθων.

(2) Δεν λέει δέρμα αλλά τρίχες καμήλας, από το οποίο συμπεραίνουμε, ότι πρόκειται πιθανότατα για ένδυμα υφασμένο από τρίχες καμήλας (γ). «Το οποίο ο Ματθαίος το λέει σαφέστερα, ότι το ένδυμά του ήταν από τρίχες καμήλας» (β).

(3) Έτσι κατά την εξωτερική του ενδυμασία ήταν όμοιος με τον Ηλία, όπως έμοιαζε με αυτόν και στη σοβαρότητα της κλήσης για μετάνοια, την οποία κήρυττε προς τον λαό του. Τέτοιο ήταν το ένδυμα και των παλαιών προφητών (Ζαχ. ιγ 4) και ιδιαίτερα του Ηλία (Δ΄Βασ. α 8)(σ).

(4) Ο τρόπος της ζωής του Ιωάννη ήταν η αρχή ευαγγελικού πνεύματος. Διότι εκδήλωνε μεγάλη αυταπάρνηση, υποταγή της σάρκας, άγια περιφρόνηση προς τον κόσμο και μη συμμόρφωση και συσχηματισμό με αυτόν. Αυτά, βεβαίως, μπορούν αληθινά να ονομαστούν αρχή του ευαγγελίου του Χριστού σε οποιαδήποτε ψυχή. Όσο περισσότερο ελεύθεροι είμαστε από τις επιθυμίες της σάρκας και ζούμε πάνω από τον κόσμο, τόσο καλύτερα προετοιμασμένοι είμαστε για τον Χριστό. Εκείνοι, οι οποίοι περίμεναν τον Μεσσία ως κοσμικό άρχοντα, θα νόμιζαν ότι και ο πρόδρομός του θα ερχόταν με μεγάλη πομπή και λαμπρότητα. Αλλά η ενδυμασία και διατροφή του Ιωάννη παρουσιάζεται τελείως αντίθετη. Είναι ο Ιωάννης μέγας ενώπιον του Κυρίου, αλλά άσημος ενώπιον του κόσμου. Και δείχνει έτσι ότι η δόξα της βασιλείας του Χριστού θα είναι καθαρά πνευματική και οι υπήκοοί της θα είναι κατά το πλείστον από τους αδύναμους του κόσμου και τους φτωχούς, των οποίων οι τιμές, οι απολαύσεις και τα πλούτη πηγάζουν από άλλον, πνευματικό και ουράνιο, κόσμο.

Μαρκ.1,7. [(1)]καὶ ἐκήρυσσε λέγων· ἔρχεται ὁ ἰσχυρότερός μου[(2)] ὀπίσω μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς κύψας[(3)] λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ[(4)].

Μετάφραση: *Και κήρυττε λέγοντας: Έρχεται ύστερα από μένα εκείνος που είναι πιο δυνατός από μένα λόγω του αξιώματός του και της θείας φύσεώς του. Μπροστά του εγώ δεν είμαι άξιος να σκύψω και να λύσω ως δούλος το λουρί των υποδημάτων του.*

(1) Δες Ματθ. γ 11.

(2) Δεν λέγεται εδώ ως προς τι αυτός που έρχεται είναι ισχυρότερος και σε τι συνίσταται η μεγαλύτερη ισχύς του. Από τα συμφραζόμενα όμως βγαίνει, ότι ήταν ισχυρότερος για την υπεροχή του βαπτίσματος (σ), δηλαδή λόγω του ότι θα βάπτιζε με Πνεύμα Άγιο (γ). Ή, πιο σωστά, «βλέποντας το μέγεθος του αξιώματος και την υπεροχή της θεότητας, λέει ότι, δεν είμαι ικανός να καταλογιστώ ούτε στην τάξη του υπηρέτη» (β). Παρόλο που ο Ιωάννης είχε έλθει με πνεύμα και δύναμη του Ηλία, ο Χριστός υπήρξε ισχυρότερός του. Παρόλο που ο Ιωάννης υπήρξε αληθινά μέγας, μέγας ενώπιον του Κυρίου, τόσο μέγας, ώστε μεγαλύτερος από αυτόν δεν είχε

γεννηθεί από κάποια γυναίκα έως τότε, παρ' όλ' αυτά δεν θεωρεί τον εαυτό του άξιο να σκύψει για να λύσει το λουρί των υποδημάτων του Χριστού. Εκείνοι τους οποίους ο Θεός τιμά, όπως τον Ιωάννη, δεν επαίρονται αλλά ταπεινώνονται βαθύτατα στα ίδια τους τα μάτια. Σπεύδουν πρόθυμα να ταπεινωθούν, ώστε ο Χριστός να δοξαστεί· θέλουν να μικρύνουν αυτοί, να γίνουν αφανείς, να μην είναι τίποτα, για να είναι το παν ο Χριστός και μόνος αυτός να φαίνεται.

(3) Με τη μία αυτή λέξη πόσο ζωηρά περιγράφει την πράξη για την οποία μιλά.

(4) «Η σύνταξη του ρητού είναι ως εξής· Του οποίου, αφού σκύψω, δεν είμαι ικανός να λύσω το λουρί των υποδημάτων του. Διότι σκύβει αυτός που θέλει να λύσει αυτό. Υποδήματα λέει τα σανδάλια. Το «του οποίου (γενική πτώση)» είναι συνηθισμένο στους Εβραίους, όπως το· Του οποίου το στόμα είναι γεμάτο κατάρα. Ομοίως επίσης και το «στον οποίο (δοτική)», όπως το «μακάριος ο άνδρας στον οποίο υπάρχει η βοήθεια σε αυτόν από εσένα»» (Ζ). «Είναι άλλο το να βαστά κάποιος τα υποδήματα, τα οποία είναι, εννοείται, ήδη λυμένα από τα πόδια αυτού που τα φορούσε, και άλλο το να σκύψει και να λύσει το λουρί των υποδημάτων» (Ω). Το σανδάλι, το οποίο κάλυπτε μόνο το πέλμα του ποδιού, δενόταν με λουρί. Ήταν έργο των δούλων της κατώτατης τάξης να φέρνουν ή να μεταφέρουν τα σανδάλια των κυρίων (Ματθ. γ 11). Το να λύνει κάποιος τα λουριά των σανδαλιών ήταν ακόμη πιο δουλικό έργο (σ). «Δεν είμαι άξιος να είμαι ούτε έσχατος δούλος του, ώστε να λύσω του λουρί, δηλαδή το δέσιμο από το λουρί των υποδημάτων» (Θφ).Τόσο μέγας, τόσο ισχυρός και υψηλός είναι ο Χριστός, ώστε ο Ιωάννης θεωρεί τον εαυτό του ανάξιο να χρησιμοποιηθεί για την ευτελέστατη αυτή υπηρεσία σε αυτόν· ακόμη και για να σκύψει κάτω για να λύσει το λουρί του υποδήματός του. Αληθινός κήρυκας του ευαγγελίου ο Ιωάννης διακηρύττει την ασύγκριτη υπεροχή του Χριστού και κατηύθυνε την προσοχή των ακροατών του όχι στον εαυτό του, αλλά προς τον Ιησού. «Είναι άλλο αυτό που λέει ο Ματθαίος, το να βαστά, δηλαδή, τα υποδήματα, και άλλο το να σκύψει να λύσει το λουρί των υποδημάτων. Και είναι φυσικό βεβαίως, χωρίς κανείς από τους ευαγγελιστές να σφάλλει, ότι και τα δύο τα είχε πει ο Βαπτιστής σε διαφορετικούς καιρούς με διαφορετική έννοια» (β).

Μαρκ.1,8. ἐγὼ[(1)] μὲν ἐβάπτισα ὑμᾶς ἐν ὕδατι[(2)], αὐτὸς δὲ βαπτίσει ὑμᾶς ἐν Πνεύματι ̔Αγίῳ[(3)].

Μετάφραση: *Εγώ σας βάπτισα με νερό, αυτός όμως θα σας βαπτίσει με Πνεύμα Άγιον, το οποίο θα καθαρίσει και τις ψυχές σας.*

(1) Δες Ματθ. γ 11.

(2) «Επειδή δεν είχε δοθεί ακόμη Άγιο Πνεύμα, λέει ότι βαπτίζει με νερό, ενώ αυτός, δηλαδή ο Χριστός, προλέγει ο Ιωάννης, ότι θα βαπτίζει με Πνεύμα άγιο· του οποίου χαρίσματος και έτυχαν, μετά την άνοδο του Χριστού στους ουρανούς, πρώτοι οι θεσπέσιοι μαθητές, σύμφωνα με την υπόσχεση του Σωτήρα, που είπε στους μαθητές: Εσείς, όμως, θα βαπτιστείτε με Πνεύμα Άγιο» (β). Το βάπτισμα λοιπόν του Ιωάννη «από το δικό μας μεν ήταν ατελέστερο, ενώ από το ιουδαϊκο ήταν υψηλότερο, σαν να ήταν κάπως ενδιάμεσο και των δύο» (β).

(3) Η απουσία του άρθρου δείχνει ότι το Πνεύμα το Άγιο θεωρείται εδώ σαν ένα χυμένο, κατά κάποιο τρόπο, στοιχείο, σαν μία ατμόσφαιρα ή ωκεανός από τα οποία περικλειόμαστε και καλυπτόμαστε. Ενώ το επίθετο «άγιο», εφόσον το Πνεύμα εδώ θεωρείται ως αυτό που μας καθαρίζει, προφανώς λέγεται με έννοια ηθική. Το νερό καθαρίζει μόνο το σώμα και συμβολίζει απλώς την εσωτερική καθαρότητα του ανθρώπου. Αλλά το άγιο Πνεύμα καθαρίζει και αγιάζει το εσωτερικό της ψυχής και αυτό είναι και το πραγματικό βάπτισμα, το οποίο παρέχει αυτός που έρχεται (γ).

Στίχ. 9-11. Η Βάπτιση του Ιησού.

Μαρκ.1,9. Καὶ[(1)] ἐγένετο[(2)] ἐν ἐκείναις[(3)] ταῖς ἡμέραις ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ Ναζαρὲτ τῆς Γαλιλαίας[(4)] καὶ ἐβαπτίσθη[(5)] ὑπὸ Ἰωάννου εἰς τὸν Ἰορδάνην.

Μετάφραση: *Εκείνες τις ημέρες πήγε εκεί ο Ιησούς από τη Ναζαρέτ της Γαλιλαίας. Και βαπτίσθηκε από τον Ιωάννη στον Ιορδάνη ποταμό.*

(1) Δες Ματθαίου. γ 13. Παρά τη συντομία της, η αφήγηση του Μάρκου για το βάπτισμα είναι ζωηρή και λεπτομερής (σ).

(2) «Η φράση «και συνέβη» είναι συνηθισμένη φράση στους Εβραίους. Έπειτα αρχίζει να λέει τι συνέβη» (Ζ).

(3) «Ημέρες λέει τώρα, αυτές στις οποίες κήρυττε το βάπτισμα της μετανοίας ο Ιωάννης» (Ζ). Αξιοσημείωτη και η επόμενη ερμηνεία: Σε εκείνες τις ημέρες, στο χρόνο που προκαθορίστηκε από τον Πατέρα, ώστε σε αυτόν να γίνει η αρχή του ευαγγελίου.

Όταν ήλθε το πλήρωμα του χρόνου, όπως πολλές φορές σημαίνεται στην Π.Δ. με τη φράση «Στις ημέρες εκείνες». Ήδη οι έσχατες του Δανιήλ εβδομάδες άρχισαν ή μάλλον το τελευταίο μισό της έσχατης εβδομάδας, όταν «θα συνάψει και θα καταστήσει ισχυρή μια διαθήκη σε πολλούς» ο Μεσσίας (Δανιήλ θ 27).

(4) «Ο Ματθαίος μεν είπε απλώς από τη Γαλιλαία, ενώ ο Μάρκος πρόσθεσε ειδικότερα και την πόλη στην οποία έμενε» (Ζ). Αυτό αποτελεί ένδειξη, ότι το ευαγγέλιο γράφτηκε για αναγνώστες εθνικούς που αγνοούσαν την Παλαιστίνη (γ).

(5) Δες πόσο ταπεινά υποτάσσεται στο Θεό ερχόμενος να βαπτιστεί από τον Ιωάννη. Έτσι πήρε πάνω του το ομοίωμα της αμαρτωλής σάρκας, ώστε, αν και αυτός ήταν καθαρός και άμεμπτος, δέχεται βάπτισμα μετανοίας σαν να ήταν μολυσμένος. Εξίσου όμως αληθινή και η επόμενη ερμηνεία: «Δεν βαπτίστηκε για αμαρτίες (του). Διότι αυτός ήταν αυτός που σηκώνει την αμαρτία του κόσμου, ο οποίος δεν έκανε αμαρτία ούτε βρέθηκε δόλος και τα υπόλοιπα που λέει το χωρίο. Ούτε (βαπτίστηκε) επειδή είχε ανάγκη να χορηγηθεί σε αυτόν το Πνεύμα. Διότι εκείνο το βάπτισμα (του Ιωάννη) ήταν έρημο και από τα δύο αυτά… Αλλά βαπτίστηκε (ο Κύριος) για να γίνει γνωστός στους πολλούς και να πιστέψουν… Και για αυτό λοιπόν γίνεται τότε η κάθοδος του Πνεύματος, όχι επειδή για πρώτη φορά τότε επιφοίτησε σε αυτόν (διότι δεν ήταν έρημος αυτού) αλλά για να δείξει αυτόν που ανακηρυσσόταν, κάνοντάς τον με το πέταγμά του γνωστό σε όλους σαν ακριβώς με κάποιο δάκτυλο. Και για να εκπληρώσει κάθε δικαιοσύνη βαπτίζεται, η οποία είναι η εκπλήρωση των εντολών. Και είναι εντολή και το να υπακούσει κανείς σε προφήτη που βαπτίζει… Αν όμως πεις ότι βαπτίστηκε και για να αγιάσει σε μας τα νερά, και αυτό να πεις δεν κάνεις λάθος» (β)

Μαρκ.1,10. καὶ[(1)] εὐθέως[(2)] ἀναβαίνων ἀπὸ τοῦ ὕδατος εἶδε σχιζομένους[(3)] τοὺς οὐρανοὺς καὶ τὸ Πνεῦμα ὡς περιστερὰν[(4)] καταβαῖνον[(5)] ἐπ᾽ αὐτόν·

Μετάφραση: *Και όταν ανέβαινε από το νερό του ποταμού, αμέσως, την ίδια στιγμή, είδε να σχίζονται οι ουρανοί και το Πνεύμα το Άγιον να κατεβαίνει σαν περιστέρι και να έρχεται επάνω του.*

Μαρκ.1,11. καὶ φωνὴ[(6)] ἐγένετο ἐκ τῶν οὐρανῶν· σὺ εἶ ὁ υἱός μου[(7)] ὁ ἀγαπητός, ἐν σοὶ ηὐδόκησα[(8)].

Μετάφραση: *Τότε μια φωνή ήλθε απ' τα ουράνια που έλεγε: Εσύ είσαι ο υιός μου ο αγαπημένος, στον οποίο ευαρεστήθηκα. Διότι και ως άνθρωπος απολύτως αναμάρτητος μου άρεσες και με ευχαρίστησες σε όλα.*

(1) Δες Ματθαίου. γ 16.

(2) Δηλώνει το ταυτόχρονο της οπτασίας= αμέσως μόλις ανέβαινε είδε (δ).

(3) «Ο Ματθαίος μεν και ο Λουκάς λένε ότι άνοιξαν οι ουρανοί, ενώ αυτός λέει σχίστηκαν» (Ζ). Πιο έντονο το σχίστηκαν. Το σχίζεται λέγεται για εκείνο, το οποίο στο παρελθόν δεν είχε ανοιχτεί. Ο Χριστός πρώτος άνοιξε τον ουρανό (b).

(4) Η όμοια με περιστέρι μορφή, που συμβολίζει εδώ το άγιο Πνεύμα, συνδέεται άριστα με το περιστέρι που επέστρεψε στο Νώε με μήνυμα ειρήνης και ελπίδας για τη νέα τάξη, που αναδυόταν από τα νερά, στα οποία είχε ταφεί ο παλαιός κόσμος με όλες τις πονηρές του πράξεις (σ). «Για αυτό έμοιασε με περιστέρι το άγιο Πνεύμα, για να δειχτεί, ότι ένας είναι ο Θεός της Παλαιάς και της Καινής Διαθήκης και για να υπενθυμίσει τον κατακλυσμό του Νώε. Διότι τότε την λήξη του κατακλυσμού περιστέρι την ανήγγειλε, που κουβαλούσε στο στόμα κλαδί ελιάς. Και εδώ πάλι, εμφανιζόμενο με μορφή περιστεριού το άγιο Πνεύμα δηλώνει την απαλλαγή από τα αμαρτήματα» (Θφ). «Και τώρα με μορφή περιστεριού, όχι με σώμα έρχεται το Πνεύμα, αναγγέλλοντας στην οικουμένη το έλεος του Θεού, και δηλώνοντας ταυτόχρονα, ότι ο πνευματικός άνθρωπος πρέπει να είναι απονήρευτος και πράος, απλός και άδολος» (β). Δεν κατεβαίνει με μορφή αετού, ο οποίος, αν και είναι βασιλιάς τω πτηνών, είναι όμως πτηνό σαρκοφάγο, αλλά με μορφή περιστεριού, του οποίου κανένα άλλο πτηνό δεν είναι περισσότερο άκακο και αβλαβές. Το περιστέρι ήταν το μόνο από τα πτηνά, που προσφερόταν ως θυσία (Λευϊτικό α 14) και ο Χριστός μέσω του Πνεύματος, του αιωνίου Πνεύματος, πρόσφερε τον εαυτό του θυσία άμεμπτη στο Θεό. Οι ειδήσεις για την κατάπαυση του κατακλυσμού με περιστέρι μεταφέρθηκαν στο Νώε. Πολύ κατάλληλα λοιπόν και οι χαρμόσυνες ειδήσεις της ειρήνευσής μας με το Θεό μεταφέρονται σε εμάς τώρα από το Πνεύμα με μορφή περιστεριού. Μιλά αυτό για την ευαρέσκεια του Θεού προς τους ανθρώπους. Το ότι ο Θεός είναι μέσα στο Χριστό συμφιλιώνοντας τον κόσμο με τον εαυτό του, είναι χαρμόσυνο μήνυμα, που μεταφέρεται σε εμάς πάνω σε φτερά, πάνω στα φτερά περιστεριού. Περιστεριού «που είναι άδολο, πραότατο, και γεννά πολλά παιδιά» (Γν). Το περιστέρι ήταν το έμβλημα της καθαρότητας. Και η εμφάνισή του εδώ συμφωνεί με την γλυκύτητα και το ειρηνικό της βασιλείας του Χριστού (γ).

(5) Η κατάβαση του Πνεύματος ήταν πραγματικό γεγονός. Δεν ήταν απλό σύμβολο, που μαρτυρούσε, ότι το πρόσωπο του Κυρίου είχε μέσα του το άγιο Πνεύμα. Χωρίς να αποκλείεται, ότι ο Κύριος είχε μέσα στον εαυτό του και προηγουμένως το Πνεύμα, παρεχόταν τώρα σε Αυτόν κατά την ανθρώπινη φύση του και ειδική ενίσχυση που ετοίμαζε αυτόν στο μεσσιακό του έργο, το οποίο επρόκειτο ήδη να αρχίσει. Παράλληλη με την κάθοδο αυτή είναι η κάθοδος του αγίου Πνεύματος κατά την Πεντηκοστή, η οποία ετοίμασε τους μαθητές για το νέο τους αποστολικό έργο, στο οποίο επρόκειτο να επιδοθούν. Επιπλέον η κάθοδος αυτή ήταν ενδεικτική της σημασίας και της σπουδαιότητας του βαπτίσματος, το οποίο ο Κύριος θα έδινε σε εμάς (γ).

(6) «Διατύπωσε ο Θεός φωνή στο σώμα του αέρα για να την καταλάβουν αυτοί που άκουγαν και αυτή η φωνή έγινε σύμφωνα με την επικρατούσα συνήθεια αυτών που μιλάνε. Έτσι ο Θεός, ο οποίος θέλει όλοι να σωθούν και να έλθουν σε επίγνωση της αλήθειας, για τον σκοπό της σωτηρίας των ανθρώπων άρθρωσε τον λόγο στον αέρα, όπως λέει και προς του Ιουδαίους ο Κύριος που νόμιζαν ότι έγινε βροντή, επειδή ο ήχος δημιουργήθηκε στον αέρα, ότι «δεν έγινε για μένα αυτή η φωνή, αλλά για εσάς» (Γν).

(7) «Αν ο Χριστός είναι άλλος μέσα σε άλλον, σύμφωνα με τα λόγια του Νεστορίου (αιρετικού), θα έπρεπε να πει: Μέσα σε σένα είναι ο γιος μου ο αγαπητός» (β).

(8) «Στο κατά Ματθαίον μεν έχει γραφτεί: αυτός είναι ο υιός μου. Ο Μάρκος όμως και ο Λουκάς γράφουν Εσύ είσαι ο υιός μου. Τι λοιπόν θα πούμε για αυτό;… Οι ευαγγελιστές άλλοτε μεν απομνημονεύουν ακέραια αυτά τα ρητά. Άλλοτε όμως την μεν έννοια του ρητού την διασώζουν ολόκληρη, αλλά κάποιες λέξεις τις αλλάζουν ελαφρώς χωρίς να γίνεται αισθητό, όταν αυτό δεν πρόκειται να βλάψει καθόλου τον λόγο, αφού η λέξη που αντικατέστησε την άλλη σημαίνει ακριβώς το ίδιο» (Ζ). Έως τότε ο Κύριος περνούσε τη ζωή του με αφάνεια ως τέκτων στη Ναζαρέτ. Τώρα δημόσια ανακηρύσσεται από τον Πατέρα ως Υιός του αγαπητός. Πόσες αξίες είναι κρυμμένες κάτω από τη σκιά της ασημότητας, της αφάνειας ή και της περιφρόνησης του κόσμου και δεν είναι δυνατόν να γίνουν γνωστές ή και δεν θέλουν να γίνουν γνωστές καλυπτόμενες από το πέπλο της ταπεινοφροσύνης τους! Αλλά γρήγορα ή αργά θα καταστούν γνωστές, όπως και ο Χριστός έγινε γνωστός αφού μαρτυρήθηκε από τον Πατέρα στον κατάλληλο χρόνο. Δες ποιά είναι η σχέση του Κυρίου Ιησού με το Θεό. Εσύ είσαι ο Υιός μου. Ο Ιησούς Χριστός είναι ο Υιός του Θεού από προαιώνια γέννηση, που γεννήθηκε ως πρωτότοκος από τον Πατέρα πριν από κάθε κτίση (Κολασσαείς α

15, Εβραίους α 3). Αλλά είναι υιός του Θεού και ως άνθρωπος αφού γεννήθηκε με υπερφυσική σύλληψη από το άγιο Πνεύμα (Λουκά α 35) και επιπλέον προορίστηκε με ειδική απόφαση και ανάδειξη από τον πατέρα στο έργο και το αξίωμα του Λυτρωτή του κόσμου. Αυτόν ο Πατέρας σφράγισε και αγίασε ο Θεός. Ο αγαπητός Υιός μου. Είναι ο υιός της αγάπης του Πατέρα (Κολασσαείς α 13), ο οποίος είναι μέσα στους κόλπους του πατέρα αιωνίως (Ιωάννου α 18), η ευφροσύνη του Πατέρα πάντοτε μεν, ιδιαίτερα όμως στο έργο της σωτηρίας των ανθρώπων, ως μεσίτης ανάμεσα σε μας και τον Πατέρα. Για αυτό ο Πατέρας αυτόν «αγαπά, επειδή αυτός θυσιάζει την ζωή του, για να την πάρει πάλι» (Ιωάννου ι 17). Δείτε και θαυμάστε, ποια αγάπη έδειξε σε εμάς ο Θεός, αφού παρέδωσε τον Υιό της αγάπης του να πάθει και να πεθάνει για εκείνους, που ήταν γενεά οργής. Σε σένα ευαρεστήθηκα. Ευαρεστείται με αυτόν, αλλά και με κάθετί που είναι σε αυτόν. Και με όλους λοιπόν που είναι ενωμένοι με αυτόν. Μέσω αυτού οι πνευματικές μας θυσίες γίνονται ευπρόσδεκτες στο Θεό (Α Πέτρου β 5). Έξω από τον Χριστό ο Θεός είναι φωτιά που κατακαίει. Αλλά με το Χριστό είναι Πατέρας συμφιλιωμένος με εμάς. Αποτελεί η φωνή αυτή του Πατέρα περίληψη του όλου ευαγγελίου. Είναι λόγος αξιόπιστος και κάθε αποδοχής άξιος, ότι ο Θεός διακήρυξε τον Ιησού Χριστό αγαπητό του Υιό, στον οποίο ευαρεστήθηκε και μαζί με αυτήν τη φωνή του Πατέρα πρέπει να εναρμονιστούν και οι δικές μας φωνές, διαλαλώντας με πίστη, ότι αυτός είναι ο αγαπητός Σωτήρας μας, μέσω του οποίου ευαρεστούμε και εμείς στον Πατέρα.

Στίχ. 12-13. Οι πειρασμοί στην έρημο.

Μαρκ.1,12. Καὶ εὐθέως τὸ Πνεῦμα αὐτὸν ἐκβάλλει[(1)] εἰς τὴν ἔρημον[(2)]·

Μετάφραση: *Αμέσως μετά το βάπτισμά του το Άγιον Πνεύμα με εσωτερική παρακίνηση τον έβγαλε στην έρημο.*

Μαρκ.1,13. καὶ ἦν ἐκεῖ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἡμέρας τεσσαράκοντα πειραζόμενος[(3)] ὑπὸ τοῦ σατανᾶ[(4)], καὶ ἦν μετὰ τῶν θηρίων[(5)], καὶ οἱ ἄγγελοι[(6)] διηκόνουν αὐτῷ.

Μετάφραση: *Εκεί στην έρημο έμεινε σαράντα μέρες, κι ο σατανάς τον πείραζε επιζητώντας μάταια να τον αποσπάσει από τις σκέψεις και τις μελέτες του που ήταν αφοσιωμένες στο Θεό και στην αποστολή του. Και ήταν εκεί κατάμονος έχοντας ως μόνη συντροφιά τα θηρία της ερήμου. Αοράτως όμως τον συντρόφευαν οι άγγελοι, οι οποίοι μετά τη νίκη του σατανά παρουσιάστηκαν και τον υπηρετούσαν.*

Το επεισόδιο αυτό διαπραγματεύεται ο Μάρκος με συντομία που εκπλήσσει σε σύγκριση με τις αφηγήσεις των άλλων δύο συνοπτικών. Δεν οφείλεται όμως αυτό σε άγνοια των τριών ειδικών πειρασμών, για τους οποίους μάς μιλούν οι άλλοι δύο συνοπτικοί. Η διαπραγμάτευση του Μάρκου και εδώ είναι σύμφωνη με τη γενική συγγραφική του μέθοδο, σύμφωνα με την οποία ασχολείται με την αλήθεια, όπως αυτή ενσωματώνεται στις αφηγήσεις πράξεων και θαυμάτων του Ιησού.

Παρά τη συντομία της παρουσιάζεται η αφήγηση με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και ζωηρό χρωματισμό όπως είναι η παρατεταμένη διάρκεια του πειρασμού («ἦν πειραζόμενος (πειραζόταν)), η συναναστροφή με τα θηρία και ιδιαίτερα η ζωηρή ώθηση που εκφράζεται από τη φράση «το Πνεύμα αυτόν εκβάλλει» (σ).

(1) Η απομόνωση αυτή, όπως μπορούμε να συμπεράνουμε από το χρόνο, τα περιστατικά και τη φύση των πειρασμών, αποσκοπούσε στο να μελετήσει ο Κύριος το μεσσιακό έργο, το οποίο ήδη άρχισε και για την αίσια διεξαγωγή του οποίου εκδηλώνει τις πρώτες σε αυτόν ωθήσεις («εκβάλλει») το Άγιο Πνεύμα, το οποίο κατέβηκε σε αυτόν στο βάπτισμα (γ). «Τον βγάζει στην έρημο το Πνεύμα· σου δείχνει ότι ο Ιησούς δεν ανέβηκε έτσι απλά στην έρημο, αλλά τον ανέβασε (το Πνεύμα) μιλώντας βεβαίως στα πλαίσια της ενανθρώπησης· με αυτά υπαινίσσεται ότι δεν πρέπει εμείς οι ίδιοι να ριχνόμαστε (στους πειρασμούς), αλλά όταν τραβιόμαστε σε αυτούς να στεκόμαστε γενναία» (β).

Το Πνεύμα κατέβηκε σε αυτόν σαν περιστέρι. Δεν είναι παρόλ’ αυτά μόνο Πνεύμα πραότητας, αλλά και Πνεύμα ανδρείας και τόλμης. Και οδήγησε αυτόν για να πειραστεί. Φροντίδα μας πρέπει να είναι να μη ρίχνουμε τους εαυτούς μας σε πειρασμό, αλλά εάν ο Θεός μέσω της Πρόνοιάς του επιτρέπει για δοκιμασία μας περιστάσεις πειρασμού, δεν πρέπει να παραξενευόμαστε, αλλά να διπλασιάζουμε την προσοχή μας. Ας αντισταθούμε μένοντας ακλόνητοι στην πίστη και αυτός που μας κάλεσε θα μας στηρίξει, θα μας δυναμώσει, θα μας θεμελιώσει (Α΄Πέτρ. ε 9-10).

Εάν στηριζόμαστε στη δική μας δύναμη και προκαλούμε το σατανά να μας πειράξει, προκαλούμε και το Θεό να μας αφήσει στις δυνάμεις μας, οπότε η έκβαση θα είναι παρόμοια με αυτήν του Πέτρου. Εάν όμως ο Θεός μάς βγάλει στην έρημο ή οπουδήποτε, μπορούμε να ελπίζουμε, ότι θα έλθει και αυτός μαζί μας και θα μας αναδείξει περισσότερο από νικητές.

(2) Η ίδια εκτεταμένη περιοχή, στην οποία έγινε και το βάπτισμα, αλλά όπως φαίνεται και από τη φράση «μαζί με τα θηρία», πρόκειται για τμήμα της περισσότερο απομακρυσμένο και απομονωμένο (σ).

Και ο Παύλος αμέσως μετά την κλήση του δεν ήλθε στα Ιεροσόλυμα, αλλά πήγε στην Αραβία (Γαλ. α 17). Απομόνωση από τον κόσμο παρέχει την ευκαιρία πιο ελεύθερης επικοινωνίας με το Θεό και για αυτό μερικές φορές πρέπει για κάποιο καιρό να επιζητείται, κατεξοχήν από εκείνους οι οποίοι κλήθηκαν σε μεγάλα έργα και καθήκοντα.

(3) Πειραζόταν σε όλο το διάστημα των σαράντα ημερών. Σε αυτό συμφωνεί και ο Λουκάς (δ 2). Ο Ματθαίος μιλά, σαν η σειρά των τριών πειρασμών τους οποίους αναφέρει, να σημειώθηκαν στο τέλος των σαράντα ημερών. Ο Λουκάς συμβιβάζει και τις δύο εκδοχές. Πειρασμοί μικρότερης έντασης δεν έλειψαν και από τις σαράντα ημέρες, το οποίο δεν αποκλείει και η αφήγηση του Ματθαίου, και ήλθαν στο τέλος οι τρεις πειρασμοί ως αποκορύφωμα και συγκεντρωτική επίθεση του Σατανά.

«Σε εκείνες τις ημέρες μεν, τον πείραζε από μακριά… όταν όμως κατάλαβε ότι αυτός πείνασε, τότε πλησίασε κοντά και του επιτίθεται φανερά» (Ζ στο κατά ματθαίον).

«Ο Μάρκος και ο Λουκάς είπαν, ότι για σαράντα ημέρες πειραζόταν, οπότε είναι φανερό, ότι σε εκείνες μεν τις ημέρες τον πείραζε από μακριά με τον ύπνο, με την ακηδία (=πνευματική αδράνεια), με τη δειλία και τα παρόμοια. Όταν όμως κατάλαβε ότι αυτός πείνασε, τότε πλησίασε κοντά και του επιτίθεται φανερά» (Ω).

Ο σατανάς έχει ειδικό μίσος και πείσμα εναντίον προσώπων ωφελίμων, τα οποία δεν είναι μόνο από μόνα τους αγαθά, αλλά έχουν σταλεί να κάνουν το αγαθό και να φέρουν ωφέλεια και στους άλλους. Για αυτό και ο Σειράχ συμβουλεύει λέγοντας: Παιδί μου, εάν έρχεσαι να δουλέψεις για τον Κύριο το Θεό, ετοίμαζε την ψυχή σου για πειρασμό (Σοφ. Σειρ. β 1). Οι νεαροί διάκονοι του λόγου ας γνωρίζουν, τι πρέπει να περιμένουν και ας εξοπλίζονται.

(4) «Ο μεν Ματθαίος, αλλά και ο Λουκάς είπαν: από το διάβολο· ενώ ο Μάρκος: από το σατανά. Επειδή ο δαίμονας έχει πολλά ονόματα και ονοματίζεται από την κάθε μία κακία του, εκείνοι μεν είπαν αυτό το όνομα, ενώ αυτός το άλλο. Λέγεται λοιπόν ο σατανάς, ο αντικείμενος· διότι αντίκειται (=έρχεται σε αντίθεση) ο δαίμονας με το Θεό, επειδή νομοθετεί τα αντίθετα» (Ζ). Και ο ίδιος ο Χριστός πειράστηκε διδάσκοντάς μας, ότι το να πειραζόμαστε όχι από υπαιτιότητά μας, δεν μας κάνει ένοχους, αλλά

μας παρέχει την ευκαιρία και την ώθηση να καταφεύγουμε για ενίσχυση σε αυτόν, ο οποίος «έπαθε πειραζόμενος, για να μπορεί να βοηθήσει και αυτούς που πειράζονται» (Εβρ. β 18).

Επιτρέπει ο Θεός τους πειρασμούς σε εμάς «ώστε με αυτόν τον τρόπο, να γίνουμε όπως ακριβώς το σίδερο σκληροί και δυνατότεροι» (β).

(5) Περιηγητές μιλούν για τον αριθμό των θηρίων, τα οποία και σήμερα ακόμη ζουν στις ερήμους της αγίας γης, όπως αρκούδες, τσακάλια, λύκοι, ύαινες (σ), αγριόχοιροι και λεοπαρδάλεις (γ).

«Ήταν μαζί με τα θηρία, και λόγω της υπερβολικής ερημιάς του τόπου και για να μάθεις, ότι αυτός που φυλάει το αξίωμα της ψυχής, γίνεται αυτός μάλλον φοβερός στα θηρία. Διότι ο άνθρωπος πριν την παρακοή διατάχτηκε να εξουσιάζει πάνω σε όλα αυτά» (Ζ). Αποτελούσε και παράδειγμα της πρόνοιας του Πατέρα για αυτόν, το ότι διαφυλάχτηκε ώστε να μην κατασπαραχτεί από τα άγρια θηρία. Ειδικές προστασίες του Θεού υπάρχουν έτοιμες να εκδηλωθούν σε έγκαιρη βοήθεια.

(6) «Μετά τους πειρασμούς εννοείται, και μετά τη νίκη εναντίον του πειρασμού, όπως το επεσήμανε ο Ματθαίος» (Ζ). Τα ορατά που εμφανίζονταν στη σκηνή ήταν αυτά τα θηρία. Υπήρχαν όμως εξίσου και αόρατες παρουσίες, και αυτές τον διακονούσαν (γ).

«Αυτό, σε παρακαλώ, να το εννοήσεις ότι γίνεται και για τον καθένα χωριστά, ότι δηλαδή όταν ολοκληρωθεί κάθε πειρασμός, άγγελοι έρχονται και υπηρετούν τον νικητή» (β).

Ήλθαν με ορατή μορφή, όπως και ο διάβολος είχε εμφανιστεί στον πειρασμό. Την ώρα που ο διάβολος έκανε τις εφόδους του εναντίον του Σωτήρα μας, οι άγγελοι στέκονταν σε απόσταση, για να νικήσει το σατανά με τη δική του δύναμη, ώστε η νίκη του να είναι λαμπρότερη. Μετά τη νίκη οι άγγελοι πλησιάζουν να τον υπηρετήσουν. Δες πως οι νίκες του Χριστού υπήρξαν και θρίαμβος των αγγέλων. Πλησιάζουν να χαρούν μαζί του για τη νίκη και να αποδώσουν τη δόξα, που ανήκει στο όνομά του. Οι άγγελοι και στον ουρανό, όταν ρίχτηκε ο δράκοντας στη γη και οι άγγελοί του μαζί του, έβγαλαν «φωνή μεγάλη που έλεγε· έφτασε τώρα η σωτηρία και η δύναμη και η βασιλεία του Θεού μας» (Αποκ. ιβ 9,10).

Δες ακόμη, ότι οι άγγελοι τον διακονούσαν, όχι μόνο φέρνοντας τροφή, αλλά και σε οτιδήποτε άλλο είχε ανάγκη. Στις περιπτώσεις της συγκατάβασης και ταπείνωσής

του ο Κύριος είχε αντισταθμίσματα από την εύνοια του Πατέρα του, που αντάμειβε με ένδοξες εκδηλώσεις την ταπείνωση του υιού του. Όπως όταν σταυρώθηκε μέσα σε αδυναμία, έζησε με τη δύναμη του Θεού, έτσι όταν έχοντας την ασθενή ανθρώπινη φύση πειράστηκε, πείνασε, κουράστηκε, μετά τη νίκη διέταξε ο Θεός τους αγγέλους να τον υπηρετήσουν. Αλλά και για μας οι άγγελοι είναι πνεύματα λειτουργικά που διακονούν στη σωτηρία μας. Αυτό αποτελεί αλήθεια μεγάλης ενίσχυσης και παρηγοριάς σε σχέση με τα πανούργα σχέδια και τα πονηρά τεχνάσματα, με τα οποία τα πονηρά πνεύματα επιβουλεύονται τη σωτηρία μας.

Στίχ. 14-20. Οι πρώτοι μαθητές.

Μαρκ.1,14. Μετὰ δὲ τὸ παραδοθῆναι Ἰωάννην[(1)] ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν Γαλιλαίαν[(2)] κηρύσσων[(3)] τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ[(4)]

Μετάφραση: *Αφού λοιπόν παραδόθηκε ο Ιωάννης από τον βασιλιά Αντίπα στη φυλακή, ήλθε ο Ιησούς στη Γαλιλαία και κήρυττε το χαρμόσυνο μήνυμα ότι θα ερχόταν μετά από λίγο κι ανάμεσα στους ανθρώπους η ουράνια βασιλεία του Θεού.*

Μαρκ.1,15. καὶ λέγων ὅτι πεπλήρωται ὁ καιρὸς[(5)] καὶ ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ[(6)]· μετανοεῖτε[(7)] καὶ πιστεύετε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ[(8)].

Μετάφραση: *Κι έλεγε ότι έχει συμπληρωθεί πλέον ο χρόνος που ήταν καθορισμένος απ' το Θεό για τον ερχομό του Μεσσία, και πλησίασαν οι ημέρες που ο Μεσσίας θα θεμελιώσει και πάνω στη γη τη βασιλεία των ουρανών με τη νέα πνευματική, αγία και ουράνια ζωή που θα μεταδίδει μέσα στην Εκκλησία του. Μετανοείτε λοιπόν και πιστεύετε στο χαρμόσυνο μήνυμα ότι ο Μεσσίας ήλθε, και δεχθείτε τον ως Σωτήρα σας και Λυτρωτή.*

(1) Ο Μάρκος μιλά για την παράδοση του Ιωάννη σε φυλακή σαν για γεγονός γνωστό στον αναγνώστη (b). Δες Ματθ. δ 12.

(2) Προηγουμένως ο Ιησούς δεν είχε καταστήσει κέντρο του κηρύγματός του την Γαλιλαία, όπου και ο Πρόδρομος κήρυττε για αυτόν. Όταν ο Ιωάννης ολοκλήρωσε την μαρτυρία του, τότε ο Ιησούς άρχισε τη δική του. Είναι αξιοσημείωτο ότι η κατασίγαση του στόματος των διακόνων του κηρύγματος, δεν θα επιφέρει και την σύμπνιξη του ευαγγελίου του Χριστού. Εάν κάποιοι από αυτούς φυλακιστούν ή θανατωθούν, άλλοι

θα αναδειχτούν, ίσως ισχυρότεροι από αυτούς που παραμερίστηκαν, ώστε με μεγαλύτερη δύναμη να συνεχίσουν το ίδιο έργο.

(3) Από τη στιγμή που πάτησε το έδαφος της Γαλιλαίας, άρχισε και το κήρυγμά του (δ).

(4) Ή «εννοεί την νέα διαθήκη, επειδή αυτή μηνύει για την βασιλεία του Θεού» (Ζ)· το περιεχόμενο της καλής αγγελίας συνίστατο στην προσεχή έλευση της βασιλείας του Θεού μεταξύ των ανθρώπων (δ). Ή, λιγότερο πιθανή ερμηνεία «Εννοεί την νέα διαθήκη, επειδή εισάγει στη βασιλεία του Θεού» (Ζ). Αυθεντική γραφή: το ευαγγέλιον του Θεού.=Η καλή αγγελία, τα καλά μηνύματα από το Θεό, ο οποίος είναι ο δημιουργός και αποστολέας των μηνυμάτων. Τα καλά αυτά μηνύματα, όπως φαίνεται από τον επόμενο στίχο, είναι αυτά της βασιλείας (γ). Δηλαδή και η έννοια αυτής της γραφής, είναι ίδια με την έννοια της προηγούμενης γραφής.

(5) «Ο καιρός που είχε καθοριστεί από το Θεό για τον τρόπο ζωής της Παλαιάς Διαθήκης, για τον οποίο καιρό λέει ο απόστολος, ότι «Όταν ήλθε το πλήρωμα (συμπλήρωση) του χρόνου, έστειλε ο Θεός τον γιο του» (Γαλ. δ 4)» (Ζ). Ο καιρός ο καθορισμένος για την έλευση της βασιλείας (γ). Όσοι λοιπόν μάθαιναν, ότι ο καιρός συμπληρώθηκε, ως άμεσο βήμα τους είχαν να εγκολπωθούν ή τον αληθινό Μεσσία που ήδη πρόβαλλε, ή άλλους ψεύτικους Μεσσίες (b).

(6) Δες Ματθ. δ 17 «Πλησίασε, για να βασιλέψει σε αυτούς που πιστεύουν» (Ζ).

(7) Οι Ιουδαίοι σκιρτώντας ανέμεναν τον Μεσσία να εμφανιστεί με εξωτερική πομπή και δύναμη, όχι μόνο για να ελευθερώσει το ιουδαϊκό έθνος από τον ρωμαϊκό ζυγό, αλλά και για να καταστήσει αυτό κυρίαρχο πάνω στους γειτονικούς λαούς. Νόμιζαν λοιπόν, ότι όταν θα προσέγγιζε η βασιλεία του Θεού, θα έπρεπε να ετοιμάζονται για πόλεμο και να αναμένουν νίκες και μεγάλα γεγονότα στον κόσμο. Αντί για αυτό, ο Χριστός λέει σε αυτούς: Μετανοείτε. Είναι και το κήρυγμα του Κυρίου το ίδιο στην ουσία με αυτό του Προδρόμου του. Διότι το ευαγγέλιο είναι πάντοτε το ίδιο. Και άγγελος από τον ουρανό δεν θα τολμούσε να κηρύξει άλλο ευαγγέλιο, αλλά θα κήρυττε το ίδιο ευαγγέλιο, διότι αυτό είναι αιώνιο ευαγγέλιο. Θα πει όταν έρθει ο καιρός με φωνή μεγάλη και ο άγγελος: Φοβηθείτε τον Θεό και με μετάνοια δώστε σε αυτόν δόξα (Αποκ. ιδ 6,7). Επιβεβαιώνοντας λοιπόν ο Κύριος το κήρυγμα του Ιωάννη, τιμά αυτόν, αναγνωρίζοντας αυτόν γνήσιο απεσταλμένο και πρόδρομό του. Αλλά και μας διδάσκει, ότι εκείνο που κηρύχτηκε ωφέλιμα προηγουμένως, μπορεί και πρέπει να κηρυχτεί και πάλι, και οπωσδήποτε θα ακουστεί και πάλι ωφέλιμα. Κατά τις

επαναλήψεις μάλιστα αυτές, είναι επόμενο να αποδειχτεί πιο καρποφόρο, διότι είναι πιθανό να ακουστεί με νέες διαθέσεις και να κατανοηθεί πληρέστερα. Το κήρυγμα και του Ιησού καλεί σε μετάνοια. Όχι μόνο το κήρυγμα του αυστηρού Βαπτιστή, αλλά και του πράου και γεμάτου χάρη Ιησού, του Ιησού που έλεγε μελιστάλαχτα λόγια. Πράγματι· υπάρχουν πολλές αλήθειες τόσο χαροποιές, όσο η αλήθεια, ότι υπάρχει τόπος μετάνοιας και ότι οι ένοχοι μπορούν να συγχωρεθούν;

(8) Πιστεύω σε κάποιον=εβραϊκός τρόπος έκφρασης, αντί για το πιστεύω με απλή δοτική ή αιτιατική. Ή «(να) πιστεύετε στη νέα διαθήκη, δηλαδή όπως αυτή υποδεικνύει» (Ζ) ή, πιο σωστά, (να) πιστεύετε στο καλό μήνυμα που φέρνω, ότι πλησίασε η βασιλεία των ουρανών (γ) και ο Μεσσίας είναι ανάμεσά σας. Ζητά λοιπόν ο Κύριος μετάνοια απέναντι στο Θεό και πίστη προς αυτόν ως Μεσσία και λυτρωτή. Με την μετάνοια πρέπει να κλάψουμε και να απαρνηθούμε τις αμαρτίες μας και με την πίστη πρέπει να ζητήσουμε και να λάβουμε την άφεση αυτών. Με την μετάνοια πρέπει να δοξάσουμε την μακροθυμία του Δημιουργού μας τον οποίο εξυβρίσαμε και με την πίστη πρέπει να δοξάσουμε τον Λυτρωτή μας, ο οποίος μας έσωσε από τις αμαρτίες μας. Μετάνοια και πίστη πρέπει να συμβαδίζουν. Δεν πρέπει να νομίζουμε ότι η διόρθωση του βίου μας θα μας σώσει χωρίς να εμπιστευτούμε τους εαυτούς μας στην δικαίωση και τη χάρη του Χριστού· αλλά ούτε και μόνη η πίστη θα μας σώσει εάν δεν συνοδευτεί από την διόρθωση των καρδιών μας και της ζωής μας.

Μαρκ.1,16. [(1)]Περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας[(2)] εἶδε Σίμωνα καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τοῦ Σίμωνος[(3)], βάλλοντας ἀμφίβληστρον ἐν τῇ θαλάσσῃ· ἦσαν γὰρ ἁλιεῖς[(4)]·

Μετάφραση: *Κι ενώ βάδιζε κοντά στην όχθη της λίμνης της Γαλιλαίας, είδε τον Σίμωνα και τον Ανδρέα, τον αδελφό του Σίμωνα, να ρίχνουν δίχτυ μέσα στη θάλασσα· διότι ήταν ψαράδες, και αυτό είχαν ως έργο τους.*

(1) Η αφήγηση της κλήσης των 4 πρώτων Αποστόλων σύμφωνα με τον Μάρκο, ταυτίζεται σχεδόν με την αφήγηση του Ματθαίου. Δες Ματθ. δ 18-22. Διαφορετικές γραφές (στα χειρόγραφα) στον στίχο: «Και παράγων…»= όταν περνούσε δίπλα από τη θάλασσα. «Αμφιβάλλοντας εν τη θαλάσση» γραφή στην οποία υπονοείται έξω από το κείμενο η λέξη αμφίβληστρον (δίχτυ). Και «αλεείς» αντί για το αλιείς.

(2) Σε κάποια μέρη το βάθος της φτάνει τα 150 πόδια και βρίσκεται γύρω στα 600 πόδια κάτω από τη στάθμη της θάλασσας. Ο Ιορδάνης γύρω στα 20 μίλια από τις πηγές του, εισβάλλει στα βόρειά της και εκβάλλει από το νότιο άκρο της (σ). Οι εγκατεσπαρμένοι αγρότες δίπλα στη λίμνη της Γαλιλαίας δεν είχαν τα προσόντα και τον πολιτισμό όχι των Ιεροσολυμιτών, αλλά ούτε και των κάπως εξευγενισμένων Γαλιλαίων. Παρ' όλα αυτά προς αυτούς ο Κύριος ήλθε, για να εκλέξει από αυτούς τους Αποστόλους του, τους πρώτους διακόνους και λειτουργούς της βασιλείας του, διότι τα ανόητα και τα αγενή του κόσμου διάλεξε ο Θεός, για να ντροπιάσει τους σοφούς και τους κατά σάρκα ευγενείς.

(3) Είναι τιμή και παρηγοριά και ευτυχία πραγματική για ένα σπίτι, όταν τα μέλη της ίδιας κατά σάρκα οικογένειας γίνονται και μέλη της οικογένειας του Θεού, όπως συνέβη με τον Πέτρο και τον Ανδρέα, με τον Ιάκωβο και τον Ιωάννη.

(4) Ο Σωτήρας δεν περιφρονεί τους φτωχούς ή άσημους επαγγελματίες. Και οι φτωχοί ευαγγελίζονται και διδάσκονται από τον Σωτήρα και η Πηγή της τιμής μερικές φορές παρέχει πλουσιότερο και αφθονότερο το ρεύμα της σε εκείνους, οι οποίοι είναι άσημοι και στερούνται τις τιμές του κόσμου. Οι ψαράδες αυτοί ήταν άνθρωποι ξένοι με την ανθρώπινη επιστήμη και σοφία και δεν είχαν μάθει όσα είχε διδαχτεί ο Μωϋσής στην αυλή της Αιγύπτου. Ο Χριστός λοιπόν μερικές φορές εκλέγει, για να τους καταστήσει δοχεία των πλουσίων δωρεών και χαρίτων του, και ανθρώπους με πενιχρά φυσικά προσόντα και τάλαντα. Αυτό όμως δεν δικαιολογεί καθόλου την είσοδο αγραμμάτων και στερουμένων οποιωνδήποτε προσόντων στον κλήρο και την διακονία του Κυρίου. Κοντά στον Κύριο οι αγράμματοι αλιείς θα εύρισκαν παιδαγωγία και διδασκαλία, την οποία δεν μπορούν να παράσχουν ούτε όλα τα πανεπιστήμια του κόσμου. Ήταν όμως τόσο επιδεκτικοί και ειλικρινείς οι αλιείς αυτοί, ώστε και για μόνα τα προσόντα τους αυτά, μπορούσαν να κληθούν.

Μαρκ.1,17. καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· δεῦτε ὀπίσω μου[(1)], καὶ ποιήσω ὑμᾶς γενέσθαι ἁλιεῖς[(2)] ἀνθρώπων[(3)].

Μετάφραση: *Τότε τους είπε ο Ιησούς: Ακολουθήστε με ως μαθητές μου, και θα σας κάνω να γίνετε ψαράδες ανθρώπων, τους οποίους θα ελκύετε στη βασιλεία των ουρανών με το δίχτυ του θείου κηρύγματος.*

(1) Οι δύο αυτοί αδελφοί, καθώς και οι άλλοι δύο, τους οποίους καλεί μετά από λίγο, είχαν γνωριστεί και προηγουμένως με τον Ιησού (Ιω. α 40,41), αλλά δεν κλήθηκαν τότε από αυτόν να συνδεθούν μαζί του στενά και να γίνουν μαθητές του. Ο Χριστός οδηγεί φτωχές ψυχές βαθμιαία και με αλλεπάλληλα βήματα και σταθμούς στην σχέση μαζί του. Υπήρξαν πρώτα μαθητές του Ιωάννη και είχαν την προδιάθεση να ακολουθήσουν τον Χριστό, αφού είχαν προετοιμαστεί με το κήρυγμα της μετάνοιας. Σημείωσε ότι εκείνοι οι οποίοι υποβάλλονται στην αυστηρότητα της μετάνοιας, θα γίνουν δεκτοί και στις χαρές της πίστης.

(2) Δες Ιερεμ. ιστ 16. Είναι η πρώτη περίπτωση χρήσης παραβολικής γλώσσας, της τόσο συνηθισμένης στην διδασκαλία του Ιησού. Η παραβολή δεν είναι πάντοτε ανάγκη να εκτυλίσσεται σε ιστορία ή σε έκθεση σύγκρισης. Μπορεί να εκφραστεί και με μία μόνη λέξη όπως εδώ. Με αυτήν ο Ιησούς με απλότητα αναφέρει μαζί πράγματα του εξωτερικού και εσωτερικού κόσμου, εκφράζοντας τα άγνωστα και ασυνήθιστα, με λέξεις, γεγονότα ή φαινόμενα γνωστά και συνήθη. Η αποτελεσματικότητα των παραβολών εξαρτάται από την ομοιότητα των δύο κόσμων (γ). Οι διάκονοι του λόγου είναι αλιείς ανθρώπων όχι για να αποσπάσουν αυτούς από την ζωή, όπως γίνεται στην αλιεία των ψαριών, αλλά για να οδηγήσουν αυτούς στη ζωή. Είναι αλιείς όχι πλούτου, τιμής, διακρίσεων για τους εαυτούς τους, αλλά ψυχών, για να κερδίσουν αυτές για τον Χριστό. Αλιεύουν για το Χριστό, κάτω από τις οδηγίες και τον φωτισμό του Χριστού και για δόξα του Χριστού. Μόνο αυτοί οι οποίοι είναι πλησίον του Χριστού και αναδεικνύονται από αυτόν αλιείς, είναι οι γνήσιοι και πραγματικοί αλιείς του.

(3) Οι υιοί των ανθρώπων, στη φυσική τους κατάσταση είναι χαμένοι, πλανώμενοι ακατάπαυστα στον μέγα ωκεανό του κόσμου τούτου και παρασυρόμενοι από τα ρεύματά του. Όμοιοι με τον δράκοντα της θάλασσας, παίζουν σε αυτήν και συχνά όπως τα ψάρια της θάλασσας καταβροχθίζονται μεταξύ τους. Οι διάκονοι του κηρύγματος του ευαγγελίου ρίχνουν δίχτυ στη θάλασσα (Ματθ. ιγ 37). Κάποιοι κλείνονται σε αυτό και βγαίνουν στην ακτή, αλλά πολύ μεγαλύτερος αριθμός διαφεύγει.

Μαρκ.1,18. καὶ εὐθέως[(1)] ἀφέντες τὰ δίκτυα αὐτῶν ἠκολούθησαν αὐτῷ[(2)].

Μετάφραση: *Κι αυτοί αμέσως άφησαν τα δίχτυα τους και τον ακολούθησαν.*

(1) Ευτυχείς όσοι ακολουθούν αμέσως (b). Εκείνοι, τους οποίους καλεί ο Χριστός, πρέπει να αφήσουν τα πάντα και να ακολουθήσουν αυτόν. Δεν είναι ανάγκη να βγούμε αμέσως από τον κόσμο, αλλά πρέπει να αποκόψουμε τους δεσμούς μας με τον κόσμο και να απαρνηθούμε καθετί το ασυμβίβαστο με τα καθήκοντά μας προς τον Χριστό.

(2) Πρέπει οι αλιείς ψυχών να ακολουθήσουν το Χριστό, ως αρχηγό τους και διδάσκαλό τους, με στραμμένα με κάθε προθυμία και επιμέλεια τα βλέμματά τους προς αυτόν προσπαθώντας να μιμηθούν αυτόν σε όλα. Πρέπει να γνωρίσουν αυτοί πρώτα το Χριστό, για να τον διδάξουν έπειτα και στους άλλους. Και όταν τον γνωρίσουν, θα δουν πώς ο μέγας αυτός ψαράς ψάρευε τις ψυχές και έλκυε αυτές στην σωτηρία. Και έχοντας αυτόν μέγα Πρότυπο και Υπόδειγμα θα καταρτιστούν σιγά-σιγά, ώστε να γίνουν συνεργάτες του, σέρνοντας μαζί του το πνευματικό δίχτυ.

Μαρκ.1,19. Καὶ προβὰς ἐκεῖθεν ὀλίγον εἶδεν Ἰάκωβον[(1)] τὸν τοῦ Ζεβεδαίου καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ αὐτοὺς ἐν τῷ πλοίῳ καταρτίζοντας τὰ δίκτυα, καὶ εὐθέως ἐκάλεσεν αὐτούς.

Μετάφραση: *Κι αφού προχώρησε λίγο πιο κεί, είδε τον Ιάκωβο, το γιο του Ζεβεδαίου, και τον Ιωάννη τον αδελφό του, που ήταν κι αυτοί μέσα στο πλοίο και ετοίμαζαν τα δίχτυα. Κι αμέσως τους κάλεσε*

(1) Συνήθως προηγείται από τον Ιωάννη και έτσι υπονοείται, ότι ήταν ο μεγαλύτερος αδελφός (γ).

Μαρκ.1,20. καὶ ἀφέντες τὸν πατέρα αὐτῶν Ζεβεδαῖον ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ τῶν μισθωτῶν[(1)] ἀπῆλθον ὀπίσω αὐτοῦ[(2)].

Μετάφραση: *Κι αυτοί άφησαν τον πατέρα τους Ζεβεδαίο μέσα στο πλοίο μαζί με τους μισθωτούς εργάτες και τον ακολούθησαν.*

(1) Με βάση αυτό παρουσιάζεται πιθανό ότι ο Ζεβεδαίος δεν ήταν φτωχός (b). Ίσως μπαίνει αυτό εδώ, για να παρουσιάσει τα προς τον Ιησού συναισθήματα των δύο μαθητών, που προτίμησαν αυτόν από τον πατέρα τους, τον οποίο κάπως άστοργα άφησαν μαζί με τους υπηρέτες.

(2) Η φράση συνδυάζει διπλή έννοια. Αυτήν της συνοδοιπορίας και αυτήν της μαθητείας.

Στίχ. 21-28. Η θεραπεία του δαιμονισμένου στην Καπερναούμ.

Μαρκ.1,21. Καὶ εἰσπορεύονται[(1)] εἰς Καπερναούμ[(2)]· καὶ εὐθέως τοῖς σάββασιν[(3)] εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν ἐδίδασκε[(4)].

Μετάφραση: *Και μπαίνουν στην Καπερναούμ. Κι αμέσως το πρώτο Σάββατο μετά την άφιξή του ο Ιησούς μπήκε στη συναγωγή και δίδασκε.*

(1) Ο ενεστώτας καθιστά ζωηρότερη την διήγηση (δ).

(2) Ο Μάρκος τίποτα δεν αναφέρει για το ότι ο Ιησούς άφησε τη Ναζαρέτ, όπως σημειώνουν αυτό οι άλλοι δύο συνοπτικοί (Ματθ. δ 13,Λουκ. δ 16-31). Δεν αποκλείει όμως αυτό.

(3) Όχι αμέσως με την είσοδό του στην Καπερναούμ, αλλά κατά το πρώτο Σάββατο από την άφιξή του. Δεν πρέπει κάποιος να χάνει καιρό, όταν αναλογίζεται πόσο έργο έχει να επιτελέσει και πόσο σύντομος είναι ο χρόνος της ζωής.

(4) «Δίδασκε το Σάββατο, θέλοντας να πιάσει σαν κυνηγός τις ψυχές αυτών που άκουγαν, για να τις οδηγήσει στην ευσέβεια» (β).

Μαρκ.1,22. καὶ ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ· ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων[(1)], καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς.

Μετάφραση: *Και πολλοί έμεναν κατάπληκτοι από τη διδασκαλία του. Διότι δεν ζητούσε να στηρίξει εκείνα που έλεγε στις μαρτυρίες αναγνωρισμένων ραβίνων, όπως έκαναν οι γραμματείς, αλλά δίδασκε ως διδάσκαλος που είχε τη γνώση της αλήθειας απευθείας από τη θεότητά του. Διότι αυτός ήταν η έγκυρη και αυθεντική πηγή της αλήθειας.*

(1) Ο λόγος για τον οποίο εκπλήσσονταν, αναφέρεται εδώ κυρίως στον τρόπο της διδασκαλίας. Ποια ήταν η εξουσία και το κύρος, με το οποίο δίδασκε, φαίνεται με σαφήνεια από την αντίθεση με την διδασκαλία των Γραμματέων. Στηρίζονταν αυτοί

σε εξωτερικό κύρος και έλεγαν πάντοτε: Ο ραββίνος τάδε λέει τα εξής (γ). Αναφέρονταν σε μεγάλους ραββίνους ή στην γενικά παραδεκτή παράδοση (σ). Δεν δίδασκε όπως οι γραμματείς, οι οποίοι διαπραγματεύονταν τον νόμο όπως κάποιος μαθητής λέει το μάθημά του, χωρίς να έχουν εμβαθύνει σε αυτόν και χωρίς να έχουν επηρεαστεί εσωτερικά από αυτόν. Η διδασκαλία τους δεν προερχόταν από την καρδιά. Ο Χριστός όμως δίδασκε ως διδάσκαλος γνωρίζοντας καλά το νου του Θεού και εξουσιοδοτημένος να διακηρύττει αυτόν. Μιλούσε με τον τόνο της βεβαιότητας ανθρώπου, ο οποίος είχε μέσα του τη γνώση της αλήθειας από μήνυμα και αποκάλυψη άμεση από το Θεό. Λιγότερο πετυχημένη ερμηνεία, αν και από μόνη της σωστή: «Δεν μιλούσε για ευχαρίστηση, ούτε κολακεύοντας και κυνηγώντας τον έπαινο των ακροατών, αλλά ο λόγος του ήταν με εξουσία, προτρεπτικός σε σωτηρία και απειλώντας τιμωρία στους ανυπάκουους» (β).

Μαρκ.1,23. Καὶ ἦν ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν ἄνθρωπος ἐν πνεύματι[(1)] ἀκαθάρτῳ[(2)], καὶ ἀνέκραξε[(3)]

Μετάφραση: *Εκεί στη συναγωγή τους ήταν ένας άνθρωπος που τον εξουσίαζε η δύναμη ακάθαρτου και πονηρού πνεύματος. Κι ο άνθρωπος αυτός κραύγασε*

(1) Εν πνεύματι=με τη δύναμη του πνεύματος· υπό την επήρεια και την κατοχή του πνεύματος (σ). Άνθρωπος και πνεύμα θεωρούνται ότι διεισδύουν ο ένας στο άλλο και άλλοτε μεν ο άνθρωπος, άλλοτε δε το πνεύμα παρουσιάζεται να μιλά και να ενεργεί εξ' ονόματος και των δύο και να κλείνει μέσα του και την ύπαρξη του άλλου (γ).

(2) «Με την προσθήκη της λέξης «ακάθαρτο» κάνει διαχωρισμό ως προς την ίδια ονομασία του πνεύματος· διότι πνεύμα ονομάζεται και ο αέρας και η ψυχή και τα λειτουργικά πνεύματα (άγγελοι) και το Πνεύμα επίσης το Άγιο· οπότε, για να μην πέσουμε σε ασάφεια από την κοινή ονομασία, για αυτό λέει: πνεύμα δαιμονίου ακαθάρτου» (β). «Ονομάζει, βεβαίως, το δαιμόνιο ακάθαρτο, διότι ευχαριστιέται με τις ακαθαρσίες και τις μιαρότητες» (Ζ), και «με όλες τις αισχρές και πονηρές πράξεις» (β) και διότι έχασε την καθαρότητά του, διότι ενεργεί τελείως αντίθετα με το Άγιο Πνεύμα του Θεού και διότι με τις εισηγήσεις του μολύνει τα πνεύματα των ανθρώπων.

(3) «Φώναξε ο άνθρωπος, επειδή το δαιμόνιο μέσα του, δεν άντεχε να έρθει αντιμέτωπο με την θεότητα» (Ζ). Αφού κυριεύτηκε από λύσσα κράζει ως πρόσωπο που κυριεύτηκε από αγωνία με την παρουσία του Χριστού και που φοβάται την

εκδίωξη από αυτόν. Έτσι οι δαίμονες πιστεύουν και τρέμουν το Χριστό, αλλά δεν ελπίζουν σε αυτόν ούτε ευλαβούνται αυτόν.

Μαρκ.1,24. λέγων· ἔα[(1)], τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ Ναζαρηνέ[(2)]; ἦλθες ἀπολέσαι[(3)] ἡμᾶς; οἶδά[(4)] σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος[(5)] τοῦ Θεοῦ.

Μετάφραση: *και είπε: Άφησέ με. Τί κοινό υπάρχει ανάμεσα σε μας και σε σένα, Ιησού Ναζαρηνέ; Ήλθες να μας διώξεις απ' αυτή την ευχάριστη κατοικία μας και να μας ξαποστείλεις στην άβυσσο, και με τον τρόπο αυτό να μας καταστρέψεις; Σε γνωρίζω ποιός είσαι. είσαι ο Μεσσίας, ο κατεξοχήν άγιος, που σε καθαγίασε και σε καθιέρωσε στο έργο σου ο Θεός.*

(1) Οι αλεξανδρινοί μεγαλογράμματοι κώδικες παραλείπουν αυτή τη λέξη. «Το «ἔα» έχει την έννοια του: άφησέ μας, τι κοινό έχουμε εμείς με σένα;» (Ζ). Δες ποιανού τη γλώσσα μιμούνται και κάνουν δική τους, αυτοί που λένε στο Θεό: Φύγε από μας.

(2) Ο μέγας αντίπαλος είχε προσεχτικά παρακολουθήσει την συμπεριφορά και δράση του Ιησού ως νέου στη Ναζαρέτ (b). «Κάνω στοχασμούς σχετικά με την παρουσία σου, λέει (το δαιμόνιο)· ο ερχομός σου μου δημιούργησε υποψίες. Διότι δεν είχε ασφαλή και βέβαιη την γνώση για την παρουσία [του Χριστού, τι δηλαδή ακριβώς ήταν]» (β). Το πονηρό πνεύμα αποκάλεσε για πρώτη φορά Ναζαρηνό τον Κύριο και έπραξε αυτό σκόπιμα, για να σπείρει μέσα στις διάνοιες των ανθρώπων υποτιμητικές ιδέες για τον Κύριο, αφού επικρατούσε η προκατάληψη, ότι κανένα καλό δεν μπορεί να προέλθει από τη Ναζαρέτ.

(3) «Αφανισμό του εαυτού του θεωρεί ο δαίμονας» από τη μία «το να βγει από τον άνθρωπο. Επειδή, δηλαδή, είναι χωρίς έλεος οι δαίμονες, θεωρούν ότι πάσχουν κάτι κακό, εάν δεν αφήνονται οι ίδιοι να κακοποιούν τους ανθρώπους» (Θφ). Ήλθες να μας αφανίσεις· «Διότι δεν μας δίνει πλέον χώρο, μιας και απομακρύνεις την ασέβεια, διώχνεις την πλάνη, βάζοντας θεογνωσία μέσα στις ψυχές των ανθρώπων» (β)· από την άλλη [θεωρεί αφανισμό], την πριν τον καθορισμένο καιρό αποπομπή του στην άβυσσο και στα βασανιστήρια της κόλασης. Δες Ματθ. η 29, Λουκ. η 31. Σε αυτό συνίσταται η μεγάλη αθλιότητα των πονηρών πνευμάτων, ότι ενώ γνωρίζουν, ότι θα καταλήξουν στην απώλεια και την καταστροφή, επιμένουν στην αποστασία.

(4) Μετά τον πληθυντικό ἡμῖν και ἡμᾶς, χρησιμοποιεί ενικό οἶδά. Στην πρώτη περίπτωση ο δαίμονας μιλά εξ' ονόματος του τάγματός του· στην δεύτερη (οἶδά) μιλά

εκπροσωπώντας τον άνθρωπο, τον οποίο κατέχει (γ). Εκείνοι, οι οποίοι έχουν μόνο κάποια απλή γνώση, ότι ο Χριστός είναι ο άγιος του Θεού, αλλά οι οποίοι δεν αγαπούν αυτόν, δεν προχωρούν παραπέρα από ό,τι προχώρησε ο διάβολος.

(5) «Δεν είπε όμως Άγιος αλλά «ο άγιος» μαζί με την προσθήκη του άρθρου. Διότι άγιοι, από τη μία, είναι και οι προφήτες, αλλά αυτοί μετέχουν στην αγιότητα του Θεού· μόνος, από την άλλη, ο Θεός είναι από την φύση του και με την κύρια έννοια άγιος» (Ζ). «Δεν εννοεί έναν από όλους, αλλά διακηρύττει τον ένα από τον ένα (Πατέρα). Με το άρθρο, δηλαδή, φανερώνει τον έναν, που είναι μοναδικός σε σχέση με τους άλλους. Και με τον φόβο, αναγνωρίζει τον δεσπότη όλων» (β). «Διότι πολλές φορές και αυτοί οι εργάτες του ψεύδους, πιεζόμενοι από την ενέργεια (του Θεού), επιβεβαιώνουν την αλήθεια, έστω και χωρίς να το θέλουν. Διότι και οι δαίμονες δεν έκαναν έργο ευαγγελιστών, αλλά επειδή δεν μπορούσαν να αντικρύσουν κατάματα το φως της αλήθειας, φώναζαν, Ξέρουμε ποιος είσαι εσύ, ο άγιος του Θεού» (Β)

Μαρκ.1,25. καὶ ἐπετίμησεν[(1)] αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς λέγων· φιμώθητι[(2)] καὶ ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ.

Μετάφραση: *Ο Ιησούς τότε τον εξέπληξε και του είπε: Κλείσε το στόμα σου και βγες έξω απ' αυτόν.*

(1) «Τους μάλωσε με πολλή σφοδρότητα, διδάσκοντάς μας, πουθενά να μην δείχνουμε εμπιστοσύνη στον δαίμονα, ούτε και αν σου λέει κάτι υγιές» (Χ). «Διότι, επειδή αγαπούν το ψεύδος και είναι πάρα πολύ εχθρικοί με μας, δεν θα μπορούσαν ποτέ να πουν την αλήθεια, παρά μόνο αν θα χρησιμοποιούσαν την αλήθεια για απάτη, σαν ακριβώς κάποιο δόλωμα» (Θφ).

(2) «Φίμωσε τους δαίμονες. Ήταν δηλαδή, από τη μία, αλήθεια αυτό που έλεγαν και δεν ψεύδονταν τότε λέγοντας, ότι Εσύ είσαι ο Υιός του Θεού και ο άγιος του Θεού· αλλά δεν ήθελε να λέγεται η αλήθεια από ακάθαρτο στόμα και μάλιστα από εκείνους, για να μην λάβουν την πρόφαση να σπείρουν μέσα στους ανθρώπους που κοιμούνται το πονηρό θέλημά τους, το οποίο θα αναμίγνυαν με την αλήθεια… Διότι τέτοια είναι η μέθοδος της εχθρικής ενέργειας· τέτοια είναι και τα επινοήματα των αιρέσεων· επειδή δηλαδή η κάθε μία έχει ως πατέρα της δικής της διδασκαλίας τον διάβολο και επειδή ντρέπεται να αναφέρει το μισητό του όνομα, για αυτό υποκρίνεται το όνομα

του Σωτήρα, το καλό και πάνω από κάθε όνομα, και ντύνεται με τα λόγια των Γραφών. Και λέει μεν τα λόγια, κλέβει όμως την αληθινή σημασία» (Α).

Μαρκ.1,26. καὶ σπαράξαν[(1)] αὐτὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον καὶ κράξαν φωνῇ[(2)] μεγάλῃ ἐξῆλθεν ἐξ αὐτοῦ.

Μετάφραση: *Και το ακάθαρτο δαιμονικό πνεύμα, αφού με σπασμούς και τινάγματα έριξε κάτω τον δαιμονισμένο κι έβγαλε μια μεγάλη κραυγή, βγήκε απ' αυτόν.*

(1) Το ρήμα είναι πιο έντονο και εκφραστικό από το «έριξε», το οποίο χρησιμοποιεί ο Λουκάς (δ 35)=έσυρε βίαια εδώ και εκεί (δ) τον έριξε χάμω με σπασμούς και τινάγματα του σώματος. «Επέτρεψε δηλαδή ο Χριστός να ρίξει, από τη μία, τον άνθρωπο, για να δειχτεί η κακία αυτού που τον έριξε· δεν επέτρεψε, από την άλλη, να τον βλάψει, για να φανεί η δύναμη αυτού που έδιωξε τον δαίμονα» (Ζ).

(2) «Έκραξε, βεβαίως, με φωνή μεγάλη, επειδή μαστιγώθηκε από την δεσποτική φωνή. Δεν είπε όμως τι έκραξε, διότι ήταν ασήμαντα αυτά που έκραξε» (Ζ)

Μαρκ.1,27. καὶ ἐθαμβήθησαν[(1)] πάντες, ὥστε συζητεῖν πρὸς ἑαυτοὺς λέγοντας· τί ἐστι τοῦτο[(2)]; τίς ἡ διδαχὴ ἡ καινὴ[(3)] αὕτη, ὅτι κατ᾽ ἐξουσίαν καὶ τοῖς πνεύμασι τοῖς ἀκαθάρτοις ἐπιτάσσει[(4)], καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ;

Μετάφραση: *Όλοι τότε κυριεύθηκαν από μεγάλη έκπληξη, ώστε να συζητούν μεταξύ τους και να λένε: Τί μεγάλο θαύμα είναι αυτό; Και τί είναι αυτή η νέα διδασκαλία; Πραγματικά όλα αυτά είναι θαυμαστά και πρωτοφανή. Διότι όχι μόνο διδάσκει με εξουσία και δύναμη, αλλά και διατάζει τα πονηρά και ακάθαρτα πνεύματα και τον υπακούν.*

(1) Από μόνον τον Μάρκο χρησιμοποιείται αυτό το ρήμα για να δηλώσει κατάπληξη που καταλήγει σε φόβο (σ).

(2) «Τι είναι αυτό, που βλέπουμε;» (Ζ).

(3) Η νέα διδαχή, η οποία προηγουμένως δεν υπήρχε, της οποίας όμοια πιο πριν δεν ακούστηκε· μοναδική και πρωτάκουστη (g). Υπάρχει και η γραφή «Τι έστιν τούτο; διδαχή καινή κατ᾽ εξουσίαν και τοις πνεύμασι…». Σύμφωνα με αυτήν τη γραφή, το

«κατ' εξουσίαν» συνδέεται με το «διδαχή καινή» και εκφράζει έννοια σχετική με αυτήν του σ. 22. Το νέο της διδασκαλίας του και η με εξουσία εκδίωξη των πνευμάτων προκαλεί την βαθιά κατάπληξή τους. «Είχαν έλθει προφήτες. Αλλά έλεγαν «Τα εξής λέει ο Κύριος». Ενώ αυτός λέει «εγώ όμως σας λέω». Είναι μία καινούργια διδασκαλία και νέα, όπως φαίνεται, διαθήκη. Έκαναν θαύματα και οι προφήτες, αλλά επικαλούμενοι τον Θεό, ενώ αυτός με εξουσία λέει «φιμώσου και βγες από αυτόν». Όπως φαίνεται, είναι Κύριος όλων» (β).

(4) Οι Ιουδαίοι εξορκιστές έλεγαν ότι με ξόρκια και επικλήσεις έδιωχναν τα πονηρά πνεύματα. Αλλά ο Ιησούς τελείως διαφορετικά, με εξουσία διέτασσε αυτά και φυγαδεύονταν. Ασφαλώς έχουμε μεγάλο και ανυπολόγιστο συμφέρον να βρισκόμαστε σε στενές σχέσεις με Εκείνον, ο οποίος εξασκεί έλεγχο και εξουσία και πάνω στον καταχθόνιο κόσμο.

Μαρκ.1,28. καὶ ἐξῆλθεν ἡ ἀκοὴ[(1)] αὐτοῦ εὐθὺς εἰς ὅλην τὴν περίχωρον[(2)] τῆς Γαλιλαίας.

Μετάφραση: *Έτσι διαδόθηκε γρήγορα σ' όλα τα περίχωρα της Γαλιλαίας η φήμη του ως μεγάλου διδασκάλου και πρωτοφανούς θαυματουργού.*

(1) = η φήμη.

(2) Η χώρα γύρω από τη Γαλιλαία, όπως η Σαμάρεια, η Φοινίκη, η Συρία.

Στίχ. 29-34. Η θεραπεία της πεθεράς του Πέτρου και άλλων.

Μαρκ.1,29. Καὶ εὐθέως[(1)] ἐκ τῆς συναγωγῆς ἐξελθόντες ἦλθον εἰς τὴν οἰκίαν Σίμωνος καὶ Ἀνδρέου[(2)] μετὰ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου[(3)].

Μετάφραση: *Αμέσως μόλις βγήκαν απ' τη συναγωγή, ήλθαν μαζί με τον Ιάκωβο και τον Ιωάννη στο σπίτι του Σίμωνα και του Ανδρέα.*

Μαρκ.1,30. ἡ δὲ πενθερὰ Σίμωνος κατέκειτο πυρέσσουσα[(4)]. καὶ εὐθέως λέγουσιν αὐτῷ[(5)] περὶ αὐτῆς.

Μετάφραση: *Η πεθερά όμως του Πέτρου ήταν κατάκοιτη από πυρετό. Κι αμέσως του είπαν ότι είναι άρρωστη.*

(1) Το συχνότατα χρησιμοποιούμενο από τον Μάρκο ευθέως ή ευθύς, μπαίνει και εδώ, κάνοντας την διήγηση ζωηρότερη=Το ένα θαύμα διαδέχεται αμέσως άλλο. Όταν ο Ιησούς επιτέλεσε το θαύμα, το οποίο διέδωσε τη φήμη του παντού, δεν παρέμεινε αδρανής, σύμφωνα με τη λογική μερικών, οι οποίοι αναπαύονται στο κρεβάτι, όταν πετύχουν τη διαφήμιση του ονόματός τους. Εξακολουθούσε να πράττει το καλό και να ευεργετεί, διότι αυτός ήταν ο κύριος σκοπός του και όχι το να τιμήσει τον εαυτό του και να επαναπαυτεί στη φήμη του.

(2) Οι άλλοι δύο ευαγγελιστές καθορίζουν το σπίτι ότι ανήκε στον Σίμωνα. Δεν αποκλείεται να ήταν αυτό από προίκα και να συγκατοικούσε μαζί με τον Σίμωνα και ο Ανδρέας. Δες για τα σχετικά με την θεραπεία της πεθεράς του Πέτρου και Ματθ. η 14-17 και τις εκεί σημειώσεις.

(3) «Λογικό είναι ότι ο Πέτρος, μαθαίνοντας αυτό, έτρεξε πιο μπροστά» (Ζμ).

(4) Ο πυρετός είναι συνηθέστατη ασθένεια. Αλλά η ασθενής ήταν στενή συγγενής του Πέτρου. Και η περίπτωση της θαυμαστής θεραπείας αναφέρεται και ως παράδειγμα που μαρτυρεί για την ειδική πρόνοια και εύνοια του Χριστού στις οικογένειες των μαθητών του. Ακολούθησε εσύ τον Χριστό και αφοσιώσου στο έργο του, και άφησε σε αυτόν την φροντίδα για τους δικούς σου. Θα προστατεύσει αυτός καλύτερα αυτούς από όσο εσύ.

(5) Ήταν φυσικό να καταφύγουν σε αυτόν, ο οποίος είχε συντελέσει τόσο θαυμάσια θεραπεία στη συναγωγή (σ). «Οι μαθητές λένε σε αυτόν για αυτήν, αφού είχαν ήδη πείρα σχετικά με τη δύναμή του» (β). «Πρόσεξε όμως, ότι πολλές φορές ο Χριστός, για την πίστη άλλων χαρίζει την θεραπεία σε άλλους, όταν πρόκειται να πιστέψει και ο θεραπευόμενος και δεν μπορεί να έλθει προς αυτόν ή λόγω νόσου ή λόγω ανώριμης ηλικίας ή και λόγω άγνοιας. Διότι, πράγματι, εδώ, άλλοι τον παρακάλεσαν» (Ζ)

Μαρκ.1,31. καὶ προσελθὼν ἤγειρεν αὐτὴν κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετὸς εὐθέως[(1)], καὶ διηκόνει αὐτοῖς[(2)].

Μετάφραση: *Τότε ο Ιησούς, αφού πλησίασε στο κρεβάτι της, την έπιασε από το χέρι και την σήκωσε. Κι αμέσως της έφυγε ο πυρετός, κι επειδή δεν αισθανόταν την παραμικρή εξάντληση, τους υπηρετούσε.*

(1) «Ο Μάρκος λέει και «ευθέως», θέλοντας να φανερώσει και τον χρόνο˙ ενώ ο Ματθαίος ανέφερε μόνο το θαύμα, χωρίς να επισημάνει τον χρόνο… Αυτό όμως δεν δείχνει διαφωνία, αλλά το μεν ένα λέγεται για συντομία, ενώ το άλλο για ακριβή εξήγηση» (Χ).

(2) Προστέθηκε αυτό, για να δηλωθεί το πλήρες της θεραπείας. Η ίαση υπήρξε τόσο πλήρης, ώστε η ασθενής επιδόθηκε αμέσως στα οικιακά της έργα. «Εάν σε θεραπεύσει ο Θεός από μία αρρώστια που σε κυρίευσε, χρησιμοποίησε την υγεία για την διακονία των αγίων και την υπηρεσία του Θεού» (Θφ).

Μαρκ.1,32. Ὀψίας[(1)] δὲ γενομένης, ὅτε ἔδυ ὁ ἥλιος[(2)], ἔφερον πρὸς αὐτὸν πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας καὶ τοὺς δαιμονιζομένους[(3)].

Μετάφραση: *Κι όταν έφθασε το απόγευμα και έδυσε ο ήλιος, του έφεραν όλους τους ασθενείς της περιφέρειας εκείνης και τους δαιμονισμένους.*

(1) Και για το τμήμα αυτό (σ. 32-34) δες Ματθ. η 16 και τις εκεί σημειώσεις.

(2) «Δεν λέγεται τυχαία το «Όταν έδυε ο ήλιος», αλλά επειδή νόμιζαν ότι δεν επιτρεπόταν σε κάποιον να θεραπεύει την ημέρα του Σαββάτου, για αυτό ανέμεναν την δύση του ηλίου», μετά την οποία άρχιζε πλέον η επόμενη ημέρα, «και τότε έφεραν όσους ήταν για θεραπεία» (Θφ). «Βεβαίως, και οι αρχηγοί των Ιουδαίων τον μάλωναν που θεράπευε το Σάββατο. Οι μαθητές όμως, επειδή είχαν ωφεληθεί ήδη, χωρίς να περιμένουν το απόγευμα, τον παρακαλούσαν να θεραπεύσει την πεθερά του Πέτρου» (β).

(3) «Πρόσεξε πώς τον δαιμονισμό δεν τον κατατάσσει μαζί με τις άλλες ασθένειες, αλλά τον βάζει ξεχωριστά, επειδή είναι πολύ μεγάλο κακό» (Ζ). Η διάκριση των κακώς εχόντων από τους δαιμονιζόμενους δείχνει σαφώς ότι ο Μάρκος δεν θεωρούσε κάθε νόσο ότι προερχόταν από επήρεια του δαίμονα.

Μαρκ.1,33. καὶ ἦν ἡ πόλις ὅλη[(1)] ἐπισυνηγμένη πρὸς τὴν θύραν.

Μετάφραση: *Στο μεταξύ όλοι οι κάτοικοι της πόλεως είχαν μαζευτεί κοντά στη θύρα της οικίας του Πέτρου.*

(1) Λέει η πόλη όλη σύμφωνα με λαϊκή υπερβολή=όλοι οι κάτοικοι της πόλης (δ). Η πόλη όλη, δηλαδή οι ασθενείς, οι μεταφορείς τους και οι θεατές (b). Η θεραπεία που έγινε στη συναγωγή προκάλεσε λαϊκό συναγερμό (γ).

Μαρκ.1,34. καὶ ἐθεράπευσε πολλοὺς[(1)] κακῶς ἔχοντας ποικίλαις νόσοις, καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλε, καὶ οὐκ ἤφιε λαλεῖν τὰ δαιμόνια[(2)], ὅτι ᾔδεισαν αὐτὸν Χριστὸν εἶναι[(3)].

Μετάφραση: *Τότε ο Ιησούς θεράπευσε πολλούς που έπασχαν από διάφορα είδη ασθένειας, κι έβγαλε πολλά δαιμόνια από εκείνους που υπέφεραν απ' αυτά. και δεν άφηνε τα δαιμόνια να μιλούν, διότι τον γνώριζαν, ήξεραν ότι αυτός είναι ο Χριστός. Και το μαρτυρούσαν αυτό, είτε για να φαίνονται σύμμαχοι και συνεργάτες του κι έτσι να ελκύσουν ύπουλα την εμπιστοσύνη του κόσμου, είτε και για να προκαλέσουν παράκαιρο συναγερμό του λαού υπέρ του Ιησού, πράγμα που θα δημιουργούσε πειρασμούς και εμπόδια στο έργο του.*

(1) Δεν είναι ανάγκη να ερμηνεύσουμε: «δεν τους θεράπευσε όλους, διότι ήταν κάποιοι άπιστοι, οι οποίοι δεν θεραπεύτηκαν λόγω της απιστίας τους, αλλά πολλούς θεράπευσε από αυτούς που του έφεραν, εννοείται αυτούς που είχαν πίστη» (Θφ). Διότι το «ἐθεράπευσε πολλοὺς κακῶς ἔχοντας» δεν έχει την ίδια σημασία με το «εθεράπευσε πολλούς των κακώς εχόντων». Την τελευταία αυτή φράση έπρεπε να χρησιμοποιήσει ο ευαγγελιστής, εάν είχε σκοπό να εκφράσει, ότι άφησε και μερικούς αθεράπευτους. «Το «πολλούς» εδώ και το «πολλά» τα πρόσθεσε ο ευαγγελιστής, όχι με την έννοια ότι άφησε κάποιους αθεράπευτους ο Κύριος… αλλά για να δείξει μόνο ο Μάρκος, ότι ήταν πλήθος οι θεραπευμένοι και ότι ήταν πολλά τα δαιμόνια που βγήκαν» (Ζ). Οι «πάντες» αυτοί για τους οποίους μίλησε παραπάνω, ήταν πολλοί στον αριθμό. Πόσο δυνατός υπήρξε ο γιατρός. Θεράπευσε όλους όσους του έφεραν, παρόλο που ήταν πολλοί και ούτε εμποδίστηκε κάπου από την φύση της ασθένειας, αλλά θεράπευσε τους πάσχοντες «με ποικίλες ασθένειες», διότι ο λόγος του ήταν παμφάρμακο-πανάκεια για κάθε ασθένεια.

(2) «Έτσι και ο Παύλος εμπόδισε το πνεύμα του Πύθωνος… Διότι δεν ήθελε ο άγιος συστάσεις και διαβεβαιώσεις από ακάθαρτο στόμα» (Θφ). Το ήφιε είναι σπάνιος τύπος του παρατατικού του αφίημι από το αφίω.

(3) Αυθεντική γραφή «ότι ήδεισαν αυτόν» χωρίς το «Χριστὸν εἶναι». «Τον γνώριζαν οι δαίμονες ότι είναι ο Χριστός, αφού έλαβαν πείρα της δύναμής του και από τα προηγούμενα θαύματα και από την δύναμη με εξουσία» (β).

Στίχ. 35-39. Αναχώρηση από την Καπερναούμ.

Μαρκ.1,35. Καὶ πρωῒ ἔννυχα[(1)] λίαν ἀναστὰς[(2)] ἐξῆλθε καὶ ἀπῆλθεν εἰς ἔρημον[(3)] τόπον, κἀκεῖ προσηύχετο[(4)].

Μετάφραση: *Και το πρωί, πολύ πριν ξημερώσει, όταν ακόμη ήταν όλα κατασκότεινα, σηκώθηκε, βγήκε απ' το σπίτι και πήγε σ' ένα ερημικό μέρος, κι εκεί προσευχόταν.*

(1) «Η λέξη έννυχον» σημαίνει: ενώ ήταν ακόμη νύκτα… έννυχον… δηλαδή: ήταν σκοτεινά» (Ζ). Το μεν πρωί δηλώνει την τελευταία φύλαξη (σκοπιά) της νύχτας, δηλαδή το χρονικό διάστημα από τις 3-6 πρωΐ, ενώ το «έννυχον» ή «έννυχα» σημαίνει ώρα, κατά την οποία το σκοτάδι της νύχτας ήταν ακόμη πυκνό. Τόσο πρωί ώστε ήταν ακόμη νύχτα.

(2) Ήταν το πρωινό, μετά το Σάββατο, η πρώτη ημέρα της εβδομάδας. Όταν η ημέρα η αφιερωμένη στον Κύριο και την λατρεία του περάσει, μη νομίσουμε ότι μπορούμε να διακόψουμε τις εκδηλώσεις της προς τον Θεό αφοσίωσής μας μέχρι την επόμενη Κυριακή. Παρόλο που δεν καλούμαστε να μεταβούμε στο ναό, πρέπει όμως να προσερχόμαστε στο θρόνο της χάριτος κάθε μέρα, ειδικότερα μάλιστα κατά το πρωινό το μετά την Κυριακή, για να μπορέσουμε να συγκρατήσουμε τις αγαθές εντυπώσεις και επιδράσεις της Κυριακής.

(3) «Η ερημιά είναι κατάλληλη για προσευχή, διότι δεν έχει περισπασμούς» (Ζ).

(4) Ως Θεός μεν δεχόταν τις προσευχές, ως άνθρωπος όμως, ανέπεμπε προσευχές. Παρόλο που δόξαζε τον Θεό με όσα έλεγε και έπραττε δημόσια, όμως επιζήτησε χρόνο και τόπο, για να είναι μόνος μαζί με τον Πατέρα και να δοξάσει αυτόν και με προσευχή.

Μαρκ.1,36. καὶ κατεδίωξαν[(1)] αὐτὸν ὁ Σίμων[(2)] καὶ οἱ μετ᾽ αὐτοῦ,

Μετάφραση: *Ο Σίμων όμως και οι σύντροφοί του έτρεξαν πίσω του ζητώντας να τον βρουν.*

(1) Το ρήμα φανερώσει επίπονη και επίμονη έρευνα (γ).

(2) «Ο Μάρκος μεν λέει, ότι ο Σίμων και όσοι μαθητές ήταν μαζί του, αφού έτρεξαν πίσω του, τον βρήκαν· ο Λουκάς όμως λέει, ότι οι όχλοι… Λογικό βέβαια είναι και τα δύο να έγιναν· και πρώτα μεν να έκαναν αυτό οι μαθητές· έπειτα οι όχλοι» (Ζ).

Μαρκ.1,37. καὶ εὑρόντες αὐτὸν λέγουσιν αὐτῷ ὅτι πάντες[(1)] σε ζητοῦσι[(2)].

Μετάφραση: *Κι αφού τον βρήκαν, του λένε ότι όλοι σε ζητούν. Έλα να συνεχίσεις το έργο σου και μην ψυχραίνεις τον ενθουσιασμό του πλήθους.*

(1) Όλος ο λαός της Καπερναούμ, από την οποία πριν λίγο βγήκε αφήνοντάς την (γ).

(2) Οι μαθητές φέρνουν προς αυτόν την είδηση, ότι ο συναγερμός της προηγούμενης ημέρας εξακολουθούσε και αναμένουν από τον Κύριο να μην χάσει την ευκαιρία, αλλά να συνεχίσει και να εκμεταλλευτεί την επιτυχία του (γ). Ήταν υπερήφανοι διότι ο διδάσκαλός τους απέβη τόσο δημοτικός και δημοφιλής και θα επιθυμούσαν να εμφανιστεί και πάλι δημόσια στον ίδιο τόπο, όπου το πλήθος τον ανέμενε.

Μαρκ.1,38. καὶ λέγει αὐτοῖς· ἄγωμεν εἰς τὰς ἐχομένας[(1)] κωμοπόλεις[(2)], ἵνα καὶ ἐκεῖ κηρύξω[(3)]· εἰς τοῦτο γὰρ ἐξελήλυθα[(4)].

Μετάφραση: *Εκείνος όμως τους είπε: Ας πάμε στα γειτονικά μεγαλοχώρια, για να κηρύξω κι εκεί. Διότι γι' αυτό βγήκα απ' την πόλη και ήλθα εδώ, για να συνεχίσω στα χωριά αυτά την περιοδεία μου.*

(1) « «Εχομένας» εννοεί τα κοντινά (χωριά)» (Ζ). Υπάρχει και η γραφή: άγωμεν αλλαχού εις τας εχομένας… που εκφράζει το νόημα πληρέστερα.

(2) Λέξη που λέγεται μία φορά στην Κ.Δ.. Ανήκει στη μεταγενέστερη γλώσσα.=Πολίχνη· κάτι ενδιάμεσο μεταξύ πόλης και χωριού.

(3) «Παρόλο που οι όχλοι τον ζητούν και τον ποθούν, δεν τους δίνει τον εαυτό του, αλλά τους δέχεται από τη μία, από την άλλη, όμως, πορεύεται και στους άλλους που χρειάζονταν θεραπεία και διδασκαλία. Διότι δεν πρέπει να περιορίζεται η διδασκαλία σε έναν τόπο, αλλά να απλώνονται παντού οι ακτίνες του λόγου» (Θφ). Δεν πρέπει η Καπερναούμ να κατέχει το μονοπώλιο του κηρύγματος και των θαυμάτων του Μεσσία.

(4) Αυθεντική γραφή εξήλθον. Λέγεται για την έξοδό του από την πόλη Καπερναούμ, όπως φαίνεται από τα συμφραζόμενα. Εξήλθον (=βγήκα) για αυτό: «για να κηρύξω δηλαδή και σε αυτές» (Ζ). Δεν παρασύρεται από τις περιστάσεις ή από τα παραπειστικά λόγια των φίλων, αλλά προσηλώνει σταθερά τα βλέμματά του προς τον σκοπό της αποστολής του.

Μαρκ.1,39. καὶ ἦν κηρύσσων[(1)] ἐν ταῖς συναγωγαῖς[(2)] αὐτῶν εἰς ὅλην τὴν Γαλιλαίαν καὶ τὰ δαιμόνια ἐκβάλλων[(3)].

Μετάφραση: *Και εξακολουθούσε να κηρύττει στις συναγωγές τους σ' όλη τη Γαλιλαία και να βγάζει τα δαιμόνια απ' τους δαιμονισμένους που του έφερναν.*

(1) Αυθεντική γραφή: Και ήλθε κηρύσσων. Σύμφωνα με την γραφή αυτή το «εις όλην την Γαλιλαίαν» συνδέεται με το «ήλθε».

(2) «Κήρυττε βεβαίως στις συναγωγές για να συγκεράσει την μία διδασκαλία της παλαιάς και της καινής διαθήκης και για να δείξει, ότι δεν είναι άλλος ο Θεός της παλαιάς και άλλος της καινής… αλλά είναι ο ίδιος Θεός που και τον νόμο έδωσε και μεταφέρει από το γράμμα του νόμου στο πνεύμα και από τη σκιά στην αλήθεια και ελευθερώνει τους ανθρώπους από την τυραννία των δαιμόνων» (β).

(3) «Από τη διδασκαλία μετέβαινε στα θαύματα, έτσι ώστε, αυτούς που δεν κέρδισε ο λόγος, να τους ελκύσει η δύναμη των θαυμάτων, αλλά και για να επιβεβαιώσει τον λόγο με τα θαύματα» (Ζ). Και «αναμιγνύει την πράξη με την διδασκαλία. Διότι, ενώ κήρυττε, έπειτα έβγαζε και τα δαιμόνια. Έτσι λοιπόν και εσύ, μαζί με το να διδάσκεις, πράττε κιόλας, για να μην είναι μάταιος ο λόγος σου» (Θφ).

Στίχ. 40-45. Η θεραπεία του λεπρού.

Μαρκ.1,40. Καὶ ἔρχεται[(1)] πρὸς αὐτὸν λεπρὸς παρακαλῶν αὐτὸν καὶ γονυπετῶν[(2)] αὐτὸν καὶ λέγων αὐτῷ ὅτι ἐὰν θέλῃς[(3)], δύνασαί με καθαρίσαι.

Μετάφραση: *Έρχεται τότε κοντά του κάποιος λεπρός, ο οποίος τον παρακαλούσε γονατιστός μπροστά του και του έλεγε ότι, εάν θέλεις, έχεις τη δύναμη να με θεραπεύσεις και να με καθαρίσεις απ' τις πληγές και τα εξανθήματα της αρρώστιας μου.*

(1) Δες Ματθ. η 1-4 και τις εκεί σημειώσεις. Ο Λουκάς τοποθετεί το θαύμα αυτό μετά την κλήση των πρώτων μαθητών, ενώ ο Ματθαίος μετά την επί του όρους ομιλία. «Φαίνονται λοιπόν εδώ οι ευαγγελιστές ότι έχουν μία μικρή παραλλαγή σχετικά με τον καιρό της θεραπείας. Διότι ο μεν Ματθαίος, παραθέτει τα σχετικά με τον λεπρό πριν την θεραπεία της πεθεράς του Πέτρου. Ενώ οι Μάρκος και Λουκάς μετά από αυτήν. Είναι όμως λογικό ότι αυτοί, θέλοντας να περιγράψουν με ακρίβεια το θαύμα μόνο, να μην πολυεξετάσουν τον χρόνο, μιας και δεν είναι αναγκαίο αυτό, πράγμα το οποίο έχουν κάνει και σε πολλές περιπτώσεις» (Ζ).

(2) Ή, λέγεται με αμετάβατη έννοια και σημαίνει: πέφτω στα γόνατα, σκύβω το γόνατο, ή, συντάσσεται με δοτική ή αιτιατική και σημαίνει: γονατισμένος παρακαλώ κάποιον ευλαβικά. Αυτό είναι από την μεταγενέστερη γλώσσα.

(3) «Είναι συνετός και πιστός ο λεπρός. Για αυτό δεν είπε, ότι Εάν παρακαλέσεις το Θεό, αλλά εάν θέλεις» (Θφ). «Ξέρω, λέει, ότι όλα τα μπορείς· απομένει μόνο το να τα θελήσεις. Τίποτα λοιπόν δεν εμποδίζει, αν το θελήσεις, να ενεργήσεις… Εγώ όμως, οπωσδήποτε δεν είμαι άξιος… Αν δεν θέλεις, δεν αντιλέγω, δεν απαιτώ την χάρη» (β). Από το παράδειγμα του λεπρού διδασκόμαστε, πώς πρέπει να ερχόμαστε προς τον Χριστό: Με μεγάλη ταπείνωση («παρακαλῶν καὶ γονυπετῶν»), με ακλόνητη πίστη («μπορείς να με καθαρίσεις»), με απεριόριστη υποταγή στη θέλησή του («εάν θέλεις»). Διότι όσον αφορά στις χάριτες, που αναφέρονται στην πρόσκαιρη ζωή, δεν μπορούμε να είμαστε βέβαιοι, ότι ο Χριστός θα θελήσει να μας παράσχει αυτές. Όχι διότι δεν έχει την δύναμη· η δύναμή του είναι απεριόριστη και πανίσχυρη και η αγαθότητά του εξίσου άπειρη όσο και η δύναμή του. Αλλά όταν η επίσης άπειρη σοφία του βλέπει, ότι εκείνο που ζητούμε εμείς, δεν μας συμφέρει και στην πραγματικότητα, πώς είναι δυνατόν ο Χριστός να το θελήσει; Πλην όμως όταν δεν μπορούμε να είμαστε βέβαιοι για το αν ο Χριστός το θέλει, είμαστε απολύτως βέβαιοι

για την σοφία του και την ευσπλαχνία του, έτσι ώστε με κάθε γαλήνη να εμπιστευόμαστε τους εαυτούς μας σε αυτόν.

Μαρκ.1,41. ὁ δὲ Ἰησοῦς σπλαγχνισθείς, ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἥψατο αὐτοῦ[(1)] καὶ λέγει αὐτῷ· θέλω, καθαρίσθητι.

Μετάφραση: *Τότε ο Ιησούς τον σπλαχνίσθηκε. Κι αφού άπλωσε το χέρι του, τον άγγιξε και του λέει: Θέλω, καθαρίσου απ' τη λέπρα.*

(1) «Τον αγγίζει ο Χριστός, για να δείξει ότι τίποτα δεν είναι ακάθαρτο· διότι ο νόμος διέτασσε να μην αγγίζει κάποιος λεπρό, διότι είναι ακάθαρτος· αλλά ο Σωτήρας δείχνοντας, ότι τίποτα δεν είναι εκ φύσεως ακάθαρτο και ότι οι διατάξεις του νόμου… ισχύουν για απλούς ανθρώπους, αγγίζει τον λεπρό» (Θφ). «Και δεν θεραπεύει όπως ο δούλος, αλλά ως Κύριος. Διότι τον Νεεμάν ο Ελισσαίος, φυλάγοντας την ακρίβεια του νόμου, δεν ανεχόταν ούτε να τον δει, αλλά τον έστειλε να λουστεί στον Ιορδάνη. Ο Ιησούς όμως, επίτηδες αγγίζει τον λεπρό, παρόλο που δεν χρειαζόταν το άγγιγμα για την ενέργεια της θεραπείας» (β). Αλλά και η αμαρτία είναι λέπρα της ψυχής, που μας αποκλείει από την κοινωνία με το Θεό. Για να αποκαταστήσουμε λοιπόν τη σχέση μας με το Θεό, πρέπει προηγουμένως να καθαριστούμε από την λέπρα αυτή. Ο Χριστός μπορεί και θέλει να μας θεραπεύσει. Με κάθε εμπιστοσύνη λοιπόν ας στηριχτούμε στη δύναμή του και στην αγαθότητά του. Καμία αμαρτία δεν είναι τόσο μεγάλη, ώστε να μην μπορεί ο Χριστός με την θυσία του να μας καθαρίσει από τον μολυσμό της· καμία διαφθορά και κανένα πάθος δεν είναι τόσο ισχυρό, ώστε η χάρη του να μην μπορεί να το κάμψει και να το εξαφανίσει. Και ο Χριστός δεν φοβήθηκε μήπως μολυνθεί αγγίζοντας τον λεπρό. Έτσι και για τους ψυχικά λεπρούς. Δεν διστάζει να έλθει σε επαφή με αυτούς. Δεν απαξίωνε να συναναστρέφεται με τελώνες και αμαρτωλούς, για να ωφελήσει αυτούς. Και δεν φοβόταν, μήπως μολυνθεί από αυτούς, διότι ο άρχοντας του κόσμου αυτού δεν είχε σε αυτόν καμία εξουσία. Τώρα, που στον ουρανό δοξαζόμενος κάθεται δίπλα στον Πατέρα, δεν αποξενώθηκε από την συμπάθειά του αυτή προς τους αμαρτωλούς. Ας τον πλησιάσουμε λοιπόν με θάρρος για να βρούμε έλεος. Το άπλωμα του χεριού και το άγγιγμα με αυτό χρειαζόταν εδώ, για να στηρίξει την πίστη του λεπρού στο γεγονός ότι ο Ιησούς ήθελε να τον θεραπεύσει.

Μαρκ.1,42. καὶ εἰπόντος αὐτοῦ εὐθέως[(1)] ἀπῆλθεν ἀπ᾽ αὐτοῦ ἡ λέπρα, καὶ ἐκαθαρίσθη.

Μετάφραση: *Μόλις το είπε αυτό, αμέσως έφυγε η λέπρα από πάνω του και καθαρίστηκε.*

(1) Ο λόγος έγινε έργο αμέσως. Η σε μία στιγμή θεραπεία, μόνο με θαύμα υπερφυσικό μπορούσε να επακολουθήσει. Η φύση ενεργεί βαθμιαία, αλλά ο Θεός της φύσης ενεργεί αμέσως. Λέει και γίνεται. Διατάσσει και ο λόγος γίνεται έργο ευθύς.

Μαρκ.1,43. καὶ ἐμβριμησάμενος[(1)] αὐτῷ εὐθέως ἐξέβαλεν αὐτὸν[(2)] καὶ λέγει αὐτῷ·

Μετάφραση: *Κι αφού του απαγόρευσε αυστηρά να διαδώσει τη θαυματουργική θεραπεία του, τον έβγαλε αμέσως έξω απ' το μέρος που ήταν και του είπε:*

Μαρκ.1,44. ὅρα μηδενὶ μηδὲν εἴπῃς[(3)], ἀλλ᾽ ὕπαγε σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ καὶ προσένεγκε περὶ τοῦ καθαρισμοῦ σου ἃ προσέταξε Μωϋσῆς[(4)] εἰς μαρτύριον αὐτοῖς[(5)].

Μετάφραση: *Πρόσεξε να μην πεις τίποτε σε κανέναν. Αλλά πήγαινε, δείξε τον εαυτό σου στον ιερέα και πρόσφερε τα δώρα εκείνα που καθόρισε ο Μωυσής για τον καθαρισμό και τη θεραπεία σου από τη λέπρα. Για να χρησιμεύσει η εξέτασή σου από τον ιερέα και η προσφορά του δώρου σου ως μαρτυρία και απόδειξη στους Ιουδαίους ότι και συ πράγματι θεραπεύθηκες, αλλά κι εγώ δεν ήλθα για να καταργήσω το νόμο.*

(1) Δες Ματθ. θ 30. Βρίμη είναι η φωνή του λιονταριού και των υπόλοιπων θηρίων, που εκδηλώνει θυμό και οργή. Βριμάζω και βριμάομαι σημαίνει οργίζομαι (δ). Εδώ σημαίνει παραγγέλλω με έντονη προτροπή (g).

(2) «Από μπροστά του, δηλαδή του είπε να φύγει» (Ζ). Οπωσδήποτε ο Κύριος δεν βρισκόταν σε σπίτι, αλλά στην ύπαιθρο.

(3) Διότι η διαφήμιση του θαύματος θα αύξανε την συρροή του πλήθους και από αυτήν θα παρεμποδιζόταν το δημόσιο έργο του Κυρίου, ο οποίος λόγω αυτού, θα εξαναγκαζόταν να αποχωρήσει και πάλι σε έρημο τόπο (γ).

(4) Δες Ματθ. η 4.

(5) «Ας είναι αυτό σαν μαρτυρία, ότι δεν είναι αντίθετος με το νόμο, αλλά τόσο πολύ τον αποδέχεται, ώστε, και όσα προστάζει ο νόμος, τα διατάζει και ο ίδιος» (Θφ).

Σοβαρή και η ερμηνεία: για επιβεβαίωση και διαπίστωση της θεραπείας σου (γ), έτσι ώστε η προσφορά και η από τον ιερέα επιβεβαίωση και ανακήρυξη της θεραπείας σου, να χρησιμεύσει ως μαρτυρία και απόδειξη σε αυτούς, στους Ιουδαίους, ότι όντως θεραπεύτηκες. «Ο Σωτήρας στέλνει στον ιερέα για εξέταση της θεραπείας τον πρώην λεπρό, ώστε να μην μείνει έξω από το ναό, αλλά να μπει για προσευχή συγκαταριθμούμενος με τον λαό· διότι αν δεν έλεγε ο ιερέας ότι έχει καθαριστεί ο λεπρός, έμενε πάλι μαζί με τους ακάθαρτους έξω από το στρατόπεδο (των Εβραίων στην έρημο)» (β).

Μαρκ.1,45. ὁ δὲ ἐξελθὼν ἤρξατο κηρύσσειν πολλὰ καὶ διαφημίζειν[(1)] τὸν λόγον[(2)], ὥστε μηκέτι αὐτὸν δύνασθαι φανερῶς εἰς πόλιν εἰσελθεῖν[(3)], ἀλλ᾽ ἔξω ἐν ἐρήμοις τόποις ἦν· καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν πανταχόθεν[(4)].

Μετάφραση: *Αυτός όμως όταν βγήκε, άρχισε να διακηρύττει πολλά για τον Κύριο και να διαφημίζει το ιστορικό της θεραπείας του, ώστε ο Κύριος να μην μπορεί πλέον φανερά να μπει στην πόλη, διότι θα προκαλούνταν συρροή και θορυβώδης διαδήλωση του λαού υπέρ του. Αλλά έμενε έξω σε ερημικές τοποθεσίες. Ωστόσο έρχονταν προς αυτόν άνθρωποι απ' όλα τα μέρη.*

(1) «Επειδή είχε ευγνωμοσύνη ο λεπρός, δεν ανεχόταν να καλύψει με σιγή την ευεργεσία, αλλά κήρυττε πολύ για την δύναμη του Χριστού» (Ζ).

(2) Την διήγηση της θεραπείας. Λιγότερο πιθανή ερμηνεία: «τον λόγο, τον οποίο του είπε ο Χριστός, δηλαδή το «θέλω, καθαρίσου», επειδή ειπώθηκε με εξουσία και αμέσως έγινε πράξη» (Ζ).

(3) Δεν μπορούσε να μπει φανερά σε πόλη, διότι φοβόταν μήπως παρεκτραπούν οι άνθρωποι σε θορυβώδεις επιδείξεις υπέρ του (δ) και εκραγεί κάποιο στασιαστικό κίνημα.

(4) «Διότι η φήμη του έτρεχε σε όλους» (Ζ).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β’ (2)

Στίχ. 1-12. Η θεραπεία του παραλύτου της Καπερναούμ.

Μαρκ.2,1. Καὶ[(1)] εἰσῆλθε πάλιν εἰς Καπερναοὺμ δι᾽ ἡμερῶν[(2)] καὶ ἠκούσθη ὅτι εἰς οἶκόν[(3)] ἐστι.

Μετάφραση: *Ύστερα από μερικές ημέρες μπήκε πάλι ο Ιησούς στην Καπερναούμ· κι έγινε γνωστό ότι βρίσκεται σε κάποιο σπίτι.*

(1) Δες Ματθ. θ 1-8 και τις εκεί σημειώσεις.

(2) «Με την έννοια ότι: αφού πέρασαν κάποιες ημέρες» (Θφ).

(3) Υπάρχει και η γραφή: εν οίκω=σε σπίτι.

Μαρκ.2,2. καὶ εὐθέως συνήχθησαν πολλοί, ὥστε μηκέτι χωρεῖν μηδὲ τὰ πρὸς τὴν θύραν[(1)]· καὶ ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον[(2)].

Μετάφραση: *Αμέσως λοιπόν μαζεύτηκαν τόσο πολλοί, ώστε να γεμίσει το σπίτι και να μην υπάρχει χώρος πλέον ούτε δίπλα στη θύρα. Και τους δίδασκε το λόγο του Θεού.*

(1) «Τόσοι λοιπόν μαζεύτηκαν, ώστε να μην χωρούν πλέον άλλους ούτε τα μέρη κοντά στην πόρτα, δηλαδή τα πρόθυρα, αφού ήδη το εσωτερικό ήταν γεμάτο» (Ζ). Η περιγραφή του Μάρκου είναι πολύ ζωηρή και παραστατική.

(2) «Τον λόγο της διδασκαλίας» (Ζ), τον λόγο του ευαγγελίου, το αγαθό μήνυμα της βασιλείας του Θεού, που συνοδευόταν από πρόσκληση σε μετάνοια (γ). Παρόλο που οι θύρες της συναγωγής ήταν ανοιχτές σε αυτόν κατά τα Σάββατα, έκρινε ότι δεν έπρεπε να παραλείψει το κήρυγμα και σε ιδιωτικό σπίτι και σε καθημερινή, παρόλο που μερικοί μπορούσαν να θεωρήσουν και τον τόπο και τον χρόνο ακατάλληλο.

Μαρκ.2,3. καὶ ἔρχονται πρὸς αὐτὸν παραλυτικὸν φέροντες, αἰρόμενον ὑπὸ τεσσάρων[(1)].

Μετάφραση: *Έρχονται τότε και του φέρνουν έναν παράλυτο, που τον σήκωναν πάνω σ' ένα κρεβάτι τέσσερις.*

(1) Ο αριθμός αυτών που μετέφεραν, μόνο από τον Μάρκο αναφέρεται. Μεταφέρεται στον Χριστό από τους φίλους του. Έτσι και τα μικρά παιδιά, τα νήπια. Δεν μπορούν μόνα τους να έλθουν στο Χριστό ούτε είναι σε θέση να γνωρίσουν τον Χριστό. Ο Χριστός όμως βλέπει την πίστη εκείνων, οι οποίοι του τα φέρνουν και δέχεται αυτά.

Μαρκ.2,4. καὶ μὴ δυνάμενοι προσεγγίσαι[(1)] αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, ἀπεστέγασαν τὴν στέγην ὅπου ἦν, καὶ ἐξορύξαντες[(2)] χαλῶσι τὸν κράβαττον[(3)], ἐφ᾽ ᾧ ὁ παραλυτικὸς κατέκειτο.

Μετάφραση: *Κι επειδή δεν μπορούσαν εξαιτίας του πλήθους να τον πλησιάσουν, ξεσκέπασαν τη σκεπή στο μέρος όπου βρισκόταν ο Κύριος, κι αφού έκαναν ένα άνοιγμα, έριξαν από κει κάτω σιγά - σιγά το κρεβάτι, πάνω στο οποίο ήταν ξαπλωμένος ο παράλυτος.*

(1) «Διότι δεν έκαναν χώρο οι μέσα στους έξω, ούτε τους άφησαν να μπουν στην είσοδο» (β). Υπάρχει και η γραφή: προσενέγκαι=να φέρουν προς αυτόν τον παραλυτικό.

(2) Εξηγεί το απεστέγασαν=αφαίρεσαν τα κεραμίδια. Ήταν εύκολο βεβαίως να ανέβει κάποιος στη στέγη με την εξωτερική σκάλα, η οποία υπήρχε συνήθως στα σπίτια της Παλαιστίνης, δες κεφ. ιγ 15 (σ).

(3) Η ορθογραφία της λέξης είναι διαφορετική σε άλλα χειρόγραφα. Αυθεντική γραφή: κράβατον.

Μαρκ.2,5. ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν[(1)] λέγει τῷ παραλυτικῷ· τέκνον[(2)], ἀφέωνταί σοι[(3)] αἱ ἁμαρτίαι σου.

Μετάφραση: *Όταν ο Ιησούς είδε την πίστη που είχαν όλοι αυτοί, και ο παράλυτος και εκείνοι που τον έφεραν, λέει στον παράλυτο, που αγωνιούσε μήπως οι αμαρτίες του γίνουν εμπόδιο στη θεραπεία του: Παιδί μου, σου έχουν συγχωρηθεί οι αμαρτίες σου, οι οποίες είναι και η αιτία της σωματικής σου παραλυσίας.*

(1) «Είναι πολλή, βεβαίως, η πίστη των ανδρών, αφού και στη στέγη άνοιξαν τρύπα και κατέβασαν το κρεβάτι, για αυτό και ο Κύριος θεραπεύει, βλέποντας την πίστη των

ίδιων των μεταφορέων ή και εκείνου του παραλυτικού. Διότι, πράγματι, και εκείνος δεν θα δεχόταν να τον μεταφέρουν, αν δεν πίστευε ότι θα θεραπευτεί» (Θφ). Εάν δεν είχαν πίστη ισχυρή, δεν θα έφερναν τον ασθενή στο Χριστό τόσο δημόσια και με τόσες δυσκολίες και με τόσο κόπο, όσον απαιτούσε η πάνω σε κλίνη μεταφορά του ασθενούς, αλλά και με τόσο κίνδυνο, τον οποίο δημιουργούσε το κατέβασμα του κρεββατιού, από την στέγη που αποστεγάστηκε, μπροστά στα πόδια του Ιησού.

(2) «Τη φράση «παιδί μου», την είπε ή επειδή και αυτός πίστεψε, ή, επειδή και αυτός ήταν δημιούργημά του» (β). Τον ονομάζει τέκνον, το οποίο συνυπονοεί και πατρική μέριμνα. Ο Χριστός τους αληθινούς πιστούς τους ομολογεί ως τέκνα του.

(3) Υπάρχει και η γραφή αφίενταί σου. «Ήλθε σε αυτόν παράλυτος άνθρωπος που είχε μία διπλή παραλυσία, τη μία από τα αμαρτήματα, την άλλη την σωματική. Πρώτα τον ελευθέρωσε από την παράλυση των αμαρτημάτων, λέγοντας τα εξής· Παιδί μου, σου συγχωρούνται οι αμαρτίες» (Χ). «Βλέπω, λέει, αυτά που δεν βλέπουν αυτοί. Η ψυχή νοσεί πριν το σώμα. Θεραπεύω λοιπόν την αιτία της ασθένειας» (β). Με τον λόγο του αυτόν ο Χριστός απέβλεπε στο να απομακρύνει τις σκέψεις του παραλυτικού από την σωματική του ασθένεια, η οποία ήταν αποτέλεσμα, και να κατευθύνει αυτές στην αμαρτία, την αιτία της νόσου. Η άφεση των αμαρτιών χτυπά την ρίζα όλων των ασθενειών και πάντοτε μεν δίνει υψηλότερο νόημα σε αυτές, μεταβάλλοντας αυτές σε δοκιμασίες που εξαγιάζουν τον ασθενή, μερικές φορές μάλιστα και θεραπεύει αυτές. Λέμε μερικές φορές, διότι συγχωρείται πολλές φορές η αμαρτία, χωρίς και να απομακρύνεται η ασθένεια· ή και το ανάποδο· απομακρύνεται η ασθένεια, χωρίς να συγχωρείται και η αμαρτία. Αλλά όταν έχουμε την παρηγοριά και ενίσχυση από την συμφιλίωσή μας με το Θεό, το φορτίο της ασθένειας γίνεται ελαφρό. Το ωφελεί όμως, εάν το φορτίο αυτό απομακρυνθεί, όταν το βάρος της ενοχής πιέζει την συνείδηση;

Μαρκ.2,6. ἦσαν δέ τινες τῶν γραμματέων ἐκεῖ καθήμενοι καὶ διαλογιζόμενοι ἐν ταῖς καρδίαις[(1)] αὐτῶν·

Μετάφραση: *Ήταν όμως μερικοί από τους γραμματείς που κάθονταν εκεί και συλλογίζονταν μέσα τους:*

(1) Καρδιά στην Κ.Δ. δεν σημαίνει, όπως σε εμάς, την έδρα των συναισθημάτων, αλλά τον όλο εσωτερικό άνθρωπο και προπαντός την διάνοια (γ).

Μαρκ.2,7. τί οὗτος οὕτω λαλεῖ βλασφημίας[(1)]; τίς δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας εἰ μὴ εἷς ὁ Θεός[(2)];

Μετάφραση: *Γιατί ο άνθρωπος αυτός μιλάει έτσι και ξεστομίζει βλασφημίες; Ποιός άλλος μπορεί να συγχωρεί αμαρτίες παρά μόνον ένας, ο Θεός;*

(1) Αυθεντική γραφή: Τι ούτος λαλεί; βλασφημεί· τις δύναται…

(2) Ερμήνευαν το νόμο και η διδασκαλία τους ήταν αληθινή. Όντως είναι βλάσφημο το δημιούργημα να οικειοποιείται την άφεση των αμαρτιών, η οποία είναι προνόμιο του Θεού (Ησ. μγ 28). Αλλά όπως συνήθως συμβαίνει με τέτοιους διδασκάλους, η εφαρμογή που έκαναν της αλήθειας αυτής, ήταν πλανημένη. Είναι αλήθεια, ότι κανείς δεν μπορεί να συγχωρεί αμαρτίες παρά μόνος ο Θεός. Αλλά είναι πλάνη, να νομίζει κάποιος, ότι και ο Χριστός, που με δυνάμεις υπερφυσικές αποδείκνυε την θεία αποστολή και καταγωγή του, δεν είχε την εξουσία να συγχωρεί αμαρτίες.

Μαρκ.2,8. καὶ εὐθέως ἐπιγνοὺς ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι[(1)] αὐτοῦ ὅτι οὕτως αὐτοὶ διαλογίζονται ἐν ἑαυτοῖς, εἶπεν αὐτοῖς· τί ταῦτα διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν;

Μετάφραση: *Αμέσως όμως ο Ιησούς, με υπερφυσική πληροφορία που έδινε στο πνεύμα του η θεότητά του, αντιλήφθηκε ότι έτσι σκέφτονται αυτοί μέσα τους, και τους είπε: Γιατί δέχεστε και κυκλοφορείτε τέτοιους λογισμούς μέσα στις καρδιές σας;*

(1) Αντιτίθεται στη γνώση που αποκτιέται με τις αισθήσεις. Χωρίς αυτοί να που κάτι με το στόμα, γνώρισε ο Ιησούς με το πνεύμα του=εδώ σημαίνει το ανθρώπινο πνεύμα του Κυρίου κατά την ένωση και κοινωνία του με την θεία φύση που μετέδιδε από την παντογνωσία της στην ανθρώπινη φύση του Κυρίου υπερφυσική γνώση. «Δίνει και άλλο τεκμήριο για το ότι είναι Θεός, το ότι γνωρίζει, δηλαδή, τις καρδιές τους. Διότι μόνο ο Θεός γνωρίζει τα εγκάρδια του καθενός, όπως και ο προφήτης λέει· Εσύ μόνο αποκλειστικά, γνωρίζεις τις καρδιές» (Θφ). «Ως Θεός εισδύει στις διάνοιες… πιστοποιώντας από αυτό, ότι αυτός που βλέπει τα απόρρητα, δίνει και άφεση αμαρτημάτων» (β).

Μαρκ.2,9. τί ἐστιν εὐκοπώτερον[(1)], εἰπεῖν τῷ παραλυτικῷ, ἀφέωνταί σου αἱ ἁμαρτίαι, ἢ εἰπεῖν, ἔγειρε καὶ ἆρον τὸν κράβαττόν σου καὶ περιπάτει;

Μετάφραση: *Τί είναι ευκολότερο· να πω στον παραλυτικό, είναι συγχωρημένες οι αμαρτίες σου, ή να του πω, σήκω και πάρε στον ώμο σου το κρεβάτι σου και περπάτα; Εσείς θεωρείτε δυσκολότερο αυτό το τελευταίο.*

Μαρκ.2,10. ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου[(2)] ἀφιέναι ἐπὶ τῆς γῆς ἁμαρτίας[(3)] λέγει τῷ παραλυτικῷ.

Μετάφραση: *Για να μάθετε λοιπόν ότι ο υιός του ανθρώπου, ο Μεσσίας, ο μοναδικός εκπρόσωπος της ανθρωπότητος, ο οποίος θα έλθει και πάλι πάνω στις νεφέλες ως Κριτής ένδοξος, έχει εξουσία να συγχωρεί πάνω στη γη αμαρτίες - λέει στον παράλυτο:*

(1) «Τι είναι ευκολότερο, το να θεραπεύσει κάποιος σώμα ή ψυχή; Οπωσδήποτε το να θεραπεύσει το σώμα, αλλά εσείς νομίζετε το αντίθετο. Εγώ, λοιπόν, με το να θεραπεύσω το σώμα, το οποίο στην πραγματικότητα μεν είναι εύκολο, αλλά σε σας φαίνεται δύσκολο, θα βεβαιώσω και την θεραπεία της ψυχής, η οποία είναι δύσκολη μεν, επειδή όμως δεν φαίνεται και δεν μπορεί να ελεγχθεί, φαίνεται εύκολη», «επιβεβαιώνοντας με το φανερό το αφανές» (Θφ).

(2) Επειδή ο Κύριος είναι ο υιός του ανθρώπου, επειδή είναι ο μεσίτης δηλαδή μεταξύ Θεού και ανθρώπων, έχει εξουσία πάνω στη γη να συγχωρεί αμαρτίες. Διότι για αυτό ο Πατέρας «όλη την κρίση την έδωσε στον υιό» και «έδωσε σε αυτόν εξουσία διότι είναι Υιός ανθρώπου» (Ιω. ε 22,27). Εάν έχει εξουσία, για να δίνει ζωή αιώνια, όπως και πράγματι έχει (Ιω. ιζ 2), πρέπει να έχει και την εξουσία του να συγχωρεί αμαρτίες, διότι η ενοχή από την αμαρτία είναι φραγμός και τείχος, τα οποία αν δεν αρθούν, δεν μπορούμε να μπούμε στον ουρανό. Τι ενθάρρυνση για μετάνοια για τον φτωχό αμαρτωλό είναι η βεβαίωση, ότι η εξουσία του να συγχωρεί αμαρτίες βρίσκεται στα χέρια του υιού του ανθρώπου, ο οποίος είναι οστό από τα οστά μας. Και εάν είχε την εξουσία αυτή, όταν ήταν ακόμη πάνω στη γη, πολύ περισσότερο την έχει τώρα, που «ο Θεός τον ανύψωσε με την κραταιά δύναμή του στη θέση του αρχηγού και του σωτήρα, για να δώσει μετάνοια στον Ισραήλ και άφεση αμαρτιών» (Πράξ. ε 31).

(3) Η θεραπεία που ακολούθησε αποτελεί ισχυρή απόδειξη για την εξουσία να συγχωρεί αμαρτίες. Δεν θα μπορούσε να θεραπεύσει την ασθένεια, η οποία ήταν αποτέλεσμα και συνέπεια, εάν δεν μπορούσε να απομακρύνει και την αμαρτία, η οποία ήταν η αιτία. Και επιπλέον οι θεραπείες των σωμάτων ήταν εικόνα και σύμβολο που σήμαινε, ότι μπορούσε να συγχωρεί και αμαρτίες, οι οποίες καθιστούν ασθενή

την ψυχή. Εκείνος ο οποίος με ένα λόγο μπορούσε να θεραπεύσει το σώμα, μπορούσε αναμφίβολα να συντελέσει και αυτό που εικόνιζε η θεραπεία αυτή. Αναδείχτηκε ο Λυτρωτής και ελευθερωτής της ανθρωπότητας, για να αντιμετωπίσει όλη την δύναμη του κακού μεταξύ των ανθρώπων και να πλήξει αυτό τόσο στη ρίζα του, όσο και στα στελέχη και τα κλαδιά του.

Μαρκ.2,11. σοὶ λέγω[(1)], ἔγειρε καὶ ἆρον τὸν κράβαττόν σου[(2)] καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου[(3)].

Μετάφραση: *Σε σένα που πιστεύεις μιλώ. Σήκω και πάρε στον ώμο σου το κρεβάτι σου και πήγαινε στο σπίτι σου.*

(1) Πρέπει να συνδεθεί με το: για να μάθετε λοιπόν, οπότε η φράση «λέει στον παραλυτικό» είναι παρενθετική. Και γραμματικά μεν, η αιφνίδια μεταβολή του προσώπου στο ρήμα παρουσιάζεται κάπως ανώμαλη, κάνει όμως τον λόγο ζωηρό και δραστικό. «Σε σένα λέω, λέει, άφησέ τους αυτούς· διότι είναι άπιστοι και συλλογίζονται πονηρά· σε σένα λέω, επειδή σου συγχωρέθηκαν οι αμαρτίες και έγινες άξιος… να τύχεις της θεραπείας» (β).

(2) Του παράγγειλε να σηκώσει το κρεβάτι, για να δειχτεί ότι θεραπεύτηκε τελείως και ότι όχι μόνο δεν θα είχε πλέον ανάγκη να μεταφέρεται σε κλίνη, αλλά είχε τώρα και την δύναμη να κουβαλά ο ίδιος πάνω του άκοπα αυτήν.

(3) Τον έστειλε στο σπίτι του, για να είναι ευλογία στην οικογένειά του, στην οποία ως τώρα ήταν φορτίο και δεν τον κράτησε κοντά του ως δείγμα της δύναμής του, όπως θα έκαναν σε ασήμαντες τελείως επιτυχίες άλλοι, οι οποίοι ζητούν την δόξα και την τιμή των ανθρώπων.

Μαρκ.2,12. καὶ ἠγέρθη εὐθέως, καὶ ἄρας τὸν κράβαττον ἐξῆλθεν ἐναντίον πάντων[(1)], ὥστε ἐξίστασθαι πάντας καὶ δοξάζειν τὸν Θεὸν λέγοντας ὅτι οὐδέποτε οὕτως εἴδομεν.

Μετάφραση: *Κι εκείνος σηκώθηκε αμέσως, πήρε το κρεβάτι σου και βγήκε απ' το σπίτι εκείνο μπροστά σ' όλους. Κι έτσι τον είδαν όλοι με τα μάτια τους και γέμισαν με έκπληξη. Και δόξασαν τον Θεό λέγοντας ότι ποτέ μέχρι τώρα δεν είδαμε κάτι τέτοιο, ένας παράλυτος με μία προσταγή να σηκώνεται αμέσως υγιής και να περπατά.*

(1) Αυθεντική γραφή «έμπροσθεν πάντων». Δεν σηκώθηκε μόνο από το κρεβάτι του τελείως υγιής, αλλά για να δειχτεί ότι αποκαταστάθηκε σε πλήρη δύναμη και ισχύ, αφού σήκωσε το κρεβάτι βγήκε μπροστά σε όλους. Η θεραπεία υπήρξε δημόσια μπροστά στα μάτια όλων, για να βεβαιωθεί και δημόσια η εξουσία του Κυρίου που αμφισβητήθηκε.

Στίχ. 13-17. Ο Ματθαίος μαθητής του Χριστού.

Μαρκ.2,13. Καὶ ἐξῆλθε[(1)] πάλιν[(2)] παρὰ τὴν θάλασσαν· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἤρχετο[(3)] πρὸς αὐτόν, καὶ ἐδίδασκεν αὐτούς.

Μετάφραση: *Έπειτα ο Ιησούς βγήκε από το σπίτι στην παραλία της λίμνης. Κι όλος ο λαός ερχόταν κοντά του, κι εκείνος τους δίδασκε.*

(1) Το «εξήλθε παρά την θάλασσαν» διαφέρει από το «παράγειν παρά την θάλασσαν». Το πρώτο σημαίνει κίνηση από το σπίτι προς την παραλία· το δεύτερο, ότι βρίσκεται κάποιος ήδη στην παραλία και περπατά δίπλα της (γ).

(2) Προηγουμένως περπατούσε δίπλα στην θάλασσα, όταν κάλεσε τους πρώτους μαθητές (Μάρκ. α 16).

(3) Ο Παρατατικός φανερώνει την βαθμιαία συρροή του πλήθους.

Μαρκ.2,14. Καὶ παράγων[(1)] εἶδε Λευῒν[(2)] τὸν τοῦ Ἀλφαίου, καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον, καὶ λέγει αὐτῷ· ἀκολούθει μοι[(3)]. καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ[(4)].

Μετάφραση: *Εκεί λοιπόν που προχωρούσε, είδε τον Λευΐ, το γιο του Αλφαίου, να κάθεται στην τράπεζα της εισπράξεως των φόρων, και του λέει: Ακολούθα με. Κι εκείνος σηκώθηκε και τον ακολούθησε.*

«Ακολούθησέ με», του λέει. Κι εκείνος σηκώθηκε και τον ακολούθησε.

(1) Δες Ματθ. θ 9-13 και τις εκεί σημειώσεις.

(2) «Ο μεν Λουκάς λοιπόν και ο Μάρκος τον ονομάζουν Λευΐ, συγκαλύπτοντας το όνομα. Ο ίδιος όμως εκείνος, δεν ντρέπεται, αλλά λέει δημόσια το δικό του όνομα· διότι λέει, «είδε ο Ιησούς τον Ματθαίο τον τελώνη»» (Θφ). «Τα λέει βεβαίως αυτά,

έτσι ώστε εμείς, αφού θαυμάσουμε την τέχνη του Θεού που τον θεράπευσε, να πιστεύουμε σε αυτόν με πολύ μεγάλη ακρίβεια» (Ω). Εάν ο Ματθαίος δεν ήταν χαλαρών ιουδαϊκών αντιλήψεων και δεν έρεπε προς την ευμάρεια και την καλοζωΐα, δεν θα γινόταν ποτέ τελώνης, επάγγελμα το οποίο και με πολλές αδικίες ασκούνταν και από την τήρηση του Σαββάτου εμπόδιζε. Στο Θεό μέσω του Χριστού υπάρχει μέγα έλεος στο να συγχωρεί τις μεγαλύτερες των αμαρτιών και πλούσια χάρη στο να εξαγιάζει τους μεγαλύτερους αμαρτωλούς. Ο Ματθαίος υπήρξε τελώνης, απέβη όμως ευαγγελιστής, ο πρώτος, ο οποίος συνέγραψε ευαγγέλιο για τη ζωή του Χριστού. Μεγάλες αμαρτίες και σκάνδαλα π ρ ι ν τ η ν ε π ι σ τ ρ ο φ ή, δεν αποτελούν εμπόδια στην μετέπειτα παροχή μεγάλων χαρισμάτων και δωρεών αγιότητας, για να δοξάζεται ακόμη περισσότερο ο φιλάνθρωπος Θεός.

(3) «Δες, πώς εκλέγει τους άξιους, σαν ακριβώς μαργαριτάρια που βρίσκονται σε βούρκο» (Ζ). «Δεν μαθαίνει την διάθεση των μαθητών μέσω της πείρας, όπως ακριβώς οι άνθρωποι, αλλά επειδή γνωρίζει καλά τις διάνοιες, εκλέγει τους άξιους» (β). Στις σωματικές θεραπείες συνήθως ζητούσαν τον Ιησού οι άρρωστοι. Στις πνευματικές θεραπείες αναζητά αυτός το χαμένο πρόβατο. Ακριβώς για αυτό είναι μέγα κακό και μέγας κίνδυνος η αμαρτία, διότι αυτοί που βρίσκονται κάτω από αυτήν δεν αισθάνονται την ανάγκη να επιζητήσουν την θεραπεία τους.

(4) «Χωρίς να περιμένει τίποτα και αφού τα άφησε όλα, τον ακολούθησε… χωρίς να λυπήσει με την αναβολή αυτόν που τον κάλεσε. Αφού δηλαδή τα άφησε όλα και αφού περιφρόνησε τα δημόσια χρήματα… και αφού δεν λογάριασε καθόλου τον κίνδυνο από αυτά, δόθηκε ολόκληρος σε αυτόν που τον κάλεσε» (β). Η κλήση υπήρξε αποτελεσματική. Η δύναμη της θείας χάρης υπερνικά όλα τα εμπόδια και τους δισταγμούς στις επιδεκτικές καρδιές και ελκύει αυτές με θαυμάσιο τρόπο στον Χριστό. Ο Ματθαίος αφήνει τα πάντα τελειωτικά και ακολουθεί οριστικά το Χριστό. Και μολονότι βρίσκουμε άλλους μαθητές, που ήταν προηγουμένως ψαράδες, να χρησιμοποιούν, όταν έτυχε ευκαιρία, έστω και πρόσκαιρα, πάλι τα δίχτυα, δεν βρίσκουμε ποτέ τον Ματθαίο στο τελωνιακό γραφείο να εισπράττει φόρους ούτε για μία στιγμή.

Μαρκ.2,15. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κατακεῖσθαι[(1)] αὐτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ τελῶναι καὶ ἁμαρτωλοὶ συνανέκειντο τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· ἦσαν γὰρ πολλοί[(2)], καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ.

Μετάφραση: *Κι ενώ ο Ιησούς και οι μαθητές του ήταν καθισμένοι στην τράπεζα του φαγητού μέσα στην οικία του Λευΐ, κάθονταν εκεί μαζί τους και πολλοί τελώνες και αμαρτωλοί. Και ήταν τόσοι πολλοί, διότι την ώρα που ο Ιησούς κάλεσε τον Λευΐ, παρευρίσκονταν εκεί, οπότε και ακολούθησαν τον Ιησού στο σπίτι του Ματθαίου και πήραν μέρος στο τραπέζι.*

(1) Επίκαιρα την ημέρα των αρραβώνων του με τον ουράνιο Νυμφίο, την έκανε πανηγυρική ημέρα κατά την οποία ζητά να γνωρίσει τον Χριστό στους παλαιούς συναδέλφους του, ευελπιστώντας ότι η χάρη του Χριστού, την οποία αυτός είχε γνωρίσει εκ πείρας, θα άπλωνε και μέχρι σε αυτούς την ευεργετική επίδρασή της. Όσοι έφεραν τους εαυτούς τους στο Χριστό και γεύτηκαν τις δωρεές του, δεν είναι δυνατόν παρά να επιθυμούν και άλλους να φέρουν σε αυτόν, για να απολαύσουν και αυτοί ό,τι οι ίδιοι δοκίμασαν.

(2) Αιτιολογεί το πολλοί… συνανέκειντο. Διότι κατά την ώρα της πρόσκλησης του Ματθαίου, ήταν παρόντες πολλοί, οι οποίοι και ακολούθησαν τον Ιησού και τον Ματθαίο, στο σπίτι του.

Μαρκ.2,16. καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἰδόντες αὐτὸν ἐσθίοντα μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἔλεγον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· τί ὅτι[(1)] μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει καὶ πίνει[(2)];

Μετάφραση: *Καθώς όμως οι γραμματείς και οι Φαρισαίοι τον είδαν να τρώει μαζί με τους τελώνες και τους αμαρτωλούς, έλεγαν στους μαθητές του: Γιατί ο διδάσκαλός σας τρώει και πίνει μαζί με τους αμαρτωλούς;*

(1) Τι ότι, εβραϊκός τρόπος έκφρασης=γιατί. Υπάρχει και η γραφή: διατί; Και η γραφή: ότι μετά…; «Οι Φαρισαίοι κατηγορούν, παρουσιάζοντας τους εαυτούς τους καθαρούς» (Θφ). «Επιτέθηκαν στον Χριστό επειδή δεν έκανε διάκριση ανάμεσα στο άγιο και το βέβηλο σύμφωνα με τον νόμο, χωρίς να γνωρίζουν, ότι παρέχει την φιλάνθρωπη χάρη ξεπερνώντας την νομική χρήση. Διότι ο μεν νόμος έδιωχνε το κακό· ενώ ο Χριστός το μετέβαλλε» (Ζ). Οι Γραμματείς και οι Φαρισαίοι δεν θα έρχονταν ποτέ να ακούσουν αυτόν να κηρύττει, ώστε να ήταν δυνατόν να ελκυστούν και να οικοδομηθούν από την διδασκαλία του· θα έρχονταν όμως πρόθυμα για να τον δουν να συντρώγει με τους τελώνες και αμαρτωλούς για να τον κατακρίνουν και να σκανδαλιστούν.

(2) Αγαθή πράξη του Ιησού παραγνωρίζεται και κατακρίνεται. Δεν είναι λοιπόν κάτι νέο το να παραγνωρίζεται αυτό που γίνεται καλά και αυτό που διαπράχτηκε από αγνά ελατήρια και για καλούς σκοπούς. Ούτε πρέπει να φαίνεται παράδοξο, όταν και αυτοί οι φαινόμενοι σοφότεροι και εναρετότεροι των άλλων, όπως εδώ οι Φαρισαίοι, εξεγείρονται φανατικοί επικριτές πράξεων και προσώπων σε όλα θεοφιλών.

Μαρκ.2,17. καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς· οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ[(1)], ἀλλ᾽ οἱ κακῶς ἔχοντες· οὐκ ἦλθον καλέσαι δικαίους[(2)], ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν[(3)].

Μετάφραση: *Όταν ο Ιησούς τα άκουσε αυτά, τους λέει: Δεν έχουν ανάγκη γιατρού οι υγιείς, αλλά οι άρρωστοι. Δεν ήλθα στον κόσμο για να καλέσω σε μετάνοια εκείνους που έχουν την ιδέα ότι είναι δίκαιοι, αλλά τους αμαρτωλούς.*

(1) Εάν ο κόσμος ήταν δίκαιος, λέει ο Κύριος, δεν θα υπήρχε περίπτωση να έλθω να κηρύξω μετάνοια και να εξαγοράσω την άφεση των αμαρτωλών. Σε αμαρτωλό κόσμο στάλθηκα και το έργο μου λοιπόν είναι κατεξοχήν μεταξύ εκείνων, που είναι μέγιστοι αμαρτωλοί. «Έδειξε ότι δεν ήλθε ως κριτής, αλλά ως γιατρός. Και κάνει αυτό που επιβάλλει η ιατρική και συναναστρέφεται με αυτούς που είναι ασθενείς και έχουν ανάγκη ίασης» (β). Η αμαρτία είναι ασθένεια της ψυχής. Και οι αμαρτωλοί είναι πνευματικά ασθενείς. Η προπατορική διαφθορά είναι η ασθένεια της ψυχής, και οι σημερινές παραβάσεις μας είναι οι πληγές και τα ξεσπάσματα της χρόνιάς μας αυτής ασθένειας, η οποία μας παραμορφώνει, μας εξασθενεί και στο τέλος μας θανατώνει. Χάρις όμως στο Θεό δεν είναι αθεράπευτη. Ο Ιησούς είναι ο μέγας γιατρός των ψυχών. Και το ότι θεράπευσε κάθε ασθένεια των σωμάτων, αυτό σήμαινε ότι είναι γιατρός και κάθε ασθένειας ψυχικής. Και δεν είναι απλώς ο επιδέξιος, ο σοφός, ο συμπαθής, ο κατά πάντα άξιος εμπιστοσύνης ιατρός των ψυχών, αλλά και ο μοναδικός, ο μόνος που κρατά στα χέρια του τα σωτήρια και εξυγιαντικά φάρμακα των ψυχών. Όλες οι ψυχές έχουν ανάγκη αυτού του ιατρού. Ανάγκη όμως επείγουσα, άμεση και τόσο περισσότερο κατεσπευσμένη έχουν εκείνες, όσες αισθάνονται λιγότερο πόσο αναγκαίος είναι σε αυτές ο γιατρός αυτός. Ω! η ασθένεια της ψυχής, είναι κάτι που δύσκολα κανείς το αισθάνεται. Και όσο μεγαλύτερες είναι οι κατακτήσεις της ασθένειας αυτής στην ψυχή μας, τόσο λιγότερο αισθανόμαστε το επικίνδυνο της θέσης μας· τόσο ψυχρότερο γίνεται το ενδιαφέρον μας για τον ιατρό αυτόν. Υπάρχουν πλήθη ανθρώπων, οι οποίοι φαντάζονται τους εαυτούς τους υγιείς

και ότι δεν έχουν ανάγκη τον Ιησού. Αλλά ισχύει για αυτούς ό,τι είπε ο Κύριος για τον επίσκοπο της Λαοδικείας: «Λες ότι είμαι πλούσιος και δεν έχω ανάγκη κανέναν και δεν ξέρεις, ότι εσύ είσαι ο ταλαίπωρος και ο ελεεινός και φτωχός και τυφλός και γυμνός» (Αποκ. γ 17). Έτσι και οι Φαρισαίοι δεν ήθελαν να ακούσουν την διδασκαλία του Ιησού και να δεχτούν την από αυτόν αγαθή επίδραση όχι διότι πράγματι δεν είχαν αλλά διότι φαντάζονταν ότι δεν είχαν ανάγκη αυτών.

(2) «Δίκαιους, δηλαδή εσάς που δικαιώνετε τους εαυτούς σας» (Θφ).

(3) «Να καλέσω αυτούς, όχι να μένουν αμαρτωλοί, αλλά σε μετάνοια, δηλαδή να καλέσω να επιστρέψουν. Για να μην νομίσεις δηλαδή, ότι καλεί μεν τους αμαρτωλούς, αλλά δεν τους βελτιώνει καθόλου, λέει το «σε μετάνοια»» (Θφ).

Στίχ. 18-22. Η νηστεία.

Δες Ματθ. θ 14-17 και τις εκεί σημειώσεις.

Μαρκ.2,18. Καὶ ἦσαν οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων νηστεύοντες[(1)]. καὶ ἔρχονται καὶ λέγουσιν αὐτῷ· διατὶ οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων νηστεύουσιν[(2)], οἱ δὲ σοὶ μαθηταὶ οὐ νηστεύουσι[(3)];

Μετάφραση: *Οι μαθητές του Ιωάννη, καθώς και οι μαθητές των Φαρισαίων, κρατούσαν τις νηστείες που είχαν επικρατήσει από την παράδοση και τη συνήθεια. Έρχονται λοιπόν μερικοί και λένε στον Ιησού: Γιατί οι μαθητές του Ιωάννη και των Φαρισαίων νηστεύουν και τηρούν τις νηστείες που μας παρέδωσαν οι παλαιότεροι ραββίνοι, ενώ οι δικοί σου μαθητές δεν νηστεύουν;*

(1) Ο νόμος επέβαλλε νηστεία μόνο μία φορά το χρόνο κατά την ημέρα του εξιλασμού. Αλλά οι παραδόσεις των ραββίνων αύξησαν τον αριθμό των ημερών της νηστείας. Οι Φαρισαίοι καυχιόντουσαν ότι νήστευαν δύο φορές τη βδομάδα, την Δευτέρα και την Πέμπτη. Η σπουδαιότητα όμως που απέδιδαν στην άσκηση αυτή, την κενή από πραγματική θρησκευτικότητα, καθιστούσε αυτήν ένα επιπλέον σημείο του τυπικισμού της περιόδου αυτής (γ).

(2) Νήστευαν μεν και από τα δύο αυτά οι μαθητές, αλλά όχι με το ίδιο πνεύμα. Διότι οι μεν Φαρισαίοι νήστευαν με πνεύμα καύχησης, αυτοπεποίθησης και

αυτοδικαίωσης, ενώ η διδασκαλία του Ιωάννη κατευθυνόταν εναντίον αυτού του πνεύματος (γ)

(3) Υπονοούν με αυτό, ότι ο Ιησούς επέτρεπε στους μαθητές του αυτήν την περιφρόνηση της νηστείας. Ίσως, επίσης, και η ημέρα, κατά την οποία συνέτρωγε στο σπίτι του Ματθαίου να ήταν για τους Φαρισαίους ημέρα νηστείας, την οποία και ο Ιησούς και οι μαθητές του κατέλυσαν.

Μαρκ.2,19. καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος[(1)], ἐν ᾧ ὁ νυμφίος μετ᾽ αὐτῶν ἐστι, νηστεύειν[(2)]; ὅσον χρόνον μεθ᾽ ἑαυτῶν ἔχουσι τὸν νυμφίον[(3)], οὐ δύνανται νηστεύειν.

Μετάφραση: *Τότε ο Ιησούς τους είπε: Μήπως είναι δυνατόν οι καλεσμένοι φίλοι του γαμπρού να πενθούν και να νηστεύουν όσο χρόνο ο γαμπρός είναι μαζί τους και γιορτάζουν το γάμο τους; Όσο καιρό έχουν μαζί τους τον γαμπρό δεν είναι δυνατόν να νηστεύουν. Έτσι και οι μαθητές μου. Εφόσον εγώ, ο Νυμφίος της Εκκλησίας, είμαι μαζί τους, δεν είναι δυνατόν να πενθούν και να νηστεύουν.*

(1) Αραμαϊκή έκφραση που σημαίνει τους φίλους του νυμφίου (Ιω. γ 29) (σ), των οποίων καθήκον ήταν να φροντίζουν για την προμήθεια όλων των αναγκαίων για τον γάμο (γ).

(2) Στον μεταγενέστερο Ιουδαϊσμό ο χρόνος της αναμονής του νυμφίου θεωρούνταν ότι εξαιρείται από τη νηστεία, ακόμη και από τη νηστεία των δύο ημερών της εβδομάδας. Ίσως και στις μέρες του Χριστού να επικρατούσε η ίδια συνήθεια (σ).

(3) «Νυμφίο ονομάζει τον εαυτό του» (Θφ), «αυτός που πρόκειται να νυμφευτεί την εκκλησία… διότι γίνεται καινούργιος γάμος… σύναψη αρραβώνα, δηλαδή η χάρη του Πνεύματος, μέσω της οποίας πίστεψε η οικουμένη και οι ψαράδες έπεισαν και μετέβαλλαν την οικουμένη» (β). Ο Κύριος μιλά έτσι για τον εαυτό του στους μαθητές του Ιωάννη, διότι και ο ίδιος ο Ιωάννης είχε χρησιμοποιήσει την εικόνα του νυμφίου για το Χριστό, αποκαλώντας τον εαυτό του φίλο του νυμφίου (Ιω. γ 29). Συγχρόνως όμως προβάλλει εμμέσως και την αξίωση, ότι αυτός είναι ο Μεσσίας, εφόσον στην Π.Δ. νυμφίος της συναγωγής ονομάζεται ο Ιεχωβά.

Μαρκ.2,20. ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι ὅταν ἀπαρθῇ[(1)] ἀπ᾽ αὐτῶν ὁ νυμφίος, καὶ τότε νηστεύσουσιν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις[(2)].

Μετάφραση: *Θα έλθουν όμως ημέρες που θα τους πάρουν από κοντά τους τον Νυμφίο, και τότε εκείνες τις ημέρες θα νηστεύσουν και θα πενθήσουν.*

(1) Το ρήμα προσδίδει ιδιαίτερο τόνο στην όλη έκφραση και προφανώς υπονοεί βίαιη απόσπαση του νυμφίου. Είναι η πρώτη φορά κατά την οποία καλυμμένα προλέγει το πάθημά του.

(2) Υπάρχει και η γραφή: εν εκείνη τη ημέρα=την ημέρα του παθήματος.

Μαρκ.2,21. οὐδεὶς ἐπίβλημα ῥάκους ἀγνάφου ἐπιῤῥάπτει ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ· εἰ δὲ μήγε, αἴρει τὸ πλήρωμα αὐτοῦ[(1)], τὸ καινὸν τοῦ παλαιοῦ, καὶ χεῖρον σχίσμα γίνεται[(2)].

Μετάφραση: *Και για να μιλήσω πιο κατανοητά με κάποιο παράδειγμα, σας λέω: Κανείς δεν ράβει πάνω σε παλιό ρούχο ένα μπάλωμα από κομμάτι καινούργιου υφάσματος. Αν όμως βάλει ένα τέτοιο μπάλωμα, τότε το καινούργιο αυτό κομμάτι μαζεύει και παίρνει από το παλιό ρούχο. Το καινούργιο δηλαδή μπάλωμα αποσπά από το παλιό ρούχο το μέρος που είναι οι ραφές, και το σχίσιμο γίνεται χειρότερο. Έτσι και η νέα διδασκαλία μου δεν είναι ωφέλιμο να προσκολληθεί πάνω σε εξωτερικούς τύπους που πάλιωσαν πλέον και είναι φθαρμένοι. Διότι και οι εξωτερικοί τύποι θα αχρηστευθούν επιζήμια, και η διδασκαλία μου θα νοθευθεί.*

(1) Υπάρχει και η γραφή: «αίρει το πλήρωμα απ᾽ αυτού το καινόν του παλαιού»=παίρνει το μπάλωμα από αυτό, δηλαδή το καινούργιο μπάλωμα από το παλαιό ένδυμα.

(2) Η αλήθεια που εκφράζεται είναι ότι: το να υποτάσσει κάποιος την νέα διδασκαλία σε παλαιές μορφές και τύπους, μοιάζει με το να επιβάλλει καινούργιο μπάλωμα σε ένδυμα παλαιό, που εύκολα σχίζεται (γ).

Μαρκ.2,22. καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς[(1)]· εἰ δὲ μή, ῥήσσει ὁ οἶνος ὁ νέος τοὺς ἀσκούς, καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται[(2)] καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται· ἀλλὰ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον[(3)].

Μετάφραση: *Και κανείς δεν βάζει μούστο σε παλιούς ασκούς. Αλλιώς, σπάζει ο μούστος τους ασκούς, και το κρασί χύνεται έξω, και οι ασκοί θα καταστραφούν. Αλλά πρέπει κανείς να βάζει μούστο σε ασκούς καινούργιους. Έτσι και οι Φαρισαίοι με τους ακολούθους τους είναι ασκοί παλιοί, που δεν μπορούν να βαστάξουν τη νέα διδασκαλία μου, την οποία θα παραλάβουν οι μαθητές μου, που μοιάζουν με νέους ασκούς.*

(1) Είναι ανοησία να βάζουμε τη νέα θρησκεία σε παλαιά σχήματα και συστήματα (γ), το νέο πνεύμα σε πεπαλαιωμένους τύπους. Η ξένη με την νέα διδασκαλία ψυχή «είναι παλαιό ρούχο και ασκί παλαιό· δεν ανακαινίστηκε με την χάρη του Πνεύματος, είναι ακόμη αδύναμη και γήινη και φρονεί τα βιοτικά» (Χ). «Οι μαθητές του Χριστού, επειδή είναι καινούργιοι, δεν μπορούν να δουλεύουν σε παλαιές συνήθειες και νόμους» (Θφ). «Όταν έρθει ο καιρός όμως, μαζί με την υπόλοιπη αρετή, θα επιδείξουν και την νηστεία, όχι από ανάγκη και κάποιους νόμους και συνήθειες παλαιές, όπως ακριβώς εσείς την φυλάσσετε, αλλά πρόκειται να νηστεύουν όπως τυχόν θέλουν, με δική τους απόφαση, με σκοπό την αρετή» (β).

(2) Υπάρχει και η γραφή: ρήξει ο οίνος τους ασκούς και ο οίνος απόλλυται και οι ασκοί.

(3) Η τελευταία φράση: «αλλά οίνον νέον… βλητέον» μπαίνει μέσα σε αγκύλες από τους κριτικούς του κειμένου και θεωρείται ότι πάρθηκε από τον Λουκά, όπου υπάρχει αδιαμφισβήτητα.

Στίχ. 23-28. Η αργία του Σαββάτου.

Μαρκ.2,23. Καὶ ἐγένετο παραπορεύεσθαι[(1)] αὐτὸν ἐν τοῖς σάββασι διὰ τῶν σπορίμων, καὶ ἤρξαντο οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὁδὸν ποιεῖν τίλλοντες τοὺς στάχυας[(2)].

Μετάφραση: *Και κάποιο Σάββατο συνέβη να βαδίζει ο Ιησούς σε κάποιο δρόμο που ανοιγόταν μέσα από τα σπαρμένα χωράφια. Και το δρόμο αυτό άρχισαν να τον ανοίγουν οι μαθητές του, οι οποίοι, πεινασμένοι, έτριβαν, μαδούσαν κι έτρωγαν τα στάχυα για να χορτάσουν.*

(1) Παραπορεύεσθαι δια των σπορίμων=ανοίγω δρόμο ανάμεσα στα σπαρτά, έτσι ώστε μέσω αυτού να γίνεται η διάβαση κατά μήκος των σπαρμένων χωραφιών· βαδίζει κάποιος σε δρόμο που έχει και από τις δύο πλευρές σπαρμένο χωράφι (g).

(2) Δεν ξερίζωναν και κατέστρεφαν τα στάχυα, μόνο για να φτιάξουν δρόμο, αλλά είχαν τόσο μεγάλη πείνα, ώστε για χορτασμό της άρχισαν να μαδούν τα στάχυα σε τέτοια ποσότητα, ώστε γυμνώθηκε το μέρος εκείνο από το οποίο περνούσαν οι δώδεκα μέχρι σημείου ώστε να γίνει δρόμος μέσα από τα χωράφια (δ). Δες για το όλο επεισόδιο και Ματθ. ιβ 1-8 και τις εκεί σημειώσεις.

Μαρκ.2,24. καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἔλεγον αὐτῷ· ἴδε τί ποιοῦσιν[(1)] ἐν τοῖς σάββασιν ὃ οὐκ ἔξεστι[(2)].

Μετάφραση: *Οι Φαρισαίοι όμως του έλεγαν: Κοίταξε τι κάνουν οι μαθητές σου την ημέρα του Σαββάτου. Κόβουν και μαδούν στάχυα, πράγμα που δεν επιτρέπεται, διότι μ' αυτό βεβηλώνεται το Σάββατο.*

(1) Αναφέρονται όχι στο ότι έτρωγαν στάχυα, αλλά στο ότι μαδούσαν αυτά.

(2) Σύμφωνα με την ερμηνεία της εντολής για το Σάββατο που δινόταν από τις παραδόσεις των παλαιοτέρων ραββίνων, το να μαδάει κάποιος στάχυα, χαρακτηριζόταν ως έργο θερισμού, θερισμός όμως κατά το Σάββατο δεν επιτρεπόταν. Είναι συνηθισμένο, άνθρωποι, που έχουν διεφθαρμένο το νου και την καρδιά, να δείχνουν ζήλο και υπερβολική προσοχή σε κάποιους εξωτερικούς τύπους και θρησκευτικές διατάξεις, επειδή νομίζουν, ότι έτσι εξιλεώνονται για την ηθική χαλαρότητα και ραθυμία τους.

Μαρκ.2,25. καὶ αὐτὸς ἔλεγεν αὐτοῖς· οὐδέποτε ἀνέγνωτε τί ἐποίησε Δαυῒδ ὅτε χρείαν ἔσχε καὶ ἐπείνασεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ᾽ αὐτοῦ[(1)];

Μετάφραση: *Κι αυτός τους είπε: Δεν διαβάσατε ποτέ τί έκανε ο Δαβίδ, όταν βρέθηκε στην ανάγκη, και πείνασε κι αυτός κι εκείνοι που ήταν μαζί του;*

Μαρκ.2,26. πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ ἐπὶ Ἀβιάθαρ[(2)] ἀρχιερέως καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως[(3)] ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἔξεστι φαγεῖν εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσι, καὶ ἔδωκε καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ οὖσι;

Μετάφραση: *Πώς δηλαδή μπήκε στο ναό του Θεού, όταν αρχιερεύς ήταν ο Αβιάθαρ, κι έφαγε τους άρτους που ήταν πάνω στην ιερά τράπεζα της σκηνής ως θυσία στο Θεό, ενώ δεν επιτρέπεται να φάει κανείς τους άρτους αυτούς παρά μόνο οι*

ιερείς; Κι έδωσε μάλιστα ο Δαβίδ απ' τους άρτους αυτούς και σ' εκείνους που ήταν μαζί του. Κι όμως, στην περίπτωση εκείνη ούτε ο Θεός οργίστηκε ούτε η Γραφή αποδοκίμασε την πράξη αυτή.

(1) Επιχείρημα από το ισχυρότερο. Η σύγκριση γίνεται ανάμεσα στο να μαδά κάποιος στάχυα το Σάββατο και στο να φάει τους ιερούς άρτους για τους οποίους ρητά ο νόμος όριζε (Λευϊτ. κδ 9) να μην τρώγονται παρά μόνο από τους ιερείς.

(2) Κάποιοι από τους κώδικες, ανάμεσα στους οποίους και ο κώδικας του Βέζα, και από τις μεταφράσεις η Ιτάλα και η συριακή του Σινά παραλείπουν το «επί Αβιάθαρ αρχιερέως». Η φράση παρουσιάζει ερμηνευτική δυσκολία, διότι ο Αβιάθαρ διαδέχτηκε τον πατέρα του Αβιμέλεχ μετέπειτα στα χρόνια της βασιλείας του Δαβίδ (Α΄Βασ. κβ 20). Όταν λοιπόν ο Δαβίδ καταδιωκόταν από τον Σαούλ, ο αρχιερέας, ο οποίος έδωσε σε αυτόν τους άρτους της πρόθεσης ξεκάθαρα ονομάζεται Αχιμέλεχ στο Εβραϊκό κείμενο ή Αβιμέλεχ σύμφωνα με την μετάφραση των Ο΄(70) (Α΄Βασ. κβ 11-13). Για άρση της δυσκολίας, σημειώθηκε, ότι γύρω από το όνομα του Αβιμέλεχ παρατηρείται κάποια αοριστία και στα βιβλία της Π.Δ.. Διότι ενώ στο Α΄Βασ. κβ 9 ο Αβιμέλεχ αναφέρεται ως γιος του Αχιτώβ που αρχιεράτευσε στην περίοδο του Σαούλ του βασιλιά, στο Β΄Βασ. η 17 ο Αβιμέλεχ αναφέρεται ως γιος του Αβιάθαρ που αρχιεράτευσε στη βασιλεία του Δαβίδ. Για αυτό προτάθηκαν οι εκδοχές: «Είχε δύο ονόματα και ονομαζόταν και με τα δύο, Αχιμέλεχ και Αβιμέλεχ… ενώ το Αβιάθαρ το είχε ως επίθετο που προερχόταν από τους προγόνους. Για αυτό και ο γιος του ομοίως αποκαλούνταν Αβιάθαρ» (Ζ). Η ερμηνεία είναι άξια πολλής προσοχής. Προτάθηκε και άλλη: «Ο μεν Αβιάθαρ έχει χαρακτηριστεί εδώ αρχιερέας· τον Αχιμέλεχ όμως, τον αναφέρει ως ιερέα η ιστορία των Βασιλειών. Είναι λογικό λοιπόν, ότι ο μεν Αβιάθαρ ξεκουραζόταν, όταν ο Δαβίδ μπήκε στον οίκο του Θεού ή επειδή ήταν ανώτερος λόγω αρχιερωσύνης, ή επειδή ασθενούσε λόγω γηρατειών· οπότε, τα σχετικά με την λατρεία τα διαχειρίστηκε τότε ο Αχιμέλεχ ή επειδή ξεχώριζε από τους άλλους ιερείς ή επειδή του έλαχε να εφημερεύει εκείνες τις ημέρες» (Ζ). Από την όλη όμως αφήγηση του Α΄ Βασ. κβ φαίνεται με σαφήνεια, ότι το επίθετο ιερέας αποδίδεται στον Αχιμέλεχ με την έννοια του αρχιερέα. Προτάθηκε και η εκδοχή, ότι ο Αβιάθαρ, γιος του Αβιμέλεχ και διάδοχός του στο αρχιερατικό αξίωμα, ενήργησε, ενώ ζούσε ακόμη ο πατέρας του και αρχιεράτευε, ως αντιπρόσωπός του και βοηθός και ο ίδιος έδωσε τους άρτους στον Δαβίδ (Henry).

(3) Οι άρτοι που ήταν πάνω στο τραπέζι των αγίων της σκηνής ή του ναού σε δύο σειρές, ανά 6 στα δεξιά και στα αριστερά και κάθε Σάββατο ανανεώνονταν από τους ιερείς (Λευϊτ. κδ 5-9 και Εξ. κε 29,λθ 18).

Μαρκ.2,27. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· τὸ σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο, οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ σάββατον[(1)]·

Μετάφραση: *Τους έλεγε επίσης: Ο θεσμός του Σαββάτου έγινε για τον άνθρωπο, για να παιδαγωγηθεί και να οδηγηθεί σε πνευματική τελειότητα. Δεν έγινε ο άνθρωπος για το Σάββατο, για να δουλεύει σαν φοβισμένος σκλάβος σ' ένα νεκρό και ξερό τύπο.*

Μαρκ.2,28. ὥστε κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου[(2)] καὶ τοῦ σαββάτου.

Μετάφραση: *Αφού λοιπόν το Σάββατο ορίστηκε για να βοηθήσει τον άνθρωπο να τελειοποιηθεί, βγαίνει το συμπέρασμα ότι ο υιός του ανθρώπου, ο τέλειος αντιπρόσωπος της ανθρωπότητος, που ο ίδιος ως Θεός όρισε τον θεσμό του Σαββάτου, είναι κύριος και του Σαββάτου και έχει εξουσία να τροποποιήσει και τον θερμό αυτό. Εκείνο λοιπόν που έκαναν τώρα οι μαθητές, το έκαναν με τη σιωπηρή συγκατάθεση εκείνου που είναι κύριος του Σαββάτου.*

(1) Ο άνθρωπος έγινε για το Θεό και το Σάββατο ορίστηκε ως ημέρα ανάπαυσης του ανθρώπου, με σκοπό ώστε σε αυτό ξεκουραζόμενος από τους κόπους των βιοτικών έργων, να επιδίδεται σε δοξολογία και ευχαριστία του Θεού και σε έργα εξαγιαστικά της ψυχής του. Ορίστηκε για άνεση και πνευματική ανύψωση αυτού, και ως νόμος εύνοιας ευεργετικός και προνομιακός για αυτόν και όχι ως μόχθος και φορτίο δεσμευτικό. Πρέπει λοιπόν ο θεσμός αυτός να τηρείται πνευματικά και όχι σύμφωνα με το ξερό γράμμα του. Και οι ίδιοι άλλωστε οι ραββίνοι κατά καιρούς αναγνώρισαν την έννοια αυτή του θεσμού του Σαββάτου. Έτσι ο Μεχίλτα στο χωρίο Εξ. λα 14 επιμένει στις λέξεις το Σάββατον «είναι άγιο γ ι α σ α ς» παρατηρώντας «σε σας αποσκοπεί το Σάββατο και όχι εσείς στο Σάββατο. Διότι του Θεού τα παραγγέλματα δόθηκαν στον άνθρωπο, για «ζήσει με αυτά» (Λευϊτ. ιη 5), και όχι για να πεθάνει μέσω αυτών» (Abrahams Studies in Pharisaism and the Gospels σελ. 129). Πόσο καλός είναι ο Κύριός μας! Όλοι οι νόμοι του ορίστηκαν για ευεργεσία δική μας και εάν δειχτούμε σοφοί τηρώντας αυτούς, θα αποδειχτούμε σοφοί για τον εαυτό μας. Αλλά εάν το Σάββατο (η Κυριακή) έγινε για τον άνθρωπο, οφείλουμε λοιπόν κατά

τη νύχτα, όταν θα έχει περάσει αυτό, να απευθύνουμε στους εαυτούς μας το ερώτημα: Σε τι έγινα καλύτερος κατά το Σάββατο αυτό;

(2) Εφόσον το Σάββατο έγινε για τον άνθρωπο, ο υιός του ανθρώπου, ο οποίος είναι ο τέλειος αντιπρόσωπος του ανθρωπίνου γένους, στον οποίο πραγματοποιήθηκε ό,τι είχε ως πρόθεση ο Θεός δημιουργώντας τον άνθρωπο και ο οποίος ανταποκρίνεται πλήρως στο δημιουργικό σχέδιο του Θεού για τον άνθρωπο, είναι κύριος και όχι δούλος του Σαββάτου. Και συνεπώς και οι μαθητές ενεργώντας κάτω από την εποπτεία του είναι ελεύθεροι από κατηγορία (σ). Επιπλέον ο υιός του ανθρώπου είναι κύριος του Σαββάτου, διότι μέσω αυτού ο Θεός δημιούργησε τον κόσμο και μέσω αυτού ορίστηκε για πρώτη φορά ο θεσμός του Σαββάτου, διότι μέσω αυτού ο Θεός έδωσε τον νόμο στο όρος Σινά, οπότε έτσι η τέταρτη εντολή είναι νόμος δικός του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ’ (3)

Στίχ. 1-12. Θεραπείες διάφορων ασθενών.

Μαρκ.3,1. Καὶ εἰσῆλθε[(1)] πάλιν εἰς τὴν συναγωγήν[(2)]· καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος ἐξηραμμένην[(3)] ἔχων τὴν χεῖρα.

Μετάφραση: *Ο Ιησούς μπήκε πάλι στη συναγωγή. Και ήταν εκεί ένας άνθρωπος που είχε ξερό και ακίνητο το χέρι του.*

(1) Δες Ματθ. ιβ 9-14 και τις εκεί ερμηνευτικές σημειώσεις. Και οι 3 συνοπτικοί τοποθετούν το θαύμα αυτό αμέσως μετά το επεισόδιο του μαδήματος των στάχυων και όσα ειπώθηκαν με αφορμή αυτό σχετικά με το Σάββατο, συμπληρώνονται τώρα και με αυτά που προστέθηκαν με την ευκαιρία του θαύματος. Εδώ ο νόμος της ανάγκης και του ελέους εφαρμόζεται εμφανέστερα παρά στην προηγούμενη περίπτωση (σ). Το έργο της ανάγκης έγινε προηγουμένως από τους μαθητές και δικαιολογήθηκε από τον Κύριο. Το έργο του ελέους έγινε τώρα από τον ίδιο. Τα έργα του ελέους ήταν τα δικά του έργα ανάγκης. Φαγητό και ποτό του ήταν να πράττει το αγαθό.

(2) Υπάρχει και η γραφή: εις συναγωγήν. Το «πάλι» όμως που προηγήθηκε, αναφέρεται στο κεφ. α 21, όπου γίνεται λόγος για την είσοδό του στη συναγωγή της Καπερναούμ (σ).

(3) Η έννοια της μετοχής είναι ότι ο άνθρωπος είχε το χέρι ξερό όχι εκ γενετής αλλά λόγω ασθενείας (b), η οποία προκάλεσε ατροφία του. Η περίπτωση του αρρώστου ήταν σε αυτήν την περίπτωση εξόχως αξιοσυμπάθητη. Είχε ξερό το χέρι και ήταν ανίκανος να ασκεί το βιοποριστικό του έργο. Αυτού του είδους οι άνθρωποι είναι άξιοι της ευεργεσίας μας. Όσοι δεν μπορούν να βοηθήσουν τους εαυτούς τους, πρέπει να βοηθιούνται από τους άλλους. Ο Ιερώνυμος λέει, ότι το στα εβραϊκά γραμμένο ευαγγέλιο του Ματθαίου, που χρησιμοποιούσαν οι Ναζαρηνοί και οι Εβιωνίτες, εμπεριέχει εδώ την λεπτομέρεια, ότι ο άρρωστος ήταν πλινθοκτίστης και είπε προς τον Ιησού: Κύριε, είμαι πλινθοκτίστης και ζω με τον κόπο των χεριών μου. Σε παρακαλώ Ιησού αποκατάστησε το χέρι μου, για να μην αναγκάζομαι να ζητιανεύω τον άρτο μου.

Μαρκ.3,2. καὶ παρετήρουν[(1)] αὐτὸν εἰ τοῖς σάββασι θεραπεύσει αὐτόν[(2)], ἵνα κατηγορήσωσιν[(3)] αὐτοῦ.

Μετάφραση: *Κι όσοι ήταν εκεί τον παρακολουθούσαν προσεκτικά να δουν εάν θα τον θεραπεύσει την ημέρα του Σαββάτου, για να τον κατηγορήσουν ότι κατέλυε το Σάββατο.*

(1) Το ρήμα εδώ σημαίνει λεπτομερή παρακολούθηση με εχθρική διάθεση (σ).

(2) Σύμφωνα με τις ιουδαϊκές παραδόσεις επιτρεπόταν το Σάββατο να δοθεί βοήθεια, μόνο εφόσον η ζωή κάποιου διέτρεχε άμεσο κίνδυνο. Η προκειμένη περίπτωση όμως δεν παρουσίαζε τέτοιο άμεσο κίνδυνο. Ήταν λοιπόν απαγορευμένο να γίνει η θεραπεία (σ).

(3) Θα ήταν παράλογο να αντιταχθεί κάποιος και σε συνηθισμένο γιατρό ή χειρούργο, που θα επιχειρούσε μέρα Σαββάτου να βοηθήσει με συνηθισμένες μεθόδους ένα φτωχό σώμα που θα ήταν σε άθλια κατάσταση. Πολύ πιο παράλογο ήταν να αντιταχθεί κάποιος σε εκείνον, ο οποίος θεράπευσε χωρίς κάποιον κόπο ή σωματική προσπάθεια, αλλά μόνο με απλό λόγο.

Μαρκ.3,3. καὶ λέγει τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ἐξηραμμένην ἔχοντι τὴν χεῖρα· ἔγειρε εἰς τὸ μέσον[(1)].

Μετάφραση: *Τότε λέει στον άνθρωπο που είχε ξερό και ακίνητο το χέρι του: Σήκω και στάσου εδώ μπροστά στη μέση της συναγωγής.*

(1) Συντομευμένη έκφραση αντί για την: σήκω και προχώρα στο μέσο. Τοποθετεί αυτόν στο μέσο, έτσι ώστε η αθλιότητα του ασθενούς εκτιθέμενη στη θέα όλων, να κινήσει όσο το δυνατόν περισσότερο την συμπάθειά τους (b), «για να τους λυγίσει με το θέαμα, έτσι ώστε αφού νιώσουν συντριβή από αυτήν την εικόνα, να διώξουν την πονηρία, και αφού ντραπούν τον άνθρωπο, να σταματήσουν την θηριωδία» (β). Επιπλέον ζητά να κερδίσει την προσοχή των παρισταμένων στην υπερφυσική θεραπεία, όχι σαν σε πράξη που προκαλεί απλώς την κατάπληξη, αλλά σαν περίπτωση δημόσιας συζήτησης μεταξύ αυτού και των διαφωνούντων σχετικά με τις θεραπείες κατά το Σάββατο (γ), στην οποία το θαύμα, το οποίο θα έβλεπαν όλοι, θα χρησίμευε ως κριτήριο για την ορθότητα της διδασκαλίας του σχετικά με το Σάββατο (σ).

Μαρκ.3,4. καὶ λέγει[(1)] αὐτοῖς· ἔξεστι τοῖς σάββασιν ἀγαθοποιῆσαι ἢ κακοποιῆσαι[(2)]; ψυχὴν[(3)] σῶσαι ἢ ἀποκτεῖναι[(4)]; οἱ δὲ ἐσιώπων[(5)].

Μετάφραση: *Κι έπειτα τους ρωτά: Επιτρέπεται την ημέρα του Σαββάτου να κάνει ο άνθρωπος το καλό και να ευεργετήσει έτσι τον συνάνθρωπό του, ή μπορεί να παραλείψει την ευεργεσία κι έτσι να γίνει αίτιος κακού και βλάβης σ' αυτόν; Επιτρέπεται το Σάββατο να σώσει ο άνθρωπος τη ζωή του συνανθρώπου του, ή να μην τον βοηθήσει όταν αυτός κινδυνεύει κι έτσι εμμέσως να τον σκοτώσει; Αυτοί όμως σιωπούσαν.*

(1) Και ο Μάρκος «μεν λέει, ότι ρώτησε, ομοίως επίσης και ο Λουκάς. Ο Ματθαίος όμως ότι ρωτήθηκε. Λογικό όμως είναι να έγιναν και τα δύο» (β)

(2) Οι Φαρισαίοι θεωρούσαν την μη θεραπεία απλώς ως παράλειψη αγαθοεργίας. Ο Ιησούς την παράλειψη αυτή θεώρησε ως το ίδιο με το να κάνει κάποιος κακό. Το να μην πράττει κάποιος το αγαθό σε πρόσωπο που έχει ανάγκη αυτό, ταυτίζεται με το να πράττει το κακό (γ). «Το να ξέρει να κάνει το καλό και να μην το κάνει, είναι αμαρτία για αυτόν» (Ιακ. δ 17).

(3) «Λέγοντας ψυχή τώρα, εννοεί τον άνθρωπο, παίρνοντας από το μερικό το ολικό. Ρωτά δηλαδή, Επιτρέπεται έναν άνθρωπο να τον σώσει κάποιος από τον θάνατο ή να τον φονεύσει;» (Ζ). Ή, ψυχή= την ζωή.

(4) Με το β΄ μέρος της ερώτησης δείχνει, ότι το να μην θεραπεύει κάποιος από πρόθεση το άρρωστο σώμα, ισοδυναμεί με το να το φονεύει. Το να εξασθενεί κάποιος το σώμα δεν είναι σε βαθμό το ίδιο αμάρτημα με το να φονεύει το σώμα, ηθικά όμως είναι συγγενικό με αυτό και συγκαταριθμείται στην ίδια τιμωρία με αυτό. Η αρχή είναι ανάλογη με αυτήν που εκτέθηκε στην επί του όρους ομιλία, όταν ο Ιησούς δείχνει ότι ο νόμος κατά του φόνου περιλαμβάνει εξίσου και τις εκδηλώσεις της οργής (γ).

(5) Οι πεισματικοί στην απιστία τους, όταν δεν μπορούν να πουν κάτι εναντίον της αλήθειας, σιωπούν, και δεν μπορούν μεν να αντισταθούν εναντίον της, δεν δέχονται όμως και να υποχωρήσουν.

Μαρκ.3,5. καὶ περιβλεψάμενος[(1)] αὐτοὺς μετ᾽ ὀργῆς[(2)], συλλυπούμενος[(3)] ἐπὶ τῇ πωρώσει τῆς καρδίας[(4)] αὐτῶν, λέγει τῷ ἀνθρώπῳ· ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου[(5)]. καὶ ἐξέτεινε, καὶ ἀποκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη[(6)].

Μετάφραση: *Κι αφού ο Ιησούς έριξε σ' αυτούς που κάθονταν τριγύρω του ένα βλέμμα που φανέρωνε την ιερή αγανάκτησή του, ενώ συγχρόνως τους λυπόταν από συμπάθεια, διότι η καρδιά τους ήταν πωρωμένη και σκληρή και κινδύνευαν να μείνουν αδιόρθωτοι, λέει στον άνθρωπο: Άπλωσε το χέρι σου. Κι αυτός, αν και απ' την ασθένειά του δεν μπορούσε να το κάνει αυτό, όμως φανερώνοντας την πίστη του προσπάθησε και το τέντωσε. Κι έγινε το χέρι του υγιές σαν το άλλο.*

(1) Εκφραστικό ρήμα που χρησιμοποιείται από τον Μάρκο έξι φορές (γ 5,34,ε 32,θ 8,ι 23,ια 11) και ως επί το πλείστον αναφέρεται στο ζωηρό και εξεταστικό βλέμμα γύρω στον κύκλο των φίλων του ή των εχθρών, το οποίο ο Πέτρος θυμάται ως χαρακτηριστικό του Κυρίου (σ). Παρατήρησε τριγύρω αυτούς, διότι ήταν πολλοί και είχαν περικυκλώσει αυτόν. «Έριξε το βλέμμα τριγύρω ρωτώντας αυτά, ώστε και με το μάτι να τους κερδίσει» (Χ).

(2) Η οργή είναι νόμιμη και επιτρεπόμενη, όταν λείπει κάθε προσωπικό στοιχείο. Οργή που προκλήθηκε από το άδικο που έγινε σε μένα και ζητά ανταπόδοση στο πρόσωπο που αδίκησε, είναι προφανώς αμαρτωλή και άδικη. Αλλά οργή εναντίον του κακού ως κακού, απαλλαγμένη από κακή πρόθεση ή πόθο εναντίον αυτού που αδίκησε, είναι σημάδι ηθικής υγείας (γ). Ο τρόπος του να «οργίζεται κάποιος και να μην αμαρτάνει», είναι να μην οργίζεται κάποιος για τίποτα άλλο, παρά μόνο για την αμαρτία.

(3) Ή, το συλλυπούμενος, όπως και το συμπαθών, συνειδώς και τα σχετικά, λέγονται επειδή λείπει η λέξη «με τον εαυτό του»=λυπόταν μαζί με τον εαυτό του (δ), λυπόταν εσωτερικά. Ή, λυπόταν και αυτός μαζί με τους Φαρισαίους· αλλά η λύπη των Φαρισαίων ήταν κακεντρεχής, ενώ ο Ιησούς λυπάται από άγια συμπάθεια (b).

(4) Σημαίνει κυρίως την τύφλωση του νου και το ανεπίδεκτο των διανοιών τους (γ) την αναισθησία τους μπροστά στις αποδείξεις τις οποίες παρείχαν τα θαύματά του και την άκαμπτη εμμονή τους στην απιστία. Προκαλεί μεγάλη λύπη στον Κύριό μας Ιησού να βλέπει τους αμαρτωλούς να επιμένουν στην καταστροφή τους και πεισματικά να αντιτάσσονται στις σωτήριες μεθόδους του για ανάνηψή τους και σωτηρία, διότι δεν θέλει την απώλεια κανενός.

(5) Ο Ιησούς αδιαφορώντας για την εχθρότητα αυτών που τον παρακολουθούσαν με κακή διάθεση, προέβη στο θαύμα της θεραπείας. Μας διδάσκει έτσι να προχωρούμε αποφασιστικοί στην οδό του καθήκοντός μας, οσοδήποτε βίαιη αντίσταση και αν συναντούμε σε αυτήν. Οφείλουμε βεβαίως να απαρνούμαστε τις ανέσεις και αρέσκειές μας, μη τυχόν και κάποτε σκανδαλίσουμε τους άλλους, έστω και αν πρόκειται αναίτια να εξεγερθούν εναντίον μας. Για κανένα όμως λόγο δεν πρέπει να υποχωρούμε, όταν πρόκειται να υπηρετήσουμε το Θεό και να πράξουμε το αγαθό για ευεργεσία του πλησίον. Κανείς δεν θα ήταν λεπτότερος και ακριβέστερος από τον Κύριο στο να μην σκανδαλίσει τους άλλους. Προτίμησε όμως να μην διώξει αθεράπευτο αυτόν τον άρρωστο από το να μη δώσει αφορμή επικρίσεων και εγκληματικών σχεδίων στους Γραμματείς και Φαρισαίους.

(6) Η φράση «υγιής ως η άλλη» παραλείπεται από τα αλεξανδρινά μεγαλογράμματα χειρόγραφα. Εάν ο ασθενής δεν άπλωνε το χέρι του, όπως ο Κύριος του παρήγγειλε, δεν θα θεραπευόταν αυτό. Μολονότι το άπλωμα του χεριού από μόνο του σε τίποτα δεν συντέλεσε στη θεραπεία του, παρ' όλα αυτά η συμβολή του ασθενούς με την πράξη αυτή της πίστης και υπακοής στο Χριστό ήταν απαραίτητη. Και εκείνοι, οι οποίοι σώζονται με την πίστη στον Ιησού δεν έχουν περισσότερους λόγους να καυχιούνται από όσο και ο άνθρωπος αυτός που συντέλεσε με το άπλωμα του χεριού του στη θεραπεία του. Όπως αυτός πολλές φορές στο παρελθόν αποπειράθηκε να απλώσει το χέρι χωρίς κέρδος ή κάποια ωφέλεια, έτσι και στη θεραπεία και σωτηρία της ψυχής μας. Οι δικές μας προσπάθειες χωρίς τη βοήθεια του Χριστού αποδεικνύονται μηδαμινές και τελείως ανίσχυρες. Πρέπει όμως να εκδηλωθούν ως δείγμα αγαθής διάθεσης και ως συμβολή προθυμίας, το παν όμως θα συντελεστεί από την χάρη, χωρίς την οποία και η πιο αγαθή διάθεση μένει ακαρποφόρητη και στείρα.

Μαρκ.3,6. καὶ ἐξελθόντες οἱ Φαρισαῖοι εὐθέως[(1)] μετὰ τῶν Ἡρῳδιανῶν συμβούλιον ἐποίουν κατ᾽ αὐτοῦ, ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσι[(2)].

Μετάφραση: *Κι αφού βγήκαν οι Φαρισαίοι απ' τη συναγωγή, έκαναν αμέσως συμβούλιο εναντίον του μαζί με τους Ηρωδιανούς, που ήταν η παράταξη του βασιλιά Ηρώδη, και συζητούσαν με ποιο τρόπο θα κατόρθωναν να τον εξοντώσουν.*

(1) Η βιασύνη που υπονοείται από το ευθέως, είναι εδώ σημάδι της βίαιης εξέγερσης των Φαρισαίων εναντίον του Ιησού (γ).

(2) Τέτοιο έργο ευσπλαχνίας θα έπρεπε να κερδίσει την αγάπη τους, και τέτοιο θαύμα θα έπρεπε να γεννήσει μέσα σε αυτούς πίστη σε αυτόν. Αλλά αντί για αυτό οι Φαρισαίοι και Ηρωδιανοί απλώνουν οι μεν προς τους δε τα χέρια, για να πετύχουν την εξόντωση του κοινού τους εχθρού.

Μαρκ.3,7. Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησε[(1)] μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς τὴν θάλασσαν· καὶ πολὺ πλῆθος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἠκολούθησαν αὐτῷ,

Μετάφραση: *Ο Ιησούς τότε αναχώρησε με τους μαθητές του προς τη λίμνη. Και τον ακολούθησε μεγάλο πλήθος από τη Γαλιλαία*

(1) Δες Ματθ. δ 24-25. «Αυτοί επιχειρούν να φονεύσουν τον Κύριο. Αυτός όμως αναχωρεί· διότι δεν ήταν ακόμη ο καιρός του πάθους. Ταυτόχρονα, όμως, και για να ευεργετήσει περισσότερους, για αυτό αναχωρεί από τους αχάριστους» (Θφ).

Μαρκ.3,8. καὶ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας καὶ ἀπὸ Ἰεροσολύμων καὶ ἀπὸ τῆς Ἰδουμαίας[(1)] καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου[(2)] καὶ οἱ περὶ Τύρον καὶ Σιδῶνα[(3)], πλῆθος πολύ, ἀκούσαντες ὅσα ἐποίει, ἦλθον πρὸς αὐτόν[(4)].

Μετάφραση: *και από την Ιουδαία και από τα Ιεροσόλυμα και από την Ιδουμαία και από την Περαία, δηλαδή από τη χώρα που είναι πέρα από τον Ιορδάνη, στα ανατολικά του. Και ήλθε κοντά του μεγάλο πλήθος κι απ' όσους κατοικούσαν στα περίχωρα της Τύρου και της Σιδώνος, καθώς άκουσαν τα θαύματα που έκανε.*

(1) Είναι η γη Εδώμ στην Π.Δ., που αναφέρεται και με το όνομα Ιδουμαία στο Ησ. λδ 5,6. Στην Κ.Δ. μόνο εδώ αναφέρεται. Πρόκειται για τη χώρα που κατεχόταν από τους απογόνους του Ησαύ, η οποία μετά την αιχμαλωσία απετέλεσε μέρος της Νότιας Παλαιστίνης (σ). Από τότε δηλαδή που ο Ιωάννης Υρκανός, αφού υπέταξε τους ειδωλολάτρες κατοίκους της χώρας αυτής, ανάγκασε αυτούς να κάνουν περιτομή (Ιωσήπου Ιουδ. Αρχ. 13,9,1) περιλήφθηκαν στο Ιουδαϊκό έθνος και ο Ηρώδης ο Α΄ που ήταν Ιδουμαίος, και για αυτό αποκαλούνταν από τον Αντίγονο ημιϊουδαίος (Ιουδ. Αρχαιολ. 14,5,2) εξουσίαζε και την Ιδουμαία, την οποία διοικούσε μέσω άρχοντα (δ).

(2) Δηλαδή την Περαία, την περιφέρεια ανατολικά του Ιορδάνη.

(3) Τύρος και Σιδών ήταν οι δύο μεγάλες πόλεις της Συροφοινίκης στη Μεσόγειο θάλασσα, βορειοδυτικά της Γαλιλαίας (γ).

(4) «Ακολουθούσαν, άλλοι μεν φέρνοντας αρρώστους, άλλοι πάλι, για να τύχουν οι ίδιοι θεραπείας· και άλλοι για να δουν θαύματα. Και όχι Εβραίοι μόνο, αλλά και αλλόφυλοι, Ιδουμαίοι και Τύριοι και Σιδώνιοι. Και αυτοί μεν που ανήκαν σε διαφορετικό γένος έρχονταν προς αυτόν· οι συγγενείς του Ιουδαίοι όμως, ενώ αυτός μάλλον ερχόταν προς αυτούς, τον καταδίωκαν» (Ζ). «Έτσι κανένα όφελος δεν έχει η συγγένεια, αν δεν υπάρχει σωστός τρόπος ζωής» (Θφ).

Μαρκ.3,9. καὶ εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα πλοιάριον προσκαρτερῇ[(1)] αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, ἵνα μὴ θλίβωσιν[(2)] αὐτόν·

Μετάφραση: *Και λόγω του πλήθους, παρήγγειλε στους μαθητές του να έχουν εκεί διαρκώς γι' αυτόν ένα πλοιάριο, για να μπαίνει σ' αυτό όταν η συρροή του πλήθους γινόταν μεγαλύτερη, ώστε να μην τον πιέζουν τα πλήθη.*

(1) =να εξακολουθεί να παραμένει διαρκώς για χάρη του, έτσι ώστε όταν τον πιέζει ο όχλος, να μπαίνει σε αυτό (δ).

(2) «Με τη λέξη «θλίψη», βεβαίως, εδώ να εννοήσεις την «πίεση»» (Ζ)

Μαρκ.3,10. πολλοὺς γὰρ ἐθεράπευσεν, ὥστε ἐπιπίπτειν[(1)] αὐτῷ ἵνα αὐτοῦ ἅψωνται ὅσοι εἶχον μάστιγας[(2)]·

Μετάφραση: *Κι επειδή θεράπευσε πολλούς, άρχισε να μαζεύεται τόσο πολύ πλήθος, ώστε να πέφτουν πάνω του όσοι είχαν βασανιστικές ασθένειες για να τον αγγίξουν και να βρουν έτσι τη θεραπεία τους.*

(1) Το ρήμα εδώ δεν έχει εχθρική έννοια, αλλά με αυτό εκφράζεται ζωηρά η θορυβώδης προθυμία και ο συναγερμός του πλήθους (γ). Συγχρόνως όμως υποδηλώνεται και η θαυμάσια υπομονή και καλοσύνη του Κυρίου (b). Δεν αποχώρησε για να παραμείνει άπρακτος, ούτε απώθησε αυτούς που έπεφταν πάνω του σε ώρα που απομακρύνθηκε από το πλήθος, για να αναπαυτεί κάπως. Δεχόταν αυτούς με καλή διάθεση και παρείχε σε αυτούς εκείνο για το οποίο είχαν έλθει. Διότι ουδέποτε είπε σε κάποιον που επίμονα ζητούσε κάτι από αυτόν: Μάταια μου το ζητάς.

(2) Βασανιστικές νόσους (σ).

Μαρκ.3,11. καὶ τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα, ὅταν αὐτὸν ἐθεώρουν, προσέπιπτον[(1)] αὐτῷ καὶ ἔκραζον λέγοντα[(2)] ὅτι σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

Μετάφραση: *Και τα ακάθαρτα και πονηρά δαιμονικά πνεύματα, όταν τον έβλεπαν, έπεφταν μπροστά του και φώναζαν δυνατά λέγοντας ότι εσύ είσαι ο Υιός του Θεού.*

(1) «Αναγνωρίζοντας την θεία δύναμη οι δαίμονες, έπεφταν μπροστά του και ανακήρυτταν αυτόν υιό του Θεού· από τη μία, για να δηλώσουν την υποταγή ακόμη και χωρίς τη θέλησή τους· από την άλλη, και για να παρακαλέσουν να μην βασανιστούν» (Ζ). Έτρεμαν στην παρουσία του και έπεφταν μπροστά του όχι για να ζητήσουν το έλεός του, αλλά για να αποφύγουν την οργή του και λόγω του τρόμου τους αναγκάζονταν να ομολογήσουν αυτόν Υιό του Θεού.

(2) Μιλούσαν με το στόμα των αρρώστων, οι οποίοι ήταν κατεχόμενοι από αυτούς.

Μαρκ.3,12. καὶ πολλὰ ἐπετίμα αὐτοῖς ἵνα μὴ φανερὸν αὐτὸν ποιήσωσι[(1)].

Μετάφραση: *Εκείνος όμως τα διέταζε με αυστηρότητα να μη φανερώσουν ότι αυτός ήταν ο Υιός του Θεού. (Και τους απαγόρευε να το φανερώνουν αυτό, διότι δεν ήταν ακόμη καιρός να γνωστοποιηθεί στους ανθρώπους ολόκληρη η αλήθεια για τη φύση του και την αποστολή του και ερεθιστούν απ' αυτήν περισσότερο οι άπιστοι εχθροί του. Αλλά ούτε και οι πονηροί δαίμονες ήταν άξιοι να γίνουν κήρυκες αυτής της αλήθειας).*

(1) Δεν ήταν ακόμη ο κατάλληλος καιρός, αλλά ούτε και αυτοί ήταν οι κατάλληλοι κήρυκες (b). «Τους έκλεινε το στόμα για να μην τον κάνουν φανερό και έτσι ανάψουν τον φθόνο των Ιουδαίων» (Ζ) «και ξεσηκώσουν περισσότερο την μανία των Γραμματέων και των Φαρισαίων και ανάψουν την οργή και τον φθόνο· φύλαγε το Πάθος του, για τον καθορισμένο από αυτόν καιρό» (β).

Στίχ. 13-19. Η οριστική εκλογή των δώδεκα Αποστόλων.

Μαρκ.3,13. Καὶ ἀναβαίνει εἰς τὸ ὄρος[(1)], καὶ προσκαλεῖται οὓς ἤθελεν[(2)] αὐτός, καὶ ἀπῆλθον πρὸς αὐτόν.

Μετάφραση: *Ο Ιησούς έπειτα ανέβηκε σε κάποιο γειτονικό βουνό της οροσειράς που βρίσκεται δυτικά της Καπερναούμ, και προσκάλεσε αυτούς που ήθελε, κι αυτοί πήγαν κοντά του.*

(1) Την οροσειρά που βρισκόταν δυτικά της Καπερναούμ και συνόρευε με την ακτή της λίμνης (σ). «Ανεβαίνει στο βουνό για να προσευχηθεί» (Θφ). «Διανυκτέρευσε στην προσευχή προς τον Θεό, διδάσκοντάς μας, όταν πρόκειται να προβάλλουμε κάποιον [σε χειροτονία], να διανυκτερεύουμε προσευχόμενοι, ώστε να μας γνωστοποιηθεί ο άξιος και να μην συμμετάσχουμε σε ξένες αμαρτίες» (Ζ).

(2) «Διάλεξε από όλους όσους πίστεψαν σε αυτόν, αυτούς που ήθελε, δηλαδή τους πιο αξιόλογους» (Ζ). Είχε απεριόριστη εξουσία, αλλά η θέλησή του δεν ήταν αυθαίρετη και μεροληπτική, αλλά συμφωνούσε και ταυτιζόταν πάντοτε με την θέληση του Πατέρα (b). Για αυτό και οι διαλεγμένοι ήταν οι πιο αξιόλογοι. «Διάλεξε λοιπόν και τον Ιούδα τον Ισκαριώτη, διότι τότε ήταν καλός· δείχνοντας, ότι δέχεται τον καλό, μέχρις ότου γίνει κακός, παρόλο που προγνωρίζει το μέλλον· και δεν διώχνει τον τωρινό καλό, λόγω της ύστερης κακίας του· αλλά λόγω της τωρινής αρετής, σχετίζεται με αυτόν που θα γίνει ύστερα πονηρός» (Ζ).

Μαρκ.3,14. καὶ ἐποίησε δώδεκα[(1)], ἵνα ὦσι μετ᾽ αὐτοῦ καὶ ἵνα ἀποστέλλῃ αὐτοὺς κηρύσσειν[(2)]

Μετάφραση: *Και εξέλεξε δώδεκα μαθητές, για να είναι μαζί του και για να τους αποστέλλει να κηρύττουν*

(1) Είχε καλέσει προηγουμένως αυτούς να τον ακολουθήσουν και είχε υποσχεθεί τότε σε μερικούς από αυτούς, ότι θα έκανε αυτούς ψαράδες ανθρώπων. Ήλθε ήδη ο καιρός να εκτελέσει την υπόσχεσή του και να αναδείξει αυτούς Αποστόλους του. Μολονότι ο Χριστός εξαρχής γνώριζε, τι είχαν στην καρδιά τους αυτοί τους οποίους θα αναδείκνυε Αποστόλους του (Ιω. στ 64,70), παρ' όλα αυτά άφησε αυτούς πριν την ανάδειξή τους να περάσουν το στάδιο της δοκιμασίας, παρέχοντας παράδειγμα στην εκκλησία του. Η διακονία στην εκκλησία αποτελεί μεγάλη και υψηλή παρακαταθήκη,

και ενδείκνυται αυτοί που προορίζονται για αυτήν να δοκιμάζονται πρώτα για κάποιο χρόνο και να μην χειροτονούνται γρήγορα και αδοκίμαστα. Διότι δεν είναι όλων των ανθρώπων οι αδυναμίες και οι ελλείψεις ξεκάθαρες και φανερές, ώστε να διευκολύνεται η κρίση σχετικά με αυτούς. Υπάρχουν και ελαττώματα, τα οποία εκ πρώτης όψεως είναι αφανή, ακολουθεί όμως η εκδήλωσή τους μετά την ανάδειξη και την χειροτονία αυτών που είναι κυριευμένοι από αυτά (Α Τιμ. ε 24).

(2) Το χαρακτηριστικό του Αποστόλου είναι άμεση κλήση από τον Κύριο, συνεχής σχέση και επικοινωνία με τον Χριστό, αυτοψία και αυτηκοΐα των λόγων του και των έργων του, το δικαίωμα του να κηρύττουν παντού και όχι σε κάποια περιορισμένη περιφέρεια και το θαυματουργικό χάρισμα (b). Οι 12 διαλέχτηκαν πρώτον, για να είναι οι σταθεροί και μόνιμοι συνοδοί του Κυρίου και δεύτερον έτσι ώστε παιδαγωγούμενοι να γίνουν οι αντιπρόσωποι και Απόστολοί του στο κήρυγμα (σ). Και το μεν πρώτο συντελέστηκε κατά την διάρκεια της ζωής του Κυρίου, ενώ το δεύτερο έγινε κύριο έργο τους μετά τον θάνατό του (γ). Η καλύτερη προετοιμασία για το έργο της διακονίας είναι γνωριμία και επικοινωνία με τον Ιησού Χριστό. Εκείνοι που θα ήθελαν να υπηρετήσουν το Χριστό, πρέπει πρώτα να γνωρίσουν αυτόν και να μείνουν μαζί του. Προτού να μεταβεί ο Παύλος για να κηρύξει στα έθνη, αποκαλύφθηκε ο Χριστός όχι απλώς σε αυτόν αλλά και μέσα σε αυτόν, μέσα του, σε ολόκληρο το εσωτερικό του. Με τις ζωντανές πράξεις της πίστης και της συχνής προσφυγής στην προσευχή και μελέτη, η κοινωνία και σχέση και γνωριμία αυτή με τον Ιησού πρέπει να ενισχύεται και να προάγεται, για να γίνουμε ικανοί στο έργο της διακονίας του.

Μαρκ.3,15. καὶ ἔχειν ἐξουσίαν[(1)] θεραπεύειν τὰς νόσους καὶ ἐκβάλλειν τὰ δαιμόνια·

Μετάφραση: *και να έχουν εξουσία και δύναμη να θεραπεύουν τις ασθένειες και να βγάζουν τα δαιμόνια.*

(1) «Εξουσία να εννοήσεις την δύναμη να θεραπεύουν τις ασθένειες και να βγάζουν τα δαιμόνια» (Ζ). Αποτελούσε και αυτό έναν από τους σκοπούς της αποστολής τους. Δείχνει αυτό ότι η δύναμη, την οποία είχε ο Χριστός να κάνει θαύματα, ήταν πηγαία δύναμη, την οποία είχε όχι ως δούλος, αλλά ως Υιός στο σπίτι του και για αυτό και μπορούσε να μεταδίδει αυτήν και σε άλλους. Ο Κύριος είχε ζωή μέσα του και ο Πατέρας είχε δώσει σε αυτόν το Πνεύμα όχι με μέτρο (Ιω. γ 34). Για αυτό και μπορούσε να παρέχει τη δύναμη και στα ασθενή και στα μωρά του κόσμου.

Μαρκ.3,16. καὶ ἐπέθηκεν[(1)] ὄνομα τῷ Σίμωνι Πέτρον[(2)],

Μετάφραση: *Κι έδωσε στο Σίμωνα νέο όνομα και τον ονόμασε Πέτρο,*

(1) Το να δίνει ονόματα, φανερώνει την κυριαρχία του Ιησού (b). Το ότι καταγράφονται εδώ τα ονόματά τους, είναι εξόχως τιμητικό για αυτούς. Παρ' όλα αυτά, πρέπει να χαίρονται μάλλον διότι τα ονόματά τους γράφτηκαν στον ουρανό (Λουκ. ι 20), ενώ τα υψηλά και μεγάλα ονόματα των ισχυρών της γης ενταφιάστηκαν στη σκόνη του τάφου. Είναι αξιοσημείωτο ακόμη, ότι μερικών από τους 12 αποστόλους μόνο τα ονόματα γνωρίζουμε και τίποτα περισσότερο σχετικά με την δράση τους δεν περιήλθε εις γνώσιν μας. Και όμως όλοι, και οι 11 και ο Ματθίας που αντικατέστησε τον Ιούδα, υπήρξαν πιστοί δούλοι του Χριστού και της Εκκλησίας του. Όλοι οι αγαθοί και θεοφιλείς διάκονοι του Χριστού δεν είναι το ίδιο ξακουστοί και περίφημοι, ούτε η δράση τους εξυμνείται και γίνεται γνωστή το ίδιο. Από αυτό όμως δεν μειώνεται η δόξα τους για τον Θεό και η ακτινοβολία τους στον ουρανό.

(2) Ο Ματθαίος (ιστ 18) παρέχει την εξήγηση του ονόματος που δόθηκε στον Σίμωνα. Για τον χρόνο όμως κατά τον οποίο δόθηκε από τον Κύριο το όνομα αυτό, δεν έχουμε κάποιον συγκεκριμένο καθορισμό. Σύμφωνα με το Ιω. α 42 φαίνεται να δόθηκε το όνομα αυτό πολύ νωρίτερα, λίγο μετά το βάπτισμα του Κυρίου (γ). Ή «είναι λογικό ότι, τότε μεν είπε ότι «θα ονομαστείς Πέτρος»· ενώ τώρα τον ονόμασε αυτόν Πέτρο» (Ζ)».

Μαρκ.3,17. καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου[(1)] καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἰακώβου· καὶ ἐπέθηκεν αὐτοῖς ὀνόματα Βοανεργές[(2)], ὅ ἐστιν υἱοὶ βροντῆς·

Μετάφραση: *και εξέλεξε ακόμη τον Ιάκωβο τον γιο του Ζεβεδαίου και τον Ιωάννη τον αδελφό του Ιακώβου, και τους έδωσε στον καθένα το όνομα Βοανεργές, που σημαίνει "παιδιά βροντής" (επειδή αυτοί, ενώ συνήθως είχαν ήρεμο χαρακτήρα, σε ορισμένες περιπτώσεις ξεσπούσαν ξαφνικά σαν βροντή).*

(1) Υπονοείται και εδώ το «εποίησε» του σ. 14, ενώ όλο τον κατάλογο πρέπει να τον θεωρήσουμε ως παράθεση του «και εποίησε δώδεκα» (σ).

(2) Υπάρχει και η γραφή Βοανηργές=γιοι βροντής. «Όπως ακριβώς είναι γιος ανομίας ο άνομος και γιος απωλείας ο χαμένος και γιος ειρήνης ο ειρηνικός· έτσι και

γιοι βροντής οι βροντώδεις» (Ζ). Γιατί ονομάστηκαν έτσι; Ή, διότι «σαν βροντή από τον ουρανό βρόντηξαν αυτοί τα θεολογικά δόγματα» (Ζ). «Διότι ο θεσπέσιος Ιωάννης έχει ονομαστεί γιος βροντής… διότι και έκανε σχεδόν πάταγο στην οικουμένη και βρόντηξε στη γη επειδή είπε κάτι μεγάλο και εξαίσιο. Διότι διατρανώνει πάρα πολύ καλά το αληθινά ιερό και μέγα μυστήριο της ενανθρωπήσεως του Μονογενή» (Κ). Ή, «είναι μεγαλοπρεπής η ονομασία. Η βροντή στην Γραφή είναι κάτι τρομερό ταυτόχρονα και χαροποιό. Και το ευαγγέλιο σκορπίζει τρόμο στον κόσμο και φέρνει χαρά και ωφέλεια στους αγαθούς. Ο Ιωάννης μέσα στην μειλιχιότητά του έχει τη δύναμη βροντής ειδικά στην μαρτυρία του για την θεότητα του Ιησού Χριστού. Και στην Αποκάλυψη περιέγραψε μεγάλο αριθμό βροντών και άκουσε και αυτός πολλές βροντές, για τις οποίες του απαγορεύτηκε να γράψει» (Αποκ. ι 3,4)(b). Πιο σωστή ερμηνεία: το όνομα πιθανώς περιγράφει τον φλογερό και θερμό χαρακτήρα των δύο αποστόλων, ο οποίος εκδηλώθηκε σε κάποιες περιστάσεις (δες Μάρκ. θ 38,Λουκ. θ 54)(σ)· την σφοδρή ιδιοσυγκρασία μάλλον, παρά την βροντώδη ευγλωττία ή τον λόγο που ακούγεται καλά. Οι πενιχρές πληροφορίες που έχουμε από την Γραφή για την ιδιωτική ζωή των δύο αδελφών, δεν μας διευκολύνουν στο να παρακολουθήσουμε τους υπαινιγμούς που μας παρέχονται με την ονομασία αυτή για τον χαρακτήρα και την ιδιοσυγκρασία τους (γ). Ο Ιωάννης, παρ' όλα αυτά, ένας από τους γιους της βροντής, ήταν πλήρης αγάπης και τρυφερότητας, όπως φαίνεται από τις επιστολές του και ήταν ο αγαπημένος μαθητής.

Μαρκ.3,18. Εξέλεξε και τον Ανδρέα και τον Φίλιππο και τον Βαρθολομαίο[(1)] και τον Ματθαίο και τον Θωμά και τον Ιάκωβο τον γιο του Αλφαίου[(2)] και τον Θαδδαίο και τον Σίμωνα τον Κανανίτη, όνομα που σημαίνει "ζηλωτής",

Μετάφραση: *Εξέλεξε και τον Ανδρέα και τον Φίλιππο και τον Βαρθολομαίο και τον Ματθαίο και τον Θωμά και τον Ιάκωβο τον γιο του Αλφαίου και τον Θαδδαίο και τον Σίμωνα τον Κανανίτη, όνομα που σημαίνει "ζηλωτής",*

(1) Στο Ιωαν. α 46-50 ο Φίλιππος φέρνει στον Κύριο τον Ναθαναήλ, ο οποίος, από την άλλη, στο Ιωαν. κα 2 αναγράφεται συνδεδεμένος με τον Θωμά. Τόσο σοβαρό πρόσωπο, όπως παρουσιάζεται ο Ναθαναήλ στο κατά Ιωάννην ευαγγέλιο, δεν αναφέρεται παρ' όλα αυτά στον κατάλογο των 12. Λόγω αυτού βγήκε το συμπέρασμα, ότι ο Ναθαναήλ είναι ο ίδιος με τον Βαρθολομαίο, όνομα το οποίο στους καταλόγους

των 12 συνδέεται και στους συνοπτικούς και στις Πράξεις με τα ονόματα του Φιλίππου και του Θωμά (γ).

(2) Ιάκωβος ο μικρός, γιος της Μαρίας και του Κλωπά. Έγινε η υπόθεση ότι η Μαρία η του Κλωπά στο Ιωαν. ιθ 25 πρέπει να ταυτιστεί με την εκεί αναφερόμενη αδελφή της μητέρας του Κυρίου και συνεπώς οι λεγόμενοι αδελφοί του Κυρίου είναι πρώτα ξαδέλφια του Ιησού και ο Ιάκωβος του Αλφαίου πρέπει να ταυτιστεί με τον Αδελφόθεο. Αλλά εκτός του ότι δύσκολα δύο αδελφές θα είχαν το ίδιο όνομα Μαρία, στο Πράξ. α 14 οι αδελφοί του Κυρίου διακρίνονται από τους αποστόλους και επιπλέον σύμφωνα με το Ιωαν. ζ 5 στη γιορτή της σκηνοπηγίας, 6 μόλις μήνες πριν το θάνατο του Κυρίου, οι αδελφοί του παρουσιάζονται να απιστούν σε αυτόν (γ).

Μαρκ.3,19. καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώτην[(1)], ὃς καὶ παρέδωκεν αὐτόν.

Μετάφραση: *και τον Ιούδα τον Ισκαριώτη, ο οποίος και τον παρέδωσε στους εχθρούς του.*

(1) Κάθε κατάλογος των αποστόλων και στα ευαγγέλια και στις Πράξεις αρχίζει με το όνομα του Πέτρου και κλείνει με το όνομα του προδότη Ιούδα (σ), ενώ προστίθεται και φράση που δηλώνει την προδοσία που τόλμησε. Αυτό υποδηλώνει, ότι ο Χριστός εξαρχής γνώριζε το ολέθριο κατάντημα του Ιούδα και ότι ήταν «διάβολος» (Ιωαν. στ 70) και θα γινόταν προδότης. Παρ' όλα αυτά ο Χριστός τον πήρε μεταξύ των 12, για να μην προκαλεί έκπληξη και αποθάρρυνση στην εκκλησία του, εάν κάποτε ξεσπούν στις καλύτερες χριστιανικές κοινωνίες τα χειρότερα σκάνδαλα. Τέτοιες κηλίδες υπήρξαν εξαρχής στις αγάπες μας. Δεν έλειψαν ποτέ τα ζιζάνια από το στάρι ούτε οι λύκοι από τα ποίμνια των προβάτων. Υπάρχει όμως ημέρα αποκάλυψης και διαχωρισμού, οπότε οι υποκριτές θα φανερωθούν και θα στιγματιστούν.

Στίχ. 20-27. Η εξουσία του Ιησού πάνω στα δαιμόνια.

Μαρκ.3,20. Καὶ[(1)] ἔρχονται εἰς οἶκον[(2)]· καὶ συνέρχεται πάλιν[(3)] ὄχλος, ὥστε μὴ δύνασθαι αὐτοὺς μηδὲ ἄρτον φαγεῖν[(4)].

Μετάφραση: *Μετά έρχονται σε κάποιο σπίτι της Καπερναούμ. Και μαζεύτηκε πάλι τόσο πολύς λαός, ώστε να μην μπορούν ούτε άρτο να φάνε. Διότι τα πλήθη και είχαν κατακλύσει το σπίτι ολόκληρο, αλλά και στον Ιησού δεν έδιναν καιρό να φάει.*

(1) Δες Ματθ. ιβ 22-32 και τις εκεί ερμην. σημειώσεις.

(2) «Στο σπίτι κάποιου πιστού» (Ζ). Πιθανώς σε κάποιο μεγάλο σπίτι (δες στίχ. 32), σε κάθε περίπτωση πάντως στην Καπερναούμ. Δες β 1 (σ).

(3) Αναφέρεται στο β 1-2 και σημαίνει επανάληψη αυτού που έγινε τότε στον ίδιο τόπο (γ).

(4) Ο λαός που μαζεύτηκε και τους απασχολούσε, αλλά και έπιασε τον χώρο ολόκληρο, ώστε ούτε μέρος να απομένει να καθίσουν και να φάνε, ούτε να κυκλοφορήσουν εύκολα για προετοιμασία του φαγητού και του τραπεζιού. Παρ' όλα αυτά ο Κύριος δεν έκλεινε την πόρτα σε αυτούς που τον ζητούσαν, αλλά υποδεχόταν αυτούς και έδινε στον καθένα από αυτούς κάποια ειρηνική απάντηση ή λόγο ευλογίας. Σημείωσε εδώ, ότι εκείνοι των οποίων οι καρδιές έχουν πλατυνθεί για το έργο του Θεού, στην επιτέλεσή του υπομένουν ευχάριστα κάθε ενόχληση και στενοχώρια του ατόμου τους, δεχόμενοι και του ίδιου του φαγητού τους την αποστέρηση μάλλον, παρά να χάσουν την ευκαιρία να ενεργήσουν το αγαθό.

Μαρκ.3,21. καὶ ἀκούσαντες οἱ παρ᾽ αὐτοῦ[(1)] ἐξῆλθον κρατῆσαι[(2)] αὐτόν· ἔλεγον[(3)] γὰρ ὅτι ἐξέστη[(4)].

Μετάφραση: *Όταν λοιπόν άκουσαν οι δικοί του ότι είχε τόσο πολύ απορροφηθεί από το έργο της διδασκαλίας και των θαυμάτων μέχρι σημείου να μην τρώει, βγήκαν να τον πιάσουν και να τον περιορίσουν. Διότι νόμιζαν ότι η τόσο μεγάλη προσήλωση στο έργο του ήταν αποτέλεσμα ψυχικής ασθένειας, κι έλεγαν ότι είναι εκτός εαυτού κι ότι σάλευσε ο νους του.*

(1) «Όταν άκουσαν οι δικοί του… Αυτοί, βεβαίως, θα μπορούσαν να είναι, είτε τα αδέλφια του από την πλευρά του Ιωσήφ, είτε και άλλοι συγγενείς» (Ζ). Εξηγεί εδώ ο Μάρκος, την αιτία της έλευσης των αδελφών και της μητέρας του Κυρίου (δ). Τι άκουσαν; Ότι ο Ιησούς άφηνε τα πλήθη να συρρέουν γύρω του, ότι δεν φρόντιζε για τον εαυτό του, αλλά ήταν εξολοκλήρου απορροφημένος από το μεσσιακό του έργο.

(2) Εδώ το κρατώ=βάζω τα χέρια πάνω σε κάποιον, για να τον πάρω υπό την κυριαρχία μου (g), περιορίζω. «Ήθελαν να τον κρατήσουν, ώστε να τον δέσουν σαν να ήταν δαιμονισμένος» (Θφ). Αυτοί που με δύναμη και ζήλο επιτελούν το έργο του Θεού πρέπει να περιμένουν εμπόδια όχι μόνο από την παράλογη και αναίτια δυσμένεια των εχθρών τους, αλλά και από την πλανεμένη συμπάθεια των φίλων τους. Έχουν λοιπόν ανάγκη να προφυλάσσονται και από τα δύο αυτά.

(3) Έλεγαν οι συγγενείς. Εφόσον όμως προηγείται το ακούσαντες, είναι πάρα πολύ αξιόλογη και η εκδοχή: «Έλεγαν κάποιοι φθονεροί» (Z)· έλεγαν οι αγγελιοφόροι από τους οποίους οι συγγενείς άκουσαν (b).

(4) Θεωρούσαν την τόσο μεγάλη προσήλωση στο έργο του, αφού καθόλου δεν θυμόταν και δεν φρόντιζε για τις ανάγκες του σώματος, ως αρχή διανοητικής διατάραξης (δ). Αξιόλογη και η: Απέδιδαν σε αυτόν υπερβάλλοντα ζήλο που καταπονούσε την διάνοιά του (b) και οδηγούσε σε υπερκόπωσή της. Εφόσον όμως δεχτούμε ότι όχι οι συγγενείς, αλλά οι άλλοι έλεγαν αυτό, καθόλου παράδοξο δεν είναι αυτοί που ισχυρίστηκαν ότι με τον άρχοντα των δαιμονίων βγάζει τα δαιμόνια, να διέδιδαν την κατηγορία ότι είχε χάσει το μυαλό του και ήταν κυριευμένος από δαίμονα.

Μαρκ.3,22. καὶ οἱ γραμματεῖς οἱ ἀπὸ Ἰεροσολύμων καταβάντες[(1)] ἔλεγον ὅτι Βεελζεβοὺλ ἔχει, καὶ ὅτι ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων[(2)] ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια[(3)].

Μετάφραση: *Αλλά οι γραμματείς που είχαν κατεβεί από τα Ιεροσόλυμα έλεγαν ότι έχει μέσα του τον Βεελζεβούλ και ότι με τη βοήθεια και τη συνεργασία του αρχηγού των δαιμόνων βγάζει τα δαιμόνια απ' τους δαιμονισμένους.*

(1) Ίσως είχαν κατέβει με την αίτηση των Φαρισαίων της Καπερναούμ. Δες γ 6 (σ). Υποδηλώνεται ότι η δραστηριότητα και εχθρότητα των θρησκευτικών αρχόντων εναντίον του Ιησού αυξανόταν (γ).

(2) Η πρόθεση «ε ν» εκφράζει την ίδια έννοια και εδώ, την οποία και στις φράσεις εν Χριστώ, εν Πνεύματι αγίω. Εκφράζει δηλαδή στενή και ενδότερη ένωση, σαν τα δύο που ενώνονται να απορροφούνταν μεταξύ τους, ώστε αμοιβαία να κατοικούν το ένα στο άλλο (γ). Με τον άρχοντα των δαιμονίων. Υπάρχει λοιπόν και μεταξύ των δαιμόνων ο πρώτος και ο αρχηγός, ο οποίος έγινε οδηγός και κύριος υποκινητής της αποστασίας κατά του Θεού. Αλλά ο άρχοντας αυτός ονομάζεται τώρα

Βεελζεβούλ=θεός των μυγών. Πού έπεσες, Εωσφόρε! Από άγγελος φωτός κατάντησες να γίνεις κύριος των μυγών.

(3) Ήταν φανερό όπως ο ήλιος, ότι έβγαιναν τα δαιμόνια και δεν μπορούσαν να αρνηθούν αυτό. Ούτε μπορούσαν να εξηγήσουν με φυσικό τρόπο το διώξιμο αυτό των δαιμόνων. Για να αρνηθούν όμως, ότι αυτός που ενεργεί αυτήν ήταν ο γιος Δαβίδ, ο Χριστός, ισχυρίζονται, ότι υπήρχε συμμαχία μεταξύ του Χριστού και του Σατανά. Αυτός ο οποίος ήταν η ίδια η αλήθεια, συνδυάστηκε με τον πατέρα του ψεύδους. Το έσχατο καταφύγιο ή μάλλον η έσχατη υπεκφυγή πεισματικής απιστίας, που εμμένει να στέκεται αντιμέτωπη και αμετάπειστη μπροστά στις σαφέστερες και πειστικότερες αποδείξεις της αλήθειας, είναι η διαστροφή και κατασυκοφάντηση της αλήθειας.

Μαρκ.3,23. καὶ προσκαλεσάμενος[(1)] αὐτοὺς ἐν παραβολαῖς[(2)] ἔλεγεν αὐτοῖς· πῶς δύναται σατανᾶς σατανᾶν ἐκβάλλειν;

Μετάφραση: *Τότε ο Ιησούς τους κάλεσε κοντά του και άρχισε να τους λέει με συγκρίσεις και παραδείγματα: Πώς είναι δυνατόν ο ένας σατανάς να βγάζει με τη βία και να διώχνει άλλον σατανά;*

(1) Τους προσκάλεσε, σαν να επιθυμούσε να τους πείσει. Τους φέρθηκε με κάθε δυνατή ελευθερία, φιλία και οικειότητα.

(2) «Με παραδείγματα» (Ζ). «Με παραδείγματα αναντίρρητα ανατρέπει τους φθονερούς Ιουδαίους» (Θφ). Εδώ η λέξη έχει την γενικότερη έννοιά της, αυτήν της επεξηγηματικής αναλογίας (σ).

Μαρκ.3,24. καὶ ἐὰν βασιλεία[(1)] ἐφ᾽ ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δύναται σταθῆναι ἡ βασιλεία ἐκείνη·

Μετάφραση: *Κι αν ένα βασίλειο χωριστεί σε εχθρικές παρατάξεις, και με εμφύλιο πόλεμο στραφεί η μία παράταξη εναντίον της άλλης, το βασίλειο αυτό δεν μπορεί να σταθεί.*

Μαρκ.3,25. καὶ ἐὰν οἰκία[(2)] ἐφ᾽ ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δύναται σταθῆναι ἡ οἰκία ἐκείνη[(3)].

Μετάφραση: *Κι αν μία οικογένεια διαιρεθεί σε αντιμαχόμενα μέρη, δεν μπορεί να σταθεί, αλλά θα διαλυθεί κι αυτή.*

(1) Το επιχείρημα που προβλήθηκε με την προηγούμενη ερώτηση: Πώς μπορεί σατανάς να βγάζει σατανά; αναπτύσσεται στις παραβολές σε αυτούς τους στίχους (σ). Ο σατανάς και οι υπήκοοί του αποτελούν βασιλεία και ό,τι ισχύει και αληθεύει για οποιαδήποτε βασιλεία, εφαρμόζεται και στη βασιλεία του Σατανά. Δεν υπάρχει ανάμεσα στις ανθρώπινες βασιλείες και στη βασιλεία αυτή των πονηρών πνευμάτων διαφορά, η οποία να εξασθενεί την κοινή αυτή αλήθεια σχετικά με την διαίρεση εναντίον του εαυτού της (γ).

(2) Η δεύτερη επεξηγηματική εικόνα είναι αυτή του σπιτιού. Μετωνυμικά η λέξη λέγεται για να δηλώσει την οικογένεια (γ).

(3) Υπάρχει και η γραφή: Ου δυνήσεται η οικία εκείνη στῆναι.

Μαρκ.3,26. καὶ[(1)] εἰ ὁ σατανᾶς ἀνέστη ἐφ᾽ ἑαυτὸν καὶ μεμέρισται, οὐ δύναται σταθῆναι, ἀλλὰ τέλος ἔχει[(2)].

Μετάφραση: *Κι αν ο σατανάς ξεσηκώθηκε εναντίον των οργάνων του και χωρίστηκε σε αντιμαχόμενες παρατάξεις, δεν μπορεί να σταθεί, αλλά τελειώνει πλέον η δύναμή του και η εξουσία του.*

(1) Ο σύνδεσμος «και» εδώ, λέγεται αντί για το «οὖν (=λοιπόν)» (δ).

(2) Στον στίχο αυτόν η αρχή που διακηρύχτηκε στους στίχους 24,25, εφαρμόζεται στην εδώ περίπτωση που συζητιέται. Εάν λοιπόν ο σατανάς σηκώθηκε και επιτέθηκε εναντίον του εαυτού του και έχει διαιρεθεί σε μερίδες αντιμαχόμενες μεταξύ τους, δεν μπορεί να σταθεί ως άρχοντας του σκότους, αλλά θα καταστραφεί, θα τελειώσει η κυριαρχία του.

Μαρκ.3,27. οὐδεὶς δύναται[(1)] τὰ σκεύη[(2)] τοῦ ἰσχυροῦ εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσαι[(2)], ἐὰν μὴ πρῶτον τὸν ἰσχυρὸν δήσῃ[(3)], καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει[(4)].

Μετάφραση: *Κανείς δεν μπορεί, όταν μπει στο σπίτι του ισχυρού οικοδεσπότη, να αρπάξει τα έπιπλα και τα σκεύη του, αν δεν δέσει πιο πριν τον ισχυρό. Και τότε θα*

λεηλατήσει το σπίτι του. Έτσι κι εγώ, εάν προηγουμένως δεν νικούσα και δεν έδενα τον σατανά, δεν θα μπορούσα να αρπάξω απ' τα χέρια του τους δαιμονισμένος, που σαν άψυχα σκεύη διατηρούσε στην κατοχή του.

(1) Στον στίχο αυτόν δείχνει με άλλη παρομοίωση ή αναλογία, ποια είναι η πραγματική σχέση του με τον Σατανά, όπως αποδεικνύεται αυτή από την εκδίωξη των δαιμονίων από αυτόν. «Αυτό που λέει, σημαίνει το εξής. Είναι ισχυρός ο δαίμονας, ενώ σκεύη του είναι οι άνθρωποι που τον χωράνε μέσα τους. Εάν, λοιπόν, δεν δέσει κάποιος πρώτα τον δαίμονα και δεν τον καταργήσει, πώς θα αρπάξει από αυτόν τα σκεύη του, εννοώ τους δαιμονισμένους; Επομένως, αφού εγώ αρπάζω τα σκεύη του, δηλαδή ελευθερώνω τους ανθρώπους από το δαιμονικό πάθος, πρώτα λοιπόν έδεσα και κατάργησα τους δαίμονες και είμαι εχθρός τους» (Θφ).

(2) «Επειδή έγιναν σκεύη των δαιμονίων οι άνθρωποι, μπαίνοντας, λόγω των κακιών τους, κάτω από την εξουσία εκείνων, ήταν αδύνατον να αφαιρεθεί από τους δαίμονες η δική τους ιδιοκτησία, παρά μόνο εφόσον πρώτα θα έχαναν αυτοί και θα περιβάλλονταν με δεσμά, ώστε να μην μπορούν πάλι να δώσουν μάχη για τα κτήματά τους» (β). Η γραφή που υποστηρίζεται από τους αλεξανδρινούς μεγαλογράματους κώδικες: «Αλλ’ ου δύναται ουδείς εις την οικίαν του ισχυρού εισελθείν τα σκεύη αυτού διαρπάσαι», εκφράζει το νόημα ομαλότερα.

(3) Με την κατά μέτωπο νίκη, την οποία νίκησε ο Κύριος εναντίον του Σατανά στους πειρασμούς στην έρημο, έδεσε αυτόν (σ). Έχει συνείδηση ο Κύριος, ότι αντιμετώπισε τον σατανά στο δικό του πεδίο, στο οποίο εκείνος ήταν συνηθισμένος να νικά πλήρως την ασθένεια των ανθρώπων. Αλλά μία για πάντα τώρα συνάντησε ο σατανάς τον αιώνιο νικητή του (γ).

(4) Ο κόσμος που κάθεται στο σκοτάδι και ζει στην αμαρτία, ήταν κτήμα του σατανά και βρισκόταν κάτω από την εξουσία και δύναμή του, σαν σπίτι που κατέχεται από ισχυρό άνδρα και σαν σκεύος που καλά κρατιέται από τα χέρια του. Έτσι γίνεται και σε κάθε μη αναγεννημένη ψυχή. Ο σατανάς κατοικεί και εξουσιάζει σε αυτήν. Το ευαγγέλιο του Χριστού αποβλέπει στο να αρπαχτεί η οικία αυτή του διαβόλου, ο οποίος κατέχει αυτήν ισχυρά, και να επιστρέψει ο κόσμος από το σκοτάδι στο φως, από την αμαρτία στην αγιότητα, από την κυριαρχία του σατανά στη βασιλεία του Θεού. Όταν λοιπόν μερικοί από τους χειρότερους αμαρτωλούς αγιάστηκαν και σώθηκαν και απέβησαν οι άριστοι των αγίων, τότε η οικία του σατανά αρπάχτηκε. Και η αρπαγή αυτή συνεχίζεται και θα συνεχίζεται, διότι σε κάθε γενιά άνθρωποι που

βρίσκονται υπό την εξουσία του σατανά, αποσπώνται από αυτήν και αγιάζονται και καθίστανται αιώνια και αναφαίρετα σκεύη του Πνεύματος.

Στίχ. 28-30. Η βλασφημία κατά του Αγίου Πνεύματος

Μαρκ.3,28. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι πάντα[(1)] ἀφεθήσεται τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων τὰ ἁμαρτήματα καὶ αἱ βλασφημίαι ὅσας ἐὰν βλασφημήσωσιν[(2)].

Μετάφραση: *Αληθινά σας λέω ότι ο Θεός θα συγχωρήσει όλα τα αμαρτήματα των ανθρώπων, εάν αυτοί μετανοήσουν. Θα συγχωρηθεί και όσες τυχόν βλασφημίες ξεστομίσουν.*

(1) Δεν μιλά εδώ κυρίως για τα ατομικά αμαρτήματα, αλλά για τις κλάσεις ή τα είδη της αμαρτίας (γ). «Κάτι τέτοιο εννοεί εδώ. Για όσα, μεν, άλλα αμαρτάνουν οι άνθρωποι, θα μπορούσαν, ίσως, και να προφασιστούν κάτι και να τύχουν συγγνώμης, μιας και ο Θεός συγκαταβαίνει στην ασθένεια των ανθρώπων» (Θφ).

(2) Παρόλο που η βλασφημία είναι τόσο απαίσια στη φύση της, που επιβαρύνεται πολλές φορές και από τις περιστάσεις, κάτω από τις οποίες γίνεται, αλλά και διότι συχνά επαναλαμβάνεται, παρόλο που φθάνει η ασέβειά της μέχρι τους ουρανούς, παρ' όλ' αυτά, το έλεος του Κυρίου είναι πάνω από τους ουρανούς και εκτείνεται και σε αυτούς τους βλάσφημους, που υβρίζουν και ατιμάζουν το ίδιο το όνομα του Θεού. Ο Παύλος έτυχε αυτού του ελέους, παρόλο που ήταν βλάσφημος και διώκτης (Α Τιμ. α 13). Και οι εναντίον του υιού του ανθρώπου βλασφημίες θα συγχωρεθούν, όπως συγχωρέθηκαν οι βλασφημίες εκείνων, οι οποίοι τον εξευτέλισαν και τον έλουσαν με βρισιές κατά τον θάνατό του. Αλλά οι βλασφημίες αυτές θα συγχωρεθούν όχι στους διαβόλους, αλλά στους γιους των ανθρώπων. Ο σατανάς βλασφημεί με πώρωση· οι άνθρωποι βλασφημούν, αλλά είναι επιδεκτικοί μετάνοιας και εφόσον μετανοούν, συγχωρούνται. Να γιατί αγάπησε ο Θεός τον κόσμο των πεσμένων ανθρώπων περισσότερο από τον κόσμο των πεσμένων αγγέλων.

Μαρκ.3,29. ὃς δ' ἂν βλασφημήσῃ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ῞Αγιον[(1)], οὐκ ἔχει ἄφεσιν εἰς τὸν αἰῶνα[(2)], ἀλλ' ἔνοχός ἐστιν αἰωνίου κρίσεως[(3)]·

Μετάφραση: *Εκείνος όμως που θα αποδώσει τις φανερές ενέργειες του Αγίου Πνεύματος σε δαιμονικό πνεύμα και από εσωτερική πώρωση θα συκοφαντήσει τα έργα του Αγίου Πνεύματος, κι έτσι θα βλασφημήσει το Άγιον Πνεύμα, αυτός δεν θα συγχωρηθεί ποτέ, αλλά θα είναι ένοχος αιώνιας καταδίκης και τιμωρίας.*

(1) Τι δηλώνεται με τη φράση αυτή; Κάποιοι είπαν, ότι αναφέρεται στην ειδική περίπτωση των συκοφαντών του Ιησού, η οποία δεν έχει τίποτα το όμοιό της κάτω από τις παρούσες περιστάσεις. Άλλοι είπαν ότι δεν έχει καμία σχέση με την περίπτωση των Φαρισαίων αυτών. Η αλήθεια βρίσκεται μεταξύ των δύο αυτών άκρων. Αυτοί οι γραμματείς και Φαρισαίοι, είχαν δει αναμφισβήτητη περίπτωση ενέργειας, ολοφάνερα και ξεκάθαρα άγιας, υπερφυσικής δύναμης στις θαυμάσιες θεραπείες του Χριστού. Είχαν όμως τόσο πολύ σκληρύνει τους εαυτούς τους απέναντι σε αυτήν την μαρτυρία, ώστε δεν δίστασαν να αποδώσουν τα έργα αυτά της θείας αγαθότητας στην σατανική δύναμη (σ). Δες και Ματθ. ιβ 31,32. Αποκαλούσαν το φως σκοτάδι και πεισματικά απέκλειαν τους εαυτούς τους από το φως. Η διάνοιά τους λοιπόν εθελοτυφλώντας γινόταν νεκρή στο να δεχτεί και να κατανοήσει την αλήθεια και ανεπίδεκτη για τις απαραίτητες προϋποθέσεις της μετάνοιας.

(2) «Αντί να πει: ουδέποτε» (Ζ). «Όταν, ενώ έβλεπαν τον Κύριο να κάνει έργα Θεού, ακόμη βλασφημούσαν, πώς, αν και έμεναν αμετανόητοι, θα συγχωρεθούν;» (Θφ). Δεν πρόκειται λοιπόν για μεμονωμένα ασεβή λόγια εναντίον του προσώπου ή της ουσίας του Αγίου Πνεύματος· ούτε για την λόγω άγνοιας ή αδυναμίας αντίστασης στο εσωτερικό και στην καρδιά του αμαρτωλού έργο της χάρης. Διότι τότε ποιος θα μπορούσε να σωθεί; Η αμαρτία της βλασφημίας αυτής μένει ασυγχώρητη όχι λόγω έλλειψης ή ανεπάρκειας του ελέους του Θεού ή της αξιομισθίας της θυσίας του Χριστού, αλλά διότι οδηγεί αναπόφευκτα τον αμαρτωλό σε απιστία και αμετανοησία. Όταν για παράδειγμα το Πνεύμα το Άγιο δόθηκε, και οι δωρεές του έγιναν αισθητές με τον φωτισμό της εσωτερικής του αποκάλυψης, με τα χαρίσματα της γλώσσας, της προφητείας, των ιαμάτων και των υπόλοιπων διαμοιράσεων του Πνεύματος, και παρά τις έκδηλες αυτές ενέργειες του Πνεύματος, βρίσκονταν οι πωρωμένοι, που απέδιδαν αυτές εθελόκακα στον σατανά, καμία πλέον ελπίδα δεν έμενε για αυτούς να μετανοήσουν και να συγχωρεθούν.

(3) «Κρίση βεβαίως εδώ, ονόμασε την καταδίκη» (Ζ). Υπάρχει και η γραφή: αιωνίου αμαρτήματος, που εκφράζει θαυμάσια έννοια=Το αιώνιο αμάρτημα υποβάλλει τον ένοχο σε αυτό, σε αιώνια τιμωρία. Αυτή είναι η φιλοσοφία της ασταμάτητης τιμωρίας των αμαρτωλών. Η αμαρτία αλλοιώνει την φύση· η πράξη μεταπίπτει σε κατάσταση

και η κατάσταση είναι κάτι μόνιμο. Η αιώνια τιμωρία λοιπόν είναι συνέπεια αμαρτωλής κατάστασης, στην οποία ο αμαρτωλός έχει εδραιωθεί ανεπανόρθωτα και ανίατα (γ).

Μαρκ.3,30. ὅτι[(1)] ἔλεγον, πνεῦμα ἀκάθαρτον[(2)] ἔχει.

Μετάφραση: *Και είπε τα λόγια αυτά ο Κύριος, διότι εκείνοι έλεγαν ότι έχει ακάθαρτο σατανικό πνεύμα και συκοφαντούσαν τα έργα και τα θαύματα του Αγίου Πνεύματος αποδίδοντάς τα στο διάβολο, επειδή ήταν πωρωμένοι και είχαν θεληματική τύφλωση.*

(1) Οδηγήθηκε ο Ιησούς στην πρωτάκουστη και επίσημη αυτή διακήρυξη, διότι έλεγαν οι Γραμματείς…

(2) Τον Βεελζεβούλ του στ. 22 ονομάζει εδώ πνεύμα ακάθαρτο, για να γίνει ακόμη περισσότερο φανερή, η αντίθεση με το Πνεύμα το Άγιο, εναντίον του οποίου εκείνοι βλασφημούσαν (γ).

Στίχ. 31-35. Μητέρα και αδελφοί του Κυρίου.

Πρβλ. Ματθ. ιβ 46-50 καὶ τὰς ἐκεῖ σημειώσεις.

Μαρκ.3,31. Ἔρχονται οὖν[(1)] ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ ἔξω[(2)] ἑστῶτες[(3)] ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸν φωνοῦντες αὐτόν[(4)].

Μετάφραση: *Έφθασαν τότε η μητέρα του και αυτοί που πολλοί νόμιζαν ότι είναι αδελφοί του, κι αφού στάθηκαν έξω απ' το σπίτι, έστειλαν κάποιους σ' αυτόν και τον φώναξαν.*

(1) Δες Ματθ. ιβ 46-50 και τις εκεί σημειώσεις. Με το οὖν συνδέονται όσα εξιστορούνται στους σ. 31-35 με τον σ. 21= Ήλθαν η μητέρα του και οι αδελφοί και επειδή άκουσαν ότι έχασε τα λογικά του, ήθελαν να τον κρατήσουν. Ίσως και αναγκάζοντας αυτόν να διακόψει και να μην κουράζεται υπερβολικά, το οποίο θα είχε δυσμενή αντίκτυπο στην υγεία του. Ίσως και διότι βλέποντας να οξύνεται η δυσμένεια

των εχθρών του, ήθελαν να πάρουν υπέρ αυτού προφυλακτικά μέτρα εναντίον της επιβουλής τους, ή και να συστήσουν σε αυτόν να μην γίνεται προκλητικός σε αυτούς.

(2) Έξω από το πλήθος που κύκλωνε τον Ιησού (δες σ 32), ή και έξω από το σπίτι όπου δίδασκε (b).

(3) Παλαιά γραφή «στήκοντες… καλούντες αυτόν».

(4) Όχι μόνο στέκονταν έξω και δεν προχωρούσαν, ώστε και αυτοί να ακούσουν το κήρυγμά του, αλλά μέσω απεσταλμένου ζητούν από αυτόν να βγει, διακόπτοντας αυτός το έργο του.

Μαρκ.3,32. καὶ ἐκάθητο περὶ αὐτὸν ὄχλος· εἶπον δὲ αὐτῷ· ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου[(1)] ἔξω ζητοῦσί σε.

Μετάφραση: *Κι ενώ γύρω του καθόταν πολύς λαός, του είπαν: Για δες, η μητέρα σου και οι αδελφοί σου στέκονται απ' έξω και σε ζητούν.*

(1) Παλαιότατη γραφή «οι αδελφοί σου και αι αδελφαί σου»

Μαρκ.3,33-34. καὶ ἀπεκρίθη αὐτοῖς λέγων· τίς ἐστιν ἡ μήτηρ μου ἢ οἱ ἀδελφοί μου; καὶ περιβλεψάμενος κύκλῳ[(1)] τοὺς περὶ αὐτὸν καθημένους[(2)] λέγει· ἴδε ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου[(3)]·

Μετάφραση: *Τότε εκείνος τους αποκρίθηκε: Ποιά είναι η μητέρα μου και ποιοί οι αδελφοί μου; Κι αφού έριξε ολόγυρα τη ματιά του σ' εκείνους που κάθονταν τριγύρω του, λέει: Να η μητέρα μου και οι αδελφοί μου.*

(1) Αντί για το «έκτεινε το χέρι», που λέει ο Ματθαίος, ο Μάρκος γράφει, περιβλεψάμενος κύκλω, δηλαδή έδειξε με το βλέμμα, ποιους είχε στο νου για αυτό, το οποίο θα έλεγε.

(2) Στο σ. 32 αναφέρεται, ότι ο όχλος καθόταν γύρω του. Όπως όμως φαίνεται από τα συμφραζόμενα, το «να η μητέρα μου και οι αδελφοί μου» αναφέρεται κυρίως στους μαθητές του Κυρίου (γ).

(3) «Ο Κύριος, λοιπόν, απαντά ότι, τίποτα δεν θα ωφελήσει την μητέρα μου το ότι έγινε μητέρα μου, αν δεν έχει και την άλλη αρετή· ομοίως ούτε τους αδελφούς μου η

συγγένεια. Διότι εκείνοι είναι αληθινά συγγενείς του Χριστού, αυτοί που εφαρμόζουν το θέλημα του Θεού. Δεν τα λέει, λοιπόν, αυτά αρνούμενος την μητέρα του, αλλά δείχνοντας, ότι θα είναι άξια τιμής, όχι μόνο επειδή γέννησε, αλλά και για όλη την άλλη αρετή· επομένως, αν δεν έχει, βεβαίως, εκείνην, θα προτιμηθούν άλλοι στη συγγένεια» (Θφ). «Αλλά δείχνει επιπλέον, ότι από κάθε σωματική συγγένεια, προτιμά την οικειότητα της ψυχής. Διότι ήταν ανάγκη να πει αυτό και για διδασκαλία των παρόντων. Εξάλλου, βεβαίως, λέει ότι τότε δεν είχαν ακόμη πιστέψει σε αυτόν οι αδελφοί του, όπως μαθαίνουμε από τον Ιωάννη. Από τον Μάρκο επίσης μαθαίνουμε ότι επιχειρούσαν να τον κρατούν κλεισμένο ως τρελό. Επειδή λοιπόν είχαν τέτοια λογική, για αυτό ο Κύριος δεν τους ανέφερε ως δικούς του» (β).

Μαρκ.3,35. ὃς γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ[(1)], οὗτος ἀδελφός μου καὶ ἀδελφή μου καὶ μήτηρ ἐστί[(2)].

Μετάφραση: *Αυτοί είναι, αν και δεν έχω σαρκική συγγένεια μαζί τους. Διότι εκείνος που θα τηρήσει το θέλημα του Θεού, αυτός είναι αδελφός μου και αδελφή μου και μητέρα μου. Και η μητέρα μου αξιώθηκε να με γεννήσει, διότι πρωτύτερα υπήρξε πιστή και αφοσιωμένη δούλη του Θεού, και γι' αυτό ο Θεός την διάλεξε ως όργανό του.*

(1) Δεν λέει «όποιος κάνει το θέλημά μου», διότι δεν ζητούσε το θέλημα το δικό του «αλλά το θέλημα του Πατέρα του που τον έστειλε» (Ιω. ε 30). Για αυτό και το θέλημά του ως ανθρώπου ταυτιζόταν πλήρως με το θέλημα του Πατέρα του, όπως ένα και το αυτό ήταν και το θέλημά του ως Λόγου με το θέλημα του Πατέρα. Επιπλέον ήδη εφόσον βρίσκεται στην κατάσταση αυτή της ταπείνωσής του, εξαρτά τον εαυτό του εξολοκλήρου από τον Πατέρα θεωρώντας ως κύριο έργο και σκοπό της ζωής του «όχι να κάνω το θέλημα το δικό μου, αλλά το θέλημα αυτού που με έστειλε» (Ιω. στ 38).

(2) Ο Κύριος εδώ δίνει σε μας να καταλάβουμε, ότι εκτός από τη σωματική συγγένεια υπάρχει και άλλη υψηλότερη συγγένεια, η πνευματική οικογένεια του Θεού, τις οποίας τα μέλη συνδέονται με δεσμούς πολύ στενότερους και ανώτερους από τους δεσμούς που υπάρχουν μεταξύ των μελών συνηθισμένης ανθρώπινης οικογένειας. Η συγγένεια αυτή οφείλεται στη νέα φύση, η οποία γεννιέται στον άνθρωπο από τον Θεό, στην αναγέννηση και υιοθεσία την οποία μας παρέχει το Πνεύμα· δείχνει λοιπόν τον εαυτό της με την υπακοή στο θέλημα του Θεού (σ.γ.).

«Μαθαίνουμε λοιπόν από εδώ ότι γινόμαστε συγγενείς και του Χριστού μέσω του Πνεύματος» (β). Όλοι οι υπάκουοι πιστοί είναι στενοί συγγενείς του Ιησού Χριστού. Έχουν το όνομά του, έχουν την εικόνα του, έχουν τη φύση και αγιότητά του, είναι από την οικογένειά του. Αγαπά αυτούς, συναναστρέφεται ελεύθερα μαζί τους σαν μαζί με συγγενείς του. Δέχεται αυτούς με χαρά στο τραπέζι του, φροντίζει για αυτούς, προμηθεύει τα χρήσιμα σε αυτούς, βλέπει επίσης και τι τους χρειάζεται για να θεραπεύσει την ανάγκη τους αυτή. Όταν πέθανε, άφησε σε αυτούς μεγάλη κληρονομιά στην εκκλησία, και τώρα που είναι στους ουρανούς επικοινωνεί και ανταποκρίνεται σε αυτούς. Και θα είναι πάντοτε μαζί τους μέχρι τη συντέλεια. Ούτε θα ντραπεί ποτέ τους φτωχούς αυτούς συγγενείς του, αλλά θα τους ομολογήσει μπροστά στους ανθρώπους, μπροστά στους αγγέλους και μπροστά στον Πατέρα του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ’ (4)

Στίχ. 1-9. Η παραβολή του σπορέως.

Πρβλ. Ματθ. ιγ 1-53 καὶ τὰς ἐκεῖ ἔρμην. σημειώσεις.

Μαρκ.4,1. Καὶ πάλιν[(1)] ἤρξατο διδάσκειν παρὰ τὴν θάλασσαν[(2)]· καὶ συνήχθη πρὸς αὐτὸν ὄχλος πολύς[(3)], ὥστε αὐτὸν ἐμβάντα εἰς τὸ πλοῖον καθῆσθαι ἐν τῇ θαλάσσῃ[(4)]· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος πρὸς τὴν θάλασσαν ἐπὶ τῆς γῆς[(5)] ἦσαν.

Μετάφραση: *Και πάλι άρχισε να διδάσκει πλάι στη λίμνη. Και μαζεύτηκε τριγύρω του πολύς λαός, ώστε ο Ιησούς να αναγκασθεί να μπει στο πλοίο και να καθίσει σ' αυτό μέσα στη λίμνη. Κι όλος ο λαός βρισκόταν στη στεριά, δίπλα στη λίμνη.*

(1) Δες Ματθ. ιγ 1-53 και τις εκεί ερμηνευτικές σημειώσεις. Αναφέρεται στην προηγούμενη διδασκαλία του δίπλα στη θάλασσα. Δες γ 7, β 13 (δ).

(2) «Αν και έδωσε την εντύπωση ότι έδιωξε την μητέρα, όμως πάλι την υπακούει. Διότι για εκείνην βγαίνει προς την θάλασσα» (Θφ)

(3) Παλαιά γραφή: όχλος πλείστος. Επαναλαμβάνεται και εδώ η σκηνή της προηγούμενης συρροής στην ακτή της λίμνης και το πλοίο φαίνεται να είναι το πλοιάριο που τον περίμενε για τον όχλο, «για να μην τον πιέζουν» (γ 7-9). Ο λαός συρρέει, όχι όμως μαζί του και γραμματείς και Φαρισαίοι. Επιδίωκαν οι τελευταίοι αυτοί να τον ακούν στη συναγωγή, για να τον επικρίνουν. Τώρα όμως θεωρούν ως κατώτερο για τον εαυτό τους το να αναμιχθούν μαζί με το πλήθος και να παρακολουθήσουν από την παραλιακή ακτή το κήρυγμα. Με την απουσία τους όμως εξασφαλίστηκε ήσυχο και απαλλαγμένο από κάθε αντιλογία περιβάλλον, ώστε ο Κύριος αδιατάρακτα να κηρύξει το ευαγγέλιό του. Και εκδηλώθηκε με κάθε δύναμη η θρησκευτική δύναμη και επίδραση, εκεί, όπου έλειπε κάθε εξωτερική πομπή και μεγαλοπρέπεια, ήταν όμως παρών ο Χριστός και οι από αυτόν ευαγγελιζόμενοι φτωχοί. Όπου είναι ο βασιλιάς, εκεί είναι και η αυλή του. Όπου είναι ο Χριστός, εκεί και η εκκλησία του.

(4) «Κάθεται στο πλοίο, ώστε να τους έχει όλους μπροστά του και να τον ακούνε όλοι και να μην έχει κανέναν στην πλάτη του» (Θφ). Μπαίνει στο πλοίο «και δεν στάθηκε πάνω στη θάλασσα, παρόλο που μπορούσε, έτσι ώστε να μην χαθεί η ακρόαση από την έκπληξη, ούτε να φαίνεται ως θαυματουργός μάλλον παρά

διδάσκαλος. Διότι το περιττό παράδοξο και το οποίο δεν θα γινόταν από φιλανθρωπία, θα ήταν μία άκαιρη θαυματουργία» (β).

(5) «Δηλαδή στεκόταν στο γιαλό, όπως είπε ο Ματθαίος» (Ζ). Οι λέξεις που αντιτίθενται είναι «εν τη θαλάσση» (=μέσα στη θάλασσα) και «προς την θάλασσαν» (=κοντά στη θάλασσα)(b). Κρίμα, θα έλεγε κάποιος, που τέτοιος διδάσκαλος και κήρυκας δεν έχει στη διάθεσή του ευρύχωρη, καλά επιπλωμένη και μεγαλοπρεπή αίθουσα, στην οποία από βήμα άνετο και υψηλό να κηρύττει, σε εποχή που υπήρχαν ρωμαϊκά θέατρα προορισμένα για αποκρουστικά και αποτρόπαια θεάματα. Αλλά ήταν τώρα ο Κύριος στην κατάσταση της ταπείνωσής του, και όπως πάντοτε και σε όλη την διάρκεια της κατάστασης αυτής, έτσι και τώρα, αρνείται στον εαυτό του τις τιμές που του οφείλονταν. Όπως δεν είχε οικία δική του για να γύρει σε αυτήν το κεφάλι του, έτσι δεν είχε ούτε κάποιο παρεκκλήσιο, στο οποίο να κηρύττει τον λόγο του. Αλλά και από βουνά και από πλοία και σε ερημιές και σε παραλίες και σε δρόμους και σε αγορές αφού ακούστηκε ο λόγος αυτός καρποφόρησε. Και εσύ λοιπόν, ο οποίος αξιώθηκες σήμερα να κηρύττεις αυτόν, μην θαμπώνεσαι από την ματαιότητα του κόσμου και μην παραπονιέσαι, εάν αίθουσες μεγάλες και πολυτελείς δεν ανοίγουν για σένα τις πύλες τους. Κήρυττε αφανώς, έστω· κήρυττε ακόμη και διωκόμενος· κήρυττε όπου σου δίνεται ευκαιρία και τόπος για την άσκηση του έργου σου. Και να είσαι βέβαιος, ότι ο λόγος σου θα καρποφορήσει, αρκεί να ενεργείς πάντοτε ταπεινά, συνετά και με κάθε φρόνηση.

Μαρκ.4,2. καὶ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν παραβολαῖς[(1)] πολλά, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ[(2)] αὐτοῦ·

Μετάφραση: *Τους δίδασκε λοιπόν πολλά με παραβολές, και τους έλεγε στη διδαχή του:*

(1) Έχουμε εδώ την παραβολή να επιμηκύνεται σε διήγηση (γ). Παραβολή σημαίνει μερικές φορές σοφό, μεγάλης σημασίας λόγο, ο οποίος είναι συγχρόνως και διδακτικός. Εδώ όμως σημαίνει γενικώς συνεχή αλληγορία ή σύγκριση, με την οποία πνευματικές και ουράνιες αλήθειες περιγράφονται, με γλώσσα και εικόνες που δανείζονται από τα πράγματα και συμβάντα της παρούσας ζωής. Ο Κύριος χρησιμοποιούσε πολύ το είδος αυτό της διδασκαλίας, συγκαταβαίνοντας προς τις διανοητικές ικανότητες και δεκτικότητες του λαού. Αναμφίβολα υπερύμνητος και ευλογημένος είναι εκείνος, ο οποίος μιλά από τον ουρανό για ουράνιες αλήθειες και

μυστήρια και ντύνει τις υπερφυσικές αυτές αλήθειες με εκφράσεις, τις οποίες δανείζεται από τα επίγεια, από τα πλέον κοινά και συνηθισμένα φαινόμενα της φύσης, όχι από φιλοσοφικές ιδέες ή θεωρίες, ούτε από ασυνήθιστα και σπάνια φυσικά φαινόμενα. Πολλές από τις παραβολές του έχουν παρθεί από τα οικιακά και αγροτικά επαγγέλματα, όπως αυτή του σποριά, αυτή της βλάστησης του σπόρου και αυτή του σιναπιού.

(2) Ή, διδαχή εννοεί εδώ ολόκληρη την ομιλία του με παραβολές από τους στίχους 3-33 (δ) ή, πιο σωστά, η λέξη εδώ σημαίνει την πράξη της διδασκαλίας, όχι αυτό που διδάσκεται ή το περιεχόμενό της (γ). «Όλες οι παραβολές που λέει από δω και πέρα, είναι προφητείες σχετικά με όσα θα γίνουν από το κήρυγμα, δηλαδή για αυτά που θα συμβούν στο κήρυγμα… Προλέγει λοιπόν και την πρόοδο του κηρύγματος και την κακότητα των ανυπάκουων, ή την αποχαύνωση αυτών που δεν πλησιάζουν το ευαγγέλιο με γνήσια διάθεση» (β)

Μαρκ.4,3. ἀκούετε[(1)]. ἰδοὺ ἐξῆθεν ὁ σπείρων[(2)] τοῦ σπεῖραι[(3)].

Μετάφραση: *Ακούστε τη διήγηση που θα σας πω. Ιδού, βγήκε στο χωράφι ο σποριάς για να σπείρει. Ήλθε στον κόσμο ο μέγας σποριάς της αλήθειας, για να τη σπείρει στις ψυχές των ανθρώπων.*

(1) «Δηλαδή προσέξτε» (Ζ). Επικαλείται την προσοχή σε αυτά που θα ειπωθούν, με τον τρόπο που συνήθιζε (γ). Αρχίζει με το Ακούετε και τελειώνει την παραβολή με το «όποιος έχει αυτιά να ακούει, ας ακούει». Οι λόγοι του Κυρίου πρέπει να ακούγονται από εμάς με πολλή προσοχή. Και σε εκείνους από αυτούς, τους οποίους δεν κατανοούμε εξ' ολοκλήρου ή δεν αντιλαμβανόμαστε ορθά, πρέπει με επιμέλεια να εμμένουμε, πιστεύοντας ότι και κατανοητοί είναι και μεγάλη σημασία και σπουδαιότητα έχουν μέσα τους. Και οπωσδήποτε θα κατανοήσουμε αυτούς και θα αντιληφθούμε την σπουδαιότητά τους. Θα βρίσκουμε ολοένα στα λόγια του Χριστού πολύ περισσότερους θησαυρούς, από όσο μας φάνηκε στις αρχές, όταν για πρώτη φορά τους διαβάσαμε.

(2) Η σκηνή, πάνω στην οποία το βλέμμα του Ιησού ενδεχομένως έπεφτε, όπως καθόταν στο πλοίο, ήταν οι αγροί, με τα εδάφη τους που είχαν διαφορετική αποδοτικότητα, και από εκεί ίσως εμπνεύστηκε επίκαιρα την παραβολή (σ). «Ποιος λοιπόν είναι ο σποριάς; Ο ίδιος ο Χριστός, ο οποίος βγήκε από το εσωτερικό του

Πατέρα από φιλανθρωπία και συγκατάβαση, χωρίς να βγει πραγματικά από αυτόν» (Θφ). Από τον μεγάλο σποριά αντλούν το κύρος τους και οι κατά διαφόρους καιρούς πνευματικοί σποριάδες, που σπέρνουν τον σπόρο εκείνου και όχι τον δικό τους.

(3) «Βγήκε όχι για να κάψει την καταραμένη γη και τις πονηρές καρδιές· ούτε για να κόψει τα αγκάθια, αλλά για να σπείρει τον σπόρο. Ποιόν σπόρο;… Τον δικό του, δηλαδή για να κηρύξει το ευαγγέλιό του» (Θφ). «Διότι σπόρο εδώ εννοεί την διδασκαλία, ενώ γη τις ψυχές των ανθρώπων» (β). Είναι αξιοσημείωτο, ότι οι πιο συνηθισμένες φυσικές ενέργειες και τα πιο κοινά φυσικά φαινόμενα μπορούν να μας δώσουν αφορμές για πνευματικότερες σκέψεις, και ωθήσεις για βαθύτερη μελέτη της θείας σοφίας και αγαθότητας που κρύβεται παντού στην δημιουργία. Έτσι όταν τα χέρια μας εργάζονται δραστήρια τα εγκόσμια, μπορούμε όχι μόνο να μην παρεμποδιζόμαστε, αλλά και να υποβοηθούμαστε, ώστε από τα εγκόσμια οι καρδιές μας να ωθούνται προς τον ουρανό.

Μαρκ.4,4. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ σπείρειν ὃ μὲν ἔπεσεν[(1)] ἐπὶ τὴν ὁδόν[(2)], καὶ ἦλθον τὰ πετεινὰ καὶ κατέφαγεν[(3)] αὐτό·

Μετάφραση: *Και καθώς έσπερνε, μερικοί σπόροι έπεσαν κοντά στο δρόμο που περνούσε δίπλα απ' το χωράφι, κι επειδή έμεναν εκτεθειμένοι στην επιφάνεια του εδάφους, ήλθαν τα πουλιά και τους κατέφαγαν.*

(1) «Εκείνος μεν, λοιπόν, έσπειρε. Από τα σπέρματα όμως, άλλο μεν έπεσε…» (Θφ).

(2) «Πρόσεξε, όμως, ότι δεν είπε ότι Έριξε αυτό στο δρόμο, αλλά Έπεσε. Διότι αυτός μεν που σπέρνει, ρίχνει σαν να πρόκειται για καλή γη, εκείνη όμως επειδή βρίσκεται πονηρή, καταστρέφει τον σπόρο, δηλαδή τον λόγο» (Θφ). «Όπως ακριβώς δηλαδή ο σποριάς, δεν χωρίζει την γη που έχει από κάτω του, αλλά απλά και χωρίς διάκριση ρίχνει τους σπόρους, έτσι και αυτός σε όλους μιλούσε, εκπληρώνοντας όσα του αναλογούσαν, παρόλο που προγνώριζε όσα θα ακολουθήσουν· για να λέει: Τι έπρεπε εγώ να κάνω και δεν το έκανα;» (β). Οδό δεν πρέπει να εννοήσουμε κάποιον πλατύ δρόμο που χωρίζεται από τον αγρό με φράγμα ή τοίχο, αλλά κάποιο δρομάκι που διασχίζει τον αγρό (γ). Έπεσε στο δρόμο: «Έπεσε σε ψυχή καταπατημένη από πολλούς… και τα πουλιά του ουρανού, οι δαίμονες εννοώ, που κυριαρχούν στον αέρα, έφαγαν τελείως τον σπόρο… Κάποιοι όμως τη φράση «έπεσε κοντά στο δρόμο» την εννόησαν με έναν έξυπνο τρόπο, ότι δηλαδή έπεσε σε άπιστη καρδιά· διότι δρόμος

μεν είναι ο Χριστός· ενώ δίπλα στο δρόμο είναι οι άπιστοι, αυτοί που είναι έξω από το δρόμο, δηλαδή από το Χριστό» (Θφ). Η αφορία του εδάφους οφείλεται στην σκληρότητα του εδάφους που πατιέται. Οι ακροατές, που σημαίνονται από τον δρόμο, είναι αυτοί που δεν ενδιαφέρονται να κρύψουν το λόγο στο βάθος της καρδιάς τους και να κρατήσουν αυτόν εκεί. Έρχονται μπροστά στο Θεό μαζί με τον λαό του και κάθονται μπροστά του, όπως κάθεται και ο λαός του, αλλά απλώς και μόνο από συνήθεια έρχονται, για να δουν και για να τους δουν. Δεν προσέχουν σε όσα λέγονται και στο τι σημαίνει το κήρυγμα. Ούτε σκοτίζονται για να κατανοήσουν αυτά, αλλά μπαίνουν αυτά από το ένα αυτί και βγαίνουν από το άλλο χωρίς να αφήσουν κάποια βαθύτερη εντύπωση σε αυτούς. Υπάρχει και παλαιά γραφή: παρά την οδόν.

(3) Τέτοιοι απρόσεκτοι, αμέριμνοι και ψυχροί ακροατές γίνονται εύκολη λεία στο σατανά, ο οποίος, όπως είναι ο μεγαλύτερος ανθρωποκτόνος, έτσι είναι και ο μεγαλύτερος κλέφτης του λόγου του Θεού που ζωοποιεί τους ανθρώπους, και θα μας τον κλέψει ασφαλώς, εάν δεν λάβουμε ειδική φροντίδα να τον φυλάξουμε. Εάν δεν προετοιμάσουμε τις καρδιές μας για να δεχτούν τον λόγο και αν δεν ταπεινωθούμε σε αυτόν και αν δεν συγκεντρώσουμε την προσοχή μας σε αυτόν και αν δεν τον κρύψουμε στα βάθη μας με προσευχή και επανειλημμένη μελέτη και εμβάθυνση σε αυτόν, θα μας τον κλέψει ασφαλώς, διότι χωρίς αυτά θα είμαστε δρόμος.

Μαρκ.4,5-6. καὶ ἄλλο ἔπεσεν ἐπὶ τὸ πετρῶδες, ὅπου οὐκ εἶχε γῆν πολλήν, καὶ εὐθέως ἐξανέτειλε διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς[(1)], ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος ἐκαυματίσθη, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ρίζαν ἐξηράνθη[(2)]·

Μετάφραση: *Άλλοι πάλι σπόροι έπεσαν σε έδαφος που είχε πετρώδες υπόστρωμα χωρίς πολύ χώμα. Κι αμέσως βλάστησαν χωρίς να ρίξουν βαθιές ρίζες, διότι δεν υπήρχε αρκετό χώμα σε βάθος, για να τραφούν και να στερεωθούν οι ρίζες. Κι όταν ανέτειλε ο ήλιος, κάηκαν απ' τη ζέστη, και επειδή δεν είχαν ρίζες, ξεράθηκαν.*

(1) Το πετρώδες έδαφος επιφέρει δύο αποτελέσματα: πρώτον ο σπόρος βλαστάνει γρήγορα, διότι βρίσκεται κοντά στην επιφάνεια του εδάφους και είναι ακόμη περισσότερο εκτεθειμένος στην ισχυρή επίδραση του ήλιου και της βροχής· και δεύτερον καίγεται από την θέρμη του ήλιου και ξεραίνεται (γ).

(2) Μπορεί λοιπόν να μην είμαστε δρόμος και ως προς αυτό να είμαστε καλύτεροι από πολλούς πλησίον μας και να προχωρούμε πολύ περισσότερο από αυτούς στην

οδό προς τον ουρανό, και όμως να μείνουμε πολύ μακριά από αυτόν. Δες πόσο προχώρησαν οι ακροατές που εννοούνται με το πετρώδες έδαφος. Δεν γύρισαν την πλάτη αδιάφοροι προς τον λόγο· ούτε έκλεισαν τα αυτιά, για να μην ακούσουν αυτόν. Παρ' όλα αυτά, το να ακούει κάποιος τον λόγο, έστω και συχνά, έστω και με μεγάλη προσοχή, δεν είναι αρκετό στο να μας φέρει στον ουρανό. Αλλά οι ακροατές του πετρώδους εδάφους όχι μόνο άκουσαν, αλλά και δέχτηκαν τον λόγο και αμέσως ανέτειλε σε αυτούς ο σπόρος. Αισθάνθηκαν την χαρά της σποράς και της καρποφορίας του λόγου· γεύτηκαν τη γλυκύτητά του, αλλά ο λόγος δεν ρίζωσε σε αυτούς αρχές σταθερές και συνήθειες μόνιμες, ούτε επέδρασε βαθιά στο συναίσθημά τους και τις καρδιές τους. Για αυτό και ο πρόωρος ενθουσιασμός τους μετά τις πρώτες εκρήξεις του πάγωσε και εξατμίστηκε, όταν αντιμετώπισε την πρώτη αντίδραση και δοκιμασία. Να ετοιμάζεσαι για την περίοδο της δοκιμασίας και να μην επαναπαύεσαι στον ενθουσιασμό και την αγαθή εντύπωση, την οποία σου διέγειρε ο λόγος που άκουσες. Μη λησμονείς, ότι οι διωγμοί και οι δοκιμασίες, απέναντι στις οποίες συγκρούονται ολέθρια αυτοί που εννοούνται από το πετρώδες έδαφος, εκπροσωπούνται από τον ήλιο που ανέτειλε. Ο ίδιος ήλιος, που θερμαίνει και ζωογονεί τους καλά ριζωμένους, μαραίνει και ξεραίνει αυτούς που δεν έχουν βαθιές ρίζες. Όπως ο λόγος του Χριστού, έτσι και ο σταυρός του Χριστού, σε μερικούς μεν είναι οσμή ζωής για ζωή, σε άλλους όμως οσμή θανάτου για θάνατο. Ο ίδιος διωγμός, ο οποίος ωθεί μερικούς σε αποστασία και καταστροφή, εργάζεται σε άλλους αιώνιο βάρος δόξας. Δοκιμασίες οι οποίες σείουν τους μεν, στερεώνουν τους άλλους.

Μαρκ.4,7. καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι καὶ συνέπνιξαν[(1)] αὐτό, καὶ καρπὸν οὐκ ἔδωκε[(2)]·

Μετάφραση: *Κι άλλοι σπόροι έπεσαν στα αγκάθια. Και βλάστησαν τα αγκάθια και τους κύκλωσαν απ' όλα τα μέρη και τους έπνιξαν, και δεν έβγαλαν καρπό.*

(1) Συνέπνιξαν=αφού το κύκλωσαν από παντού, το έπνιξαν (δ). Η τάξη αυτή των ακροατών παρουσίασε πρόοδο μεγαλύτερη από την προηγούμενη. Διότι αυτοί δεν στερούνταν ρίζας βαθιάς. Αλλά ό,τι στους άλλους επέφεραν οι δυσμενείς περιστάσεις και οι διωγμοί, αυτό συντέλεσαν σε αυτούς η ευδαιμονία, οι ανέσεις και τα αγαθά του κόσμου. Η ευτυχία καταστρέφει τον λόγο στην καρδιά, όσο και ο διωγμός. Θα μπορούσε κάποιος μάλλον να πει, ότι η επερχόμενη καταστροφή είναι πιο επικίνδυνη, διότι επέρχεται σιωπηλά και ύπουλα. Το πετρώδες έδαφος έβλαψε τις ρίζες, τα

αγκάθια βλάπτουν τον καρπό. Οι φροντίδες και η μέριμνα για την άλλη ζωή ενισχύουν και ζωοποιούν τον σπόρο που φυτρώνει. Οι φροντίδες αυτού του αιώνα τον συμπνίγουν και δεν καρποφορεί. Σωστά οι κοσμικές φροντίδες παρομοιάζονται με αγκάθια, διότι και αυτά και εκείνες προήλθαν από την αμαρτία. Εάν ο Αδάμ δεν αμάρτανε, ούτε η γη θα βλάσταινε αγκάθια, ούτε η ζωή του ανθρώπου θα γινόταν τόσο πολυμέριμνη.

(2) Η σύμπνιξη παρεμπόδισε την καρποφορία (δ). «Εσύ όμως πρόσεξε, σε παρακαλώ, ότι δεν είναι ένας ο δρόμος της απώλειας, αλλά διάφοροι. Αυτοί δηλαδή, από τη μία, που μοιάζουν με τον δρόμο, είναι αυτοί που δείχνουν ραθυμία και ολιγωρία· αυτοί, από την άλλη, που μοιάζουν με την περίπτωση της πέτρας, είναι ασθενέστεροι και μαράθηκαν χωρίς τίποτα σχεδόν να επηρεάσει την διδασκαλία. Πόσο μάλλον να έρθουν και πειρασμοί! Αυτοί πάλι που είναι στα αγκάθια, είναι πολύ λιγότερο άξιοι συγγνώμης από αυτούς» (β). Είναι αξιοσημείωτο ότι ο αριθμός των άκαρπων ακροατών είναι πολύ μεγάλος. Μελαγχολική πρόβλεψη παρέχει σε μας η παραβολή αυτή σχετικά με τα ακροατήρια του κηρύγματος του ευαγγελίου, αφού υπαινίσσεται ότι μόλις και μετά βίας το ¼ των ακροατών παράγει μέχρι τέλος καρπό.

Μαρκ.4,8. καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν τὴν καλὴν καὶ ἐδίδου καρπὸν ἀναβαίνοντα καὶ αὐξάνοντα[(1)], καὶ ἔφερεν ἐν[(2)] τριάκοντα καὶ ἐν ἑξήκοντα καὶ ἐν ἑκατόν[(3)].

Μετάφραση: *Τέλος άλλοι σπόροι έπεσαν σε γόνιμη και εύφορη γη και απέδωσαν καρπό που βλάσταινε και μεγάλωνε και μέστωνε. Κι έβγαλαν αλλού τριανταπλάσιο καρπό και αλλού εξηνταπλάσιο και αλλού εκατονταπλάσιο.*

(1) Αναβαίνοντα=από τη γη ολοένα υψώνεται και αυξάνει=γίνεται μέρα με τη μέρα πιο μεστό και ογκώδες (δ).

(2) Υπάρχει και η γραφή «έν τριάκοντα και έν… και έν». Αυτή βεβαίως είναι η μόνη ορθή γραφή. Το «εις τριάκοντα» και «ἐν τριάκοντα» δεν έχει την μαρτυρία ούτε της αρχαίας γλώσσας ούτε της κοινής και καθομιλουμένης· μάλλον θα άρμοζε τότε απλή αιτιατική: και έφερε τριάκοντα κλπ. (δ).

(3) Συγγραφείς, παλαιοί και νέοι, μιλούν για έκτακτη ευφορία του εδάφους στην Ανατολή (δες Γεν. κστ 12). Για την πεδιάδα της Γεννησαρέτ λέει ο Robinson ότι η ευφορία της δύσκολα θα μπορούσε να ξεπεραστεί (σ). «Γιατί ο μεν εκατό, ο άλλος

εξήντα, ο άλλος τριάντα; Εδώ πάλι η διαφορά οφείλεται στη φύση της γης, δηλαδή στη διάθεση» (β) αυτών που ακούνε τον λόγο.

Μαρκ.4,9. καὶ ἔλεγεν[(1)] αὐτοῖς· ὁ ἔχων ὦτα[(2)] ἀκούειν ἀκουέτω.

Μετάφραση: *Και τους έλεγε ο Ιησούς: Αυτός που έχει πνευματικά αυτιά για να ακούει, και καλή διάθεση για να δέχεται και να εγκολπώνεται αυτά που λέω, ας ακούει.*

(1) Όταν ολοκλήρωσε την παραβολή (δ)

(2) Η κατανόηση εξαρτάται από τα αυτιά του ακροατή, δηλαδή από την δεκτικότητα της ψυχής του. Είναι λοιπόν υπεύθυνος για να ανοίξει την διάνοιά του, για να δεχτεί την αλήθεια μισοκαλυμμένη από τον παραβολικό τρόπο της έκφρασης και για πλήρη αποκάλυψη και κατανόησή της απαιτείται ηθική προσπάθεια που εξαρτάται από την θέληση του ακροατή (σ). «Αυτός μεν που έχει τα καλύτερα αυτιά, ακούει τον Θεό, αυτός όμως που είναι κουφός ως προς την ακοή της ψυχής, δείχνει αναισθησία όταν μιλά ο Θεός» (Ω).

Στίχ. 10-20. Η σημασία της παραβολής του σπορέως.

Μαρκ.4,10. Ὅτε δὲ ἐγένετο κατὰ μόνας[(1)], ἠρώτησαν αὐτὸν[(2)] οἱ περὶ αὐτὸν σὺν τοῖς δώδεκα τὴν παραβολήν[(3)].

Μετάφραση: *Όταν έμεινε μόνος του, τον ρώτησε ο ευρύτερος κύκλος των μαθητών του μαζί με τους δώδεκα τη σημασία της παραβολής.*

(1) Μετά την αποχώρηση του πλήθους, το οποίο οπωσδήποτε παρακολούθησε και τις υπόλοιπες παραβολές (γ). Πιθανότατα λοιπόν η ερώτηση προβλήθηκε από τους μαθητές μετά το πέρας της όλης διδασκαλίας. Υπέρ της εκδοχής αυτής συνηγορεί και η γραφή των αλεξανδρινών μεγαλογραμμάτων κωδίκων «… συν τοις δώδεκα τ α ς π α ρ α β ο λ ά ς».

(2) «Δηλαδή οι εβδομήντα από τους άλλους μαθητές» (Ζ).

(3) «Τον ρωτούσαν σχετικά με την παραβολή, ότι, δηλαδή, τι νόημα έχει η παραβολή αυτή, όπως έγραψε ο Λουκάς» (Ζ).

Μαρκ.4,11. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· ὑμῖν δέδοται[(1)] γνῶναι τὰ μυστήρια[(2)] τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ· ἐκείνοις δὲ τοῖς ἔξω[(3)] ἐν παραβολαῖς[(4)] τὰ πάντα[(5)] γίνεται,

Μετάφραση: *Κι άρχισε να τους λέει: Σε σας μόνο, επειδή έχετε καλή διάθεση, δόθηκε από τον Θεό ως χάρη να μάθετε τις μυστηριώδεις αλήθειες της βασιλείας των ουρανών. Σ' εκείνους όμως που είναι έξω από τη βασιλεία αυτή και δεν έχουν διάθεση να πιστέψουν, όλη η διδασκαλία των μυστικών αυτών αληθειών γίνεται με παραβολές.*

(1) «Επομένως λοιπόν, κατά τύχη και από μοίρα της φύσης στους μεν έχει δοθεί, ενώ στους άλλους όχι; Σε καμιά περίπτωση! Αλλά σε εκείνους έχει δοθεί, σε αυτούς που ζητούν. «Διότι, ζητάτε, λέει, και θα σας δοθεί». Τους υπόλοιπους, όμως, τους τύφλωσε ο Θεός, για να μην τους προξενήσει μεγαλύτερη καταδίκη το ότι κατάλαβαν το πρέπον, αλλά δεν το εφαρμόζουν» (Θφ). Του Θεού χάρη είναι το να δίνεται στους ανθρώπους φωτισμός διάνοιας για κατανόηση και γνώση των ουράνιων αληθειών. Και συχνά ο Θεός κατά δίκαιη κρίση αρνείται τον φωτισμό αυτόν σε εκείνους, στους οποίους έδωσε μάτια για να βλέπουν και αυτιά για να ακούν, αλλά μάταια και ανώφελα, διότι από κακή γνώμη δεν χρησιμοποιούν αυτά για ωφέλειά τους.

(2) Ή, το μυστήριο είναι η ένσαρκη οικονομία, στην οποία περιέχονται όλα τα άλλα μυστήρια της πίστης, οι θεωρητικές δηλαδή και πρακτικές αλήθειες αυτής (δ). Ή, πιο σωστά, μυστήριο στην Κ.Δ. δεν είναι πάντοτε αλήθεια ασύλληπτη, δύσκολη στο να κατανοηθεί, αλλά κάτι το κρυμμένο και που αποκαλύπτεται μόνο στους μυημένους. Το μυστήριο της βασιλείας του Θεού που εκτίθεται στις παραβολές αυτές είναι το γεγονός της μερικής μόνο επιτυχίας, αυτής κατά το επίγειο στάδιό της, και ειδικότερα για την ομάδα αυτή των παραβολών, μυστήριο είναι, ότι η βασιλεία ανήκει στις ζωντανές και αυξανόμενες πραγματικότητες και υπόκειται στους ίδιους νόμους, στους οποίους και ο σπόρος, η ζύμη, ο κόκκος του σιναπιού και τα όμοια (γ).

(3) « «Έξω» λέει αυτούς που είναι έξω από την πίστη σε αυτόν» (Ζ) ή αυτούς που είναι έξω από τη βασιλεία του Θεού (γ).

(4) Ο παραβολικός τρόπος της διδασκαλίας έχει υποβοηθητικό σκοπό. Προσελκύει την προσοχή, κερδίζει τόπο στη διάνοια των ακροατών για τις μη κατανοητές και δύσκολες αλήθειες, διασαφηνίζει με τα παραδείγματα και τις αναλογίες, υποβοηθά τη μνήμη και διεγείρει την σκέψη, διατηρεί το ζωηρό σπέρμα της αλήθειας στη

διάνοια του ακροατή, έως ότου καταστεί ώριμη αυτή για να προσλάβει την αλήθεια (σ). Εφόσον όμως ο ακροατής δεν ενδιαφερθεί να ερευνήσει την παραβολή και να εμβαθύνει σε αυτήν, η παραβολή παρουσιάζεται σε αυτόν ως τερπνή διήγηση, που ευχαριστεί μόνο την περιέργειά του. Αλλά τότε επέρχεται ως τιμωρία αυτού, η πλήρης τύφλωση της διάνοιας. Η παραβολή είναι από μία άποψη όμοια με τη στήλη της νεφέλης, που συνόδευε τον Ισραήλ, η οποία έριχνε την σκοτεινή σκιά της προς τους Αιγυπτίους, ενώ με την άλλη πλευρά της φώτιζε τον Ισραήλ. Το ίδιο φως, το οποίο φωτίζει και τέρπει τα μάτια των μεν, θαμπώνει και σκοτεινιάζει τα μάτια των δε. Για τους μαθητές οι παραβολές έχυναν φως. Διότι αυτοί είχαν ενδιαφέρον να γνωρίσουν τα ευαγγελικά μυστήρια και θα ερευνούσαν τις παραβολές αναζητώντας το βαθύτερο νόημά τους και υποβοηθούμενοι από αυτές στο να κατανοήσουν πληρέστερα τις αποσαφηνιζόμενες από τις παραβολές αλήθειες και να συγκρατήσουν αυτές ευκολότερα στη μνήμη τους. Οι σαρκικοί όμως ακροατές δεν έδειχναν το ενδιαφέρον και τον κόπο να ερευνήσουν την παραβολή βαθύτερα και συνεπώς πέραν της τερπνής διήγησης, δεν κέρδιζαν αυτοί τίποτα. Κάθε παραβολή μοιάζει με κοχύλι, το οποίο κρύβει αγαθό καρπό για τον επιμελή, για τον ράθυμο όμως και αμελή ο καρπός αυτός παραμένει άγνωστος και αχρησιμοποίητος.

(5) «Όλα, δηλαδή, τα σχετικά με την διδασκαλία» (Ζ)

Μαρκ.4,12. ἵνα[(1)] βλέποντες βλέπωσι καὶ μὴ ἴδωσι[(2)], καὶ ἀκούοντες ἀκούωσι καὶ μὴ συνιῶσι, μήποτε ἐπιστρέψωσι καὶ ἀφεθῇ αὐτοῖς τὰ ἁμαρτήματα.

Μετάφραση: *Ο νους των ανθρώπων αυτών είναι ανίκανος για πνευματική διδασκαλία. Γι' αυτό τους διδάσκω με τον τρόπο αυτό, για να βλέπουν βέβαια με τα σωματικά τους μάτια, αλλά να μην μπορούν να δουν βαθύτερα με τα πνευματικά τους μάτια τα μυστικά της ουράνιας βασιλείας, που σκεπάζονται κάτω από το κάλυμμα των παραβολών. Κι όταν ακούν τη διδασκαλία μου, να ακούν βέβαια με τα σωματικά τους αυτιά, αλλά να μην μπορούν να καταλάβουν την πολύτιμη αξία της· αφού αρνούνται να επιστρέψουν με τη μετάνοια στο Θεό, ώστε να συγχωρηθούν τα αμαρτήματα τους.*

(1) Το χωρίο του Ησ. στ 9,10 παρατίθεται διαφορετικά στον Ματθαίο (ιγ 13) και διαφορετικά προσαρμόζεται από τους Μάρκο και Λουκά. Στον Ματθαίο η τύφλωση επέρχεται στον ιουδαϊκό λαό ως ποινή της προϋπάρχουσας πώρωσης της διάνοιάς τους και η χρήση των παραβολών από τον Κύριο παρουσιάζεται ως αποτέλεσμα της κατάστασης του λαού. Ενώ κατά τον Μάρκο οι παραβολές χρησιμοποιούνται από τον

Κύριο για να μην δουν ούτε να κατανοήσουν την αλήθεια οι Ιουδαίοι και η τύφλωση λοιπόν αποτελεί σκοπό και όχι συνέπεια και ποινή (σ). Η διαφορά ανταποκρίνεται και με παρόμοια διαφορά ανάμεσα στο πρωτότυπο εβραϊκό κείμενο και την μετάφραση των Ο΄. Στο εβραϊκό ο Θεός παρουσιάζεται να στέλνει τον προφήτη του ώστε με το προφητικό μήνυμά του να σκληρύνει την καρδιά του λαού. Σύμφωνα με τους Ο΄ αντιθέτως, η σκλήρυνση είναι η αιτία και όχι το αποτέλεσμα. Έτσι στον Ματθαίο που ακολουθεί τους Ο΄, ο Ιησούς μιλά στους Ιουδαίους με παραβολές, επειδή η καρδιά τους είναι παχιά και τα αυτιά τους δεν ακούνε καλά. Ο Μάρκος και ο Λουκάς σύμφωνα με το (εβραϊκό) πρωτότυπο, παρουσιάζουν ως σκοπό των παραβολών το να καταστούν με αυτές οι Ιουδαίοι ανίκανοι να ακούνε και να βλέπουν. Και όμως, όταν παρατηρήσουμε στην παράθεση του χωρίου την ίδια γλώσσα, δεν μας μένει αμφιβολία για το ότι και οι δύο αυτοί συνοπτικοί παραθέτουν από τους Ο΄, τροποποιώντας τους Ο΄ (70 μεταφραστές) για κάποιον προσωπικό τους λόγο. Ο λόγος αυτός φαίνεται να είναι, ότι ο Μάρκος είχε στο νου την μορφή στην οποία ο Κύριος παρέθεσε το χωρίο σύμφωνα με το εβραϊκό κείμενο, απαλλάσσοντας αυτό από την ειρωνεία, η οποία είναι το σωτήριο και παιδαγωγικό στοιχείο στο χωρίο του Ησαΐου. Ειρωνικά εκεί ο Θεός παραγγέλλει στον προφήτη να σκληρύνει το λαό. Ενώ ο Ιησούς με κάθε σοβαρότητα, αποφεύγοντας την ειρωνεία, περιγράφει την σκλήρυνση ως αποτέλεσμα της παραβολής. Το κύριο λοιπόν νόημα του Κυρίου και η αλήθεια, την οποία εκφράζει, είναι ότι τα μυστήρια της βασιλείας ή τα μυστικά της, δεν είναι για εκείνους οι οποίοι είναι έξω από αυτήν και για αυτό γίνεται χρήση των παραβολών, ώστε οι μεν μαθητές μέσω αυτών να υποβοηθούνται για γνώση των μυστηρίων αυτών, ενώ από τους άλλους να μένουν αυτά καλυμμένα (γ). Με άλλα λόγια οι παραβολές δεν είναι μόνο παιδαγωγικό μέσο διδασκαλίας, αλλά έχουν και κάποιον δευτερεύοντα σκοπό, το να προστατεύσουν τις πολύτιμες αλήθειες από κάθε βεβήλωση. Διέσωσαν αυτές από το να ριχτούν σαν μαργαριτάρια μπροστά στους χοίρους και να παραδοθούν σε ανθρώπους, οι οποίοι δεν θα ήταν σε θέση να εκτιμήσουν την πολύτιμη αξία τους (σ).

(2) Είναι ολοφάνερο, ότι το «ίδωσιν» εκφράζει πιο βαθιά και πραγματική και εσωτερική θέα από το «βλέπουν». Η έννοια λοιπόν που εκφράζεται με τη φράση, μπορεί να αποδοθεί ως εξής: έτσι ώστε, με την ενέργεια της όρασης (=βλέποντες) να βλέπουν μόνο εξωτερικά και να μην μπορούν να αντιληφθούν βαθύτερα. Η αντίθεση εκφράζεται ακριβέστερα με την διαφορά ανάμεσα στα ακόλουθα ρήματα: ἀκούωσι και συνιῶσι (γ). «Λέγει, λοιπόν, ότι, σκοπός είναι να βλέπουν μεν την διδασκαλία, μιας και την ακούνε· να μην την δουν όμως, αφού είναι καλυμμένη με την ασάφεια της

παραβολής, επειδή είναι αυτοί ανάξιοι να την γνωρίσουν, διότι είναι αθεράπευτοι» (Ζ). «Το να δουν λοιπόν, από τη μία [με τα εξωτερικά μάτια], υπήρχε σε αυτούς διότι αυτό τους το χάριζε αυτός που φάνηκε· το να μην δουν [βαθύτερα και να κατανοήσουν], από την άλλη, συνέβη από το ότι αυτοί οι ίδιοι έκλεισαν τα μάτια τους… Ομοίως, βεβαίως, και το ότι δεν άκουσαν, συνέβη από το ότι δεν ήθελαν να κατανοήσουν τα λεγόμενα, αλλά περιφρονούσαν όσα λέγονταν. Και έτσι θα συμβεί σε αυτούς, το να μην απαλλαχτούν από τα αμαρτήματά τους» (β). Έβλεπαν το πρόσωπο του Χριστού, αλλά δεν έβλεπαν και την δόξα του, αφού δεν διέκριναν κάποια διαφορά ανάμεσα σε αυτόν και τους συνηθισμένους ανθρώπους. Έβλεπαν τα θαύματα και άκουγαν την διδασκαλία του, αλλά δεν αποκόμιζαν από αυτά διδάγματα για άμεση εφαρμογή στο βίο τους. Αλίμονο! Υπάρχουν σε κάθε γενιά πολλοί, που βλέπουν το φως του ευαγγελίου και ακούνε τη φωνή του, χωρίς όμως αυτά να φθάνουν μέχρι την καρδιά τους, και χωρίς να πιάνουν κάποια θέση στο εσωτερικό τους. Από αυτούς, όμως, όπως είναι δίκαιο, εφόσον κλείνουν τα μάτια τους για να μην δουν, απομακρύνει και ο Θεός τον φωτισμό του. Ας μείνουν στο σκοτάδι της άγνοιας, αφού θέλουν να αγνοούν και να προτιμούν το σκοτάδι παρά το φως.

Μαρκ.4,13. καὶ λέγει αὐτοῖς· οὐκ οἴδατε τὴν παραβολὴν ταύτην[(1)], καὶ πῶς πάσας τὰς παραβολὰς γνώσεσθε[(2)];

Μετάφραση: *Και τους λέει: Δεν καταλάβατε τη σημασία της παραβολής αυτής, που δεν είναι η δυσκολότερη από όλες τις άλλες. Και τότε πώς θα μπορέσετε να κατανοήσετε όλες τις άλλες παραβολές;*

(1) Η παραβολή αυτή δεν είναι η πιο δύσκολη από όλες (δ). Εάν δεν κατανοείτε αυτήν, η οποία είναι τόσο σαφής, πώς θα κατανοήσετε άλλες, λιγότερο σαφείς και περισσότερο σκοτεινές, παραβολές;

(2) «Αν αυτήν δεν την καταλάβατε» και δεν κατανοείτε, «πώς θα καταλάβετε εκείνες; Αυτό το είπε βεβαίως για να τους ξυπνήσει και για να τους κάνει πιο προσεχτικούς» (Ζ). Αφού τους προετοίμασε λοιπόν με την ερώτηση αυτή, προχωρά στην εξήγηση της παραβολής.

Μαρκ.4,14. ὁ σπείρων τὸν λόγον[(1)] σπείρει.

Μετάφραση: *Αυτός που σύμφωνα με την παραβολή σπέρνει, είναι εκείνος που σπέρνει στις ψυχές των ανθρώπων το λόγο του Θεού.*

(1) Τον λόγο «της διδασκαλίας» (Ζ). Λέγεται με έμφαση και περιέχει το κλειδί της παραβολής. Μιλά για την σπορά του λόγου και δείχνει τις αναλογίες μεταξύ αυτής της σποράς και της σποράς του σταριού (γ). Αυτός ο ίδιος ο Χριστός υπήρξε για κάποιο χρόνο ο σποριάς, όταν ήλθε, για να κηρύξει και να διδάξει. Τώρα στέλνει τους διακόνους του και σπέρνει με το χέρι τους.- Ο Πέτρος, ο Παύλος και οι άλλοι σπέρνουν τον σπόρο του Χριστού και είναι δούλοι του Χριστού (b).

Μαρκ.4,15. οὗτοι δέ εἰσιν οἱ παρὰ τὴν ὁδὸν ὅπου σπείρεται ὁ λόγος[(1)], καὶ ὅταν ἀκούσωσιν, εὐθὺς ἔρχεται ὁ σατανᾶς καὶ αἴρει τὸν λόγον[(2)] τὸν ἐσπαρμένον ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν.

Μετάφραση: *Κι εκείνοι οι σπόροι που έπεσαν κοντά στο δρόμο συμβολίζουν τους ανθρώπους στους οποίους σπείρεται ο λόγος του Θεού, και όταν τον ακούσουν, έρχεται αμέσως ο σατανάς και αφαιρεί τον λόγο που έχει σπαρεί με το κήρυγμά μέσα στις καρδιές τους.*

(1) «Αυτοί˙ ποιοι; Αυτοί τους οποίους θα πει˙ λέει «όπου» σπέρνεται ο λόγος, αντί να πει, Σε αυτούς που σπέρνεται» (Ζ). Επομένως η πρόταση πρέπει να εξηγηθεί: Αυτοί στο δρόμο είναι εκείνοι, στους οποίους σπείρεται ο λόγος του Θεού και όταν ακούσουν… (δ). Το σπέρμα και το έδαφος συγχέονται εδώ. Ο σπόρος είναι ο λόγος, το έδαφος είναι οι διάνοιες των ακροατών (γ).

(2) Αυτοί που νομίζουν, ότι αρκεί να ακούνε τον λόγο του Θεού και ότι με μόνη την ακρόαση του κηρύγματος θα σωθούν, πλανούν τους εαυτούς τους.

Μαρκ.4,16. καὶ οὗτοι ὁμοίως[(1)] εἰσὶν οἱ ἐπὶ τὰ πετρώδη σπειρόμενοι, οἳ ὅταν ἀκούσωσι τὸν λόγον, εὐθὺς μετὰ χαρᾶς[(2)] λαμβάνουσιν αὐτόν,

Μετάφραση: *Εκείνοι οι σπόροι που έπεσαν στα πετρώδη μέρη παρόμοια συμβολίζουν τους ανθρώπους, που όταν ακούσουν τον λόγο, αμέσως με χαρά και ενθουσιασμό τον δέχονται˙*

(1) Αναφέρεται στο προηγούμενο παράδειγμα, δείχνοντας ότι όμοια σχέση υπάρχει και εδώ, όπως και σε αυτούς στο δρόμο (δ).

(2) Το «ευθύς μετά χαράς» ανταποκρίνεται στο «ευθύς εξανέτειλε» της παραβολής και δείχνει μία πλευρά της ομοιότητας, την επιπόλαιη προθυμία, με την οποία δέχονται τον λόγο (γ).

Μαρκ.4,17. καὶ οὐκ ἔχουσι ρίζαν ἐν ἑαυτοῖς, ἀλλὰ πρόσκαιροί εἰσιν· εἶτα γενομένης θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον, εὐθὺς σκανδαλίζονται(1).

Μετάφραση: *όμως δεν έχουν ρίζα μέσα τους, αλλά είναι ασταθείς και η προθυμία τους διαρκεί λίγο χρόνο. Έπειτα, όταν έλθει η θλίψη ή διωγμός εξαιτίας του λόγου του ευαγγελίου, αμέσως οι άνθρωποι αυτοί σκοντάφτουν και χάνουν τον ενθουσιασμό τους και την πίστη τους.*

(1) Πολλοί είναι αυτοί που πρόσκαιρα επηρεάζονται από τον λόγο, αλλά δεν λαμβάνουν μόνιμη ωφέλεια από αυτόν. Διαβάζουμε σχετικά με τους υποκριτές, ότι «επιθυμούν να γνωρίσουν τους δρόμους μου» (Ησ. νη 2)· για τον Ηρώδη, ότι με ευχαρίστηση άκουγε τον Ιωάννη (Μάρκ. στ 20), για άλλους, ότι θέλησαν «να νιώσουν αγαλλίαση προς στιγμήν στο φως» του Ιωάννη (Ιω. ε 35)· για εκείνους για τους οποίους λέει ο Ιεζεκιήλ, ότι «θα γίνει σε αυτούς σαν ήχος ψαλτηρίου που ακούγεται γλυκά, πολύ ταιριαστού, και θα ακούσουν τα λόγια σου και δεν θα τα εφαρμόσουν» (Ιεζ. λγ 32)· και όλοι αυτοί παριστάνονται εδώ με το πετρώδες έδαφος, διότι δέχονται τον λόγο με χαρά, αλλά χωρίς κάποιο μόνιμο κέρδος.

Μαρκ.4,18. καὶ οὗτοί εἰσιν οἱ εἰς τὰς ἀκάνθας σπειρόμενοι(1), οἱ τὸν λόγον ἀκούοντες,

Μετάφραση: *Κι εκείνοι οι σπόροι που σπάρθηκαν στα αγκάθια συμβολίζουν τους ανθρώπους που άκουσαν τον λόγο του Θεού,*

Μαρκ.4,19. καὶ αἱ μέριμναι(2) τοῦ αἰῶνος τούτου(3) καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου(4) καὶ αἱ περὶ τὰ λοιπὰ(5) ἐπιθυμίαι(6) εἰσπορευόμεναι συμπνίγουσι τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται.

Μετάφραση: *αλλά οι αγωνιώδεις φροντίδες για τη ζωή αυτή και η απάτη που φέρνει ο πλούτος με την προσκόλληση στο χρήμα και με τη ματαιότητα των επιδείξεων, καθώς και οι επιθυμίες που γεννούν τα άλλα θέλγητρα και οι ηδονές του κόσμου μπαίνουν μέσα στην ψυχή που σπάρθηκε ο λόγος, και τον πνίγουν και γίνεται άκαρπος.*

(1) Και πάλι εδώ συγχέεται ο σπόρος και το έδαφος (γ).

(2) Διασπούν αυτές την ενότητα του πνεύματος σύροντας αυτό προς διάφορες κατευθύνσεις (γ). Κατατρώγουν οι μέριμνες τη δύναμη της ψυχής, η οποία θα δαπανιόταν σε θεία πράγματα· αποσπούν την προσοχή μας από το καθήκον· μας διασκορπίζουν και μας απορροφούν την σκέψη, όταν βρισκόμαστε στην εκτέλεση του καθήκοντος· σβήνουν τους σπινθήρες των αγαθών διαθέσεων και κατακαίνε τους δεσμούς των αγαθών αποφάσεων. Αυτοί που τυρβάζουν για πολλά, αμελούν το ένα, του οποίου υπάρχει ανάγκη.

(3) Εδώ έχει την έννοια του παρόντος πονηρού χρόνου. Αντιτίθεται προς τον αιώνα του μέλλοντος, στον οποίο θα κυριαρχήσει το αγαθό (γ).

(4) Η δύναμη, την οποία έχει ο πλούτος με τα θέλγητρά του να εξαπατά τους ανθρώπους, εμφανιζόμενος ως το ύψιστο αγαθό (γ). Όχι τόσο ο πλούτος, όσο η απάτη του πλούτου συμπνίγει. Η απάτη αυτή μας κατακυριεύει, όταν στηρίζουμε την πεποίθησή μας στον πλούτο και εξαρτούμε την ευτυχία και προστασία μας από αυτόν, αποθέτοντας σε αυτόν όλη την ελπίδα μας.

(5) =Τα υπόλοιπα, όσα απομένουν (γ). Τα άλλα δηλαδή πλην του πλούτου εγκόσμια αγαθά όπως τις ηδονές της γεύσης και άλλες κτηνώδεις ηδονές (δ).

(6) Άτακτες ορέξεις σχετικά με αυτά που αρέσουν στις αισθήσεις ή την φαντασία. Αυτοί που δεν συμπνίγονται από τις μέριμνες αυτού του αιώνα και από την απάτη του πλούτου είναι δυνατόν να πάθουν αυτό από τις επιθυμίες για τα υπόλοιπα. Αυτοί που και λίγο είναι προσκολλημένοι στον κόσμο είναι δυνατόν να ναυαγήσουν εξαιτίας της εμπαθούς φροντίδας για το σώμα τους.

Μαρκ.4,20. καὶ οὗτοί εἰσιν οἱ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν[(1)] σπαρέντες, οἵτινες ἀκούουσι τὸν λόγον καὶ παραδέχονται, καὶ καρποφοροῦσιν[(2)] ἐν[(3)] τριάκοντα καὶ ἐν ἑξήκοντα καὶ ἐν ἑκατόν[(4)].

Μετάφραση: *Τέλος εκείνοι οι σπόροι που σπάρθηκαν στη γη την καλή συμβολίζουν τους ανθρώπους που ακούν το λόγο και τον παραδέχονται και καρποφορούν τριανταπλάσια και εξηνταπλάσια και εκατονταπλάσια.*

(1) Δεν λέει, ότι στην καλή γη δεν υπήρχαν καθόλου πέτρες ή σπέρματα αγκαθιών, αλλά ότι τίποτα δεν μπόρεσε να παραβλάψει την καρποφορία και ευφορία του εδάφους. Οι άγιοι στον κόσμο αυτόν δεν είναι τελείως απαλλαγμένοι από τα υπολείμματα της αμαρτίας, είναι όμως ελεύθεροι από την κυριαρχία της αμαρτίας. Η επιθυμία ή αδυναμία που έχει απομείνει σε αυτούς γίνεται μάλλον κεντρί που τους διεγείρει σε εργασία της αρετής και πρόοδο σε αυτήν.

(2) Ακούνε τον λόγο, κατανοούν αυτόν όχι μόνο κατά την έννοια και σημασία των λέξεων, αλλά και κατά το πόσο αφορά αυτούς και τις υποχρεώσεις που αυτός τους επιβάλλει. Τον κατανοούν όπως και ένας άνθρωπος της δουλειάς κατανοεί κάτι που έχει σχέση με τη δουλειά του και το οποίο θα εφαρμόσει μετά από λίγο σε αυτήν. Και μετά την κατανόηση αμέσως επακολουθεί η εφαρμογή και συμμόρφωση. Όταν η διάνοιά μας και η εν γένει διάθεσή μας διαμορφωθεί σύμφωνα με το πνεύμα και τον φωτισμό του λόγου, συντελείται και η καρποφορία του.

(3) Υπάρχει και η γραφή έν… =ένα σπέρμα σταριού τριάντα φορές.

(4) «Τρεις τάξεις υπάρχουν εδώ της απώλειας του λόγου… Και αυτών που αποδέχτηκαν και φύλαξαν τον σπόρο, πάλι τρεις τάξεις· αυτοί μεν που καρποφορούν εκατό, είναι αυτοί που έχουν βίο τέλειο και έφτασαν στο άκρο (της αρετής)· αυτοί των εξήντα, είναι αυτοί που είναι μεσαίας αξίας, ενώ αυτοί των τριάντα, είναι όσοι έχουν μικρή μεν αξία, αλλά και αυτοί προσφέρουν το κατά δύναμιν… Όμως όλους ο Κύριος τους δέχεται, διότι φέρνουν καρπό» (Θφ).

Στίχ. 21-25. Η σημασία του λυχναριού και του μέτρου.

Μαρκ.4,21. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς[(1)]· μήτι[(2)] ἔρχεται[(3)] ὁ λύχνος ἵνα ὑπὸ τὸν μόδιον τεθῇ ἢ ὑπὸ τὴν κλίνην[(4)]; οὐχ ἵνα ἐπὶ τὴν λυχνίαν ἐπιτεθῇ[(5)];

Μετάφραση: *Τους έλεγε επίσης ο Ιησούς: Με τη διδασκαλία μου άναψα στις ψυχές σας φως, και γίνατε πνευματικά λυχνάρια. Μήπως το αναμμένο λυχνάρι το φέρνουν για να το τοποθετήσουν κάτω από το δοχείο με το οποίο μετρούν το σιτάρι ή κάτω από το κρεβάτι; Όχι βέβαια. Δεν φέρνουν το λυχνάρι για να το τοποθετήσουν πάνω στο*

λυχνοστάτη; Βεβαίως. Έτσι κι εσείς πρέπει να φωτίζετε τους ανθρώπους και να μην κρύβετε αυτά που τώρα ακούτε, αλλά να τα διαδίδετε και στους άλλους.

(1) Έλεγε στους αποστόλους, στους οποίους δόθηκε να γνωρίσουν τα μυστήρια της βασιλείας των ουρανών. Οι απόστολοι εκλέχτηκαν να δεχτούν το ευαγγέλιο όχι για τους εαυτούς τους μόνο, αλλά και για το καλό των άλλων, για να διδάσκουν αυτό σε αυτούς. Ο Θεός περιμένει ευγνώμονα ανταπόδοση των χαρισμάτων του σε μας και χρησιμοποίηση καρποφόρα των δωρεών του προς εμάς. «Εγώ μεν άναψα το φως, το να μείνει όμως αναμμένο, ας είναι δική σας φροντίδα, όχι μόνο για σας τους ίδιους, αλλά και για χάρη αυτών που πρόκειται να απολαύσουν την λάμψη και να χειραγωγούνται προς την αλήθεια» (β). Η γη καλύπτει για αρκετό χρόνο τον σπόρο που σπάρθηκε σε αυτήν· ενώ εσείς, οι απόστολοί μου, οφείλετε να θέσετε σε ενέργεια την δύναμη του λόγου, τον οποίο ακούσατε, όσο το δυνατόν γρηγορότερα (b).

(2) Το «μήτι» διαφέρει από το απλό «μη», διότι δίνει τονισμό στην αρνητική απάντηση που υπονοείται.

(3) «Λέει «έρχεται» με την έννοια του: φέρνεται, μεταφέρεται» (Ζ).

(4) «Ούτε βάζουν το λυχνάρι κάτω από το κρεβάτι, όπου κάποιος αναπαύεται, ούτε κάτω από κάποιο άλλο σκεύος· διότι αυτός που κάνει αυτό, δεν φροντίζει για αυτούς που θα μπουν στο σπίτι, χάριν των οποίων πρέπει να τοποθετηθεί το λυχνάρι» (Ω).

(5) Η αλήθεια, αν την δούμε ως σπόρο, φέρνει καρπό· αν την δούμε ως φως, λάμπει και χύνει τον φωτισμό της τόσο στον χαρακτήρα και την συμπεριφορά αυτού που την δέχτηκε, όσο και στο περιβάλλον του. «Εδώ συμβουλεύει τους αποστόλους να είναι λαμπροί στο βίο και στον τρόπο συμπεριφοράς. Διότι όπως ακριβώς το λυχνάρι, λέει, τοποθετείται για να λάμπει, έτσι και η δική σας ζωή θα είναι ολοφάνερη σε όλους και όλοι θα την δουν· επομένως, προσπαθήστε να έχετε ωραίο τρόπο ζωής. Διότι δεν κάθεστε σε μια γωνιά, αλλά είστε λυχνάρι. Το λυχνάρι όμως, δεν κρύβεται κάτω από το κρεβάτι, αλλά φωτίζει όταν τοποθετηθεί στο λυχνοστάτη. Και ο καθένας από σας, λοιπόν, είναι λυχνάρι» (Θφ).

Μαρκ.4,22. οὐ γάρ ἐστι κρυπτὸν ὃ ἐὰν μὴ φανερωθῇ[(1)], οὐδὲ ἐγένετο ἀπόκρυφον ἀλλ᾽ ἵνα ἔλθῃ εἰς φανερόν[(2)].

Μετάφραση: *Διότι δεν υπάρχει τίποτε κρυφό και μυστικό παρά για να φανερωθεί· και δεν υπήρξε κανένα μυστικό παρά για να γίνει φανερό. Και η διδασκαλία μου λοιπόν δεν θα μείνει μυστική και σκεπασμένη, αλλά θα φανερωθεί και θα φωτίσει τον κόσμο.*

(1) «Είτε κάτι καλό, είτε πονηρό κάνει κάποιος στα κρυφά, θα φανερωθεί και εδώ και πολύ περισσότερο στο μέλλον. Διότι τι ήταν πιο κρυφό από το Θεό; Αλλά όμως και αυτός φανερώθηκε με σάρκα» (Θφ).

(2) «Ούτε έγινε απόκρυφο, για να κρυφτεί για πάντα· αλλά για να φανερωθεί κάποτε» (Ζ). Υπάρχει διαφορά μεταξύ της έννοιας των ρημάτων εστί και εγένετο. Το εστίν υπονοεί φυσική απόκρυψη, ενώ το εγένετο αναφέρεται εδώ σε σκόπιμη και από πρόθεση απόκρυψη. Στη διαφορά αυτή ανταποκρίνεται και η αντίθεση μεταξύ του «φανερωθῇ» και του «ἔλθῃ εἰς φανερόν». Το πρώτο αναφέρεται σε φανέρωση αναγκαστική, το δεύτερο σε αποκάλυψη από προσωπική θέληση, όταν έλθει ο καιρός της φανέρωσης. Το αξίωμα αυτό ισχύει για τα πράγματα στη φύση, για τα αισθήματα και τις ενέργειες των ανθρώπων, καλές και κακές, φυσικές ή πνευματικές όπως και για τα θεία μυστήρια (b). Έχει λοιπόν και ο Θεός μυστικά και μυστήρια, αλλά δεν πρόκειται να μένουν αυτά για πάντα καλυμμένα, αλλά επιφυλάσσονται για μελλοντική αποκάλυψη. Και οι στις παραβολές κρυμμένες αλήθειες, μόνο πρόσκαιρα κρατιούνται μυστικές. Τελικά, θα αποβούν οι παραβολές μέσα αποκάλυψης του πρόσκαιρα κρυμμένου (γ). Ούτε το ευαγγέλιο δόθηκε στους αποστόλους, για να μείνει κρυμμένο, αλλά θα δημοσιευτεί και θα διαδοθεί σε όλο τον κόσμο. Παρόλο που ο Χριστός ανέπτυξε την σημασία των παραβολών μυστικά, όμως αυτό έγινε με την πρόβλεψη του να καταστήσουν οι μαθητές τις παραβολές δημοσιότερα ωφέλιμες και χρήσιμες. Το ευαγγέλιο ούτως ή άλλως θα κοινοποιηθεί και θα γίνουν γνωστοί γενικότερα οι κρυμμένοι τώρα θησαυροί του. Αποτελεί μεγάλη ενθάρρυνση για εκείνους, οι οποίοι εργάζονται το έργο του Χριστού, η πεποίθηση ότι το έργο αυτό οπωσδήποτε και πέρα από κάθε εμπόδιο θα οδηγηθεί σε αίσιο πέρας. Το συκοφαντούμενο λοιπόν ευαγγέλιο ασφαλώς θα λάμψει, οπότε και σε εκείνους οι οποίοι κακολογήθηκαν ή παραγνωρίστηκαν εξαιτίας του, θα αποδοθεί πλήρης δικαιοσύνη. Και αποτελεί ενίσχυση για το λαό του Θεού, που αντιμετωπίζει ποικίλες συκοφαντίες και επικρίσεις, το ότι, όπως υπάρχει ανάσταση σωμάτων, έτσι και υπάρχει ανάσταση ονομάτων και θα έλθει μέρα, κατά την οποία οι συκοφαντούμενοι τώρα δίκαιοι, θα λάμψουν όπως ο ήλιος. Οι διάκονοι του Χριστού ας κηρύττουν και

ας φανερώνουν πιστά τις αλήθειές του και ας αφήνουν σε αυτόν να φανερώσει στον κατάλληλο χρόνο την ακεραιότητά τους.

Μαρκ.4,23. εἴ τις ἔχει ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω[(1)].

Μετάφραση: *Εάν έχει κανείς πνευματικά αυτιά για να ακούει και να κατανοεί την πολύτιμη αξία της διδασκαλίας μου, ας ακούει κι ας ωφελείται απ' αυτήν.*

(1) Επειδή είπε κάτι μεγάλο και σπουδαίο, ελκύει σε αυτό την προσοχή των μαθητών.

Μαρκ.4,24. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· βλέπετε[(1)] τί[(2)] ἀκούετε. ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, μετρηθήσεται ὑμῖν[(3)], καὶ προστεθήσεται[(4)] ὑμῖν τοῖς ἀκούουσιν.

Μετάφραση: *Τους έλεγε ακόμη: Προσέχετε σ' ό,τι ακούτε. Προσέχετε να κατανοείτε και να εγκολπώνεστε τη διδασκαλία που ακούτε, ώστε να γίνετε τέλειοι διδάσκαλοι της αλήθειας. Με όποιο μέτρο προσοχής και καλής διαθέσεως ακούτε, με το ίδιο μέτρο θα σας δοθεί από τον Θεό η γνώση. Και όχι μόνο θα σας δοθεί με το ίδιο μέτρο, αλλά και με το παραπάνω θα προστεθεί σε σας που ακούτε με πρόθυμο ενδιαφέρον και προσοχή.*

(1) «Αντί να πει: προσέχετε» (Ζ). «Παρακινεί τους μαθητές να είναι νηφάλιοι. Διότι προσέξτε, λέει, τι ακούτε· μην σας διαφεύγει τίποτα από όσα σας λέω» (Θφ). Το όργανο της όρασης, το οποίο είναι η ευγενέστερη αίσθηση, διευθύνει και τροποποιεί τις εντυπώσεις της ακοής. Το μάτι και όχι το αυτί, μπορεί να κινείται (b).

(2) Ακούμε τον λόγο, ο οποίος είναι λόγος Θεού. Θεωρήστε αυτό ως υψηλό προνόμιο (b).

(3) «Όσο μεγάλο βαθμό προσοχής προσφέρουμε, τόσο μεγάλη και ωφέλεια θα μας δοθεί. Ο ακροατής, δηλαδή, εάν μεν προσέχει πολύ και τέλεια, θα του ανταποδώσει ο Θεός και την ωφέλεια πολλή· εάν όμως δείχνει αποχαύνωση, ανάλογο θα είναι και το κέρδος της ωφέλειας» (Θφ). «Και όσο τυχόν επιθυμεί κάποιος τη σοφία, θα την κερδίσει παίρνοντάς την ως αμοιβή ανάλογα με το μέτρο της προθυμίας που δίνει» (β).

(4) Ἤ, «και όχι μόνο στο ίδιο μέτρο, αλλά και περισσότερο» (Ζ) θα σας δοθεί. Ἤ, θα προστεθεί και θα αυξηθεί η γνώση σας.

Μαρκ.4,25. ὃς γὰρ ἂν ἔχῃ, δοθήσεται αὐτῷ· καὶ ὃς οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ᾽ αὐτοῦ[(1)].

Μετάφραση: *Διότι σ' εκείνον που έχει προσοχή και ακούει με ενδιαφέρον την αλήθεια, θα του δοθεί από τη θεία χάρη η γνώση και η κατανόηση αυτών που ακούει. Από εκείνον όμως που δεν έχει προσοχή και ενδιαφέρον, και η λίγη εκείνη γνώση που έχει θα του αφαιρεθεί.*

(1) «Όποιος έχει προσοχή, θα του δοθεί γνώση» (Ζ). Τα πνευματικά χαρίσματα και οι θείες δωρεές πολλαπλασιάζονται με την άσκηση και καλλιέργεια και ο Θεός έχει υποσχεθεί τις ευλογίες του στα ακούραστα χέρια του επιμελούς και φιλόπονου εργάτη. «Όποιος όμως δεν έχει προθυμία και ζήλο, και αυτό που νομίζει ότι έχει, θα αφαιρεθεί από αυτόν» (Θφ). «Και αυτό το σπέρμα γνώσης που έχει, θα αφαιρεθεί από αυτόν» (Ζ). «Διότι, από τη ραθυμία σβήνει τελείως και ο μικρός σπινθήρας που προηγουμένως είχε, όπως ακριβώς ανάβει αυτός με την επιμέλεια» (Θφ). «Στους ανθρώπους που μαθαίνουν εύκολα και έχουν καλή διάθεση στο να δέχονται τα θεία λόγια, σε αυτούς θα κατοικήσει μέσα τους το Πνεύμα το Άγιο, αυξάνοντας σε αυτούς τα χαρίσματα. Σε αυτούς όμως, που κατείχαν σπινθήρα φωτός, αλλά αμέλησαν αυτόν, θα σβηστεί οπωσδήποτε και θα αφαιρεθεί από αυτούς και το πολύ μικρό που είχαν προηγουμένως. Αυτό, βεβαίως, το είχαν πάθει οι Ιουδαίοι που πήραν φως από τον νόμο και το πολλαπλασίασαν. Αλλά όταν ήλθε η αλήθεια, επειδή δεν την πρόσεξαν, τους αφαιρέθηκε αυτό που είχαν… Διότι ο Θεός, επειδή είναι δίκαιος, δίκαιες κάνει και τις ανταποδόσεις» (Κύριλλος στο Ματθ.)

Στίχ. 26-29. Η παραβολή της αυξήσεως του σπόρου.

Μαρκ.4,26. Καὶ ἔλεγεν[(1)]· οὕτως ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ[(2)], ὡς ἂν ἄνθρωπος[(3)] βάλῃ τὸν σπόρον ἐπὶ τῆς γῆς[(4)],

Μετάφραση: *Κι έλεγε: Έτσι μοιάζει η διάδοση και πρόοδος του ευαγγελίου της βασιλείας του Θεού στις καρδιές των επιδεκτικών ανθρώπων, όπως όταν ένας άνθρωπος ρίξει το σπόρο πάνω στη γη. (Έτσι και ο Κύριος ή οι διάκονοί του που συνεχίζουν το έργο του ρίχνουν στις ψυχές των επιδεκτικών ανθρώπων το σπόρο της χριστιανικής διδασκαλίας και αλήθειας).*

(1) Μόνος ο Μάρκος από όλους τους ευαγγελιστές αναφέρει την παραβολή αυτή. Το καλό σπέρμα του ευαγγελίου αφού σπάρθηκε στον κόσμο και στις καρδιές των ανθρώπων, φέρνει σιγά-σιγά θαυμάσια αποτελέσματα αθόρυβα, με τον ίδιο τρόπο που αθόρυβα και αυτόματα αυξάνει και οδηγείται σε ωρίμανση ο σπόρος στο έδαφος.

(2) «Βασιλεία του Θεού να εννοήσεις το όλο σχέδιο του Θεού για τη σωτηρία μας» (Θφ). «Το σχέδιο της ένσαρκης παρουσίας του» (β). Ή, Η νέα ζωή που σπέρνεται με το ευαγγέλιο της σωτηρίας.

(3) «Άνθρωπος είναι ο ίδιος ο Θεός, ο οποίος έγινε για μας άνθρωπος» (Θφ) και «έσπειρε την γη και φώτισε όλο τον κόσμο, με τον λόγο της θεογνωσίας» (β). Με τον άνθρωπο αυτόν συγκρίνονται ο Χριστός και ο Θεός, με σκοπό να περιγραφούν με την παραβολή τα διάφορα στάδια της προόδου της όλης χριστιανικής εκκλησίας (b) ή και της σε κάθε άτομο προόδου της χριστιανικής ζωής.

(4) «Έριξε, λοιπόν, σπόρο στη γη, το κήρυγμα του ευαγγελίου» (Θφ).

Μαρκ.4,27. καὶ καθεύδῃ καὶ ἐγείρηται[(1)] νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ ὁ σπόρος βλαστάνῃ καὶ μηκύνηται ὡς οὐκ οἶδεν αὐτός[(2)].

Μετάφραση: *Κι αυτός που έσπειρε το σπόρο στη γη, κοιμάται και σηκώνεται νύχτα και μέρα, χωρίς να κάνει τίποτε για τη βλάστηση και την αύξηση του σπόρου. Κι όμως ο σπόρος αυξάνει και μεγαλώνει με τρόπο που κι ο ίδιος ο γεωργός δεν ξέρει, διότι ο σπόρος έχει μέσα του ζωτική δύναμη.*

(1) Εικονίζεται εδώ ο αγρότης, ο οποίος αφού έκανε το έργο της σποράς, το οποίο ανήκει σε αυτόν, επανέρχεται στους συνηθισμένους τρόπους ζωής, αφήνοντας υπομονετικά και γεμάτος ελπίδες το σπέρμα στην ενέργεια των δυνάμεων που κρύβονται στο έδαφος (σ). Κοιμάται και σηκώνεται και δεν κάνει τίποτα για την αύξηση του σπόρου (δ). Εάν δεχτούμε ότι άνθρωπος που ρίχνει τον σπόρο είναι ο ευαγγελιστής ή ο ποιμένας, τότε όσα ακολουθούν στο στίχο σημαίνουν: όταν ο λόγος

του ευαγγελίου γίνει δεκτός με πίστη, παραμένει στην καρδιά αυτού που τον δέχτηκε ως λόγος χάρης και οι διάκονοι που τον κήρυξαν δεν συνεισφέρουν σχεδόν τίποτα στην αύξηση και καρποφορία του. Οι προφήτες δεν ζουν αιωνίως, αλλά ο λόγος τον οποίο κήρυξαν, εξακολουθεί να ενεργεί, την ώρα που αυτοί βρίσκονται στον τάφο.

(2) «Είπε ότι ο σπόρος βλασταίνει και μεγαλώνει εν αγνοία του σποριά, φανερώνοντας το αυτόματο αυτού του είδους της βλάστησης και αύξησης» (Ζ). Χωρίς εργασία πλέον και βοήθεια του σποριά, βγαίνει από τον σπόρο το στάχυ. Αξιόλογη και η εκδοχή: «Η φράση «με τρόπο που δεν ξέρει αυτός» λέγεται για να δείξει, ότι αφήνει την εργασία στην αυτεξούσια θέληση αυτών που δέχονται τον λόγο και δεν κάνει ο ίδιος το παν» (β). Ο αγρότης άνθρωπος δεν μπορεί να εξηγήσει πώς αυξάνει ο σπόρος. Αυτό αποτελεί μυστήριο της φύσης. Έτσι και εμείς αγνοούμε, πώς το Άγιο Πνεύμα με τον λόγο ενεργεί τις μεταβολές στις καρδιές, ακριβώς όπως αγνοούμε και για τον άνεμο, του οποίου αισθανόμαστε το φύσημα, από πού έρχεται και που πηγαίνει.

Μαρκ.4,28. αὐτομάτη γὰρ[(1)] ἡ γῆ καρποφορεῖ, πρῶτον χόρτον, εἶτα στάχυν, εἶτα πλήρη σῖτον ἐν τῷ στάχυϊ[(2)].

Μετάφραση: *Διότι μόνη της η γη χωρίς τη συνεργασία εκείνου που έσπειρε το σπόρο καρποφορεί πρώτα χορτάρι που φυτρώνει από το σπόρο, ύστερα στάχυ κι έπειτα σιτάρι δεμένο και γεμάτο μέσα στο στάχυ. (Έτσι και η αύξηση της χριστιανικής ζωής σε κάθε επιδεκτική καρδιά. Δεν φαίνεται και παραμένει μυστηριώδες, όμως είναι βέβαιη και πραγματική).*

(1) Αιτιολογείται το «με τρόπο που δεν ξέρει αυτός». Αυτόματα, χωρίς τη συνεργασία του γεωργού. Αυτό δεν αποκλείει την καλλιέργεια της γης, την βροχή από τον ουρανό, και τις ηλιακές ακτίνες (b), αλλά αναφέρεται στη δύναμη της βλάστησης, η οποία υπάρχει μέσα στο σπέρμα (γ), η οποία δύναμη αφυπνίζεται από το έδαφος και ωθείται σε παραπέρα εξέλιξη. Αξιόλογη και η εκδοχή: «Η γη καρποφορεί αυτόματα, χωρίς κάποια ανάγκη να εκβιάζει το αυτεξούσιο, ούτε η περιφορά των άστρων ή η μοίρα, όπως λένε οι ανόητοι, αλλά η ελεύθερη απόφαση οδηγεί σε αυτό» (β).

(2) «Φέρνει λοιπόν ως καρπό, πρώτα χορτάρι, σύμφωνα με το νόμο της φύσης, και ανεβαίνοντας λίγο λίγο, φτάνει στην τελειοποίηση» (β). Η γη καρποφορεί, πρώτα χορτάρι (γρασίδι, το οποίο φυτρώνει από τον σπόρο), έπειτα στάχυ, το καλάμι, και τέλος πλήρη, γεμάτο με κόκκο σταριού στο στάχυ (δ).

Μαρκ.4,29. ὅταν δὲ παραδῷ ὁ καρπός[(1)], εὐθέως ἀποστέλλει[(2)] τὸ δρέπανον[(3)], ὅτι παρέστηκεν ὁ θερισμός[(4)].

Μετάφραση: *Κι όταν στον αγρό ο καρπός παραδοθεί ώριμος για θερισμό, τότε ο κύριος του αγρού αποστέλλει αμέσως τον θεριστή, που κρατά το δρεπάνι, διότι ήλθε ο καιρός του θερισμού. (Κι εσείς λοιπόν που θα συνεχίσετε το έργο μου, να είστε βέβαιοι ότι η σπορά που θα κάνετε στις ψυχές των επιδεκτικών ανθρώπων δεν θα χαθεί. Ο λόγος θα καρποφορήσει με τρόπο μυστηριώδη κι άγνωστο σε σας, κι όταν η καρποφορία αυτή ωριμάσει για τον καθένα, η πρόνοια του μεγάλου Γεωργού, του Θεού, θα επισυνάξει τον καρπό).*

(1) «Λέει «όταν παραδοθεί» με την έννοια: όταν γίνει ώριμος, δηλαδή, όταν όλοι όσοι πρόκειται να καρποφορήσουν, καρποφορήσουν» (Ζ). Ή, προσωποποιείται ο καρπός=όταν παραδώσει τον εαυτό του για κόψιμο, σαν να λέει σε αυτόν που έχει το δρεπάνι: «Θέρισέ με, είμαι έτοιμος».

(2) Ο Κύριος του αγρού, ο Θεός, ο Κύριος χρόνων και καιρών, ζωής και θανάτου. Το «αποστέλλει» λοιπόν αναφέρεται στο Θεό, διότι ξεπερνά του ανθρώπου την δύναμη το να ορίσει το τέλος και του ατόμου και του κόσμου (δ).

(3) Μπαίνει εδώ μετωνυμικά για να δηλώσει τους θεριστές (γ).

(4) Η κύρια ιδέα που εκφράζεται στην παραβολή είναι, ότι η βασιλεία του Θεού εργάζεται ήσυχα και χωρίς αλόγιστη βιασύνη, εξελίσσοντας την ζωτικότητά της με τις ηθικές δυνάμεις, που έχουν αποτεθεί στην ανθρώπινη ζωή και κοινωνία και κινείται προς το καθορισμένο τέλος της με νόμους που καθορίζονται και ενισχύονται από το χέρι του Θεού. Μιλά η παραβολή για τις δυνάμεις που είναι κρυμμένες και ξεπερνούν την ανθρώπινη γνώση ή τον ανθρώπινο έλεγχο, οι οποίες εξασφαλίζουν την βλάστηση του σπόρου, από τη στιγμή που αυτός σπαρθεί καλά, και την ευτυχή συγκομιδή του.

Στίχ. 30-34. Η παραβολή του σπόρου του σιναπιού.

Μαρκ.4,30. Καὶ ἔλεγε[(1)]· πῶς ὁμοιώσωμεν[(2)] τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ; ἢ ἐν τίνι παραβολῇ παραβάλωμεν αὐτήν[(3)];

Μετάφραση: *Έλεγε ακόμη ο Ιησούς: Με τί να παρομοιάσουμε τη βασιλεία του Θεού, που διαδίδεται με το κήρυγμα στις καρδιές των ανθρώπων και εγκαθιδρύεται με την Εκκλησία πάνω στη γη; Και με ποιά παραβολή και εικόνα να παρουσιάσουμε την αύξηση και επέκτασή της;*

(1) Δες και Ματθ. ιγ 31,32 και τις εκεί σημειώσεις. Κύρια ιδέα της παραβολής: Μικρή αρχή και βαθμιαία αύξηση δεν είναι ασυμβίβαστη με μεγάλο αποτέλεσμα (σ). Το έργο της χάρης στις αρχές του είναι μικρό, αλλά καταλήγει να γίνει μεγάλο και θαυμαστό. «Είναι μικρός μεν ο λόγος της πίστης. Βλέπεις πόσο μεγάλος είναι ο λόγος, πόσος και ο κόκκος του σιναπιού. Αλλά αφού σπάρθηκε… το κήρυγμα, πλάτυνε και αυξήθηκε» (Θφ)

(2) Με τις ερωτήσεις αυτές που έχουν θέση προλόγου, θέλει να προσελκύσει την προσοχή των ακροατών στη νέα παραβολή.

(3) Ή, με ποια παραβολή συγκρίνοντας την βασιλεία του Θεού, μπορούμε να δείξουμε καθαρά την αύξησή της; (δ). Υπάρχει και η γραφή: εν τίνι αυτήν παραβολῇ θῶμεν; «Με ποια παραβολή να την συγκρίνω; Επειδή αυτά που λέγονται με σκοπό να δείξουν ομοιότητα, είναι παραβολή» (Χ).

Μαρκ.4,31. ὡς κόκκον σινάπεως, ὃς ὅταν σπαρῇ ἐπὶ τῆς γῆς, μικρότερος[(1)] πάντων[(2)] τῶν σπερμάτων ἐστὶ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς·

Μετάφραση: *Μοιάζει με το μικρό σπόρο του σιναπιού, ο οποίος την ώρα που σπέρνεται πάνω στη γη, είναι μικρότερος απ' όλους τους σπόρους της γης.*

(1) Παίρνει εδώ τον σπόρο όταν μπαίνει στη γη, ώστε να συγκριθεί στον επόμενο στίχο με το λάχανο που φυτρώνει από αυτόν (δ).

(2) Από όλους τους γνωστούς και οικείους στους Ιουδαίους της Γαλιλαίας σπόρους (σ). Είναι μικρός ο σπόρος του σιναπιού, αλλά οπωσδήποτε είναι σπόρος και έχει μέσα του δύναμη και επιδεκτικότητα για αύξηση και ανάπτυξη. Αγαθές συνήθειες που ενισχύονται και στερεώνονται, γνώση που γίνεται ακόμη περισσότερο σαφής, πίστη

που περισσότερο βεβαιώνεται, αγάπη που αποβαίνει ολοένα και πιο θερμή, να ο σπόρος που αυξάνεται και καρποφορεί στην ψυχή του καθενός.

Μαρκ.4,32. καὶ ὅταν σπαρῇ, ἀναβαίνει καὶ γίνεται μείζων πάντων τῶν λαχάνων[(1)], καὶ ποιεῖ κλάδους μεγάλους, ὥστε δύνασθαι ὑπὸ τὴν σκιὰν[(2)] αὐτοῦ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνοῦν[(3)].

Μετάφραση: *Όταν όμως σπαρεί, φυτρώνει και βλασταίνει και γίνεται μεγαλύτερος απ' όλα τα λαχανικά και τους θάμνους. Και κάνει τόσο μεγάλα κλαδιά, ώστε να μπορούν να φωλιάζουν κάτω από τη σκιά τους τα πουλιά του ουρανού. Έτσι και η αύξηση και η εξάπλωση της Εκκλησίας μου και του θείου λόγου που αυτή σπείρει στις ψυχές των ανθρώπων στην αρχή είναι αφανής και άσημη· βαθμιαία όμως οι κατακτήσεις της γίνονται καταπληκτικές. Ο λόγος μάλιστα του ευαγγελίου που κηρύττει από την Εκκλησία, όταν καλλιεργηθεί στις επιδεκτικές καρδιές από τη χάρη του Αγίου Πνεύματος, δημιουργεί τεράστιες κατακτήσεις και παρέχει προστασία και ανάπαυση στις ψυχές. Κι έτσι η Εκκλησία ολοένα και εξαπλώνεται.*

(1) Από όλα, τα οποία φυτρώνουν σε έναν κήπο της Παλαιστίνης. Στις θερμές χώρες το σινάπι αναπτύσσεται μέχρι οκτώ και πάνω πόδια, δηλαδή γύρω στα 2,5 μέτρα (σ).

(2) Ο Μάρκος λέει ότι παρέχει σκιά στα πτηνά και όχι κατασκήνωση στα κλαδιά του, όπως αναφέρουν οι άλλοι δύο συνοπτικοί. Και η εκκλησία, που διαδίδει τον σπόρο του κηρύγματος και από αυτόν πληθύνεται και αυξάνεται, μοιάζει με μεγάλο δέντρο, στο οποίο τα πτηνά του ουρανού βρίσκουν καταφύγιο. Ο λαός του Θεού καταφεύγει στην εκκλησία του Κυρίου και βρίσκει εκεί τροφή πνευματική, ανάπαυση, σκιά, παρηγοριά, προστασία. Όμοια με την άμπελο, την οποία ο Κύριος από την Αίγυπτο μετέφερε (Ψαλμ. οθ 9-11), φυτεύτηκε από το δεξί του χέρι και γέμισαν τα κλαδιά της τη γη. Αλλά και στους επιμέρους Χριστιανούς η χάρη χορηγεί παρόμοιες ιδιότητες. Προοδεύοντας αυτοί γίνονται ωφέλιμοι και χρήσιμοι στους άλλους, όπως το δέντρο του σιναπιού στα πτηνά. «Και θα είναι σαν ελιά κατάκαρπη. Και θα επιστρέψουν και θα καθίσουν κάτω από τη σκέπη του και θα ζήσουν και θα μεθύσουν» (Ωσηέ ιδ 7).

(3) Όταν η πρώτη χριστιανική εκκλησία σπάρθηκε στη γη, περιλαμβάνονταν όλοι όσοι την αποτελούσαν σε ένα υπερώο και ο αριθμός τους συμποσούνταν μόλις σε 120, όπως οι Ισραηλίτες, όταν κατέβηκαν στην Αίγυπτο δεν ξεπερνούσαν τους 70. Ουδέποτε επιχειρήθηκαν τόσο μεγάλα και θαυμαστά από μία ασήμαντη χούφτα

ανθρώπων, όπως το να μαθητεύσουν όλα τα έθνη από τους αποστόλους. Ούτε έργο άλλο κατέληξε σε τόση δόξα, σε όση το έργο αυτό της χάρης, το οποίο ξεκίνησε από τόσο ασθενείς και αφανείς αρχές.

Μαρκ.4,33. Καὶ τοιαύταις παραβολαῖς πολλαῖς[(1)] ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον, καθὼς ἠδύναντο ἀκούειν[(2)],

Μετάφραση: *Και τους δίδασκε με πολλές τέτοιες παραβολές το θείο λόγο, σύμφωνα με την ικανότητα που είχαν οι ακροατές να ακούν και να διατηρούν στη μνήμη τους τις διδαχές του, ώστε κι αν τότε δεν μπορούσαν να κατανοήσουν μερικά, να τα θυμούνται με τις παραβολές, και οι επιδεκτικοί να τα κατανοήσουν αργότερα.*

(1) Δες και Ματθ. ιγ 34,35 και τις εκεί σημειώσεις. «Επειδή αρέσει η συντομία σε αυτόν τον μακάριο ευαγγελιστή, αφού υπέδειξε το είδος των παραβολών, αναφέρει στη συνέχεια «Και με πολλές τέτοιες παραβολές μιλούσε»» (β). Επιλεκτικά λοιπόν παρέθεσε ο Μάρκος ως δείγματα μόνο, κάποιες από τις παραβολές (σ).

(2) Ο Ιησούς δίδασκε με σαφήνεια, προσαρμοζόμενος στις ικανότητες των ακροατών του, συμμορφώνοντας με το μέτρο της αντίληψής τους και τη μορφή και τα θέματα του λόγου του (σ). Οι παραβολές ήταν η μορφή της διδασκαλίας, την οποία μπορούσαν να ακούνε. Το μυστήριο της βασιλείας δεν ήταν σε θέση να το ακούνε παρά μόνο στη συγκαλυμμένη του μορφή (γ). Στην κατάσταση στην οποία βρίσκονταν, δεν θα δέχονταν να ακούσουν την αλήθεια, εάν λεγόταν αυτή σε αυτούς ακάλυπτα (b). «Ανάλογα με την συνήθεια των ακροατών, παρουσίαζε τις παραβολές. Επειδή, δηλαδή, ήταν όχλος απλοϊκός και αμαθής, για αυτόν το λόγο, ανέφερε κόκκο σιναπιού και χορτάρι και σπόρο, έτσι ώστε από τις συνηθισμένες σε αυτούς έννοιες, να τους διδάξει κάτι ωφέλιμο» (Θφ). «Είναι δείγμα άριστου διδασκάλου… ούτε να ρίχνει τα μαργαριτάρια μπροστά στα γουρούνια, ούτε με την αποσαφήνιση των απόρρητων, να παραδίδει σε περιφρόνηση τα τόσο μεγάλα» (β). Η δόξα του Κυρίου ήταν καλυμμένη από σύννεφο και ο Κύριος μιλούσε προς εμάς με τη γλώσσα των ανθρώπων, έτσι ώστε βαθμιαία να μπορέσουμε να κατανοήσουμε όσα έλεγε. Και οι ίδιοι οι μαθητές μετέπειτα κατανόησαν πλήρως τα λόγια του Χριστού, ενώ στις αρχές δεν μπόρεσαν να εμβαθύνουν σε αυτά και να τα αντιληφθούν ορθά.

Μαρκ.4,34. χωρὶς δὲ παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον[(1)]· κατ᾽ ἰδίαν[(2)] δὲ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἐπέλυε[(3)] πάντα[(4)].

Μετάφραση: *Χωρίς παραβολές δεν τους δίδασκε. Ιδιαιτέρως όμως στους μαθητές του εξηγούσε και διασαφήνιζε όλα όσα τον ρωτούσαν.*

(1) Δηλαδή το μυστήριο της βασιλείας, το οποίο κατά την περίσταση αυτή δίδασκε σε αυτούς (γ).

(2) «Έρχονταν κατ᾽ ιδίαν οι μαθητές και ρωτούσαν» (Θφ).

(3) Δηλαδή εξηγούσε. Το ρήμα επιλύω, αρχικά και κυρίως λέγεται για τις σφραγισμένες επιστολές ή και τα δεσμά· έπειτα όμως σημαίνει και «εξηγώ» (δ).

(4) «Όλα όσα ρωτούσαν επειδή τα αγνοούσαν» (Θφ) «και ζητούσαν να τα μάθουν από αυτόν» (β). «Και εμείς, όμως, πολλές φορές μελετώντας τις γραφές και μη κατανοώντας τες καθόλου, κατά κάποιο τρόπο ξαναβλέπουμε με την συνεχή μελέτη να λάμπει σιγά σιγά στις καρδιές μας ο λόγος, ώστε να φωτιστούμε να γνωρίσουμε αυτόν, τον Χριστό» (Ω).

Στίχ. 35-41. Η κατασίγαση της τρικυμίας.

Πρβλ. καὶ Ματθ. η 23-27 καὶ τὰς ἐκεῖ σημειώσεις.

Μαρκ.4,35. Καὶ λέγει αὐτοῖς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ[(1)] ὀψίας[(2)] γενομένης· διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν[(3)].

Μετάφραση: *Κι όταν βράδιασε εκείνη την ημέρα που είπε τις παραβολές αυτές, τους λέει: Ας περάσουμε απέναντι.*

(1) Δες και Ματθ. η 23-27 και τις εκεί σημειώσεις. Ή το « «εκείνη την ημέρα» είναι ίσο με το «σε μία από τις ημέρες», όπως είπε ο Λουκάς, οπότε, δηλαδή, δεν σημαίνει εκείνην, κατά την οποία είπε τις παραβολές, αλλά άλλη, κατά την οποία έγιναν αυτά που θα λεχθούν» (Ζ). Ή, πιο σωστά, την ίδια ημέρα, κατά την οποία είπε τις παραβολές (γ). Μετά το πέρας του μέχρι εξάντλησης κοπιαστικού έργου της ημέρας, αποφασίζει να διασχίσει την λίμνη. Ο Λουκάς συμφωνεί με τον Μάρκο, τοποθετώντας αμέσως μετά τις παραβολές αυτές το επεισόδιο αυτό. Σύμφωνα και με τους τρεις

συνοπτικούς, ακολούθησε σε αυτό η θεραπεία του δαιμονισμένου των Γαδαρηνών (σ).

(2) Καθορίζεται με τη λέξη ο χρόνος μεταξύ τρίτης και έκτης απογευματινής ή μεταξύ έκτης και του σκοταδιού που πλησίαζε. Πιθανώς εδώ σημαίνεται το χρονικό διάστημα μεταξύ 3-6, διότι αλλιώς δεν θα επαρκούσε, κατά τρόπο φυσικό, ο χρόνος για την εκτύλιξη των λεπτομερειών της αφήγησης (γ).

(3) Η πέραν της λίμνης έκταση δεν ήταν πυκνά κατοικημένη και μεταξύ των κατοίκων της δεν ήταν τόσο γνωστός ο Ιησούς. Για αυτό ο τόπος εκείνος παρείχε καταφύγιο σε αυτόν τόσο από τη συρροή του πλήθους, όσο και από την παρουσία των εχθρών του, οι οποίοι δεν ήταν εκεί πολυπληθείς (γ).

Μαρκ.4,36. καὶ ἀφέντες τὸν ὄχλον παραλαμβάνουσιν αὐτὸν ὡς ἦν(1) ἐν τῷ πλοίῳ· καὶ ἄλλα δὲ πλοῖα ἦν μετ᾽ αὐτοῦ(2).

Μετάφραση: *Κι αφού άφησαν τα πλήθη του λαού στην παραλία, παίρνουν οι μαθητές μαζί τους τον Κύριο όπως ήταν μέσα στο πλοίο, απ' το οποίο προηγουμένως δίδασκε τα πλήθη. Ήταν μάλιστα κι άλλα πλοιάρια που συνόδευαν το πλοίο του Κυρίου.*

(1) Ή, χωρίς ιδιαίτερη προετοιμασία (b), ή, πιο σωστά, «όπως καθόταν στο πλοίο» (Ζ), στην ίδια θέση και στάση που βρισκόταν όταν μιλούσε προς τον λαό, από την οποία δεν μετακινήθηκε καθόλου (δ). Άρα και με το ίδιο ένδυμα, το οποίο είχε όταν κήρυττε, χωρίς να προμηθευτούν για αυτόν κάποιο βαρύτερο ένδυμα, το οποίο θα ήταν χρήσιμο σε αυτήν την περίπτωση, λόγω της μέσα στη νύχτα διάπλευσης της λίμνης και μάλιστα μετά τον κόπο του κηρύγματος. Διδασκόμαστε από εδώ, όχι ότι πρέπει να παραμελούμε την υγεία μας, αλλά να μην είμαστε φοβισμένοι και να μην έχουμε πολλές φροντίδες για το σώμα.

(2) Ο Ιησούς ακολουθούνταν από τόπο σε τόπο όχι μόνο από τους 12, αλλά και από άλλους μαθητές που συνδέονταν με αυτόν περισσότερο ή λιγότερο. Τα πλοία αυτά γεμάτα με επιβάτες ακολούθησαν το πλοίο του Ιησού (γ). Αλλά από την τρικυμία διασκορπίστηκαν και αναγκάστηκαν να διακόψουν το ταξίδι. Για αυτό και δεν αναφέρονται στην περαιτέρω αφήγηση (σ). Το πλοίο όμως, το οποίο ο Χριστός είχε χρησιμοποιήσει ως άμβωνά του, βρισκόταν υπό την προστασία του και μολονότι διέτρεξε κίνδυνο, έφθασε ασφαλές στο τέρμα στο οποίο πήγαινε.

Μαρκ.4,37. καὶ γίνεται λαῖλαψ[(1)] ἀνέμου μεγάλη, τὰ δὲ κύματα ἐπέβαλλεν[(2)] εἰς τὸ πλοῖον, ὥστε ἤδη αὐτὸ βυθίζεσθαι[(3)].

Μετάφραση: *Τότε ξεσπά μεγάλη ανεμοζάλη, και τα κύματα άρχισαν να χτυπούν πάνω στο πλοίο με τέτοια ορμή, ώστε να κινδυνεύει πλέον να βυθισθεί.*

(1) Σημαίνει: κίνηση νεφών και ταραχή μετά από γαλήνη (Ευστάθιος).

(2) Υποκείμενο είναι όχι ο άνεμος, αλλά τα κύματα, τα οποία αφού κάλυπταν, χτυπώντας το πλοίο, έμπαιναν σε αυτό.

(3) Παλαιότερη γραφή: γεμίζεσθαι=όχι γέμισε και κατέστη πλήρες, αλλά ο ενεστώτας φανερώνει πράξη στην πρόοδό της (γ). Συνεπώς, κινδύνεψε να γεμίσει το πλοίο. Καθόλου νέο και παράδοξο δεν είναι, που έπεσε σε τρικυμία και κινδύνεψε το πλοίο, στο οποίο ο Χριστός και οι μαθητές του, ο Χριστός και το όνομά του και το ευαγγέλιό του έχουν επιβιβαστεί. Μπορούσε ο Χριστός, αν ήθελε, να προλάβει την καταιγίδα και να εξασφαλίσει ευχάριστο ταξίδι στους μαθητές. Έτσι όμως ούτε η δόξα της δύναμής του θα φαινόταν, ούτε η πίστη των μαθητών θα ενισχυόταν και θα στερεωνόταν. Όσοι ταξιδεύουν με το Χριστό στον ωκεανό του παρόντος βίου, θα συναντήσουν τρικυμίες και καταιγίδες. Η δόξα του Κυρίου όμως θα λάμψει και σε αυτές, δυναμώνοντας την πίστη τους και ενισχύοντας τις ελπίδες τους σε αυτόν. Και οι πιστοί και η εκκλησία των πιστών θα πλέουν στον παρόντα αιώνα μέσα σε πέλαγος ταραχώδες και κυματισμένο. Η αιώνια γαλήνη βρίσκεται στον ουρανό και είναι κληρονομιά αναφαίρετη της θριαμβεύουσας εκκλησίας. Χριστιανέ, στην τρικυμία της ζωής σου έχεις συνταξιδιώτη τον Χριστό. Έχοντας το βλέμμα σου προσηλωμένο σε αυτόν και κυβερνώμενος από αυτόν, θα διαπλεύσεις το πέλαγος με ασφάλεια για να καταλήξεις στο ουράνιο λιμάνι της παντοτινής γαλήνης.

Μαρκ.4,38. καὶ ἦν αὐτὸς[(1)] ἐπὶ τῇ πρύμνῃ ἐπὶ τὸ προσκεφάλαιον[(2)] καθεύδων[(3)]· καὶ διεγείρουσιν αὐτὸν καὶ λέγουσιν αὐτῷ· διδάσκαλε, οὐ μέλει σοι ὅτι ἀπολλύμεθα[(4)];

Μετάφραση: *Ο Κύριος όμως εξακολουθούσε να κοιμάται στην πρύμνη, στο επάνω μέρος του ξύλινου καθίσματος που ήταν εκεί. Τον ξύπνησαν τότε και του είπαν: Διδάσκαλε, δεν σε νοιάζει που χανόμαστε;*

(1) Το «αυτός» φέρνει σε αντίθεση τον ήσυχο ύπνο του, με την καταιγίδα που μάνιαζε γύρω του (σ).

(2) «Οπωσδήποτε, βεβαίως, αυτό ήταν ξύλινο» (Θφ). Έτσι ονομαζόταν στους ναυτικούς το ανώτερο μέρος κάποιου θρανίου στην πρύμνη, στο οποίο καθισμένοι αναπαύονταν (δ).

(3) Είναι αξιοσημείωτος ο ύπνος αυτός, διότι δείχνει τον κόπο του Ιησού μετά το ημερήσιο έργο του, και παρουσιάζει τον κόπο αυτόν τόσο μεγάλο, ώστε ο κοιμώμενος διδάσκαλος δεν αντιλαμβάνεται στην ανάπαυσή του αυτή, τον βίαιο σάλο της θάλασσας (γ). Μερικές φορές όταν η εκκλησία αντιμετωπίζει τρικυμία, ο Χριστός φαίνεται σαν να κοιμάται, παραθεωρώντας τις ανησυχίες του λαού του και παρατρέχοντας τις προσευχές του και μη εμφανιζόμενος για προστασία του. Αλλά να τον περιμένετε με υπομονή «διότι θα έλθει και δεν θα αργήσει» (Αββακ. β 3). Και όταν φαίνεται να κοιμάται, δεν κοιμάται. «Να, δεν θα νυστάξει ούτε θα κοιμηθεί αυτός που φυλάει τον Ισραήλ» (Ψαλμ. ρκ 4).

(4) «Πρόσεξε μαζί με πίστη ολιγοπιστία. Διότι πιστεύουν, από τη μία, ότι μπορεί να σώσει, αλλά σαν ολιγόπιστοι, από την άλλη, λένε: χανόμαστε. Διότι δεν ήταν ποτέ δυνατόν να χαθούν, από τη στιγμή που ήταν μαζί τους, αυτός που μπορεί τα πάντα» (Κ).

Μαρκ.4,39. καὶ διεγερθεὶς ἐπετίμησε τῷ ἀνέμῳ[(1)] καὶ εἶπε τῇ θαλάσσῃ· σιώπα, πεφίμωσο[(2)]. καὶ ἐκόπασεν[(3)] ὁ ἄνεμος, καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη[(4)].

Μετάφραση: *Τότε εκείνος σηκώθηκε κι επέπληξε τον άνεμο και είπε στη θάλασσα: Σώπα, φιμώσου. Και κατέπαυσε ο άνεμος κι έγινε μεγάλη γαλήνη στη θάλασσα.*

(1) «Αφού ξύπνησε, μαλώνει πρώτα τον άνεμο. Διότι αυτός είναι που κάνει τη θάλασσα να αγριεύει. Έπειτα επέπληξε και τη θάλασσα» (Θφ), η οποία και μετά την παύση του ανέμου φυσικό ήταν για κάποιο χρόνο να εξακολουθήσει να ταράζεται. «Ως δεσπότης που διατάζει δούλη και ως δημιουργός που διατάζει κτίσμα» (β).

(2) Το «σιώπα» αναφέρεται στον θόρυβο που παράγεται από τα κύματα, το «πεφίμωσο» αφορά στη μανιώδη βία των κυμάτων (b). Το πεφίμωσο είναι ανώτερος βαθμός από το σιωπώ, διότι σημαίνει βάλε φίμωτρο, για να μην βγαίνει από σένα ο ελάχιστος ήχος και θόρυβος, γίνε τελείως ακίνητη, ώστε να μην ακούγεσαι διόλου (δ).

Η θάλασσα και ο άνεμος εδώ προσωποποιούνται. Ο δραματικός αυτός τρόπος της έκφρασης είναι χαρακτηριστικά ανατολικός (σ). «Λέει στη θάλασσα Σιώπα· φιμώσου. Και φιμώθηκε. Και αναγνώρισε το δημιούργημα τον τεχνίτη… Αν δεν την δημιουργούσε αυτήν, δεν θα υπάκουε» (Σγ). Με αυτό απέδειξε τον εαυτό του Θεό, διότι αυτός που έφτιαξε την θάλασσα, μπορεί και να καθησυχάσει αυτήν. «Αυτό που έγινε, επομένως, ήταν σύμβολο αυτών που έχουν συμβεί στην ανθρώπινη φύση. Διότι μέσω αυτού έχουμε απαλλαχτεί από το θάνατο και τη φθορά και την αμαρτία και τα πάθη και η παλιά κακοκαιρία έχει διωχτεί, και η κατάστασή μας μετατράπηκε σε γαλήνη» (Κ).

(3) Το κοπάζω βγαίνει από το κόπος. Σημαίνει όχι απλώς την παύση, αλλά την κατάπαυση μετά από μακρό κόπο (γ).

(4) Αντιτίθεται στο «λαίλαψ ανέμου μεγάλη» που προηγήθηκε.

Μαρκ.4,40. καὶ εἶπεν αὐτοῖς· τί δειλοί ἐστε οὕτω[(1)]; πῶς οὐκ ἔχετε πίστιν[(2)];

Μετάφραση: *Και τους είπε: Γιατί είστε τόσο δειλοί και τα χάνετε; Αφού τόσα θαύματα με είδατε να κάνω, πώς δεν έχετε πίστη ακλόνητη, ώστε να μην ανησυχείτε όταν με έχετε κοντά σας;*

(1) «Γιατί φοβάστε έτσι, ενώ έχετε μαζί σας εμένα, που έχω τη δύναμη να σώζω από θάνατο και μπορώ τα πάντα;» (Ζ).

(2) «(Πίστη) Χωρίς δισταγμούς, χωρίς αμφιβολία» (Ζ). Είχαν καταφύγει σε αυτόν την ώρα που κοιμόταν, όχι με γαλήνια εμπιστοσύνη στη δύναμή του, αλλά τρομαγμένοι, ως άνθρωποι των οποίων η πίστη είχε καμφθεί από τον κίνδυνο (γ). Τους μαλώνει, όχι διότι τον ανησύχησαν με τις επικλήσεις τους, αλλά διότι ανησύχησαν αυτοί λόγω του φόβου τους και της ολιγοπιστίας τους. Οι απόστολοι είχαν πίστη. Μαλώνονται όμως ότι δεν έχουν πίστη. Διότι η πίστη τους δεν ήταν επαρκής. Πολλοί έχουν πίστη, χωρίς να είναι απαλλαγμένοι από ολιγοπιστία. Η κυριαρχία λοιπόν του άτακτου φόβου μας και του πανικού μας σε ώρες τρικυμίας ή απειλούμενων κινδύνων, οφείλεται στην ολιγοπιστία μας, στην έλλειψη επαρκούς ελπίδος, «την οποία έχουμε σαν άγκυρα της ψυχής». Με την πίστη και την ελπίδα μπορούμε από το μέσο του πελάγους που κλυδωνίζεται να διακρίνουμε την ήσυχη ακτή και να ενθαρρυνόμαστε με την πεποίθηση, ότι γρήγορα θα μας δεχτεί το γαλήνιο λιμάνι.

Μαρκ.4,41. καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν[(1)] καὶ ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους· τίς ἄρα οὗτός ἐστιν[(2)], ὅτι[(3)] καὶ ὁ ἄνεμος[(4)] καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν αὐτῷ;

Μετάφραση: *Κι αυτοί αισθάνθηκαν μεγάλο δέος για την παρουσία και ενέργεια της θείας δυνάμεως, κι έλεγαν μεταξύ τους ο ένας στον άλλο: Ποιός λοιπόν να είναι αυτός; Είναι πολύ μεγαλύτερος απ' ό,τι θεωρούσαμε έως τώρα, διότι κι ο άνεμος και η θάλασσα τον υπακούν.*

(1) Κυριεύονται τώρα από διαφορετικό φόβο· όχι από δειλία ψυχής που ασθενεί στην πίστη, αλλά από φόβο θρησκευτικό (σ). Όταν φοβόντουσαν τους ανέμους και την θάλασσα, κυριεύονταν από έλλειψη της ευλάβειας και της εμπιστοσύνης, την οποία όφειλαν να έχουν προς τον Χριστό. Αλλά τώρα, που αποδείχτηκε η πάνω σε αυτά κυριαρχία και δύναμη του Χριστού, φοβούνται αυτά λιγότερο και τον Ιησού περισσότερο. Πριν φοβούνταν την δύναμη και την οργή του δημιουργού στην καταιγίδα και ο φόβος εκείνος τάραζε και προκαλούσε σύγχυση σε αυτούς. Τώρα φοβούνται την δύναμη και την χάρη του Λυτρωτή στην γαλήνη. Φοβούνται τον Θεό και την αγαθότητά του και ειρηνεύουν και αναπαύονται πλήρως στον φόβο αυτόν.

(2) «Από το γεγονός, από τη μία, ότι μόνο με μία διαταγή κοίμισε τελείως την θάλασσα και χωρίς ραβδί όπως ο Μωϋσής, ούτε με επίκληση όπως ο Ελισσαίος τον Ιορδάνη, ούτε χρησιμοποιώντας την κιβωτό όπως ο Ιησούς του Ναυή, για αυτό τους φαινόταν αυτός πάνω από τα ανθρώπινα μέτρα· από το γεγονός όμως, από την άλλη, ότι κοιμόταν, τους φαινόταν πάλι ότι είναι άνθρωπος» (Θφ). Μοναδικός στα πάντα και θαυμαστός ο Κύριος, όσο κανείς άλλος. Κανείς δεν είναι τόσο σοφός, τόσο δυνατός, τόσο αγαπητός, όσο αυτός.

(3) Είναι αιτιολογικό και σημαίνει τον λόγο και την αιτία του φόβου τους.

(4) Όχι μόνο οι ασθένειες και οι δαίμονες, αλλά και τα ίδια τα στοιχεία της φύσης (γ). Μόνος αυτός διατάζει τους ανέμους και υποτάσσονται σε αυτόν. Εμείς αγνοούμε από πού έρχεται ο άνεμος και που πηγαίνει (Ιω. γ 8)· πολύ περισσότερο αδυνατούμε να θέσουμε αυτόν υπό τον έλεγχό μας. Αλλά «αυτός που βγάζει ανέμους από τους θησαυρούς του» (Ψαλμ. ρλδ 7) μπορεί, όταν θέλει, και να συγκεντρώσει «ανέμους σε κόλπο».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε’ (5)

Στίχ. 1-20. Η θεραπεία του δαιμονισμένου των Γεργεσηνών.

Μαρκ.5,1. Καὶ ἦλθον εἰς τὸ πέραν τῆς θαλάσσης εἰς τὴν χώραν τῶν Γεργεσηνῶν[(1)].

Μετάφραση: *Και ήλθαν στο απέναντι μέρος της λίμνης, στη χώρα των Γεργεσηνών.*

(1) Δες και Ματθ. η 28-34 και τις εκεί σημειώσεις. Σημειώθηκαν αρκετά στο Υπόμνημα του Ματθαίου. Γαδαρηνών είναι η πιθανή γραφή του Ματθαίου· Γερασηνών είναι η πιθανή γραφή του Μάρκου και του Λουκά. Οι συνθήκες της αφήγησης συμβιβάζονται πληρέστερα με κάποιο χωριό Khersa (=Γέρασα), του οποίου τα ερείπια βρίσκονται κοντά στη λίμνη, όπου διακρίνονται ίχνη τάφων (σ).

Μαρκ.5,2. καὶ ἐξελθόντος αὐτοῦ ἐκ τοῦ πλοίου εὐθέως ἀπήντησεν αὐτῷ ἐκ τῶν μνημείων[(1)] ἄνθρωπος[(2)] ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ,

Μετάφραση: *Κι όταν ο Ιησούς βγήκε από το πλοίο, αμέσως τον συνάντησε κάποιος άνθρωπος που ερχόταν από τα μνήματα και είχε δαιμονικό και ακάθαρτο πνεύμα.*

(1) Αυτά ήταν φυσικές ή τεχνητές κοιλότητες στους βράχους, συχνά ακάλυπτες και ως εκ τούτου χρησιμοποιούνταν όπως και τα υπόλοιπα σπήλαια, ως καταφύγια άγριων ανθρώπων ή ζώων (γ). Το άγγιγμα τάφου καθιστούσε σύμφωνα με το νόμο (Αριθμ. ιθ 16) ακάθαρτο αυτόν που άγγιζε. Τα ακάθαρτα πνεύματα παρασύρουν τους ανθρώπους σε τόπους και συντροφιές οι οποίες μολύνουν αυτούς και έτσι κρατούν αυτούς κάτω από την κυριαρχία τους. Ο Χριστός απελευθερώνοντας τους ανθρώπους από την δύναμη του Σατανά, αποσπά αυτούς από τους νεκρούς.

(2) «Ο μεν Ματθαίος, λοιπόν, λέει ότι ήταν δύο οι δαιμονισμένοι· ο Μάρκος, όμως, και ο Λουκάς λένε έναν· διότι αφού διάλεξαν τον χειρότερο, διηγούνται για αυτόν» (Θφ). «Για αυτό, και με πιο τραγικό τρόπο αναγγέλλουν την συμφορά· όπως, για παράδειγμα, ότι, αφού έσπαζε τα δεσμά, περιπλανιόταν στην έρημο. Ο Μάρκος, μάλιστα, λέει και ότι έκοβε τον εαυτό του με τις πέτρες» (β). Με τα θαύματα που ακολουθούν και εξιστορούνται σε αυτό το κεφάλαιο, παρουσιάζεται η δύναμη του Ιησού και πάνω στις σωματικές ασθένειες και καταστάσεις, ακατανίκητες και

αθεράπευτες για μας. Αποδείχτηκε κύριος των στοιχείων της φύσης. Τώρα εμφανίζεται να έχει και τα κλειδιά του Άδη. Οι αρχές και οι εξουσίες του σκότους υποτάσσονται σε αυτόν ακόμη και τώρα, που βρίσκεται στην κατάσταση της ταπείνωσής του.

Μαρκ.5,3. ὃς τὴν κατοίκησιν εἶχεν ἐν τοῖς μνήμασι, καὶ οὔτε ἁλύσεσιν[(1)] οὐδεὶς ἠδύνατο αὐτὸν δῆσαι[(2)],

Μετάφραση: *Αυτός είχε την κατοικία του μέσα στα μνήματα, και δεν μπορούσε κανείς να τον δέσει ακόμη και με σιδερένιες αλυσίδες,*

(1) Όχι μόνο με συνηθισμένα από σχοινιά δεσμά, αλλά ούτε με αλυσίδες δεν μπορούσε κάποιος να τον δέσει αποτελεσματικά και να τον συγκρατήσει υπό τον έλεγχό του. Εξηγείται με αυτό το γιατί ήταν εγκαταλελειμμένος.

(2) Είχαν πολλές φορές δοκιμάσει να τον δέσουν, αλλά μάταια, όπως εξηγείται στον επόμενο στίχο. Υπάρχει και η γραφή: «ουδέ αλύσει ουκέτι ουδείς…», όπου το ουκέτι εκφράζει τις στο παρελθόν γενόμενες ανώφελες απόπειρες να τον δέσουν.

Μαρκ.5,4. διὰ τὸ αὐτὸν πολλάκις πέδαις καὶ ἁλύσεσι[(1)] δεδέσθαι[(2)], καὶ διεσπάσθαι[(3)] ὑπ᾽ αὐτοῦ τὰς ἁλύσεις καὶ τὰς πέδας συντετρῖφθαι, καὶ οὐδεὶς ἴσχυεν αὐτὸν δαμάσαι[(4)]·

Μετάφραση: *καθώς πολλές φορές τον είχαν δέσει με σιδερένια δεσμά στα πόδια και με αλυσίδες στα χέρια, αυτός όμως είχε σπάσει τις αλυσίδες και είχε συντρίψει τα δεσμά των ποδιών. Και κανείς δεν είχε τη δύναμη να τον δαμάσει.*

(1) Πέδες, από τη μία, ονομάζει τα σιδερένια δεσμά των ποδιών, ενώ αλυσίδες, από την άλλη, τα αντίστοιχα των χεριών.

(2) Χρησιμοποιείται παρακείμενος (δεδέσθαι, διεσπάσθαι, συντετρίφθαι) για να σημάνει την σχέση των πράξεων αυτών του παρελθόντος, με την κατά το παρόν αδυναμία τού να δέσουν και να δαμάσουν αυτόν (γ). Πολλοί από αυτούς που θεληματικά αμαρτάνουν μοιάζουν με τον δαιμονισμένο αυτόν. Είναι αυτοί «σαν το άλογο και το μουλάρι» για τα οποία υπάρχει ανάγκη χρήσης φίμωτρου και χαλιναριού. Οι εντολές και οι απειλές του νόμου είναι δεσμά και αλυσίδες που

μπορούν να συγκρατήσουν τους αμαρτωλούς από τους πονηρούς δρόμους τους. Συντρίβουν όμως και διασπούν αυτά και αποτελεί αυτό απόδειξη της δύναμης του σατανά πάνω τους.

(3) Τα δεσμά των χεριών διασπούσε με τις κινήσεις τους, ενώ έπειτα συνέτριβε με πέτρες ή άλλα όργανα πρόχειρα τα δεσμά των ποδιών (δ).

(4) Κανείς δεν μπορούσε να δαμάσει αυτόν, με το να γίνει κύριός του με τα δεσμά.

Μαρκ.5,5. καὶ διὰ παντὸς νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐν τοῖς μνήμασι καὶ ἐν τοῖς ὄρεσιν ἦν κράζων(1) καὶ κατακόπτων ἑαυτὸν λίθοις(2).

Μετάφραση: *Και συνεχώς νύχτα και μέρα έμενε στα μνήματα και στα βουνά κι έβγαζε κραυγές και καταπλήγωνε τον εαυτό του με πέτρες.*

(1) Η περιγραφή του Μάρκου είναι η πληρέστερη και περιγραφικότερη εικόνα της τρομακτικής κατάστασης του δαιμονισμένου (σ), που χαρακτηρίζει ζωηρά τον μέγιστο βαθμό της έξαψης και μανίας του δαιμονισμένου (δ). Ο σατανάς είναι απάνθρωπος κύριος εκείνων, τους οποίους σύρει αιχμαλώτους του με σκληρή τυραννία.

(2) Πιθανώς το «έκοβε τον εαυτό του με πέτρες» αναφέρεται στην με τις πέτρες προσπάθεια να συντρίψει τα δεσμά, οπότε μαζί με αυτά έκοβε και τον εαυτό του. Οι δαιμονισμένοι, αλλά και οι κάθε είδους δαιμονόληπτοι, όπως και αυτοί που μέσω της αμαρτίας αιχμαλωτίστηκαν από τον σατανά, συχνά τραυματίζουν ή και φονεύουν τους εαυτούς τους αυτοκτονώντας. Τι ελεεινό πλάσμα γίνεται ο άνθρωπος, όταν το λογικό του σκοτιστεί και εκθρονιστεί, ώστε στη θέση του να ενθρονιστεί ο σατανάς! Οι λάτρεις του Βάαλ στη μανία τους, ακρωτηρίαζαν τους εαυτούς τους, όπως ο δαιμονισμένος αυτός. Η φωνή του Θεού είναι: Μην κάνεις κανένα κακό στον εαυτό σου. Η φωνή του σατανά είναι: Κάνε εναντίον του εαυτού σου ό,τι μπορείς κακό. Και όμως η φωνή του Θεού περιφρονείται και αυτή του σατανά γίνεται σεβαστή σε αυτούς που έχουν σκοτιστεί από την αμαρτία. Ο δαιμονιζόμενος αυτός δεν γινόταν μόνο στον εαυτό του επιβλαβής, αλλά αποτελούσε τρομερό κίνδυνο και απειλή για όλους όσους περνούσαν από εκεί. Δες τι κακεντρέχεια έχει ο σατανάς και πώς μεταδίδει αυτήν και σε αυτούς που κυριεύει, εμπνέοντας στους ανθρώπους στους οποίους έχει οποιαδήποτε επιρροή, μοχθηρία και πεισματική κακία εναντίον των πλησίον τους. Αμοιβαίες εχθρότητες εκεί, όπου θα έπρεπε να κυριαρχούν αμοιβαίες συμπάθειες και εξυπηρετήσεις, είναι αποτελέσματα και αποδείξεις της εχθρότητας

του σατανά εναντίον ολόκληρου του ανθρωπίνου γένους. Μεταβάλλει τον άνθρωπο σε λύκο, σε αρκούδα, σε τίγρη, σε διάβολο απέναντι στον όμοιό του. Όπου ο σατανάς κυριαρχεί πνευματικά, μέσω των επιθυμιών εκείνων, οι οποίες στρατεύονται στα μέλη του ανθρώπου, της υπερηφάνειας, του φθόνου, της κακεντρέχειας, της εκδίκησης, μεταβάλλει τον άνθρωπο σε ακατάλληλο και ανάξιο μέλος της κοινωνίας, που τόσο διαταράσσει την ησυχία και ασφάλειά της, όσο και ο δυστυχής αυτός δαιμονισμένος, τον οποίο ο Κύριος θεράπευσε.

Μαρκ.5,6. ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ μακρόθεν[(1)] ἔδραμε καὶ προσεκύνησεν[(2)] αὐτόν,

Μετάφραση: *Όταν όμως είδε τον Ιησού από μακριά, έτρεξε και τον προσκύνησε.*

(1) Πλεονασμός συνηθισμένος στους συνοπτικούς (δ).

(2) Συνήθως ορμούσε εναντίον των άλλων με μανία, αλλά προς τον Ιησού έτρεξε με ευλάβεια. Ό,τι δεν μπορούσε να επιτευχθεί με αλυσίδες και δεσμά σιδερένια, επιτεύχθηκε με την αόρατη επέμβαση του χεριού του Χριστού. Η μανία του αιφνίδια κατευνάστηκε. «Διότι, πράγματι, μαστιγώνονταν (οι δαίμονες) και καίγονταν αόρατα και έπασχαν αφόρητα, από την παρουσία εκείνη» (β). Τον προσκύνησε όχι ο δαίμονας, αλλά ο ασθενής, αφού η δύναμη του σατανά προς στιγμήν ανεστάλη.

Μαρκ.5,7. καὶ κράξας φωνῇ μεγάλῃ λέγει· τί ἐμοὶ καὶ σοί[(1)], Ἰησοῦ, υἱὲ τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου[(2)]; ὁρκίζω[(3)] σε τὸν Θεόν, μή με βασανίσῃς[(4)].

Μετάφραση: *Και κραυγάζοντας με δυνατή φωνή είπε: Ποιά σχέση υπάρχει ανάμεσα σε σένα και σ' εμένα, και τι ζητάς από μένα, Ιησού, Υιέ του Θεού του υψίστου; Σε εξορκίζω στο όνομα του Θεού, ο οποίος με άφησε ελεύθερο για την περίοδο της ζωής αυτής, μη με βασανίσεις και μη με διώξεις από εδώ που έχω ευχάριστη διαμονή.*

(1) «Δες το θρασύδειλο γένος των δαιμόνων, πώς αρχίζουν μεν από την θρασύτητα λέγοντας· τι δουλειά έχεις εσύ με μας; τελειώνουν όμως με δειλία. Επειδή η θεία φύση του Μονογενούς, τούς κατέκαιγε με ανέκφραστη φωτιά, λένε: Ήλθες... να μας βασανίσεις» (Κ).

(2) Να μία φράση, την οποία είπε ο διάβολος σαν να ήταν άγιος. Δεν ήταν απλώς μία αγαθή φράση, αλλά μία αληθινή ομολογία, ένας μεγάλος λόγος, άγνωστος στους

πολλούς, αλλά και σε αυτούς ακόμη τους μαθητές όχι εξολοκλήρου κατανοητός. Θα δουν πολλά θαύματα ακόμη οι μαθητές, θα ακούσουν ακόμη πολλά από το στόμα του Διδασκάλου, για να κάνει ο Πέτρος την καλή ομολογία, για την οποία θα του πει ο Κύριος, ότι «σάρκα και αίμα (άνθρωπος) δεν του αποκάλυψε αυτήν, αλλά ο Πατέρας στους ουρανούς» (Ματθ. ιστ 16). Δεν είναι παράδοξο να ακούσει κάποιος τους καλύτερους λόγους να βγαίνουν από τα χειρότερα στόματα. Μολονότι «κανείς δεν μπορεί να πει, Κύριε Ιησού, παρά μόνο με το Πνεύμα το Άγιο» (Α Κορ. ιβ 3), παρ' όλ' αυτά να που εδώ και από τα πονηρά πνεύματα γίνεται η ομολογία αυτή. Όχι λοιπόν με βάση κενά λόγια, αλλά από τα έργα τους πρέπει να αναγνωρίζουμε τους διάφορους ανθρώπους. Όχι η γνώση, αλλά η αγάπη διακρίνει τους αγίους από τους δαίμονες. Και οι διάβολοι γνωρίζουν και πιστεύουν και ομολογούν τον Χριστό Υιό του Θεού. Και όμως μένουν διάβολοι.

(3) Στους κλασσικούς συγγραφείς σημαίνει=κάνω όρκο, ενώ στους αλεξανδρινούς έχει την ίδια έννοια με το δικό μας: εξορκίζω.

(4) «Βάσανο νομίζουν οι δαίμονες το να βγουν από τον άνθρωπο. Για αυτό λένε, Μη βασανίσεις, δηλαδή, μη μας βγάλεις από την κατοικία μας, δηλαδή τον άνθρωπο· αλλά και για άλλο λόγο, διότι νόμιζαν, δηλαδή, ότι λόγω της υπερβολής αυτών που τολμούσαν, δεν θα τους ανεχτεί, αλλά θα τους παραδώσει ήδη από εδώ στην κόλαση» (Θφ). «Επειδή, δηλαδή, τους έπιασε (τους δαίμονες) να διαπράττουν τα φοβερά εκείνα και παράνομα και να διαφθείρουν και να τιμωρούν με κάθε τρόπο το πλάσμα το δικό του, νόμιζαν (οι δαίμονες) ότι αυτός (ο Ιησούς), λόγω της υπερβολής αυτών που γίνονταν, δεν θα περιμένει τον καιρό της τιμωρίας (στην κόλαση)» (β). Ο δαίμονας δεν θέλει είτε και μόνο να διωχτεί από τον άνθρωπο, είτε και κάποια δεύτερη πρόσθετη τιμωρία που θα επιβληθεί μετά το διώξιμο (b). Είπε προηγουμένως ο σατανάς «τι δουλεία έχω εγώ με σένα Ιησού». Και είπε μία αλήθεια, όχι όμως και ολόκληρη την αλήθεια. Είπε μία αλήθεια. Διότι πράγματι οι δαίμονες δεν έχουν καμία σχέση με τον Χριστό ως Σωτήρα. «Διότι είναι φανερό, ότι δεν έρχεται να βοηθήσει αγγέλους» που ξέπεσαν «ο Κύριος», «αλλά να βοηθήσει τους απογόνους του Αβραάμ» (Εβρ. β 16). Ούτε έχουν, ούτε υπάρχει ελπίδα να έχουν σχέση ή ωφέλεια από το Χριστό. Ω πόσο βάθος έχει το μυστήριο αυτό της αγάπης του Θεού! Οι πεσμένοι άνθρωποι έχουν τόση σχέση με το Χριστό, ενώ οι πεσμένοι άγγελοι δεν έχουν καμία. Δεν είπε όμως και ολόκληρη την αλήθεια ο δαίμονας. Εάν δεν έχουν τίποτα με τον Χριστό ως Σωτήρα, έχουν όμως πολλά με αυτόν ως υπέρτατο Κριτή. Και αυτό το γνωρίζουν καλά. Για αυτό και ο δαίμονας στο τέλος, σύμφωνα με άλλον

ευαγγελιστή, παραπονιέται εναντίον του Ιησού, ότι ήλθε πριν τον καθορισμένο καιρό να βασανίσει αυτούς. Οσοδήποτε συγκαλυμμένα, το λέει και δεν μπορεί να αρνηθεί, ότι μία ημέρα ο Χριστός θα είναι ο κριτής τους.

Μαρκ.5,8. ἔλεγε[(1)] γὰρ αὐτῷ· ἔξελθε τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον[(2)] ἐκ τοῦ ἀνθρώπου.

Μετάφραση: *Του είπε μάλιστα "μη με βασανίσεις", διότι ο Κύριος του έλεγε: Δαιμονικό ακάθαρτο πνεύμα, βγες από τον άνθρωπο.*

(1) Στις διακοπές των λόγων του δαίμονα που παρεμβλήθηκαν (σ) ή και από μακριά διαβίβασε σε αυτόν μέσω πνευματικής οδού και εσωτερικά ο Σωτήρας την παραγγελία αυτή και δεν μπορούσε ο δαίμονας να αντισταθεί εναντίον της (δ).

(2) «Σαν έναν διατάζει τους πολλούς δαίμονες» (Ζ). Ήταν μεν πολλοί οι δαίμονες, αλλά υποτάσσονταν σε έναν που είχε υπεροχή, ο οποίος και κατ' εξοχήν φαίνεται συνεχώς και αδιάκοπα να βρίσκεται σε επαφή με την λεγεώνα της οποίας ήταν αρχηγός (b).

Μαρκ.5,9. καὶ ἐπηρώτα αὐτόν· τί ὄνομά σοι; καὶ ἀπεκρίθη λέγων[(1)]· λεγεὼν ὄνομά μοι, ὅτι πολλοί ἐσμεν[(2)].

Μετάφραση: *Τον ρώτησε ακόμη ο Ιησούς: Ποιό είναι το όνομά σου; Κι εκείνος του αποκρίθηκε: Το όνομά μου είναι Λεγεών, δηλαδή ταξιαρχία στρατιωτών. Κι έχω αυτό το όνομα, διότι εδώ μέσα είμαστε πολλοί.*

(1) «Τον άνθρωπο μεν ρωτούσε, αλλά η ερώτηση πήγαινε στο πλήθος των δαιμόνων μέσα του· για αυτό και το πλήθος αυτών απάντησε» (Ζ). «Ρωτά, βεβαίως, αυτόν ο Κύριος, όχι για να μάθει ο ίδιος, αλλά για να μάθουν οι άλλοι άνθρωποι, το πλήθος των δαιμόνων που κατοικούσαν μέσα του. Επειδή, δηλαδή, φαινόταν ένας, δείχνει ο Χριστός με πόσους εχθρούς πάλευε ο ταλαίπωρος εκείνος άνθρωπος» (Θφ). Ο Χριστός μπορούσε όλα τα πεσμένα αστέρια να φωνάξει ονομαστικά, όπως και τον εωσφόρο μαζί με όσους ήταν γύρω του. Αλλά ρωτά τώρα αυτούς, έτσι ώστε, από το πλήθος αυτών, να διδαχτούν και να συγκινηθούν οι παριστάμενοι.

(2) «Ονομαζόταν λεγεώνα, λόγω του πλήθους» (Ζ). Εάν σε μία και μόνη φωλιά έμεναν τόσοι πολλοί, πόσοι πρέπει να είναι σε όλο τον κόσμο! (b). Λεγεώνα είναι

όνομα στρατιωτών με όπλα. Οι δαίμονες πολεμούν εναντίον του Θεού και της δόξας του, εναντίον του Χριστού και του ευαγγελίου του, εναντίον των ανθρώπων και της αγιότητάς τους και της ευτυχίας τους.

Μαρκ.5,10. καὶ παρεκάλει αὐτὸν πολλὰ ἵνα μὴ ἀποστείλῃ αὐτοὺς ἔξω τῆς χώρας[(1)].

Μετάφραση: *Και παρακαλούσε πολύ τον Ιησού να μην τους στείλει έξω από τη χώρα εκείνη.*

(1) Μπορεί να εκφράζει την προτίμηση του δαίμονα, οπότε στο ερώτημα γιατί οι δαίμονες προτιμούν την χώρα εκείνη, θα έχουμε υπ' όψη ό,τι ο Γρότιος είπε: Διότι στη χώρα εκείνη κατοικούσαν πολλοί αποστάτες, Ιουδαίοι, οι οποίοι είχαν αποξενώσει τους εαυτούς τους από τη διαθήκη του Θεού και είχαν παραδώσει τους εαυτούς τους στην εξουσία του σατανά. Κάποιοι, επίσης, πρόσθεσαν, ότι ο σατανάς εκ πείρας γνώριζε τις διαθέσεις και τα ήθη του λαού της χώρας εκείνης και για αυτό προτιμά να παραμένει μεταξύ αυτών (Henry). Μπορεί όμως να εκφράζει και την προτίμηση του δαιμονισμένου, ο οποίος παρακαλεί να μείνει μέσα στο περιβάλλον της πατρίδας του (σ).

Μαρκ.5,11. ἦν δὲ ἐκεῖ[(1)] ἀγέλη χοίρων[(2)] μεγάλη βοσκομένη πρὸς τῷ ὄρει·

Μετάφραση: *Εκεί λοιπόν κοντά στο βουνό ήταν ένα μεγάλο κοπάδι χοίρων που έβοσκε.*

(1) Δεν αναφέρεται εάν η αγέλη ανήκε σε Ιουδαίους ή εθνικούς.

(2) Το να τρώει κάποιος χοιρινά κρέατα ήταν απαγορευμένο από το νόμο (Λευϊτ. ια 7,Δευτ. ιδ 8). Η σάρκα και το αίμα του χοίρου θεωρούνταν από την Π.Δ. ως ειδωλολατρικές προσφορές και ως μολύσματα (Ησ. ξε 4,ξστ 3,17 και Α΄ Μακ. α 47) (σ). Η παρουσία των ακάθαρτων αυτών ζώων, των τόσο απεχθών στους Ιουδαίους, δείχνει το και από άλλες πηγές γνωστό, ότι η χώρα κατοικούνταν από μικτό πληθυσμό, στον οποίο οι εθνικοί ήταν το επικρατέστερο στοιχείο (γ).

Μαρκ.5,12. καὶ παρεκάλεσαν αὐτὸν πάντες[(1)] οἱ δαίμονες λέγοντες[(2)]· πέμψον ἡμᾶς εἰς τοὺς χοίρους, ἵνα εἰς αὐτοὺς εἰσέλθωμεν[(3)].

Μετάφραση: *Κι όλοι οι δαίμονες τον παρακάλεσαν λέγοντας: Στείλε μας στους χοίρους, για να μπούμε σ' αυτούς.*

(1) Σαν με ένα στόμα και μία γνώμη (b).

(2) Το υποκείμενο εδώ μεταβάλλεται. Ενώ πριν ο άνθρωπος μιλούσε μέσω του δαίμονα, τώρα οι δαίμονες μιλούν μέσω του ανθρώπου (γ).

(3) Δες την κακοποιό διάθεση των δαιμόνων και ποια ευχαρίστηση δοκιμάζουν στο να προκαλούν καταστροφές. Μη μπορώντας τώρα να βασανίζουν ανθρώπους μπαίνοντας στα σώματά τους, ζητούν να τους βλάψουν με την καταστροφή των ζώων τους· επιδιώκουν όμως με αυτό να βλάψουν και τις ψυχές τους, παρουσιάζοντας τον Χριστό στους Γαδαρηνούς με το πνίξιμο τω χοίρων, ως πρόσωπο επίφοβο. Τέτοια κακεντρεχή σχέδια και προθέσεις υποκρύπτει στο αίτημά του αυτό, ο παλαιός αυτός και λεπτός σε πανουργίες όφις (φίδι).

Μαρκ.5,13. καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς[(1)] εὐθέως ὁ Ἰησοῦς. καὶ ἐξελθόντα τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα εἰσῆλθον εἰς τοὺς χοίρους[(2)]· καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημνοῦ[(3)] εἰς τὴν θάλασσαν· ἦσαν δὲ ὡς δισχίλιοι· καὶ ἐπνίγοντο[(4)] ἐν τῇ θαλάσσῃ.

Μετάφραση: *Κι ο Ιησούς έδωσε αμέσως την άδεια στα δαιμόνια να μπουν στους χοίρους. Και το έκανε αυτό διότι οι χοιροβοσκοί που είχαν τα ζώα αυτά, τα έτρεφαν παραβαίνοντας το μωσαϊκό νόμο, που απαγόρευε το χοιρινό κρέας ως ακάθαρτο, και συνεπώς βρίσκονταν σε παρανομία και αμαρτία. Τότε λοιπόν τα ακάθαρτα πνεύματα βγήκαν από τον άνθρωπο και μπήκαν στους χοίρους. Και όρμησε το κοπάδι εκείνο των χοίρων με ασυγκράτητη μανία να πέσει από το γκρεμό κάτω στη λίμνη. Ήταν μάλιστα οι χοίροι περίπου δύο χιλιάδες· και πνίγονταν μέσα στη λίμνη.*

(1) Έτσι παρείχε την ευκαιρία στους Γαδαρηνούς να αντιληφθούν πόσο κακοποιοί και πεισματικοί εχθροί είναι οι δαίμονες, οπότε να οδηγηθούν να γίνουν φίλοι του Ιησού, ο οποίος μόνος μπορούσε να βάλει αυτούς κάτω από τον έλεγχό του και να δεσμεύσει αυτούς. Αλλά εκείνοι υπέκυψαν μάλλον στις εισηγήσεις του πονηρού και μολονότι δεν αποπειράθηκαν να κακοποιήσουν τον Ιησού, τον παρακάλεσαν όμως να απομακρυνθεί από τα σύνορά τους.

(2) Οι οποίοι, ως ακάθαρτα ζώα σύμφωνα με τον νόμο, αποτελούσαν τη στιγμή εκείνη την αρμόζουσα διαμονή των ακάθαρτων πνευμάτων. «Μάθε, λοιπόν, ότι οι

δαίμονες δεν έχουν εξουσία ούτε εναντίον των χοίρων, και πολύ περισσότερο εναντίον των ανθρώπων, αν δεν επιτρέψει ο Θεός. Να συλλογιστείς, επίσης, ότι και στους ανθρώπους που ζουν σαν γουρούνια και κυλιούνται στο βούρκο της ηδονής, σε αυτούς μπαίνουν οι δαίμονες και τους ρίχνουν στον γκρεμό της απώλειας, στη θάλασσα αυτής της ζωής, και πνίγονται» (Θφ).

(3) Ορμή καταστρεπτική και ολέθρια. Έτσι ο σατανάς ωθεί με βιασύνη και τον λαό στην αμαρτία. Βάζει στους ανθρώπους ανυπομονησία στο να εκτελέσουν όσο το δυνατόν γρηγορότερα ό,τι κακό αποφάσισαν, και το οποίο στο τέλος θα προκαλέσει λύπη και ντροπή σε αυτούς. Και από την μανία, με την οποία οι χοίροι ορμούν στον γκρεμό, μπορεί κάποιος να συμπεράνει με ποια δύναμη ενεργεί το πνεύμα το πονηρό «στους γιους της ανυπακοής», όταν με τόσες τρελές και ολέθριες επιθυμίες σπρώχνει με παραφορά αυτούς σε πράξεις που αντιτίθενται όχι μόνο προς την θρησκεία, αλλά και προς την κοινή λογική και προς το πρόσκαιρο και επίγειο συμφέρον τους. Με την ίδια δύναμη και βιασύνη ωθεί αυτούς και προς την καταστροφή τους, διότι είναι ο Απολλύων (=αυτός που απολλύει=καταστρέφει) και ο Αβαδδών, ο μέγας καταστροφέας.

(4) «Όπως ακριβώς δεν λυπήθηκαν τους χοίρους, έτσι, ούτε τον άνθρωπο εκείνον θα λυπούνταν, αν δεν ήταν η θεία δύναμη που τον διατηρούσε σώο· οι δαίμονες, δηλαδή, επειδή είναι εχθροί, θα μας έσφαζαν στη στιγμή, αν ο Θεός δεν μας διατηρούσε σώους» (Θφ). Πόσα οφείλουμε στην προστασία του Θεού και στην παρέμβαση των αγαθών αγγέλων για την προφύλαξή μας από τα κακοποιά πνεύματα. Δεν είμαστε ούτε άχυρο απέναντι στη δύναμη των πνευματικών μας εχθρών. Αλλά με τον Κύριο και με την δύναμη της ισχύος του, μπορούμε να τους αντιμετωπίσουμε και όταν ακόμη είναι λεγεώνες ολόκληρες. Αποτελεί μεγάλη ενίσχυση για κάθε άνθρωπο του Θεού να γνωρίζει, ότι παρόλο που η δύναμη του διαβόλου είναι πολύ μεγάλη, παρ' όλ' αυτά περιορίζεται και δεν εξισώνεται με την κακεντρέχειά του, μόνο και μόνο διότι βρίσκεται υπό τον έλεγχο του Κυρίου μας Ιησού, του εξόχως πιστού και ισχυρού φίλου και Σωτήρα μας. Ο σατανάς και τα όργανά του δεν μπορούν να προχωρήσουν πέρα από τα όρια, εντός των οποίων η αγαθότητά του επιτρέπει σε αυτούς να κινηθούν. Από το παράδειγμα μάλιστα του Ιώβ, πειθόμαστε ότι ο Κύριος για σοφούς και άγιους σκοπούς επιτρέπει τις προσπάθειες του λυσσασμένου σατανά και ανέχεται τις από αυτόν βλάβες των εκλεκτών του, κατευθύνει όμως όλα αυτά για καλό τους, αφήνοντας την κακεντρέχεια του σατανά να κινείται εντός των γραμμών, οι οποίες

υπηρετούν τις σοφές και αγαθές βουλές του. Οι δαίμονες δεν είναι μόνο αιχμάλωτοι του Χριστού, αλλά είναι και υποτελείς του.

Μαρκ.5,14. καὶ οἱ βόσκοντες τοὺς χοίρους ἔφυγον καὶ ἀπήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς[(1)]· καὶ ἐξῆλθον[(2)] ἰδεῖν τί ἐστι τὸ γεγονός.

Μετάφραση: *Τότε αυτοί που έβοσκαν τους χοίρους έφυγαν και ανήγγειλαν το γεγονός στους κατοίκους της πόλεως και σ' όσους έμεναν στα χωράφια. Και οι κάτοικοι βγήκαν να δουν τι ήταν αυτό που έγινε.*

(1) Η πόλη ήταν η γειτονική, τα Γέρασα, ενώ αγροί είναι τα αγροτικά σπίτια ή καλύβες που γειτόνευαν με την πόλη (γ)

(2) Οι κάτοικοι γενικώς.

Μαρκ.5,15. καὶ ἔρχονται πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ θεωροῦσι[(1)] τὸν δαιμονιζόμενον καθήμενον καὶ ἱματισμένον καὶ σωφρονοῦντα[(2)], τὸν ἐσχηκότα τὸν λεγεῶνα, καὶ ἐφοβήθησαν[(3)].

Μετάφραση: *Και ήλθαν κοντά στον Ιησού και είδαν τον δαιμονισμένο, που είχε πρωτύτερα μέσα του τη λεγεώνα των δαιμόνων, να κάθεται ντυμένος και να έχει σωστά τα μυαλά του. Και φοβήθηκαν από την παρουσία του θαυματουργού Κυρίου, καθώς τον αισθάνονταν πολύ ανώτερό τους.*

(1) Το ρήμα εκφράζει θέα αξιοσημείωτων και αξιοθαύμαστων γεγονότων ή αντικειμένων (γ).

(2) Ενώ προηγουμένως έτρεχε χωρίς ανάπαυση, ρούχα και έξω από τον εαυτό του και το λογικό του. Αυτοί που έδιναν μαρτυρία για το θαύμα, ίσως είχαν δώσει σε αυτόν στο μεταξύ ρούχα (b).

(3) Με αφορμή το θαύμα, αναγνωρίζοντας την υπερφυσική δύναμη του Ιησού, κυριεύτηκαν από φόβο.

Μαρκ.5,16. καὶ διηγήσαντο αὐτοῖς οἱ ἰδόντες πῶς ἐγένετο[(1)] τῷ δαιμονιζομένῳ καὶ περὶ τῶν χοίρων[(2)].

Μετάφραση: *Κι εκείνοι που είδαν τα όσα είχαν συμβεί, τους διηγήθηκαν τι συνέβη στο δαιμονισμένο και πως πνίγηκαν οι χοίροι.*

(1) «Πώς έγινε σε αυτόν η μεταβολή και πώς έγινε πάλι μυαλωμένος» (Ζ).

(2) «Πώς αυτοί καταστράφηκαν» (Ζ).

Μαρκ.5,17. καὶ ἤρξαντο παρακαλεῖν αὐτὸν ἀπελθεῖν[(1)] ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν.

Μετάφραση: *Κι επειδή φοβούνταν μήπως πάθουν κι άλλο μεγαλύτερο κακό, άρχισαν να τον παρακαλούν να φύγει απ' τα σύνορά τους.*

(1) «Διότι φοβήθηκαν μήπως πάθουν και τίποτα χειρότερο. Επειδή, δηλαδή, έχασαν τους χοίρους και αφού λυπήθηκαν για αυτήν την απώλεια, δεν επιθυμούν και την παρουσία του Κυρίου» (Θφ). Έτσι οι σαρκικές καρδιές παραγνωρίζουν τις δίκαιες κρίσεις του Θεού. Αντί μέσω αυτών να επιστρέψουν προς αυτόν, απομακρύνονται ακόμη περισσότερο από αυτόν. Υπάρχουν πάρα πολλοί, οι οποίοι προτιμούν τους χοίρους τους παρά τον Σωτήρα τους και έτσι προσπερνούν τον Χριστό και την σωτηρία που δίνει. Επιθυμούν ο Χριστός να αναχωρήσει από τις καρδιές τους και δεν ανέχονται ο λόγος του να πάρει κάποια θέση σε αυτές, διότι αυτός και ο λόγος του θα είναι η καταστροφή των κτηνωδών επιθυμιών τους, των χοίρων δηλαδή στους οποίους παραδίδουν τις καρδιές τους για να τρέφονται αυτοί με αυτές. Για αυτό δίκαια ο Χριστός θα πει στο μέλλον σε εκείνους που τώρα λένε στον παντοδύναμο, φύγε από εμάς: «Φύγετε από μπροστά μου οι καταραμένοι».

Μαρκ.5,18. καὶ ἐμβαίνοντος αὐτοῦ εἰς τὸ πλοῖον παρεκάλει αὐτὸν ὁ δαιμονισθεὶς ἵνα μετ᾽ αὐτοῦ ᾖ[(1)].

Μετάφραση: *Και καθώς ο Ιησούς έμπαινε στο πλοίο για να φύγει, εκείνος που ήταν άλλοτε δαιμονισμένος τον παρακαλούσε να τον ακολουθήσει, για να μένει μαζί του.*

(1) «Από τη μία, από ευγνωμοσύνη· από την άλλη όμως, και επειδή φοβόταν τους δαίμονες, μήπως αν τον έβρισκαν χωρίς τον Χριστό, πηδήξουν πάλι πάνω του» (Ζ).

Μαρκ.5,19. καὶ οὐκ ἀφῆκεν αὐτόν[(1)], ἀλλὰ λέγει αὐτῷ· ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου πρὸς τοὺς σοὺς[(2)] καὶ ἀνάγγειλον αὐτοῖς ὅσα σοι ὁ Κύριος[(3)] πεποίηκε καὶ ἠλέησέ σε[(4)].

Μετάφραση: *Ο Ιησούς όμως δεν τον άφησε, αλλά του είπε: Πήγαινε στο σπίτι σου κοντά στους δικούς σου και διηγήσου σ' αυτούς όσα σου έκανε ο Κύριος και πόσο σε ελέησε, αφού σε ελευθέρωσε από τόσο πλήθος δαιμόνων.*

(1) «Ο Κύριος, όμως, τον στέλνει στο σπίτι του, δείχνοντας σε αυτόν ότι ακόμη και αν δεν είναι ο ίδιος παρών (ο Ιησούς), αλλά η δύναμή του και η επίβλεψή του θα τον φυλάξει» (Θφ).

(2) «Έτσι ώστε να γίνει διδάσκαλος του θαύματος σε όσους βρίσκονταν στο σπίτι του και στην πατρίδα του» (Ζ).

(3) «Δεν είπε ότι, όλα όσα σου έκανα, αλλά, Όσα ο Κύριος σου έκανε, αποδίδοντας το θαύμα στον Πατέρα και διδάσκοντάς μας να αποδίδουμε στο Θεό τα κατορθώματα» (Ζ). «Έτσι και εσύ, όταν κάνεις κάτι καλό, να αφιερώνεις την πράξη όχι στον εαυτό σου αλλά στο Θεό» (Θφ). Αντίθετα με την μυστικότητα την οποία σε προηγούμενα θαύματα επέβαλλε ο Κύριος, συνιστά τώρα την δημοσιότητα της θεραπείας. Αυτό οφείλεται στο ότι η περιοχή αυτή δεν συχναζόταν από αυτόν, ούτε υπήρχαν σε αυτήν εχθροί του που θα ερεθίζονταν από την δημοτικότητα, την οποία προκαλούσαν τα θαύματά του, αλλά ούτε και φίλοι του υπήρχαν χωρίς κρίση και που θα παραφέρονταν από ασύνετο ενθουσιασμό, ούτε και λαός που εύκολα θα παρασυρόταν σε ξεσηκωμούς άκαιρους υπέρ του, που θα έβλαπταν το πνευματικό του έργο. Η αφήγηση λοιπόν από τον θεραπευμένο θα ήταν το μοναδικό κήρυγμα του ευαγγελίου προς το λαό (γ).

(4) Απαλλάσσοντάς σε από τη μάστιγα των δαιμόνων.

Μαρκ.5,20. καὶ ἀπῆλθε καὶ ἤρξατο κηρύσσειν ἐν τῇ Δεκαπόλει[(1)] ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς[(2)], καὶ πάντες ἐθαύμαζον.

Μετάφραση: *Κι εκείνος έφυγε κι άρχισε να διακηρύττει στις δέκα ελληνικές πόλεις που είχαν κτισθεί ανατολικά του Ιορδάνη τα όσα έκανε γι' αυτόν ο Ιησούς. Κι όλοι όσοι τον άκουγαν, θαύμαζαν.*

(1) Δες Ματθ. δ 25. Οι δέκα πόλεις, ανατολικά του Ιορδάνη, που ελευθερώθηκαν από τον Πομπήιο από την ιουδαϊκή κυριαρχία και ενώθηκαν με συμμαχία. Από τα

χρόνια της συριακής κατάκτησης ήταν ελληνιστικές και είχαν μπει κάτω από την εξουσία των Ιουδαίων από τους Μακκαβαίους (γ).

(2) «Ο μεν Χριστός, δείχνοντας μετριοφροσύνη, απέδωσε το έργο στον Πατέρα, ο θεραπευμένος όμως, από ευγνωμοσύνη, το απέδιδε αυτό στο Χριστό» (Ζ).

Στίχ. 21-43. Η θεραπεία της αιμορροούσης και η ανάσταση της κόρης του Ιαείρου

Πρβλ. καὶ Ματθ. θ' 18-26 καὶ τὰς ἐκεῖ ἑρμηνευτικὲς σημειώσεις.

Μαρκ.5,21. Καὶ διαπεράσαντος τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ πλοίῳ πάλιν εἰς τὸ πέραν[(1)] συνήχθη ὄχλος πολὺς ἐπ᾽ αὐτόν[(2)], καὶ ἦν παρὰ τὴν θάλασσαν.

Μετάφραση: *Όταν πέρασε ο Ιησούς με το πλοίο πάλι στην απέναντι όχθη, μαζεύτηκε πολύς λαός κοντά του, και ήταν πλάι στη λίμνη.*

(1) Δες και Ματθ. θ 18-26 και τις εκεί ερμην. σημειώσεις. Στη δυτική όχθη της λίμνης και όπως μπορεί κάποιος να συμπεράνει, στα περίχωρα της Καπερναούμ (σ).

(2) Αφού οι Γαδαρηνοί εκδήλωσαν την επιθυμία να αφήσει ο Κύριος την χώρα τους, ο Κύριος απέπλευσε από εκεί αμέσως. Σημείωσε ότι αν υπάρχουν μερικοί που απορρίπτουν το Χριστό, υπάρχουν και άλλοι έτοιμοι να υποδεχτούν αυτόν. Να εδώ μαζεύτηκε για υποδοχή του Ιησού όχλος πολύς.

Μαρκ.5,22. Καὶ ἔρχεται εἷς τῶν ἀρχισυναγώγων[(1)], ὀνόματι Ἰάειρος[(2)], καὶ ἰδὼν αὐτὸν πίπτει πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ[(3)]

Μετάφραση: *Έρχεται τότε ένας από τους άρχοντες της συναγωγής που λεγόταν Ιάειρος, κι όταν τον είδε, έπεσε γονατιστός μπροστά στα πόδια του.*

(1) Σύμφωνα με τον Schurer ο αρχισυνάγωγος πρέπει να διαχωρίζεται από τον άρχοντα της συναγωγής, ο οποίος είχε την γενική διεύθυνση των υποθέσεών της, ενώ ο αρχισυνάγωγος φρόντιζε για την λατρεία σε αυτήν και για τον καθορισμό των σε αυτήν αναγνωστών και κηρύκων. Ο Ματθαίος αποκαλεί τον Ιάειρο άρχοντα και ο Λουκάς χρησιμοποιεί τους δύο τίτλους χωρίς διάκριση. Αυτό οφείλεται στο ότι και τα δύο αξιώματα μπορούσαν να συμπίπτουν σε ένα και το ίδιο πρόσωπο. Γενικώς σε

κάθε συναγωγή υπήρχε ένας αρχισυνάγωγος και το «ένας από τους αρχισυνάγωγους» μπορεί να σημαίνει τον άνθρωπο που ανήκε στην τάξη αυτή (γ). Ο κανόνας όμως είχε και τις εξαιρέσεις του, διότι από το Πραξ. ιγ 15 μπορούμε να συμπεράνουμε, ότι κάθε συναγωγή είχε πολλούς τέτοιους, όπως οι δικοί μας επίτροποι των εκκλησιών (δ).

(2) Όταν ο Μάρκος έγραφε αυτό, ο Ιάειρος και η κόρη του ήταν δυνατόν να βρίσκονταν ακόμη ζωντανοί στην Παλαιστίνη. Αυτό αποτελεί ισχυρή απόδειξη της αξιοπιστίας του ευαγγελίου, αφού και τα ίδια τα ονόματα ονομάζονται στην αφήγηση του ευαγγελιστή (b). «Λέει, λοιπόν, και το όνομα του του αρχισυναγώγου για τους Ιουδαίους που ήξεραν αυτό που έγινε» (Θφ), «ώστε να γίνει το όνομα απόδειξη του θαύματος» (β).

(3) Η θλίψη φέρνει τον Ιάειρο συντετριμμένο και ταπεινωμένο μπροστά στον Ιησού. «Κύριε, στη θλίψη σε θυμηθήκαμε». Είναι αυτό ένας από τους σκοπούς, στους οποίους αποβλέπει η παιδαγωγία των θλίψεων. Στην ταραχή και ανησυχία της ζωής, πρέπει να επισκεπτόμαστε το Θεό. Ο θάνατος των αγαπημένων μας πρέπει να μας σύρει κοντά στο Χριστό, ο οποίος είναι η ζωή μας. Όταν υπάρχει θλίψη στις οικογένειές μας, δεν πρέπει να πέφτουμε εμβρόντητοι, αλλά όπως ο Ιώβ, πρέπει να πέφτουμε και να προσκυνούμε το Θεό.

Μαρκ.5,23. καὶ παρεκάλει αὐτὸν πολλά, λέγων ὅτι τὸ θυγάτριόν[(1)] μου ἐσχάτως ἔχει[(2)], ἵνα ἐλθὼν[(3)] ἐπιθῇς αὐτῇ τὰς χεῖρας, ὅπως σωθῇ καὶ ζήσεται.

Μετάφραση: *Κι άρχισε να τον παρακαλεί πολύ λέγοντας ότι η μικρή του κόρη βρίσκεται στα τελευταία της. Σε παρακαλώ λοιπόν, έλα να βάλεις πάνω της τα χέρια σου για να γιατρευθεί από την αρρώστια της και να ζήσει.*

(1) Τα υποκοριστικά αποτελούν ιδιαίτερο γνώρισμα του Μάρκου.

(2) «Αντί να πει: είναι στις τελευταίες ανάσες» (Ζ). Μεγάλη πίστη ώθησε τον Ιάειρο να χωριστεί από την κορούλα του, ενώ ήταν ετοιμοθάνατη (b). Είπε πρώτα αμέσως με το που ήλθε «είναι στα τελευταία της» (έτσι λέει ο Μάρκος)· αλλά μετά από λίγο, σύμφωνα με νέες ειδήσεις που μεταφέρθηκαν σε αυτόν, είπε «τώρα πέθανε» (έτσι λέει ο Ματθαίος).

(3) Ή «η σύνταξη του ρητού είναι σε υπερβατό σχήμα, δηλαδή «παρεκάλει αὐτὸν πολλά, ἵνα ἐλθὼν ἐπιθῇ αὐτῇ τὰς χεῖρας» και τα υπόλοιπα. Έπειτα πρέπει να μπουν

τα ενδιάμεσα λόγια» (Ζ). Ή το ἵνα ἐλθὼν … πρέπει να αποδοθεί συντακτικά στο «σου λέω αυτό» που εννοείται έξω από το κείμενο, έτσι ώστε αφού έλθεις… (δ)· η παράκλησή μου, λοιπόν, είναι: αφού έλθεις…

Μαρκ.5,24. καὶ ἀπῆλθε μετ᾽ αὐτοῦ(1)· καὶ ἠκολούθει αὐτῷ ὄχλος πολύς, καὶ συνέθλιβον(2) αὐτόν.

Μετάφραση: *Κι ο Ιησούς πήγε μαζί του. Πολύς λαός τότε άρχισε να τον ακολουθεί και τον στρίμωχναν απ' όλα τα μέρη.*

(1) Άλλος γιατρός δεν θα δεχόταν να πάει μαζί του, διότι ήταν πλέον πολύ αργά και δεν υπάρχει τίποτα πιο παράλογο από το να ζητά κάποιος φάρμακο και γιατρούς όταν ο θάνατος ήλθε ή εισβάλλει ραγδαία. Ο Χριστός όμως «πήγε μαζί του», διότι για τον Χριστό δεν είναι ποτέ αργά. Είναι γιατρός που μπορεί να επέμβει δραστικά και πριν το θάνατο, αλλά και μετά τον θάνατο, διότι αυτός είναι η ανάσταση και η ζωή. Έχει ζωή μέσα του και δίνει ζωή σε όποιους θέλει.

(2) «Ο Λουκάς είπε «συνέπνιγον», δηλαδή τον περιέβαλλαν σπρώχνοντάς τον» (Ζ).

Μαρκ.5,25. Καὶ γυνή τις(1) οὖσα ἐν ῥύσει αἵματος ἔτη δώδεκα,

Μετάφραση: *Ανάμεσά τους ήταν και μια γυναίκα που έπασχε δώδεκα χρόνια από αιμορραγία,*

(1) Η όλη διήγηση με τις λεπτομέρειές της, ιδιαιτέρως, μάλιστα, η περιγραφή της θεραπείας της αιμορροούσας παρουσιάζουν τον Μάρκο να υπερέχει από τους άλλους δύο συνοπτικούς σε ζωηρό ρεαλισμό (σ).

Μαρκ.5,26. καὶ πολλὰ παθοῦσα ὑπὸ πολλῶν ἰατρῶν(1) καὶ δαπανήσασα τὰ παρ᾽ ἑαυτῆς(2) πάντα, καὶ μηδὲν ὠφεληθεῖσα, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸ χεῖρον ἐλθοῦσα(3),

Μετάφραση: *η οποία ταλαιπωρήθηκε πολύ από την κακή θεραπεία πολλών ιατρών και ξόδεψε όλη την περιουσία της χωρίς να έχει καμία βελτίωση σε τίποτε, αλλά μάλλον προς το χειρότερο πήγαινε.*

(1) Δεν αρκούσε σε αυτήν το φοβερό πάθος, αλλά ταλαιπωρούνταν και από την κακή θεραπεία των γιατρών (δ).

(2) Είναι διαφορετικό από το «τὰ ἑαυτῆς», το οποίο σημαίνει: εκείνα, τα οποία είχε εκείνη δικά της. Ενώ το «τὰ παρ᾽ ἑαυτῆς»= τα όσα και με τις σχέσεις και τα μέσα της μπόρεσε να αποκτήσει επιπλέον (δ).

(3) Είναι συνηθισμένο οι άνθρωποι να καταφεύγουν στο Χριστό, αφού προηγουμένως κατέφυγαν μάταια στη βοήθεια των ανθρώπων και βρήκαν αυτούς γιατρούς χωρίς αξία. Παρ' όλα αυτά βρίσκουν σε αυτόν ασφαλές καταφύγιο, και εκείνοι ακόμη, οι οποίοι κατέστησαν αυτόν έσχατο καταφύγιό τους.

Μαρκ.5,27-28. ἀκούσασα περὶ τοῦ Ἰησοῦ[(1)], ἐλθοῦσα ἐν τῷ ὄχλῳ ὄπισθεν ἥψατο τοῦ ἱματίου αὐτοῦ· ἔλεγε γὰρ ἐν ἑαυτῇ ὅτι ἐὰν ἅψωμαι κἂν τῶν ἱματίων αὐτοῦ, σωθήσομαι[(2)].

Μετάφραση: *Αυτή όταν άκουσε για τον Ιησού ότι ενεργεί θαυματουργικές θεραπείες, ήλθε μέσα απ' τον κόσμο πίσω του κι άγγιξε το ένδυμά του. Διότι έλεγε μέσα της ότι και μόνο ν' αγγίξω τα ενδύματά του, θα σωθώ απ' την ασθένειά μου.*

(1) Υπάρχει και η γραφή: τα περί Ιησού=όσα αναφέρονταν στα θαύματα και τις θεραπείες του Ιησού.

(2) «Είναι πάρα πολύ πιστή η γυναίκα, αφού θεώρησε, ότι και από τα ρούχα θα ωφεληθεί» (Θφ). Ζητά, βεβαίως, να θεραπευτεί με αυτόν τον λαθραίο τρόπο, λόγω του ότι ήταν ακάθαρτη. Δες Λευϊτ. ιε 25-27 (γ). Η ασθένειά της ήταν τέτοια, ώστε ντρεπόταν δημόσια να μιλήσει για αυτήν και επιθυμούσε από ντροπή να είναι μυστική και η θεραπεία της.

Μαρκ.5,29. καὶ εὐθέως ἐξηράνθη ἡ πηγὴ[(1)] τοῦ αἵματος αὐτῆς, καὶ ἔγνω τῷ σώματι[(2)] ὅτι ἴαται ἀπὸ τῆς μάστιγος[(3)].

Μετάφραση: *Κι αμέσως σταμάτησε η αιμορραγία της, και κατάλαβε από τη μεταβολή που πήρε το σώμα της ότι θεραπεύθηκε από την αρρώστια που την βασάνιζε.*

(1) Δεν ελαττώθηκε απλώς. Συντελέστηκε ο ύψιστος βαθμός ακαριαίας ίασης και υγείας (b). Το ακαριαίο της ίασης αποτελεί απόδειξη του θαύματος. Διότι στις θεραπείες που επιτυγχάνονται με φυσικό τρόπο, οι άρρωστοι ανακτούν την υγεία τους αργά και βαθμιαία.

(2) «Κατάλαβε μέσω του σώματός της, το οποίο δεν υγραινόταν πλέον από τις σταγόνες, ότι έχει θεραπευτεί» (Ζ).

(3) «Είπε ότι η ασθένεια την «μαστίγωνε», και λόγω του πόνου και λόγω της ντροπής» (Ζ). «Μάστιγα ήταν η ρεύση του αίματος· έτσι θα πεις ότι και τα άλλα παθήματα τα σωματικά, είναι μάστιγες Θεού, ο οποίος μέσω αυτών, μαστιγώνει όσους αξίζουν την παιδαγωγία του. «Μαστιγώνει κάθε υιό, τον οποίο παραδέχεται»» (Ω).

Μαρκ.5,30. καὶ εὐθέως ὁ Ἰησοῦς ἐπιγνοὺς ἐν ἑαυτῷ[(1)] τὴν ἐξ αὐτοῦ δύναμιν ἐξελθοῦσαν[(2)], ἐπιστραφεὶς ἐν τῷ ὄχλῳ ἔλεγε· τίς μου ἥψατο τῶν ἱματίων[(3)];

Μετάφραση: *Αμέσως τότε ο Ιησούς πληροφορήθηκε εσωτερικά από τη θεία του φύση τη δύναμη που βγήκε απ' αυτόν, κι αφού στράφηκε προς το λαό είπε: Ποιος άγγιξε τα ενδύματά μου;*

(1) «Σωστά δεν είπε αισθάνθηκα, αλλά κατάλαβα. Διότι δεν είναι αισθητές οι δυνάμεις αυτές, αλλά ασώματες» (β). Το ἐν ἑαυτῷ σημαίνει «στο πνεύμα του το ανθρώπινο», στο οποίο έκανε γνωστό το έργο της η θεία φύση, η οποία λόγω της πίστης της γυναίκας θαυματούργησε. Η επίγνωση λοιπόν αυτή είναι άμεση ανακοίνωση στο ανθρώπινο πνεύμα του, ώστε να γίνει γνωστό και στην ανθρώπινη φύση του ό,τι η θεία φύση αντιλήφθηκε και ενήργησε (δ).

(2) «Πρέπει να διαβάσουμε με το υπερβατό συντακτικό σχήμα, δηλαδή: αφού κατάλαβε μέσα του την δύναμη που βγήκε από αυτόν» (Ζ). «Βγαίνει δύναμη από τον Χριστό, όχι μετακινούμενη τοπικά, αλλά και προς τους άλλους διαδίδεται και στον Χριστό μένει αμείωτη· όπως ακριβώς και τα μαθήματα· και στους δασκάλους μένουν και στους μαθητές παραδίδονται» (Θφ).

(3) Ρωτά όχι διότι αγνοούσε, αλλά για να προκαλέσει την ομολογία της γυναίκας, «για να δοξάσει την πίστη της γυναίκας» (Θφ) και για να οδηγήσει αυτήν σε πνευματικότερη σχέση με αυτόν και με σκοπό να ευεργετήσει αυτήν πνευματικά και

με τρόπο πληρέστερο και μονιμότερο (σ). Όπως οι μυστικές αμαρτίες, έτσι και οι μυστικές πράξεις της πίστης είναι γνωστές στον Ιησού.

Μαρκ.5,31. καὶ ἔλεγον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· βλέπεις τὸν ὄχλον συνθλίβοντά σε, καὶ λέγεις τίς μου ἥψατο[(1)];

Μετάφραση: *Οι μαθητές του όμως του έλεγαν: Βλέπεις ότι ο κόσμος σε στριμώχνει απ' όλα τα μέρη, κι εσύ λες, ποιος με άγγιξε;*

(1) «Ποιος με άγγιξε; Όχι με το χέρι, αλλά με την πίστη… Κάποιος με άγγιξε, λέει, με πλησίασε με το λογισμό της, μου συνομίλησε μέσω της πίστης, ήλθε ήρεμα και σιγά σιγά και πήρε από μένα την θεραπεία. Δεν με άγγιξαν αυτοί που με στριμώχνουν, διότι αυτοί δεν είναι δίπλα μου και με τη σκέψη τους» (β). «Και ίσως όπως ακριβώς στα φυσικά σώματα, υπάρχει σε μερικά φυσική έλξη προς κάποια άλλα, όπως ο μαγνήτης με το σίδερο και η αποκαλούμενη νάφθα (ακάθαρτο πετρέλαιο) με τη φωτιά, έτσι και αυτού του είδους η πίστη με την θεία δύναμη» (Ω).

Μαρκ.5,32. καὶ περιεβλέπετο ἰδεῖν τὴν τοῦτο ποιήσασαν[(1)].

Μετάφραση: *Αλλά ο Ιησούς παρατηρούσε γύρω για να δει εκείνη που το έκανε αυτό.*

(1) Με ερευνητικό βλέμμα ερευνούσε να δει αυτήν που τον άγγιξε και θεραπεύτηκε «για να καταλάβεις ότι πήρε την σωτηρία από αυτόν με την θέλησή του και όχι χωρίς τη θέλησή του» (β).

Μαρκ.5,33. ἡ δὲ γυνὴ φοβηθεῖσα καὶ τρέμουσα[(1)], εἰδυῖα ὃ γέγονεν ἐπ᾽ αὐτῇ, ἦλθε καὶ προσέπεσεν[(2)] αὐτῷ καὶ εἶπεν αὐτῷ[(3)] πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν.

Μετάφραση: *Η γυναίκα τότε με φόβο και τρόμο, επειδή γνώριζε τη θεραπεία που της είχε γίνει, ήλθε κι έπεσε γονατιστή μπροστά του και του είπε όλη την αλήθεια.*

(1) Το μεν «φοβήθηκε» αναφέρεται στο συναίσθημα το οποίο κυρίευσε την αιμορροούσα τη στιγμή που άκουσε τα λόγια του Κυρίου και είδε την σκόπιμη και επίμονη έρευνά του· το «τρέμοντας» φανερώνει την διαρκή κατάσταση την ώρα που,

αφού ήλθε, μιλούσε (δ). «Διότι, πράγματι, είχε φοβηθεί η γυναίκα σαν να έκλεψε την θεραπεία» (Θφ).

(2) Για όσους φοβούνται και τρέμουν τίποτα άλλο δεν υπάρχει καλύτερο, από το να ρίχνουν τους εαυτούς τους μπροστά στα πόδια του Κυρίου Ιησού, να ταπεινώνονται μπροστά του και να αναφέρουν τους φόβους και τις ανησυχίες τους σε αυτόν.

(3) «Διηγήθηκε όχι σε αυτόν που ήξερε, αλλά σε αυτούς που αγνοούσαν· διηγήθηκε, δηλαδή, μπροστά σε όλο τον λαό και ότι θεραπεύτηκε αμέσως» (β).

Μαρκ.5,34. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ· θύγατερ[(1)], ἡ πίστις σου σέσωκέ σε[(2)]· ὕπαγε εἰς εἰρήνην[(3)], καὶ ἴσθι ὑγιὴς ἀπὸ τῆς μάστιγός σου[(4)].

Μετάφραση: *Κι αυτός της είπε: Κόρη μου, η πίστη που είχες ότι θα θεραπευόσουν εάν άγγιζες το ένδυμά μου, σε έχει σώσει από την ασθένειά σου. Πήγαινε στο καλό ειρηνική και ήσυχη και να είσαι πάντα υγιής από την αρρώστια που σε βασάνιζε.*

(1) «Αποκαλεί την θεραπευμένη: κόρη του· λόγω της πίστης της» (β). Γυναίκες που πιστεύουν, είναι κόρες του Χριστού και τέτοιες θα τις ομολογήσει ο Κύριος.

(2) «Επομένως, αφού έμαθες ότι αιτία της σωτηρίας είναι η πίστη, αύξησε το σπέρμα. Διότι ο καθένας τόσο καρπώνεται, όσο πιστεύει» (β).

(3) «Πήγαινε αναπαυμένη. Αναπαύσου, διότι μέχρι τώρα, βεβαίως, ήσουν σε λύπες και ταραχές» (Θφ). Πήγαινε στο σπίτι σου σε κατάσταση ειρήνης. Είναι χαιρετισμός που χρησιμοποιείται σε αυτούς που φεύγουν και τους κατευοδώνουμε.

(4) «Αυτό ούτε ο Ματθαίος ούτε ο Λουκάς το έχουν προσθέσει· καθόλου παράξενο. Διότι έχουμε πει, ότι τα μη αναγκαία, κάποιοι μεν από τους ευαγγελιστές τα παρέλειπαν για συντομία· κάποιοι, όμως, τα έγραφαν και αυτά, για ακρίβεια. Είναι, λοιπόν, λογικό αυτοί και τα μεν θαύματα να τα αναφέρουν, τα λόγια όμως όχι όλα» (Ζ)

Μαρκ.5,35. Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος ἔρχονται ἀπὸ τοῦ ἀρχισυναγώγου[(1)] λέγοντες ὅτι ἡ θυγάτηρ σου ἀπέθανε· τί ἔτι σκύλλεις[(2)] τὸν διδάσκαλον[(3)];

Μετάφραση: *Κι ενώ ο Ιησούς μιλούσε ακόμη, έρχονται άνθρωποι από το σπίτι του αρχισυναγώγου λέγοντάς του ότι η κόρη σου πέθανε. Γιατί ενοχλείς ακόμη τον Διδάσκαλο και τον βάζεις στον κόπο να έλθει εκεί;*

(1) «Δηλαδή από το σπίτι του αρχισυναγώγου» (Ζ).

(2) «Με την έννοια του: απασχολείς, ενοχλείς» (Ζ). Το σκύλλω αρχικά σημαίνει γδέρνω και έπειτα στη Βίβλο και στη μεταγενέστερη ελληνική, ταράζω (γ).

(3) Υπήρχαν λοιπόν και στο σπίτι του Ιάειρου μαθητές του Ιησού (b), αλλά «επειδή είχαν ατελή πίστη στο Χριστό, θεωρούσαν, ότι όλες μεν τις ασθένειες μπορεί να τις θεραπεύει, αλλά να αναστήσει νεκρό δεν μπορεί· διότι δεν είχαν δει να έχει γίνει ένα τέτοιο θαύμα από αυτόν» (Ζ).

Μαρκ.5,36. ὁ δὲ ᾿Ιησοῦς εὐθέως ἀκούσας[(1)] τὸν λόγον λαλούμενον λέγει τῷ ἀρχισυναγώγῳ· μὴ φοβοῦ, μόνον πίστευε[(2)].

Μετάφραση: *Ο Ιησούς όμως, αμέσως μόλις άκουσε να λένε τα λόγια αυτά, λέει στον αρχισυνάγωγο: Μη φοβάσαι, μόνο εξακολούθησε να πιστεύεις στη δύναμή μου.*

(1) Υπάρχει και η γραφή: ο δε Ιησούς παρακούσας τον λόγον=με αμέλεια άκουσε (g), άκουσε χωρίς να δώσει σημασία στην είδηση αυτή, ή και τυχαία άκουσε τον λόγο που δεν απευθύνθηκε σε αυτόν (γ).

(2) «Επειδή κατάλαβε ότι η πίστη του αρχισυναγώγου αμβλύνθηκε, διότι παρασύρθηκε από τα λόγια τους, του προσθέτει θάρρος και τον επαναφέρει από την ασθένεια της πίστης του» (Ζ). Οι ασθένειες και οι θάνατοι μπήκαν στον κόσμο με την αμαρτία και παρακοή του πρώτου Αδάμ. Αλλά με τη χάρη του νέου Αδάμ και τα δύο αυτά νικήθηκαν τελείως. Ο Χριστός αφού θεράπευσε ανίατο νόσημα, προχωρά για να θριαμβεύσει και εναντίον του θανάτου, όπως στην αρχή του κεφαλαίου θριάμβευσε απέναντι στην αυθάδη και σκληρή λεγεώνα των δαιμόνων.

Μαρκ.5,37. καὶ οὐκ ἀφῆκεν αὐτῷ οὐδένα συνακολουθῆσαι εἰ μὴ Πέτρον καὶ ᾿Ιάκωβον καὶ ᾿Ιωάννην[(1)] τὸν ἀδελφὸν ᾿Ιακώβου[(2)].

Μετάφραση: *Και δεν άφησε κανένα να τον ακολουθήσει παρά μόνο τον Πέτρο και τον Ιάκωβο και τον Ιωάννη τον αδελφό του Ιακώβου.*

(1) Είναι η πρώτη φορά από τις διάφορες περιστάσεις, στις οποίες ο Ιησούς εκλέγει προνομιακά τον κύκλο αυτόν των τριών από τον εκλεγμένο κύκλο των 12. Δες και θ 2, ιδ 33 (σ).

(2) Ο Ιωάννης καθορίζεται ως αδελφός του Ιακώβου. Ή, διότι ο Ιάκωβος ήταν ο μεγαλύτερος αδελφός και ο νεότερος Ιωάννης δεν ήταν ακόμη πιο γνωστός από τον μεγαλύτερο (δ). Ή, διότι ο Μάρκος έγραψε το ευαγγέλιό του σε εποχή κατά την οποία διατηρούνταν ακόμη νωπό στη μνήμη των μαθητών το μαρτύριο του Ιακώβου (b).

Μαρκ.5,38. καὶ ἔρχεται εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀρχισυναγώγου, καὶ θεωρεῖ θόρυβον, καὶ κλαίοντας καὶ ἀλαλάζοντας[(1)] πολλά[(2)],

Μετάφραση: *Κι έρχεται στο σπίτι του αρχισυναγώγου και βλέπει θόρυβο κι αναστάτωση και ανθρώπους να κλαίνε και να θρηνούν δυνατά.*

(1) Ονοματοποιημένη λέξη από το αλαλά, κραυγή που βγαίνει κυρίως από τους στρατιώτες που ορμούν σε μάχη, μεταγενέστερα όμως χρησιμοποιείται και για άλλες κραυγές που εκφράζουν ποικίλα συναισθήματα. Αλλού στην Κ.Δ. χρησιμοποιείται μόνο στο Α΄ Κορ. ιγ 1 για να δηλώσει τον ήχο του κυμβάλου. Εδώ μπαίνει έξυπνα για να δείξει τον μονότονο θρήνο των θρηνωδών που πληρώνονταν (γ). Τον μεγαλύτερο θόρυβο φαίνονται εδώ να προκαλούν οι γείτονες και οι επαγγελματίες θρηνωδοί και αυλητές. Από αυτό φαίνεται, ότι η θορυβώδης λύπη δεν είναι πάντοτε και η μεγαλύτερη. Εκείνη η λύπη είναι βαθύτερη και περισσότερο συντριπτική, η οποία κατατρώει σιωπηλά την καρδιά, χωρίς να επιζητά μάρτυρες.

(2) Με επιρρηματική έννοια=πολύ, δυνατά, έντονα (δ). Να πώς η θρησκεία παρέχει παρηγοριά, ενώ η αθρησκεία ετοιμάζει την διάβρωση και συντριβή της καρδιάς. Το ειδωλολατρικό πνεύμα και η ολιγοπιστία επιβαρύνουν και καθιστούν δυσβάσταχτη τη θλίψη, την οποία ο Χριστιανισμός προσπαθεί να καταπραΰνει.

Μαρκ.5,39. καὶ εἰσελθὼν λέγει αὐτοῖς· τί θορυβεῖσθε καὶ κλαίετε[(1)]; τὸ παιδίον οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύδει[(2)],

Μετάφραση: *Κι αφού μπήκε στο σπίτι, τους είπε: Γιατί με τους θρήνους σας κάνετε τόσο θόρυβο και κλαίτε; Το παιδί δεν πέθανε, αλλά κοιμάται.*

(1) Πρόκειται για τον θεατρικό θόρυβο και θρήνο των θρηνωδών, ο οποίος παρέσυρε και τους θλιμμένους συγγενείς σε θορυβώδεις εκδηλώσεις της πραγματικής τους θλίψης.

(2) Ο Ιησούς λέγοντας αυτά δεν είχε δει ακόμη το παιδί και συνεπώς η πραγματική έννοια των λόγων του δεν αποκλείει, ότι αυτό ήταν πράγματι νεκρό (σ). «Το είπε αυτό, πρώτον μεν, για να παρηγορήσει τη λύπη τους· έπειτα, και για να διδάξει, ότι για εκείνους μεν έχει πεθάνει, ενώ για αυτόν κοιμάται· διότι, πράγματι, εκείνοι μεν δεν μπορούσαν να αναστήσουν αυτήν· αυτός όμως και με το παραπάνω… σαν ακριβώς ύπνο θα διώξει τον θάνατο, ως κύριος του θανάτου και ως ζωή» (Ζ). «Έδειχνε, δηλαδή, ότι τους πεθαμένους τόσο εύκολα τους σηκώνει όταν θέλει, όπως άλλος τους κοιμισμένους. Ταυτόχρονα όμως, αφαιρεί και την αλαζονεία για το γεγονός, λέγοντας ότι κοιμάται αυτή που είχε πεθάνει και χωρίς να υποσχεθεί με ευθύ τρόπο ότι θα την αναστήσει» (β). Άλλωστε εφόσον προσδοκούμε ανάσταση νεκρών, ο θάνατος είναι ύπνος. Δεν είναι ύπνος της ψυχής, η οποία διατηρεί την συνείδηση και ενεργητικότητά της. Αλλά είναι ύπνος του σώματος, το οποίο είναι ξαπλωμένο στον τάφο ήσυχο και σιωπηλό. Ο ύπνος είναι ένας σύντομος θάνατος και ο θάνατος ένας μακρός ύπνος. Προπαντός για τους δίκαιους θα μπορούσε να βεβαιωθεί, ότι κοιμούνται με τον Χριστό (Α΄Θεσ. δ 14). Αναπαύονται όχι μόνο από τον κόπο και τον μόχθο της νύχτας της παρούσας ζωής, αλλά και μαζί με την ελπίδα χαρμόσυνης αφύπνισης κατά το πρωί της ανάστασης, όταν θα σηκωθούν με αναψυχή σε νέα ζωή, πλούσια ντυμένοι και ένδοξα στεφανωμένοι για να μην κοιμηθούν ποτέ πλέον. Η μελέτη της αλήθειας αυτής είναι ικανή να μετριάσει την θλίψη μας για τον θάνατο αγαπημένων μας προσώπων. Μην πεις για αυτά, ότι χάθηκαν. Όχι· αλλά προπορεύτηκαν από εμάς. Μην πεις ότι θανατώθηκαν και χάθηκαν. Όχι· αλλά ξάπλωσαν να κοιμηθούν.

Μαρκ.5,40. καὶ κατεγέλων αὐτοῦ[(1)]. ὁ δὲ ἐκβαλὼν[(2)] πάντας παραλαμβάνει τὸν πατέρα τοῦ παιδίου καὶ τὴν μητέρα καὶ τοὺς μετ᾽ αὐτοῦ[(3)], καὶ εἰσπορεύεται ὅπου ἦν τὸ παιδίον ἀνακείμενον[(4)],

Μετάφραση: *Κι εκείνοι τον περιγελούσαν. Αυτός όμως, αφού τους έβγαλε όλους έξω, παίρνει μαζί του τον πατέρα του κοριτσιού και τη μητέρα και τους τρεις μαθητές που ήταν μαζί του, και μπαίνει εκεί που ήταν το παιδί ξαπλωμένο.*

(1) «Τον κορόιδευαν επειδή έλεγε, ότι κοιμάται η πεθαμένη, ενώ ήξεραν ότι πέθανε, όπως είπε ο Λουκάς» (Ζ). Οι άνθρωποι αυτοί ζούσαν στην Καπερναούμ και

γνώριζαν τον χαρακτήρα του Χριστού, ότι ουδέποτε είπε απερίσκεπτο ή ανόητο λόγο. Ήξεραν και πόσα θαύματα είχε ενεργήσει. Έτσι ώστε και αν τα λόγια, τα οποία στην περίπτωση αυτή είπε, τους φαίνονταν ακατανόητα, έπρεπε, αν μη τι άλλο, να δείξουν κάποια επιφύλαξη και να περιμένουν σιωπηλοί, να δουν τι θα επακολουθούσε. Έσπευσαν να εκδηλώσουν διάθεση να γελοιοποιήσουν τα λόγια του Ιησού και γελοιοποιήθηκαν αυτοί. Εκείνα τα λόγια και τα έργα του Χριστού, που μας φαίνονται εκ πρώτης όψεως ακατανόητα, για κανένα λόγο δεν πρέπει να θεωρούνται από εμάς ως λιγότερο σεβαστά και αξιοθαύμαστα. Πρέπει να προσκυνούμε το μυστήριο των θείων λόγων και όταν ακόμη μας παρουσιάζεται ότι αντιφάσκει με ό,τι εμείς με την μικρή μας διάνοια θεωρούμε ως αξιόπιστο και υπερβολικά λογικό.

(2) Τους έβγαλε όλους. Όπου η λύπη του κόσμου κυριαρχεί, είναι δύσκολο να μπει εκεί ο Χριστός με τις παρηγοριές του. Αυτοί που σκληρύνουν τους εαυτούς τους με την θλίψη και όπως η Ραχήλ δεν θέλουν να παρηγορηθούν, θα έπρεπε να θυμούνται τον Ιησού που βγάζει έξω, αυτούς που θορυβούν και κλαίνε, από το σπίτι του Ιαείρου και να θυμούνται ότι λέει και προς αυτούς: «Γιατί κάνετε θόρυβο και κλαίτε; Κάντε θέση για αυτόν, ο οποίος είναι η παρηγοριά του Ισραήλ και φέρνει μαζί του ισχυρές παρηγοριές, ικανές να νικήσουν τελείως την σύγχυση και τυραννία της κοσμικής αυτής λύπης, που κατατρώει τα σπλάχνα και παραλύει την ψυχή, αρκεί να γίνουν αυτές δεκτές από τις καρδιές σας».

(3) «Αυτούς που μπήκαν επιπλέον μαζί του· εννοεί βεβαίως τον Πέτρο και τον Ιάκωβο και τον Ιωάννη. Τον μεν πατέρα λοιπόν και την μητέρα της κόρης, τούς πήρε σαν θεατές του θαύματος ως δικούς της· ενώ τους μαθητές, ως δικούς του· τους άλλους όμως όλους τους έβγαλε έξω» (Ζ). Ο λόγος για τον οποίο μόνο τους λίγους αυτούς πήρε ο Ιησούς ως μάρτυρες του θαύματος, ταυτίζεται με εκείνον, για τον οποίο και προηγουμένως συνιστούσε μυστικότητα σε σχέση με τις υπερφυσικές θεραπείες του. Γινόταν, μάλιστα, τώρα ο λόγος αυτός περισσότερο επιβεβλημένος, εξαιτίας της έκτακτης φύσης του θαύματος αυτού. Δες Μάρκ. α 45 (γ).

(4) Στο δωμάτιο που ήταν ξαπλωμένη, ανάσκελα δηλαδή, η κόρη (δ).

Μαρκ.5,41. καὶ κρατήσας τῆς χειρὸς[(1)] τοῦ παιδίου λέγει αὐτῇ· ταλιθά, κοῦμι[(2)]· ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, τὸ κοράσιον[(3)], σοὶ λέγω[(4)], ἔγειρε.

Μετάφραση: *Τότε έπιασε το χέρι του παιδιού και του λέει: "Ταλιθά, κούμι", που σημαίνει: Κοριτσάκι, σε σένα μιλώ, σήκω.*

(1) «Κρατά το χέρι, για να βάλει μέσα της δύναμη» (Θφ), «δείχνοντας, ότι και η πανάγια σάρκα του δίνει ζωή στους νεκρούς» (Ζ). Ο αρχιερέας του νόμου, ο οποίος ήταν τύπος του Χριστού, απαγορευόταν να πλησιάσει νεκρό (Λευϊτ. κα 10-11). Ο Χριστός όμως άγγιξε τη νεκρή. Η λευϊτική ιερωσύνη εγκαταλείπει τους νεκρούς στην ακαθαρσία τους και για αυτό τηρεί τον εαυτό της σε απόσταση από αυτούς, μη μπορώντας καμία θεραπεία να προσφέρει σε αυτούς. Ο Χριστός όμως έχοντας την δύναμη να ανασταίνει τους νεκρούς είναι ανώτερος από τους μολυσμούς από αυτούς και για αυτό δεν διστάζει να αγγίξει αυτούς. Κράτησε το χέρι του παιδιού και αυτό αναστήθηκε. Τόσο εύκολα, τόσο γρήγορα τόσο αποτελεσματικά συντελέστηκε το θαύμα. Όχι με προσευχή, όπως έπραξαν ο Ηλίας και ο Ελισσαίος (Γ΄ Βασ. ιζ 21 και Δ΄Βασ. δ 33), αλλά με απλή επαφή και προσταγή. Εκείνοι ενήργησαν ως δούλοι. Αυτός ενήργησε ως Υιός, ως Θεός, στον οποίο ανήκουν οι δρόμοι του θανάτου.

(2) Ο Πέτρος είχε εντυπώσει στη μνήμη του με ακρίβεια τα λόγια, τα οποία είπε ο Κύριος και από το στόμα του Πέτρου ο Μάρκος παρέλαβε αυτά (b). Ο Κύριος, λοιπόν, μίλησε εδώ στα αραμαϊκά ή στα συροχαλδαϊκά, στη γλώσσα δηλαδή που μιλιόταν τότε στην Παλαιστίνη.

(3) Σε διαταγή, είναι ονομαστική=εσύ το κοριτσάκι (δ).

(4) Προσθέτει το «σε σένα λέω» για να χαρακτηρίσει το έντονο και προστακτικό ύφος της εντολής (δ).

Μαρκ.5,42. καὶ εὐθέως[(1)] ἀνέστη τὸ κοράσιον καὶ περιεπάτει· ἦν γὰρ[(2)] ἐτῶν δώδεκα. καὶ ἐξέστησαν ἐκστάσει μεγάλῃ[(3)].

Μετάφραση: *Κι αμέσως σηκώθηκε το κοριτσάκι κι άρχισε να περπατά. Διότι δεν ήταν πολύ μικρό, αλλά δώδεκα ετών και είχε ηλικία αρκετή ώστε να περπατά ελεύθερα. Και γέμισαν όλοι με έκπληξη και θαυμασμό μεγάλο.*

(1) Όχι βαθμιαία, αλλά αμέσως πήρε πίσω τη συνείδησή της (b).

(2) Αιτιολογεί το περιεπάτει. Είχε δηλαδή ηλικία αρκετά μεγάλη, ώστε να μπορεί να περπατά.

(3) Και το «έκστασις» και το «μεγάλη» συνδεδεμένα φανερώνουν τον μεγάλο βαθμό του θαυμασμού και της έκπληξης.

Μαρκ.5,43. καὶ διεστείλατο[(1)] αὐτοῖς πολλὰ ἵνα μηδεὶς γνῷ τοῦτο· καὶ εἶπε δοθῆναι αὐτῇ φαγεῖν[(2)].

Μετάφραση: *Και τους διέταξε αυστηρά και έντονα να μη μάθει κανείς το θαύμα αυτό. Κι επειδή το κοριτσάκι λόγω της ασθενείας του είχε μείνει αρκετές ημέρες νηστικό, είπε να του δώσουν να φάει.*

(1) «Με την έννοια του: έδωσε διαταγή» (Ζ) έντονα και ισχυρά.

(2) Για να «βεβαιώσει την ανάσταση» (Θφ), «για να μην νομίσουν αυτοί, ότι είναι φάντασμα η αναστημένη. Διότι για αυτό, ούτε ο ίδιος δίνει σε αυτήν να φάει, αλλά αφήνει τους γονείς να κάνουν αυτό» (Ζ). Με το φαγητό εμφανιζόταν το κορίτσι ότι αποκαταστάθηκε όχι μόνο στη ζωή, αλλά και σε καλή κατάσταση υγείας, ώστε ανέκτησε πλήρως και την όρεξη για φαγητό (Henry). Ίσως επίσης λόγω της ασθένειάς της πριν, δεν θα μπορούσε για αρκετές ημέρες να πάρει τροφή και εξαντλημένη τώρα από ασιτία, κινδύνευε να λιποθυμήσει (σ).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ’ (6)

Στίχ. 1-6. Οι Ναζαρηνοί και ο Ιησούς.

Πρβλ. καὶ Ματθ. ιγ 53-58 καὶ τὰς ἐκεῖ ἑρμηνευτικὲς σημειώσεις.

Μαρκ.6,1. Καὶ[(1)] ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν[(2)] καὶ ἦλθεν εἰς τὴν πατρίδα ἑαυτοῦ· καὶ ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ[(3)].

Μετάφραση: *Κατόπιν αναχώρησε από εκεί και ήλθε στην πατρίδα του, τη Ναζαρέτ. Και οι μαθητές του τον ακολούθησαν.*

(1) Δες και Ματθ. ιγ 53-58 και τις εκεί ερμην. σημειώσεις. Δυσκολίες παρουσιάζονται εδώ ως προς τις σχέσεις, στις οποίες βρίσκονται οι αφηγήσεις του παρόντος επεισοδίου του Κυρίου μεταξύ τους, ιδιαίτερα κατά την θέση, την οποία ο καθένας από τους 3 ευαγγελιστές καθορίζει σε αυτό σε σχέση με τα συμφραζόμενα. Ο Λουκάς τοποθετεί αυτό στην αρχή της δημόσιας δράσης του Κυρίου, μολονότι κάνει κάποιον υπαινιγμό και για τα θαύματα που ήδη έγιναν από αυτόν στην Καπερναούμ (Λουκ. δ 23). Ο Ματθαίος τοποθετεί την αφήγηση μετά την οριστική εγκατάσταση του Κυρίου στην Καπερναούμ και μετά την διδασκαλία των παραβολών. Ο Μάρκος πάλι τοποθετεί την διήγηση σε συμφραζόμενα διαφορετικά από τον Ματθαίο. Οι αφηγήσεις δεν μπορούν χρονολογικά να εναρμονιστούν, παρά μόνο εάν υποθέσουμε, ότι ο Κύριος επισκέφτηκε επανειλημμένα την Ναζαρέτ και η αποδοκιμασία του από τους συμπολίτες του δεν έγινε μόνο μία φορά. Παρουσιάζεται πιθανό να δεχτούμε ότι ο Κύριος επισκέφτηκε επανειλημμένως τους δικούς του στην πατρίδα του, παρόλο που πολλοί από τους νεότερους ερμηνευτές, κρίνοντας τα περιστατικά και τις λεπτομέρειες των τριών αφηγήσεων, βρίσκουν αυτά εξολοκλήρου να συμπίπτουν και συνεπώς να αναφέρονται στην ίδια επίσκεψη. Εναντίον όμως της τελευταίας αυτής εκδοχής, αντιλέγει το γεγονός, ότι σύμφωνα με την επίσκεψη που εξιστορεί ο Λουκάς, επιχείρησαν να φονεύσουν τον Κύριο καταγκρεμίζοντάς τον, ενώ στην επίσκεψη που αναφέρουν οι Ματθαίος και Μάρκος, τίποτα τέτοιο δεν σημειώθηκε. Είναι αξιοσημείωτο ότι ο Χριστός δεν εγκαταλείπει αυτούς που αρνούνται να δεχτούν αυτόν, με την πρώτη τους άρνηση, αλλά επανειλημμένα καλεί αυτούς στην σωτηρία μέσω αυτού. Έτσι και σε μας στέκεται στην πόρτα της ψυχής μας κρούοντας επίμονα, για να ανοίξουμε αυτήν για να μπει στην καρδιά μας. Αλίμονο! Θα είμαστε αναπολόγητοι, εάν δεν δεχτούμε την σε μας προσφερόμενη χάρη του. Πώς θα δικαιολογηθούμε για την προς αυτόν περιφρόνηση;

(2) Πιθανώς αποφεύγοντας τις εκδηλώσεις του λαϊκού ενθουσιασμού για το καταπληκτικό θαύμα.

(3) Ήλθε λοιπόν ως διδάσκαλος ή ραββί, έχοντας ήδη ορισμένο κύκλο μαθητών, που τον ακολουθούσε. «Μεταβαίνει στην πατρίδα του, όχι επειδή αγνοούσε ότι θα τον περιφρονήσουν, αλλά για να μην μπορούν ύστερα να λένε ότι, αν ερχόταν, θα πιστεύαμε σε αυτόν» (Θφ). Έρχεται «κάνοντας φανερή την αχάριστη περιφρόνησή τους» (β).

Μαρκ.6,2. καὶ γενομένου σαββάτου ἤρξατο[(1)] ἐν τῇ συναγωγῇ διδάσκειν[(2)]· καὶ πολλοὶ[(3)] ἀκούοντες ἐξεπλήσσοντο[(4)] λέγοντες· πόθεν τούτῳ[(5)] ταῦτα[(6)]; καὶ τίς ἡ σοφία[(7)] ἡ δοθεῖσα αὐτῷ, καὶ δυνάμεις[(8)] τοιαῦται διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ γίνονται;

Μετάφραση: *Κι όταν ήλθε η ημέρα του Σαββάτου, άρχισε να διδάσκει στη συναγωγή. Και πολλοί που τον άκουγαν, θαύμαζαν κι έλεγαν: Από πού τα κατέχει αυτά που βλέπουμε κι ακούμε; Και τί πράγμα είναι η σοφία αυτή που του δόθηκε; Και με ποιά δύναμη κάνει τέτοια θαύματα με τα χέρια του;*

(1) Έκανε την πρώτη διδασκαλία, έχοντας σκοπό να εξακολουθήσει και το επόμενο Σάββατο, αλλά εμποδίστηκε από την απιστία τους (δ). Το ότι άλλωστε περίμενε το Σάββατο για να κηρύξει, υποδηλώνει ότι δεν σημειώθηκε στη Ναζαρέτ συρροή, όπως αλλού, με το που ήλθε. Δεν του δόθηκε λοιπόν ευκαιρία να κηρύξει σε αυτούς, παρά μόνο όταν ήλθε η ημέρα του Σαββάτου.

(2) Δεν ήταν συγκεκριμένο το πρόσωπο που εκτελούσε το έργο αυτό στη συναγωγή, αλλά ο αρχισυνάγωγος μπορούσε να διαλέξει κάποιον, να διαβάσει τις περικοπές και να τις αναπτύξει (γ).

(3) Υπάρχει και η γραφή: και οι πολλοί=το πλήθος του λαού, με εξαίρεση κάποιους λίγους.

(4) Εκπλήσσονταν για την σε αυτόν παρατηρούμενη μεταβολή, τόσο στη διδασκαλία όσο και στα έργα.

(5) Βρίσκεται σε έντονη αντίθεση με τα έργα που επιτελούνται από αυτόν=αυτός ο άνθρωπος, τον οποίο γνωρίζουμε καλά και κανείς δεν περιμένει από αυτόν κάτι

καταπληκτικό και μεγάλο. Δεν είχε κατ' οίκον εκπαίδευση, ούτε είχε ταξιδέψει ποτέ, ούτε φοίτησε σε κάποια σχολή, ούτε κάθισε στα πόδια κάποιου από τους μεγάλους ραββίνους. Από πού λοιπόν προέρχονται αυτά; Δεν θαύμαζαν την διδασκαλία και σοφία του από μόνη της, αλλά την θαύμαζαν διότι ήταν δική του, θεωρώντας απίθανο να είναι αυτός τέτοιος διδάσκαλος.

(6) Τα λόγια (δ) ή, αυτά που βλέπουμε και που ακούμε.

(7) Ουράνιος ή δαιμονιώδης; Έστρεφαν εναντίον του ακριβώς αυτό, το οποίο ήταν υπέρ του. Διότι αν δεν ήταν εκούσια τυφλοί, θα έπρεπε να συμπεράνουν ότι, αφού από καμία ραββινική σχολή δεν είχε αποκτήσει τη μάθηση και σοφία του, ήταν από το Θεό φωτισμένος και εντεταλμένος.

(8) «Είναι ελλειπτική η πρόταση. Διότι λείπει το «από πού». Δηλαδή, και «από πού» γίνονται τέτοια υπερφυσικά έργα με τα χέρια του;» (Ζ). Οι ερωτήσεις προέρχονται από διάφορους ομίλους αντιδρούντων, από τους οποίους άλλοι μεν έλεγαν τη μία ερώτηση, άλλοι πάλι πρόβαλλαν εκείνη την ερώτηση (γ). Αναγνωρίζουν τις δύο μεγάλες αποδείξεις της προέλευσης του ευαγγελίου του, δηλαδή την θεία σοφία και την θεία δύναμη που επιβεβαιώνει και επισφραγίζει τα λόγια της σοφίας του και όμως δεν βγάζουν το από αυτές συμπέρασμα.

Μαρκ.6,3. οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τέκτων[(1)], ὁ υἱὸς τῆς Μαρίας[(2)], ἀδελφὸς δὲ Ἰακώβου καὶ Ἰωσῆ[(3)] καὶ Ἰούδα[(4)] καὶ Σίμωνος[(5)]; καὶ οὐκ εἰσὶν αἱ ἀδελφαὶ[(6)] αὐτοῦ ὧδε πρὸς ἡμᾶς; καὶ ἐσκανδαλίζοντο[(7)] ἐν αὐτῷ.

Μετάφραση: *Δεν είναι αυτός ο μαραγκός, ο γιος της Μαρίας και αδελφός του Ιακώβου και του Ιωσή και του Ιούδα και του Σίμωνα; Και δεν είναι εδώ μαζί μας οι αδελφές του; Και σκανδαλίζονταν μαζί του. Και δεν ήθελαν να τον παραδεχθούν ως προφήτη, αλλά τον παρατηρούσαν με καχυποψία.*

(1) Το μόνο χωρίο, στο οποίο ονομάζεται ο Κύριος τέκτων (μαραγκός). Στο παράλληλο χωρίο του Ματθαίου ονομάζεται «γιος του τέκτονος». Ο Ιουστίνος ο φιλόσοφος και μάρτυρας, αναφέρει ότι στις ημέρες του διασώζονταν δίκρανα, σβάρνες και άλλα είδη, για τα οποία λεγόταν, ότι είχαν κατασκευαστεί από τον Ιησού (σ). Έτσι ταπείνωσε τον εαυτό του και απέφυγε κάθε διαφήμιση, σαν πρόσωπο που πήρε μορφή δούλου και ήλθε να διακονήσει. Τόσο χαμηλά στάθηκε ο Λυτρωτής μας, όταν ήλθε να μας εξαγοράσει από τη χαμηλή κατάστασή μας. Συγχρόνως όμως τίμησε

τους περιφρονούμενους τότε εργάτες και ενθάρρυνε εκείνους, οι οποίοι με τον μόχθο τους και τον ιδρώτα τους κέρδιζαν το ψωμί τους, οσοδήποτε και αν οι κατά κόσμον μεγάλοι, τούς βλέπουν με αδιαφορία ή και περιφρόνηση.

(2) Ονομαζόταν Μαρία και όχι Βασίλισσα Μαρία ούτε Κυρία ή πριγκίπισσα Μαρία, αλλά απλώς Μαρία. Και αυτό το στρέφουν εις βάρος του, λες και οι άνθρωποι παίρνουν την πραγματική αξία τους από την ευγενική καταγωγή τους ή τους λαμπρούς τίτλους τους και σαν να μην είναι περισσότερο άξιοι τιμής εκείνοι, οι οποίοι από ταπεινά στρώματα κατορθώνουν με την δική τους αξία να γίνονται διάσημοι.

(3) Εξελληνισμένος τύπος του ονόματος Ιωσήφ.

(4) Είναι ο συγγραφέας της καθολικής επιστολής. Ο Ευσέβιος (Εκκλ. Ιστορ. ΙΙΙ 20) παραθέτει από τον Ηγήσιππο πληροφορία σχετικά με τα εγγόνια του Ιούδα, ότι ζούσαν στα χρόνια του Δομετιανού (81-96 μ.Χ.) και τιμούνταν πολύ στις εκκλησίες της Παλαιστίνης (σ).

(5) Διαδέχτηκε τον Ιάκωβο στην επισκοπή των Ιεροσολύμων και μαρτύρησε και αυτός, όπως ο αδελφός του (Ευσεβίου ΙΙΙ,11).

(6) Αγνοούνται τα ονόματά τους και μόνο από το παρόν χωρίο πληροφορούμαστε, ότι ήταν εγκατεστημένες στη Ναζαρέτ. Ούτε στο Πράξ. α 14 λέγεται κάτι για αυτές.

(7) «Ενώ θα έπρεπε να χαίρονται για αυτόν που αποτελούσε κόσμημα για την πατρίδα τους με τις διδασκαλίες και τα θαύματα, αυτοί σκανδαλίζονταν περισσότερο με αυτόν, επειδή καταγόταν από ασήμαντη γενιά» (Ζ). «Σκανδαλίζονταν, δηλαδή δεν μπορούσαν να πιστεύουν σε αυτόν, λόγω φθόνου» (Θφ). Θα φανταζόταν κάποιος, ίσως, ότι εάν ο Ιησούς κατέβαινε ανάμεσα στους κατοίκους της Ναζαρέτ από τα σύννεφα, χωρίς μητέρα και χωρίς κατά σάρκα καταγωγή, θα δέχονταν αυτοί αυτόν με μεγαλύτερο σεβασμό. Πλάνη. Διότι και στην Ιουδαία που δεν ήταν γνωστή η καταγωγή του, οι ίδιες αντιρρήσεις προβλήθηκαν εναντίον του. Δες Ιω. θ 29. Η πεισματική απιστία βρίσκει πάντοτε εύκολα ένοχες προφάσεις και δικαιολογίες.

Μαρκ.6,4 ἔλεγε δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ὅτι οὐκ ἔστι προφήτης ἄτιμος εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ[(1)] καὶ ἐν τοῖς συγγενέσι[(2)] καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ[(3)].

Μετάφραση: *Κι ο Ιησούς τους έλεγε ότι πουθενά δεν αρνούνται να τιμήσουν ένα προφήτη παρά μόνο στην πατρίδα του και στον κύκλο των συγγενών του κι εκείνων που μένουν στο σπίτι του.*

(1) «Γενικά, λέει ο Κύριος, ότι όλοι οι προφήτες είναι χωρίς τιμή στις πατρίδες τους» (Θφ). Δες και Ιω. δ 44 και τα σχετικά με τον Ιερεμία και τους άνδρες Αναθώθ στο Ιερεμ. ια 21. Η χρήση του γνωμικού αυτού από τον Κύριο υποδηλώνει και αξίωση ότι και αυτός συγκαταλέγεται στους προφήτες (σ).

(2) =στους θείους, στα ξαδέλφια κλπ. (δ).

(3) Στα αδέλφια που συγκατοικούν μαζί του. «Την μεν φράση «στην πατρίδα του», την είπε για όλη τη Ναζαρέτ, ενώ τη φράση «στους συγγενείς», για τους οποιουσδήποτε συγγενείς, ενώ τη φράση «στο σπίτι» την είπε για μόνους όσους ήταν οικογένειά το. Όλοι, δηλαδή, τον περιφρονούσαν, οι μεν ως συμπατριώτη, οι δε ως συγγενή και οι άλλοι ως πρόσωπο της οικογένειας» (Θφ).

Μαρκ.6,5. καὶ οὐκ ἠδύνατο[(1)] ἐκεῖ οὐδεμίαν δύναμιν ποιῆσαι, εἰ μὴ[(2)] ὀλίγοις ἀρρώστοις[(3)] ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας ἐθεράπευσε.

Μετάφραση: *Κι επειδή αυτοί απιστούσαν, η απιστία τους εμπόδιζε την ενέργεια της θαυματουργικής του δυνάμεως· γι' αυτό και δεν μπορούσε εκεί να κάνει κανένα από τα μεγάλα θαύματά του, παρά μόνο λίγους αρρώστους θεράπευσε, αφού έθεσε τα χέρια του επάνω τους.*

(1) «Δεν είπε «δεν ήθελε», αλλά «δεν μπορούσε», διότι στη δύναμη που ενεργούσε, συνέπραττε, από τη μία, η πίστη εκείνου στον οποίο ενεργούσε η δύναμη, εμποδιζόταν όμως, από την άλλη, να ενεργεί από την απιστία» (Ω). «Όχι επειδή αυτός ήταν αδύναμος, αλλά επειδή εκείνοι ήταν άπιστοι… Διότι στα θαύματα, χρειάζονται και η δύναμη αυτού που κάνει το θαύμα και η πίστη αυτών που το δέχονται. Διότι μαζί με τις άλλες σημασίες της φράσης «δεν μπορώ», συνηθίζουμε να ονομάζουμε αδυναμία και το εμπόδιο που γίνεται από οποιαδήποτε αιτία, όπως ακριβώς και εδώ. Εμπόδιζε, δηλαδή, αυτόν η απιστία αυτών που ευεργετούνταν. Δεν μπορούσε λοιπόν, με την έννοια του «εμποδιζόταν» και δεν έπρεπε με εξαναγκασμό να τους ευεργετεί» (Θφ). «Διότι δεν είναι καλή μία θεραπεία σε αυτούς που πρόκειται να βλαφτούν λόγω της απιστίας τους» (β). Η αδυναμία ήταν φύσης ηθικής και όχι από έλλειψη της απαιτούμενης δύναμης για επιτέλεση των θαυμάτων. Έλειπαν οι ηθικές συνθήκες για

επιτέλεση των θαυματουργιών (σ). Το ευαγγέλιο είναι δύναμη για σωτηρία, αλλά «σε καθέναν που πιστεύει» (Ρωμ. α 16). Έτσι ώστε εάν δεν ενεργούνται και σε μας έργα της θείας δύναμης, δεν οφείλεται αυτό σε έλλειψη ή εξασθένηση της χάριτος του Χριστού, αλλά στη δική μας ολιγοπιστία. «Με τη χάρη είμαστε σωσμένοι» και αυτό είναι υπερφυσικό έργο, αλλά «μέσω της πίστης» (Εφεσ. β 8).

(2) Το ει μη=αλλά μόνο. Δες Μάρκ. η 14 (δ).

(3) «Χωρίς να προσθέσει περισσότερα θαύματα λόγω της απιστίας τους. Διότι σε αυτούς, από τη μία, που δέχτηκαν τα πρώτα, προσφέρει άφθονα και τα δεύτερα, όπως ακριβώς έκανε στην περίπτωση των γνήσιων μαθητών, όπου εκεί παρουσίαζε πάντοτε τα μεγαλύτερα και πιο θαυμαστά θαύματα. Σε όσους όμως, από την άλλη, έδειξαν αχαριστία ως προς το πρώτο, δεν κάνει πλέον την προσθήκη του δευτέρου, διότι ξέρει ότι θα είναι ανώφελη η προσθήκη και δεν αρμόζει σε αυτούς που συμπεριφέρονται έτσι» (β). Έκανε, παρ' όλα αυτά, και μεταξύ αυτών κάποιες θεραπείες, διότι ήταν συμπαθής και αγαθός και προς τους αχάριστους και πονηρούς. Είναι χαρακτηριστικό γενναίας ψυχής και γνώρισμα γνήσιου ακόλουθου του Χριστού, να ευχαριστιέται να ευεργετεί, παρόλο που άδικα αρνούνται σε αυτόν κάθε αναγνώριση. Έκανε κάποιες θεραπείες «και νικούσε η δύναμη που ήταν μέσα του και με αυτόν τον τρόπο την απιστία τους» (Ω)

Μαρκ.6,6. καὶ ἐθαύμαζε[(1)] διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν. Καὶ περιῆγε τὰς κώμας[(2)] κύκλῳ διδάσκων.

Μετάφραση: *Κι απορούσε ο Κύριος με την απιστία τους, την οποία έβρισκε αδικαιολόγητη και βαριά, καθώς διέκρινε τα βάθη της καρδιάς τους. Και περιόδευε τριγύρω στα χωριά και δίδασκε.*

(1) Ο θαυμασμός αυτός του Κυρίου ανήκει στην ανθρώπινη φύση του. Είχε όμως ο Κύριος υπερφυσική διορατικότητα, με την οποία ερευνούσε τα βάθη των ανθρώπων και έτσι διέκρινε εδώ αυτήν την απιστία στην ίδια την πηγή και τα ελατήριά της. Για αυτό και ο θαυμασμός του προκαλούνταν ακόμη περισσότερο (γ). Είναι αξιοσημείωτο ότι δεν συναντούμε τον Χριστό να θαυμάζει παρά μόνο την πίστη των εθνικών, όπως στις περιπτώσεις του εκατόνταρχου και της Χαναναίας, καθώς και στην περίπτωση της απιστίας των συμπολιτών του. Η απιστία λοιπόν εκείνων, στους οποίους παρέχονται τα μέσα της χάριτος και απωθούν αυτά, είναι κατ' εξοχήν καταπληκτικό φαινόμενο.

(2) Παρ' όλα αυτά, ο Ιησούς παρείχε κάποια ευεργεσία και στην ιδιαίτερή του πατρίδα (b) αφού περιόδευσε στην περίχωρό της. «Ο Κύριος δεν δίδασκε μόνο στις πόλεις, αλλά και στα χωριά, ώστε εμείς να μάθουμε να μην περιφρονούμε τους μικρούς, ούτε πάντοτε να ζητάμε τις μεγάλες πόλεις, αλλά να σπέρνουμε τον λόγο έστω και στα πιο ασήμαντα χωριουδάκια» (Θφ). «Περιόδευε ο Ιησούς πόλεις και χωριά, ώστε και όλοι οι δεκτικοί να δεχτούν την είσοδο της πίστης και αυτοί που δεν πείθονταν να μην έχουν καμία απολογία για την ανυπακοή τους» (β). Μερικές φορές το ευαγγέλιο του Χριστού βρίσκει καλύτερη υποδοχή στις κωμοπόλεις και τα χωριά, όπου υπάρχει λιγότερος πλούτος και χλιδή και επίδειξη, παρά στις πολυάνθρωπες πόλεις.

Στίχ. 7-13. Η αποστολή των δώδεκα μαθητών.

Πρβλ. καὶ Ματθ. ι 1 - ια 1 καὶ τὰς ἐκεῖ ἑρμηνευτικὲς σημειώσεις.

Μαρκ.6,7. Καὶ προσκαλεῖται τοὺς δώδεκα[(1)], καὶ ἤρξατο[(2)] αὐτοὺς ἀποστέλλειν δύο δύο[(3)], καὶ ἐδίδου αὐτοῖς ἐξουσίαν τῶν[(4)] πνευμάτων τῶν ἀκαθάρτων,

Μετάφραση: *Και προσκαλεί τους δώδεκα μαθητές του κι άρχισε να τους αποστέλλει σε περιοδεία δύο - δύο. Και τους έδινε εξουσία και δύναμη να βγάζουν από τους δαιμονισμένους τα ακάθαρτα πνεύματα.*

(1) Δες και Ματθ. ι 1-ια 1 και τις εκεί ερμην. σημειώσεις. Η πρόσκληση αυτή των 12 αποβλέπει στην διεύρυνση του έργου, το οποίο ήδη άρχισε αυτός. Στην περιοδεία του αυτή που άρχισε ο Κύριος, καλεί σε συνεργασία τους 12 για να ακουστεί το κήρυγμα του ευαγγελίου σε όσο το δυνατόν ευρύτερο κύκλο (γ). Μέχρι τότε συναναστρέφονταν με τον Ιησού, άκουσαν την διδασκαλία του, είδαν τα θαύματά του. Και τώρα αποφασίζει να χρησιμοποιήσει κάπως αυτούς. Πήραν για να μεταδώσουν, έμαθαν, για να διδάξουν και άλλους. Δεν πρέπει πάντοτε να σπουδάζουμε σε ακαδημίες, για να αποκτούμε γνώσεις. Οφείλουμε και να κηρύττουμε, για να ευεργετούμε και τους άλλους με τη γνώση, την οποία αποκτήσαμε.

(2) Το ήρξατο αποτελεί χαρακτηριστικό του Μάρκου και κάνει τον λόγο ζωηρότερο (δ).

(3) Εβραϊκός τρόπος έκφρασης, αντί να πει: ανά δύο. Μόνος ο Μάρκος σημειώνει την λεπτομέρεια αυτή. «Δύο-δύο για να παρηγορούνται μεταξύ τους» (Ζ) «για να είναι και προθυμότεροι. Διότι αν, από τη μία, έστελνε έναν, ο ένας εκείνος θα ήταν απρόθυμος. Πάλι, αν έστελνε περισσότερους από δύο, δεν θα αρκούσε ο αριθμός των Αποστόλων για πολλά χωριά. Στέλνει λοιπόν δύο. Διότι είναι καλύτεροι οι δύο, πιο πολύ από τον έναν, λέει ο Εκκλησιαστής» (Θφ). Ανά δύο, έτσι ώστε με το στόμα 2 μαρτύρων να σταθεί κάθε λόγος και για να συντροφεύουν ο ένας τον άλλον, όταν θα βρίσκονταν ξένοι ανάμεσα σε ξένους και να ενισχύουν και να ενθαρρύνουν τις καρδιές ο ένας του άλλου και να βοηθούν και να συμπληρώνουν ο ένας τον άλλον εάν ο ένας παρέλειπε κάτι από εκείνα που έπρεπε να λεχθούν· και να επιβλέπουν ο ένας τον άλλον στη συμπεριφορά τους. «Αυτό, το να υπηρετούν δηλαδή το κήρυγμα ανά δύο, φαίνεται ότι είναι θέλημα του Θεού αρχαίο, από την εποχή του Μωϋσή και του Ααρών όταν βγήκε ο λαός από την γη της Αιγύπτου. Διότι έβγαλε, λέει, ο Θεός τον Ισραήλ με το χέρι του Μωϋσή και του Ααρών. Αλλά και ο Ιησούς του Ναυή και ο Χάλεβ του Ιεφονή, οι οποίοι και οι δύο αφού ομονόησαν ηρέμησαν τον λαό που οργιζόταν από τους δέκα. Και ο Ελδάδ και ο Μωδάδ και οι δύο μονιασμένοι προφήτευαν στη σκηνή. Αλλά και ύστερα τον Παύλο και τον Βαρνάβα τους έστειλε στα έθνη και αυτοί ήταν παράδειγμα των δύο που θα συμφωνούσαν στη γη. Θα εφαρμόσεις, επίσης, σε όλους αυτούς και το ρητό «αδελφός που βοηθιέται από αδελφό είναι σαν οχυρή πόλη». Και το· «είναι καλύτεροι οι δύο από τον έναν». Το ότι, επίσης, οι δώδεκα είχαν τοποθετηθεί ανά δύο, το δείχνει και ο Ματθαίος που στον κατάλογό τους, τούς έβαλε σε ζευγάρια» (Ω). Δύο-δύο, δηλαδή 6 ζευγάρια (b).

(4) Με το άρθρο χαρακτηρίζει αυτά ως τα γνωστά σε όλους, από τα βάσανα και τη βλάβη, την οποία προκαλούν στους ανθρώπους (δ).

Μαρκ.6,8. καὶ παρήγγειλεν αὐτοῖς ἵνα μηδὲν αἴρωσιν εἰς ὁδὸν εἰ μὴ ῥάβδον μόνον[(1)], μὴ πήραν, μὴ ἄρτον, μὴ εἰς τὴν ζώνην χαλκόν[(2)],

Μετάφραση: *Τους έδωσε μάλιστα την εντολή να μην παίρνουν τίποτε στο δρόμο τους παρά μόνο, το πολύ - πολύ, ένα ραβδί· ούτε σακίδιο, ούτε ψωμί ούτε καν χάλκινα νομίσματα στη ζώνη τους,*

(1) Στον Ματθαίο ο Κύριος παρουσιάζεται να απαγορεύει και αυτήν. Ή «πρώτα μεν, λοιπόν, διέταξε αυτό όπως είπαν ο Ματθαίος και ο Λουκάς, ύστερα όμως παραχώρησε σε αυτούς να φορέσουν μόνα τα σανδάλια και να έχουν ραβδί για να

φυλάνε τα πόδια τους και να στηρίζουν το σώμα, συγκαταβαίνοντας στην αδυναμία τους λόγω της ταλαιπωρίας από την οδοιπορία» (Θφ). Ή, πιο σωστά, «Το σχετικό με το ραβδί, θα μπορούσε κάποιος να πει ότι ειπώθηκε σαν επιτρεπόμενο, λόγω του ότι πρόσθεσε «παρά ένα ραβδί μόνο». Δεν θέλω, δηλαδή, λέει, να κουβαλάτε τίποτα μαζί σας, παρά μόνο έστω ένα ραβδί» (β). Όχι ραβδί για άμυνα και μάχη, αλλά ραβδί που θα σας στηρίζει στις οδοιπορίες. Ο Κύριος δηλαδή παρείχε οδηγίες και έδωσε εντολές αποβλέποντας στην απλότητα της εξάρτησης, την οποία έπρεπε να έχουν στην περιοδεία τους οι Απόστολοι, ελεύθεροι από κάθε βάρος και απαλλαγμένοι από κάθε φροντίδα για την συντήρησή τους. Το «ει μη ράβδον μόνον» ισοδυναμεί εδώ με το: το πολύ-πολύ μόνο ραβδί μπορείτε να κουβαλάτε, το οποίο δεν είναι πολύ μακριά από την παραγγελία όπως έχει αυτή στους άλλους δύο συνοπτικούς. «Με αυτά, δηλαδή, συμφωνούν όσα ειπώθηκαν στον καιρό του πάθους σύμφωνα με τον Λουκά· διότι λέει προς τους μαθητές: όταν σας έστειλα χωρίς βαλάντιο και πήρα (σάκο) και υποδήματα, μήπως στερηθήκατε κάτι;». Σε αυτό το χωρίο δηλαδή (του Λουκά), δεν ανέφερε το ραβδί, επειδή επιτράπηκε αυτό σύμφωνα με τον Μάρκο» (β).

(2) Απαγορεύοντας το μικρότερο, δηλαδή την κατοχή χάλκινου νομίσματος, πολύ περισσότερο αποκλείει το μεγαλύτερο, δηλαδή την κατοχή ασημένιων ή χρυσών νομισμάτων. «Παραγγέλλει σε αυτούς, να μην κουβαλάνε τίποτα, ούτε σάκο, ούτε χαλκό, ούτε ψωμί, διδάσκοντάς τους με αυτά να είναι αφιλοχρήματοι και έτσι ώστε, αυτοί που τους βλέπουν, να τους ντρέπονται όταν διδάσκουν την ακτημοσύνη, αφού οι ίδιοι δεν έχουν τίποτα. Διότι ποιος, βλέποντας τον Απόστολο να μην κουβαλά ούτε σάκο, ούτε ψωμί, το αναγκαιότατο δηλαδή, δεν θα ένιωθε απόλυτη ντροπή και δεν θα αναλάμβανε την ακτημοσύνη;» (Θφ). Συνιστά σε αυτούς πλήρη ακτημοσύνη, έτσι ώστε οπουδήποτε έλθουν, να εμφανίζονται φτωχοί και όχι άνθρωποι αυτού του κόσμου και έτσι να μπορούν με μεγαλύτερη χάρη και κύρος να καλούν τον λαό από τον κόσμο αυτόν στον άλλο κόσμο. Συνιστά να εξαρτήσουν τον εαυτό τους εξ' ολοκλήρου από τη θεία Πρόνοια. Ήταν καιρός και στην πράξη να διδαχτούν το· Μη μεριμνάτε για την ψυχή σας… Θα περιόδευαν με εντολή του και θα εργάζονταν για αυτόν. Εκείνους τους οποίους ο Χριστός χρησιμοποιεί στο έργο του, τους αναλαμβάνει υπό την ειδική προστασία του και όσοι παραμένουν πιστοί στο Θεό και στο καθήκον και φροντίζουν να επιτελούν όλα τα αρεστά σε αυτόν, πρέπει ήσυχα να ρίχνουν όλη τη μέριμνά τους πάνω του, διότι αυτός θα φροντίσει για αυτούς.

Μαρκ.6,9. ἀλλ[(1)]᾽ ὑποδεδεμένους σανδάλια[(2)], καὶ μὴ ἐνδεδύσθαι[(3)] δύο χιτῶνας[(4)].

Μετάφραση: *αλλά να φορούν απλά πέδιλα. Και να μην είναι ντυμένοι με δύο πουκάμισα, όπως φορούσαν τα επίσημα πρόσωπα.*

(1) «Και στις δύο προτάσεις θα πάρουμε ως εννοούμενο το: παράγγειλε» (Ζ).

(2) Καμία αντίφαση δεν υπάρχει με το παράλληλο χωρίο του Ματθαίου «ούτε υποδήματα». Διότι διαφέρουν τα υποδήματα, με τα οποία καλυπτόταν και το μέρος του ποδιού πάνω από το πέλμα, από τα σανδάλια, τα οποία μόνο το πέλμα προστάτευαν και δένονταν προς τα πάνω με λουριά (γ). Το σανδάλιο και σάνδαλο (από το σανίς (σανίδα), σανίδαλον, σάνδαλον) ήταν αρχικά ξύλινο υπόδημα και αντιτίθεται με το κοίλο υπόδημα, που έχει και προς το πάνω μέρος δέρμα (δ). Στο παράλληλο λοιπόν χωρίο του Ματθαίου απαγορεύει ο Κύριος κάθε πολυτέλεια για την υπόδηση. Έχοντας ως υποδήματα σανδάλια, εννοείται έξω από το κείμενο το: να προχωράτε, να πορεύεστε.

(3) Υπάρχει και η γραφή «και μη ενδύσησθε». Με αυτήν παρουσιάζεται πιο ζωηρά ο Κύριος να εκφέρει την απαγόρευσή του.

(4) Σύμφωνα με τον Μάρκο ο Κύριος απαγορεύει να έχουν συγχρόνως δύο χιτώνες. Αυτό αναφέρεται σε συνήθεια ενδυμασίας που ανήκε σε πρόσωπα διακεκριμένα, τα οποία φορούσαν δύο χιτώνες, έναν εσωτερικό και έναν εξωτερικό (γ).

Μαρκ.6,10. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· ὅπου ἐὰν εἰσέλθητε εἰς οἰκίαν, ἐκεῖ[(1)] μένετε ἕως ἂν ἐξέλθητε ἐκεῖθεν[(2)]·

Μετάφραση: *Τους έλεγε ακόμη: Οπουδήποτε μπείτε σε κάποιο σπίτι, εκεί να μένετε μέχρι να φύγετε απ' το μέρος εκείνο· για να μη σχηματίζουν οι άνθρωποι για σας την εντύπωση ότι είστε άστατοι και επιπόλαιοι ή ότι επιζητείτε την καλοπέραση.*

(1) Εκεί=στο σπίτι, ενώ το εκείθεν που ακολουθεί=από το μέρος εκείνο, από την πόλη ή το χωριό.

(2) «Τους προστάζει να μένουν σε ένα σπίτι, για να μην φανούν ότι, λόγω γαστριμαργίας, είναι ακατάστατοι, μεταβαίνοντας από άλλους σε άλλους» (Θφ) και «και να μην δώσουν την εντύπωση στους κατοίκους της πόλης, ότι αλλάζουν εύκολα και πρόχειρα γνώμη» (β). Να μην επιζητούν την βελτίωση της διαμονής τους, αλλά να παραμένουν στο σπίτι το οποίο πρώτο τους δέχτηκε.

Μαρκ.6,11. καὶ ὅσοι ἐὰν μὴ δέξωνται ὑμᾶς μηδὲ ἀκούσωσιν ὑμῶν[(1)], ἐκπορευόμενοι ἐκεῖθεν ἐκτινάξατε τὸν χοῦν τὸν ὑποκάτω τῶν ποδῶν ὑμῶν[(2)] εἰς μαρτύριον[(3)] αὐτοῖς· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον ἔσται Σοδόμοις ἢ Γομόρροις ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ[(4)].

Μετάφραση: *Κι όσοι τυχόν δεν σας δεχθούν ούτε σας ακούσουν, όταν φεύγετε από εκεί, τινάξτε καλά ως ακάθαρτο και μολυσματικό το χώμα που κόλλησε απ' το μέρος εκείνο κάτω από τα πόδια σας στα σανδάλια σας· για να δηλώσετε με τον τρόπο αυτό ότι δεν πήρατε τίποτε μαζί σας απ' αυτούς, ούτε έχετε καμία σχέση μαζί τους. Τινάξτε το, για να σας χρησιμεύσει ως διαμαρτυρία και έλεγχος για τους ανθρώπους αυτούς. Αληθινά σας λέω ότι την ημέρα της κρίσεως θα είναι περισσότερο επιεικής η τιμωρία στα Σόδομα και στα Γόμορρα παρά στην πόλη εκείνη.*

(1) Οι Απόστολοι ήταν δυνατόν να φανταστούν, ότι, αφού τέτοια διδασκαλία επρόκειτο να κηρύξουν και αφού για επιβεβαίωσή της θα ενεργούσαν και θαύματα, θα γίνονταν παντού δεκτοί με κάθε εύνοια. Προειδοποιούνται λοιπόν, ότι θα συναντούσαν και αρνητική υποδοχή και περιφρόνηση προς αυτούς και το κήρυγμά τους. Οι καλύτεροι και δυνατότεροι κήρυκες του ευαγγελίου πρέπει να αναμένουν και περιφρονήσεις από ανθρώπους, οι οποίοι κανένα σεβασμό δεν θα δείχνουν στο ευαγγέλιο. Είναι αξιοσημείωτο επίσης το ότι ο Κύριος ταυτίζει εδώ την συμπεριφορά προς τους κήρυκες του ευαγγελίου του, με την συμπεριφορά προς το ευαγγέλιό του. Εάν δεν δεχτούν ε σ ά ς τους κήρυκες ούτε ακούσουν εσάς που κηρύττετε το ε υ α γ γ έ λ ι ο. Η περιφρόνηση των κηρύκων του ευαγγελίου και η περιφρόνηση του ευαγγελίου, συνήθως συμπίπτουν και όπως γνωρίζουμε και από άλλα λόγια του Χριστού, αντανακλούν στο ίδιο το πρόσωπο του Χριστού και ως τέτοια θα τιμωρηθούν.

(2) «Από αυτούς που δεν τους δέχονται, λέει να τινάξουν τη σκόνη, δείχνοντας ότι βάδισαν μακρύ δρόμο για χάρη τους και τίποτα δεν τους ωφέλησαν ή (πιο σωστά) ότι τίποτα δεν πήραν (οι απόστολοι) από αυτούς, ούτε καν σκόνη, αλλά και αυτήν την τίναξαν» (Θφ), «επειδή και αυτή εξαιτίας τους είναι βέβηλη» (Ζμ). Το τίναγμα αυτό ήταν πράξη συμβολική, που σημαίνει ότι αυτός που τίναζε τη σκόνη, θεωρούσε ότι και το χώμα του τόπου εκείνου το οποίο τιναζόταν, τον μόλυνε (γ).

(3) Ή «για έλεγχο» (Θφ) αυτών και καταδίκη. Ή, για να πιστοποιηθεί, ότι αυτοί που τίναζαν το χώμα διέκοψαν κάθε σχέση μαζί τους επειδή τους μολύνει (γ).

(4) Ολόκληρη η φράση ἀμὴν λέγω ὑμῖν… ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ, παραλείπεται από κάποιους μεγαλογράμματους κώδικες και για αυτό τίθεται εκτός κειμένου από τους νεότερους κριτικούς του κειμένου. «Θα είναι επιεικέστερη η τιμωρία στα Σόδομα και τα Γόμορρα στην κρίση, παρά σε αυτούς που δεν σαν αποδέχτηκαν. Διότι οι μεν Σοδομίτες, επειδή τιμωρήθηκαν εδώ, θα τιμωρηθούν πιο ανεκτά εκεί. Και μαζί με αυτό, δεν στάλθηκαν προς αυτούς Απόστολοι. Αυτοί, όμως, που δεν αποδέχτηκαν τους Αποστόλους, θα πάθουν χειρότερα από εκείνους» (Θφ). Στα Σόδομα και τα Γόμορρα στάλθηκαν άγγελοι και αγγέλους κακομεταχειρίστηκαν εκεί. Παρ' όλα αυτά η αμαρτία αυτή δεν ήταν τόσο βαριά, ούτε τόσο ολέθρια η τιμωρία για αυτήν, όσο η περιφρόνηση και κακομεταχείριση των Αποστόλων του Χριστού, οι οποίες φέρνουν μαζί τους τις παροχές του ευαγγελίου της χάρης. Οι κάτοικοι των Σοδόμων και Γομόρρων είχαν καταστεί διαβόητοι για την κακία τους (Γεν. ιγ 13). Το ποτήρι παρ' όλα αυτά των ανομιών τους δεν είχε ακόμη γεμίσει, παρά μόνο όταν δεν δέχτηκαν και έδιωξαν τους αγγέλους, οι οποίοι έφερναν σε αυτούς όχι βέβαια τον λόγο της χάριτος του ευαγγελίου, οπωσδήποτε όμως λόγο Θεού. Υπάρχει ημέρα κρίσης μελλοντικής, κατά την οποία θα ζητηθεί λόγος από εκείνους, οι οποίοι απέρριψαν όχι απλώς λόγους Θεού που διαβιβάστηκαν από αγγέλους, αλλά τον λόγο της χάρης τον οποίο ο ίδιος ο Υιός του Θεού, αφού έγινε άνθρωπος, κήρυξε σε εμάς. Και θα επιβληθούν τότε βαριές ή βαρύτερες ή και βαρύτατες ποινές. Θα υπάρχουν διάφοροι βαθμοί τιμωριών κατά την ημέρα εκείνη. Όλα τα δεινά του Άδη είναι αφόρητα, αλλά μερικά από αυτά είναι περισσότερο αφόρητα από άλλα.

Μαρκ.6,12. Καὶ ἐξελθόντες[(1)] ἐκήρυσσον ἵνα μετανοήσωσι[(2)],

Μετάφραση: *Κι αφού βγήκαν για περιοδεία, κήρυτταν στους κατοίκους των διαφόρων χωριών να μετανοήσουν.*

(1) Οι μαθητές παρόλο που είχαν συνείδηση της αδυναμίας τους και δεν ανέμεναν κοσμικές απολαβές από την αποστολή τους, παρ' όλα αυτά υπακούοντας στη διαταγή του διδασκάλου και εξαρτώντας τον εαυτό τους από τη δύναμή του, βγήκαν όπως άλλοτε ο Αβραάμ μη γνωρίζοντας πού θα πήγαιναν και τι θα συναντούσαν.

(2) Το ἵνα μετανοήσωσι φανερώνει όχι τον σκοπό, προς τον οποίο απέβλεπε το κήρυγμά τους, αλλά το περιεχόμενό του (γ). Ήταν το ίδιο με αυτό του Ιωάννη, δηλαδή προετοιμασία της καρδιάς για υποδοχή της βασιλείας του Μεσσία, μολονότι ο τόνος του ήταν τώρα περισσότερο χαρμόσυνος (σ). Ο μεγάλος παρ' όλα αυτά σκοπός των

κηρύκων του ευαγγελίου και η μεγάλη τάση του κηρύγματος του ευαγγελίου, είναι να οδηγήσει τον λαό σε μετάνοια για απόκτηση νέας καρδιάς και νέων τρόπων ζωής. Δεν τέρπουν, αυτοί που κηρύττουν το ευαγγέλιο, το λαό με περίεργες θεωρίες, αλλά λένε προς αυτόν ότι πρέπει να μετανοήσει για τις αμαρτίες του και να επιστρέψει προς τον Θεό.

Μαρκ.6,13. καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλλον, καὶ ἤλειφον ἐλαίῳ[(1)] πολλοὺς ἀρρώστους καὶ ἐθεράπευον.

Μετάφραση: *Κι έβγαζαν πολλά δαιμόνια. Επίσης άλειφαν πολλούς αρρώστους με λάδι, που συμβόλιζε την ιατρική χάρη του Αγίου Πνεύματος, και τους θεράπευαν.*

(1) «Για το άλειμμα με λάδι μόνο ο Μάρκος κάνει λόγο. Παραγγέλλει όμως για αυτό και ο Ιάκωβος στην καθολική επιστολή του… Είναι λογικό, βεβαίως, ότι ο Κύριος δίδαξε αυτό στους Αποστόλους» (Ζ). Εδώ το λάδι, το οποίο χρησίμευε σε κάποια είδη δερματικών ασθενειών ή εξανθημάτων, θεωρούνταν ως το σύμβολο της ιαματικής χάρης του Αγίου Πνεύματος (δ). «Διότι είναι το λάδι και για τους κόπους ωφέλιμο και αίτιο φωτός και πρόξενο γλυκύτητας και φανερώνει το έλεος του Θεού και την χάρη του Πνεύματος, μέσω της οποίας και από κόπους απαλλασσόμαστε και δεχόμαστε και φως και χαρά και γλυκύτητα πνευματική» (Θφ). «Διότι, το ότι η προσευχή ενεργούσε το παν, είναι φανερό βεβαίως στον καθένα· ενώ το λάδι, όπως, βεβαίως, νομίζω εγώ, αποτελούσε σύμβολο αυτών» (β). Δεν κουβαλούσαν μαζί τους λάδι οι Απόστολοι, όπως από τον σ. 8 αποδεικνύεται, αλλά έβρισκαν αυτό στο σπίτι του αρρώστου. Έτσι το θαύμα γινόταν αδιαμφισβήτητο (b). Παρόλο που οι 12 χρησιμοποιούσαν την χρίση με λάδι, για τον Ιησού πουθενά δεν λέγεται ότι χρησιμοποιούσε λάδι κατά τις θεραπείες του. Ήταν πιο κυρίαρχος και εξουσιαστής στη χρήση των μέσων του (σ).

Στίχ. 14-29. Η αποκεφάλιση του Ιωάννου του Βαπτιστού.

Πρβλ. Ματθ. ιδ 1-12 καὶ τὰς ἐκεῖ ἑρμηνευτικες σημειώσεις.

Μαρκ.6,14. Καὶ ἤκουσεν[(1)] ὁ βασιλεὺς Ἡρῴδης[(2)]· φανερὸν γὰρ ἐγένετο τὸ ὄνομα αὐτοῦ· καὶ ἔλεγεν ὅτι Ἰωάννης ὁ βαπτίζων ἐκ νεκρῶν ἠγέρθη, καὶ διὰ τοῦτο ἐνεργοῦσιν αἱ δυνάμεις ἐν αὐτῷ[(3)].

Μετάφραση: *Άκουσε λοιπόν ο βασιλιάς Ηρώδης για τον Ιησού και για τα έργα του και τους μαθητές του. Διότι έγινε φανερό και γνωστό το όνομα του Ιησού. Κι έλεγε ο Ηρώδης ότι ο Ιωάννης ο Βαπτιστής αναστήθηκε από τους νεκρούς έχοντας νέα αποστολή και νέα χαρίσματα από τον Θεό, και γι' αυτό ενεργούν μέσα απ' αυτόν οι υπερφυσικές δυνάμεις.*

(1) Δες Ματθ. ιδ 12 και τις εκεί ερμην. σημειώσεις. Τι άκουσε; Ή, το έργο που συντελούνταν από τους 12 (γ) ή, πρέπει να υπονοήσουμε από την ακόλουθη πρόταση τὸ ὄνομα αὐτοῦ=την ακοή, την φήμη, την δόξα την οποία είχε για τα έργα του (δ).

(2) «Αυτός ο Ηρώδης, ήταν γιος εκείνου που φόνευσε τα βρέφη. Ενώ όμως ήταν τετράρχης, ο Μάρκος τον ονομάζει βασιλιά, χρησιμοποιώντας αδιάφορα την ονομασία (τίτλο)» (Θφ), «είτε και από την συνήθεια του πατέρα» (β), ο οποίος ήταν βασιλιάς.

(3) Ο Ηρώδης «θεώρησε ότι αναστήθηκε από τους νεκρούς και από την ανάσταση απέκτησε τη δυνατότητα να θαυματουργεί. Διότι προηγουμένως ο Ιωάννης κανένα θαύμα δεν έκανε· οπότε, από την ανάσταση, νόμισε ο Ηρώδης, ότι πήρε αυτός την εκτέλεση των θαυμάτων» (Θφ). Ο Χριστός κήρυττε και ενεργούσε θαύματα εδώ και πολύ καιρό. Και όμως, τώρα μόλις ο Ηρώδης ακούει για αυτόν και ό,τι ακούει, από μόνη τη φήμη και όχι από άμεση αντίληψη το πληροφορείται. Ακριβώς όμως για αυτό και σχηματίζει εσφαλμένη αντίληψη για τον Ιησού, φρονώντας ότι ο Ιησούς είναι ο Ιωάννης που ο ίδιος αποκεφάλισε. Με μικρή εξέταση των πραγμάτων θα μπορούσε να βεβαιωθεί, ότι ο Ιησούς δρούσε πολύ πριν ο Ιωάννης αποκεφαλιστεί και συνεπώς δεν ήταν δυνατόν να είναι ο ίδιος ο Ιωάννης αναστημένος από τους νεκρούς. Είναι μεγάλο δυστύχημα για τους μεγάλους του κόσμου, ότι ως επί το πλείστον αποξενώνονται από το να ακούσουν τα άριστα, τα οποία «κανείς από τους άρχοντες αυτού του αιώνα δεν γνώρισαν» (Α΄Κορ. β 8). Ζώντας ανάμεσα σε αποπνικτικό σύννεφο θυμιαμάτων κολακείας και περιστοιχιζόμενοι από σμήνος ιδιοτελών και υλιστών ανθρώπων, κρατιούνται μακριά από την αλήθεια και γίνονται με την απάτη εύκολη λεία ασυνείδητων εκμεταλλευτών.

Μαρκ.6,15. ἄλλοι ἔλεγον ὅτι ᾿Ηλίας ἐστίν[(1)]· ἄλλοι δὲ ἔλεγον ὅτι προφήτης ἐστὶν[(2)] ὡς εἷς τῶν προφητῶν.

Μετάφραση: *Άλλοι όμως, που μπέρδευαν τον Ιησού με τους παλιούς προφήτες, έλεγαν ότι αυτός είναι ο Ηλίας· κι άλλοι έλεγαν ότι είναι προφήτης σαν ένας απ' τους προφήτες.*

(1) «Διότι ασκούσε κριτική στους πολλούς, όπως όταν έλεγε· Ω γενιά άπιστη!» (Θφ).

(2) Είναι προφήτης όμοιος με έναν από τους παλαιούς προφήτες. Τονίζεται με αυτό η ομοιότητα με τους παλαιούς προφήτες (γ). «Κάποια από τα αντίγραφα γράφουν μαζί με το άρθρο: ότι ο προφήτης εστίν ή ὡς εἷς τῶν προφητῶν. Διότι περίμεναν έναν προφήτη, για τον οποίο είχε προφητεύσει σε αυτούς ο Μωϋσής» (Ζ) ότι «θα παρουσιάσει προφήτη ανάμεσά σας ο Κύριος ο Θεός σας, όπως εμένα» (β) =ότι (είναι δηλ.) ο προκηρυγμένος από τον Μωϋσή προφήτης, ή προφήτης όμοιος με έναν από τους παλαιούς προφήτες.

Μαρκ.6,16. ἀκούσας δὲ ὁ ᾿Ηρῴδης εἶπεν ὅτι ὃν ἐγὼ ἀπεκεφάλισα[(1)] ᾿Ιωάννην, οὗτός ἐστιν· αὐτὸς ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν[(2)].

Μετάφραση: *Όταν λοιπόν άκουσε ο Ηρώδης αυτά που έλεγαν όλοι αυτοί για τον Ιησού, είπε ότι αυτός είναι ο Ιωάννης που εγώ τον αποκεφάλισα. Αυτός αναστήθηκε από τους νεκρούς.*

(1) Μιλά κάτω από την πίεση ταραγμένης συνείδησης (σ). Η ένοχη συνείδηση δεν χρειάζεται άλλον κατήγορο ή βασανιστή από τον εαυτό της. Ο Ηρώδης κατηγορεί τον εαυτό του για τον θάνατο του Ιωάννη, για τον οποίο ίσως κανείς άλλος δεν θα τολμούσε κατά πρόσωπον να τον κατηγορήσει. Εγώ αποκεφάλισα αυτόν. Και ο τρόμος από τον φόνο αυτόν τον κάνει να φαντάζεται ότι ο Χριστός ήταν ο ίδιος ο Ιωάννης αναστημένος. Φοβόταν τον Ιωάννη όταν ζούσε, και τώρα, που προς στιγμήν νόμισε ότι απαλλάχτηκε από αυτόν με τον αποκεφαλισμό του, φοβάται αυτόν πολύ περισσότερο όταν αυτός είναι νεκρός. Οι φόβοι και τρόμοι της ταραγμένης συνείδησης διεγείρουν στον ένοχο την ακατάπαυστη καταδίωξη των φαντασμάτων και των εριννύων. Την αδιατάρακτη ειρήνη μόνο άμεμπτη και αγαθή συνείδηση μπορεί να εξασφαλίσει.

(2) Παλαιότερη μαρτυρημένη γραφή: ον εγώ απεκεφάλισα Ιωάννην ούτος ηγέρθη». Ο Ηρώδης, που λέει αυτά για τον Χριστό τώρα, ζήτησε μετά από λίγο να φονεύσει αυτόν (Λουκ. ιγ 30) και αργότερα ταλαιπώρησε και κορόιδεψε αυτόν (Λουκ. κγ 11). Περίπτωση που επιβεβαιώνει τον λόγο του Κυρίου, κατά την οποία, αυτός που δεν έχει διάθεση να πιστέψει, ούτε εάν κάποιος αναστηθεί από τους νεκρούς θα πειστεί. Ο Ηρώδης εμμένει στην κατάσταση του τρόμου και παραμένει ξένος με την σωστική αλήθεια, μολονότι σχηματίζει για τον Ιησού την πεποίθηση, ότι η εμφάνισή του αποτελεί γεγονός έκτακτο και υπερφυσικό. Δεν ζητά με ειλικρινή μετάνοια την γαλήνευση της συνείδησής του, διότι η μετάνοια είναι καρπός του θείου φωτισμού και έργο της χάρης. Ο Ηρώδης όμως κατέστησε τον εαυτό του ανάξιο της θείας επίσκεψης. Και ο διάβολος πιστεύει και φρίττει. Αλλά ουδέποτε πιστεύει και μετανοεί. Είναι αυτό εικόνα αμυδρά της κατάστασης των αμαρτωλών στο μέλλον. Αποξενωμένοι τελείως από τον θείο φωτισμό θα δοκιμάζουν όχι την σωστική, αλλά την καταθλιπτική τύψη της συνείδησης, χωρίς να οδηγούνται από αυτήν σε διόρθωση του εαυτού τους, αλλά λεία αξιοθρήνητη των αχαλίνωτων και ταραγμένων παθών τους θα κατατρώγονται από το ατελείωτο σκουλήκι και την άσβηστη φωτιά, τα οποία οι ίδιοι στους εαυτούς τους ετοίμασαν.

Μαρκ.6,17. αὐτὸς[(1)] γὰρ[(2)] ὁ ̔Ηρῴδης ἀποστείλας ἐκράτησε[(3)] τὸν ̓Ιωάννην καὶ ἔδησεν αὐτὸν ἐν φυλακῇ[(4)] διὰ ̔Ηρῳδιάδα τὴν γυναῖκα Φιλίππου[(5)] τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ὅτι αὐτὴν ἐγάμησεν.

Μετάφραση: *Κι ο Ηρώδης τα είπε αυτά, διότι ο ίδιος είχε στείλει να συλλάβουν τον Ιωάννη και τον έριξε δεμένο στη φυλακή. Και το έκανε αυτό εξαιτίας της Ηρωδιάδος, που την πήρε για σύζυγο, παρόλο που ήταν σύζυγος του αδελφού του Φιλίππου.*

(1) «Βάζει σε παρένθεση εδώ ο Μάρκος την διήγηση σχετικά με τον θάνατο του βαπτιστή, αξιοποιώντας την αφορμή» (Θφ). Και «τον τρόπο, με τον οποίο ακριβώς (ο Ηρώδης) τον φόνευσε και την αιτία για την οποία, διηγείται ο ευαγγελιστής, χωρίς να λέει ότι τότε έγινε το γεγονός, αλλά το βάζει παρενθετικά στη διήγησή του» (β). Η σχετικά με το θάνατο του Ιωάννη αφήγηση του Μάρκου, είναι η πληρέστερη από όλες.

(2) Αιτιολογεί το «τον οποίο εγώ αποκεφάλισα».

(3) Εδώ όπως και αλλού στην Κ.Δ. έχει την έννοια του συλλαμβάνω βάζοντας τα χέρια πάνω σε κάποιον, ώστε να θέσω αυτόν κάτω από την εξουσία μου (g). Ο Ιωάννης

συνελήφθη και φυλακίστηκε, αλλά ο λόγος του Θεού δεν δένεται. Όταν ο Ιωάννης είχε πλέον σφαχτεί, το κήρυγμα του ευαγγελίου σημείωσε τέτοια πρόοδο, ώστε και μέχρι τα αυτιά του Ηρώδη να φτάσει η φήμη της προόδου του. Οι κήρυκες του ευαγγελίου σφάζονται, αλλά ο λόγος του ευαγγελίου τρέχει. Από τη σκόνη όμως και τα οστά των σφαγιασμένων κηρύκων, ο Κύριος ανασταίνει και παρουσιάζει πολύ περισσότερους που συνεχίζουν το έργο τους.

(4) Σύμφωνα με τον Ιώσηπο (Αρχαιολ. XVIII 5,2) η φυλακή ήταν το φρούριο Μαχαιρούς στην Περαία, κάποια μίλια ανατολικά του βόρειου άκρου της Νεκράς θάλασσας. Ο canon Tristram βρήκε ανάμεσα στα ερείπια στη Μαχαιρούντα δύο φυλακές, στους τοίχους των οποίων διακρίνονταν ακόμη οι τρύπες, στις οποίες ήταν στηριγμένοι ξύλινοι ή σιδερένιοι γάντζοι (σ).

(5) Πρέπει να διακρίνεται από τον τετράρχη Φίλιππο. Ίσως ήταν γιος του Ηρώδη του μεγάλου και της Μαριάμνης, που έζησε μάλλον αφανώς (σ). Η Ηρωδιάδα ήταν ανεψιά και των δύο αυτών συζύγων της, αφού ήταν κόρη του Αριστόβουλου, άλλου γιου του Ηρώδη. Με την ευκαιρία ενός δείπνου που δόθηκε από τον Φίλιππο στους αδελφούς του στα Ιεροσόλυμα, ο Αντίπας ερωτεύτηκε την ωραιότητα της Ηρωδιάδας, όπως και αυτή την ισχύ και το αξίωμα του Αντίπα και από αυτό άρχισαν οι ραδιουργίες, που κατέληξαν στην παράνομη αυτή συμβίωση (γ).

Μαρκ.6,18. ἔλεγεν γὰρ ὁ Ἰωάννης τῷ Ἡρῴδῃ ὅτι οὐκ ἔξεστί σοι[(1)] ἔχειν τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ σου.

Μετάφραση: *Κι αυτό έγινε η αιτία της φυλακίσεως του Ιωάννου, διότι ο Ιωάννης έλεγε στον Ηρώδη: "Δεν σου επιτρέπεται από το νόμο του Θεού να έχεις σύζυγο τη γυναίκα του αδελφού σου, ο οποίος ζει ακόμη".*

(1) Ο σύζυγος της Ηρωδιάδας ζούσε ακόμη. Η σύζυγος του Αντίπα, από την άλλη, η κόρη του Αρέτα, ζούσε και αυτή (σ). Παρόλο που ήταν επικίνδυνο να ελέγχει κάποιος τον Ηρώδη και πολύ πιο επικίνδυνο να ελέγχει κάποιος την Ηρωδιάδα, ο Ιωάννης αδιαφόρησε για τον κίνδυνο αυτόν, προκειμένου να μην παραλείψει το καθήκον του. Εκείνοι οι διάκονοι του Κυρίου, οι οποίοι θέλουν να βρεθούν πιστοί στο έργο του Θεού, πρέπει να μην φοβούνται πρόσωπα ανθρώπων. Εάν θέλουμε να αρέσουμε σε ανθρώπους, εκτός εάν επιδιώκουμε να τους ωφελήσουμε πνευματικά, δεν μπορούμε να είμαστε δούλοι του Θεού. Δες και πώς ο Ιωάννης ελέγχει. Όχι έμμεσα και πλάγια,

αλλά με σαφήνεια και καθαρά: Δεν σου επιτρέπεται να έχεις… Τον ελέγχει ως αμαρτωλό και παραβάτη του νόμου του Θεού. Δεν του λέει δεν είναι τιμητικό για σένα ή δεν είναι ασφαλές για τον θρόνο σου, αλλά δεν επιτρέπεται από το νόμο του Θεού. Ό,τι από το νόμο του Θεού απαγορεύεται στους άλλους ανθρώπους, αυτό πολύ περισσότερο απαγορεύεται στους άρχοντες και τους ηγεμόνες. Άρχουν αυτοί και ηγεμονεύουν στους ανθρώπους, αλλά δεν πρέπει να λησμονούν πρώτον μεν, ότι είναι και αυτοί υποτελείς στον ίδιο Θεό, όσο και οι υπήκοοί τους και δεύτερον, ότι, εάν αυτοί δίνουν κακό παράδειγμα περιφρόνησης των νόμων του βασιλιά των βασιλιάδων, πώς θα έχουν την αξίωση από τους υπηκόους τους να μην περιφρονούν τους δικούς τους νόμους;

Μαρκ.6,19. ἡ δὲ Ἡρῳδιὰς ἐνεῖχεν[(1)] αὐτῷ καὶ ἤθελεν αὐτὸν ἀποκτεῖναι, καὶ οὐκ ἠδύνατο·

Μετάφραση: *Και η Ηρωδιάδα κρατούσε μέσα της άσβεστο μίσος εναντίον του. Και ήθελε να τον σκοτώσει, μα δεν μπορούσε.*

(1) Υπονοείται το χολή ή θυμό=είχε μέσα της μίσος και θυμό εναντίον του Ιωάννη. Έλεγχοι με καλή πίστη και που γίνονται από αληθινό ενδιαφέρον, θεωρούνται από εκείνους, οι οποίοι δεν θέλουν να ωφεληθούν από αυτούς, ως πρόκληση και ύβρη. Όσοι λοιπόν δεν σκύβουν ταπεινά το κεφάλι τους μπροστά σε αυτούς που τους μαλώνουν από αγάπη, αποστρέφουν με μίσος και οργή το πρόσωπό τους από αυτούς.

Μαρκ.6,20. ὁ γὰρ Ἡρῴδης ἐφοβεῖτο[(1)] τὸν Ἰωάννην, εἰδὼς αὐτὸν ἄνδρα δίκαιον καὶ ἅγιον[(2)], καὶ συνετήρει αὐτόν[(3)], καὶ ἀκούσας αὐτοῦ πολλὰ ἐποίει[(4)] καὶ ἡδέως[(5)] αὐτοῦ ἤκουε.

Μετάφραση: *Και δεν μπορούσε η Ηρωδιάδα να σκοτώσει τον Ιωάννη, διότι ο Ηρώδης τον φοβόταν επειδή τον σεβόταν ο λαός, αλλά και επιπλέον επειδή ήξερε ότι είναι άνθρωπος δίκαιος και άγιος. Και γι' αυτό τον κρατούσε στη ζωή. Κι όταν κάποτε τον άκουσε στη φυλακή, έκανε πολλά από εκείνα που τον συμβούλευσε ο Ιωάννης. Και κάθε φορά που τον συναντούσε, τον άκουγε με ευχαρίστηση.*

(1) Το είδος του φόβου, το οποίο ο Ιωάννης ενέπνεε στον Ηρώδη, φαίνεται από την δεισιδαίμονα ιδέα, την οποία εξέφρασε για ανάσταση του Ιωάννη από τους νεκρούς.

Η δικαιοσύνη και αγιότητα του προφήτη, παρουσίαζε τον Ιωάννη και σε αυτά τα μάτια του κοσμικού και φιλήδονου Ηρώδη, ως άνθρωπο του Θεού (γ). Η αγιότητα κάνει τον οποιονδήποτε αντικείμενο ευλαβικού φόβου. Ο Ιωάννης δεν φοβόταν τον Ηρώδη (b).

(2) Ο Ιωάννης ήταν συγχρόνως δίκαιος και άγιος. Για να είναι κάποιος πράγματι και τέλεια αγαθός, πρέπει να είναι άγιος ενώπιον του Θεού και δίκαιος απέναντι στους ανθρώπους. Ο Ιωάννης είχε νεκρωθεί ως προς τον κόσμο αυτόν και για αυτό ήταν τόσο ένθερμος φίλος της δικαιοσύνης και της αγιότητας.

(3) Από τις εχθρικές διαθέσεις της Ηρωδιάδος (γ). Τον κρατούσε στη ζωή (δ).

(4) Σύμφωνα με την γραφή αυτή, ο Ηρώδης επισκέφτηκε, φαίνεται, τον Ιωάννη στη φυλακή μετά την σύλληψη και ο Ιωάννης έδωσε πολλές υποθήκες περί ηθικού βίου και αγαθής διοίκησης, από τις οποίες ο Ηρώδης αφού άκουσε αυτές μία φορά, έκανε πολλές πράξη (δ). Ο Ηρώδης λοιπόν γνώριζε τον Ιωάννη ως άνδρα δίκαιο και άγιο, όχι απλώς εκ φήμης, αλλά από προσωπική επικοινωνία μαζί του και από άμεση αντίληψη. Δεν ήταν όμως αρκετό, το ότι πολλές υποθήκες του αποδέχτηκε και τήρησε. Έπρεπε σε όλες τις εντολές του Ιωάννη να συμμορφωθεί. Τίποτα δεν τον ωφέλησε το ότι πολλά και όχι όλα όσα ο Ιωάννης έλεγε, τηρούσε. Υπάρχουν πολλοί που τιμούν τους κήρυκες και τους ακούν ευχάριστα, αλλά μόνο εφόσον δεν θίγει το κήρυγμά τους το σε αυτούς αγαπημένο πάθος ή είδος της αμαρτίας. Αλλά όταν ο λόγος τους θίξει και το πάθος αυτό, δεν μπορούν πλέον να τον ανεχθούν. Καθόλου παράδοξο, όμως, δεν είναι εάν ο κόσμος μισεί αυτούς που διαπιστώνουν ότι τα έργα του είναι πονηρά. Αλλά είναι αμέτρητες φορές προτιμότερο να διώκονται οι διάκονοι του ευαγγελίου για την πιστή τήρηση της αποστολής τους, παρά να τους καταριούνται αιωνίως, διότι έγιναν προδότες αυτής. Υπάρχει και η γραφή «πολλά ηπόρει»=Η απορία (αδιέξοδο) του Ηρώδη προερχόταν από την σύγκρουση μεταξύ του φόβου του προς τον Ιωάννη και του συνδέσμου του με την Ηρωδιάδα (γ). Αισθανόταν την δικαιοσύνη του Ιωάννη και τις τύψεις της συνείδησής του, από τη μία, και την αιχμαλωσία της Ηρωδιάδας, από την άλλη (σ).

(5) Η ευχαρίστηση, με την οποία ο Ηρώδης άκουγε τον Ιωάννη είναι ο φόρος, τον οποίο το ηθικό αισθητήριο, ακόμη και στους κακούς, πληρώνει στην αλήθεια και στο θάρρος κατά την ομολογία της (γ). «Πάρα πολύ τιμούσε τον άνδρα ο Ηρώδης, και αυτό παρόλο που του ασκούσε έλεγχο (ο Ιωάννης). Τόσο μεγάλο πράγμα είναι η αρετή» (Χ).

Μαρκ.6,21. καὶ γενομένης ἡμέρας εὐκαίρου[(1)], ὅτε Ἡρῴδης τοῖς γενεσίοις[(2)] αὐτοῦ δεῖπνον ἐποίει τοῖς μεγιστᾶσιν[(3)] αὐτοῦ καὶ τοῖς χιλιάρχοις[(4)] καὶ τοῖς πρώτοις[(5)] τῆς Γαλιλαίας,

Μετάφραση: *Όταν λοιπόν ήλθε η ημέρα που έδινε την ευκαιρία στην Ηρωδιάδα να εκτελέσει το σχέδιό της, όταν δηλαδή ο Ηρώδης για τα γενέθλιά του έκανε δείπνο στους πολιτικούς άρχοντες και τους ανώτερους αξιωματικούς του στρατού και τους προύχοντες της Γαλιλαίας,*

(1) Για τους φονικούς σκοπούς της Ηρωδιάδας (γ). Ημέρα, κατά την οποία δόθηκε σε αυτήν η κατάλληλη ευκαιρία.

(2) Η γιορτή για την γενέθλια ημέρα (g).

(3) Η λέξη βγαίνει από το: μέγιστος μετά τον βασιλιά (δ)· οι σπουδαιότεροι από τους πολιτικούς αξιωματούχους (σ)· οι πρωτεύοντες της πολιτείας, του λαού, οι γνωστοί των βασιλιάδων, οι συνοδοί τους (g).

(4) Στις μεν μεγαλύτερες επαρχίες ήταν ο αρχηγός της λεγεώνας, ενώ στις μικρότερες ο αρχηγός της σπείρας· οι στρατιωτικοί άρχοντες (δ).

(5) Οι της ανώτερης τάξης (σ)· οι αρχηγοί στην καταγωγή και στον πλούτο (δ).

Μαρκ.6,22. καὶ εἰσελθούσης τῆς θυγατρὸς αὐτῆς[(1)] τῆς Ἡρῳδιάδος καὶ ὀρχησαμένης καὶ ἀρεσάσης[(2)] τῷ Ἡρῴδῃ καὶ τοῖς συνανακειμένοις, εἶπεν ὁ βασιλεὺς[(3)] τῷ κορασίῳ[(4)]· αἴτησόν με ὃ ἐὰν θέλῃς, καὶ δώσω σοι.

Μετάφραση: *τότε μπήκε στην αίθουσα του δείπνου η ίδια η κόρη της Ηρωδιάδος και χόρεψε ένα άσεμνο και πού εξευτελισμένο χορό· και τόσο πολύ άρεσε στον Ηρώδη και σ' όσους κάθονταν μαζί του στο τραπέζι, ώστε είπε ο βασιλιάς στο κορίτσι: Ζήτησέ μου οτιδήποτε θέλεις, και θα σου το δώσω.*

(1) Με ιδιαίτερο τόνο χρησιμοποιείται εδώ η αντωνυμία, διότι ο χορός αυτός ήταν σχεδόν κάτι απροσδόκητο και άνευ προηγουμένου για γυναίκες τέτοιας τάξης ή που με κάθε τρόπο σέβονταν τον εαυτό τους. Ήταν χορός μιμητικός και ακόλαστος, ο οποίος χορευόταν από επαγγελματίες που στερούνταν υπόληψης (γ). «Ο Σατανάς χορεύει μέσω του κοριτσιού» (Θφ).

(2) Παλαιότερη γραφή: ορχησαμένης, ήρεσε τω Ηρώδη, οπότε υποκείμενο του ήρεσε δεν είναι η ορχησαμένη, αλλά ο χορός άρεσε, διότι αλλιώς δεν είχε θέση η προηγούμενη γενική απόλυτη (εισελθούσης). Μάταιες και έρημες από την χάρη καρδιές, γίνονται έρμαιο της επιθυμίας της σάρκας και της επιθυμίας των ματιών και παρασύρονται σε μεγαλύτερους πειρασμούς, διότι με τις επιθυμίες αυτές, τούς αιχμαλωτίζει και τους κυριεύει ο Σατανάς.

(3) Παλαιότερη γραφή: ο δε βασιλεύς είπε.

(4) Ο βασιλιάς στο κορίτσι, αντίθεση (b).

Μαρκ.6,23. καὶ ὤμοσεν αὐτῇ ὅτι ὃ ἐάν με αἰτήσῃς δώσω σοι, ἕως ἡμίσους τῆς βασιλείας μου[(1)].

Μετάφραση: *Και της ορκίστηκε ότι θα σου δώσω ό,τι κι αν μου ζητήσεις, μέχρι και το μισό βασίλειό μου.*

(1) Ο όρκος αυτός του Ηρώδη, είναι ο ίδιος με τον όρκο του Αρταξέρξη προς την Εσθήρ (Εσθήρ ε 3, ζ 2). «Συντελείται όρκος παράνομος και άθεος, ή μάλλον και ανόητος» (Θφ). «Τόσο πολύ κατά κράτος τον κυρίευσε τον άθλιο εκείνον τότε, ώστε να ορκιστεί να δώσει και το μισό του βασιλείου… Τόσο πολύ «τιμούσε» την εξουσία του, τόσο μία και καλή έγινε αιχμάλωτος από το πάθος, ώστε λόγω χορού παραχωρεί την εξουσία» (Χ). Να αποφεύγεις προπαντός τους όρκους που δίνονται από πριν μαζί με υπόσχεση. Αποτελούν επικίνδυνη παγίδα. Όταν μάλιστα δίνονται εσπευσμένα και απερίσκεπτα, είναι ασφαλώς γέννημα εσωτερικής διαφθοράς και παρέχουν ευκαιρίες σε πολλούς και μεγάλους πειρασμούς.

Μαρκ.6,24. ἡ δὲ ἐξελθοῦσα εἶπε τῇ μητρὶ αὐτῆς· τί αἰτήσομαι; ἡ δὲ εἶπε· τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ[(1)].

Μετάφραση: *Εκείνη λοιπόν βγήκε και είπε στη μητέρα της: Τί να ζητήσω; Κι αυτή της είπε: Ζήτησε το κεφάλι το Ιωάννου του Βαπτιστού.*

(1) Ο Μάρκος είναι πιο περιγραφικός και αντί για το «προβιβασθείσα υπό της μητρός αυτής» που γράφει ο Ματθαίος, αναπαριστάνει τον διάλογο μεταξύ μητέρας και κόρης.

Μαρκ.6,25. καὶ εἰσελθοῦσα εὐθέως μετὰ σπουδῆς[(1)] πρὸς τὸν βασιλέα ᾐτήσατο λέγουσα· θέλω[(2)] ἵνα μοι δῷς ἐξαυτῆς[(3)] ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.

Μετάφραση: *Κι εκείνη μπήκε αμέσως βιαστικά στο βασιλιά και υπέβαλε το αίτημά της με τα λόγια αυτά: Θέλω να μου δώσεις τώρα αμέσως και χωρίς χρονοτριβή μέσα σε πιάτο το κεφάλι του Ιωάννου του Βαπτιστού.*

(1) Έσπευσε, μη τυχόν και ο ενθουσιασμός και η από αυτόν θέρμη του βασιλιά παγώσει και έτσι λησμονηθεί και ο όρκος που δόθηκε. Αντιλαμβανόταν βεβαίως και η Ηρωδιάδα και η κόρη της, ότι μόνο ο όρκος που δόθηκε θα ανάγκαζε τον βασιλιά να προβεί σε εκτέλεση αιτήματος, το οποίο ερχόταν σε αντίθεση με τις διαθέσεις και επιθυμίες του.

(2) Θρασύτητα έκφρασης (b).

(3) «Δηλαδή αμέσως, την ίδια στιγμή» (Θφ). Την ίδια ώρα· τάχιστα (δ). Και με αυτό δείχνεται η βιασύνη των δύο γυναικών, που φοβούνται μήπως λησμονηθεί ο όρκος. Από αυτό φαίνεται και ότι κάπου εκεί κοντά ήταν η φυλακή, στην οποία είχε ριχτεί ο Ιωάννης.

Μαρκ.6,26. καὶ περίλυπος[(1)] γενόμενος ὁ βασιλεύς, διὰ τοὺς ὅρκους[(2)] καὶ τοὺς συνανακειμένους οὐκ ἠθέλησεν αὐτὴν ἀθετῆσαι[(3)].

Μετάφραση: *Ο βασιλιάς τότε λυπήθηκε πολύ, διότι είχε κάνει όρκους, και μάλιστα ήταν παρόντες κι αυτοί που κάθονταν μαζί του στο τραπέζι, στους οποίους δεν ήθελε να παρουσιαστεί ψεύτης και επίορκος. Κι ενώ λυπόταν πολύ να θανατώσει τον Ιωάννη, δεν θέλησε να της το αρνηθεί και να αθετήσει την υπόσχεσή του.*

(1) Πολλοί άνθρωποι αμαρτάνουν με λύπη, ουδέποτε όμως αισθάνθηκαν ειλικρινή και κατά Θεόν λύπη για τις αμαρτίες τους. Υπάρχει λοιπόν λύπη για τις αμαρτίες, η οποία παρ' όλα αυτά είναι τελείως ξένη με την αγαθή και σωτήρια λύπη. Και βρίσκονται άνθρωποι που αποστρέφονται αμαρτίες, από τις οποίες παρ' όλα αυτά, δεν τους απομακρύνει η αποστροφή, αλλά σύρονται ως αιχμάλωτοι σε αυτές.

(2) «Ο ανόητος και ερωτομανής Ηρώδης φοβήθηκε τους όρκους και για αυτό φονεύει τον δίκαιο. Έπρεπε βεβαίως να μην τηρήσει τον όρκο εδώ, και να μην διαπράξει τέτοιο μίασμα. Διότι δεν είναι παντού καλό, το να τηρεί κάποιος τον όρκο» (Θφ). Πολύ αργά είδε, πόσο απερίσκεπτα είχε δέσει τον εαυτό του (σ). Παρ' όλα αυτά κανείς ποτέ άνθρωπος δεν μπορεί να βάλει τον εαυτό του στην υποχρέωση να αμαρτήσει, θεωρώντας ως καθήκον του την επιτέλεση αμαρτίας, αφού ο Θεός ήδη μας υποχρέωσε με δυνατό τρόπο και μας επέβαλε ως καθήκον απαραβίαστο να αποφεύγουμε οπωσδήποτε την αμαρτία.

(3) Το ρήμα αθετώ, όταν λέγεται για πρόσωπο, σημαίνει αποκρούω, περιφρονώ (δες Λουκ. ι 16,Ιω. ιβ 48), όπως και: φέρομαι άπιστα, εξαπατώ (δ). Και όμως ο Ηρώδης δεν θα αθετούσε τον όρκο του, εάν αρνούνταν στην κόρη της Ηρωδιάδος εκείνο το οποίο αυτή ζητούσε. Διότι εκτός από το ότι υπονοούνταν αναγκαστικά στον όρκο, έστω και αν δεν είχε ξεκάθαρα εκφραστεί, ότι «ό,τι μου ζητήσεις νόμιμο και έντιμο», επιπλέον εάν σκεφτόταν με τον φωτισμό του Θεού, θα έβρισκε ότι το κεφάλι του Ιωάννη άξιζε πολύ περισσότερο από όσο ολόκληρο το βασίλειό του. Από την άλλη, παρουσιάζεται ο Ηρώδης ευαίσθητος απέναντι στον όρκο του, διότι ζητήθηκε από αυτόν το κεφάλι του Ιωάννη. Εάν όμως η αναίσχυντη εκείνη κόρη ζητούσε από αυτόν όχι το μισό, αλλά και το ένα τέταρτο από το βασίλειό του, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι θα εύρισκε τρόπους υπεκφυγής για να μην τηρήσει τον όρκο του.

Μαρκ.6,27. καὶ εὐθέως ἀποστείλας ὁ βασιλεὺς σπεκουλάτωρα[(1)] ἐπέταξεν ἐνεχθῆναι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ.

Μετάφραση: *Γι' αυτό κι έστειλε αμέσως ο βασιλιάς ένα στρατιώτη από τους σωματοφύλακές του με τη διαταγή να φέρει το κεφάλι του Ιωάννου.*

(1) Λέξη λατινική από το speculor=κατασκοπεύω, βλέπω τριγύρω. Οι στρατιώτες που κατασκόπευαν και εξέταζαν τον εχθρό, και έπειτα σημαίνει και τους σκοπούς και φύλακες γύρω από τον στρατηγό (δ). Έναν από τους σωματοφύλακές του έστειλε ο Ηρώδης.

Μαρκ.6,28. ὁ δὲ ἀπελθὼν ἀπεκεφάλισεν αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ[(1)], καὶ ἤνεγκε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι καὶ ἔδωκεν αὐτὴν τῷ κορασίῳ, καὶ τὸ κοράσιον ἔδωκεν αὐτὴν τῇ μητρὶ αὐτῆς.

Μετάφραση: *Κι αυτός πήγε και τον αποκεφάλισε στη φυλακή κι έφερε μέσα σε πιάτο το κεφάλι του Ιωάννου και το έδωσε στο κορίτσι. Και το κορίτσι το έδωσε στη μητέρα του.*

(1) Ο Ιώσηπος αναφέρει ότι ο Ιωάννης αποκεφαλίστηκε στην Μαχαιρούντα. Στο φρούριο λοιπόν εκείνο, το οποίο ήταν αγαπημένο άσυλο στον Ηρώδη, παρατέθηκε και το δείπνο, διότι, όπως φαίνεται από την ταχύτητα με την οποία εκτελέστηκε η εντολή του Ηρώδη, ο τόπος της φυλακής ήταν κοντά.

Μαρκ.6,29. καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἦλθον καὶ ἦραν τὸ πτῶμα[(1)] αὐτοῦ, καὶ ἔθηκαν αὐτὸ ἐν μνημείῳ[(2)].

Μετάφραση: *Όταν το άκουσαν αυτό οι μαθητές του Ιωάννου, ήλθαν και πήραν το σώμα του και το ενταφίασαν μέσα σε μνημείο.*

(1) «Πτώμα, βεβαίως, εννοεί το σώμα· διότι μετά τον αποκεφαλισμό, επειδή πέφτει το σώμα, λέγεται πτώμα» (Θφ). Πτώμα· υπονοείται από έξω η λέξη «νεκρού», το οποίο στη μεταγενέστερη ελληνική γλώσσα παραλείπεται.

(2) «Αυτά τα λέει, για να δείξει και την εκτίμηση εκείνων, την οποία παρέμειναν να έχουν και μετά θάνατον προς τον διδάσκαλό τους» (β). Αποδίδεται τιμή και σεβασμός προς τους δούλους του Χριστού, όχι μόνο όταν ζουν, αλλά και όταν πεθαίνουν, τόσο στα σώματά τους, όσο και στη μνήμη τους. Για τους δύο πρώτους μάρτυρες της Κ.Δ. τον Ιωάννη και τον Στέφανο γράφεται ξεκάθαρα, ότι ενταφιάστηκαν με ευλάβεια και όπως έπρεπε.

Στίχ. 30-44. Ο πολλαπλασιασμός των πέντε άρτων και των δύο ψαριών.

Πρβλ. καὶ Ματθαίου ιδ 13-21 καὶ τὰς ἐκεῖ ἑρμηνευτικὲς σημειώσεις.

Μαρκ.6,30. Καὶ συνάγονται οἱ ἀπόστολοι[(1)] πρὸς τὸν Ἰησοῦν[(2)], καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ πάντα, καὶ ὅσα ἐποίησαν καὶ ὅσα ἐδίδαξαν[(3)].

Μετάφραση: *Κι όταν επέστρεψαν από την περιοδεία τους οι Απόστολοι, συνάχθηκαν κοντά στον Ιησού και του ανέφεραν τα πάντα, όσα δηλαδή έργα και θαύματα έκαναν κι όσα δίδαξαν.*

(1) Δες και Ματθ. ιδ 13-21 και τις εκεί ερμην. σημειώσεις. Έξυπνη ονομασία εδώ (b). Οι 12, οι οποίοι πάντοτε ονομάζονται μαθητές, αποκαλούνται εδώ με όνομα, που δηλώνει το επίσημο έργο, το οποίο ήδη άρχισαν. Είναι το μόνο χωρίο, όπου ο Μάρκος ονομάζει αυτούς Αποστόλους (γ).

(2) Ο τόπος όπου μαζεύτηκαν οι 12 δεν καθορίζεται, πιθανώς όμως πρόκειται για την Καπερναούμ ή τα περίχωρά της (σ).

(3) Με τη φράση και όσα.. και όσα… επεξηγείται το «όλα». «Αφού κήρυξαν οι Απόστολοι, συγκεντρώνονται γύρω από τον Ιησού· ώστε και εμείς να μαθαίνουμε, όταν προβληθούμε σε κάποια διακονία, να μην στασιάζουμε ούτε να υπερηφανευόμαστε απέναντι σε αυτόν που μας ανέδειξε, αλλά εκείνον να αναγνωρίζουμε ως κεφαλή και προς αυτόν να επιστρέφουμε και να αναγγέλλουμε σε αυτόν όσα ή κάναμε ή διδάξαμε» (Θφ). Οι διάκονοι του ευαγγελίου είναι δοσίλογοι και για όσα πράττουν και για όσα λένε. Και για τα δύο πρέπει να προσέχουν και να αγρυπνούν για τις ψυχές τους και για τις ψυχές των άλλων «διότι θα δώσουν λόγο» (Εβρ. ιγ 17). Ας μην πράττουν λοιπόν και ας μη διδάσκουν παρά μόνο εκείνα, τα οποία χωρίς ντροπή και με θάρρος θα μπορούσαν να αναφέρουν και να επαναλάβουν στον Κύριο Ιησού. Αποτελεί ενίσχυση και παρηγοριά για αυτούς, όταν μάλιστα περιφρονούνται από τους ανθρώπους, να καταφεύγουν στον Κύριο και με αγαθή συνείδηση να αναγγέλλουν σε αυτόν όλα και να εκθέτουν σε αυτόν ποια συμπεριφορά και μεταχείριση συνάντησαν, ποιες επιτυχίες και ποιες αποτυχίες.

Μαρκ.6,31. καὶ εἶπεν αὐτοῖς· δεῦτε ὑμεῖς αὐτοὶ[(1)] κατ᾽ ἰδίαν εἰς ἔρημον τόπον, καὶ ἀναπαύεσθε ὀλίγον[(2)]· ἦσαν γὰρ οἱ ἐρχόμενοι καὶ οἱ ὑπάγοντες πολλοί, καὶ οὐδὲ φαγεῖν εὐκαίρουν.

Μετάφραση: *Κι ο Ιησούς τους είπε: Πηγαίνετε ιδιαιτέρως μόνοι σας σε κάποιον ερημικό και ήσυχο τόπο και ξεκουραστείτε εκεί για λίγο. Και τους συνέστησε να το κάνουν αυτό, διότι ήταν πολλοί αυτοί που πηγαινοέρχονταν, και γι' αυτό ο Ιησούς και οι μαθητές του δεν ευκαιρούσαν ούτε να φάνε.*

(1) =μόνοι σας εσείς. Το αυτοί αντιδιαστέλλεται με το ουδείς έτερος (δ).

(2) Η αιτιολογία που ακολουθεί δείχνει, ότι ο Κύριος υπονοούσε τους νέους κόπους, στους οποίους υπέβαλλε τον ίδιο και τους μαθητές η συρροή του πλήθους. Είχαν, λοιπόν, οι μαθητές ανάγκη ανάπαυσης τώρα, μετά τους κόπους της περιοδείας τους. Και οι πιο δραστήριοι από τους δούλους του Χριστού, δεν μπορούν να είναι πάντοτε σε υπερένταση εργασίας. Έχουν και αυτοί σώμα, το οποίο αισθάνεται την ανάγκη κάποιας ανάπαυσης. Εφόσον κουβαλάμε αυτή τη σάρκα, δεν μπορούμε νύχτα και ημέρα, ακατάπαυστα να πράττουμε εκείνο, που θα κάνουμε, όταν μεταβούμε στον ουρανό όπου αδιάκοπα θα ανυμνούμε τον Κύριό μας (Αποκ. δ 8). Είναι αξιοσημείωτο, παρ' όλα αυτά, ότι καλεί αυτούς να αναπαυτούν λίγο, μόνο όσο για να αναπνεύσουν για λίγο και να επιστρέψουν πάλι στο έργο τους. Η διαρκής ανάπαυση για το λαό του Θεού μόνο στον ουρανό υπάρχει. «Διδασκόμαστε λοιπόν από εδώ, ότι πρέπει οι διδάσκαλοι της εκκλησίας, να μην παραδίδουν τους εαυτούς τους συνεχώς στα πλήθη, αλλά για κάποιο καιρό να μαζεύονται και να μένουν μόνοι και να μαζεύουν το νου από τον εξωτερικό περισπασμό» (Ζ). Θα εύρισκαν εκεί την ευκαιρία να πουν ή και να πράξουν κάτι για προσωπική τους οικοδομή και για περισυλλογή για έρευνα του εσωτερικού τους, χωρίς να απασχολούνται από τη φροντίδα για τους άλλους, η οποία, δεν είναι δύσκολο να μας παρασύρει να ξεχάσουμε τους εαυτούς μας.

Μαρκ.6,32. καὶ ἀπῆλθον εἰς ἔρημον τόπον[(1)] ἐν πλοίῳ[(2)] κατ᾽ ἰδίαν[(3)].

Μετάφραση: *Έτσι έφυγαν με το πλοίο σε ερημικό τόπο μόνοι τους αυτοί, χωρίς να πουν τίποτε στα πλήθη του λαού.*

(1) Ο Λουκάς λέει ότι ο τόπος αυτός ο έρημος ήταν «της πόλης που ονομαζόταν Βηθσαϊδά», η οποία βρίσκεται στην ανατολική όχθη, αλλά όταν εξιστορεί το θαύμα της διατροφής τονίζει ότι ο τόπος ήταν έρημος. Δες Λουκ. θ 10,12 (γ). Δεν καλεί αυτούς σε κάποια ευχάριστη πρωτεύουσα, όπου θα έβρισκαν λαμπρά οικοδομήματα και ωραίους κήπους ή πάρκα, αλλά στην έρημο, όπου οι ανέσεις θα ήταν πενιχρές και η οποία ήταν κατάλληλη, από τη φύση της και όχι τεχνητά, για ησυχία και ανάπαυση.

(2) Από αυτό φαίνεται, ότι ο τόπος, στον οποίο συγκεντρώθηκαν σύμφωνα με τον σ. 30 οι μαθητές, δεν απείχε πολύ από τη λίμνη.

(3) =μόνοι αυτοί (δ).

Μαρκ.6,33. καὶ εἶδον αὐτοὺς ὑπάγοντας, καὶ ἐπέγνωσαν αὐτοὺς[(1)] πολλοί, καὶ πεζῇ[(2)] ἀπὸ πασῶν τῶν πόλεων[(3)] συνέδραμον ἐκεῖ καὶ προῆλθον[(4)] αὐτοὺς καὶ συνῆλθον πρὸς αὐτόν[(5)].

Μετάφραση: *Καθώς όμως αναχωρούσαν, τους είδαν πολλοί και τους αναγνώρισαν. Κι έτρεξαν μαζί εκεί απ' όλες τις γύρω πόλεις, κι αφού διέτρεξαν με τα πόδια τον γύρο της λίμνης και πέρασαν τον Ιορδάνη, έφθασαν τους μαθητές και μαζεύτηκαν γύρω από τον Ιησού.*

(1) «Όμως ούτε εδώ δεν μένει κρυφός από αυτούς που τον ζητούσαν. Αλλά τόσο πολύ ήταν σε εγρήγορση ώστε να μην τους ξεφύγει, ώστε και πρόλαβαν τους μαθητές» (Θφ).

(2) Βάδισαν γύρω από τη λίμνη και διάβηκαν τον Ιορδάνη σε κάποιο αβαθές σημείο του (γ).

(3) «Των πόλεων που ήταν τριγύρω εννοείται» (Ζ). Τον ακολούθησαν από δική τους πρωτοβουλία και χωρίς να προσκληθούν. Άφησαν τα σπίτια τους και τα εργαστήριά τους, τα επαγγέλματά τους και τις υποθέσεις τους για να ακούσουν τον Ιησού να διδάσκει. Και βάδισαν πεζή, μολονότι ο Ιησούς και οι μαθητές του διέτρεξαν την απόσταση πάνω σε πλοίο. Και τον ακολούθησαν σε τόπο έρημο, τον οποίο μόνο η παρουσία του Χριστού μετέβαλλε σε παράδεισο. Αξιοσημείωτη προθυμία και άξια κάθε επαίνου.

(4) «Δηλαδή πρόφθασαν οι όχλοι τους Αποστόλους» (Θφ). Ήλθαν εκεί πριν τους αποστόλους και τους πρόλαβαν.

(5) Από κάποιους μεγαλογράμματους κώδικες παραλείπεται το: και συνήλθον προς αυτόν=ήλθαν μαζί, μαζεύτηκαν, συναθροίστηκαν στον ίδιο τον Σωτήρα. «Πήγαν στον τόπο όπου επρόκειτο να αναπαυτεί ο Ιησούς» (Θφ).

Μαρκ.6,34. Καὶ ἐξελθὼν[(1)] ὁ Ἰησοῦς εἶδε πολὺν ὄχλον καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ᾽ αὐτοῖς, ὅτι ἦσαν ὡς πρόβατα[(2)] μὴ ἔχοντα ποιμένα[(3)], καὶ ἤρξατο διδάσκειν[(4)] αὐτοὺς πολλά.

Μετάφραση: *Κι όταν βγήκε ο Ιησούς από το ερημικό μέρος που ήταν, είδε πολύ λαό και τους σπλαχνίσθηκε, διότι ήταν εγκαταλελειμμένοι και χωρίς πνευματική καθοδήγηση, σαν*

(1) Από το πλοίο. Μπορεί όμως να βγήκε και από το μέρος, στο οποίο βρισκόταν και αναπαυόταν μαζί με τους αποστόλους. Οπότε το προήλθαν, που προηγήθηκε, παίρνει την έννοια του κατέφθασαν ή του πέρασαν απέναντι, όπως θεωρεί ο δ. Ο Κύριος αντί να δυσαρεστηθεί, διότι ο λαός διατάρασσε την ησυχία του που επιδίωξε σε έρημο τόπο, συμπάθησε το πλήθος και διέκοψε την ανάπαυσή του.

(2) Η φράση συναντιέται και στα Ματθ. θ 36. Δες Αρ. κζ 17,Γ Βασ. κβ 17,Β Παρ. ιη 16. Προκλήθηκε η συμπάθειά του από το θερμό ενδιαφέρον του πλήθους εκείνου, η δίψα του οποίου έμενε ανικανοποίητη από τους αναγνωρισμένους διδασκάλους του νόμου (σ).

(3) «Ποιμένα, βεβαίως, εννοεί αυτόν που φροντίζει για τη σωτηρία τους» (Ζ). «Δεν είχαν τότε κανέναν, που να μπορεί να τους διδάσκει τα ωφέλιμα της ψυχής» (β). Η παρομοίωση φανερώνει έλλειψη πνευματικής καθοδήγησης. Υπήρχαν επίσημοι θρησκευτικοί αρχηγοί, αλλά οι επίσημοι αυτοί, οι ιερείς και διδάσκαλοι, ήταν τυφλοί οδηγοί τυφλών (γ). Δεν είχαν κανέναν ο οποίος θα τους οδηγούσε στην ευθεία και σωτήρια οδό· κανέναν ο οποίος θα έτρεφε αυτούς με την διδασκαλία της αλήθειας. Όταν βλέπει κάποιος λαό πολύ και σκέφτεται πόσες πολύτιμες αθάνατες ψυχές αποτελούν το πλήθος αυτό, το μεγαλύτερο μέρος των οποίων υπάρχει κίνδυνος να χαθεί, διότι είναι παραμελημένες και στερημένες από οδηγό και διδάσκαλο, από ποια φοβισμένη και συμπαθή μέριμνα για την σωτηρία τους δεν πρέπει να γεμίζει!

(4) Σημείωσε και εδώ τα χαρακτηριστικά της ανθρώπινης φύσης του Κυρίου. Ζητά ήσυχο τόπο για ανάπαυση από την συρροή του πλήθους. Αλλά ο σκοπός του αυτός ματαιώνεται από τον λαό που έτρεξε. Και αντί να αναπαυτεί, λόγω της συμπάθειάς του υποβάλλεται σε νέους κόπους. Έχουμε λοιπόν εδώ σαφώς ανθρώπινη καθαρά μεταβολή σκέψεων και σκοπού, την οποία η πρόγνωση του Κυρίου θα μπορούσε να προλάβει, αλλά η οποία μαρτυρεί, ότι ο Κύριος ήταν και άνθρωπος, εξ' ολοκλήρου κοντά σε μας (γ).

Μαρκ.6,35. Καὶ ἤδη ὥρας πολλῆς[(1)] γενομένης προσελθόντες αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγουσιν ὅτι ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος[(2)] καὶ ἤδη ὥρα πολλή[(3)]·

Μετάφραση: *Κι αφού πέρασε πλέον πολλή ώρα, τον πλησίασαν οι μαθητές και του είπαν ότι ο τόπος είναι ερημικός και η ώρα είναι πλέον περασμένη.*

(1) Ώρα πολλή από την ανατολή του ηλίου· σημαίνει λοιπόν εδώ την ενάτη ή δεκάτη ώρα από το πρωί (δ) δηλαδή κοντά στη δύση του ηλίου.

(2) Και δεν υπάρχει συνεπώς κάποια αγορά εδώ, για να προμηθευτούν τροφή.

(3) Προχωρημένη.

Μαρκ.6,36. ἀπόλυσον αὐτούς[(1)], ἵνα ἀπελθόντες εἰς τοὺς κύκλῳ[(2)] ἀγροὺς καὶ κώμας ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς ἄρτους· τί γὰρ φάγωσιν οὐκ ἔχουσιν[(3)].

Μετάφραση: *Δώσ' τους εντολή να φύγουν και να πάνε στις αγροτικές κατοικίες και τα χωριά που είναι τριγύρω, ν' αγοράσουν ψωμιά να φάνε. Διότι δεν έχουν τι να φάνε.*

(1) Είναι αξιοσημείωτο, ότι οι μαθητές και όχι ο πολύς λαός λένε αυτό. Δεν λένε, μολονότι θα πεινούσαν ήδη: Διώξε μας. Ξέχασαν τους εαυτούς τους ακούγοντας την διδασκαλία του. Οι καλοδιάθετες ψυχές είναι αχόρταγες, όταν βρίσκουν διδασκαλία διαυγή και γνήσια, ικανή να θρέψει αυτές με τη θεία αλήθεια. Και απορροφούνται από το αγαθό περισσότερο από όσο θα περίμενε κάποιος από αυτές.

(2) Έπρεπε να περιοδεύσουν τα γύρω χωριά και τις αγροτικές κατοικίες, διότι σε ένα χωριό μόνο ή σε ένα αγρό δεν ήταν δυνατόν να βρεθεί ψωμί σε ποσότητα επαρκή για διατροφή τόσου πλήθους.

(3) Αρκετοί μεγαλογράμματοι κώδικες έχουν τη γραφή: αγοράσωσιν εαυτοίς τί φάγωσι.

Μαρκ.6,37. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν[(1)]. καὶ λέγουσιν αὐτῷ· ἀπελθόντες ἀγοράσωμεν δηναρίων διακοσίων[(2)] ἄρτους καὶ δῶμεν αὐτοῖς φαγεῖν[(3)];

Μετάφραση: *Εκείνος όμως τους αποκρίθηκε: Δώστε τους εσείς να φάνε. Κι αυτοί του είπαν: Να πάμε εμείς ν' αγοράσουμε ψωμιά αξίας διακοσίων δηναρίων και να τους δώσουμε να φάνε; Πού να βρούμε τόσο πολλά χρήματα;*

(1) «Ο Κύριος, όμως, εξετάζοντάς τους και δοκιμάζοντας αν κατάλαβαν την δύναμή του, ότι μπορεί να τους διαθρέψει, λέει· Δώστε σε αυτούς εσείς να φάνε» (Θφ). Έμεναν καρτερικά στην πνευματική τροφή του λόγου του και φρόντιζε τώρα αυτός για

να μην τους λείψει και η σωματική τροφή. Η οδός του καθήκοντος, όπως είναι οδός ασφάλειας, έτσι είναι και οδός προμήθειας των σωματικών αναγκαίων. Η θεία Πρόνοια, όταν στηρίζουν σε αυτήν όλη την εμπιστοσύνη τους οι άνθρωποι, χωρίς παράλογα να δοκιμάζουν και να πειράζουν αυτήν, δεν παραλείπει ποτέ να παρέχει την αναγκαία βοήθεια στους πιστούς δούλους του Θεού, αλλά πάντοτε ανακούφισε και δρόσισε πολλούς με λογική, αλλά και εκπληκτική περίθαλψη.

(2) Και η αγοραστική αξία των δηναρίων σε σχέση με το σημερινό αντίστοιχο νόμισμα ήταν μεγαλύτερη, αλλά και ο καθορισμός του ποσού δεν είναι ακριβής αλλά έγινε με εσπευσμένη εικασία και σύμφωνα με ελάχιστο όριο αλλά και σε σχέση με τα πενιχρά ποσά που υπήρχαν στο κοινό ταμείο του αποστολικού κύκλου. Είναι σαν να λεγόταν: Θα χρειαστεί ποσό τουλάχιστον 200 δηναρίων. Πού θα το βρούμε, αφού ούτε 10 ίσως δηνάρια δεν έχουμε διαθέσιμα; Διακόσια δηνάρια θα αντιστοιχούσαν σε 7 χρυσές λίρες.

(3) Η έκφραση που χρησιμοποιείται εδώ, είναι εκείνη, την οποία σύμφωνα με τον Ιωάννη είπε ο Φίλιππος: «διακοσίων δηναρίων ψωμιά, δεν αρκούν σε αυτούς, ώστε ο καθένας τους να πάρει κάτι λίγο» (Ιω. στ 7). Την ίδια του Φιλίππου απάντηση επανέλαβαν και οι απόστολοι, μετά από αυτά, όταν άκουσαν το «δώστε τους εσείς να φάνε» (δ). Ούτε 200 δηνάρια είχαν, αλλά ήταν και ζήτημα εάν αιφνίδια και με τη μία θα μπορούσαν να βρουν τόση ποσότητα άρτου, έστω και αν μπορούσαν να την πληρώσουν. Δεν λάμβαναν όμως υπ' όψη, ότι αυτοί που έχουν το Χριστό, έχουν το παν και δεν έχουν ανάγκη να φύγουν από αυτόν ζητώντας την ευτυχία τους και την συντήρησή τους στα κτίσματα.

Μαρκ.6,38. ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς· πόσους ἄρτους ἔχετε[(1)]; ὑπάγετε καὶ ἴδετε. καὶ γνόντες λέγουσι· πέντε, καὶ δύο ἰχθύας[(2)].

Μετάφραση: *Αυτός όμως τους είπε: Πόσα ψωμιά έχετε; Πηγαίνετε να δείτε. Είδαν τι είχαν και του είπαν: Έχουμε πέντε ψωμιά και δύο ψάρια.*

(1) Ο Σωτήρας παρήγγειλε σε αυτούς να εξετάσουν πόσους άρτους έχουν, έχοντας την πρόθεση να γνωστοποιήσει αυτό πριν το θαύμα (δ).

(2) Ο σ. φρονεί, ότι θα ήταν αυτά ξερά (παστωμένα) ψάρια, που χρησίμευαν μάλλον ως ορεκτικό για ξηροφαγία. Πόσο πενιχρά και στερημένα έτρωγαν οι μαθητές μαζί με τον Σωτήρα! Πέντε άρτοι και δύο ψάρια για τον χρόνο της ανάπαυσης 13

ανθρώπων σε έρημο τόπο!! Και αυτά όπως φαίνεται από την αφήγηση του Ιωάννη, αγοράστηκαν εκεί στην έρημο. Ούτε κρασί ούτε άλλο ποτό παρά μόνο καθαρό νερό από τη λίμνη. Και όμως από την ανεπαρκή αυτή προμήθεια ο Κύριος διατρέφει πλήθος πολύ. Μήπως μπορεί ο Θεός να ετοιμάσει τραπέζι σε έρημο; Αναμφίβολα ναι, όταν του αρέσει και όταν η ανάγκη το καλέσει. Μάθε, όσο λίγο και αν έχεις, να μην διστάζεις από αυτό να ανακουφίζεις κατά το δυνατόν και τις ανάγκες των άλλων, βέβαιος, ότι με τον τρόπο αυτόν, το λίγο γίνεται πολύ και το ανεπαρκές για τους λίγους, πληθύνεται για να αρκέσει και σε πολλούς.

Μαρκ.6,39. καὶ ἐπέταξεν αὐτοῖς ἀνακλῖναι πάντας συμπόσια[(1)] συμπόσια[(2)] ἐπὶ τῷ χλωρῷ χόρτῳ[(3)].

Μετάφραση: *Τους διέταξε τότε να τους βάλουν όλους να καθίσουν πάνω στο χλωρό χορτάρι παρέες - παρέες.*

(1) «Στο τέλος, τους βάζει να κάτσουν όλοι στο χορτάρι χωρίζοντάς τους. Διότι αυτό σημαίνει το Συμπόσια συμπόσια, αντί να πει, τραπέζια διαφορετικά» (Θφ). Συχνά βλέπουμε τον Ιησού να τρώει σε τραπέζια άλλων, να γευματίζει με τον έναν και να δειπνεί με τον άλλον φίλο. Αλλά εδώ τον βλέπουμε με δικές του προμήθειες να τρώει μαζί με πλήθος πολύ, το οποίο δείχνει, ότι όταν άλλοι τον υπηρετούσαν από τα υπάρχοντά τους, γινόταν αυτό όχι διότι δεν μπορούσε ο ίδιος να προμηθεύσει στον εαυτό του με άλλο τρόπο ό,τι του χρειαζόταν. Για αυτόν ειπώθηκε το «εάν πεινάσω, δεν θα σου πω. Διότι όλα είναι δικά μου». Εάν απέφευγε να διαθρέψει τον εαυτό του με θαύμα, έπραττε αυτό όχι μόνο διότι δεν εύρισκε σύμφωνο με το σκοπό του θαύματος να χρησιμοποιεί αυτό για τον εαυτό του, αλλά και διότι το να διατρέφεται από τους άλλους, ήταν είδος ταπείνωσης, στην οποία ευχάριστα υπέβαλλε τον εαυτό του.

(2) Η επανάληψη της λέξης για δήλωση της έννοιας της κατανομής (αντί για την ελληνική φράση: ανά συμπόσια) είναι εβραϊκός τρόπος έκφρασης (γ). Συμπόσιο εδώ, είναι η ομάδα που πρόκειται να φάει μαζί (δ).

(3) Μόνο ο Μάρκος σημειώνει το πόσο χλωρό ήταν, το οποίο υποδηλώνει άνοιξη (δες Ιω. στ 4)(σ). Αυτό είναι σημαντικό. Διότι η χλόη στην Παλαιστίνη, ιδιαίτερα μάλιστα στη θερμή αυτή κοιλάδα του Ιορδάνη, μόνο κατά την εποχή του Πάσχα είναι χλωρή. Και έτσι, έχουμε εδώ υπαινιγμό από τους συνοπτικούς, ότι πάνω από 1 χρόνο

διήρκεσε η δημόσια δράση του Κυρίου. Μας παρέχεται μάλιστα ο υπαινιγμός αυτός από το μέρος εκείνο των συνοπτικών ευαγγελίων, όπου στο παράλληλο χωρίο ο Ιωάννης παρεμβάλλει γιορτή του Πάσχα, που μεσολάβησε ανάμεσα στο πρώτο και το τελευταίο Πάσχα της δημόσιας δράσης του Κυρίου (γ). Ούτε τραπέζια, ούτε καλύμματα τραπεζιών και πετσέτες, ούτε καν πιρούνια και πιάτα και ό,τι ήταν απαραίτητο από την τραπεζοσκευή. Δεν μπορούσε αυτός που ετοιμάζει τραπέζι σε έρημο, να επαρκέσει και σε αυτά; Αναμφίβολα ναι. Αλλά ο Κύριος ήλθε να επαναφέρει τον άνθρωπο στην απλότητα και το ανεπιτήδευτο του Αδάμ στον Παράδεισο και ό,τι ετοίμασε στην έρημο αυτή για τον λαό, ήθελε να είναι απαλλαγμένο από κάθε μάταιη λαμπρότητα και πολυτέλεια, για να σημαίνει ότι η βασιλεία του δεν είναι από τον κόσμο αυτόν, ούτε έρχεται με επίδειξη, αλλά οι αμάραντες και άδυτες λαμπρότητες και μεγαλοπρέπειες επιφυλάσσονται για το ουράνιο εκείνο δείπνο, στο οποίο θα παρακάθεται αιωνίως συνεφραινόμενος μαζί με τους εκλεκτούς του.

Μαρκ.6,40. καὶ ἀνέπεσον πρασιαὶ πρασιαὶ[(1)] ἀνὰ ἑκατὸν καὶ ἀνὰ πεντήκοντα.

Μετάφραση: *Και κάθισαν κατά ομάδες, που πάνω στην πρασινάδα έμοιαζαν με φυτεμένα τετράγωνα κήπων. Και ήταν ομάδες από εκατό και από πενήντα ανθρώπους η καθεμιά.*

(1) Και άλλος εβραϊκός τρόπος έκφρασης. Τραπέζια διαφορετικά «σημαίνει και η φράση, Πρασιαί ανέπεσον, δηλαδή διάφορες ομάδες και μέρη. Διότι πρασιές λέγονται τα διάφορα τμήματα στους κήπους, στα οποία φυτεύονται πολλές φορές διαφορετικά λάχανα» (Θφ). Το πρασιαί εκφράζει απλώς την ιδέα κανονικής, σε τετράγωνα ή τεμάχια, τοποθέτησης, σε ομίλους από 50 ή 100 άτομα. Η τάξη λοιπόν τηρήθηκε (σ). «Διότι ο Θεός, δεν είναι Θεός ακαταστασίας, αλλά ειρήνης» και τάξης. Δες Α΄ Κορ. ιδ 33. Και η κατανομή του λαού σε τακτοποιημένους ομίλους χρησίμευε για την ανετότερη και ευκολότερη διανομή της τροφής (γ). Οι κανονικοί, λοιπόν, αυτοί όμιλοι, που αποτελούνταν από ίσο αριθμό ατόμων, παρουσιάζονταν από μακριά στο μάτι σαν πρασιές γης. Θαυμάσιο περιγραφικό χαρακτηριστικό!

Μαρκ.6,41. καὶ λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας[(1)] ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν[(2)] εὐλόγησε[(3)], καὶ κατέκλασε[(4)] τοὺς ἄρτους καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς[(5)] ἵνα παραθῶσιν αὐτοῖς, καὶ τοὺς δύο ἰχθύας ἐμέρισε πᾶσι[(6)].

Μετάφραση: *Τότε πήρε τα πέντε ψωμιά και τα δύο ψάρια, έστρεψε τα μάτια του στον ουρανό κι ευχαρίστησε και επικαλέστηκε τον Θεό Πατέρα. Κατόπιν έκοψε σε κομμάτια τα ψωμιά και τα έδινε στους μαθητές του να τα βάλουν μπροστά τους. Επίσης μοίρασε σε όλους και τα δύο ψάρια.*

(1) Με την πράξη αυτή ο Κύριος παίρνει τη θέση του φιλόξενου εστιάτορα και σαν σε τέτοιον, κομίζονται σε αυτόν οι τροφές (σ).

(2) Καθιερωμένη στάση προσευχής. Δες στην Π.Δ. Ιώβ κβ 26 και στα ευαγγέλια Μάρκ. ζ 34, Ιω. ια 41 (σ). «Σήκωσε τα μάτια στον ουρανό, για να διδάξει και εμάς, από τη μία, να ζητούμε από τον Θεό την τροφή» (Θφ), αλλά και συγχρόνως «έδειξε ότι αποδίδει στον Πατέρα αυτό που γίνεται» (β).

(3) Η λέξη σημαίνει κυρίως ανυμνώ, ευχαριστώ και μόνο στην ελληνική γλώσσα της Γραφής σημαίνει και επικαλούμαι ευλογία πάνω σε κάποιο πρόσωπο (γ). Αν συμπληρωνόταν η λέξη, θα απέδιδε τη φράση «ευλόγησε το Θεό» για τα δώρα του. Η συνηθισμένη ευλογία των Ιουδαίων, η οποία ουσιαστικά μπορεί να αναχθεί και στα χρόνια του Ιησού, έχει ως εξής: «Ας είσαι ευλογημένος, Κύριε και Θεέ μας, βασιλιά του κόσμου, που βγάζεις άρτο από τη γη». «Όταν, λοιπόν, ευλόγησε τους άρτους, αφού σήκωσε το βλέμμα στον ουρανό, προσευχήθηκε, διδάσκοντάς μας, να μην γευόμαστε από το τραπέζι πιο πριν, παρά μόνο αφού ευχαριστήσουμε το Θεό που έχει φτιάξει τους καρπούς» (Χ). Όταν παίρνουμε από τα δημιουργήματα τα αναγκαία για τη συντήρησή μας, ας αισθανόμαστε ότι παίρνουμε αυτά από τα χέρια του Δημιουργού, ώστε «είτε τρώμε, είτε πίνουμε, όλα για τη δόξα του Θεού» να τα κάνουμε (Α Κορ. ι 31).

(4) Η πρόθεση «κατά» δίνει ιδιαίτερο τονισμό στο έκλασε=έκοψε σε τεμάχια.

(5) «Δίνει στους μαθητές, έτσι ώστε να μην ξεχάσουν το θαύμα, αφού δέχτηκαν στα ίδια τους τα χέρια τα ψωμιά» (Θφ). Επιπλέον ο Κύριος τιμά τώρα και τους μαθητές του, προσελκύοντας τον σεβασμό του πλήθους και σε αυτούς, ως συνεργούς δικούς του. Με αυτόν τον τρόπο στο μέλλον οφείλουν να διανέμουν και την πνευματική τροφή σε όλο τον κόσμο. Πώς; Παίρνοντας αυτήν από το Χριστό ως τον πρώτο Χορηγό που διατρέφει τους ανθρώπους δια μέσου των διακόνων του. Οι διάκονοι πρέπει να

διατηρούν τους εαυτούς τους στη θέση των πιστών οικονόμων του, διανέμοντας στο λαό του μόνο ό,τι από τα χέρια του λαμβάνουν και μη χορταίνοντας τους πιστούς παρά μόνο με ό,τι ο Κύριος τους δίνει.

(6) Ούτε σπάνια φαγητά, ούτε ποικιλίες φαγητών παραθέτει, παρόλο που θα μπορούσε ο Χριστός, εάν ήθελε, και αυτό να πράξει. Αλλά θέλει να διδάξει εμάς ότι πρέπει να αρκούμαστε στην αναγκαία τροφή και να μην επιζητούμε την απόλαυση. Όταν έχουμε τα αναγκαία, ας αδιαφορούμε πλέον για τα πλεονάζοντα και τα εξεζητημένα. Ο Θεός μέσα στην αγάπη του παρέχει ψωμί και διατροφή πλούσια, αλλά μέσα στην οργή του βρέχει σαν σύννεφο από σκόνη σάρκες ορτυκιών, για να θανατώσει τους περισσότερους από εμάς» (Ψαλμ. οζ 25)

Μαρκ.6,42. καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν[(1)],

Μετάφραση: *Κι έφαγαν όλοι και χόρτασαν.*

(1) Το θαύμα είχε και βαθύτερη σημασία και έδειχνε ότι ο Χριστός ήλθε στον κόσμο, για να είναι εξίσου ο μέγας Διατροφέας, όσο και ο μέγας Ιατρός. Δεν αποκαθιστά μόνο, αλλά και συντηρεί και διατρέφει την πνευματική ζωή. Και σε αυτόν υπάρχει αφθονία για όλους όσους έρχονται σε αυτόν, επαρκής να γεμίσει κάθε ψυχή με αφθονία. Κανείς δεν διώχνεται κενός από το Χριστό, αλλά αυτοί που πλησιάζουν αυτόν γεμίζουν και χορταίνουν.

Μαρκ.6,43. καὶ ἦραν κλασμάτων δώδεκα[(1)] κοφίνους[(2)] πλήρεις[(3)], καὶ ἀπὸ τῶν ἰχθύων.

Μετάφραση: *Και μάζεψαν τα κομμάτια που περίσσεψαν, δώδεκα κοφίνια γεμάτα. Και μάζεψαν και τα περισσεύματα από τα ψάρια.*

(1) «Και δώδεκα κοφίνια περισσεύουν, ακριβώς για αυτό, έτσι ώστε, κουβαλώντας στους ώμους του ο καθένας το κοφίνι» (Θφ), «να νιώσει περισσότερο το γεγονός» (β) και «να διατηρεί αλησμόνητο το θαύμα. Πλεόνασμα, βεβαίως, δύναμης του Χριστού δεν είναι μόνο το ότι έθρεψε αυτούς, αλλά και το ότι άφησε περισσεύματα» (Θφ). Είναι άξιο προσοχής ότι παρόλο που ο Χριστός έχει αρκετό άρτο στη διάθεσή του, δεν παραμελεί τα περισσεύματα, διδάσκοντάς μας, ότι δεν πρέπει να σπαταλούμε και να καταστρέφουμε κανένα από τα αγαθά δημιουργήματα του Θεού, ενθυμούμενοι, ότι

είναι πολλοί αυτοί που στερούνται εκείνα, τα οποία εμείς χορτασμένοι απορρίπτουμε, αλλά ότι και εμείς οι ίδιοι είναι δυνατόν σε αυτόν ή σε εκείνο το χρόνο να χρειαστούμε τα τεμάχια που απορρίπτουμε και να μην έχουμε αυτά.

(2) Είναι αξιοσημείωτο ότι και από τους 4 ευαγγελιστές χρησιμοποιείται η λέξη κοφίνια για το θαύμα αυτό των 5 χιλιάδων, ενώ η λέξη σπυρίδες χρησιμοποιείται και από τους δύο ευαγγελιστές που εξιστορούν την διατροφή των 4 χιλιάδων (γ)

(3) Υπάρχει και η γραφή: κλάσματα δώδεκα κοφίνων πληρώματα=τεμάχια, με τα οποία συμπληρώθηκαν, γέμισαν 12 κοφίνια.

Μαρκ.6,44. καὶ ἦσαν οἱ φαγόντες τοὺς ἄρτους πεντακισχίλιοι[(1)] ἄνδρες[(2)].

Μετάφραση: *Κι αυτοί που έφαγαν τα ψωμιά ήταν πέντε χιλιάδες άνδρες.*

(1) Εάν στον αριθμό αυτόν προσθέσουμε και τα γυναικόπαιδα, έχουμε ένα ακροατήριο από τα πολυπληθέστερα και μπορούμε να εικάσουμε ότι το πολυπληθές αυτό ακροατήριο με ενδιαφέρον και προσοχή παρακολουθούσε το κήρυγμα του Διδασκάλου. Και όμως, ολόκληρος ο ενθουσιασμός και πρόσκαιρος αυτός ζήλος των τόσων ανθρώπων, δεν φαίνεται να παρήγαγε κάποιο μόνιμο καρπό παρά ίσως μόνο σε λίγους. Μην παραπλανάσαι από τη συρροή των ακροατών ούτε από τις επευφημίες και τα χειροκροτήματά τους. Εάν προσέξεις σε αυτό θα βλαφτείς υπερηφανευόμενος και ματαιοδοξώντας. Πρόσεξε κυρίως ποια επίδραση έχει το κήρυγμά σου στη ζωή και την συμπεριφορά των ακροατών. Και αν δεις εκεί να αποδίδεται ο καρπός, δόξασε τότε τον Θεό, που ανοίγει τις καρδιές των ανθρώπων και αυξάνει τον λόγο που σπέρνεται σε αυτούς.

(2) Η διατροφή των 5.000 είναι το μόνο θαύμα, το οποίο αναφέρεται και από τους 4 ευαγγελιστές. Καμία λοιπόν δεν απομένει αμφιβολία, ότι κατείχε ουσιώδη θέση στην κοινή αποστολική παράδοση (σ). Αν εξαιρέσουμε βεβαίως τα θαύματα της ανάστασης νεκρών, είναι το πιο σημαντικό και σπουδαίο από όλα τα θαύματα στα ευαγγέλια, στο οποίο μόνο καθαρά δημιουργική ενέργεια, που παράγει από το μηδέν, εκδηλώθηκε. Το παραπάνω από τα 5 ψωμιά και τα 2 ψάρια, το οποίο χρειάστηκε για την διατροφή των 5.000 δεν γεννήθηκε από αυτά τα ψωμιά και τα ψάρια, αλλά προστέθηκε από έξω σε αυτά με λόγο δημιουργικό (γ). Η ίδια θεία δύναμη, η οποία ενεργεί κατά τον συνηθισμένο και φυσικό τρόπο, και πληθαίνει κάθε έτος τον σπόρο που σπέρνεται στη γη, εργάστηκε και τώρα κατά τρόπο ασυνήθιστο και πάνω από τη

φύση, τον πολλαπλασιασμό αυτόν τον υπερφυσικό. Ο Χριστός είναι εκείνος, στον οποίο τα πάντα στηρίζονται και ο οποίος «εξουσιάζει τα πάντα με τον λόγο της δύναμής του» (Εβρ. α 3).

Στίχ. 45-52. Ο Ιησούς περπατά πάνω στη θάλασσα.

Πρβλ. καὶ Ματθ. ιδ 22-33 καὶ τὰς ἐκεῖ ἑρμηνευτικὲς σημειώσεις.

Μαρκ.6,45. Καὶ εὐθέως ἠνάγκασε[(1)] τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον καὶ προάγειν εἰς τὸ πέραν πρὸς Βηθσαϊδάν[(2)], ἕως αὐτὸς[(3)] ἀπολύσῃ τὸν ὄχλον·

Μετάφραση: *Κι αμέσως ο Ιησούς, για να μην παρασυρθούν οι μαθητές από τον ενθουσιασμό του λαού που ήθελε να τον ανακηρύξει βασιλιά, τους ανάγκασε να μπουν στο πλοίο και να περάσουν πριν απ' αυτόν στην απέναντι όχθη της λίμνης, στη Βηθσαϊδά, μέχρι να διαλύσει ο ίδιος τα πλήθη του λαού.*

(1) Δες και Ματθ. ιδ 22-23 και τις εκεί ερμην. σημειώσεις. Ούτε ο Ματθαίος ούτε ο Μάρκος μιλούν για την αιτία, για την οποία ο Ιησούς ανάγκασε τους μαθητές. Αλλά ο Ιωάννης εκθέτει γεγονός που εξηγεί τον εξαναγκασμό αυτόν. Λέει δηλαδή ότι ο λαός ήθελε να αρπάξει αυτόν και να τον ανακηρύξει βασιλιά (Ιω. στ 15). Φαίνεται λοιπόν ότι υπήρχε φόβος οι μαθητές να παρασυρθούν από τις εκδηλώσεις αυτές του πλήθους (γ). Από την άλλη θα φάνηκε ίσως παράδοξο σε αυτούς να χωριστούν από αυτόν και να απομακρυνθούν από τον τόπο ακριβώς εκείνο, ο οποίος είχε εκλεγεί από τον Κύριο για ανάπαυσή τους (σ).

(2) Ο Λουκάς (θ 10) μας λέει ότι έτσι ονομαζόταν ο τόπος, όπου έγινε το θαύμα. Πράγματι, υπήρχαν δύο τόποι που είχαν το όνομα αυτό, ένας σε κάθε μία από τις δύο όχθες (γ). Άλλωστε, Βηθσαϊδά σημαίνει οίκος αλιείας και συνεπώς το όνομα ήταν περιγραφικό τόπων που, πολύ πιθανώς, συναντιούνταν σε πολλά σημεία κυκλικά της λίμνης (σ).

(3) Με έμφαση. Τονίζεται το γεγονός, ότι ο ίδιος ο Ιησούς διέλυσε τον όχλο. Χρειαζόταν κάποια προσπάθεια, για να διαλυθεί το πλήθος του λαού. Εφόσον ήδη είχαν απολαύσει χορταστικό δείπνο, τίποτα δεν τους ανάγκαζε να αποχωρήσουν. Αλλά εφόσον βρισκόμαστε στον κόσμο αυτόν, δεν βρισκόμαστε στην αιώνια πόλη και πατρίδα μας, και όταν ακόμη βρισκόμαστε σε άμεση επικοινωνία με τον Χριστό. Το αιώνιο δείπνο επιφυλάσσεται για την μελλοντική κατάστασή μας. Με την επιβολή του

την ήρεμη και ισχυρή ο Ιησούς διέλυσε τα πλήθη, ευλογώντας αυτά, παροτρύνοντας και συμβουλεύοντας αυτά και πείθοντας αυτά, να επιστρέψουν στα σπίτια τους.

Μαρκ.6,46. καὶ ἀποταξάμενος[(1)] αὐτοῖς ἀπῆλθεν εἰς τὸ ὄρος[(2)] προσεύξασθαι[(3)].

Μετάφραση: *Κι αφού τους αποχαιρέτισε, ανέβηκε στο βουνό για να προσευχηθεί.*

(1) Και αφού τους αποχαιρέτισε. Βρίσκεται εδώ η λέξη με την έννοια του φιλικού αποχαιρετισμού (σ). Το ρήμα δεν χρησιμοποιείται με την έννοια αυτή στους κλασσικούς, οι οποίοι αντί για αυτό χρησιμοποιούσαν το ασπάζομαι (γ).

(2) «Αφού διέλυσε λοιπόν τους όχλους, ανέβηκε να προσευχηθεί μόνος του. Διότι η προσευχή χρειάζεται να σταματήσουν οι δουλείες και να μην υπάρχει ταραχή» (Θφ).

(3) Μολονότι τόσο είχε κοπιάσει διδάσκοντας και εργαζόμενος το έργο του Πατέρα του, αποχώρησε για να προσευχηθεί, αναζητώντας την ανάπαυση από τον κόπο στην προσευχή. Παρόλο που ο Χριστός, ως Θεός, ήταν κύριος των πάντων και δεχόταν τις προσευχές όλων, αλλά ως άνθρωπος παίρνοντας μορφή δούλου ήταν και αυτός ικέτης και προσευχόταν. Εδώ μάλιστα παρέχει σε μας και παράδειγμα κατ' ιδίαν προσευχής στον Πατέρα μας που είναι στα κρυφά, αποχωρώντας μόνος στο όρος, για να επικοινωνήσει με μόνο τον Πατέρα.

Μαρκ.6,47. καὶ ὀψίας γενομένης[(1)] ἦν τὸ πλοῖον ἐν μέσῳ[(2)] τῆς θαλάσσης, καὶ αὐτὸς μόνος ἐπὶ τῆς γῆς.

Μετάφραση: *Κι όταν βράδιασε καλά, το πλοίο ήταν στη μέση της λίμνης, κι αυτός ήταν μόνος του στη στεριά.*

(1) Το θαύμα της διατροφής έλαβε χώρα γύρω στη δύση του ηλίου. Πόσο το απόγευμα είχε ήδη προχωρήσει δεν λέγεται εδώ, αλλά αφέθηκε από τον ευαγγελιστή να συμπεράνουμε αυτό από το σ. 48 (σ).

(2) Δεν καθορίζει με ακρίβεια, αλλά περίπου μόνο την απόσταση. Ο Ιωάννης καθορίζει γύρω στα 25 ή 30 στάδια (Ιω. στ 19) δηλαδή πάνω από το μισό του ευρύτερου πλάτους της λίμνης (σ).

Μαρκ.6,48. καὶ ἰδὼν αὐτοὺς βασανιζομένους[(1)] ἐν τῷ ἐλαύνειν· ἦν γὰρ ὁ ἄνεμος ἐναντίος αὐτοῖς[(2)]· καὶ περὶ τετάρτην φυλακὴν[(3)] τῆς νυκτὸς ἔρχεται πρὸς αὐτοὺς περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης[(4)], καὶ ἤθελε παρελθεῖν[(5)] αὐτούς.

Μετάφραση: *Και τους είδε να βασανίζονται με τα κύματα καθώς κωπηλατούσαν. Και βασανίζονταν διότι ο άνεμος ήταν αντίθετος. Και στο τελευταίο τρίωρο της νύχτας (όταν παρελάμβανε τη στρατιωτική φρουρά το τέταρτο τμήμα των σκοπών) έρχεται κοντά τους ο Ιησούς περπατώντας πάνω στη θάλασσα σαν να ήταν στεριά. Και ήθελε να τους προσπεράσει.*

(1) Από την έννοια της δοκιμής και της εξέτασης, την οποία αρχικά εκφράζει το ρήμα αυτό, κατέληξε στην έννοια της στενοχώριας και ταλαιπωρίας, αφού η δοκιμασία και η εξέταση γίνεται πολλές φορές με μέτρα και μέσα δύσκολα και σκληρά (γ). Ο βασανισμός, τον οποίο τώρα από την τρικυμία και τον αντίθετο άνεμο δοκιμάζουν, ήταν δείγμα των εμποδίων και αντιξοοτήτων, τις οποίες έπρεπε να περιμένουν, όταν αργότερα θα στέλνονταν από τον Κύριο για να κηρύξουν το ευαγγέλιο. Η αποστολή τους αυτή θα έμοιαζε με ταξίδι με πλοίο ανάμεσα σε σκληρούς ανέμους. Και η εκκλησία συχνά μοιάζει με πλοίο που στη θάλασσα κλυδωνίζεται και βασανίζεται φοβερά. Δεν είναι αδύνατον ο Χριστός να μας παρακολουθεί και συγχρόνως οι άνεμοι και οι τρικυμίες να συνταράσσουν το πλοίο. Αλλά αποτελεί σπουδαία ενίσχυση για τους στην τρικυμία μαθητές του Χριστού η πεποίθηση, ότι ο διδάσκαλός τους προσεύχεται και δέεται για χάρη τους άγρυπνος στο ουράνιο όρος.

(2) Όταν έφευγαν, η λίμνη ήταν γαλήνια και αιφνίδια ξέσπασε η τρικυμία. Ενδέχεται στην αρχή του ταξιδιού της ζωής μας ή και σε ορισμένους σταθμούς του να συντροφευόμαστε από γαλήνη και η μη ασφαλής ευτυχία του κόσμου να χαμογελά σε μας. Μην παραπλανιόμαστε. Αιφνίδια μπορεί να ξεσπάσει θύελλα και πρέπει να προετοιμαζόμαστε για αυτήν. Αναμφίβολα ο Κύριος προέβλεπε ότι οι μαθητές μετά από κάποια ώρα θα αντιμετώπιζαν σφοδρή τρικυμία και όμως τους στέλνει. Δεν είναι κάτι καινούργιο, ότι οι ακόλουθοι του Χριστού θα συναντήσουν καταιγίδες στην οδό του καθήκοντος, στην οποία ο Κύριος, παρόλο που προβλέπει αυτές, τους διατάσσει να πορευτούν. Πρέπει παρ' όλα αυτά να δέχονται αυτές αγόγγυστα. Ο Κύριος είπε: Αυτό που κάνω, δεν το ξέρεις τώρα, θα το καταλάβεις μετά από αυτά. Όταν θα δουν μετά την κατάπαυση της τρικυμίας ή και μέσα σε αυτήν την εκδήλωση της θείας επίσκεψης, δεν θα έχουν επαρκείς λόγους για να δοξάσουν και να ευχαριστήσουν τον Κύριο;

(3) Οι Ιουδαίοι διαιρούσαν τη νύχτα σε 3 σκοπιές· η πρώτη άρχιζε από τη δύση μέχρι τις 10 μ.μ. και η τελευταία από τις 2 π.μ. μέχρι την ανατολή. Οι Ρωμαίοι διαιρούσαν τη νύχτα σε 4 σκοπιές (σ). «Αφήνει τους μαθητές να δοκιμαστούν, για να μάθουν να υπομένουν. Διότι, για αυτόν τον λόγο δεν έρχεται σε αυτούς αμέσως, αλλά όλη τη νύχτα τους αφήνει να κλυδωνίζονται, για να τους διδάξει να έχουν καρτερία» (Θφ). Εάν ο Χριστός αναβάλλει να επισκεφτεί το λαό του, όμως στο τέλος θα έλθει προς αυτούς. Όσο μάλιστα αργότερα φαίνεται να έρχεται, τόσο επικαιρότερη και περισσότερο ανακουφιστική θα είναι η επίσκεψή του. Παρόλο που η σωτηρία αργεί να έλθει, εμείς γεμάτοι με ελπίδες οφείλουμε να την περιμένουμε.

(4) «Είναι μεγάλο θαύμα το να περπατά στη θάλασσα και δείχνει ότι όντως είναι Θεός· το ότι, επιπλέον, υπήρχε και ταραγμένη θάλασσα και αντίθετος άνεμος, αυτό αυξάνει το θαύμα» (Θφ). Είναι θαύμα πάνω στην άψυχη φύση, το οποίο νικά την διαφορά του ειδικού βάρους μεταξύ νερού και ανθρωπίνου σώματος μέχρι σημείου ώστε το νερό να υποβαστάζει το βαρύτερο σώμα. Καμία ορθολογιστική υπόθεση και σοφιστεία δεν μπορεί να χωρέσει σε αυτό (γ). Η θάλασσα συνταραζόταν από τα κύματα και όμως ο Χριστός ήλθε περπατώντας πάνω σε αυτήν. Διότι παρόλο που «από το θόρυβο των πολλών νερών είναι θαυμαστά τα κύματα της θάλασσας», είναι όμως «θαυμαστός στα ύψη ο Κύριος» (Ψαλμ. 92,4). Καμία δυσκολία και αντίδραση δεν μπορεί να εμποδίσει τις εύσπλαχνες εμφανίσεις του Χριστού για το λαό του, όταν φτάσει η κατάλληλη ώρα. Θα βρει εκείνος, ή με τη δύναμή του θα ανοίξει, δρόμο ανάμεσα στα κύματα της θάλασσας για να λυτρώσει αυτούς που ελπίζουν σε αυτόν.

(5) Αυτό επρόκειτο να κάνει, όταν σταμάτησε από τις κραυγές τους. Αυτό είχε σαν σκοπό και ανέμενε εκ μέρους τους κάποια εκδήλωση, για να μεταβάλλει το σκοπό του (γ). Ήθελε να τους προσπεράσει, για να δουν όλοι καλύτερα (δες στ. 50) και να τους δοκιμάσει (δ) και να γυμνάσει την πίστη τους (σ). Και η θεία Πρόνοια, όταν ενεργεί σκόπιμα και με άμεση επέμβαση για βοήθεια του λαού του Θεού, φαίνεται μερικές φορές σαν να προσπερνά και να μην προσέχει τους κινδύνους, εναντίον των οποίων οι ευσεβείς παλεύουν. Όπως και οι μαθητές νόμισαν, ότι θα τους προσπερνούσε ο Ιησούς, αλλά στην πρώτη κραυγή του φόβου τους στράφηκε με συμπάθεια προς αυτούς.

Μαρκ.6,49. οἱ δὲ ἰδόντες[(1)] αὐτὸν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης ἔδοξαν φάντασμα εἶναι, καὶ ἀνέκραξαν[(2)]·

Μετάφραση: *Αυτοί όμως, όταν τον είδαν να περπατάει πάνω στη θάλασσα, νόμισαν ότι αυτό το πρωτοφανές που έβλεπαν είναι φάντασμα. Κι έβγαλαν κραυγή τρόμου.*

(1) Ο στίχος συμφωνεί σχεδόν εξ' ολοκλήρου με τον παράλληλο στίχο του Ματθαίου. «Ένιωσαν τρομερή έκπληξη από αυτό που έβλεπαν, ώστε να νομίσουν ότι, μιας και ήταν τόσο παράδοξο, ήταν φάντασμα αυτό που φαινόταν» (β). Πόσες φορές και εμείς δεν φοβόμαστε εκεί όπου δεν υπάρχει φόβος, τρομάζοντας και νιώθοντας ταραχή από τους φανταστικούς κινδύνους, τους οποίους δημιουργεί η ολιγοπιστία μας. Όσο περισσότερο βρισκόμαστε σε σχέση με το Θεό, και όσο περισσότερο φροντίζουμε να διατηρούμαστε στην αγάπη του, τόσο ανδρειότεροι και αφοβότεροι θα είμαστε.

(2) «Όταν πρόκειται να σταματήσει τα δεινά, τότε μάλλον βάζει σε μεγαλύτερο φόβο. Διότι, αφού τον είδαν, έκραξαν, επειδή ταράχτηκαν σαν να επρόκειτο για φάντασμα· και αμέσως με την φωνή του, φροντίζει για αυτούς λέγοντας· Μη φοβάστε» (Θφ).

Μαρκ.6,50. πάντες[(1)] γὰρ[(2)] αὐτὸν εἶδον[(3)] καὶ ἐταράχθησαν. καὶ εὐθέως ἐλάλησε μετ᾽ αὐτῶν καὶ λέγει αὐτοῖς· θαρσεῖτε, ἐγώ εἰμι[(4)], μὴ φοβεῖσθε[(5)].

Μετάφραση: *Κι έβγαλαν όλοι την κραυγή αυτή, διότι όλοι τον είδαν και ταράχθηκαν. Αμέσως τότε ο Ιησούς τους μίλησε και τους είπε: Έχετε θάρρος. Εγώ είμαι. Μη φοβάστε.*

(1) Δεν ήταν φαντασιοπληξία και απάτη θερμού κεφαλιού, ή ματιού που υπερβολικά βαρυνόταν από κόπο (σ).

(2) Αιτιολογεί το ανέκραξαν.

(3) Το «όλοι είδαν αυτόν» είναι αποτέλεσμα της προσπέρασης (δ).

(4) Εγώ είμαι, Εγώ ο διδάσκαλός σας, Εγώ ο φίλος σας, Εγώ ο Λυτρωτής και Σωτήρας σας.

(5) Οι λόγοι αυτοί του Κυρίου αναφέρονται οι ίδιοι από όλους τους ευαγγελιστές και μόνο ο Ιωάννης παραλείπει το θαρσείτε. Πράγματι, λοιπόν, «λύθηκε σε αυτούς η δυσκολία, από την φωνή» (β). Ο Χριστός δεν βάζει τρόμο και πανικό σε εκείνους,

στους οποίους κάνει αισθητή την παρουσία του. Διαχέει σε αυτούς ειρήνη και γαλήνη. Τίποτα δεν τρομάζει πλέον εκείνους, οι οποίοι αισθάνονται τον Χριστό κοντά τους, ούτε ο ίδιος ο θάνατος.

Μαρκ.6,51. καὶ ἀνέβη εἰς τὸ πλοῖον πρὸς αὐτούς[(1)], καὶ ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος[(2)]· καὶ λίαν ἐκ περισσοῦ ἐν ἑαυτοῖς[(3)] ἐξίσταντο καὶ ἐθαύμαζον.

Μετάφραση: *Κι ανέβηκε μαζί τους στο πλοίο και τότε ακαριαία ησύχασε ο άνεμος. Και κυριεύθηκαν μέσα τους από υπερβολική έκσταση, ώστε να μην μπορούν να εκφράσουν ό,τι αισθάνονταν. Και θαύμαζαν, παρόλο που ο Ιησούς πριν από λίγο είχε κάνει και το άλλο καταπληκτικό θαύμα του πολλαπλασιασμού των άρτων και των ψαριών.*

(1) «Συντόμευσε ο Μάρκος τα σχετικά με τον Πέτρο, όπως επίσης και ο Ιωάννης· ενώ ο Ματθαίος τα διηγήθηκε και αυτά με σαφήνεια» (Ζ).

(2) «Και με το να μπει στο πλοίο, παρέχει σε αυτούς την τελειότερη αταραξία. Διότι αμέσως κόπασε ο άνεμος» (Θφ). Η απότομη κατάπαυση του ανέμου αποτελεί μέρος του θαύματος (γ).

(3) Ο θαυμασμός τους ήταν εσωτερικός. Είχαν εκπλαγεί βαθιά και δεν μπορούσαν να εκφράσουν τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους (σ). Μετά την πρώτη όμως εντύπωση συνήλθαν και τον προσκύνησαν, όπως λέει ο Ματθαίος (δ). «Με το που μπήκε, από τη μία, ο Ιησούς στο πλοίο, συνέβησαν αυτά που είπε ο Μάρκος· έπειτα, αφού τελείωσε η κατάσταση που ήταν σαν ναρκωμένοι, έγιναν αυτά που εξιστόρησε ο Ματθαίος» (Ζμ).

Μαρκ.6,52. οὐ γὰρ[(1)] συνῆκαν ἐπὶ τοῖς ἄρτοις[(2)], ἀλλ᾽ ἦν αὐτῶν ἡ καρδία[(3)] πεπωρωμένη[(4)].

Μετάφραση: *Θαύμαζαν όμως τώρα πάρα πολύ, διότι δεν είχαν καταλάβει τι είχε γίνει με τα ψωμιά και δεν είχαν εκτιμήσει βαθιά το θαύμα εκείνο. Έπρεπε βέβαια να το είχαν καταλάβει. Αλλά η διάνοιά τους ήταν πωρωμένη και βραδυκίνητη, επειδή δεν είχαν δεχθεί ακόμη το φωτισμό του Πνεύματος.*

(1) Αιτιολογεί το: λίαν ἐκ περισσοῦ… ἐξίσταντο καὶ ἐθαύμαζον.

(2) Έπρεπε να είχαν ήδη αντιληφθεί από το θαύμα των άρτων, τη δύναμή του και σε σχέση με τη θάλασσα (b). «Οι Απόστολοι, επειδή δεν κατάλαβαν με τους άρτους, από αυτό το θαύμα στη θάλασσα κατάλαβαν· φαίνεται, λοιπόν, ο Χριστός, ότι και για αυτό επέτρεψε να δοκιμαστούν, έτσι ώστε, επειδή δεν τον κατάλαβαν από τους άρτους, να τον καταλάβουν από τη θάλασσα και να ωφεληθούν» (Θφ). Σχετική και η «ένιωθαν υπερβολική έκπληξη για αυτόν σαν για άνθρωπο που μπορεί να κάνει τέτοια πράγματα· ενώ έπρεπε κατεξοχήν να τον προσκυνούν ως Θεό που μπορεί τα πάντα. Θέλοντας, λοιπόν, να δείξει ότι ούτε στην προηγούμενη θαυματουργία των άρτων δεν έμαθαν καλύτερα το πρέπον, πρόσθεσε ότι «δεν κατάλαβαν ούτε με τους άρτους». Αλλά η πώρωση (νάρκωση) αυτή ήταν πρόσκαιρη και αμέσως μετά από λίγο έφυγε» (Ζμ). Δεν γνωρίσαμε επαρκώς το Χριστό, ούτε κατανοήσαμε τα έργα της αγαθής πρόνοιας και προστασίας του που κατά το παρελθόν εκδηλώθηκε σε εμάς και για αυτό μερικές φορές είτε δεν συμπεριφερόμαστε σωστά σκοτιζόμενοι από την ολιγοπιστία μας, ώστε να συγχυζόμαστε και να μην μπορούμε να εξηγήσουμε τα τωρινά έργα του σε εμάς, είτε και νιώθουμε κατάπληξη μπροστά στα θαυμάσιά του λες και σε ολόκληρο το παρελθόν μας να μην εκδηλώθηκε θαυμαστή η φροντίδα του για μας.

(3) Σημαίνει τον όλο εσωτερικό άνθρωπο, ειδικά μάλιστα εδώ την διάνοια, η οποία παρουσιάζεται ως αργή στο να κατανοήσει υψηλότερες έννοιες και αλήθειες.

(4) Η σκληρότητα και πώρωση της καρδιάς εδώ, είναι κάτι διαφορετικό από εκείνο, το οποίο εμείς εννοούμε όταν χρησιμοποιούμε τις λέξεις αυτές και εννοούμε πλήρη τύφλωση των ηθικών αισθητηρίων (γ)

Στίχ. 53-56. Πολλές ομαδικές θεραπείες.

Μαρκ.6,53. Καὶ διαπεράσαντες ἀπῆλθον ἐπὶ τὴν γῆν Γεννησαρὲτ[(1)] καὶ προσωρμίσθησαν.

Μετάφραση: *Κι αφού διέσχισαν τη λίμνη, ήλθαν στη χώρα Γεννησαρέτ κι αγκυροβόλησαν εκεί.*

(1) Υπάρχει και η γραφή που αποδίδει καλύτερα το νόημα: διαπεράσαντες επί την γην ήλθον εις Γεννησαρέτ. Η Γεννησαρέτ ήταν εύφορη πεδιάδα στη δυτική όχθη της

λίμνης, στα νότια ακριβώς της Καπερναούμ, που είχε έκταση γύρω στα 3 μίλια μήκος και γύρω στο 1 μίλι πλάτος (γ).

Μαρκ.6,54. καὶ ἐξελθόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ πλοίου εὐθέως ἐπιγνόντες[(1)] αὐτὸν

Μετάφραση: *Κι όταν βγήκαν από το πλοίο, αμέσως οι κάτοικοι της χώρας εκείνης τον αναγνώρισαν,*

(1) Μάλλον σημαίνει «αφού τον αναγνώρισαν», επειδή είχαν δει αυτόν προηγουμένως στην Καπερναούμ ή στα χωριά τους (σ). Αυτοί που γνωρίζουν τον Ιησού τρέχουν προς αυτόν. Και όσο περισσότερο γνωρίζουμε αυτόν, τόσο περισσότερο θα τρέχουμε προς αυτόν και θα προσκολλόμαστε σε αυτόν.

Μαρκ.6,55. περιέδραμον[(1)] ὅλην τὴν περίχωρον ἐκείνην καὶ ἤρξαντο ἐπὶ τοῖς κραβάττοις τοὺς κακῶς ἔχοντας περιφέρειν[(2)] ὅπου ἤκουον ὅτι ἐκεῖ ἐστι·

Μετάφραση: *κι έτρεξαν γύρω σ' όλη εκείνη την περιοχή διαδίδοντας την είδηση ότι ήλθε. Κι άρχισαν να περιφέρουν απ' το ένα μέρος στο άλλο τους αρρώστους πάνω στα κρεβάτια τους, εκεί όπου άκουγαν ότι ήταν ο Ιησούς.*

(1) Έτρεξαν σε όλη τη χώρα εκείνη διαδίδοντες την είδηση της έλευσής του και καλώντας τους συγγενείς και φίλους και γνωστούς να φέρουν τους ασθενείς τους. Όσοι γνώρισαν τον Ιησού, πρέπει να φροντίζουν, τη γνώση τους αυτή να την μεταδώσουν και σε άλλους. Δεν πρέπει να τρώμε τον ζωηφόρο άρτο, που αυτός δίνει, μόνοι. Υπάρχει σε αυτόν αφθονία ανεξάντλητη που επαρκεί για όλους. Όταν έχουμε ευκαιρίες να αποκομίσουμε από αυτόν ωφέλειες για τις ψυχές μας, πρέπει να φέρνουμε στο Χριστό και άλλους, όσο το δυνατόν περισσότερους, για να μετάσχουν και αυτοί σε αυτές τις ωφέλειες. Μονοπωλώντας τον Χριστό και κρατώντας αυτόν μόνο για τους εαυτούς μας, τίποτα δεν θα ωφεληθούμε από αυτόν. Οι συγγενείς και οι φίλοι μας και οι γείτονές μας πρέπει και αυτοί να γνωρίσουν μέσα από εμάς το Χριστό. Και αν δεν μπορούμε κάπως αλλιώς να τους τον καταστήσουμε γνωστό, ας μιλήσει προς αυτούς το παράδειγμά μας και ο άγιος βίος μας, τα οποία δυνατότερα και ευκολότερα από κάθε λόγο και κάθε προτροπή μπορούν να ελκύσουν αυτούς προς τον Χριστό.

(2) Όσο ο Κύριος περιόδευε, αναζητούσαν αυτόν περιφέροντας μαζί τους από τόπο σε τόπο και τους ασθενείς μέχρι το μέρος όπου συναντούσαν αυτόν. Συνέρρεαν, λοιπόν, όχι για να ακούσουν την διδασκαλία του, αλλά για να πετύχουν την θεραπεία των ασθενών τους. Εάν και σήμερα οι κήρυκες του ευαγγελίου μαζί με την διδασκαλία παρείχαν και θεραπείες ασθενειών, αναμφίβολα θα συνέρρεαν πολλοί γύρω τους. Είναι όντως θλιβερό να σκέφτεται κάποιος, ότι ο κόσμος ενδιαφέρεται περισσότερο για την υγεία του σώματος παρά για την ευεξία της ψυχής.

Μαρκ.6,56. καὶ ὅπου ἂν εἰσεπορεύετο εἰς κώμας ἢ πόλεις ἢ ἀγρούς, ἐν ταῖς ἀγοραῖς[(1)] ἐτίθεσαν τοὺς ἀσθενοῦντας καὶ παρεκάλουν αὐτὸν ἵνα κἂν[(2)] τοῦ κρασπέδου[(3)] τοῦ ἱματίου αὐτοῦ ἅψωνται· καὶ ὅσοι ἂν ἥπτοντο αὐτοῦ, ἐσῴζοντο[(4)].

Μετάφραση: *Και όπου κι αν έμπαινε, σε χωριά ή σε πόλεις ή σε αγροτικούς συνοικισμούς, τοποθετούσαν στις αγορές τους ασθενείς και τον παρακαλούσαν να τους επιτρέψει ν' αγγίξουν έστω και την άκρη του εξωτερικού του ενδύματος. Κι όσοι τον άγγιζαν, θεραπεύονταν απ' την αρρώστιά τους.*

(1) Όπου υπήρχε μέγιστη πιθανότητα να συναντήσουν αυτόν, λόγω του ότι στον κεντρικό αυτόν τόπο, καταλήγουν συνήθως οι ξένοι που επισκέπτονται το χωριό ή την πόλη, αλλά και διότι η ευρυχωρία του τόπου επέτρεπε μεγάλος αριθμός ασθενών να αναμείνει εκεί τον Σωτήρα και να πετύχει με τη μία από αυτόν το ζητούμενο.

(2) Αν όχι και αυτόν τον ίδιο, τουλάχιστον την άκρη από τα ρούχα του. Δες πώς αυτοί, έστω και μόνο για τη θεραπεία των σωμάτων τους, έρχονταν προς τον Ιησού. Έρχονταν με ζήλο ζητώντας να εκμεταλλευτούν κάθε ευκαιρία και μη αφήνοντας αυτήν να τους ξεφύγει, ούτε παρακινούνταν από το ότι ο Χριστός έφευγε περιοδεύοντας στο να αναβάλλουν τη συνάντηση με αυτόν. Πλησίαζαν με ταπείνωση, τοποθετώντας στις αγορές ή οπουδήποτε τους ασθενείς τους και παρακαλώντας, έστω και το ρούχο του να τους επιτρέψει να αγγίξουν. Πλησίαζαν με πίστη βέβαιοι, ότι και με την απλή επαφή του ρούχου του θα θεραπεύονταν. Με την ίδια σπουδή, ταπείνωση και πίστη ας ερχόμαστε και εμείς προς αυτόν, για να βρούμε χάρη και έλεος σε εύκαιρη βοήθεια.

(3) Δες ε 27. Δεν πρόκειται για κράσπεδο (άκρο) όμοιο με εκείνα, τα οποία συνένωναν στο εξωτερικό τους ρούχο οι Ιουδαίοι, για να θυμούνται το νόμο, αλλά απλώς για το άκρο του ρούχου (γ).

(4) «Σωτηρία, βεβαίως, τώρα, να εννοήσεις την υγεία» (Ζ).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ’ (7)

Στίχ. 1-13. Οι παραδόσεις των πρεσβυτέρων δεν καταλύουν τον νόμο.

Πρβλ. καὶ Ματθ. ιε 1-20 καὶ τὰς ἐκεῖ ἑρμηνευτικὲς σημειώσεις.

Μαρκ.7,1. Καὶ συνάγονται[(1)] πρὸς αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι καί τινες τῶν γραμματέων[(2)] ἐλθόντες ἀπὸ Ἰεροσολύμων[(3)]·

Μετάφραση: *Και μαζεύτηκαν κοντά του οι Φαρισαίοι και μερικοί απ' τους γραμματείς που ήλθαν απ' τα Ιεροσόλυμα.*

(1) Δες και Ματθ. ιε 1-20 και τις εκεί ερμην. σημειώσεις. Που μαζεύτηκαν δεν αναφέρεται.

(2) Οι Φαρισαίοι, υπερακριβείς τηρητές των παραδόσεων, και κάποιοι από τους γραμματείς που ήταν καλοί γνώστες του νόμου και των παραδόσεων.

(3) Φαίνεται ότι είχαν ζητήσει βοήθεια από τις κεντρικές αρχές στα Ιεροσόλυμα και είχαν σταλεί από εκεί κάποιοι γραμματείς, οι οποίοι αφού παρακολούθησαν για λίγο τον τρόπο της ζωής του Ιησού και των μαθητών διατυπώνουν τώρα την κατηγορία τους. Προέρχονταν αυτοί από την αγία πόλη, από την πρωτεύουσα, όπου ανέβηκαν φυλές, οι φυλές του Ισραήλ και όπου υπήρχαν θρόνοι στημένοι για κρίση. Θα έπρεπε λοιπόν αυτοί να είναι καλύτεροι από τους άλλους· στην πραγματικότητα όμως ήταν χειρότεροι. Τα εξωτερικά προνόμια και χαρίσματα, όταν δεν καλλιεργούνται και δεν προάγονται όπως πρέπει, συνήθως γεμίζουν τους ανθρώπους με αλαζονεία, εγωισμό και κακεντρέχεια. Η Ιερουσαλήμ, η οποία θα έπρεπε να είναι αγνή και καθαρή πηγή, έγινε για αυτούς δηλητηριασμένη δεξαμενή. Πώς η πιστή πόλη έγινε για αυτούς πόρνη!

Μαρκ.7,2. καὶ ἰδόντες[(1)] τινὰς τῶν μαθητῶν[(2)] αὐτοῦ κοιναῖς[(3)] χερσί, τοῦτ᾽ ἔστιν ἀνίπτοις[(4)], ἐσθίοντας ἄρτους, ἐμέμψαντο·

Μετάφραση: *Κι όταν είδαν μερικούς απ' τους μαθητές του να τρώνε ψωμί με χέρια ακάθαρτα, δηλαδή χωρίς προηγουμένως να τα πλύνουν, κατέκριναν την πράξη τους αυτή.*

(1) Χρονική μετοχή=αφού είδαν (δ).

(2) Όχι όλους τους μαθητές, αλλά κάποιους από αυτούς. Αλλά ούτε και τον Ιησού, διότι αλλιώς θα διατύπωναν αμέσως εναντίον του την κατηγορία.

(3) Κοινός στους πολλούς ή σε όλους ίδιος· έπειτα, με θρησκευτική χρήση: ο μη άγιος, αλλά όμοιος με τους πολλούς (δ). Μόνο στη μεταγενέστερη γλώσσα πήρε η λέξη τη σημασία του συνηθισμένου ή χυδαίου ή βέβηλου που διακρίνεται από τα ξεχωρισμένα ή άγια πράγματα. Έτσι κατέληξε να σημαίνει και το τελετουργικά ακάθαρτο. Οι Φαρισαίοι με το πλύσιμο των χεριών δεν ζητούσαν να καθαρίσουν αυτά από τις βρωμιές, αλλά από τον μολυσμό που συνέβαινε από την επαφή με ακάθαρτα και βέβηλα πράγματα (γ). Η συνήθεια τού να πλένουν τα χέρια πριν το φαγητό, ήταν από μόνη της αθώα και ευπρεπής. Αλλά εφόσον εφαρμοζόταν και επιβαλλόταν ως θρησκευτικός τύπος και θεσμός, άλλαζε πλέον χαρακτήρα. Φυλασσόταν πλέον ως παράδοση των πρεσβυτέρων, η παράβαση της οποίας θεωρούνταν αμαρτία και καθιστούσε αποσυνάγωγους τους παραβάτες. Με πόση μάλιστα δεισιδαίμονα ακρίβεια τηρούσαν αυτήν, αντιλαμβάνεται κανείς από το εξιστορούμενο σχετικά με τον ραββίνο Ακίμπα, στον οποίο όταν ήταν στη φυλακή και διψούσε, του έστειλαν νερό, από το οποίο το περισσότερο το κατανάλωσε για να πλύνει τα χέρια του λέγοντας, ότι θα προτιμούσε να πεθάνει από δίψα παρά να παραβεί την παράδοση των πρεσβυτέρων.

(4) Ο Μάρκος εξηγεί τη λέξη κοιναῖς για τους εθνικούς αναγνώστες του, για τους οποίους, επειδή αγνοούσαν τις παραδόσεις και συνήθειες του Ισραήλ, προσθέτει και τις επεξηγήσεις του σ. 3.

Μαρκ.7,3. οἱ γὰρ Φαρισαῖοι καὶ πάντες οἱ Ἰουδαῖοι[(1)], ἐὰν μὴ πυγμῇ[(2)] νίψωνται τὰς χεῖρας, οὐκ ἐσθίουσι, κρατοῦντες τὴν παράδοσιν[(3)] τῶν πρεσβυτέρων[(4)]·

Μετάφραση: *Την κατέκριναν, διότι οι Φαρισαίοι κι όλοι οι Ιουδαίοι, εάν δεν πλύνουν πολύ καλά τα χέρια τους καθαρίζοντας με την πυγμή του κάθε χεριού την παλάμη και τα δάχτυλα του άλλου χεριού, δεν τρώνε. Και το κάνουν αυτό τηρώντας την παράδοση των παλαιότερων διδασκάλων.*

(1) Η συνήθεια αυτή είχε γίνει γενική στους Ιουδαίους, παρόλο που την αρχή της είχε από τους Φαρισαίους (γ). «Θέλοντας ο ευαγγελιστής, να αναφέρει την κατηγορία εναντίον των μαθητών, την οποία έκαναν οι Γραμματείς και οι Φαρισαίοι

πλησιάζοντας τον Σωτήρα, στο ενδιάμεσο δίδαξε ποια ήταν η παράδοση των πρεσβυτέρων και έτσι αναφέρει στη συνέχει και την κατηγορία» (β).

(2) Υπάρχει και η γραφή πυκνά που προήλθε από την δυσκολία την οποία παρουσιάζει η εξήγηση του πυγμῇ και που δεν αρμόζει εδώ, όπου γίνεται λόγος για μόνο το πλύσιμο πριν το δείπνο. Πυγμῇ νίψωνται=με την πυγμή του ενός χεριού, συνήθως του αριστερού, η οποία έμπαινε στην παλάμη του άλλου χεριού, καθάριζαν την παλάμη και τα δάχτυλα, με τα οποία έτρωγαν (δ). Λιγότερο πιθανή ερμηνεία: «το «πυγμῇ νίψωνται» σημαίνει μέχρι τον αγκώνα· διότι πυγμή λέγεται το μέρος από τον αγκώνα μέχρι και τα άκρα δάχτυλα» (Θφ).

(3) «Διότι δεν είχε γραφτεί στο νόμο να πλένονται με την πυγμή… αλλά αυτό το είχαν παραδώσει οι πρεσβύτεροι» (Θφ). Η προφορική παράδοση αποτελούσε αδιαίρετο σύνολο μαζί με το νόμο και σύμφωνα με τις θεμελιώδεις αρχές του ραββινικού φαρισαϊσμού, η παράβαση του νόμου ως προς την παράδοση αυτήν, συνεπαγόταν βαρύτερη ενοχή από όσο οι παραβάσεις του γραπτού νόμου. Η αλαχική (όπως ονομαζόταν) αυτή παράδοση κωδικοποιήθηκε αργότερα στη Μίσχνα (σ).

(4) Η λέξη χρησιμοποιείται εδώ για να δηλώσει τους πατέρες ή τους προγόνους (γ). Δες «των πατρικών παραδόσεων» (Γαλάτας α 14).

Μαρκ.7,4. καὶ ἀπὸ ἀγορᾶς[(1)], ἐὰν μὴ βαπτίσωνται[(2)], οὐκ ἐσθίουσι· καὶ ἄλλα πολλά ἐστιν ἃ παρέλαβον κρατεῖν, βαπτισμοὺς ποτηρίων καὶ ξεστῶν[(3)] καὶ χαλκίων[(4)] καὶ κλινῶν[(5)].

Μετάφραση: *Κι όταν επιστρέψουν απ' την αγορά, δεν τρώνε, εάν δεν βουτηχθούν ολόκληροι στο νερό. Είναι κι άλλα πολλά που παρέλαβαν απ' την παράδοση να τηρούν, δηλαδή τις πλύσεις μέσα σε άφθονο νερό των ποτηριών και των μεγαλύτερων αγγείων και των χάλκινων σκευών και των καθισμάτων της τραπεζαρίας.*

(1) Μπαίνει στην αρχή της πρότασης για να δηλώσει ειδική περίπτωση. Η αγορά ήταν τόπος κοινής συνάντησης και συρροής, όπου θα συναντιούνταν με κάθε είδους ανθρώπους και συνεπώς ειδικότερα εκεί διέτρεχαν τον κίνδυνο να μολυνθούν (γ).

(2) Υπάρχει και η γραφή ραντίσωνται, που προήλθε, όπως φαίνεται, από το ότι είναι απίθανο, όπως ισχυρίζεται ο σ., οι Ιουδαίοι επιστρέφοντας από την αγορά να είχαν τη

συνήθεια, να κάνουν ολόκληρο μπάνιο βυθιζόμενοι στο νερό. Για βύθιση του όλου σώματος δες Λευϊτ. ιδ 8, ιε 5 και εξής· ιστ 4, 24,26 και κβ 6.

(3) Παρεφθαρμένη λατινική λέξη (sextarius)=το ένα έκτο του χοέως [από το χους=παλαιό αττικό μέτρο ρευστών ισοδύναμο με 3,28 λίτρα]. Σύμφωνα με τον Επιφάνιο ο αλεξανδρινός ξέστης έχει βάρος δύο λίτρων λαδιού. Εδώ όμως δεν πρόκειται για μέτρο, αλλά για αγγεία μεγαλύτερης χωρητικότητας, ξύλινα συνήθως, από τα οποία μεταγγιζόταν το νερό στα μικρότερα σκεύη (δ).

(4) = τα χάλκινα σκεύη.

(5) Οι μεγαλογράμματοι αλεξανδρινοί κώδικες παραλείπουν το «και κλινών». Αυτά ήταν τα ανάκλιντρα και τρικλίνια τα γύρω από το τραπέζι, στα οποία ξάπλωναν αυτοί που έτρωγαν. Είναι αλήθεια, ότι διάφορα βαπτίσματα και καθαρισμοί είχαν επιβληθεί από τον μωσαϊκό νόμο (Εβρ. θ 10), ως σύμβολα της εσωτερικής κάθαρσης της καρδιάς από κοσμικές και σαρκικές επιθυμίες, την οποία ζητά ο Θεός ως απολύτως αναγκαία για την σχέση μαζί του. Αντί λοιπόν οι Ιουδαίοι να στραφούν στην απόκτηση της ουσίας υποβοηθούμενοι από τους τύπους, πλήθαιναν τα βαπτίσματα και πρόσθεσαν νέες εξωτερικές καθάρσεις.

Μαρκ.7,5. ἔπειτα ἐπερωτῶσιν αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς· διατί οὐ περιπατοῦσιν[(1)] οἱ μαθηταί σου κατὰ[(1)] τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων, ἀλλ᾽ ἀνίπτοις χερσὶν ἐσθίουσι τὸν ἄρτον;

Μετάφραση: *Ρωτούν λοιπόν οι Φαρισαίοι και οι γραμματείς τον Ιησού: Γιατί οι μαθητές σου δεν συμπεριφέρονται σύμφωνα με την παράδοση των παλαιότερων διδασκάλων, αλλά τρώνε το ψωμί με χέρια άπλυτα;*

(1) Η μεταφορική χρήση της φράσης «περιπατώ κατά» για να δηλώσει τον τρόπο ζωής, την συμπεριφορά, την διαγωγή, είναι εβραϊκής προέλευσης (γ).

Μαρκ.7,6. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς ὅτι καλῶς[(1)] προεφήτευσεν Ἡσαΐας περὶ ὑμῶν τῶν ὑποκριτῶν[(2)], ὡς γέγραπται[(3)]· οὗτος ὁ λαὸς τοῖς χείλεσί με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ᾽ ἐμοῦ[(4)]·

Μετάφραση: *Αυτός τότε τους απάντησε ότι πολύ σωστά είπε ο Ησαΐας για σας τους υποκριτές αυτό που προφητικά έχει γράψει: Αυτός ο λαός με τα χείλη του μόνο με τιμά, η καρδιά τους όμως απέχει πολύ από μένα.*

(1) Με την έννοια του: αληθινά ή σωστά.

(2) Είναι το μόνο χωρίο στο κατά Μάρκον, όπου χρησιμοποιείται η λέξη αυτή. Από τη θεατρική σκηνή κατέληξε στο να δηλώνει το πρόσωπο που παίζει ρόλο στη σκηνή της παρούσας ζωής, του οποίου ο πραγματικός χαρακτήρας και οι βαθύτερες διαθέσεις δεν εκπροσωπούνται από αυτό που φαίνεται, το οποίο οι άνθρωποι βλέπουν. Αυτήν, λοιπόν, την έννοια έχει η λέξη και στην Κ.Δ. (γ). Είναι προνόμιο αυτού που ερευνά τις καρδιές και ξέρει τα βάθη του ανθρώπου να εξαγγέλλει ποιοι είναι υποκριτές. Το μάτι του ανθρώπου μόνο τις εξωτερικές μεταβολές μπορεί να δει και μόνο το μάτι του Χριστού μπορεί να διακρίνει την υποκρισία. Και όπως αυτή είναι αμαρτία, την οποία μόνο το μάτι του διακρίνει και ανακαλύπτει, έτσι είναι και αμαρτία, την οποία πάνω από κάθε άλλη μισεί.

(3) Η παράθεση του χωρίου είναι από το Ησ. κθ 13 κυρίως όπως το αποδίδουν οι Ο΄. Παρατίθεται εδώ όπως και στο Ματθαίο. Οι γραμματείς των ημερών του Χριστού, οι προσκολλημένοι στις ανθρώπινες παραδόσεις, έμοιαζαν με τους Ιουδαίους των ημερών του Ησαΐου. Και στις δύο περιπτώσεις τα ανθρώπινα εντάλματα είχαν υποκαταστήσει τις θείες εντολές. «Διότι όπως ακριβώς εκείνοι, λέει, για τους οποίους [τότε στην εποχή του Ησαΐα] γίνεται ο λόγος, τιμούσαν με την άκρη των χειλιών τους το Θεό, αλλά είχαν μακριά από αυτόν τις διάνοιές τους και μάταια υπόσχονταν ότι φυλάνε τον σεβασμό σε αυτόν και προτιμούσαν διδασκαλίες ανθρώπων· έτσι και εσείς, κάνοντας τα ίδια, παραβαίνετε το νόμο του Θεού και στολίζετε τον εξωτερικό άνθρωπο αφήνοντας αστόλιστο τον εσωτερικό άνθρωπο και κατηγορείτε αυτού που ασκούν την αλήθεια, εσείς που επιδιώκετε μόνο αυτά που φαίνονται εξωτερικά» (β). Οι αποδοκιμασίες της αμαρτίας και των αμαρτωλών, τις οποίες διαβάζουμε στη Γραφή, αναφέρονται και σε όλα τα όμοια πρόσωπα όλων των γενεών μέχρι τη συντέλεια. Αναφέρονται λοιπόν και σε μας, εάν είμαστε ένοχοι στα ίδια αμαρτήματα. Ο Ησαΐας προφήτευσε όχι μόνο για τους συγχρόνους του, αλλά και για όλους τους άλλους υποκριτές, εναντίον των οποίων ισχύουν εξ' ολοκλήρου οι λόγοι του εκείνοι.

(4) Φαινομενικά ήταν κοντά στο Θεό και τον τιμούσαν. Δεν στέκονταν στην απόσταση εκείνη από το Θεό, στην οποία βρίσκονται αυτοί που ζουν χωρίς Θεό στον κόσμο. Αλλά το παν στη θρησκεία τους και τη λατρεία τους, ήταν υπόθεση μόνο των

χειλιών. Η καρδιά τους ήταν αποξενωμένη από το Θεό και «μακριά από τη ζωή του Θεού» (Εφεσ. δ 18). Με τα λόγια και τη γλώσσα έλεγαν προς το Θεό ό,τι και οι άριστοι από τους αγίους. Αλλά ήταν ξένοι με σκέψεις σοβαρές περί Θεού, με ευσεβείς διαθέσεις για αυτόν, με ειλικρινές ενδιαφέρον για την ψυχή και την αιωνιότητα, με αισθήματα θεάρεστα και θεοφιλή. Ο Θεός όμως ζητά προ παντός την καρδιά. Εάν αυτή είναι μακριά από αυτόν, η λατρεία παύει πλέον να είναι λογική και ευάρεστη και η θρησκεία γίνεται μάταιη.

Μαρκ.7,7. μάτην δὲ σέβονταί με, διδάσκοντες[(1)] διδασκαλίας ἐντάλματα ἀνθρώπων[(2)].

Μετάφραση: *Ψεύτικα κι ανώφελα με λατρεύουν, αφού διδάσκουν διδασκαλίες που αποτελούν παραγγέλματα και εντολές ανθρώπων κι όχι δικές μου.*

(1) Ο λόγος για ον οποίο η λατρεία τους είναι μάταιη και ανώφελη, δίνεται με την μετοχή αυτή. Είναι τροπική ή και αιτιολογική.

(2) Διδάσκοντας εντάλματα ανθρώπων ως διδασκαλίες του Θεού ή ως διδασκαλίες του νόμου (γ). Αυτό εξηγείται αμέσως στο σ. 8, 9 που εφαρμόζεται στην περίπτωση για την οποία γίνεται λόγος.

Μαρκ.7,8. ἀφέντες γὰρ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ[(1)] κρατεῖτε τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων[(2)], βαπτισμοὺς ξεστῶν καὶ ποτηρίων, καὶ ἄλλα παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε[(3)].

Μετάφραση: *Και λέω ότι πολύ σωστά και αληθινά τα προφήτευσε αυτά για σας ο Ησαΐας, διότι αφήσατε την εντολή του Θεού και κρατάτε την παράδοση των ανθρώπων, δηλαδή βουτάτε στο νερό τα αγγεία και τα ποτήρια, και κάνετε πολλά άλλα τέτοια παρόμοια πράγματα.*

(1) «Εκείνοι λοιπόν, από τη μία, κατηγορούσαν τους μαθητές ότι παράβαιναν την παράδοση των πρεσβυτέρων, ο Κύριος, όμως, αντιστρέφει σε αυτούς σφοδρότερη κατηγορία, ότι, δηλαδή, παραβαίνουν τον νόμο του Μωϋσή» (Θφ). Η προφορική παράδοση αποσκοπούσε στο να εκθέσει και να ερμηνεύσει το νόμο και ειδικότερα να

καθορίσει την εφαρμογή του κατά τις διάφορες περιπτώσεις και περιστάσεις. Αλλά η μέθοδος την οποία εφάρμοζαν στην ερμηνεία του νόμου, αυθαίρετη και φανταστική, απομάκρυνε από την πραγματική έννοια και διδασκαλία της Γραφής. Εφόσον όμως την ερμηνεία αυτή θεωρούσαν ως μόνη έγκυρη και αυθεντική, αυτομάτως ο ανθρώπινος λόγος εκτόπιζε τον λόγο του Θεού και έπαιρνε τη θέση του (γ).

(2) Ό,τι λένε οι άνθρωποι, και αυτοί ακόμη οι μεγάλοι και επιστήμονες, που έχουν μεγάλο κύρος, πρέπει να εξετάζεται με βάση εκείνο, το οποίο είπε ο Θεός. Εάν βρεθεί είτε αντίθετο είτε ασυμβίβαστο με αυτό, πρέπει αναντίλεκτα να απορρίπτεται.

(3) Οι μεγαλογράμματοι αλεξανδρινοί κώδικες παραλείπουν ολόκληρη τη φράση «βαπτισμούς… τοιαῦτα ποιεῖτε».

Μαρκ.7,9. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· καλῶς[(1)] ἀθετεῖτε τὴν ἐντολὴν[(2)] τοῦ Θεοῦ ἵνα τὴν παράδοσιν ὑμῶν τηρήσητε.

Μετάφραση: *Τους έλεγε ακόμη: Ωραία λοιπόν· με τόση ευκολία παραβαίνετε την εντολή του Θεού, για να φυλάξετε την παράδοσή σας.*

(1) «Ειρωνικά το λέει αυτό» (Ζ). Το καλῶς, έχει την ίδια σημασία με αυτό που εμείς συνηθίζουμε να λέμε· ωραία (δ). «Εύκολα και πρόχειρα, λέει, παραβαίνετε εσείς το θείο πρόσταγμα» (β). Είναι μία από τις ελάχιστες περιπτώσεις χρήσης ειρωνείας από τον Κύριο. Ο Κύριος παρουσιάζεται να ειρωνεύεται. Αλλά τίποτα το πικρό ή σαρκαστικό δεν έχει μέσα της η ειρωνεία του. Στρέφεται απλώς εναντίον της πράξης.

(2) Επαναλαμβάνει την πρόταση που περιέχει τον έλεγχό του (αφού αφήσατε την εντολή του Θεού»), για να συγκεκριμενοποιήσει στη συνέχεια την εντολή του Θεού που παραβιάζεται από αυτούς (δ).

Μαρκ.7,10. Μωϋσῆς[(1)] γὰρ εἶπε[(2)]· τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου· καί· ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα θανάτῳ τελευτάτω[(3)]·

Μετάφραση: *Και παραβαίνετε την εντολή του Θεού, διότι ο Μωυσής με θεία έμπνευση και οδηγία είπε: Τίμα τον πατέρα σου και τη μητέρα σου· κι εκείνος που λέει κακό λόγο ή βρισιά στον πατέρα του ή τη μητέρα του πρέπει οπωσδήποτε να τιμωρείται με θάνατο.*

(1) Με θεία έμπνευση και καθοδήγηση (b). Αναφέρει τον Μωϋσή αντί για το Θεό, τον οποίο ανέφερε ο Ματθαίος, για να δείξει ότι και του νομοθέτη τους, στον οποίο ήλπιζαν και για τον οποίο καυχιόντουσαν, παραβίαζαν και διέστρεφαν τα λόγια (δ).

(2) Στα Εξοδ. κ 12 και κα 16, Δευτ. ε 16.

(3) Η φράση είναι έντονη=σίγουρα και οπωσδήποτε ας θανατωθεί. Το ουσιαστικό (θανάτῳ) επιτείνει την έννοια του ρήματος. Το περί θανατικής ποινής παράγγελμα προστίθεται από τον Κύριο για να δειχτεί καθαρά πόση σοβαρότητα αποδίδει ο νόμος στην πέμπτη εντολή (γ). «Έτσι, δηλαδή, δείχνεται το πόσο αναγκαιότατη και μεγάλη είναι η εντολή» (β).

Μαρκ.7,11. ὑμεῖς δὲ λέγετε· ἐὰν εἴπῃ ἄνθρωπος τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρί, κορβᾶν[(1)], ὅ ἐστι δῶρον[(2)], ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς,

Μετάφραση: *Εσείς όμως λέτε: Εάν κάποιος άνθρωπος πει στον πατέρα του ή στη μητέρα του· εκείνο που θέλεις να πάρεις από μένα ως ωφέλεια και βοήθεια ας είναι "κορβάν", δηλαδή ας είναι δώρο και αφιέρωμα στο Θεό,*

(1) Εβραϊκή λέξη που σημαίνει θυσία, αφιερωμένο δώρο (σ). Για την έννοια του σ. δες και Ματθ. ιε 5. Αρκούσε κάποιος άνθρωπος και να προφέρει μόνο τη λέξη αυτή πάνω σε κάποιο αντικείμενο, για να αποφύγει την υποχρέωση να δώσει αυτό για ανακούφιση ή βοήθεια των γονέων του. Ακόμη και αν με καλή πίστη έλεγε αυτό, αποτελούσε αυτό παράβαση του θείου νόμου, αφού το προς τους γονείς καθήκον για κανένα λόγο δεν επιτρέπεται να αθετηθεί, ενώ η υποχρέωση του να προσφέρει κάποιος δώρα στο Θεό, εξαρτάται και από την οικονομική ευχέρεια του προσφέροντος. Η εκλογή και προτίμηση σε αυτές τις περιπτώσεις δεν προβάλλεται μεταξύ Θεού και ανθρώπου, αλλά μεταξύ δύο τρόπων του να ευαρεστήσει κάποιος στο Θεό και να υπακούσει στο θέλημά του (γ).

(2) Ερμηνεύει την προηγούμενη λέξη για τους εθνικούς αναγνώστες. «Τώρα το αφιέρωσα αυτό στο Θεό και μην το ζητάς πλέον διότι είναι αφιερωμένο στον Κύριο» (Θφ).

Μαρκ.7,12-13. καὶ οὐκέτι ἀφίετε αὐτὸν οὐδὲν ποιῆσαι τῷ πατρὶ[(1)] αὐτοῦ ἢ τῇ μητρὶ αὐτοῦ, ἀκυροῦντες[(2)] τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ[(3)] τῇ παραδόσει ὑμῶν ᾗ παρεδώκατε[(4)]. καὶ παρόμοια[(5)] τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε.

Μετάφραση: *τον θεωρείτε δεσμευμένο από το τάξιμο αυτό. Και δεν τον αφήνετε πλέον να κάνει τίποτε για να βοηθήσει τον πατέρα του και τη μητέρα του. Κι έτσι ακυρώνετε το λόγο του Θεού με την παράδοσή σας, που μεταβιβάζετε εσείς οι νομοδιδάσκαλοι από γενιά σε γενιά. Και πολλά άλλα κάνετε σαν κι αυτό που σας είπα.*

(1) Δοτική χαριστική: για χάρη του πατέρα ή της μητέρας του· για όφελος και βοήθεια και περίθαλψη του πατέρα ή της μητέρας.

(2) Καθιστώντας άκυρο· στερώντας αυτόν από την ισχύ του. Η λέξη συναντιέται μόνο εδώ και στο Γαλ. γ 15,17.

(3) «Λόγο του Θεού ονομάζει το νόμο, που διατάζει να τιμούμε τους γονείς» (Ζ). «Ενώ έπρεπε να μαλώσουν, από τη μία, το νέο για τη θρασύτητά του και να απωθήσουν, από την άλλη, ως μίασμα αυτού του είδους την θυσία. Διότι δεν χαίρεται ο Θεός να τιμάται από ατιμία προς τους γονείς. Για αυτό και την επιτίμηση που έγινε από το Θεό στα χρόνια του προφήτη σχετικά με όσους ζούσαν τότε, τη δείχνει εξίσου αληθινή και για αυτούς που είχαν το ίδιο φρόνημα με εκείνους» (β).

(4) Δικό σας δημιούργημα, ανθρώπινο εξ' ολοκλήρου είναι η παράδοση αυτή. Το παράλογο βεβαίως και ασεβές αυτής της παράδοσης ήταν προφανέστατο. Διότι η από αποκάλυψη θρησκεία, που δόθηκε από τον Μωϋσή και τους προφήτες, απέβλεπε στο να βελτιώσει και όχι να ανατρέψει την φυσική θρησκεία. Ένας όμως από τους θεμελιώδεις νόμους της φυσικής θρησκείας ήταν και αυτός που κατά τρόπο φυσικό επέβαλλε τον σεβασμό προς τους γονείς.

(5) Παρόμοια έργα ανθρώπινων παραδόσεων.

Στίχ. 14-23. Τί καθιστά τον άνθρωπο ακάθαρτο.

Μαρκ.7,14. Καὶ προσκαλεσάμενος πάντα τὸν ὄχλον[(1)] ἔλεγεν αὐτοῖς· ἀκούετέ μου πάντες καὶ συνίετε[(2)].

Μετάφραση: *Τότε κάλεσε όλο το λαό και τους είπε: Ακούστε όλοι αυτό που θα σας πω και προσέξτε να το καταλάβετε.*

(1) Φαίνεται ότι η προηγούμενη συνομιλία έγινε με μόνους τους γραμματείς και φαρισαίους. Αλλά τώρα ο Κύριος επιθυμεί να γίνει ακουστό από όλον τον λαό εκείνον, το οποίο θα πει (γ). Πρόκειται να διακηρύξει αρχή που λύνει οριστικά το ζήτημα του καθαρού και ακάθαρτου. Ο ταπεινός λοιπόν Ιησούς κάνει δικούς του τώρα εκείνους, προς τους οποίους οι υπερήφανοι Φαρισαίοι έβλεπαν με περιφρόνηση. Εγκαταλείπει τους Φαρισαίους ως ανεπίδεκτους διδασκαλίας και στρέφεται προς τα πλήθη, τα ταπεινά και καλοδιάθετα να διδαχτούν.

(2) Λόγω της ιδιαίτερης σπουδαιότητας αυτών που θα λεχθούν, καλεί τους ακροατές να προσφέρουν όχι μόνο τα αυτιά τους, αλλά και την κατανόησή τους (γ). Ό,τι ακούμε από το στόμα του Χριστού πρέπει να προσπαθούμε με κάθε επιμέλεια να το κατανοήσουμε.

Μαρκ.7,15. [(1)]οὐδέν ἐστιν ἔξωθεν τοῦ ἀνθρώπου εἰσπορευόμενον[(2)] εἰς αὐτὸν ὃ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι, ἀλλὰ τὰ ἐκπορευόμενά[(2)] ἐστι τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον.

Μετάφραση: *Δεν υπάρχει τίποτε απ' όσα ο άνθρωπος παίρνει απ' έξω και εισάγει μέσα του με την τροφή, το οποίο να μπορεί να τον κάνει βέβηλο και ακάθαρτο θρησκευτικά. Αλλά εκείνα που βγαίνουν απ' αυτόν και τη μολυσμένη καρδιά του, αυτά είναι που κάνουν τον άνθρωπο ακάθαρτο και βέβηλο.*

(1) Η έννοια του όλου στίχου: «Τίποτα αυτά που μπαίνουν στο σώμα δεν μπορεί να βεβηλώσει, δηλαδή να μιάνει κάποιον, αλλά αυτά που βγαίνουν από την καρδιά, εκείνα είναι αυτά που μιαίνουν» (Θφ). Εκφέρει ο Κύριος γενική αρχή, η οποία πλήττει κυρίως όλα τα παραγγέλματα σχετικά με τη διάκριση καθαρών και ακαθάρτων όχι μόνο της ραββινικής παράδοσης, αλλά και του όλου λευϊτικού συστήματος. Η διακήρυξη αυτή του Κυρίου συνυπονοεί, ότι ο πραγματικός άνθρωπος είναι το πνευματικό συστατικό του ανθρώπου και ότι ο μολυσμός ο εξωτερικός του φυσικού συστατικού του ανθρώπου, στον οποίο δεν συμμετέχει οπωσδήποτε η θέληση και το εσωτερικό του, δεν εκτείνεται και δεν εισχωρεί και στο πνευματικό συστατικό του, το οποίο αποτελεί τον πραγματικό άνθρωπο (σ). «Από εδώ αρχίζει ο καινούργιος νόμος που έχει σχέση με το πνεύμα, ο οποίος δεν ζητά πλέον σωματικές καθάρσεις ούτε κάνει διάκριση φαγητών, αλλά έχει σχέση με την αρετή του πνεύματος» (β). «Δεν είναι η βασιλεία του Θεού φαγητό και πιοτό» (Ρωμ. ιδ 17).

(2) Κάνει διάκριση ανάμεσα σε πράγματα που μπαίνουν από έξω και βγαίνουν από μέσα με την έννοια του υλικού και πνευματικού. Αυτά που μπαίνουν από έξω δεν μπορούν να μολύνουν, διότι μπαίνουν στην κοιλιά και όχι στην καρδιά, ενώ από μέσα βγαίνουν κακές σκέψεις και επιθυμίες κάθε είδους (γ). «Τον εσωτερικό, λέει, άνθρωπο κανένας μολυσμός σωματικός δεν θα τον βλάψει, αλλά όσα κακά είναι από την καρδιά, αυτά μολύνουν» (β). Δεν μολύνονταν οι μαθητές που έτρωγαν με άπλυτα χέρια, αλλά οι Φαρισαίοι μόλυναν τους εαυτούς τους, οι οποίοι με πνεύμα περιφρόνησης και εγωιστικής επίκρισης μιλούσαν για τους μαθητές. Συχνά εκείνοι, οι οποίοι επικρίνουν τους άλλους ως παραβάτες και μάλιστα ανθρώπινων παραγγελμάτων, όπως εδώ, συλλαμβάνονται ασυγκρίτως περισσότερο ένοχοι και παραβάτες των παραγγελμάτων του Θεού εναντίον της οργής και της κατάκρισης.

Μαρκ.7,16. [(1)]εἴ τις ἔχει ὦτα ἀκούειν[(2)], ἀκουέτω

Μετάφραση: *Όποιος έχει φωτισμένο νου κι αυτιά πνευματικά ν' ακούν με ενδιαφέρον και να κατανοούν συγχρόνως αυτά που λέω, ας ακούει.*

(1) Ο στίχος παραλείπεται στα παλαιότερα χειρόγραφα. Αποσιωπάται και στο κείμενο της Κωνσταντινούπολης.

(2) Λίγοι από αυτούς που άκουσαν κατανόησαν αυτό που ειπώθηκε (b). Και «λέει στη συνέχεια «αυτός που έχει αυτιά…», διότι δεν είπε με σαφήνεια ποια είναι αυτά που βγαίνουν (τα εκπορευόμενα)» (β).

Μαρκ.7,17. Καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς οἶκον ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ τῆς παραβολῆς[(1)].

Μετάφραση: *Κι όταν έφυγε απ' το πλήθος και μπήκε σε κάποιο σπίτι, τον ρώτησαν οι μαθητές τι εννοούσε με τον παραβολικό και δυσκολονόητο λόγο που είπε.*

(1) «Δηλαδή για τον σκοτεινό λόγο» (Θφ), «ονομάζοντας παραβολή, τον ασαφή λόγο» (β). Η λέξη αλλάζει μερικές φορές από την κύρια έννοιά της, στην έννοια του αποφθέγματος ή της παροιμίας, στην οποία η έννοια είναι σκιώδης, από τη μία, λόγω της συντομίας και από την άλλη λόγω του βαθύτερου νοήματος, το οποίο η εξωτερική μορφή του λόγου εγκλείει. Εδώ το «μπαίνουν από έξω» και «βγαίνουν από μέσα»

χρησιμοποιούνται για έκφραση των αντιτιθεμένων ιδεών του υλικού και πνευματικού (γ).

Μαρκ.7,18. καὶ λέγει αὐτοῖς· οὕτω[(1)] καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε; οὔπω νοεῖτε[(2)] ὅτι πᾶν τὸ ἔξωθεν εἰσπορευόμενον εἰς τὸν ἄνθρωπον οὐ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι;

Μετάφραση: *Και τους απάντησε: Κι εσείς ακόμη, όπως το πολυάριθμο πλήθος, δυσκολεύεστε τόσο πολύ να κατανοήσετε την αλήθεια που είπα; Δεν καταλαβαίνετε ακόμη ότι κάθε τι που μπαίνει απ' έξω μέσα απ' το στόμα στον άνθρωπο δεν μπορεί να τον μολύνει και να τον κάνει βέβηλο θρησκευτικά;*

(1) Έτσι όπως και το άλλο πλήθος είστε και εσείς ασύνετοι;

(2) Ο λόγος του Ιησού είναι αίνιγμα για αυτούς, όχι μόνο για την συνεπτυγμένη μορφή της έκφρασης, αλλά και λόγω της βαθιάς πνευματικότητάς του. Είχαν ανατραφεί στον Ιουδαϊσμό, στον οποίο τονίζεται η διάκριση μεταξύ καθαρού και ακάθαρτου και εξαιτίας αυτού δεν μπορούσαν να καταλάβουν έναν λόγο και μία διακήρυξη του Κυρίου που καταργούσε την διάκριση αυτή (γ). Ούτε οι Γαλιλαίοι γενικά, αλλά ούτε και οι ίδιοι ήταν προετοιμασμένοι για να κατανοήσουν την τόσο ριζική μεταρρύθμιση που αφορούσε στο τι ήταν τελετουργικά ακάθαρτο, όπως καθόριζε και ο ίδιος ο νόμος (σ).

Μαρκ.7,19. ὅτι οὐκ εἰσπορεύεται αὐτοῦ εἰς τὴν καρδίαν[(1)], ἀλλὰ εἰς τὴν κοιλίαν[(2)], καὶ εἰς τὸν ἀφεδρῶνα[(3)] ἐκπορεύεται, καθαρίζον[(4)] πάντα τὰ βρώματα.

Μετάφραση: *Και δεν μπορεί να τον κάνει βέβηλο, διότι αυτό δεν πηγαίνει μέσα στην καρδιά του και στην ψυχή του, αλλά πηγαίνει στην κοιλιά, και το περιττό και άχρηστο μέρος του φαγητού αποβάλλεται στο αποχωρητήριο κι έτσι αφήνει καθαρές όλες τις τροφές που συγκράτησε ο οργανισμός.*

(1) Στον εσωτερικό άνθρωπο.

(2) Η οποία ανήκει στον εξωτερικό άνθρωπο.

(3) Βαρβαρική λέξη, μακεδονικής πιθανώς προέλευσης, αντί για την οποία οι κλασικοί χρησιμοποιούσαν τη λέξη άφοδος (γ).

(4) «Δηλαδή τα άφηνε καθαρά. Διότι, πράγματι, η βρωμιά που αναφέρθηκε, βγαίνει στο αποχωρητήριο, αφήνοντας καθαρά μέσα στο σώμα όλα τα τρόφιμα, όσα δηλαδή κράτησε αρχικά η φύση» (Ζμ). Βγαίνει το ακάθαρτο και άχρηστο μέρος του φαγητού, καθαρίζοντας όλες τις τροφές. Αυτό λοιπόν το ακάθαρτο και άχρηστο μέρος του φαγητού είναι το υποκείμενο που υπονοείται από τη σειρά του λόγου της φράσης «καὶ εἰς τὸν ἀφεδρῶνα ἐκπορεύεται, καθαρίζον κλπ.» (δ). Παλαιότερη γραφή: καθαρίζων, οπότε η μετοχή έχει υποκείμενο το υποκείμενο του «λέγει» του προηγούμενου στίχου=Αυτό είπε ο Κύριος διακηρύσσοντας ως καθαρά όλα τα φαγητά (γ).

Μαρκ.7,20. ἔλεγε δὲ ὅτι τὸ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου ἐκπορευόμενον[(1)], ἐκεῖνο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.

Μετάφραση: *Τους έλεγε ακόμη ότι εκείνο που βγαίνει μέσα από την ψυχή του ανθρώπου, εκείνο μολύνει και κάνει βέβηλο τον άνθρωπο.*

(1) Το εκπορευόμενον χρησιμοποιείται για να δηλώσει το πνευματικό, το οποίο βγαίνει από τον εσωτερικό άνθρωπο· όπως και το εισπορευόμενον χρησιμοποιήθηκε για να δηλώσει το υλικό. Πνευματικές σκέψεις, επιθυμίες και αποφάσεις μπορούν να μολύνουν τον άνθρωπο και όχι είδη υλικά όπως η τροφή. «Τίποτα από αυτά που μπαίνουν δεν κάνει ακάθαρτους τους ανθρώπους, αλλά μόνη η κακία που βγαίνει από μέσα και τα πάθη που γεννιούνται από αυτήν» (β).

Μαρκ.7,21-22. ἔσωθεν γὰρ ἐκ τῆς καρδίας τῶν ἀνθρώπων οἱ διαλογισμοὶ οἱ κακοὶ[(1)] ἐκπορεύονται, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, φόνοι, κλοπαί, πλεονεξίαι, πονηρίαι[(2)], δόλος[(3)], ἀσέλγεια[(4)], ὀφθαλμὸς πονηρός[(5)], βλασφημία[(6)], ὑπερηφανία[(7)], ἀφροσύνη[(8)]·

Μετάφραση: *Διότι μέσα απ' την καρδιά των ανθρώπων βγαίνουν κακές σκέψεις και αποφάσεις, μοιχείες, πορνείες, φόνοι, κλοπές, κάθε είδους αδικίες που προέρχονται από την πλεονεξία, μοχθηρίες και κακίες, απάτες, ηθική παραλυσία και ακράτεια, μάτι φθονερό και κακό, βλασφημία, υπερηφάνεια, τρέλα και αμυαλοσύνη, που τη γεννά ο σκοτισμός της αμαρτίας.*

(1) Με την προσθήκη του άρθρου σημαίνονται οι κακοί διαλογισμοί ως σύνολο και γενικώς=κάθε είδος κακού διαλογισμού· ενώ χωρίς το άρθρο σημαίνει τους κακούς

διαλογισμούς μερικώς. Εδώ το «οι διαλογισμοί οι κακοί» είναι το γενικό, του οποίου τα ακόλουθα είναι τα επί μέρους. Το «διαλογισμός» σημαίνει το είδος της σκέψης, το οποίο ζυγίζει, υπολογίζει και αποφασίζει (γ). Οι κακοί διαλογισμοί είναι οι διανοητικές ενέργειες, οι πονηρές επιθυμίες και αποφάσεις, οι οποίες προηγούνται από τις πονηρές πράξεις και προωθούν αυτές.

(2) Οι κακές διαθέσεις και κακίες που εκδηλώνονται στις κακές πράξεις (δ) και πηγάζουν από έλλειψη αγάπης ή μοχθηρή θέληση (σ).

(3) Κακόβουλη διάθεση για να απατήσει κάποιος και να βλάψει τον πλησίον (δ).

(4) Σημαίνει την ακράτεια που προσκρούει στη δημόσια ευπρέπεια· την αχαλίνωτη και αναίσχυντη ορμή προς τις σαρκικές απολαύσεις.

(5) «Πονηρό οφθαλμό εδώ εννοεί τον φθόνο» (Ζμ). «Διότι, πράγματι, αυτός που φθονεί ρίχνει βλέμμα πονηρό και φθονερό εναντίον αυτού που φθονεί» (Θφ).

(6) «Βλασφημία εννοεί την ύβρη προς τον Θεό» (Θφ) «ή το να είναι αχάριστος κάποιος προς αυτόν ή να τον κατηγορεί» (Ζ). Νεότεροι ερμηνευτές περιλαμβάνουν στη λέξη κάθε πονηρή και υβριστική έκφραση είτε κατά του Θεού είτε κατά των ανθρώπων.

(7) Συχνότατα συναντιέται η λέξη στους κλασικούς με την έννοια της έπαρσης του πνεύματος και της προσπάθειας να φαίνεται κάποιος ανώτερος από τους άλλους. Αλλά στην Κ.Δ. βρίσκεται η λέξη μόνο εδώ, παρόλο που το επίθετο από τη ρίζα της λέξης επανειλημμένα συναντιέται σε αυτήν. Δες Λουκ. α 51, Ρωμ. α 30, Β΄Τιμ. γ 2, Ιακ. δ 6, Α΄Πέτρ. ε 5

(8) Πρόκειται για την ηθική αφροσύνη την αντίθετη με τη σοφία και σύνεση που γράφουν οι Παροιμίες: Ηθική αναισθησία και τύφλωση που προκαλείται από την αμαρτία. «Ακριβώς, λοιπόν, για αυτό μπαίνει αυτή τελευταία, διότι καθιστά όλα τα αμαρτήματα που προηγουμένως απαριθμήθηκαν ανίατα» (b).

Μαρκ.7,23. πάντα[(1)] ταῦτα τὰ πονηρὰ ἔσωθεν[(2)] ἐκπορεύεται καὶ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.

Μετάφραση: *Όλα αυτά τα κακά βγαίνουν από μέσα, διότι αρχικά φυτρώνουν στην καρδιά ως λογισμοί και επιθυμίες και αποφάσεις, και αυτά κάνουν τον άνθρωπο ακάθαρτο.*

(1) Ω, πόσο ακάθαρτη είναι η πηγή της καρδιάς μας! (b).

(2) Και επειδή πηγάζουν από μέσα είναι ακάθαρτα, ενώ τα φυσικά μόνο ακάθαρτα έρχονται από έξω (γ). «Όλα αυτά τα πάθη μολύνουν την ψυχή, διότι από αυτήν πηγάζουν και βγαίνουν» (Θφ).

Στίχ. 24-30. Η θεραπεία της κόρης της Χαναναίας.

Πρβλ. καὶ Ματθ. ιε 21-28 καὶ τὰς ἐκεῖ ἑρμηνευτικὲς σημειώσεις.

Μαρκ.7,24. Καὶ ἐκεῖθεν ἀναστὰς ἀπῆλθεν[(1)] εἰς τὰ μεθόρια[(2)] Τύρου καὶ Σιδῶνος[(3)]. καὶ εἰσελθὼν εἰς οἰκίαν[(4)] οὐδένα ἤθελε γνῶναι[(5)], καὶ οὐκ ἠδυνήθη[(6)] λαθεῖν.

Μετάφραση: *Έπειτα ο Ιησούς έφυγε από εκεί και πήγε κοντά στα σύνορα της Τύρου και της Σιδώνος. Κι αφού μπήκε σ' ένα σπίτι, όπου διάλεξε να μείνει, δεν ήθελε να γίνει γνωστό ότι ήταν εκεί. Αλλά δεν μπόρεσε να ξεφύγει την προσοχή του κόσμου.*

(1) Δες και Ματθ. ιε 21-28 και τις εκεί ερμηνευτικές σημειώσεις. Η εναντίον του Ιησού εχθρότητα αύξανε και για αυτό εγκαταλείπει τα τμήματα αυτά της Γαλιλαίας, στα οποία για αρκετό καιρό είχε εργαστεί (σ).

(2) Υπάρχει και η γραφή όρια. Η λέξη σημαίνει μεν πρώτον τα σύνορα μίας χώρας, αλλά έπειτα και αυτήν την ίδια τη χώρα που περιλαμβάνεται σε αυτά τα όρια. Προκλήθηκε λοιπόν το ζήτημα: ο Κύριος μπήκε σε ειδωλολατρικό έδαφος, ή παρέμεινε στο έδαφος της Γαλιλαίας που γειτόνευε και συνόρευε με την Συροφοινίκη; Ο Ματθαίος (ιε 22) φαίνεται να υποδηλώνει ότι η συνομιλία της Χαναναίας με τον Ιησού έγινε έξω από το ειδωλολατρικό έδαφος. Εάν όμως δεχτούμε ως αυθεντική την από πολλούς αξιόλογους κώδικες υποστηριζόμενη γραφή «εξελθών εκ των ορίων Τύρου ήλθε δ ι α Σ ι δ ώ ν ο ς εις την θάλασσαν της Γαλιλαίας» πρέπει να δεχτούμε και ότι ο Κύριος μπήκε σε ειδωλολατρικό έδαφος (γ). Και με αυτήν την υπόθεση όμως, σε τίποτα δεν τροποποιούνταν το σχέδιο της δημόσιας δράσης του Κυρίου που στάλθηκε στα χαμένα πρόβατα του οίκου Ισραήλ. Διότι, όπως φαίνεται από την όλη αφήγηση, η αποχώρηση αυτή του Κυρίου στα μέρη εκείνα έγινε όχι με σκοπό να συνεχίσει και

εκεί τη δράση του, αλλά μόνο για να αναπαυτεί και να αποσυρθεί σε ήσυχο μέρος, το οποίο δεν ήθελε κανείς να γνωρίζει (σ).

(3) Η Τύρος και η Σιδών ανήκε στη Συροφοινίκη, λωρίδα εδάφους στη Μεσόγειο, γνωστή για την αρχαιότητα, τον πλούτο και τον πολιτισμό της, η οποία είχε παραμείνει πράγματι ανεξάρτητη από την Ιουδαϊκή, Ελληνική και Ασσυριακή κυριαρχία, παρόλο που ήδη ήταν υπόδουλη στη Ρώμη από τα χρόνια του Αυγούστου (γ).

(4) Πιθανώς κάποιου Ιουδαίου ο οποίος είχε δει και ακούσει αυτόν στη Γαλιλαία (σ).

(5) Και δεν ήθελε κανείς να γνωρίσει την εκεί παραμονή του (δ). «Δεν κάνει λοιπόν δημόσια την παρουσία του στους κατοίκους της Τύρου και της Σιδώνος. Αντιθέτως μάλιστα, προσπαθεί να μείνει κρυφός, για να μην δώσει την εντύπωση ότι πριν τον καθορισμένο καιρό συνηθίζει να συναναστρέφεται τα έθνη και να προσκαλεί αυτούς στην πίστη με την ευεργεσία και τα θαύματά του σε αυτούς» (β). Αυτό άλλωστε ήταν σύμφωνο και με τον σκοπό, για τον οποίο αποχώρησε στο ασυνήθιστο αυτό μέρος (γ).

(6) Υπέβαλε τον εαυτό του με το άδειασμά του, στους περιορισμούς της ανθρώπινης ασθένειας. Ήθελε αλλά δεν μπόρεσε να μείνει κρυμμένος. Αλλά πώς θα γινόταν αυτό δυνατόν; Εάν το λυχνάρι είναι δυνατόν να μπει κάτω από το δοχείο που μετρούν το σιτάρι, ο ήλιος είναι αδύνατον να κρυφτεί.

Μαρκ.7,25. ἀκούσασα γὰρ(1) γυνὴ περὶ αὐτοῦ, ἧς εἶχε τὸ θυγάτριον(2) αὐτῆς πνεῦμα ἀκάθαρτον, ἐλθοῦσα προσέπεσε πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ·

Μετάφραση: *Διότι μόλις πληροφορήθηκε γι' αυτόν κάποια γυναίκα, που η μικρή της κόρη είχε ακάθαρτο δαιμονικό πνεύμα, ήλθε κι έπεσε γονατιστή μπροστά στα πόδια του.*

(1) Παλαιότατη γραφή «αλλ' ευθύς ακούσασα». Με το «γαρ» αιτιολογεί το «δεν μπόρεσε να μείνει κρυμμένος». Σημειώνω, λέει ο ευαγγελιστής, ότι δεν μπόρεσε να κρυφτεί, διότι…

(2) Και μικρά παιδιά ακόμη είναι δυνατόν να πάθουν δαιμονοληψία και να κυριευτούν από το σατανά (b).

Μαρκ.7,26. ἡ δὲ γυνὴ ἦν Ἑλληνίς[(1)], Συροφοινίκισσα[(2)] τῷ γένει· καὶ ἠρώτα[(3)] αὐτὸν ἵνα τὸ δαιμόνιον ἐκβάλῃ ἐκ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς[(4)].

Μετάφραση: *Και η γυναίκα εκείνη ήταν Ελληνίδα στο θρήσκευμα, δηλαδή ειδωλολάτρισσα, και καταγόταν από τη Φοινίκη της Συρίας. Και τον παρακαλούσε να βγάλει το δαιμόνιο απ' την κόρη της.*

(1) Ελληνίδα στη θρησκεία. Το όνομα Έλληνας χρησιμοποιούνταν από τους Ιουδαίους για να δηλώσει οποιονδήποτε εθνικό, λόγω της μεγάλης διάδοσης της ελληνικής γλώσσας και της σε κάθε μέρος ανάμιξης και μετανάστευσης της ελληνικής φυλής (γ).

(2) Με αυτό καθορίζεται η πατρίδα και η καταγωγή της γυναίκας. Το όνομα ή φανερώνει το μέρος εκείνο της Φοινίκης που ανήκε στη Συρία για διάκριση από την Λιβοφοινίκη ή της Φοινίκης στην Καρχηδόνα στη βόρεια Αφρική (γ), ή, για διάκριση από τα άλλα έθνη που κατοικούσαν στη Συρία, όπως λ.χ. τους Συροέλληνες (δ). «Σύρια στη διάλεκτο, φοινίκισσα στο γένος, δηλαδή στο έθνος. Διότι οι Χαναναίοι λέγονταν Φοίνικες, επειδή είχαν μητρόπολη τη Φοινίκη» (Ζμ).

(3) «Ρωτούσε, με την έννοια του παρακαλούσε» (Ζ).

(4) Η μέγιστη από τις ευλογίες, την οποία μπορούμε να ζητήσουμε από το Χριστό για τα παιδιά μας, είναι, να συντρίψει ως προς αυτά τη δύναμη του σατανά, δηλαδή τη δύναμη της αμαρτίας στις ψυχές τους. Και μάλιστα να απομακρύνει το ακάθαρτο πνεύμα από αυτά, ώστε να είναι αυτά πάντοτε ναοί του Αγίου Πνεύματος και να μπορεί αυτό να κατοικεί στις καρδιές τους.

Μαρκ.7,27. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ[(1)]· ἄφες πρῶτον[(2)] χορτασθῆναι τὰ τέκνα· οὐ γάρ ἐστι καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων[(3)] καὶ τοῖς κυναρίοις[(4)] βαλεῖν.

Μετάφραση: *Ο Ιησούς όμως της είπε: Άφησε πρώτα να χορτάσουν τα παιδιά, δηλαδή ο εκλεκτός λαός του Θεού, ο Ισραήλ. Διότι δεν είναι σωστό να πάρει κανείς το ψωμί των παιδιών και να το ρίξει στα σκυλάκια, στους εθνικούς δηλαδή και ειδωλολάτρες.*

(1) «Ο Κύριος δεν υπακούει αμέσως, αλλά αναβάλλει τη δωρεά, για να δείξει την επίμονη πίστη της γυναίκας, και ότι, παρόλο που διώχνεται, παραμένει με καρτερία, ώστε και εμείς να μάθουμε, να μην απομακρυνόμαστε αμέσως, όταν, αφού

προσευχηθήκαμε, δεν πάρουμε αμέσως τα ζητούμενα, αλλά να περιμένουμε με υπομονή μέχρις ότου τα πάρουμε» (Θφ). «Ανέβαλλε (ο Κύριος), φαινομενικά, τη θεραπεία· και για να δείξει, από τη μία, στους Ιουδαίους, το ότι δεν χαρίζει την θεραπεία στον ίδιο βαθμό σε αυτούς και στους ξένους, και για να καταστήσει, από την άλλη, σε όλους φανερή την πίστη της γυναίκας, ώστε να φανεί περισσότερο, από την παράλληλη σύγκριση, η απιστία των Ιουδαίων» (β). Όταν ο Κύριος γνωρίζει ότι η πίστη των ικετών του είναι ισχυρή, μερικές φορές του αρέσει να την δοκιμάζει. Εκείνους τους οποίους ο Κύριος έχει πρόθεση να τιμήσει, ταπεινώνει πρώτα αυτούς και τους οδηγεί σε συναίσθηση της αναξιότητας και ευτέλειάς τους.

(2) «Επειδή δεν έχει έλθει ακόμη ο καιρός της ευεργεσίας στους αλλόφυλους, λόγω του ότι ο Ισραήλ δεν έχει ακόμη αρνηθεί τελείως το αγαθό» (β). Η λέξη πρώτον υπαινίσσεται, ότι θα έλθει και ο καιρός των εθνικών (γ). Η άρνηση λοιπόν δεν είναι απόλυτη, όπως στο Ματθαίο. Εδώ παρουσιάζει μόνο το άδικο της αποστέρησης των Ιουδαίων, οι οποίοι προς το παρόν δικαιούνται να προτιμώνται. Επομένως στον μεν Ματθαίο αρνείται το δίκαιο του να ζητούν και να παίρνουν· ενώ εδώ το έγκαιρο αυτού (δ).

(3) «Ψωμί ονομάζει την ευεργεσία, την οποία ξεχώρισε ο Θεός για τα παιδιά, δηλαδή τους Εβραίους» (Θφ).

(4) «Σκυλάκια ονομάζει τους εθνικούς, επειδή οι Ιουδαίοι, τούς θεωρούσαν μολυσμένους» (Θφ). Στη Γραφή αναφέρεται το σκυλί με κακή έννοια. Ρυπαρότητα και τα όμοια πάντοτε συνδυάζονται μαζί του. Προβάλλονται πάντοτε στη Γραφή τα σκυλιά των δρόμων, που περιφέρονται ακάθαρτα και μολύνουν τις πόλεις και τα χωριά της Ανατολής. Έτσι οι παλαιοί Ιουδαίοι μιλούν για τους εθνικούς σαν σκυλιά αναφερόμενοι στη νομική και τελετουργική τους ακαθαρσία. Εδώ όμως χρησιμοποιείται το υποκοριστικό, το οποίο μετριάζει την έννοια της λέξης και υπαινίσσεται τα μικρά οικιακά σκυλιά, από τα οποία ίσως κάποιο θα υπήρχε και στο σπίτι, όπου διεξάγεται ο διάλογος του Ιησού με την Χαναναία. Τα λόγια λοιπόν του Κυρίου, που έδειχνε ίσως και το σκυλάκι που μπήκε στο σπίτι, λέχθηκαν σε τόνο καλοδιάθετου χαριτολογήματος, με ανάλογη έκφραση των ματιών και του προσώπου (σ). Οι εθνικοί βλέπονταν από τους Ιουδαίους με περιφρόνηση και αποκαλούνταν σκυλιά. Αλλά δες πώς τα πράγματα άλλαξαν. Μετά την είσοδο των εθνών στην εκκλησία οι Ιουδαίοι οι ζηλωτές υπέρ του νόμου ονομάστηκαν σκυλιά. Δες Φιλιπ. γ 2.

Μαρκ.7,28. ἡ δὲ ἀπεκρίθη καὶ λέγει αὐτῷ· ναί[(1)], Κύριε· καὶ τὰ κυνάρια[(2)] ὑποκάτω[(3)] τῆς τραπέζης ἐσθίουσιν ἀπὸ τῶν ψιχίων[(4)] τῶν παιδίων[(5)].

Μετάφραση: *Κι εκείνη του αποκρίθηκε: Ναι, Κύριε. Δέχομαι ότι είμαι σκυλάκι. Αλλά και τα σκυλάκια κάτω απ' το τραπέζι τρώνε απ' τα ψίχουλα των παιδιών. Μου φτάνει ένα ψίχουλο απ' το δικό σου τραπέζι.*

(1) Δεν αρνείται την αλήθεια των λόγων του Κυρίου, ούτε θίγεται από αυτούς θεωρώντας τους ως βρισιά. Μία υπερήφανη καρδιά δεν θα μπορούσε να ανεχτεί αυτό. Η γυναίκα θα μπορούσε να απαντήσει: Δεν είμαι σκυλάκι, είμαι γυναίκα, έντιμη γυναίκα, θλιμμένη και άξια οίκτου γυναίκα. Και στη θέση που βρίσκομαι, είναι σκληρό και άδικο να αποκαλούμαι σκυλάκι. Αλλά η ταπεινή και πιστή ψυχή της Χαναναίας δέχεται με ευμένεια και με καλή διάθεση ό,τι ο Χριστός είπε και θεμελιώνει άριστο οικοδόμημα πάνω στον λόγο του.

(2) Σαν να έλεγε· Δέχομαι, Κύριε, ότι το φαγητό είναι πρωτίστως για διατροφή της οικογένειας και των μικρών παιδιών σε αυτήν. Δεν ανήκουν όμως και τα σκυλάκια στο σπίτι, ώστε και για αυτά να μένει κάτι για διατροφή τους; (σ). Υπάρχει στο σπίτι θέση και για τα σκυλάκια· και για τους εθνικούς υπάρχει κάποιος τόπος στον κόσμο του Θεού (γ). «Τι λέει; Ότι χάρη μου κάνεις να είμαι για σένα και στην τάξη των σκυλιών. Διότι τότε, δεν είμαι ξένη, αλλά τρώω από το δικό σου τραπέζι το δεσποτικό, και αν όχι από το ψωμί, αλλά τουλάχιστον από τα ψίχουλα» (β). Με την αναγνώριση της ασημαντότητάς της, ετοιμάστηκε αυτή να πάρει μεγάλο έλεος από τον Κύριο. Εάν ήταν σκυλάκι, ήταν σκυλάκι του Χριστού και ουδέποτε είναι μικρό ή κακό για μας να είμαστε έστω και παραγκωνισμένοι, σε σχέση όμως με το Χριστό. Διάλεξα να είμαι παραπεταμένος στον οίκο του Θεού μου μάλλον παρά να κατοικώ σε σπίτια αμαρτωλών.

(3) Με το «κάτω από το τραπέζι» παριστάνει ζωηρότερη την εικόνα (δ).

(4) «Εγώ ψίχουλα ζητώ, δηλαδή μερική ευεργεσία» (Θφ). «Τόσο πολύς είναι ο πλούτος του τραπεζιού του δεσπότη, ώστε μου αρκεί και ψίχουλο για να απολαύσω όσα επιδιώκω» (β). Δεν ζητώ ψωμί, αλλά ούτε τεμάχιο ψωμιού· ζητώ μόνο ψίχουλο. Λέει την λέξη ψίχουλο όχι υποτιμώντας το έλεος, αλλά δοξάζοντας την αφθονία των θαυμαστών θεραπειών, με τις οποίες, όπως είχε ακούσει, είχαν τραφεί οι Ιουδαίοι, σε σύγκριση με το πλήθος των οποίων η μία θεραπεία την οποία αυτή ζητούσε ήταν απλό ψίχουλο.

(5) Τα οποία συχνά ξοδεύουν το ψωμί με σπατάλη (b).

Μαρκ.7,29. καὶ εἶπεν αὐτῇ· διὰ τοῦτον τὸν λόγον[(1)] ὕπαγε· ἐξελήλυθε τὸ δαιμόνιον ἐκ τῆς θυγατρός σου.

Μετάφραση: *Της είπε τότε ο Ιησούς: Γι' αυτό το λόγο, που δείχνει την ταπείνωσή σου, τη σύνεσή σου και την πίστη σου, πήγαινε παρηγορημένη και ειρηνική. Το δαιμόνιο έχει κιόλας βγει από την κόρη σου.*

(1) Η απάντηση της γυναίκας θεωρήθηκε πάντοτε ως μοναδικός συνδυασμός πίστης και σύνεσης (γ). «Απάντησε με λόγο, ο οποίος έδειχνε, πολλή πίστη, από τη μία, και πολλή ευλάβεια και σύνεση από την άλλη. Διότι το να προτιμήσει, από τη μία, να συγκαταριθμηθεί από τον Κύριο στην τάξη των σκυλιών, ήταν δείγμα ευλάβειας· το να θεωρήσει, από την άλλη, ότι και το μικρότερο μέρος της δύναμής του (διότι αυτό ονομάζει ψίχουλα) είναι αρκετό να δώσει την θεραπεία της κόρης της, δείχνει πίστη υπερβολική· το να αρπάξει, επίσης, από την κοροϊδία την ευκαιρία να δείξει ότι είναι δική του και να δώσει απάντηση τόσο θαυμαστή, ήταν γνώρισμα σύνεσης» (β). Σύνεση, ταπείνωση, πραότητα, υπομονή, εγκαρτέρηση στην προσευχή, συνδυάζονται όλα στη συμπεριφορά της Χαναναίας. Αλλά όλα από την πίστη πηγάζουν. «Για τον λόγο αυτόν, δηλαδή για την πίστη σου» (Θφ). «Για τον λόγο, τον οποίο χρησιμοποίησες για συνήγορό σου, με πολλή σύνεση. Διότι, πράγματι, ο Σωτήρας επαίνεσε και την πίστη και τη σύνεσή της. Και για αυτό ο μεν Ματθαίος τον έπαινο της πίστης της» τόνισε, «ενώ ο Μάρκος, τον έπαινο της σύνεσης» (Ζμ).

Μαρκ.7,30. καὶ ἀπελθοῦσα[(1)] εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς εὗρε τὸ παιδίον βεβλημένον ἐπὶ τὴν κλίνην[(2)] καὶ τὸ δαιμόνιον ἐξεληλυθός.

Μετάφραση: *Κι όταν πήγε στο σπίτι της, βρήκε την κόρη της, που άλλοτε ήταν ανήσυχη και δεν μπορούσε να κοιμηθεί, ξαπλωμένη ήσυχα στο κρεβάτι, και το δαιμόνιο που την βασάνιζε να έχει πλέον βγει.*

(1) Με πίστη (b).

(2) «Ξαπλωμένη ειρηνικά» (Ζ). Πριν αυτό στερούνταν κάθε ανάπαυσης (b). Το δαιμόνιο είχε βγει παρόλο που το παιδί δεν είχε ακόμη συνέλθει πλήρως από την

εξάντληση (σ). Πιθανώς η θεραπεία επήλθε, όπως και σε άλλους δαιμονισμένους, με βίαιες συνταράξεις του οργανισμού (γ).

Στίχ. 31-37. Η θεραπεία του κωφαλάλου.

Μαρκ.7,31. Καὶ πάλιν ἐξελθὼν ἐκ τῶν ὁρίων Τύρου καὶ Σιδῶνος[(1)] ἦλθε πρὸς τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας ἀνὰ μέσον[(2)] τῶν ὁρίων Δεκαπόλεως.

Μετάφραση: *Και πάλι αφού βγήκε από τα σύνορα της Τύρου και της Σιδώνος, ήλθε προς τη νοτιοανατολική ακρογιαλιά της λίμνης της Γαλιλαίας περνώντας μέσα απ' την περιοχή της Δεκαπόλεως.*

(1) Η γραφή «δια Σιδώνος» παρουσιάζεται γεωγραφικά άτοπη. Διότι η Σιδών είναι πολύ βορειότερα και μακρύτερα από τη θάλασσα της Γαλιλαίας από όσο η Τύρος· το «δια Σιδώνος», όμως, την δείχνει ότι ήταν στο μέσο. Εάν όμως ο ευαγγελιστής ήθελε να πει κάτι τέτοιο, θα έγραφε: ήλθε εκ των ορίων Τύρου ε ι ς Σιδώνα, και από εκεί προς την θάλασσα της Γαλιλαίας (δ).

(2) Δηλαδή διαμέσου της Δεκαπόλεως (b). Ο Ιησούς είχε έλθει και πριν στην περιφέρεια αυτή, όταν θεράπευσε τον δαιμονισμένο των Γαδαρηνών, και αποχώρησε από εκεί με το αίτημα των κατοίκων. Τώρα έτυχε διαφορετικής υποδοχής (γ).

Μαρκ.7,32. καὶ φέρουσιν αὐτῷ κωφὸν μογιλάλον[(1)] καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν ἵνα ἐπιθῇ αὐτῷ τὴν χεῖρα.

Μετάφραση: *Εκεί του φέρνουν κάποιον κουφό που δεν μπορούσε να μιλήσει, και τον παρακαλούν να βάλει το χέρι του πάνω του.*

(1) Μογιλάλος=ο μόλις, που δύσκολα δηλαδή μιλά, αυτός που μόλις μπορεί να διορθώσει τον λόγο σύμφωνα με τον Φαβωρίνο, αυτός που μόλις και μετά βίας μιλά. Το μογγιλάλος είναι εσφαλμένη σύνθεση· διότι η γλώσσα έχει μογγός, το οποίο δεν έχει τίποτα κοινό με το μόγις, αλλά σχηματίστηκε από ονοματοποιΐα από το μογγ, ήχο αυτών που μιλούν βραχνά. Η ορθή σύνθεση από το μογγ=μογγολάλος (δ). Συναντιέται η λέξη και στους Ο΄. Λέγεται μοναδική φορά στην Κ.Δ.

Μαρκ.7,33. καὶ ἀπολαβόμενος αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὄχλου κατ᾽ ἰδίαν[(1)] ἔβαλε τοὺς δακτύλους αὐτοῦ εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ[(2)], καὶ πτύσας[(3)] ἥψατο τῆς γλώσσης αὐτοῦ[(4)],

Μετάφραση: *Ο Κύριος τότε τον πήρε ιδιαιτέρως μακριά απ' το πλήθος, για να του δώσει να καταλάβει τι θα του έκανε, ώστε να διεγερθεί η πίστη του, η οποία θα διευκόλυνε το θαύμα της θεραπείας του. Κι έβαλε τα δάχτυλά του σ' αυτιά του αρρώστου, κι αφού έφτυσε, άγγιξε τη γλώσσα του αρρώστου με το σάλιο του που είχε στην άκρη του δακτύλου του.*

(1) «Τον πήρε από τον όχλο κατ᾽ ιδίαν, δηλαδή τον παρέλαβε, τον χώρισε, για να μην δώσει την εντύπωση ότι επιδεικνύει τα θαύματα και, κατεξοχήν, επειδή ήξερε ότι κάποιοι από αυτούς που μεμψιμοιρούν ήταν αναμιγμένοι στο πλήθος. Άλλωστε, άλλοτε μεν θαυματουργεί μπροστά σε πολλούς, για ωφέλεια αυτών που έβλεπαν· άλλοτε πάλι κατ᾽ ιδίαν, για να αποφεύγει τον έπαινο, επειδή γεννά αυτός υπερηφάνεια» (Ζ). Τον πήρε κατ᾽ ιδίαν· ίσως και για να εξασφαλίσει καλύτερα την πλήρη προσοχή του ασθενή και να προκαλέσει και να εκπαιδεύσει την πίστη του με τα εξαιρετικά μέσα, τα οποία ο Ιησούς θεωρούσε αναγκαία για αυτό χρησιμοποιώντας ένα είδος εποπτικής, μπορούμε να πούμε, διδασκαλίας, με τη χρήση αντικειμένων, και μάλιστα στην παρούσα περίπτωση, στην οποία ήταν ειδικά δύσκολο λόγω του είδους του νοσήματος να επικοινωνήσει κάποιος με την ψυχή του αρρώστου (σ).

(2) «Έβαλε τα δάχτυλά του στα αυτιά του, ένα μεν, του δεξιού χεριού, στο ένα αυτί· ένα, πάλι, του αριστερού στο άλλο, λόγω της στενότητας και του βάθους της ακοής, για να αγγίξει αυτήν» (Ζ). Αυτό ήταν σημάδι του τι επρόκειτο να πράξει, κατάλληλο για τη διανοητική κατάσταση του ανθρώπου εκείνου και για διέγερση της προσοχής του. Ή «για να μάθουμε, ότι κάθε μέρος του αγίου σώματός του ήταν γεμάτο με θεία δύναμη» (Ζ). Η πρώτη ερμηνεία είναι πιο εύστοχη.

(3) «Αφού έφτυσε, άγγιξε την γλώσσα του, για να δείξει, ότι όλα τα μέρη της άγιας σάρκας του ήταν θεία και άγια, όπως ακριβώς και το πτύσμα έλυσε τώρα και τα δεσμά της γλώσσας» (Θφ). «Διότι, πράγματι, το σάλιο του άχραντου στόματος, είχε θεία δύναμη» (Ζ).

(4) Και αυτό είναι μέρος της μέσω σημαδιών διαλέκτου, την οποία μεταχειρίστηκε ο Κύριος στον κωφάλαλο και αποσκοπούσε να υποβοηθήσει την διάνοια του αρρώστου να αντιληφθεί πρώτα τι επρόκειτο να λάβει, δηλαδή το λύσιμο της

γλώσσας του και δεύτερον την ουράνια πηγή, από την οποία η θεραπεία θα ερχόταν σε αυτόν (γ).

Μαρκ.7,34. καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν[(1)] ἐστέναξε[(2)] καὶ λέγει αὐτῷ· ἐφφαθά[(3)], ὅ ἐστι διανοίχθητι.

Μετάφραση: *Κι αφού έστρεψε τα μάτια του στον ουρανό, στέναξε από συμπάθεια για τα βάσανα των ανθρώπων και του είπε: "Εφφαθά", που σημαίνει: Άνοιξε.*

(1) «Σήκωσε τα μάτια στον ουρανό, αποδίδοντας στον πατέρα την αιτία αυτών που έπραττε» (β) και «διδάσκοντας αυτούς που πρόκειται να θεραπεύουν, να βλέπουν προς το Θεό και από αυτόν να ζητούν δύναμη» (Ζ). Κατηύθυνε τον άρρωστο, ο οποίος μπορούσε να δει, παρόλο που δεν μπορούσε να ακούσει, να προσβλέπει στον ουρανό για περίθαλψη και βοήθεια.

(2) «Στέναξε, βεβαίως, συγκινούμενος για τα παθήματα του ανθρώπου και σπλαχνιζόμενος την ανθρώπινη φύση, που τόσο βασανίζεται και από ασθένειες και από δαίμονες λόγω της παράβασης της εντολής» (Ζ)· «πώς έτσι παραδόθηκε στον διάβολο, ώστε τόσο πολύ να εμπαίζεται και να πάσχει τέτοια πράγματα» (Θφ). Ο υιός του ανθρώπου αισθάνθηκε το βάρος των δεινών της ανθρωπότητας (σ).

(3) Η πρώτη λέξη, την οποία άκουσε ο κουφός (b). Άλλος λόγος του Ιησού στην αραμαϊκή που αποθησαυρίστηκε από τον Μάρκο, από την ζωηρή αφήγηση του Πέτρου (σ).

Μαρκ.7,35. καὶ εὐθέως διηνοίχθησαν αὐτοῦ αἱ ἀκοαὶ[(1)] καὶ ἐλύθη ὁ δεσμὸς τῆς γλώσσης[(2)] αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει ὀρθῶς[(3)].

Μετάφραση: *Κι αμέσως άνοιξαν τ' αυτιά του και λύθηκε το δέσιμο της γλώσσας το και μιλούσε καθαρά κι ελεύθερα.*

(1) Δηλαδή οι ακουστικές του δυνάμεις (b). Μετωνυμικά τα όργανα της ακοής (γ).

(2) Κάθε βλάβη των φωνητικών οργάνων, εικονίζεται κοινώς και λαϊκά ως δεσμός που εμποδίζει την φωνή και την ομιλία (δ). Έφυγε το εμπόδιο της ομιλίας (g).

(3) Καθαρά και κατανοητά από όλους.

Μαρκ.7,36. καὶ διεστείλατο αὐτοῖς[(1)] ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν· ὅσον δὲ αὐτὸς αὐτοῖς διεστέλλετο, μᾶλλον περισσότερον[(2)] ἐκήρυσσον[(3)].

Μετάφραση: *Τους διέταξε τότε να μην πουν τίποτε σε κανένα για το θαύμα αυτό. Όσο όμως αυτός τους έδινε τέτοιες εντολές, τόσο περισσότερο εκείνοι διακήρυτταν τα θαυμαστά έργα του.*

(1) Σε αυτούς που του έφεραν τον κουφό (b). «Τους διέταξε να σιωπούν» (Ζ).

(2) Το μάλλον αυξάνει την έννοια του άλλου συγκριτικού (δ).

(3) «Διδασκόμαστε από εδώ ότι, όταν, από τη μία, ευεργετούμε, οφείλουμε να μην απαιτούμε χειροκροτήματα και διαφημίσεις· όταν, από την άλλη, ευεργετούμαστε, να ανακηρύσσουμε και να διαφημίζουμε αυτούς που έκαναν το καλό, έστω και αν εκείνοι δεν θέλουν» (Θφ). Οι περισσότεροι από τους ανθρώπους θέλουν να διακηρύσσεται η καλοσύνη τους και η ευεργετικότητά τους, αν όχι από αυτούς τους ίδιους για αυτοδιαφήμιση, τουλάχιστον όμως από τους άλλους. Αλλά ο Χριστός, παρόλο που δεν διέτρεχε τον κίνδυνο να πέσει σε έπαρση ή να παρασυρθεί σε κενοδοξία, γνωρίζοντας όμως την ασθένεια τη δική μας, παρέχει σε μας παράδειγμα αυταπάρνησης όπως και για άλλες περιπτώσεις, έτσι και για τους επαίνους και τα χειροκροτήματα. Οφείλουμε να αρεσκόμαστε στο να πράττουμε το αγαθό, αλλά όχι και στο να δημοσιεύουμε αυτό.

Μαρκ.7,37. καὶ ὑπερπερισσῶς[(1)] ἐξεπλήσσοντο[(2)] λέγοντες· καλῶς πάντα πεποίηκε[(3)]· καὶ τοὺς κωφοὺς ποιεῖ ἀκούειν καὶ τοὺς ἀλάλους λαλεῖν.

Μετάφραση: *Και τα πλήθη θαύμαζαν πάρα πολύ κι έλεγαν: Πόσο ωραία, σωστά κι έξοχα τα έκανε όλα. Ακόμη και στους κουφούς δίνει την ακοή και τους κάνει να ακούν, και στους άλαλους δίνει τη δύναμη να μιλούν.*

(1) Λέγεται μοναδική φορά η λέξη στην Κ.Δ.. Εκφράζει, όπως και το προηγούμενο διπλό συγκριτικό, τον υπερβολικό θαυμασμό και τις εκδηλώσεις του λαού (γ).

(2) Άλλη έντονη λέξη, ισχυρότερη από το απλό θαυμάζω.

(3) Δηλαδή σωστά, σκόπιμα, αποτελεσματικά έκανε όλα τα σχετικά με την θεραπεία· και το ότι έβαλε δηλαδή τα δάχτυλα στα αυτιά και το πτύσμα που είχε

θαυματουργική δύναμη που με το δάχτυλο το έβαλε στη γλώσσα του (δ). Την ώρα που άλλοι μισούσαν και καταδίωκαν αυτόν ως κακοποιό, αυτοί είναι έτοιμοι να δώσουν μαρτυρία για αυτόν ότι όχι μόνο δεν έκανε τίποτα κακό, αλλά τελείως αντιθέτως ευεργέτησε πολύ και έκανε τις ευεργεσίες καλά, με μετριοφροσύνη και χωρίς επίδειξη, με αφοσίωση προς τον Θεό, με συμπάθεια προς τους ανθρώπους, δωρεάν και χωρίς χρήματα, αυτά όμως όλα καθιστούσαν ακόμη λαμπρότερες τις ευεργεσίες του. Άνοιγε τα αυτιά των κουφών και έλυνε τις γλώσσες των άλαλων και αυτό απόβαινε σε καλό και των ασθενών και των συγγενών τους, για τους οποίους ήταν φορτίο και διαρκής δοκιμασία. Και συνεπώς ήταν αδικαιολόγητοι αυτοί που τον κατηγορούσαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η’ (8)

Στίχ. 1-10. Πολλαπλασιασμός των επτά άρτων στην έρημο.

Μαρκ.8,1. Ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις[(1)] πάλιν[(2)] πολλοῦ ὄχλου ὄντος καὶ μὴ ἐχόντων τί φάγωσι, προσκαλεσάμενος ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λέγει αὐτοῖς·

Μετάφραση: *Εκείνες τις ημέρες ήταν πάλι μαζεμένος πάρα πολύς λαός, κι επειδή δεν είχαν τι να φάνε, κάλεσε ο Ιησούς τους μαθητές του και τους λέει:*

(1) Δες και Ματθ ιε 32-39 και τις εκεί ερμην. σημειώσεις. Η ένσταση των ορθολογιστών εναντίον της επανάληψης αυτού του θαύματος, φαίνεται ότι βασίζεται σε παραγνώριση των θαυμάτων του Κυρίου. Εάν αυτά ήταν απλές ενέργειες θαυματουργίας, που αποσκοπούσαν να αποκαλύψουν τη δύναμη του Ιησού, η επανάληψη του θαύματος της διατροφής, θα φαινόταν απίθανη και η ομοιότητα των δύο αφηγήσεων θα έδειχνε με κάποια πιθανότητα, ότι πρόκειται για μία μόνη και την ίδια περίπτωση. Αλλά εάν ο πραγματικός σκοπός των θαυμάτων ήταν να θεραπεύσουν ανθρώπινες ανάγκες, τότε η σύμπτωση παρόμοιων περιστατικών και αναγκών, ήταν φυσικό να οδηγήσει και στην ενέργεια παρόμοιων θαυμάτων. Και στο βίο του Ιησού, ο οποίος συχνά αποχωρούσε σε ερημικούς τόπους, όπου το πλήθος εκδήλωνε διάθεση να τον ακολουθήσει, οπουδήποτε και αν πήγαινε, φυσικό ήταν να παρουσιαστούν επανειλημμένως περιπτώσεις, κατά τις οποίες το πλήθος αυτό κυριευόμενο από την πείνα, δεν θα μπορούσε να προμηθευτεί τροφές παρά μόνο με θαυματουργική επέμβαση του Κυρίου. Πρέπει όμως εξάλλου να ληφθεί υπ’ όψη και η χώρα, όπου σημειώθηκε η επανάληψη του θαύματος. Είναι η χώρα των Γαδαρηνών, όπου είχε εμποδιστεί προηγουμένως ο Ιησούς από την άρνηση, την οποία είχε αντιτάξει σε αυτόν ο λαός, να ασκήσει το μεσσιανικό έργο του. Τώρα όμως με το που επιστρέφει ο λαός εκδηλώνει άλλες διαθέσεις. Αυτό συντελεί στο να αναβάλλει ο Κύριος για κάποιο χρόνο την πραγματοποίηση της πρόθεσής του, να αποχωρήσει για ανάπαυση, για να επιτελέσει και εκεί το έργο του που ανακόπηκε. Επόμενο λοιπόν ήταν, εφόσον σημειώθηκε μεγάλη συρροή και παράτεινε ο Κύριος για ημέρες ολόκληρες το κήρυγμά του, να παραστεί και πάλι ανάγκη ώστε με θαύμα να διαθρέψει τα πλήθη που συνέρρευσαν στην έρημο (γ).

(2) Το «πάλι» αυτό αναφέρεται στην προηγούμενη συρροή του πλήθους, κατά την οποία έγινε το πρώτο θαύμα της διατροφής (Μάρκ. στ 34) με περιστατικά εξ' ολοκλήρου όμοια με τα τωρινά.

Μαρκ.8,2. σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον[(1)], ὅτι ἤδη ἡμέραι τρεῖς[(2)] προσμένουσί μοι καὶ οὐκ ἔχουσι τί φάγωσι[(3)]·

Μετάφραση: *Σπλαχνίζομαι πολύ τον λαό, διότι τρεις ημέρες τώρα μένουν κοντά μου και δεν έχουν τι να φάνε.*

(1) Στον όχλο, τον οποίο οι υπερήφανοι Φαρισαίοι παρέβλεπαν με περιφρόνηση, ο ταπεινός Ιησούς ρίχνει το βλέμμα με συμπάθεια και τρυφερότητα. Έτσι και εμείς οφείλουμε όλους να τους τιμούμε.

(2) Χαρακτηριστικό ξεχωριστό της αφήγησης, που δεν συμπίπτει με τα χαρακτηριστικά της αφήγησης του πρώτου θαύματος. Τρεις ημέρες σύμφωνα με τον ιουδαϊκό υπολογισμό μπορούν να είναι μόνο δύο ολόκληρες ημέρες, όπου η πρώτη και η τρίτη ημέρα αποτελούνται μόνο από τμήματα ημέρας (σ). Δείγμα του ζήλου τους και της θερμής τους συμπάθειας προς τον Χριστό και την διδασκαλία του, ότι για 3 ημέρες όχι μόνο άφησαν την εργασία τους, αλλά και κακοπάθησαν, για να μείνουν μαζί του. Είχαν ανάγκη την φυσική τους ξεκούραση και σαν άλλοι στρατιώτες παρέμειναν στο ύπαιθρο διανυκτερεύοντας εκεί τουλάχιστον για δύο νύχτες και τρεφόμενοι με τις πενιχρές πάντοτε προμήθειές τους. Εκτίμησαν περισσότερο από την σωματική τροφή, την διδασκαλία του Χριστού. Εμείς θεωρούμε ως υπερβολικά μακρά την παράταση της δημόσιας λατρείας για τρίωρο. Και αυτοί παραμένουν κοντά στον Ιησού για 3 ημέρες.

(3) «Ήδη και προηγουμένως έκανε ένα τέτοιο θαύμα ο Κύριος, και τώρα λοιπόν θαυματουργεί, αρπάζοντας την κατάλληλη αφορμή. Αυτή, λοιπόν, ήταν, το ότι τρεις ημέρες παρέμεινε ο όχλος και τα εφόδια του καθενός τελείωσαν. Διότι δεν θαυματουργούσε πάντοτε με τις τροφές, για να μην φανούν ότι λόγω της τροφής τον ακολουθούν οι όχλοι. Και τώρα, αν δεν υπήρχε κίνδυνος που αναμενόταν να συμβεί στον όχλο από την ασιτία, δεν θα θαυματουργούσε» (Θφ). Ο καιρός του Χριστού να ενεργήσει για την περίθαλψη του λαού του έρχεται, όταν τα πράγματα οδηγηθούν στην έσχατη δυσκολία. Όταν υπάρχει κίνδυνος να εξαντληθούν στο δρόμο, τότε ο

Χριστός γίνεται ο προμηθευτής τους. Οι εύνοιές του και οι δωρεές του ανανεώνονται, όσο και οι ανάγκες και στενοχώριες μας πληθαίνουν και ωθούνται στο έπακρο.

Μαρκ.8,3. καὶ ἐὰν ἀπολύσω αὐτοὺς νήστεις[(1)] εἰς οἶκον αὐτῶν, ἐκλυθήσονται ἐν τῇ ὁδῷ· τινὲς[(2)] γὰρ[(3)] αὐτῶν ἀπὸ μακρόθεν ἥκασι.

Μετάφραση: *Κι αν τους στείλω να φύγουν στα σπίτια τους νηστικοί, θα αποκάμουν στο δρόμο. Διότι μερικοί απ' αυτούς έχουν έλθει από μακριά και γι' αυτό πρέπει να πεζοπορήσουν πολύ.*

(1) Για κανένα λόγο ο Κύριος δεν θα τους έδιωχνε νηστικούς, διότι δεν είναι γνώρισμά του να διώχνει από κοντά του κενούς αυτούς που με ευλάβεια παραμένουν κοντά του.

(2) Κάποιοι από αυτούς. Εκείνοι, οι οποίοι είχαν έλθει από μεγαλύτερη απόσταση βρίσκονταν και σε μεγαλύτερη ανάγκη. Λόγω αυτών λοιπόν δόθηκε και στους άλλους τροφή (b). Σε οποιεσδήποτε στερήσεις ή στενοχώριες πέσουμε για τον Ιησού και την αγάπη του, θα φροντίσει αυτός να περάσουμε αίσια μέσω αυτών με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, αρκεί οι στερήσεις ή στενοχώριες αυτές να μην οφείλονται σε απερισκεψία μας.

(3) Προστίθεται αυτό ως αιτιολογία του εκλυθήσονται (δ).

Μαρκ.8,4. καὶ ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ[(1)]· πόθεν τούτους δυνήσεταί τις ὧδε χορτάσαι ἄρτων ἐπ᾽ ἐρημίας[(2)];

Μετάφραση: *Τότε του αποκρίθηκαν οι μαθητές του: Από πού θα μπορέσει κανείς εδώ στην ερημιά να χορτάσει με ψωμιά αυτούς που είναι τόσο πολλοί;*

(1) «Πρόσεξε, λοιπόν, και τους μαθητές πόσο ανόητα σκέφτονται ακόμη, αφού δεν πιστεύουν ακόμη στη δύναμή του από τα προηγούμενα που συνέβησαν» (Θφ).

(2) Είναι επεξήγηση του «εδώ»=εδώ πάνω στην ερημιά, δηλαδή στην ερημιά αυτή (δ)· στον ακατοίκητο αυτό τόπο, όπου δεν υπάρχει προμήθεια τροφίμων, για να αγοράσουν (γ). Εάν δεν λησμονούσαν οι μαθητές το θαύμα της προηγούμενης διατροφής, δεν θα πρόβαλλαν με απορία το «από πού θα μπορέσει κάποιος να χορτάσει». Λησμονούμε την πείρα της, στο παρελθόν, πυκνής προστασίας μας από τη

θεία Πρόνοια και για αυτό στις παρουσιαζόμενες στο παρόν δυσκολίες εκδηλώνουμε δισταγμούς και δυσκολίες.

Μαρκ.8,5. καὶ ἐπηρώτα[(1)] αὐτούς· πόσους ἔχετε ἄρτους; οἱ δὲ εἶπον· ἑπτά.

Μετάφραση: *Κι ο Ιησούς τους ρώτησε: Πόσα ψωμιά έχετε; Αυτοί του είπαν: Επτά.*

(1) «Αυτός δεν τους κατηγορεί καθόλου, διδάσκοντας και εμάς να μην μαλώνουμε εντονότερα τους αμαθείς, αλλά σε μερικά πράγματα να τους συγχωρούμε ως ανόητους» (Θφ).

Μαρκ.8,6. καὶ παρήγγειλε[(1)] τῷ ὄχλῳ ἀναπεσεῖν ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους εὐχαριστήσας[(2)] ἔκλασε καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα παρατιθῶσι· καὶ παρέθηκαν τῷ ὄχλῳ.

Μετάφραση: *Τότε ο Κύριος πρόσταξε το πλήθος του λαού να καθίσουν στη γη. Κι αφού πήρε στα χέρια του τα επτά ψωμιά, ευχαρίστησε τον Πατέρα του, ο οποίος δίνει όλα τα αγαθά, κι έπειτα τα έκοψε κι άρχισε να δίνει τα κομμάτια στους μαθητές του για να τα προσφέρουν. Κι αυτοί τα πρόσφεραν στο πεινασμένο πλήθος του λαού.*

(1) Το ρήμα χρησιμοποιείται για να δηλώσει μεταβίβαση διαταγών διαμέσου υφισταμένων (γ).

(2) Είναι αξιοσημείωτο, ότι εδώ, στο δεύτερο αυτό θαύμα της διατροφής χρησιμοποιείται το ευχαριστήσας, αντί για το ευλογήσας, το οποίο αναφέρεται στο θαύμα της πρώτης διατροφής (σ). Στο «ευχαριστήσας» έχουμε τη μία πλευρά της επίκλησης στο φαγητό, (ευχαριστία προς τον Θεό), ενώ στο «ευλογήσας» του στίχου 7 έχουμε την δεύτερη, της επίκλησης δηλαδή ευλογίας πάνω στην τροφή (γ).

Μαρκ.8,7. καὶ εἶχον ἰχθύδια ὀλίγα· καὶ αὐτὰ εὐλογήσας[(1)] εἶπε παρατιθέναι καὶ αὐτά.

Μετάφραση: *Είχαν και λίγα ψαράκια. Κι αφού τα ευλόγησε, είπε να τα προσφέρουν κι αυτά.*

(1) Ευλογήθηκαν τα ψάρια για να πληθύνουν (δ).

Μαρκ.8,8. ἔφαγον δὲ καὶ ἐχορτάσθησαν, καὶ ἦραν περισσεύματα κλασμάτων[(1)] ἑπτὰ σπυρίδας.

Μετάφραση: *Κι έφαγαν όλοι και χόρτασαν, και μάζεψαν τα περισσεύματα από τα κομμάτια επτά μεγάλα κοφίνια.*

(1) Περισσεύματα κομματιών (γ). Σήκωσαν τα περισσεύματα. «Πήραν την ευεργεσία μέχρι εκεί που υπήρχε ανάγκη, όχι σε βαθμό που, αφού πήραν τα τρόφιμα, να τα μεταφέρουν και μαζί τους, παρόλο που ήταν πολλά αυτά που έμειναν. Είναι και αυτό ωραίος συμβολισμός ως προς το να μετρούμε την απόλαυση ανάλογα με το αναγκαίο και να μην παρασυρόμαστε σε πλεονεξία πέρα από το αναγκαίο» (β)

Μαρκ.8,9. ἦσαν δὲ ὡς τετρακισχίλιοι[(1)]· καὶ ἀπέλυσεν αὐτούς.

Μετάφραση: *Εκείνοι που έφαγαν ήταν περίπου τέσσερις χιλιάδες. Κι αφού έφαγαν, τους έστειλε στα σπίτια τους.*

(1) Αυτοί που χόρτασαν τώρα, ήταν λιγότεροι από ότι στο προηγούμενο θαύμα της διατροφής. Και οι προμήθειες που πλήθυναν κάπως περισσότερες. Αυτό δεν συνυπονοεί ότι το χέρι του Χριστού εξασθένησε, αλλά ότι ενεργούσε το θαύμα του, όπως η περίσταση απαιτούσε και όχι για επίδειξη, για αυτό και προσάρμοζε τις ενέργειές του στις ανάγκες της στιγμής. Και προηγουμένως και τώρα όσοι ήταν παρόντες έφαγαν και χόρτασαν και χρησιμοποιήθηκαν και τότε και τώρα όλα όσα είχαν στη διάθεσή τους οι μαθητές για διατροφή.

Μαρκ.8,10. Καὶ ἐμβὰς εὐθὺς εἰς τὸ πλοῖον[(1)] μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἦλθεν εἰς τὰ μέρη Δαλμανουθά[(2)].

Μετάφραση: *Κι αμέσως μπήκε στο πλοίο μαζί με τους μαθητές του και ήλθε στα μέρη Δαλμανουθά, που γειτονεύουν με τη Μαγδαλά.*

(1) Αυτό που έδωσε παραγγελία να τον περιμένει. Δες γ 9, δ 36, στ 32.

(2) Τίποτα δεν γνωρίζουμε για την τοποθεσία αυτή, η οποία πουθενά αλλού δεν αναφέρεται. «Ο Ματθαίος είπε Μαγδαλά, ενώ ο Μάρκος Δαλμανουθά· αυτό όμως δεν δείχνει διαφωνία· διότι ο μεν ένας ονόμασε την κωμόπολη, ενώ ο άλλος έγραψε τα μέρη μακριά από την πόλη· διότι οι περιοχές Μαγδαλά και Δαλμανουθά είναι κοντινές» (Σχόλιο). «Και η περιοχή εκείνη είχε και τις δύο ονομασίες» (Ζ).

Στίχ. 11-21. Προσοχή από τη διδασκαλία των Φαρισαίων.

Πρβλ. καὶ Ματθ. ιστ 1-12 καὶ τὰς ἐκεῖ ἑρμηνευτικὲς σημειώσεις.

Μαρκ.8,11. Καὶ ἐξῆλθον οἱ Φαρισαῖοι καὶ ἤρξαντο συζητεῖν αὐτῷ, ζητοῦντες παρ᾽ αὐτοῦ σημεῖον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ[(1)], πειράζοντες[(2)] αὐτόν.

Μετάφραση: *Εκεί βγήκαν οι Φαρισαίοι κι άρχισαν να συζητούν μαζί του ζητώντας του να τους επιδείξει ένα εκπληκτικό σημάδι και θαύμα απ' τον ουρανό, όπως το μάννα που δόθηκε στην έρημο με τη δέηση του Μωυσή, ή όπως το πυρ που κατέβασε ο Ηλίας από τον ουρανό. Και το ζητούσαν αυτό, όχι διότι είχαν διάθεση να πιστέψουν, αλλά επειδή ήθελαν με πονηριά να δοκιμάσουν τη θαυματουργική του δύναμη, ελπίζοντας ότι θα τον εξέθεταν.*

(1) Δες και Ματθ. ιστ 1-12 και τις εκεί ερμην. σημειώσεις. Ζητούσαν κάποια φωνή από τον ουρανό ή κάποιο άλλο σημάδι από ψηλά (γ), κάποια ορατή ή ακουστή εκδήλωση, διαφορετική από τα έργα ελέους του Κυρίου. Τέτοιο σημάδι από τον ουρανό ήταν η διατροφή με το μάννα ή η φωνή από τον ουρανό, την οποία σύμφωνα με τα ραββινικά βιβλία ανέμεναν να ακούσουν μετά το σταμάτημα της προφητείας στην Π.Δ. (σ). Αντάξιοι απόγονοι αυτών που τράφηκαν στην έρημο με το μάννα. Τότε είχαν εκείνοι σημάδι από τον ουρανό, όταν «άνοιξε τις πόρτες του ουρανού και έβρεξε σε αυτούς μάννα να φάνε και τους έδωσε άρτο ουράνιο. Και ρωτούσαν: Μήπως μπορεί να ετοιμάσει τραπέζι στην έρημο;» (Ψαλμ. οζ 21,23). Τώρα που ετοίμασε τραπέζι στην έρημο, ρωτούν αυτοί: Μήπως μπορεί να δώσει σημάδι από τον ουρανό; Τέτοια σημάδια αναφέρονται στον εσχατολογικό λόγο του Κυρίου. Δες Μαρκ. ιγ 24-25 (γ). Αλλά «είναι άλλος ο καιρός των σημαδιών από τον ουρανό, εννοώ τον καιρό της δευτέρας παρουσίας, όταν οι δυνάμεις των ουρανών θα σαλευτούν και η σελήνη δεν θα δώσει το φως της» (Θφ).

(2) «Καλά είπε «τον πείραζαν». Διότι προσποιούνταν μεν ότι ζητάνε, σαν δήθεν να πίστευαν ότι θα έδινε σημάδι· στην πραγματικότητα όμως, για να τον εξαπατήσουν έκαναν το αίτημα, ώστε μόνο να λάβουν πείρα της δύναμής του, χωρίς να νοιάζονται καθόλου να πιστέψουν» (β). Τον δοκίμαζαν εάν θα μπορούσε, αφού τόσα πολλά σημάδια είχε φανερώσει στη γη, να συντελέσει παρόμοια σημάδια και από τον ουρανό (b)· ήλπιζαν ότι θα συλλάμβαναν αυτόν να αδυνατεί (σ).

Μαρκ.8,12. καὶ ἀναστενάξας τῷ πνεύματι αὐτοῦ[(1)] λέγει· τί[(2)] ἡ γενεὰ αὕτη σημεῖον ἐπιζητεῖ; ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰ δοθήσεται[(3)] τῇ γενεᾷ ταύτῃ[(4)] σημεῖον.

Μετάφραση: *Τότε ο Ιησούς αναστέναξε από τα βάθη της ψυχής του για τη σκληρότητα και την πώρωσή τους και είπε: Γιατί η γενιά αυτή η άπιστη και σκληρή ζητά θαύμα που να αποδεικνύει και να πιστοποιεί την αποστολή μου, αφού δεν πρόκειται να πιστέψει; Με βεβαιότητα σας λέω ότι δεν θα δοθεί τέτοιο θαύμα στη γενιά αυτή.*

(1) Δηλαδή εσωτερικά, χωρίς ο στεναγμός του να γίνει ακουστός (γ) ή, σημαίνει «βαθιά» (σ). Αισθάνθηκε τον στεναγμό στο πνεύμα του ως έδρα των συναισθημάτων (δ). Η αιτία του στεναγμού αυτού που εξέφραζε τη βαθιά λύπη του ήταν η στάση των Φαρισαίων αυτών από πωρωμένη και σκληρή καρδιά, η οποία θα χώριζε αυτούς οριστικά από αυτόν με ολέθριες για αυτούς συνέπειες (σ). «Αφού αναστέναξε με το πνεύμα του, λέει· Γιατί αυτή η γενιά επιζητά σημάδι; Παρόλο, βεβαίως, που η παράκλησή τους ήταν άξια για οργή και αγανάκτηση, αλλά όμως αυτός που είναι φιλάνθρωπος και που φροντίζει για αυτούς, δεν οργίζεται, αλλά τους σπλαχνίζεται και τους ελεεινολογεί, επειδή είναι αθεράπευτα άρρωστοι και μετά από τόσο μεγάλη απόδειξη της δύναμής του, τόν πειράζουν. Διότι δεν ζητούσαν για να πιστέψουν, αλλά για να βρουν αφορμή για επίθεση» (Χ). Η απιστία εκείνων, οι οποίοι απόλαυσαν για πολύ καιρό τα πειστήρια της αλήθειας και αντιστέκονται σε αυτήν, θλίβει πολύ τον Κύριο.

(2) «Αντί να πει «γιατί». Διότι γνώριζε την αιτία, για την οποία ζητούσαν τέτοιο σημάδι» (Ζ). Γιατί, για ποιο λόγο η γενιά αυτή, η άπιστη και πωρωμένη ζητά σημαδιακό θαύμα, ενώ δεν θέλει να πιστέψει; (δ).

(3) «Με την έννοια του, Δεν θα δοθεί. Είναι χαρακτηριστικό αυτό της εβραϊκής διαλέκτου» (Ζ). Η πρόταση αυτή με το εἰ είναι ελλειπτική και υπονοείται έξω από την

πρόταση το «να αποδειχτώ ψεύτης, αν γίνει αυτό ή εκείνο» (δ). Ήθελαν θαύμα της δικής τους εκλογής και αρέσκειας. Περιφρονούσαν τα θαύματα εκείνα με τα οποία ανακουφίζονταν οι θλιμμένοι και άρρωστοι και αξίωναν ένα θαύμα που θα ικανοποιούσε την εγωιστική περιέργειά τους. Αλλά αρμόζει οι αποδείξεις της θείας αποκάλυψης να εκλέγονται από την σοφία του Θεού και όχι από την ανοησία και την φαντασία των ανθρώπων. Η απόδειξη που παρέχεται από το Θεό είναι επαρκής και ικανοποιεί τις απροκατάληπτες διάνοιες και δεν αποβλέπει στην τέρψη της μάταιης ιδιοτροπίας αυτών που δύσκολα πείθονται.

(4) Ήταν εποχή γεμάτη με θαύματα, ήταν η περίοδος της ενανθρώπησης. Και όμως οι αρχηγοί τους ζητούσαν θαύματα και αρνούνταν να πιστέψουν (γ).

Μαρκ.8,13. καὶ ἀφεὶς αὐτοὺς[(1)] εἰς τὸ πλοῖον ἀπῆλθε πάλιν.

Μετάφραση: *Κι αφού τους άφησε, μπήκε πάλι στο πλοίο και ήλθε στην απέναντι όχθη της λίμνης, δηλαδή στην ανατολική ακρογιαλιά της.*

(1) «Από όσους απομακρύνονται από το Θεό, απομακρύνεται και ο Θεός. Αυτό συμβόλιζε η αναχώρηση» (β). Γραφή στα χειρόγραφα που αποδίδει πιο σωστά το νόημα είναι η: Και αφείς αυτούς πάλιν εμβάς απήλθεν εις το πέραν.

Μαρκ.8,14. Καὶ ἐπελάθοντο[(1)] λαβεῖν ἄρτους, καὶ εἰ μὴ ἕνα ἄρτον[(2)] οὐκ εἶχον μεθ' ἑαυτῶν[(3)] ἐν τῷ πλοίῳ.

Μετάφραση: *Αλλά οι μαθητές ξέχασαν να πάρουν μαζί τους ψωμιά, και δεν είχαν μαζί τους στο πλοίο καμιά άλλη τροφή παρά μόνο ένα ψωμί.*

(1) Πιθανώς η λησμοσύνη αυτή οφειλόταν στο εσπευσμένο της αναχώρησής τους (σ).

(2) Μόνο ο Μάρκος αναφέρει ότι είχαν ένα ψωμί, μαθαίνοντας αυτό, όπως φαίνεται, από παράδοση του Πέτρου (δ).

(3) Εννοείται άρτους ή κάτι άλλο για τροφή (δ).

Μαρκ.8,15. καὶ διεστέλλετο[(1)] αὐτοῖς λέγων· ὁρᾶτε, βλέπετε[(2)] ἀπὸ τῆς ζύμης[(3)] τῶν Φαρισαίων[(4)] καὶ τῆς ζύμης Ἡρῴδου[(5)].

Μετάφραση: *Στο μεταξύ ο Κύριος τους εφιστούσε την προσοχή και τους έλεγε: Ανοίξτε τα μάτια σας και προσέχετε από την κακή επίδραση της υποκριτικής διδασκαλίας των Φαρισαίων και της κοσμικότητος του Ηρώδη, που μοιάζουν με κακό προζύμι.*

(1) «Με την έννοια του: πρόσταξε» (Ζ).

(2) «Είναι λεκτική αναδίπλωση, που φανερώνει μεγαλύτερη ένταση της διαταγής» (Ζμ). Με το ασύνδετο συντακτικό σχήμα: οράτε, βλέπετε, καθιστά ζωηρότερο τον λόγο· και τα δύο, λοιπόν, ρήματα σημαίνουν: ανοίξτε τα μάτια σας και προσέχετε (δ).

(3) «Ζύμη, βεβαίως, ονομάζει την διδασκαλία των Φαρισαίων και Ηρωδιανών επειδή βρωμούσε και ήταν γεμάτη από παλαιά κακία» (Θφ). Οι κακές αρχές και συνήθειες συγκρίνονται με ζύμη. Διεισδύουν, μεταδίδονται, αφομοιώνουν και ξυνίζουν όπως η ζύμη. Οπουδήποτε μπουν, προκαλούν ζύμωση.

(4) Η ζύμη των Φαρισαίων ήταν το γενικό πνεύμα τους που περιλάμβανε υποκρισία, επίδειξη, αλαζονεία, τύπους νεκρούς και στερημένους της ουσίας, μικρότητα και τα παρόμοια, εδώ όμως ιδιαίτερα είναι η τύφλωσή τους, που τους ωθούσε να ζητούν θαύματα (γ). Καθορίζεται η ζύμη αυτή στο Λουκ. ιβ 1 ως θρησκευτικός τυπικισμός, υποκρισία (σ). Από τους υποκριτές λοιπόν και οι μαθητές τότε και κάθε πιστός σήμερα διατρέχει μεγάλο κίνδυνο. Διότι απέναντι σε εκείνους, οι οποίοι είναι φανερά και ξεκάθαρα κακοί, εύκολα λαμβάνει κάποιος προφυλακτικά μέσα. Από τους καλυπτόμενους όμως κάτω από το προσωπείο της ευσέβειας και αρετής, δεν είναι δύσκολο να εξαπατηθεί.

(5) Η ζύμη του Ηρώδη ήταν η κοσμικότητα. Οι Ηρώδες ήταν, ομολογουμένως, Ιουδαίοι που ζητούσαν να αναμίξουν τον ιουδαϊσμό με έθιμα εθνικά (γ).

Μαρκ.8,16. καὶ διελογίζοντο πρὸς ἀλλήλους[(1)] λέγοντες ὅτι[(2)] ἄρτους οὐκ ἔχομεν[(3)].

Μετάφραση: *Κι αυτοί συλλογίζονταν μεταξύ τους κι έλεγαν: Μας κάνει την παρατήρηση αυτή ο Κύριος, διότι δεν φροντίσαμε να προμηθευθούμε άρτους καθαρούς, που δεν ζυμώθηκαν με προζύμι αναπιασμένο σε σπίτι Φαρισαίου.*

(1) Ακριβέστερα· άρχισαν να συζητούν μεταξύ τους (σ). Ο ένας έλεγε: Εξαιτίας σας δεν πήραμε ψωμιά· και ο άλλος ισχυριζόταν: Εξαιτίας σας η προμήθειά μας υπήρξε ανεπαρκής. Έτσι η έλλειψη εμπιστοσύνης στο Θεό και η ολιγοπιστία γίνεται αιτία οι μαθητές του Χριστού να ερίζουν μεταξύ τους.

(2) Το «ότι» πρέπει να εξηγηθεί και εδώ αιτιολογικά όπως και στον Ματθαίο=Λέει αυτά ο Κύριος, διότι δεν έχουμε άρτους (δ).

(3) Οι μαθητές πήραν την προτροπή του Ιησού ότι αποτρέπει από το να ζητήσουν άρτο από κάποιον Φαρισαίο, διότι η ζύμη του οίκου των Φαρισαίων ήταν μολυσμένη και ότι εφιστά την προσοχή τους, να προμηθευτούν άρτο από πιστό Ισραηλίτη, που δεν είναι με το μέρος ούτε των Φαρισαίων ούτε του Ηρώδη.

Μαρκ.8,17. καὶ γνοὺς ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς· τί διαλογίζεσθε[(1)] ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχετε; οὔπω νοεῖτε οὐδὲ συνίετε[(2)]; ἔτι πεπωρωμένην[(3)] ἔχετε τὴν καρδίαν ὑμῶν;

Μετάφραση: *Ο Ιησούς τότε, που ως Θεάνθρωπος κατάλαβε τις απόκρυφες σκέψεις τους, τους είπε: Γιατί πέσατε σε συλλογισμούς και σκέψεις επειδή δεν έχετε άρτους; Ακόμη και τώρα, ύστερα από τόσα που είδατε κι ακούσατε, δεν κατανοείτε και δεν καταλαβαίνετε; Τόσο πωρωμένη ακόμη έχετε την καρδιά σας και τη διάνοιά σας και τόσο σαρκικές τις σκέψεις σας;*

(1) Οι ερωτήσεις έχουν μέσα τους έναν τόνο μομφής (σ).

(2) Από όσα τον είχαν δει να ενεργεί, για να διαθρέψει τις τόσες χιλιάδες, θα έπρεπε να είχαν διδαχτεί, ότι έπρεπε να τον εμπιστεύονται και να μην αφήνουν τις διάνοιές τους να ασχολούνται με την παράλειψη να προμηθευτούν άρτους (σ). «Έπρεπε, λέει, ενθυμούμενοι εσείς όσα ήδη έγιναν, ούτε εσείς οι ίδιοι να απορείτε για ψωμιά, αν δεν έχετε, ούτε να νομίζετε ότι εγώ, σάς μιλώ για αυτό (το υλικό ψωμί). Διότι δεν θα μου ήταν δύσκολο ομοίως και τώρα να φέρω στη μέση άρτους, που δεν υπάρχουν, και να ικανοποιήσω την ανάγκη σας. Πώς, λοιπόν, δεν καταλαβαίνετε ακόμη;» (β).

(3) Ακόμη έχετε διάνοια που στερείται την ικανότητα να κατανοεί (g)· έχετε την αντίληψή σας εξασθενημένη (γ). «Αυτά, βεβαίως, τα λέει, ανεβάζοντας λίγο-λίγο το επίπεδο των μαθητών στο να κατανοούν και να πιστεύουν» (β).

Μαρκ.8,18. ὀφθαλμοὺς ἔχοντες οὐ βλέπετε[(1)], καὶ ὦτα ἔχοντες οὐκ ἀκούετε[(2)]; καὶ οὐ μνημονεύετε[(3)];

Μετάφραση: *Ενώ έχετε μάτια, με τα οποία είδατε τα θαύματα του πολλαπλασιασμού των άρτων, δεν κατανοείτε τι σημαίνουν αυτά που είδατε; Κι ενώ έχετε αυτιά κι ακούτε τους λόγους που σας είπα, δεν μπορείτε να κατανοήσετε ότι δεν μιλώ για υλικό προζύμι και για υλικούς άρτους; Και δεν θυμάστε τα πρόσφατα θαύματα του πολλαπλασιασμού των άρτων;*

(1) Ενώ έχετε μάτια, με τα οποία είδατε τα θαύματα της διατροφής, δεν βλέπετε, δεν καταλαβαίνετε δηλαδή, ότι έχω τη δύναμη σε μία ανάγκη να σας προμηθεύσω άρτο, ώστε να μην απασχολείστε τώρα και μεριμνάτε για τροφή;

(2) Και ενώ έχετε αυτιά «δεν ακούτε για όσα διδάσκω;» (Ζ), ώστε, ενώ ακούτε τώρα να μιλώ για τη ζύμη των Φαρισαίων, να καταλαβαίνετε, ότι δεν μιλώ για υλική ζύμη;

(3) Πιο σωστή είναι η στίξη με κόμμα, ώστε το «μνημονεύετε» να συνδεθεί στη συνέχεια με τον επόμενο στίχο=Και δεν θυμάστε, όταν έκοψα τους 5 άρτους στους 5 χιλιάδες πόσα κοφίνια πήρατε;

Μαρκ.8,19. ὅτε τοὺς πέντε ἄρτους ἔκλασα εἰς τοὺς πεντακισχιλίους, καὶ[(1)] πόσους κοφίνους κλασμάτων πλήρεις ἤρατε; λέγουσιν αὐτῷ· δώδεκα[(2)].

Μετάφραση: *Όταν έκοψα τα πέντε ψωμιά και τα μοίρασα σε πέντε χιλιάδες ανθρώπους, πόσα κοφίνια μαζέψατε γεμάτα με κομμάτια; Του λένε: Δώδεκα.*

(1) Παλαιότερη γραφή: εις τους πεντακισχιλίους, πόσους κοφίνους…

(2) Ο Μάρκος εδώ έχει και την απάντηση των μαθητών στο «πόσα κοφίνια… σηκώσατε», καθιστώντας ζωηρότερο τον λόγο με τον διάλογο (δ).

Μαρκ.8,20. ὅτε δὲ τοὺς ἑπτὰ[(1)] εἰς τοὺς τετρακισχιλίους, πόσων σπυρίδων πληρώματα κλασμάτων[(2)] ἤρατε; οἱ δὲ εἶπον· ἑπτά[(3)].

Μετάφραση: *Κι όταν έκοψα τα επτά ψωμιά και τα μοίρασα σε τέσσερις χιλιάδες ανθρώπους, πόσα μεγάλα κοφίνια μαζέψατε γεμάτα με κομμάτια; Αυτοί του απάντησαν: Επτά.*

(1) Τους επτά, εννοείται έξω από το κείμενο: έκοψα.

(2) Γεμίσατε από κλάσματα, δηλαδή τεμάχια των άρτων (δ).

(3) Τα περισσεύματα τότε εκείνα τα οποία μεταφέρθηκαν από τους μαθητές, απέβλεπαν στο να καταστήσουν ζωηρή σε αυτούς την ανάμνηση του ελέους του Θεού που εκδηλώθηκε στις ερημιές, όπως και άλλοτε η, στην κιβωτό διατηρούμενη, στάμνα του μάννα (Εξοδ. ιστ 32). Και η τροφή εκείνη, που τόσο πλούσια δόθηκε για τη διατροφή των σωμάτων τους, αποσκοπούσε να καταστεί και τροφή της πίστης τους, η οποία έπρεπε να εκδηλωθεί ζωντανή τώρα, που δεν είχαν πάρει μαζί τους άρτους. Θα ήταν μεγάλη ενίσχυση για μας, εάν θυμόμασταν «ημέρες αρχαίες» και μελετούσαμε τα όσα σε αυτές γνωρίσαμε και είδαμε έργα της δύναμης και αγαθότητας του Κυρίου μας Ιησού.

Μαρκ.8,21. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· οὔπω συνίετε[(1)];

Μετάφραση: *Και τους έλεγε: Ακόμη λοιπόν δεν καταλαβαίνετε ότι δεν σας μίλησα για υλικό προζύμι;*

(1) Θέτει και πάλι το ερώτημα που από την αρχή προβλήθηκε, προκαλώντας αυτούς σε βαθύτερη σκέψη. Είναι χαρακτηριστικό και αυτό της μεθόδου της διδασκαλίας του Κυρίου· να διεγείρει δηλαδή την διάνοια σε αναζήτηση της αλήθειας (σ). Δεν λέει προς αυτούς ξεκάθαρα τι εννοούσε, αλλά επαναλαμβάνει ό,τι είπε, ελέγχοντας συγχρόνως την πλάνη και παρανόησή τους. Έτσι υποχρέωσε αυτούς να σκεφτούν βαθύτερα και με τη σύγκριση με άλλα λόγια του, να εξακριβώσουν μόνοι τους την ακριβή έννοια των λεγομένων. Εκείνες οι αλήθειες γίνονται μόνιμο κτήμα μας και για αυτό και πολύτιμος και αναφαίρετος θησαυρός μας, τις οποίες με βαθύτερη μελέτη και επανόρθωση προηγούμενης πλάνης μας, κατανοούμε και κάνουμε δικές μας. Δεν καταλαβαίνετε ακόμη για τι μιλώ; Όταν λοιπόν έθεσε το ερώτημα αυτό ο Κύριος και προκάλεσε τη σκέψη τους, τότε ακολούθησε αυτό που γράφει ο Ματθαίος, ότι «κατάλαβαν… να προσέχουν από τη διδαχή των Φαρισαίων» (Ματθ. ιστ 12).

Στίχ. 22-26. Θεραπεία του τυφλού της Βηθσαϊδά.

Μαρκ.8,22. Καὶ ἔρχεται εἰς Βηθσαϊδά[(1)]. καὶ φέρουσιν[(2)] αὐτῷ τυφλὸν καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν ἵνα αὐτοῦ ἅψηται.

Μετάφραση: *Κατόπιν πηγαίνει στη Βηθσαϊδά. Και του φέρνουν εκεί έναν τυφλό και τον παρακαλούν να τον αγγίξει για να γιατρευτεί.*

(1) Το θαύμα αυτό αναφέρεται από μόνο τον Μάρκο. Ποια είναι αυτή η Βηθσαϊδά; Εφόσον ο Ιησούς προχώρησε από την Βηθσαϊδά στις πόλεις Καισαρείας του Φιλίππου, όπως βλέπουμε, από την μετά το θαύμα αυτό συνέχεια της αφήγησης του Μάρκου (στίχος 27) πρόκειται για την Βηθσαϊδά Ιουλιάδος στη βορειοανατολική όχθη της λίμνης (σ). Εφόσον όμως σύμφωνα με το στίχο 10 ο Κύριος ήλθε στα μέρη Δαλμανουθά, στη δυτική δηλαδή όχθη της Γαλιλαίας, θα μπορούσε κάποιος να υποστηρίξει ότι πρόκειται για την άλλη αντίστοιχη Βηθσαϊδά, την πατρίδα του Πέτρου (δ). Αλλά από τον στίχο 10 φαίνεται ότι ο Κύριος μπήκε από την δυτική όχθη και πάλι στο πλοίο.

(2) Αυτός ο ίδιος ο τυφλός δεν φαίνεται να είχε γνώση για τον Ιησού (b). Εδώ λοιπόν φαίνεται η πίστη εκείνων, οι οποίοι έφεραν τον τυφλό στον Ιησού. Ο ίδιος ο τυφλός, όμως, δεν φαίνεται να έχει τον πόθο εκείνον ή την ελπίδα για τη θεραπεία του, την οποία επέδειξαν άλλοι τυφλοί που θεραπεύτηκαν από τον Κύριο. Εάν οι πνευματικά τυφλοί δεν προσεύχονται για τους εαυτούς τους, ας δέονται για αυτούς οι φίλοι τους και οι συγγενείς τους, να ευδοκήσει ο Κύριος να τους ακουμπήσει.

Μαρκ.8,23. καὶ ἐπιλαβόμενος τῆς χειρὸς[(1)] τοῦ τυφλοῦ ἐξήγαγεν αὐτὸν ἔξω τῆς κώμης[(2)], καὶ πτύσας[(3)] εἰς τὰ ὄμματα αὐτοῦ, ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας[(4)] αὐτῷ ἐπηρώτα αὐτὸν εἴ τι βλέπει[(5)].

Μετάφραση: *Τότε ο Ιησούς έπιασε απ' το χέρι τον τυφλό και τον έβγαλε έξω απ' το χωριό. Κι αφού έφτυσε στα μάτια του, έβαλε πάνω του τα χέρια του και τον ρωτούσε αν έβλεπε τίποτε. Και το έκανε αυτό ο Κύριος για να διεγείρει και να δυναμώσει την πίστη του τυφλού.*

(1) Ο ίδιος ο Ιησούς οδηγεί από το χέρι τον τυφλό στο δρόμο, παρέχοντας παράδειγμα της μεγάλης του ταπείνωσης (b). Ουδέποτε φτωχός τυφλός ευτύχησε να

έχει τέτοιο οδηγό. Μόνος ο Ιησούς με θαυμαστή συγκατάβαση οδηγεί αυτόν, διδάσκοντάς μας να είμαστε όπως ο Ιώβ μάτια των τυφλών. Δες Ιώβ κθ 15.

(2) Τον έβγαλε έξω από το χωριό ή διότι «δεν ήταν οι κάτοικοι αυτού του χωριού άξιοι να δουν να γίνεται αυτό το θαύμα. Διότι, αν και είχαν δει πολλά άλλα, είχαν μείνει άπιστοι» (Ζ) ή, πιο πιθανή ερμηνεία, ο Ιησούς κατά την περίοδο αυτή της δημόσιας δράσης του φαίνεται να παίρνει ειδικές προφυλάξεις εναντίον της δημοσιότητας, η οποία μπορούσε να ματαιώσει το σχέδιό του ή να προκαλέσει τον πρόωρο θάνατό του (σ). Δεν ήταν πλέον η περίοδος των θαυμάτων του, ούτε της δημόσιας διδασκαλίας του, αλλά η τελευταία περίοδος της δράσης του, κατά την οποία, αφού αποχώρησε μαζί με τους μαθητές, κατάρτιζε κατ' ιδίαν αυτούς (γ).

(3) Ζητά να διεγείρει την πίστη του τυφλού μιας και δεν πλησίασε από μόνος του τον Σωτήρα (σ). Για αυτό φτύνει, από τη μία, και βάζει πάνω του τα χέρια, από την άλλη. Μεταχειρίζεται παρόμοια σημάδια με αυτά κατά την ίαση του κωφαλάλου και με αυτά δίνει στον τυφλό να αντιληφθεί, τι πρόκειται να εργαστεί σε αυτόν (γ). Η χρήση του πτύσματος ήταν συνηθισμένη στην αρχαιότητα και παρόμοια θεραπεία αποδίδεται και στον αυτοκράτορα Βεσπασιανό (Suetonius Vita c. 7)(σ). Εφόσον λοιπόν το πτύσμα χρησιμοποιούνταν και για θεραπευτικούς σκοπούς, αντιλαμβανόταν με αυτό ο τυφλός, τι επρόκειτο ο Ιησούς να ενεργήσει πάνω του και υποβοηθούνταν στην απιστία του για ενίσχυση της πίστης του.

(4) Και τα δύο αυτά (πτύσμα και άπλωμα των χεριών πάνω του) ήταν φορείς της θαυματουργικής θείας του δύναμης (δ). Και το πτύσμα συμβόλιζε το κολλύριο, με το οποίο ο Χριστός χρίει τα μάτια των πνευματικά τυφλών «για να βλέπουν» (Αποκ. γ 18).

(5) Παλαιότερη γραφή: «ει τι βλέπεις;» πιο ζωντανή κατ' ευθείαν ερώτηση.

Μαρκ.8,24. καὶ ἀναβλέψας[(1)] ἔλεγε· βλέπω τοὺς ἀνθρώπους ὡς δένδρα[(2)] περιπατοῦντας[(3)].

Μετάφραση: *Κι εκείνος, αρχίζοντας ν' ανοίγει τα μάτια του και να βλέπει, είπε: Βλέπω τους ανθρώπους να περπατούν σαν κορμοί δένδρων.*

(1) Το αναβλέψας εδώ σημαίνει το πρώτο αμυδρό άνοιγμα των ματιών (δ). «Ο τυφλός δεν είχε τέλεια την πίστη, για αυτό δεν τον κάνει να δει αμέσως, αλλά λίγο

λίγο, επειδή δεν είχε ολόκληρη την πίστη· διότι οι θεραπείες γίνονται ανάλογα με την πίστη» (Θφ). «Για αυτό και τον ρώτησε αν βλέπει κάτι, έτσι ώστε, αφού δει λίγο, από την μικρή όραση να πιστέψει τελειότερα και να θεραπευτεί τελειότερα· διότι είναι σοφός γιατρός» (Ζ). «Σχεδόν, δηλαδή, τίποτα άλλο δεν του λέει με αυτά τα λόγια, παρά το: σύμφωνα με την πίστη σου ας γίνει σε σένα. Επειδή έλεγξε την ατέλεια της πίστης του» (β).

(2) «Επειδή ήταν αμυδρή η όραση» (Ζ). Έβλεπε να κινούνται γύρω του κάποιες μορφές, δεν είχε όμως την δύναμη να διακρίνει το σχήμα ή το μέγεθός τους και τα επί μέρους χαρακτηριστικά τους. Του φαίνονταν ως δέντρα λόγω του ύψους τους, αλλά ως άνθρωποι λόγω της κίνησής τους (σ). Η ανικανότητα όμως αυτή της όρασης να διακρίνει λεπτομερώς και με ακρίβεια δεν προερχόταν από σύγχυση των ιδεών του λόγω της προηγούμενής του τύφλωσης, αλλά οφειλόταν στο ατελές της θεραπείας (γ). Υπάρχει και η γραφή «βλέπω τους ανθρώπους, ότι ως δένδρα ορώ περιπατούντας»=Μάλιστα βλέπω τους ανθρώπους, διότι βλέπω κάποια αντικείμενα σαν δένδρα, που περπατούν. Απόδειξη του ότι βλέπω τους ανθρώπους, είναι ότι σαν δένδρα…

(3) Το ότι ο τυφλός λέει για δένδρα και ανθρώπους σε συνδυασμό με το ρήμα «αποκαταστάθηκε» του ακόλουθου στίχου, υποδηλώνει, ότι άλλοτε είχε την όρασή του και δεν ήταν εκ γενετής τυφλός (σ).

Μαρκ.8,25. εἶτα πάλιν ἐπέθηκε τὰς χεῖρας ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ[(1)] καὶ ἐποίησεν αὐτὸν ἀναβλέψαι[(2)], καὶ ἀποκατεστάθη, καὶ ἐνέβλεψε[(3)] τηλαυγῶς[(4)] ἅπαντας.

Μετάφραση: *Ύστερα ο Ιησούς έβαλε πάλι τα χέρια του στα μάτια του, κι αφού με τον τρόπο αυτό δυνάμωσε την πίστη του τυφλού, τον έκανε να τ' ανοίξει και να δει καλά. Και αποκαταστάθηκε το φως του και τους διέκρινε όλους καθαρά, ακόμη κι αυτούς που ήταν μακριά.*

(1) Έτσι βαθμιαίο υπήρξε το έργο της αποκατάστασης της όρασης. Απαιτούνταν χρόνος και επαφή των χεριών του Κυρίου, για να συγκεντρωθεί η προσοχή του ασθενούς στο έργο που τελούνταν υπερφυσικά (σ). Έτσι ο Χριστός ήθελε να δείξει και με ποιο τρόπο θεραπεύονται με τη χάρη του και οι πνευματικά τυφλοί. Αρχικά η γνώση τους είναι συγκεχυμένη. Βλέπουν τους ανθρώπους ως δένδρα. Αλλά όπως το

φως του πρωϊνού φωτίζει όλο και περισσότερο έως ότου λάμψει πλήρης η ημέρα, έτσι και σε αυτούς ο φωτισμός βαθμιαία αυξάνει έως ότου δουν τελείως.

(2) «Πάλι έβαζε τα χέρια του πάνω στα μάτια, οδηγώντας τον σε αύξηση της πίστεως από την προηγούμενη αίσθηση που του συνέβη» (β). «Η αύξηση λοιπόν της πίστης, τού προξένησε αύξηση της υγείας» (Ζ). Παλαιότερη γραφή: «και διέβλεψε» αντί για το «και εποίησεν αυτόν αναβλέψαι».

(3) Το ρήμα σημαίνει την πράξη της προσήλωσης των ματιών σε κάποιο αντικείμενο, ώστε να συλλάβουν αυτά πλήρη και με ακρίβεια την εικόνα του και να διακρίνουν αυτό εξ' ολοκλήρου.

(4) Υπάρχει και η γραφή: δηλαυγώς, από το δήλος και αυγή=όραση καθαρή και διαυγή. Το τηλαυγώς=από μακριά τους είδε όλους φωτεινά.

Μαρκ.8,26. καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ λέγων· μηδὲ εἰς τὴν κώμην[(1)] εἰσέλθῃς μηδὲ εἴπῃς τινὶ ἐν τῇ κώμῃ[(2)].

Μετάφραση: *Τότε τον έστειλε στο σπίτι του και του είπε: Ούτε στο χωριό να μπεις, ούτε να πεις σε κανένα μέσα στο χωριό το θαύμα της θεραπείας σου.*

(1) Ο άνθρωπος δεν καταγόταν από το κοντινό χωριό. Οδηγήθηκε στον Ιησού είτε από άλλο χωριό είτε από κάποια αγροτική κατοικία (σ).

(2) Ή «λόγω της απιστίας τους» (Ζ). Ή, πιο πιθανό, διότι ο Κύριος κατά την εποχή αυτή επιζητεί να αποφύγει την διέγερση του λαϊκού ενθουσιασμού, ο οποίος μπορούσε να παραβλάψει το σχέδιο της δράσης του (σ). Οι μεγαλογράμματοι αλεξανδρινοί κώδικες παραλείπουν το «μηδέ είπης τινί εν τη κώμη».

Στίχ. 27-30. Ο Πέτρος ομολογεί την πίστη του περί του Χριστού.

Πρβλ. καὶ Ματθ. ιστ 13-23 καὶ τὰς ἐκεῖ ἑρμηνευτικὲς σημειώσεις.

Μαρκ.8,27. Καὶ ἐξῆλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὰς κώμας Καισαρείας τῆς Φιλίππου[(1)]· καὶ ἐν τῇ ὁδῷ ἐπηρώτα τοὺς μαθητὰς[(2)] αὐτοῦ λέγων αὐτοῖς· τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι[(3)];

Μετάφραση: *Και αναχώρησε ο Ιησούς και οι μαθητές του για τα χωριά της Καισάρειας που την είχε κτίσει ο Φίλιππος. Και στο δρόμο ρωτούσε τους μαθητές του το εξής: Τί λένε για μένα οι άνθρωποι, και ποιός θεωρούν ότι είμαι;*

(1) Δες και Ματθ. ιστ 12-23 και τις εκεί ερμην. σημειώσεις. Προχωρεί τώρα ο Κύριος προς την Καισάρεια του Φιλίππου στους πρόποδες του όρους Ερμών, χώρα την οποία μέχρι τότε δεν είχε επισκεφτεί (γ). Η περιφέρεια αυτή ήταν απομακρυσμένη και σε αυτήν μπορούσε να βρει την ησυχία από την αποχώρηση, την οποία αλλού μάταια θα αναζητούσε. Η αντίθεση των Ιουδαίων αρχόντων φούντωνε όλο και περισσότερο και οι ημέρες του πάθους ολοένα πλησίαζαν. Βρήκε λοιπόν εδώ την ευκαιρία να συζητήσει με τους μαθητές του θέματα που αναφέρονταν στο πρόσωπό του και στο πάθος του. Η οδός την οποία ακολουθούσε, έφερε αυτόν σε ένα από τα πιο αξιόλογα τμήματα της αγίας γης, όπου βαθιές έρημοι περιτειχιζόμενες στα βόρεια από το όρος Ερμών, παρουσιάζουν τη φύση μεγαλειώδη (σ).

(2) Για πρώτη φορά θέτει κατά τρόπο άμεσο για τον εαυτό του τέτοιο ερώτημα στους 12. Σύμφωνα με τον Λουκά προετοιμάστηκε με προσευχή ο Κύριος πριν θέσει το κρίσιμο αυτό ερώτημα (Λουκ. θ 18). Και πριν επιχειρήσει την πρώτη του περιοδεία του στις συναγωγές της Γαλιλαίας πάλι προσευχήθηκε (Μάρκ. α 35), όπως και πριν την εκλογή των 12 (Λουκ. στ 12)(σ). Ρωτά όχι τι οι Γραμματείς και οι Φαρισαίοι φρονούσαν για αυτόν, διότι αυτοί ήταν προκατειλημμένοι εναντίον του και τον θεωρούσαν συνεργό του Σατανά. Αναφέρεται στο τι φρονούσε για αυτόν ο λαός, τον οποίο οι Φαρισαίοι περιφρονούσαν. Και έθεσε το ερώτημα αυτό όχι αγνοώντας, διότι αυτός ως καρδιογνώστης γνώριζε και τι ο λαός σκεφτόταν, πολύ περισσότερο τι ο λαός έλεγε. Ούτε ρωτά διότι επιθυμεί να ακούσει τους επαίνους του λαού για αυτόν, αλλά μεταξύ των άλλων και διότι θέλει από την αναγνωρισμένη στο λαό επιτυχία του κηρύγματός του να καταστήσει προσεκτικούς τους μαθητές, ώστε και αυτοί κατά την μελλοντική δράση τους, τέτοιους καρπούς να αποκομίσουν από το λαό. Και εμείς λοιπόν παρόλο που πολύ λίγο πρέπει να λογαριάζουμε το να κριθούμε από ανθρώπους, αφού είμαστε υπόλογοι ενώπιον του Θεού, παρ' όλα αυτά μερικές φορές καλό είναι να γνωρίζουμε τι λέει για μας ο λαός, όχι ζητώντας την δική μας δόξα, αλλά για να ακούσουμε τις ελλείψεις μας και τα σφάλματά μας και να παρακινηθούμε για διόρθωσή μας.

(3) Ο Ιησούς είχε αποφύγει μέχρι τώρα να προβάλλει σαφώς και κατηγορηματικά τις αξιώσεις του για το μεσσιακό αξίωμα, διότι οι ιδέες του λαού για το αξίωμα αυτό ήταν τελείως υλιστικές και έρχονταν σε αντίθεση με την αληθινή αντίληψη περί Μεσσία. Ένα λαϊκό, επομένως, κίνημα των Γαλιλαίων χωρικών, που θα προκαλούνταν από την εντύπωση, ότι ο Ιησούς ήταν ο Μεσσίας όπως τον περίμεναν και τον φαντάζονταν οι Ιουδαίοι, θα γινόταν σοβαρό, αν όχι και ολέθριο εμπόδιο στο έργο του (σ).

Μαρκ.8,28. οἱ δὲ ἀπεκρίθησαν· Ἰωάννην τὸν βαπτιστήν[(1)], καὶ ἄλλοι Ἠλίαν, ἄλλοι δὲ ἕνα τῶν προφητῶν[(2)].

Μετάφραση: *Κι αυτοί του απάντησαν: Λένε ότι είσαι ο Ιωάννης ο Βαπτιστής, κι άλλοι λένε ότι είσαι ο Ηλίας, ενώ άλλοι σε θεωρούν ότι είσαι ένας απ' τους προφήτες.*

(1) «Νόμιζαν, δηλαδή, οι πολλοί ότι αναστήθηκε ο Ιωάννης, όπως ακριβώς, βεβαίως, και ο Ηρώδης θεωρούσε, και ότι απέκτησε από την ανάσταση τη δυνατότητα να κάνει θαύματα· διότι όσο ζούσε ο Ιωάννης, δεν έκανε κανένα θαύμα» (Θφ).

(2) Όλος ο λαός είχε υψηλή ιδέα για αυτόν. Παρόλο που πολύ λίγοι είχαν την ορθή αντίληψη για αυτόν, όλοι όμως είχαν πειστεί, ότι ήταν έκτακτο πρόσωπο με θεία αποστολή. Πιθανώς θα αναγνωριζόταν γενικώς ως ο Μεσσίας, εάν δεν είχαν την πλανημένη ιδέα, ότι ο Μεσσίας θα ήταν επίγειος βασιλιάς. Παρά ταύτα διαπιστώνεται και από εδώ, ότι είναι δυνατόν να έχει κάποιος μεγάλη ιδέα για τον Χριστό και όμως να απέχει πολύ από την αλήθεια σχετικά με αυτόν και την σωστική πίστη. Εκείνοι λοιπόν οι οποίοι θα αποσταλούν για να τον κηρύξουν, πρέπει να εξετάζονται από πριν τι φρονούν για τον Ιησού. Διότι πώς μπορούν να είναι γνήσιοι του Ιησού διάκονοι, εάν τον αγνοούν ή πλανιούνται σχετικά με αυτόν; Και ο καθένας από εμάς πρέπει συχνά να θέτει στον εαυτό του το ερώτημα: Τι φρονώ για τον Ιησού; Είναι πολύτιμος για μένα ο Ιησούς; Είναι ο αγαπημένος της ψυχής μου; Είναι ο Λυτρωτής και Θεός μου;

Μαρκ.8,29. καὶ αὐτὸς λέγει αὐτοῖς· ὑμεῖς[(1)] δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος λέγει αὐτῷ· σὺ εἶ ὁ Χριστός[(2)].

Μετάφραση: *Τότε τους ρώτησε ο Ιησούς: Εσείς όμως ποιός λέτε ότι είμαι; Κι ο Πέτρος του αποκρίθηκε: Εσύ είσαι ο Χριστός, που προανήγγειλαν οι προφήτες.*

(1) Μπαίνει μπροστά με έμφαση. «Σχεδόν τους κατηγορεί με την δεύτερη ερώτηση, ώστε να φανταστούν κάτι ανώτερο για αυτόν και να μην συμπέσουν με τους πολλούς» (β). «Σχεδόν λέει το εξής, ότι, δηλαδή, εκείνοι μεν έτσι θεωρούν για εμένα πλανώμενοι, εσείς όμως πείτε κάτι άλλο» (Θφ).

(2) «Ομολογεί αυτόν ότι είναι ο Χριστός που ανήγγειλαν οι προφήτες» (Θφ). Αυτός που χρίστηκε από το Θεό για εγκαθίδρυση και θεμελίωση της μεσσιακής βασιλείας στο Ισραήλ (σ). «Το τι είπε ο Κύριος απαντώντας στην ομολογία του Πέτρου και το πώς τον μακάρισε, ο Μάρκος το παρέλειψε, για να μην φανεί ότι χαρίζεται στον Πέτρο, λέγοντας αυτά, επειδή ήταν (ο Πέτρος) δάσκαλός του (του Μάρκου)» (Θφ). «Διότι αυτά ο Πέτρος εύλογα είχε την αξίωση να αποσιωπηθούν· για αυτό και ο Μάρκος τα παρέλειψε αυτά· τα σχετικά, όμως, με την άρνησή του, τα κήρυξε σε όλους τους ανθρώπους» (Ευσεβίου Ευαγγελικ. απόδ. ΙΙΙ,5).

Μαρκ.8,30. Καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς ἵνα μηδενὶ λέγωσι περὶ αὐτοῦ[(1)].

Μετάφραση: *Κι επειδή ακόμη δεν είχαν ωριμάσει οι άνθρωποι, ώστε να κηρυχθεί σ' αυτούς η αλήθεια αυτή, τους πρόσταξε έντονα και αυστηρά να μην το λένε σε κανέναν αυτό, ότι δηλαδή αυτός είναι ο Μεσσίας.*

(1) Ότι δηλαδή αυτός είναι ο Μεσσίας. «Διότι ήθελε να κρύβεται κάπως η ιδέα σχετικά με το πρόσωπό του» (Θφ), επειδή δεν είχαν ωριμάσει ακόμη τα πράγματα για γενική και δημόσια διακήρυξη, ότι αυτός είναι ο Μεσσίας (σ). Μέσα στις επικρατούσες πλανημένες αντιλήψεις σχετικά με το μεσσιακό αξίωμα, μία τέτοια διακήρυξη θα απόβαινε καταστρεπτική. Θα έλθει μετά από λίγο ο καιρός για αυτήν την διακήρυξη, αλλά τότε θα επακολουθήσει μετά από αυτήν και η τραγωδία του τέλους της ζωής του Χριστού (γ). Αλλά τότε και οι αποδείξεις για το ότι αυτός «είναι ο θεάνθρωπος Μεσσίας θα συμπληρώνονταν. Και αυτοί θα γίνονταν ικανοί με την επιφοίτηση του Αγίου Πνεύματος πάνω τους, να το διακηρύξουν και να το υποστηρίξουν παντού. Τότε «ας ξέρει όλη η οικογένεια του Ισραήλ ότι ο Θεός έκανε αυτόν τον Ιησού και κύριο και Χριστό» (Πράξ. β 36).

Στίχ. 31-33. Ο Ιησούς προλέγει τον θάνατο και την ανάστασή του.

Μαρκ.8,31-32. Καὶ ἤρξατο[(1)] διδάσκειν αὐτοὺς ὅτι δεῖ[(2)] τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι[(3)] ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων[(4)] καὶ τῶν ἀρχιερέων[(5)] καὶ τῶν γραμματέων[(6)], καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστῆναι[(7)]· καὶ παρρησίᾳ[(8)] τὸν λόγον ἐλάλει. καὶ προσλαβόμενος[(9)] αὐτὸν ὁ Πέτρος ἤρξατο ἐπιτιμᾶν[(10)] αὐτῷ.

Μετάφραση: *Κι άρχισε να τους διδάσκει ότι σύμφωνα με τη βουλή και το σχέδιο του Θεού πρέπει ο υιός του ανθρώπου, ο Μεσσίας, να πάθει πολλά και να αποδοκιμασθεί από τους πρεσβυτέρους και τους αρχιερείς και τους γραμματείς και να θανατωθεί, και τρεις ημέρες μετά το θάνατό του ν' αναστηθεί. Κι απ' τη στιγμή αυτή έλεγε φανερά και ξεκάθαρα τα λόγια αυτά για τα πάθη του και το θάνατό του. Ο Πέτρος όμως, αφού τον πήρε ιδιαιτέρως, άρχισε έντονα και ζωηρά να τον αποτρέπει απ' το θάνατο.*

(1) Εδώ το ρήμα σημαίνει πραγματική έναρξη, διότι πρόκειται για την διδασκαλία που για πρώτη φορά έγινε για το θέμα αυτό (γ). «Όταν πέτυχε το ότι αυτοί ομολόγησαν, ότι αυτός είναι ο αληθινός Χριστός, τότε αποκαλύπτει σε αυτούς και το μυστήριο του σταυρού, αν και όχι τελείως ξεκάθαρα· διότι ούτε και έτσι δεν κατάλαβαν τι λέει, ούτε κατανοούσαν τι σημαίνει το ότι θα αναστηθεί, αλλά νόμιζαν ότι είναι καλύτερο το να μην πάθει καθόλου» (Θφ). Έως τότε ο Κύριος δεν είχε θίξει με σαφήνεια το θέμα αυτό, επειδή οι μαθητές ήταν ασθενείς και δεν μπορούσαν να βαστάξουν μία τόσο παράδοξη και μελαγχολική αλήθεια. Αλλά τώρα ήταν περισσότερο ώριμοι στη γνώση και κάπως ισχυρότεροι στην πίστη. Ο Χριστός αποκαλύπτει το νου του στο λαό του βαθμιαία και φανερώνει σε αυτόν ό,τι αυτός μπορεί να βαστάξει και να δεχτεί. Όλες οι αλήθειες δεν πρέπει να λέγονται σε όλους σε κάθε καιρό, αλλά μόνο εκείνες, οι οποίες προσαρμόζονται στην παρούσα του καθενός κατάσταση. Οι ασθενέστεροι ας τρέφονται με γάλα. Την σοφία την λέμε στους τέλειους.

(2) δεῖ =είναι ανάγκη. Η ανάγκη αυτή προερχόταν πρώτον από την έχθρα των ανθρώπων, δεύτερον από την πνευματική φύση του έργου του, το οποίο απέκλειε τελείως το να αντιτάσσεται βία στη βία· και τρίτον από το προκαθορισμένο σχέδιο του Θεού, σύμφωνα με το οποίο ο θάνατος του Ιησού αποτελούσε το κεντρικό σημείο στην απολύτρωση (γ). Ο θάνατος «αυτός ορίστηκε από αυτόν που με εξουσία όρισε

το πάθος για τον εαυτό του. Δεν είπε: αυτά και αυτά θα πάθει ο υιός του ανθρώπου, όπως θα μπορούσε να πει κάποιος απλώς προφητεύοντας το λεγόμενο, αλλά με αυτήν την κουβέντα παρουσιάζει ως δόγμα, αυτό που οφείλει να γίνει σύμφωνα με κάποιον απόρρητο λόγο, με το να πει δηλαδή: Πρέπει…» (Γν). Οι προφητείες έδειχναν, ότι ο υιός του ανθρώπου θα έπασχε και έπρεπε αυτό να πραγματοποιηθεί ότι επαληθεύεται (σ). Ήταν αυτό αιώνια βουλή και συμφωνία. Είχε αποφασιστεί σε συμφωνία μεταξύ Πατρός και Υιού πριν φτιαχτεί ο κόσμος. Το πάθημά του λοιπόν δεν ήταν έκπληξη για αυτόν, δεν ερχόταν σε αυτόν σαν κάποια παγίδα απροσδόκητη, αλλά είχε σαφή και βέβαιη πρόβλεψη για αυτό. Και αυτό δοξάζει υπερβολικά την αγάπη του για μας.

(3) Αναφέρεται στην επίσημη αποδοκιμασία των αρχόντων. Δες την φράση στον ψαλμό ριζ 22 «Πέτρα την οποία αποδοκίμασαν» (σ). Παρόλο που το μεγαλύτερο μέρος της ζωής του το πέρασε στη Γαλιλαία, θα αποδοκιμαζόταν από τους άρχοντες στο θρησκευτικό κέντρο του Ισραήλ. Στην Ιερουσαλήμ προσφέρονταν ως τότε όλες οι θυσίες. Εκεί και αυτός έπρεπε να πεθάνει, διότι ο θάνατός του είναι η ύψιστη και μόνη αληθινή θυσία.

(4) Πρεσβύτεροι ήταν ο γενικός όρος για δήλωση των μελών του συνεδρίου. Αλλά όταν χρησιμοποιείται, όπως εδώ, μαζί με τα ονόματα των τάξεων που περιλαμβάνονταν στο συνέδριο, σημαίνει τα άλλα μέλη, που δεν ανήκαν στις τάξεις αυτές (γ). Είναι λοιπόν τα μέλη του συνεδρίου, τα οποία ούτε αρχιερείς ήταν, ούτε γραμματείς (σ).

(5) Ανήκαν αυτοί στην ιερατική αριστοκρατία και ως επί το πλείστον ήταν Σαδδουκαίοι (σ).

(6) Οι εξ’ επαγγέλματος σπουδαστές και ειδήμονες του νόμου. Κατά το πλείστον ήταν Φαρισαίοι (σ). Αυτοί, οι οποίοι, πάνω από τους άλλους, θα έπρεπε να αναγνωρίσουν και να τιμήσουν τον Ιησού, αυτοί και σκληρότερα τον καταδίωξαν. Οι ειδήμονες του νόμου, που διακήρυτταν την ελπίδα της έλευσης του Μεσσία και διεκδικούσαν ιερό αξίωμα, θα μεταχειρίζονταν αυτόν τόσο βάρβαρα και άδικα. Πόσο εύκολα αυτοί που είναι κοντά στο θυσιαστήριο και οι εξ’ επαγγέλματος διδάσκαλοι της Γραφής, μπορούν να ξεπέσουν από τον προορισμό τους!

(7) Όταν μίλησε για τον σταυρό και την ντροπή του, μίλησε και για την ανάστασή του. Έτσι και εμείς προσβλέποντας στα παθήματά μας υπέρ του Χριστού, πρέπει να

διαβλέπουμε δια μέσου αυτών και στις δόξες μετά από αυτά. Αν συμπάσχουμε μαζί με το Χριστό, τότε και θα συνδοξαστούμε και θα συμβασιλεύσουμε με αυτόν.

(8) «Έλεγε τον λόγο αυτόν φανερά και χωρίς να τον καλύπτει» (Ζ). Κάποιους υπαινιγμούς για το Πάθος είχε κάνει, όταν είπε, Γκρεμίστε αυτόν το ναό· όταν βεβαίωσε, ότι, Πρέπει να υψωθεί ο υιός του ανθρώπου· και όταν διακήρυξε ότι πρέπει να φάνε τη σάρκα του και να πιούν το αίμα του. Αλλά τώρα άρχισε να μιλά σαφώς και ξεκάθαρα για τον σταυρό του. Οι μαθητές παρόλο που είχαν προχωρήσει πέρα από τις πλανημένες ιδέες του λαού για τον Μεσσία, παρ' όλα αυτά δεν είχαν απαλλαχτεί πλήρως από αυτές και τον ανέμεναν να έλθει με εξωτερική πομπή και μεγαλείο για να αποκαταστήσει τη βασιλεία στο Ισραήλ. Ο Χριστός λοιπόν διορθώνοντας τις πλανημένες αυτές ελπίδες μιλά για την κακομεταχείρισή του από τους άρχοντες και τον σταυρικό του θάνατο.

(9) «Με την έννοια: τους πήρε κατ' ιδίαν» (Ζ). Πιθανώς ο Πέτρος υπερηφανεύτηκε κάπως από τις μεγάλες υποσχέσεις τις οποίες του έδωσε ο διδάσκαλος και οι οποίες αναφέρονται από τον Ματθαίο. Και έγινε τολμηρότερος απέναντι στον διδάσκαλο. Πόσο δύσκολο είναι να διατηρηθούμε ταπεινοί ανάμεσα στις μεγάλες διακρίσεις και τιμές. Η γλώσσα του Πέτρου όμως μπορεί να χαρακτηριστεί και ως γλώσσα μεγάλης αγάπης προς τον διδάσκαλο, ο οποίος δεν ήταν απόμακρος, αλλά επέτρεπε και κάποια ελευθερία στους μαθητές απέναντί του.

(10) «Ο Πέτρος αρχίζει να τον κατηγορεί, ότι, τάχα, ρίχνει τον εαυτό του σε θάνατο, ενώ μπορούσε να μην πάθει τίποτα» (Θφ). Φαινόταν ο Χριστός να προλέγει ήττα, ενώ για τον Μεσσία αναμενόταν όχι ήττα, αλλά νίκη (γ).

Μαρκ.8,33. ὁ δὲ ἐπιστραφεὶς[(1)] καὶ ἰδὼν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐπετίμησε[(2)] τῷ Πέτρῳ λέγων· ὕπαγε ὀπίσω μου, σατανᾶ[(3)]· ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων[(4)].

Μετάφραση: *Ο Κύριος τότε, αφού στράφηκε και είδε τους μαθητές του, μπροστά σ' αυτούς επέπληξε τον Πέτρο κα του είπε: Πήγαινε πίσω μου, σατανά. Και σε αποκαλώ σατανά, διότι δεν φρονείς εκείνα που αρέσουν στον Θεό, αλλά εκείνα που αρέσουν στους ανθρώπους. Ο Θεός θέλει να θυσιασθώ για να σωθούν οι άνθρωποι. Οι άνθρωποι όμως που αρέσκονται να ζουν σαρκικά και να απολαμβάνουν όλες τις*

ανέσεις χωρίς να λογαριάζουν το θέλημα του Θεού, δεν ανήκουν σ' αυτόν, αλλά εμπνέονται από τον σατανά.

(1) Άλλο ζωηρό χαρακτηριστικό της αφήγησης του Μάρκου. Ο Ιησούς στρέφεται απότομα γύρω για να δει, μήπως και οι υπόλοιποι μαθητές αντιλήφθηκαν αυτό που έγινε (σ). Και όταν είδε το αποτέλεσμα σε αυτούς του διαβήματος του Πέτρου, μαλώνει τον Πέτρο ώστε να ακούσουν και αυτοί (γ). «Διότι, πράγματι, θέλησε να ακούσουν και εκείνοι το μάλωμα και να συνετιστούν, μιας και έπαθαν, αυτό ακριβώς που έπαθε ο Πέτρος» (Ζμ).

(2) «Δηλαδή επέπληξε (μάλωσε)» (Ζμ). Την ώρα που ο Πέτρος μαλώνει, αποκομίζει για τον εαυτό του μάλωμα (b).

(3) «Ο Κύριος δείχνοντας, ότι το πάθος του θα γίνει με σκοπό τη σωτηρία και ότι ο Σατανάς μόνος δεν θέλει αυτός να πάθει, για να μην σώσει τους ανθρώπους, ονομάζει τον Πέτρο σατανά, επειδή φρονεί τα του Σατανά και δεν θέλει να πάθει αυτός, αλλά πάει αντίθετα με αυτόν (τον Ιησού). Διότι η λέξη «σατανάς», ερμηνεύεται: αντικείμενος (αυτός που έρχεται σε αντίθεση)» (Θφ). Ο Πέτρος δημιουργεί πειρασμό στον Κύριο και έτσι παίζει τον ρόλο του Σατανά. Ο Ιησούς διαπιστώνει ότι ο Πέτρος δεν μιλά από μόνος του, αλλά το πονηρό πνεύμα μιλά μέσω αυτού (γ). Πριν λίγο ο Πέτρος είχε κάνει την ορθή ομολογία σχετικά με τον Χριστό. Ένας αγαθός και πιστός άνδρας είναι δυνατόν με απροσδόκητο πειρασμό να γίνει ανόμοιος και το τελείως αντίθετο με τον εαυτό του. Είναι πανούργα και λεπτή τέχνη του Σατανά, να μας πειράζει ανέλπιστα μέσω των καλύτερων και πιο αγαπητών μας φίλων. Έτσι επιτέθηκε στον Αδάμ μέσω της Εύας, στον Ιώβ μέσω της συζύγου του και στον Χριστό μέσω του Πέτρου. Ας γνωρίζουμε τις δόλιες επινοήσεις του εχθρού, για να προφυλαγόμαστε από την αμαρτία, από οπουδήποτε και αν μας επιτίθεται. Αυτοί που έχουν τα πνευματικά αισθητήρια ασκημένα, διακρίνουν αμέσως, όπως ο Κύριος εδώ, την φωνή του Σατανά, έστω και αν αυτός χρησιμοποιεί στόμα φίλου ή μαθητή ή και διακόνου του Χριστού για να τους αποπλανήσει. Δεν πρέπει να προσέχουμε ποιος μιλά, αλλά τι αυτός λέει. Οφείλουμε να μάθουμε να διακρίνουμε τη φωνή του Σατανά, όταν αυτή μιλά τόσο μέσω ενός αγίου όσο και με το στόμα του φιδιού. Να είμαστε μάλιστα έτοιμοι να αποδοκιμάσουμε με αποστροφή τα λόγια και του πιο αγαπημένου και αξιόπιστου φίλου, όταν μας απομακρύνουν από το θείο θέλημα, οσοδήποτε και αν έχουν το χρώμα του ενδιαφέροντος για εμάς και της αγάπης σε εμάς.

(4) Δεν έκρινε ο Πέτρος τα πράγματα, όπως ο Θεός απέβλεπε σε αυτά, αλλά όπως οι άνθρωποι της σάρκας θα σκέφτονταν για αυτά (γ). «Είπε ότι ο Πέτρος φρονεί τα των ανθρώπων, επειδή, φρονώντας κάποια ταπεινά και σαρκικά πράγματα, ήθελε να βρίσκεται σε άνεση ο Κύριος και να μην σταυρωθεί… για τη σωτηρία του κόσμου» (Θφ). Ο Πέτρος μίλησε ως άνθρωπος αγνοώντας το θέλημα και τα σωτήρια σχέδια του Θεού και το καθήκον που αυτά επέβαλλαν. Δεν αντιλαμβανόταν, ότι ο θάνατος του Κυρίου ήταν αναγκαίος για την δόξα του Θεού, την καταστροφή του Σατανά και την σωτηρία του ανθρώπου και ότι ο αρχηγός της σωτηρίας μας έπρεπε να τελειοποιηθεί μέσω παθημάτων, για να οδηγήσει πολλά παιδιά του στη δόξα. Όφειλε επίσης να είναι προσεκτικότερος στα λόγια του, εφόσον είχε τόσες αποδείξεις της δύναμης και της σοφίας του Χριστού. Θα μπορούσε ο ισχυρότερος από τους εχθρούς να εξαναγκάσει σε θάνατο αυτόν που κυριαρχούσε πάνω στους ανέμους και τη θάλασσα και ανάσταινε τους νεκρούς από τον τάφο τους; Και θα διάλεγε η πηγή της σοφίας τον σταυρικό θάνατο, εάν δεν εύρισκε αυτόν αναγκαίο για την σωτηρία του κόσμου; Ο σταυρός του Χριστού, το μέγιστο δείγμα της δύναμης και σοφίας του Θεού, όπως εδώ για τον Πέτρο, είναι για άλλους μεν σκάνδαλο, για άλλους δε ανοησία.

Στίχ. 34-38. Η αυταπάρνηση και η σωτηρία της ψυχής.

Πρβλ. καὶ Ματθ. ιστ 24-28 καὶ τὰς ἐκεῖ ἑρμηνευτικὲς σημειώσεις.

Μαρκ.8,34. Καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον[(1)] σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ εἶπεν αὐτοῖς· ὅστις θέλει[(2)] ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν[(3)], ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν[(4)] καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ[(5)], καὶ ἀκολουθείτω μοι[(6)].

Μετάφραση: *Τότε ο Ιησούς κάλεσε τα πλήθη του λαού μαζί με τους μαθητές του και τους είπε: Εκείνος που θέλει να γίνει δικός μου και να με ακολουθεί ως μαθητής μου, ας διακόψει κάθε φιλία και σχέση με τον διεφθαρμένο απ' την αμαρτία εαυτό του κι ας πάρει τη σταθερή απόφαση να υποστεί για μένα όχι μόνο κάθε θλίψη και δοκιμασία, αλλά ακόμα και θάνατο σταυρικό, και τότε ας με ακολουθεί μιμούμενος το παράδειγμά μου.*

(1) Δες και Ματθ. ιστ 24-28 και τις εκεί ερμην. σημειώσεις. Από αυτό φαίνεται, ότι παρά το ότι είχε αποχωρήσει σε τόπο άγνωστο και απομακρυσμένο, περικυκλωνόταν ο Ιησούς από πλήθος λαού. Από τα ακόλουθα επίσης λόγια μπορούμε να συμπεράνουμε, ότι το πλήθος αυτό είχε κάποια γνώση για τον Ιησού (γ). «Επειδή

ακριβώς ο Πέτρος τον μάλωσε που ήθελε να σταυρωθεί, προσκαλεί τον όχλο και στα αυτιά όλων.. λέει… ότι ούτε κάποιος άλλος θα σωθεί, εάν δεν πεθάνει για το καλό και την αλήθεια» (Θφ).

(2) Υπάρχει και η γραφή: ει τις, που είναι πιο εκφραστική από την: όστις. «Πρόσεξε, όμως, ότι δεν είπε: Και αν ακόμη δεν θέλει κάποιος, ας πεθάνει· αλλά, όποιος θέλει. Κανέναν, δηλαδή, λέει, δεν εξαναγκάζω. Διότι καλώ σε καλά, όχι σε κακά, ώστε και να εξαναγκάσω. Επομένως, εάν κάποιος δεν θέλει, δεν είναι ούτε άξιος για αυτά» (Θφ). Φανερώνει αυτό ελεύθερη διάθεση και προθυμία και απόφαση σταθερή στην εκλογή αυτή. Πολλοί έγιναν μαθητές άλλων κατά τύχη ή από θέληση άλλων και όχι με ελεύθερη εκδήλωση της δικής τους θέλησης. Ο Χριστός όμως θέλει να αποτελείται ο λαός του από εθελοντές.

(3) Υπάρχει και η γραφή: ελθειν. Αλληγορική έκφραση για να δηλώσει το ότι γίνεται κάποιος μαθητής του Χριστού (γ). Όταν ο Χριστός κάλεσε τους μαθητές του, αυτό ήταν το παράγγελμά του προς αυτούς: Ακολούθησέ με. Αληθινός μαθητής του Χριστού είναι αυτός που τον ακολουθεί στο καθήκον, για να τον ακολουθήσει μαζί του και στην δόξα. Ο μαθητής του Χριστού δεν συμβουλεύει αυτόν, όπως επιχείρησε να πράξει ο Πέτρος λησμονώντας τη θέση του, αλλά ακολουθεί αυτόν όπως το πρόβατο τον ποιμένα, ο δούλος τον κύριο, ο στρατιώτης τον αξιωματικό του, έχοντας τους ίδιους σκοπούς, τους οποίους και ο Χριστός, την δόξα του Θεού δηλαδή, και συμμορφούμενος με την συμπεριφορά του Χριστού και «ακολουθώντας το αρνί όπου πάει» (Αποκ. ιδ 4).

(4) «Το τι, όμως, σημαίνει το να απαρνηθεί κάποιος τον εαυτό του, έτσι θα μπορούσαμε να το μάθουμε, εάν καταλάβουμε δηλαδή τι είναι το να αρνηθεί κάποιος έναν σύντροφο. Αυτός που αρνείται σύντροφο, αδελφό ίσως ή υπηρέτη ή πατέρα, ακόμη και αν τον δει να βασανίζεται, να φονεύεται, δεν γυρνά προς αυτόν, δεν συμπάσχει, αφού μια και καλή αποξενώθηκε από αυτόν. Έτσι λοιπόν θέλει και εμείς…» (Θφ), να αρνηθούμε όχι κάτι στους εαυτούς μας, αλλά τους εαυτούς μας εξ' ολοκλήρου. Να παύσει ο καθένας να κάνει τον εαυτό του σκοπό της ζωής του και της ενέργειάς του και να ζει πλέον για την ωφέλεια της ανθρωπότητας και με πλήρη υποταγή στο Θεό (γ). «Οφείλουμε να αρνιόμαστε τους εαυτούς μας και να λέμε, Δεν ζω πλέον εγώ» (Ω). «Να απαρνηθεί τον εαυτό του. Δηλαδή να μην έχει τίποτα κοινό με τον εαυτό του, αλλά να τον παραδίδει στους κινδύνους, στους αγώνες και τέτοια διάθεση να έχει για αυτά, σαν να τα παθαίνει άλλος» (β). Ο Πέτρος συμβούλευσε τον Χριστό να λυπηθεί τη ζωή του και ήταν έτοιμος και αυτός σε παρόμοια περίπτωση να

ακολουθήσει την συμβουλή αυτήν. Αλλά ο Χριστός αξιώνει το αντίθετο απαιτώντας την αυταπάρνηση, με την οποία ακριβώς και τον ακολουθεί ο καθένας. Διότι η γέννηση και η ζωή και ο θάνατος του Χριστού υπήρξε συνεχής πράξη αυταπάρνησης και αδειάσματος του εαυτού του (Φιλιπ. β 7,8). Ο Διδάσκαλος έμαθε και εφάρμοσε αυτήν πριν από εμάς τόσο για τη σωτηρία μας, όσο και για διδασκαλία μας. Δεν υπάρχει δούλος ανώτερος από τον κύριό του. Είναι ο θεμελιώδης νόμος, για να γίνει κάποιος δεκτός στην σχολή του Ιησού και το πρώτο και μέγα μάθημα, το οποίο πρέπει κάποιος σε αυτήν να μάθει. Πρέπει να απαρνηθούμε τους εαυτούς μας για το Χριστό, για το θέλημά του και για τη δόξα του. Πρέπει να απαρνηθούμε τους εαυτούς μας για τους αδελφούς μας και για το καλό τους. Πρέπει να απαρνηθούμε τους εαυτούς μας για τον εαυτό μας, αρνούμενοι τις ορέξεις του σώματος για την πρόοδο των ψυχών μας.

(5) «Το «να σηκώσει τον σταυρό του» φανερώνει πολλή υπερβολή, διότι, πράγματι είναι αυτό περισσότερο από εκείνο (το να απαρνηθεί τον εαυτό του)· πρέπει, δηλαδή, να απαρνηθεί μέχρι τέτοιου σημείου· μέχρι θανάτου και θανάτου ντροπιαστικού» (β). «Διότι θεωρούνταν ντροπιαστικός τότε ο σταυρός» (Θφ), «και ότι αυτό πρέπει να το κάνει όχι μία φορά ούτε δύο, αλλά για όλη τη ζωή» (β). Ο ύψιστος βαθμός της αυταπάρνησης, την οποία ο Ιησούς ζήτησε. Να απαρνηθεί κάποιος τον εαυτό του και μέχρι θανάτου. Ο κατάδικος κουβαλούσε τον σταυρό του στον τόπο της εκτέλεσης. Έτσι και ο ακόλουθος του Χριστού πρέπει να βγει στον τόπο του θανάτου (γ). Πρέπει να διακόψει οριστικά κάθε σχέση με τον παλαιό εαυτό του και να πάρει την απόφαση του θανάτου, έτοιμος σε κάθε στιγμή, γρήγορα ή αργά, να πεθάνει. Να συμμορφωθεί με το υπόδειγμα του εσταυρωμένου Ιησού και να υποταχτεί στο θέλημα του Θεού υπομένοντας όλες τις θλίψεις, οι οποίες υπονοούνται από τον σταυρό. Θλίψεις που στέλνονται από την θεία Πρόνοια, θλίψεις από διωγμούς υπέρ της δικαιοσύνης, κάθε στενοχώρια που μας συμβαίνει είτε στην εκτέλεση του αγαθού είτε στην αποφυγή του κακού. Τον σταυρό τ ο υ. Κάθε μαθητής του Χριστού έχει τον δικό του σταυρό και σε αυτόν πρέπει να υπολογίζει. Όπως ο καθένας έχει το ειδικό του καθήκον, έτσι έχει και ειδικό φορτίο θλίψεων, το οποίο οφείλει να βαστάξει. Σταυροί είναι ο κοινός κλήρος των παιδιών του Θεού, αλλά από αυτά έχει ο καθένας το από τη θεία Πρόνοια και Σοφία προκαθορισμένο μερίδιό του, κατάλληλο για την κατάστασή του. Δεν πρέπει εμείς να δημιουργούμε σταυρούς στους εαυτούς μας, αλλά να προσαρμοζόμαστε στους σταυρούς, τους οποίους ο Θεός όρισε για μας. Δεν πρέπει από προπέτεια ή αδιακρισία να βάζουμε σταυρούς πάνω στα κεφάλια μας, αλλά να αναλαμβάνουμε αυτούς, όταν παρουσιάζονται στην οδό μας. Και όχι απλώς σιωπηλοί και με σφιγμένα

τα δόντια να υποβαλλόμαστε σε αυτούς, αλλά να σηκώνουμε αυτούς αποβλέποντας στην ωφέλεια από αυτούς. Δεν πρέπει ποτέ να λέμε: Αυτό είναι κακό και πρέπει να βαστάξω αυτό, διότι δεν μπορώ να πράξω αλλιώς. Αλλά να λέμε: αυτό είναι κακό και θα βαστάξω αυτό, διότι από αυτό θα προέλθει η ευτυχία μου.

(6) Ή, αποτελεί τρίτο παράγγελμα που είναι ξεχωριστό από τα δύο που προηγήθηκαν= «Επειδή, όμως, πολλοί σταυρώνονται επειδή είναι ληστές, προσθέτει ότι μετά από το να σταυρωθεί, πρέπει να έχει και την άλλη αρετή. Διότι αυτό σημαίνει το, Και ας με ακολουθεί» (Θφ). «Το οποίο έχει γίνει, αν ζει μέσα μας ο Χριστός» (Ω). Οι μαθητές του Χριστού οφείλουν να προσπαθούν, να μιμηθούν τον Διδάσκαλό τους και να συμμορφώσουν τους εαυτούς τους στο παράδειγμά του και να εξακολουθούν να πράττουν το αγαθό, οποιουσδήποτε σταυρούς και αν πρόκειται να αντιμετωπίσουν. Οι άγιοι που πάσχουν ας έχουν το βλέμμα στον Ιησού και ας παίρνουν από αυτόν καθοδήγηση και ενίσχυση. Ή, δεν αποτελεί κάτι τρίτο που προστίθεται στην αυταπάρνηση και στο σήκωμα του σταυρού, αλλά επανάληψη του: να ακολουθεί πίσω μου.= Εάν κανείς πράγματι θέλει να με ακολουθήσει, τότε θα βρει τον δρόμο να με ακολουθήσει, όταν απαρνηθεί τον εαυτό του και σηκώσει τον σταυρό του (γ). Και οι δύο ερμηνείες είναι σοβαρές.

Μαρκ.8,35. ὃς γὰρ[(1)] ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν[(2)] αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει[(3)] αὐτήν· ὃς δ᾽ ἂν ἀπολέσῃ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου[(4)], οὗτος σώσει αὐτήν[(5)].

Μετάφραση: *Και μη διστάσει κανείς να κάνει τις θυσίες αυτές. Διότι όποιος θέλει να σώσει τη ζωή του, θα χάσει την πνευματική, ευτυχισμένη και αιώνια ζωή. Όποιος όμως χάσει και θυσιάσει τη ζωή του για την ομολογία και την υπακοή του σε μένα και το ευαγγέλιό μου, αυτός θα σώσει την ψυχή του στη μέλλουσα ζωή, όπου θα κερδίσει την αιώνια ευτυχία.*

(1) «Επειδή φαινόταν ότι αυτό που πρόσταζε είναι βαρύ και σκληρό, το να παραδίδουν δηλαδή τον εαυτό τους σε θάνατο, λέει, ότι το αντίθετο μάλιστα, αυτό είναι φιλάνθρωπο. Διότι όποιος χάσει τη ζωή του… αυτός θα βρει την ψυχή του» (Θφ).

(2) Το παράδοξο σχήμα σε αυτό το χωρίο, συνίσταται στις δύο σημασίες της λέξης ψυχή. Στην μεν πρώτη πρόταση σημαίνει την σωματική ζωή, ενώ στη δεύτερη την αληθινή ζωή του πνεύματος (γ).

(3) Είναι δυνατόν να χαθεί η ψυχή και υπάρχει μεγάλος κίνδυνος για αυτό. Η ψυχή χάνεται όταν αιωνίως χωριστεί από το αγαθό για να απορριφθεί αιωνίως στο κακό· όταν χωριστεί από την αγάπη και εύνοια του Θεού για να βυθιστεί στην οργή του και την κατάρα του.

(4) «Δηλαδή για μένα και την διδασκαλία μου» (Ζμ).

(5) «Πρέπει να είμαστε παραταγμένοι (προετοιμασμένοι) για παντοτινό θάνατο. Διότι, πράγματι, και τώρα πρόκειται να ξαναφουντώσει πόλεμος φοβερός. Μη, λοιπόν, κάθεσαι μέσα, αλλά βγες έξω και πολέμα. Και αν πέσεις στη μάχη, τότε θα σωθείς. Διότι αν στους αισθητούς πολέμους, αυτός που είναι προετοιμασμένος για σφαγή, αυτός είναι πιο ικανός από τους άλλους και περισσότερο αυτός δεν φονεύεται και είναι πιο φοβερός στους εχθρούς, παρόλο που μετά τον θάνατο, δεν μπορεί να τον αναστήσει ο βασιλιάς, χάριν του οποίου πήρε τα όπλα· πολύ περισσότερο σε αυτούς τους πολέμους, που υπάρχουν τόσες πολλές ελπίδες ανάστασης. Αυτός που προβάλλει σε θάνατο τη ζωή του, θα την βρει» (β).

Μαρκ.8,36. τί γὰρ[(1)] ὠφελήσει ἄνθρωπον ἐὰν κερδήσῃ τὸν κόσμον[(2)] ὅλον, καὶ ζημιωθῇ[(3)] τὴν ψυχὴν αὐτοῦ;

Μετάφραση: *Κι εκείνη η σωτηρία είναι το παν. Διότι τί θα ωφελήσει τον άνθρωπο, εάν κερδίσει όλον αυτόν τον υλικό κόσμο, και στο τέλος χάσει την ψυχή του; Διότι η ψυχή του, που είναι πνευματική και αιώνια, δεν συγκρίνεται με κανένα απ' τα υλικά αγαθά του φθαρτού κόσμου.*

(1) Υπάρχει και η γραφή: Τι γαρ ωφελεί άνθρωπον κερδησαι… και ζημιωθηναι. «Αυτός που φαίνεται ότι την κέρδισε, θα την χάσει, αυτός που δεν αντιστάθηκε σε καιρό μαρτυρίου. Διότι μη μου λες ότι, αλλά κέρδισε τη ζωή. Διότι, αν μαζί με αυτό βάλεις ότι και τον κόσμο όλο κέρδισε, δεν υπάρχει κανένα όφελος» (Θφ). Η αντίθεση στον παρόντα στίχο είναι όχι μεταξύ σωτηρίας της ψυχής και απώλειάς της, αλλά μεταξύ κόσμου που κερδήθηκε και ψυχής που χάθηκε (σ).

(2) Ο όρος «κόσμος» βρίσκεται εδώ όχι με την ειδική, όπως στο κατά Ιωάννην, έννοια, αλλά με τη γνωστή σημασία του υλικού, ορατού κόσμου ή του συστήματος των αγαθών, τα οποία ο κόσμος αυτός έχει να προσφέρει. Στον τρίτο πειρασμό του ο Κύριος προκλήθηκε να κερδίσει τον κόσμο απαρνούμενος την αποστολή του και διαρρηγνύοντας τις σχέσεις του με τον Πατέρα του (σ). Η ψυχή μας έχει μεγαλύτερη

αξία για μας παρά όλα τα πλούτη, οι τιμές, οι απολαύσεις του παρόντος αιώνα. Είναι αυτό κρίση του Χριστού, ο οποίος είναι σε θέση πάνω από κάθε άλλον να κρίνει και να εκτιμά την αξία των ψυχών, διότι αυτός τις εξαγόρασε. Αυτός μπορεί να κρίνει και για την αξία του κόσμου, διότι αυτός τον δημιούργησε.

(3) Η λέξη εκφράζει απώλεια που επιβάλλεται σε κάποιον ως τιμωρία (σ). Η απώλεια της ψυχής είναι τόσο μεγάλη απώλεια, ώστε και με το να κερδίσει κάποιος τον κόσμο όλο, δεν μπορεί να ισοσταθμίσει αυτήν ή να την εξουδετερώσει. Εκείνος που χάνει την ψυχή του, και αν ακόμη κέρδισε τον κόσμο όλον, θα βρεθεί στο τέλος χρεωκοπημένος και χαμένος κατά τρόπο ανέκφραστο και σε βαθμό απερίγραπτο.

Μαρκ.8,37. ἢ[(1)] τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα[(2)] τῆς ψυχῆς[(3)] αὐτοῦ;

Μετάφραση: *Ή, εάν ένας άνθρωπος χάσει την ψυχή του, τι μπορεί να δώσει ως αντάλλαγμα για να την εξαγοράσει απ' την αιώνια απώλεια;*

(1) Υπάρχει και η γραφή: Τι γαρ δοῖ… . Η έννοια του όλου στίχου= Εάν ένας άνθρωπος ζημιωθεί την ψυχή του, με ποιο αντάλλαγμα θα μπορέσει να την εξαγοράσει; Η απώλεια δηλαδή θα είναι οριστική και αμετάκλητη. Και το αμετάκλητο αυτό εκμηδενίζει ολοτελώς το κέρδος ολόκληρο του κόσμου (γ).

(2) «Διότι μήπως έχεις άλλη ψυχή να δώσεις αντί για την ψυχή σου; Διότι χρήματα ή σπίτι ή δούλους μπορείς να ανταλλάξεις. Αν χάσεις, όμως, ψυχή, δεν θα μπορέσεις να δώσεις πίσω άλλη ψυχή. Και που είναι το θαυμαστό, αν αυτό συμβαίνει στην περίπτωση της ψυχής; Διότι και με το σώμα θα μπορούσε να δει κάποιος να γίνεται αυτό. Διότι και αν ακόμη φοράς αμέτρητα στέμματα, αλλά έχεις σώμα ασθενικό στη φύση και που δεν θεραπεύεται, δεν θα μπορέσεις δίνοντας όλη την βασιλεία να διορθώσεις αυτό» (β). «Από τη στιγμή, λοιπόν, που έχασε κάποιος την ψυχή του… και αν κερδίσει τον κόσμο όλο, δεν θα μπορέσει να δώσει αντάλλαγμα της χαμένης ψυχής. Διότι αυτή που έχει δημιουργηθεί κατ᾽ εικόνα Θεού, είναι πιο τίμια από όλα τα σώματα. Ένας μόνος έχει μπορέσει να δώσει αντάλλαγμα της ψυχής μας που χάθηκε προηγουμένως, αυτός που μας αγόρασε με το δικό του τίμιο αίμα» (Ω).

(3) Εάν μετά το μέγα αντάλλαγμα και το πολύτιμο λύτρο, το οποίο πλήρωσε ο Χριστός για να εξαγοράσει τις ψυχές μας, παραμελήσουμε αυτές για να κερδίσουμε τον κόσμο, η απώλειά τους που θα ακολουθήσει, θα είναι ανεπανόρθωτη. «Δεν απομένει πλέον θυσία για αμαρτίες», ούτε κάποιο λύτρο για εξαγορά των ψυχών μας,

«αλλά μας περιμένει φοβερή κρίση και τρομερή φωτιά, που θα καταφάει αυτούς που είναι αντίθετοι στο Θεό» (Εβρ. ι 26).

Μαρκ.8,38. ὃς γὰρ ἐὰν ἐπαισχυνθῇ[(1)] με[(2)] καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους[(3)] ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ[(4)] τῇ μοιχαλίδι καὶ ἁμαρτωλῷ[(5)], καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου[(2)] ἐπαισχυνθήσεται αὐτὸν[(6)] ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ[(7)] τοῦ πατρὸς αὐτοῦ[(8)] μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων[(9)].

Μετάφραση: *Κι ασφαλώς θα χάσει την ψυχή του εκείνος που δεν θα υποστεί για μένα τις θυσίες αυτές. Διότι οποιοσδήποτε ντραπεί εμένα και τα λόγια μου επηρεασμένος απ' τις περιφρονήσεις και τους χλευασμούς των ανθρώπων της γενιάς αυτής που αποστάτησε απ' τον πνευματικό της νυμφίο και είναι αμαρτωλή, αυτόν θα τον ντραπεί και ο υιός του ανθρώπου και θα τον αποκηρύξει ως ξένο, όταν θα έλθει με τους αγίους αγγέλους περιβεβλημένος με τη δόξα του Πατρός του.*

(1) «Όποιος ντραπεί να ομολογήσει εμένα ότι είμαι Θεός και να ομολογήσει ότι τα λόγια μου είναι λόγια Θεού, επειδή φαίνομαι ασήμαντος μιας και έγινα άνθρωπος και λόγω των παθών και του σταυρού, και εγώ θα ντραπώ να ομολογήσω αυτόν δικό μου, όταν έλθω, όχι πλέον ταπεινός, αλλά ένδοξος όπως ο πατέρας μου» (Ζ).

(2) Με – ο υιός του ανθρώπου. Όσον αφορά τον παρόντα χρόνο, μιλά σε πρώτο πρόσωπο (Με), όσον αφορά για τον μέλλοντα χρόνο όταν θα έλθει ένδοξος, μιλά σε τρίτο πρόσωπο (b). Παίρνει εδώ τον τίτλο της ταπείνωσής του, χωρίς να ντρέπεται αυτόν. Η πρώτη του έλευση έγινε με την φτώχια και την ευτέλεια των παιδιών του, τα οποία «έχουν σε σάρκα και αίμα», για αυτό και αυτός «κατά τρόπο παραπλήσιο μετείχε στα ίδια» (Εβρ. β 14). Αλλά η δεύτερη έλευσή του θα γίνει με τη δόξα του Πατέρα. Κατά την πρώτη έλευση συνοδευόταν από φτωχούς και άσημους μαθητές. Κατά την δεύτερη θα συνοδεύεται από τους ένδοξους αγγέλους. Και «αν υπομείνουμε, θα συμβασιλέψουμε. Αν τον αρνηθούμε, και εκείνος θα μας αρνηθεί» (Β Τιμ. β 12).

(3) Ο πληθυντικός φανερώνει, ότι μπορεί κάποιος να ομολογεί τον Χριστό γενικώς και όμως να ντρέπεται την ίδια ώρα αυτόν ή εκείνον τον λόγο του (b).

(4) Αντιτίθεται στο: «στη γενιά αυτή»· η γενική σύναξη κατά την έσχατη ημέρα (b).

(5) «Ονόμασε την γενιά των ασεβών μοιχαλίδα, επειδή απομακρύνθηκε, από τη μία, από το Θεό που σπέρνει την ευσέβεια και την αλήθεια, και προσκολλήθηκε, από

την άλλη, στον δαίμονα, που σπέρνει την ασέβεια και την κακία» (Z)· «επειδή εγκατέλειψε τον αληθινό γαμπρό… και ετοιμάστηκε στο κρεβάτι για άλλον, και δέχτηκε τα σπέρματα της ασέβειας· για την ίδια, βεβαίως, αιτία την αποκάλεσε και αμαρτωλή» (Θφ). Την ονόμασε μοιχαλίδα επειδή περιφρόνησε το Χριστό· και αμαρτωλή επειδή περιφρόνησε τα λόγια του (b).

(6) «Κρίνοντάς τον ως ανάξιο δούλο του» (Θφ). Δεν θα αναγνωρίσει αυτόν ως δικό του, αλλά θα τον διώξει (b).

(7) «Όταν θα έλθει, όχι πλέον ταπεινός, ούτε όπως φαινόταν ασήμαντος, ώστε κάποιοι να ντρέπονται για αυτόν, αλλά με δόξα και με συνοδεία αγγέλων» (Θφ). «Αυτός που τώρα εσύ περιφρονείς και που λέγεται υιός ανθρώπου λόγω της ενανθρώπησης, θα έλθει με δόξα πολλή, χωρίς να προβάλλει πλέον την ταπεινότητα της σάρκας, αλλά την εξουσία του Πατέρα του και θα συνοδεύεται από τους αγγέλους του» (β). Το να βλέπουν το Χριστό στην κατάσταση της ταπείνωσής του, όταν έγινε «σκουλήκι και όχι άνθρωπος, ντροπή ανθρώπων και περιφρόνηση του λαού», ίσως αποθαρρύνει τους ασθενέστερους από τους μαθητές, που καλούνται να συμμετάσχουν στα παθήματα και την ντροπή του. Αλλά όταν με τα μάτια της πίστης δούμε τον αρχηγό της σωτηρίας μας να έρχεται με δόξα και με όλη τη δύναμη και το μεγαλείο του ουράνιου κόσμου, εμψυχωνόμαστε και θεωρούμε μηδέν τα παθήματα για αυτόν, οποιαδήποτε και αν είναι αυτά.

(8) Η δόξα του, λοιπόν, θα είναι δόξα όπως αυτή που αρμόζει σε μονογενή από τον Πατέρα (Ιω. α 14) (b). «Υπαινισσόμενος την τέλεια ένωση (με την θεία φύση), του υιού του ανθρώπου, ονομάζει τον Θεό Πατέρα του» (β).

(9) Ω, τι ντροπή! Να θεωρηθεί κάποιος ντροπιασμένος ενώ είναι παρών ο Θεός Πατέρας, ο Χριστός και οι άγγελοι (b).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ’ (9)

Στίχ. 1-13. Η Μεταμόρφωση του Σωτήρος.

Πρβλ. καὶ Ματθ. ιζ 1-13 καὶ τὰς ἐκεῖ ἑρμηνευτικὲς σημειώσεις.

Μαρκ.9,1. Καὶ[(1)] ἔλεγεν αὐτοῖς[(2)]· ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἰσί τινες τῶν ὧδε ἑστηκότων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται θανάτου ἕως ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει[(3)].

Μετάφραση: *έλεγε ακόμη: Σας λέω αληθινά ότι υπάρχουν μερικοί απ' αυτούς που στέκονται εδώ, οι οποίοι δεν θα γευθούν θάνατο προτού να δουν μετά την κάθοδο του Αγίου Πνεύματος να καταλύεται η παλαιά θεία τάξη και διαθήκη με την καταστροφή της Ιερουσαλήμ και του ναού της και με τον διασκορπισμό του Ισραήλ· για να θεμελιωθεί με δύναμη ακαταγώνιστη και υπερφυσική η νέα θεία τάξη στον κόσμο, την οποία θα εκπροσωπεί η Εκκλησία ως άλλη βασιλεία του Θεού πάνω στη γη.*

(1) Ο στίχος αυτός προφανώς ανήκει σε όσα ειπώθηκαν μέχρι τώρα και όχι στα επόμενα. Η κακή διαίρεση του κεφαλαίου οφείλεται στο ότι τα λόγια αυτού του στίχου θεωρήθηκαν ότι αναφέρονται στη Μεταμόρφωση («Υπάρχουν μερικοί από αυτούς που στέκονται εδώ… οι οποίοι δεν θα πεθάνουν, μέχρις ότου δείξω σε αυτούς, με τη μεταμόρφωση, με ποια δόξα πρόκειται να έλθω στη δευτέρα παρουσία. Διότι τίποτα άλλο δεν ήταν η μεταμόρφωση, παρά προμήνυμα της δευτέρας παρουσίας» Θφ). Αλλά το γεγονός της Μεταμόρφωσης σημειώθηκε μετά από μία εβδομάδα, ενώ με τη φράση «υπάρχουν κ ά π ο ι ο ι οι οποίοι δεν θα γευτούν θάνατο», υποδηλώνεται, ότι πολλοί από αυτούς που έστεκαν εκεί, θα πέθαιναν στο μεταξύ και λίγοι μόνο θα επιζούσαν για να δουν το μεγάλο γεγονός (γ).

(2) =Και τότε παίρνοντας αφορμή από την προφητεία για τη δευτέρα παρουσία, έλεγε συγχρόνως προς αυτούς (δ). «Επειδή είπε πολλά για κινδύνους και θάνατο και το πάθος του και τη σφαγή των μαθητών και διέταξε όλα τα αυστηρά εκείνα και τα μεν ήταν για την παρούσα ζωή και μπροστά τους, ενώ τα αγαθά ήταν ελπιζόμενα και προσδοκώμενα» (β), καταλήγει σε αυτήν την υπόσχεση και βεβαίωση «ώστε να μην στενοχωριούνται πλέον ούτε για το δικό τους θάνατο, ούτε για τον θάνατο του δεσπότη» (β).

(3) Πώς εκπληρώθηκε η προφητεία; Κάποιοι λένε ότι εκπληρώθηκε με την έλευση του Αγίου Πνεύματος και τις πρώτες θριαμβευτικές κατακτήσεις του ευαγγελίου. Άλλοι, ότι εκπληρώθηκε με την καταστροφή των Ιεροσολύμων και με την κατάργηση και υποκατάσταση της παλαιάς ιουδαϊκής κατάστασης. Η τελευταία αυτή εκδοχή προσαρμόζεται άριστα με τις ενδείξεις που αναφέρει ο Χριστός στον στίχο, και πράγματι αναφέρεται σε έλευση «με δύναμη» της νέας θείας τάξης της βασιλείας του Θεού στον κόσμο (σ). Όχι άστοχη και η ερμηνεία που συνδυάζει και τις δύο: Υποδηλώνει την έλευση του Χριστού με την έκχυση του Πνεύματός του, την στερέωση της εκκλησίας του, την καταστροφή των Ιεροσολύμων και τον διασκορπισμό των Ιουδαίων, οι οποίοι ήταν οι περισσότερο σκληροί και αδιάλλακτοι εχθροί του ευαγγελίου του.

Μαρκ.9,2. Καὶ μεθ᾽ ἡμέρας ἓξ[(1)] παραλαμβάνει ὁ ᾽Ιησοῦς τὸν Πέτρον καὶ τὸν ᾽Ιάκωβον καὶ τὸν ᾽Ιωάννην καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ᾽ ἰδίαν μόνους[(2)]· καὶ μετεμορφώθη[(3)] ἔμπροσθεν αὐτῶν[(4)],

Μετάφραση: *Και ύστερα από έξι ημέρες παίρνει μαζί του ο Ιησούς τον Πέτρο και τον Ιάκωβο και τον Ιωάννη και τους ανεβάζει σ' ένα ψηλό βουνό ιδιαιτέρως μόνον αυτούς. και μεταμορφώθηκε μπροστά τους.*

(1) Δες και Ματθ. ιζ 1-13 και τις εκεί ερμηνευτικές σημειώσεις. Δεν αναφέρεται κάτι που να υποδηλώνει, ότι ο Κύριος κατά τις έξι αυτές ημέρες υπαινίχτηκε κάτι για την επικείμενη Μεταμόρφωση. Έτσι πριν από κάποιες μεγάλες εμφανίσεις «έγινε σιγή στον ουρανό περίπου ένα ημίωρο» (Αποκάλυψη η 1). Όταν ο Χριστός φαίνεται να μην κάνει κάτι για την εκκλησία του, ανάμενε εντός ολίγου την εκδήλωση κάτι έκτακτου υπέρ αυτής.

(2) Κατ᾽ ιδίαν σε αντίθεση με το λαό, μόνους σε αντίθεση με τους υπόλοιπους εννέα (b). «Λέει κατ᾽ ιδίαν επισημαίνοντας την μυστικότητα του πράγματος και ότι δεν θέλησε να το δημοσιοποιήσει αυτό ο Κύριος» (β).

(3) Η σύσταση και ουσία του σώματός του παρέμεινε η ίδια. Δεν μετατράπηκε σε πνεύμα, αλλά το σώμα του φάνηκε με δύναμη και δόξα. Δες ποιας μεγάλης μεταβολής είναι επιδεκτικά τα ανθρώπινα σώματα, όταν ο Θεός ευδοκήσει να δοξάσει αυτά, όπως θα συμβεί στα σώματα των αγίων κατά την ανάσταση.

Οι εθνικοί ποιητές διακωμώδησαν και έκαναν κατάχτηση της λέξης μεταμορφώνομαι με τις γελοίες, φανταστικές και απεχθείς μεταμορφώσεις των θεών τους. Για αυτό και ο Πέτρος μιλώντας για την θεία Μεταμόρφωση πρόσθεσε, ότι «δεν σας γνωστοποιήσαμε την δύναμη του Κυρίου, ακολουθώντας μύθους πλεγμένους με φαινομενική σοφία» (Β΄Πέτρ. α 16).

Ο Χριστός υπήρξε θεάνθρωπος. Και στις ημέρες της σάρκας του πήρε τη μορφή δούλου και συγκάλυψε τη δόξα της θεότητάς του. Τώρα στη Μεταμόρφωση παραμερίζει κάπως το κάλυμμα αυτό και εμφανίζεται με μορφή Θεού αποκαλύπτοντας στους μαθητές του κάποιες ακτίνες της θείας δόξας του.

(4) Το εξαιρετικό αυτό γεγονός αναφέρεται και από τους τρεις συνοπτικούς. Οι τρεις λοιπόν αφηγήσεις ταυτίζονται κατ' ουσίαν, παρόλο που κάθε μία έχει τα ιδιαίτερά της χαρακτηριστικά. Και οι μεν πρώτοι δύο ευαγγελιστές έχουν στενή σχέση και ομοιότητα, η αφήγηση όμως του τρίτου ευαγγελίου έχει περισσότερα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, που έχουν μεγάλη σπουδαιότητα για μας. Έτσι μόνος ο Λουκάς αναφέρει τα γεγονότα: ότι ο Ιησούς ανέβηκε στο όρος για να προσευχηθεί και προσευχόμενος μεταμορφώθηκε (σ), το οποίο παρέχει την βάση να υποθέσουμε ότι ο κύριος σκοπός του Σωτήρα ανεβαίνοντας στο βουνό ήταν να προσευχηθεί και ότι η Μεταμόρφωση έλαβε χώρα ως κάποιο επεισόδιο. Η ειδική αυτή προσευχή του Κυρίου δεν ήταν ξένη με το περιεχόμενο της συνομιλίας του Ιησού με τους μαθητές για το τραγικό τέλος του (γ).

Για αυτό και η δεύτερη λεπτομέρεια που αναφέρεται από τον Λουκά ότι ο Μωϋσής και ο Ηλίας «έλεγαν για την έξοδό του την οποία επρόκειτο να πραγματοποιήσει στην Ιερουσαλήμ» (σ), βρίσκεται σύμφωνη με το όλο πλαίσιο του γεγονότος. Έτσι η Μεταμόρφωση υπήρξε κάποια ακτίνα αληθινής δόξας ανάμεσα στο μελαγχολικό νέφος που συσκίαζε την στιγμή εκείνη την ζωή του Κυρίου, αποδεικνύοντας, ότι παρά την επικείμενη ταπείνωση και τον προσεγγίζοντα θάνατο ήταν Θεός (γ).

Η τρίτη λεπτομέρεια της αφήγησης του Λουκά είναι ότι οι μαθητές «είχαν κυριευτεί από βαριά νύστα» και «αφού σε λίγο ξύπνησαν είδαν την δόξα του», το οποίο υποδηλώνει, ότι η Μεταμόρφωση έγινε νύχτα (σ). Κατά την περίοδο της γήινης ταπείνωσης του Κυρίου έλαμψαν σε διάφορα σημεία της και κάποιες ακτίνες της θείας δόξας του. Η γέννησή του, το βάπτισμά του, ο πειρασμός του και ο θάνατός του υπήρξαν οι πιο αξιοσημείωτοι σταθμοί της ταπείνωσής του. Και αυτοί συνοδεύτηκαν με κάποια εξωτερικά σημάδια δόξας. Αλλά η συνέχεια της δημόσιας δράσης του

υπήρξε διαρκής ταπείνωση. Και κατά το τέλος της, όταν επρόκειτο μετά από λίγους μήνες να επακολουθήσει το δραματικό τέλος του, παρεμβάλλεται η ένδοξη Μεταμόρφωσή του.

Μαρκ.9,3. καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ[(1)] ἐγένετο στίλβοντα[(2)], λευκὰ λίαν ὡς χιών[(3)], οἷα γναφεὺς ἐπὶ τῆς γῆς οὐ δύναται οὕτω λευκᾶναι[(4)].

Μετάφραση: *Και τα ενδύματά του έγιναν αστραφτερά, λευκά πολύ σαν το χιόνι, τέτοια που ένας τεχνίτης έμπειρος στις βαφές των υφασμάτων εδώ στη γη δεν μπορεί να τα λευκάνει έτσι.*

(1) Ολόκληρο το σώμα του έγινε φωτεινό τόσο, ώστε η λάμψη του φωτός διαπέρασε τα ρούχα του, τα οποία έγιναν αστραφτερά. Του Μωϋσή μόνο το πρόσωπο έλαμπε, όταν κατέβηκε από το όρος. Αλλά το κάλυμμα που μπήκε πάνω του ήταν αρκετό να κρύβει την λάμψη αυτή. Τόσο ασθενής ήταν αυτή! Του Ιησού όμως η δόξα έλαμπε και δια μέσου των ρούχων του.

(2) Δηλαδή λαμπρά, λαμπερά (δ). Η λέξη συναντιέται στους Ο΄ για κάποια σκεύη «ἀπὸ χρηστοῦ χαλκοῦ στίλβοντα χρυσοειδῆ σκεύη (=χάλκινα σκεύη από καθαρό χαλκό, τα οποία έλαμπαν όπως ο χρυσός)(Α΄Έσδρα η 56) και «σκεύη χαλκοῦ στίλβοντος ἀγαθοῦ» (Β Έσδρα η 27) και για «στιλβούσης ρομφαίας (=λαμπερό σπαθί)(Ναούμ γ 3) και για τον ήλιο «ὡς ἔστιλβεν ἐπὶ τὰς χρυσᾶς καὶ χαλκᾶς ἀσπίδας (=ο οποίος λαμποκοπούσε πάνω στις χρυσές και χάλκινες ασπίδες» (Α΄Μακ. στ 39).

(3) Το λευκότερο από όσα η φύση παράγει (b)

(4) Λευκότερα και των όσων η τέχνη παράγει (b). Τέτοια που τεχνίτης βαφών πάνω στη γη δεν μπορεί να κάνει· με τη φράση «πάνω στη γη» χαρακτηρίζει την λευκότητα αυτή ως ουράνια και υπερφυσική (δ).

Μαρκ.9,4. καὶ ὤφθη αὐτοῖς Ἠλίας σὺν Μωϋσεῖ[(1)], καὶ ἦσαν συλλαλοῦντες τῷ Ἰησοῦ[(2)].

Μετάφραση: *Τότε εμφανίσθηκαν μπροστά τους οι δύο μεγάλοι αντιπρόσωποι του Νόμου και των Προφητών, ο Ηλίας μαζί με τον Μωυσή, και συνομιλούσαν αρκετή ώρα με τον Ιησού. Και τότε ο Πέτρος στράφηκε και είπε στον Ιησού:*

(1) Οι αντιπρόσωποι των δύο μεγάλων σταδίων της αποκαλύψεως της Π.Δ., της προφητείας δηλαδή και του νόμου. Παρουσιάζεται με την συνομιλία αυτή η πνευματική ενότητα του Νόμου και των Προφητών, που δείχνουν τον Μεσσία ως αυτόν που εκπληρώνει το ουσιώδες μήνυμά τους. Δες Δευτερ. ιη 15 που παρατίθεται στο Πράξεις ζ 37. Ο Ηλίας ονομάζεται πρώτος διότι είναι ο πρόδρομος του Μεσσία (Μαλαχία δ 4)(σ).

Ο Μωϋσής υπήρξε προφήτης και ο νόμος, τον οποίο έδωσε, ήταν μέρος των προφητικών λόγων του. Ο Ηλίας δεν προφήτευσε κάτι για τον Μεσσία, αλλά έργο του υπήρξε να αποκαλύπτει στους ανθρώπους τον θείο νόμο και να κάνει αισθητό σε αυτούς τον θείο Νομοθέτη (γ).

«Επειδή οι όχλοι έλεγαν άλλοι μεν ότι ο Ιησούς είναι ο Ηλίας, άλλοι δε ο Ιερεμίας και άλλοι ένας από τους προφήτες, φέρνει τους κορυφαίους, ώστε να δουν και από εδώ την διαφορά των δούλων και του δεσπότη». Έπειτα, επίσης «επειδή συνεχώς τον κατηγορούσαν οι Ιουδαίοι ότι παραβαίνει τον νόμο και… ότι σφετερίζεται δόξα που δεν του αρμόζει, αυτήν του Πατέρα… για να δειχτεί ότι δεν πρέπει να κατηγορείται για αυτά… φέρνει στη μέση αυτούς που έλαμψαν στο καθένα από αυτά. Διότι πράγματι ο Μωϋσής έδωσε τον νόμο και μπορούσαν να σκεφτούν, ότι δεν θα υπηρετούσε ο Μωϋσής αυτόν που παραβαίνει τον νόμο και είναι εχθρός με αυτόν που τον θέσπισε. Ο Ηλίας από την άλλη έδειξε ζήλο για τη δόξα του Θεού. Και δεν θα παρουσιαζόταν και αυτός και θα υπάκουε αν ο Ιησούς ήταν αντίθεος, και έλεγε τον εαυτό του Θεό ίσο με τον Πατέρα, χωρίς να είναι αυτό που έλεγε, και χωρίς να κάνει αυτό όπως αρμόζει. Και πάλι τους φέρνει αυτούς για να δουν ότι έχει εξουσία και θανάτου και ζωής και εξουσιάζει τα πάνω και τα κάτω. Για αυτό φέρνει στη μέση και αυτόν που πέθανε και αυτόν που δεν έπαθε κάτι τέτοιο» (β).

Ήταν και οι δύο διαπρεπείς στις μέρες τους. Είχαν νηστέψει και οι δύο σαράντα ημέρες, όπως και ο Χριστός και επιτέλεσαν θαύματα καταπληκτικά, αφήνοντας και οι δύο εξαιρετική εντύπωση και κατά την έξοδό τους από τον κόσμο αυτόν, αφού ο μεν Ηλίας δεν είδε θάνατο, ο δε Μωϋσής πέθανε και «κανείς δεν είδε την ταφή του».

Στα πρόσωπά τους ο νόμος και οι προφήτες τιμούσαν τον Χριστό και μαρτυρούσαν για αυτόν. Είχαν έλθει όχι να διδάξουν αυτόν αλλά να διδαχτούν από αυτόν και να βεβαιώσουν ότι αυτός ήταν το τέλος του νόμου και των προφητών.

(2) Όσοι πεθαίνουν εν Κυρίω λοιπόν εξακολουθούν να ζουν ως διακρινόμενα μεταξύ τους πρόσωπα, γνωρίζουν ο ένας τον άλλον και συνομιλούν μεταξύ τους. Ο

Μωϋσής και ο Ηλίας έζησαν σε εποχές που χωρίζονταν μεταξύ τους με αιώνες ολόκληρους. Αλλά στον ουρανό οι αποστάσεις του χρόνου εκμηδενίζονται και όλοι συνενώνονται σε ένα.

Μαρκ.9,5. καὶ ἀποκριθεὶς[(1)] ὁ Πέτρος λέγει τῷ ᾿Ιησοῦ· ραββί, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι[(2)]· καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς[(3)] τρεῖς, σοὶ μίαν καὶ Μωϋσεῖ μίαν καὶ ᾿Ηλίᾳ μίαν.

Μετάφραση: *Διδάσκαλε, είναι ωραία να μένουμε εδώ. Ας κάνουμε τρεις σκηνές, μία για σένα και μία για τον Μωυσή και μία για τον Ηλία.*

(1) Το αποκριθείς δεν αναφέρεται σε ερώτηση που απευθύνθηκε σε αυτόν, αλλά σε πρόκληση από την περίσταση. Ο Χριστός μέσα στη δόξα του δεν εμφανίζεται ακατάδεκτος προς τον λαό του. Πολλοί στο μεγαλείο τους υποχρεώνουν τους φίλους τους να φυλάγονται σε απόσταση. Αλλά προς τον δοξασμένο Ιησού οι αληθινοί πιστοί πλησιάζουν με θάρρος και έχουν ελευθερία να μιλούν προς αυτόν.

(2) «Και να μην κατέβεις εκεί ανάμεσα στους Ιουδαίους. Διότι αν έλθουν και εδώ ακόμη αυτοί που λυσσάνε εναντίον σου, έχουμε τον Μωϋσή που νίκησε τους Αιγυπτίους, έχουμε τον Ηλία που κατέβασε φωτιά από τον ουρανό» (Θφ).

«Επειδή δηλαδή είδε βουνό και πολλή την ερημιά θεώρησε ότι έχει πολλή ασφάλεια. Αν θα γίνει αυτό, λέει, δεν θα ανέβουμε στα Ιεροσόλυμα και δεν θα πεθάνει» (β).

Επιπλέον οι μαθητές θέλχτηκαν και χόρτασαν με τη δόξα του Κυρίου που τους φανερώθηκε. Αν και σε ψηλό βουνό, ίσως άγονο και τραχύ, γυμνό και ψυχρό και έρημο, βρήκαν καλό να μείνουν εκεί για πάντα. Είναι καλό να μένουμε εδώ και να βλέπουμε την ωραιότητα του Κυρίου (Ψαλμ. κστ 4). Και αν είναι καλό το να βρίσκεται κάποιος μαζί με τον μεταμορφωμένο Χριστό στο όρος παρόντων μόνο του Μωϋσή και του Ηλία, πόσο καλό είναι να παραβρίσκεται κάποιος στον ουρανό μαζί με τον δοξασμένο Χριστό στην πανήγυρη όλων των αγίων;

(3) Πλέκοντας κλαδιά δέντρων. Μίλησε έτσι αόριστα, χωρίς κάποια σαφή ιδέα στο νου του παρά μόνο το να τιμήσει τους ουράνιους επισκέπτες και τον Διδάσκαλο, τον οποίο οι δύο αυτοί αναγνώριζαν και τιμούσαν. Βεβαίως ήταν καλό για αυτόν και τους συμμαθητές του να μένουν εκεί με την σεβαστή αυτή τριάδα (σ). Αψηφεί μέσα στη θελκτική εκείνη κατάσταση το να μείνει αυτός στο ύπαιθρο πάνω στο ψυχρό έδαφος.

Αρκεί ο διδάσκαλος να έχει που να γύρει το κεφάλι και αδιάφορο αν αυτός στερούνταν το καταφύγιο της σκηνής.

Μαρκ.9,6. οὐ γὰρ ᾔδει τί λαλήσῃ[(1)]· ἦσαν γὰρ ἔκφοβοι[(2)].

Μετάφραση: *Και τα είπε αυτά ο Πέτρος χωρίς να σκεφτεί ότι ούτε ήταν δυνατόν οι δύο ουράνιοι επισκέπτες να παραμείνουν μόνιμα στη γη, ούτε χρειάζονταν σκηνές αυτοί που είχαν ως κατοικία τους τον ουρανό. Αλλά ο Πέτρος τα είπε αυτά διότι δεν ήξερε τι να πει, επειδή έπαθε σύγχυση. Διότι αυτός και οι δύο άλλοι μαθητές είχαν κυριευθεί από φόβο που παρέλυσε τη σκέψη τους.*

(1) «Δηλαδή δεν ήξερε τι άλλο καλύτερο να πει» (Ζμ). Η σκηνή που εκτυλισσόταν την στιγμή εκείνη ξεπερνούσε εξ' ολοκλήρου την μέχρι τώρα πείρα του Πέτρου και τον εξέπληξε (σ). Δεν ήξερε λοιπόν τι να πει. Εάν γνώριζε, δεν θα έκανε τέτοια ανόητη πρόταση. Διότι η κατάσταση εκείνη δεν επρόκειτο να παραταθεί. Οι ουράνιοι επισκέπτες δεν έρχονται στη γη για να παραμείνουν μόνιμα σε αυτήν (γ).

Δεν κατάλαβε «ότι ο Μωϋσής ήταν ψυχή όχι με σώμα (όπως το δικό μας)… και ότι δεν ήταν δυνατόν αυτός (ο Πέτρος) να αφήσει τους πολλούς και να μένει στο βουνό» (β).

Τι χρειαζόταν για τον Μωϋσή και τον Ηλία η σκηνή; Ανήκαν στον μακάριο εκείνο κόσμο, όπου δεν θα πεινάσουν ξανά και δεν έχουν ανάγκη φωτός ηλίου.

(2) «Πρόσθεσε και την αιτία λέγοντας ότι ήταν φοβισμένοι. Διότι φοβήθηκαν βλέποντας μορφή πάνω από τα ανθρώπινα μέτρα… Επομένως ο Πέτρος, έχοντας ακόμη συγχυσμένο το νου από αυτό, λέει ασύνετα λόγια» (Ζμ).

«Ταράχτηκε από την αγωνία που προκάλεσε η εμφάνιση εκείνη. Οι άλλοι λοιπόν ευαγγελιστές… δείχνοντας ότι η μπερδεμένη του σκέψη με την οποία αυτά λέγονταν προκλήθηκε από την αγωνία εκείνη, έλεγαν· ο μεν Μάρκος ότι δεν ήξερε τι να πει, διότι είχαν φοβηθεί. Ο δε Λουκάς… πρόσθεσε· Χωρίς να ξέρει αυτό που λέει» (Χ).

Όχι από ανοησία, αλλά από φόβο δεν ήξερε τι να πει. Ο φόβος παρέλυσε προς στιγμήν τις διανοητικές του δυνάμεις (δ). Την «ταραχή που τον κυρίευσε, ο Πέτρος την θυμήθηκε όπως λέει ο μαθητής του ο Μάρκος» (β).

Μαρκ.9,7. καὶ ἐγένετο νεφέλη[(1)] ἐπισκιάζουσα αὐτοῖς, καὶ ἦλθε φωνὴ[(2)] ἐκ τῆς νεφέλης λέγουσα· οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός[(3)]· αὐτοῦ ἀκούετε[(4)].

Μετάφραση: *Ήλθε τότε ένα σύννεφο και τους σκέπασε. Κι απ' το σύννεφο βγήκε μια φωνή που έλεγε: Αυτός είναι ο Υιός μου ο αγαπητός· σ' αυτόν να υπακούτε.*

(1) «Ο Πατέρας αφήνει φωνή από τη νεφέλη. Έτσι πάντα φαίνεται ο Θεός. Διότι νεφέλη και ομίχλη τον κυκλώνουν. Και κάθεται σε σύννεφο ανάλαφρο. Και πάλι λέει ο Ψαλμός έκανε τα νέφη άρμα στο οποίο επιβαίνει» (β).

Αλλά το σύννεφο αυτό κατά τον Ματθαίο ήταν φωτεινό και όχι σκοτεινό όπως στο Σινά. Δεν πλησιάσαμε εμείς σε βουνό καλυμμένο με μαυρίλα και σκοτάδι (Εβραίους ιβ 18), αλλά σε όρος καλυμμένο από σύννεφο φωτεινό. Και η Π.Δ. και η Κ.Δ. έχουν τα τεκμήρια της θείας παρουσίας, αλλά η Π.Δ. υπήρξε διαθήκη σκιάς, τρόμου και δουλείας, η Καινή φωτός, αγάπης και ελευθερίας.

(2) Ήλθε φωνή από την νεφέλη και ήταν η φωνή του Θεού, ο οποίος και τώρα όπως και άλλοτε, «από τον πύρινο στύλο της νεφέλης μίλησε» (Ψαλμ. 98, 7). Αλλά εδώ δεν ακούστηκαν αστραπές και βροντές ή ήχος σάλπιγγος, όπως όταν δινόταν από τον Μωϋσή ο νόμος, αλλά μόνο φωνή, ήσυχη και ειρηνική φωνή, που δεν συνοδευόταν από βίαιο άνεμο ή σεισμό ή φωτιά όπως όταν μίλησε ο Κύριος προς τον Ηλία (Γ΄Βασ. ιθ 11,12). Ο Μωϋσής και ο Ηλίας τώρα είναι μάρτυρες, ότι ο Θεός «στο τέλος αυτών των ημερών μας μίλησε μέσω του υιού» με άλλο τρόπο παρά όπως μιλούσε παλαιότερα προς αυτούς. Η φωνή αυτή ήλθε από τη μεγαλοπρεπή δόξα (Β΄Πέτρ. α 17), σε σύγκριση με την οποία η προηγούμενη δόξα επισκιάζεται και αμαυρώνεται.

(3) Η ίδια θεία φωνή ακούστηκε και στο βάπτισμα, αλλά εκεί απευθυνόταν προς τον ίδιο τον Χριστό, ενώ εδώ απευθύνεται προς τους μαθητές του (σ). Ο αγαπητός. «Δεν τον αγαπά μόνον επειδή τον γέννησε, αλλά επειδή είναι και ίσος με αυτόν σε όλα και έχουν την ίδια γνώμη» (β).

Ο Μωϋσής και ο Ηλίας υπήρξαν μεγάλοι άνδρες και φίλοι του Θεού. Ήταν όμως δούλοι και δούλοι του Θεού, στους οποίους δεν ευαρεστήθηκε πάντα. Διότι ο Μωϋσής μίλησε κάποτε ασύνετα και ο Ηλίας ήταν άνθρωπος ομοιοπαθής με μας. Αλλά ο Χριστός υπήρξε ο Υιός που πάντοτε ευαρέστησε το Θεό. Ο Μωϋσής και ο Ηλίας υπήρξαν κάποτε όργανα συμφιλίωσης μεταξύ του Θεού και του Ισραήλ. Ο Μωϋσής έγινε μέγας μεσίτης και ο Ηλίας μέγας αναμορφωτής. Αλλά στο πρόσωπο του Χριστού «ήταν ο Θεός που συμφιλίωνε τον κόσμο με τον εαυτό του» (Β΄Κορινθ. ε 19).

Η μεσιτεία του είναι ασύγκριτα ισχυρότερη και υπεροχότερη από αυτήν του Μωϋσή και η αναμόρφωση και ανακαίνιση που επιτεύχθηκε από αυτόν περισσότερο δραστική και ριζική από αυτήν του Ηλία.

(4) Το «αυτόν να ακούτε» που ανταποκρίνεται στο Δευτερονομίου ιη 15 («προφήτη… σαν εμένα θα αναστήσει για χάρη σου ο Κύριος… αυτόν θα ακούσετε») παραγγέλλει νέο καθήκον και νέα σχέση. Οι άνθρωποι του παλαιού Ισραήλ άκουγαν τον Μωϋσή και τους προφήτες. Οι του νέου Ισραήλ πρέπει να υπακούουν στο Χριστό (σ).

Να ακούτε αυτόν και να πιστεύετε αυτόν ως Μέγα Προφήτη και Διδάσκαλο. Να ακούτε αυτόν και να διευθύνεστε από αυτόν και να άρχεστε από αυτόν ως μεγάλο Βασιλιά και Νομοθέτη. Και η φωνή αυτή της Νεφέλης έκανε αυθεντικούς και έγκυρους όλους τους λόγους του Χριστού σαν να ακούστηκαν αυτοί από την Νεφέλη, από το ίδιο το στόμα του Πατέρα. Ήταν παρόντες ο Μωϋσής και ο Ηλίας, ο νόμος και οι προφήτες, για τους οποίους είχε λεχθεί: «έχουν τον Μωϋσή και τους προφήτες, ας ακούσουν αυτούς» (Λουκ. ιστ 29).

Οι μαθητές ήταν ήδη έτοιμοι να ακούσουν και αυτούς, όπως και τον Χριστό, αφού ζήτησαν να κατασκευάσουν και για αυτούς σκηνές, όπως και για τον Ιησού. Όχι· είπε ο Θεός. «Αυτόν να ακούτε» και αυτό είναι αρκετό. Αυτόν και όχι τον Μωϋσή και τον Ηλία, οι οποίοι με τη σιγή τους εκδήλωναν πλήρη συγκατάθεση προς την φωνή της νεφέλης.

Μαρκ.9,8. καὶ ἐξάπινα[(1)] περιβλεψάμενοι οὐκέτι οὐδένα εἶδον, ἀλλὰ τὸν Ἰησοῦν μόνον μεθ᾽ ἑαυτῶν.

Μετάφραση: *Και ξαφνικά, όταν οι μαθητές κοίταξαν γύρω τους, δεν είδαν πλέον κανέναν παρά μόνο τον Ιησού μαζί τους, χωρίς τους άλλους δύο προφήτες.*

(1) «Αντί να πει ξαφνικά» (Ζ). Αλεξανδρινός μετασχηματισμός της λέξης εξαπίνης (=ξαφνικά) συνηθισμένος στους Ο΄ και στους μεταγενέστερους (δ). Πρέπει να συνδεθεί με την μετοχή= Ξαφνικά κοίταξαν τριγύρω και δεν είδαν πλέον κανέναν (γ).

Πρβλ. καὶ Ματθ. ιζ 9-13 καὶ τὰς ἐκεῖ ἑρμηνευτικὲς σημειώσεις.

Μαρκ.9,9. καταβαινόντων δὲ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους διεστείλατο αὐτοῖς ἵνα μηδενὶ διηγήσωνται ἃ εἶδον[(1)], εἰ μὴ ὅταν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ[(2)].

Μετάφραση: *Κι ενώ κατέβαιναν από το βουνό, τους πρόσταξε ο Ιησούς να μη διηγηθούν σε κανέναν αυτά που είδαν, παρά μόνο τότε, όταν ο υιός του ανθρώπου, ο Μεσσίας, αναστηθεί εκ νεκρών. Διότι τότε δεν θα υπάρχει κίνδυνος άκαιρων ενθουσιασμών του πλήθους, αλλά και το γεγονός της Μεταμορφώσεως θα γίνει περισσότερο κατανοητό και πιστευτό.*

(1) Η παραγγελία για μυστικότητα, την οποία απηύθυνε και πριν για άλλες θαυμαστές εκδηλώσεις της δύναμής του, επαναλαμβάνεται τώρα προς τους τρεις και σε σχέση με το υπερφυσικό γεγονός της Μεταμόρφωσης για τους ίδιους όπως και πριν λόγους (σ).

«Διότι όσο σπουδαιότερα λέγονταν για αυτόν, τόσο πιο πολύ δύσκολα παραδεκτά ήταν στους πολλούς τότε, και το σκάνδαλο που θα προκαλούσε ο σταυρός θα αύξανε περισσότερο. Οπότε για αυτό διατάζει να σιωπούν… και σχεδόν λέει και την αιτία για την οποία διέταξε να σιγούν. Διότι δεν διέταξε βεβαίως για πάντα να μην το πουν σε κανέναν, αλλά έως ότου αναστηθεί από τους νεκρούς» (β).

Η εσφαλμένη για τον Μεσσία αντίληψη του λαού θα οδηγούσε αυτόν σε κακή εξήγηση κάθε πράγματος που θα αποδείκνυε την μεσσιανική του ιδιότητα. Ο λαός θα εξαπτόταν με ψευδείς ελπίδες, τις οποίες η αφήγηση του θαυμαστού αυτού γεγονότος θα έκανε εντονότερες και θερμότερες (γ).

(2) Αλλά η μυστικότητα εδώ επιβαλλόταν για ορισμένο χρονικό διάστημα, μέχρις ότου ο υιός του ανθρώπου αναστηθεί (σ). Μετά την ανάσταση, όταν ο θάνατός του θα επέβαλλε τέρμα στις ψευδείς προσδοκίες και ελπίδες και η ανάσταση θα είχε δείξει ολοφάνερα την αληθινή του δόξα, αφηγήσεις για την επίγεια δόξα και δύναμή του θα συντελούσαν στην σχετικά με αυτόν αληθινή πίστη (γ).

Μαρκ.9,10. καὶ τὸν λόγον ἐκράτησαν[(1)], πρὸς ἑαυτοὺς[(2)] συζητοῦντες τί ἐστι τὸ ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι[(3)].

Μετάφραση: *Και πράγματι κράτησαν μυστικό το λόγο για τη Μεταμόρφωση. Συζητούσαν όμως μεταξύ τους τί σημασία έχει το να αναστηθεί από τους νεκρούς ο*

Χριστός, αφού αυτός ως Μεσσίας ήταν ανώτερος από ανθρώπους που δεν γνώρισαν θάνατο, όπως ο Ενώχ και ο Ηλίας, και συνεπώς ούτε αυτός θα έπρεπε να πεθάνει.

(1) Μάλλον «τον λόγο κράτησαν, τον σχετικό με την μεταμόρφωση» (Ζ). Τήρησαν την απαγόρευση του διδασκάλου (σ). Το κράτησαν με την έννοια της υπακοής (γ).

Ή, λιγότερη πιθανή ερμηνεία «τον λόγο, για το ότι θα αναστηθεί αυτός από τους νεκρούς» (Ζ).

(2) Όχι «κράτησαν στους εαυτούς τους χωρίς να το πουν αυτό σε κανέναν άλλον» (Ζ), αλλά «τα συζητούσαν μεταξύ τους»= τα συζητούσαν ιδιαιτέρως μεταξύ τους (γ,δ).

(3) «Διότι δεν ήξεραν ακόμη, λέει, ότι πρέπει αυτός να αναστηθεί από τους νεκρούς» (Θφ).

Δεν γνώριζαν τι έννοια είχε το ότι θα αναστηθεί από τους νεκρούς σε σχέση με τον Ιησού, αφού η εκ νεκρών ανάσταση προϋπέθετε και θάνατο του Ιησού (γ). Αυτοί όμως πίστευαν ότι ο Μεσσίας δεν ήταν καθόλου κατώτερος του Ενώχ και του Ηλία (οι οποίοι δεν πέθαναν) και συνεπώς δεν ήταν δυνατόν να υπόκειται σε θάνατο (δ).

Μαρκ.9,11. καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν[(1)] λέγοντες, ὅτι[(2)] λέγουσιν οἱ γραμματεῖς ὅτι ᾿Ηλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον.

Μετάφραση: *Τον ρωτούσαν ακόμη κι έλεγαν: Ο Ηλίας ήλθε πάνω στο βουνό, κι αφού σε χαιρέτησε, έφυγε πάλι. Γιατί λοιπόν λένε οι γραμματείς ότι πριν από την έλευση του Μεσσία πρέπει να έλθει πρώτα ο Ηλίας;*

(1) Η πίστη τους ήδη αντιμετώπιζε κάποια δυσκολία, την οποία τους γέννησε η παρουσία του Ηλία κατά την Μεταμόρφωση. Οι Γραμματείς, στηριζόμενοι στο Μαλαχία γ 1, δ 5, δίδασκαν ότι ο Ηλίας επρόκειτο να προηγηθεί από την έλευση του Μεσσία. Πώς λοιπόν τώρα δεν είχε έλθει ακόμη ο Ηλίας; (σ).

(2) Το «ότι» ή είναι αντωνυμία ελλειπτική παραλειπομένης της πρόθεσης «κατά», ή της «διά»=επειδή, διότι, και σημαίνει «για ποιο λόγο» (δ) ή, η δυσκολία στην απόδοση αυτή της πρότασης προήλθε από το ότι η ευθεία ερώτηση, η οποία έπρεπε να επακολουθήσει στο «λέγοντες», εισάγεται με την πλάγια ερώτηση: ὅτι (γ).

Μαρκ.9,12. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· Ἠλίας μὲν ἐλθὼν πρῶτον ἀποκαθιστᾷ πάντα[(1)]· καὶ πῶς γέγραπται[(2)] ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου[(3)] ἵνα πολλὰ πάθῃ καὶ ἐξουδενωθῇ[(4)];

Μετάφραση: *Κι αυτός τους αποκρίθηκε: Σύμφωνα με τις προφητείες, αφού έλθει ο Ηλίας πριν από την έλευση του Μεσσία, θα αποκαταστήσει όλες τις σχέσεις των ανθρώπων και θα τους συμφιλιώσει και μεταξύ τους και με τον Θεό. Αυτή είναι η αποστολή του Ηλία. Για τον υιό του ανθρώπου όμως τι έχει γραφεί και τι έχει προφητευθεί στις Άγιες Γραφές; Έχει προφητευθεί ότι θα πάθει πολλά και θα εξευτελισθεί.*

(1) Ο Ιησούς απαντά ότι έτσι είναι, όπως οι γραμματείς λένε. Ο Ηλίας θα ερχόταν πριν τον Μεσσία και «τα αποκαθιστά όλα», θα εγκαινιάσει δηλαδή μεγάλη ηθική ανακαίνιση στο Ισραήλ, η οποία θα προετοίμαζε την οδό του Μεσσία (σ).

(2) Η έννοια της όλης ερώτησης: Ναι, η προφητεία προείπε αληθινά για αυτό, ότι δηλαδή θα έλθει πρώτα ο Ηλίας: Αλλά μίλησε, επίσης, αληθινά και αλάνθαστα και για τον Μεσσία, ότι πρέπει να πάθει. Την πρώτη προφητεία για τον Ηλία, την γνωρίζουν καλά οι Ιουδαίοι· την σχετικά με το πάθημα όμως του Μεσσία γιατί την αγνοούν; Όπως η σχετικά με τον Ηλία, έτσι και η σχετικά με το πάθος του Μεσσία είναι πιστευτή (σ).

(3) Ίσως πιο σωστή στίξη θα ήταν το ερωτηματικό να μπει εδώ, ώστε η πρόταση που με το «ίνα» ακολουθεί, να χρησιμεύσει ως απάντηση στο ερώτημα=Πώς όμως έχει γραφτεί ότι θα γίνει, ποια δηλαδή κακά θα έλθουν στον υιό του ανθρώπου; Έχει γραφτεί ότι θα πάθει πολλά αυτός και θα εξευτελιστεί (δ).

(4) Το εξουδενώνομαι είναι λέξη αλεξανδρινή=γίνομαι και νομίζομαι ίσος με το μηδέν (ουδέν ή ουθέν), και έπειτα σημαίνει περιφρονούμαι και τέλος εκμηδενίζομαι, καταστρέφομαι, εξαφανίζομαι από το βιβλίο των ζωντανών. Με την τελευταία αυτή έννοια λέγεται και εδώ=θα θανατωθεί (δ).

Μαρκ.9,13. ἀλλὰ λέγω ὑμῖν ὅτι καὶ Ἠλίας ἐλήλυθε[(1)], καὶ ἐποίησαν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν[(2)], καθὼς γέγραπται[(3)] ἐπ᾽ αὐτόν.

Μετάφραση: *Αλλά σας λέω ότι όχι μόνο ο Μεσσίας αλλά και ο Ηλίας έχει έλθει. Ήλθε αυτός που μοιάζει σε όλα με τον Ηλία, ο προφήτης Ιωάννης ο Πρόδρομος και*

βαπτιστής. Και του έκαναν οι Ιουδαίοι όσα θέλησαν, σύμφωνα μάλιστα με τα όσα έχουν γραφεί γι' αυτόν. Έτσι και ο υιός του ανθρώπου, ο Μεσσίας, πρόκειται να πάθει από αυτούς.

(1) «Ηλία αποκαλεί ο Χριστός τον Ιωάννη, επειδή ήταν ελεγκτικός και ζηλωτής και ερημίτης» (Θφ). «Όχι επειδή ήταν ο Ηλίας, αλλά επειδή εκπλήρωνε την υπηρεσία του Ηλία» (β). Το «και» μπαίνοντας μπροστά από το Ηλίας, σημαίνει: όπως ο Μεσσίας ήλθε, έτσι ήλθε και ο Ηλίας. Το επιχείρημα που υπονοείται με τα λόγια αυτά, αν το αναπτύξουμε έχει ως εξής: Η εκπλήρωση της προφητείας σε σχέση με τον Ηλία εγγυάται και για την εκπλήρωση των προφητειών που αναφέρονται στον Μεσσία (γ). Και οι αναφερόμενες λοιπόν στο πάθος του Μεσσία προφητείες, πώς δεν θα πραγματοποιηθούν; (σ).

(2) «Τον έβαλαν δηλαδή και στη φυλακή, τον έβρισαν, τον φόνευσαν, έφεραν το κεφάλι σε πιάτο» (β). Η ψυχρή στάση των αρχηγών του Ιουδαϊσμού έδωσε την ελευθερία στον Ηρώδη να μεταχειριστεί τον Ιωάννη, όπως τον μεταχειρίστηκε (σ).

(3) Πού έχει γραφτεί, ότι ο Ηλίας θα έπασχε; Ή, αυτό μπορεί να αναφέρεται στη γενική προφητεία, που αναφέρεται στην κακοποίηση των προφητών. Αλλά επειδή εδώ πρόκειται για κάποιον που αναφέρεται προσωπικά στον νέο Ηλία, πιο πιθανό παρουσιάζεται, ότι ο Κύριος αναφέρεται στον Ηλία τον Θεσβίτη, ο οποίος καταδιώχτηκε για τη δικαιοσύνη, οπότε η συγκεκριμένη αυτή περίπτωση της κακοποίησης του Θεσβίτη, έγινε προφητεία και για τον διωγμό, ο οποίος ανέμενε τον άνδρα, ο οποίος θα ερχόταν με το πνεύμα και τη δύναμη του Ηλία (γ). Ή, ο Κύριος έχει υπ' όψιν προφητεία που εμπεριέχεται σε προφητικό βιβλίο που δεν περισώθηκε σε μας (δ).

Στίχ. 14-29. Η θεραπεία του σεληνιαζόμενου νέου.

Μαρκ.9,14. Καὶ ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθητὰς[(1)] εἶδεν ὄχλον πολὺν περὶ αὐτούς, καὶ γραμματεῖς συζητοῦντας αὐτοῖς[(2)].

Μετάφραση: *Κι όταν ήλθε κοντά στους υπόλοιπους μαθητές, είδε γύρω απ' αυτούς πολύ λαό και γραμματείς να συζητούν μαζί τους.*

(1) Δες και Ματθ. ιζ 14-20 και τις εκεί ερμην. σημειώσεις. «Μαθητές τώρα λέει τους εννέα, οι οποίοι δεν ανέβηκαν μαζί του στο βουνό» (Ζ). Έβγαλε το ρούχο της δόξας

του και ήλθε να συναντήσει την οικογένειά του και να πληροφορηθεί τα σχετικά με αυτήν. Στην αιώνια δόξα του, δεν λησμονεί ο Χριστός την εκκλησία του, αλλά παρακολουθεί αυτήν σε όλες τις περιπέτειές της.

(2) Παλαιότερη γραφή: προς αυτούς, όπου η πρόθεση «προς» υποδηλώνει την εχθρική διάθεση των γραμματέων. «Βρίσκοντας τους μαθητές μόνους, οι γραμματείς, τους τραβούσαν με τις ερωτήσεις, προσδοκώντας να τους φέρουν σε αδυναμία» (Ζ). Η αιτία της συζήτησης αυτής φαίνεται να ήταν η αδυναμία των μαθητών του που εκδηλώθηκε, να θεραπεύσουν τον δαιμονισμένο νέο, από όπου πήραν αφορμή οι γραμματείς να διατυπώσουν αμφιβολίες για τη θεραπευτική δύναμη των μαθητών (γ).

Μαρκ.9,15. καὶ εὐθέως πᾶς ὁ ὄχλος ἰδόντες αὐτὸν ἐξεθαμβήθησαν[(1)], καὶ προστρέχοντες ἠσπάζοντο[(2)] αὐτόν.

Μετάφραση: *Κι όλος ο λαός αμέσως μόλις τον είδε, απ' τη χαρά του θαμπώθηκε, κι έτρεχαν όλοι προς αυτόν να τον χαιρετήσουν.*

(1) Το ρήμα φανερώνει βαθύ και έντονο και ισχυρό θαυμασμό, την μπροστά σε κάποια θέα έκπληξη, έκσταση ή φόβο. Ο όχλος «ένιωσε θαυμασμό, ή, επειδή ήλθαν στην καίρια στιγμή, σαν να προγνώριζαν την επίθεση των γραμματέων και για αυτό γρήγορα ήλθαν για να βοηθήσουν τους μαθητές» (Ζ), ή, λιγότερο πιθανή ερμηνεία, «κάποιοι λένε, ότι και η όψη του, επειδή έγινε ωραιότερη από το φως της μεταμόρφωσης, προσείλκυσε τους όχλους» (Θφ). Η τελευταία αυτή εκδοχή είναι ασυμβίβαστη με την μυστικότητα, την οποία σε σχέση με την Μεταμόρφωσή του επέβαλε ο Κύριος στους μαθητές.

(2) «Οι άνθρωποι του όχλου, όχι, βεβαίως, οι φθονεροί γραμματείς» (Ζ), άρχισαν με χαρά να τον χαιρετούν (b) με το «χαίρε διδάσκαλε» (δ). «Επειδή ήταν απαλλαγμένοι από κάθε πάθος, ήταν κρεμασμένοι πάνω του και ποθούσαν να είναι πάντοτε μαζί του» (β).

Μαρκ.9,16. καὶ ἐπηρώτησε τοὺς γραμματεῖς[(1)]· τί συζητεῖτε πρὸς ἑαυτούς[(2)];

Μετάφραση: *Ρώτησε τότε τους γραμματείς: Τί συζητάτε μεταξύ σας;*

(1) Υπάρχει και η γραφή: «επηρώτησεν αυτούς», οπότε το «αυτούς» μπορεί να αναφέρεται και προς τους μαθητές (οπότε, τότε, και το ακόλουθο «εαυτούς» δικαιολογείται πλήρως)· ή, και προς τα πλήθη. Ρώτησε τους γραμματείς, αλλά «κανείς από εκείνους δεν τόλμησε να απαντήσει» (Ζ). Πιθανώς οι γραμματείς με αφορμή την αδυναμία των μαθητών να θεραπεύσουν τον δαιμονισμένο νέο, επέκριναν και την θαυματουργική δύναμη του διδασκάλου και επωφελούμενοι από την απουσία του, εκφράζονταν με περίσσεια πικρία εναντίον του. Τώρα, όμως, από την παρουσία του κυριεύτηκαν από σύγχυση και απέφυγαν κάθε απάντηση. Αλλά ούτε και οι μαθητές απάντησαν. Αφού ενισχύθηκαν από την παρουσία του, άφησαν το όλο ζήτημα να λυθεί από αυτόν.

(2) Ίσως πιο σωστή γραφή: προς αυτούς.

Μαρκ.9,17. καὶ ἀποκριθεὶς εἷς[(1)] ἐκ τοῦ ὄχλου εἶπε· διδάσκαλε, ἤνεγκα τὸν υἱόν μου πρός σε, ἔχοντα πνεῦμα ἄλαλον[(2)].

Μετάφραση: *Τότε ένας μέσα απ' το πλήθος του αποκρίθηκε: Διδάσκαλε, σου έφερα τον γιο μου που έχει καταληφθεί από δαιμονικό πνεύμα, που του πήρε κα τη λαλιά.*

(1) Δεν ταυτίζεται η λέξη με την αόριστη αντωνυμία «τις» (κάποιος), αλλά αναφέρεται στον αριθμό (γ). Είναι και τώρα μετά την Μεταμόρφωσή του ευκολοπλησίαστος ο διδάσκαλος, όπως και πριν από αυτήν. Με μεγάλη οικειότητα δέχτηκε αυτόν το πλήθος και εκείνος δεν δείχτηκε αγέρωχος προς αυτό. Χωρίς κάποια δυσκολία, χωρίς να κρατιέται από τον Ιησού σε απόσταση, πλησιάζει αυτόν και ο δυστυχής πατέρας και μιλά σε αυτόν, με όση και προηγουμένως ελευθερία και θάρρος τον επικαλούνταν αυτοί που ζητούσαν τη βοήθειά του.

(2) Μπορούσε να κραυγάσει (Λουκ. θ 39) αλλά δεν μπορούσε να αρθρώσει λέξεις (σ). «Ονόμασε το πνεύμα άλαλο, διότι κρατούσε τη λαλιά του γιου του. Όχι, όμως, μόνο αυτήν, αλλά και την ακοή του, όπως θα αναφερθεί στη συνέχεια» (Ζ). Ο ασθενής νέος δεν ήταν σε θέση να απευθύνει την ικεσία αυτοπροσώπως. Αντί για εκείνον, την απευθύνει ο πατέρας του. Οι γονείς ας προσεύχονται για τα παιδιά τους όχι μόνο όταν αυτά κατέχονται από κάποια συνηθισμένη ασθένεια, αλλά προ παντός και κατ' εξοχήν όταν ο σατανάς έχει κυριεύσει το εσωτερικό τους και δεν θέλουν αυτά να προσευχηθούν.

Μαρκ.9,18. καὶ ὅπου ἂν αὐτὸν καταλάβῃ, ῥήσσει[(1)] αὐτόν, καὶ ἀφρίζει καὶ τρίζει τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ, καὶ ξηραίνεται[(2)]· καὶ εἶπον τοῖς μαθηταῖς σου ἵνα αὐτὸ ἐκβάλωσι, καὶ οὐκ ἴσχυσαν[(3)].

Μετάφραση: *Και σ' όποιο μέρος τον πιάσει, τον ρίχνει κάτω, κι αφρίζει και τρίζει τα δόντια του και μένει ξερός κι αναίσθητος. Είπα στους μαθητές σου να το βγάλουν, αλλά δεν μπόρεσαν.*

(1) «Αντί να πει: τον ρίχνει κάτω στη γη» (Ζ), ρήγνυσι, τον ρίχνει κάτω· αντιστοιχεί με το σπαράσσει του Λουκά (δ).

(2) «Με την έννοια του: χάνει τις αισθήσεις του» (Ζ).

(3) «Κατηγορεί τους μαθητές ως άπιστος οπωσδήποτε» (Θφ). Ο Κύριος είχε επιτρέψει μέσα σε τόσες άλλες εκδιώξεις δαιμονίων και θεραπείες των μαθητών του, να σημειωθεί και η εδώ αδυναμία τους, για να τους κρατά σε ταπεινοφροσύνη και άμεση εξάρτηση από αυτόν, έτσι ώστε να μην λησμονούν, ότι χωρίς αυτόν δεν θα μπορούσαν να κάνουν τίποτα. Υπάρχουν κάποιες ειδικές χάρες και δωρεές, των οποίων την παροχή ο Χριστός επιφυλάσσει στον εαυτό του. Και μερικές φορές κρατά την δεξαμενή κενή, για να μας οδηγήσει προς τον εαυτό του, ο οποίος είναι η ανεξάντλητη πηγή. Αλλά η αδυναμία των οργάνων του δεν εμποδίζει την ενέργεια της χάρης του.

Μαρκ.9,19. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ[(1)] λέγει· ὦ γενεὰ ἄπιστος, ἕως πότε πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι[(2)]; ἕως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν[(3)]; φέρετε αὐτὸν πρός με[(4)]. καὶ ἤνεγκαν αὐτὸν πρὸς αὐτόν.

Μετάφραση: *Τότε ο Ιησούς του αποκρίθηκε: Ώ γενεά που τόσα θαύματα είδες και είσαι ακόμη άπιστη! Έως πότε θα είμαι μαζί σας; Έως πότε θα σας ανέχομαι; Φέρτε τον μου εδώ. Και τον έφεραν κοντά του.*

(1) Απευθύνεται προς τον πατέρα «γυρίζοντας σε εκείνον την κατηγορία, λέγοντας σχεδόν το εξής, ότι δηλαδή, επειδή εσύ είσαι άπιστος, έγινες αιτία, τού να μην θεραπευτεί ο γιος σου» (Θφ). Υπάρχει και η γραφή: αυτοίς=αναφέρεται μάλλον προς τον πατέρα και την σύγχρονη γενιά, που εκπροσωπείται τώρα από τους όχλους που τον κυκλώνουν. «Δεν το λέει αυτό μόνο προς τον πατέρα, αλλά κάνει κοινό τον λόγο,

σαν ακριβώς να ελέγχει για απιστία όλους γενικώς τους Ιουδαίους. Διότι ήταν λογικό πολλοί από τους παρόντες να σκανδαλιστούν [με την αδυναμία των μαθητών]» (Θφ).

(2) Ήταν, βεβαίως, αυτό και μομφή εναντίον των γραμματέων που ελλόχευαν, οι οποίοι κατά την απουσία του είχαν εκδηλωθεί τόσο πικροί. Δεν ακούστηκε ποτέ να παραπονιέται: Έως πότε θα είμαι στην ταπεινή αυτήν κατάσταση και έως πότε θα υποφέρω αυτά; Το παράπονό του είναι: Έως πότε θα είμαι ανάμεσα στην άπιστη αυτή γενιά;

(3) Οι ερωτήσεις αυτές εκδηλώνουν θλίψη για το ότι ο Ισραήλ είναι απροετοίμαστος και ανεπίδεκτος να πιστέψει· φανερώνουν συγχρόνως ότι ο Κύριος με κάποια μελαγχολία διαπιστώνει ότι το έργο του μεταξύ της γενιάς εκείνης είχε τόσο μικρή πνευματική επίδραση (σ). Είναι ερωτήματα προσώπου που αισθάνεται, ότι το περιβάλλον του, έγινε σχεδόν ανυπόφορο και διερωτάται έως πότε η κατάσταση αυτή θα διαρκέσει (γ).

(4) Παρόλο που η γενιά είχε γίνει ανυπόφορη για την απιστία της, από την οποία δεν ήταν απαλλαγμένος και ο ίδιος ο πατέρας του παιδιού, παρ' όλα αυτά ο Κύριος προνοεί για το παιδί. Και μέσα στην οργή του ο Χριστός δεν παύει να είναι συμπαθής· και μέσα στη μεγαλύτερη δυσαρέσκειά του δεν αποκλείει από εμάς τα σπλάχνα των οικτιρμών του. Και όταν όχι αμέσως από την αρχή καταφεύγουμε σε αυτόν, αλλά από ανάγκη, μη μπορώντας πουθενά αλλού να βρούμε βοήθεια, ζητούμε καταφύγιο σε αυτόν, μας δέχεται και μπορούμε να είμαστε βέβαιοι, ότι με πλήρη αγαθότητα και δύναμη θα μας βοηθήσει.

Μαρκ.9,20. καὶ ἰδὼν[(1)] αὐτὸν εὐθέως τὸ πνεῦμα ἐσπάραξεν[(2)] αὐτόν, καὶ πεσὼν ἐπὶ τῆς γῆς ἐκυλίετο ἀφρίζων[(3)].

Μετάφραση: *Κι όταν το πονηρό πνεύμα είδε τον Ιησού, αμέσως τάραξε με σπασμούς τον νέο, ο οποίος, αφού έπεσε κάτω στη γη, κυλιόταν κι έβγαζε αφρούς απ' το στόμα του.*

(1) Άλλοι διαβάζουν «ιδόν», το οποίο πρέπει να αναφερθεί στο πνεύμα. Ιδών όμως είναι η πιο σωστή γραφή, δηλαδή ιδών (αφού είδε) το παιδί αυτόν, δηλαδή τον Ιησού (b). Αφού το ακόλουθο εσπάραξεν αναφέρεται στο πνεύμα και ο σπαραγμός προκλήθηκε από την πράξη που δηλώνεται από την μετοχή (ιδών), το πνεύμα λοιπόν είδε τον Ιησού. Τον είδε όμως μέσω των ματιών του παιδιού και για αυτό μπαίνει η

μετοχή σε γένος αρσενικό. Σε όλες αυτές τις αφηγήσεις άνθρωπος και πονηρό πνεύμα συναναμιγνύονται. Και οι μεν εξωτερικές πράξεις ανήκουν στον άνθρωπο, ενώ το πνεύμα που μιλά άλλοτε μεν είναι αυτό του ανθρώπου και άλλοτε αυτό το ίδιο το πονηρό πνεύμα (γ).

(2) Μάλλον έχει την έννοια του σπασμωδικά ταράσσω. Ο σατανάς φρύαξε και κυριεύτηκε από λύσσα «έχοντας θυμό μεγάλο, γνωρίζοντας ότι έχει λίγο καιρό» (Αποκ. ιβ 12) και εντός ολίγου θα εκδιωχτεί.

(3) «Επέτρεψε να πάθει αυτός αυτά, για να δουν οι παρόντες, από ποια κακή επίδραση πρόκειται να απαλλαχτεί, και με σκοπό, αφού καταλάβει ο πατέρας, ότι θορυβείται το δαιμόνιο βλέποντας τον Χριστό, να οδηγηθεί να πιστέψει στη δύναμή του» (Ζ).

Μαρκ.9,21. καὶ ἐπηρώτησε τὸν πατέρα αὐτοῦ· πόσος χρόνος ἐστὶν ὡς[(1)] τοῦτο γέγονεν αὐτῷ; ὁ δὲ εἶπε· παιδιόθεν[(2)].

Μετάφραση: *Τότε ρώτησε ο Κύριος τον πατέρα του παιδιού. Πόσος καιρός είναι από τότε που του συμβαίνει αυτό; Κι εκείνος του απάντησε: Από μικρό παιδί.*

(1) =αφότου, ή από το χρόνο που (δ).

(2) Το σημείο αυτό του διαλόγου με τον πατέρα διασώθηκε από μόνο τον Μάρκο σύμφωνα με τη συνήθειά του να παρουσιάζει πλήρη την αφήγηση, με πολλές λεπτομέρειές της. Αιτία, για την οποία ρωτά αυτά ο Ιησούς, είναι το γενικό ενδιαφέρον, το οποίο σε τέτοιες περιστάσεις διεγείρεται σε πρόσωπα που έχουν καρδιά συμπαθητική και ευαίσθητη (γ). Ή, ο Σωτήρας ρωτά τον πατέρα όχι επειδή αγνοούσε, αλλά έτσι ώστε με την απάντηση του πατέρα να γίνει σε όλους ολοφάνερη η φοβερή κατάσταση του ασθενούς (δ).

Μαρκ.9,22. καὶ πολλάκις αὐτὸν καὶ εἰς πῦρ ἔβαλε καὶ εἰς ὕδατα, ἵνα ἀπολέσῃ αὐτόν[(1)]· ἀλλ᾽ εἴ τι δύνασαι[(2)], βοήθησον ἡμῖν σπλαγχνισθεὶς ἐφ᾽ ἡμᾶς.

Μετάφραση: *Πολλές φορές μάλιστα τον έριξε και στη φωτιά και στα νερά για να του πάρει τη ζωή. Αλλά εάν μπορείς να κάνεις κάτι, λυπήσου μας και βοήθησέ μας.*

(1) «Θα τον είχε φονεύσει από παλιά, αν δεν αναχαιτιζόταν από το Θεό» (Ζ).

(2) «Βλέπεις πως δεν είχε πίστη χωρίς δισταγμό» (Ζ). Υπάρχει και η γραφή: Αλλ' εἴ τι δύνη. Το εἴ τι δύνασαι σημαίνει, εάν έχεις δύναμη να μας βοηθήσεις. Ο δυστυχής πατέρας είχε κλονιστεί και από την αδυναμία των μαθητών. Έτσι του Χριστού η τιμή μειώνεται από τις δυσκολίες και αστάθειες ημών των μαθητών του. Και λόγω των ελλείψεων των διακόνων και λειτουργών του συκοφαντείται η δύναμη του ευαγγελίου του και της χάρης του.

Μαρκ.9,23. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ τὸ εἰ δύνασαι[(1)] πιστεῦσαι, πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι[(2)].

Μετάφραση: *Ο Ιησούς τότε του είπε το εξής: Εσύ εάν μπορείς να πιστέψεις, όλα είναι δυνατά σ' εκείνον που πιστεύει.*

(1) Υπάρχει και η γραφή: Το εἴ δύνη, πάντα δυνατά… Ο Ιησούς επαναλαμβάνει τις λέξεις του πατέρα, για να επιστήσει την προσοχή σε αυτές και στην αμφιβολία την οποία εκφράζουν και η οποία αποτελεί εμπόδιο για εκπλήρωση του αιτήματος. Το άρθρο «το» που μπαίνει μπροστά, δίνει έμφαση στα λόγια που ακολουθούν σε αυτό (γ).

(2) «Η απόδειξη της δύναμης από τον Σωτήρα, έγινε με την πρέπουσα πραότητα… Διότι δεν είπε, σε μένα είναι όλα δυνατά… αλλά σε αυτόν που πιστεύει, λέει» (β). «Όχι στη δική του δύναμη, αλλά στην πίστη εκείνου αναθέτει την θεραπεία, λέγοντας «όλα είναι δυνατά σε αυτόν που πιστεύει»» (Θφ), «από τη μία, προτρέποντάς τον στην πίστη και, από την άλλη, μετριοφρονώντας ο ίδιος» (Ζ). Απέναντι στην απιστία του πατέρα αντιθέτει την παντοδυναμία της πίστης, η οποία θέτει στη διάθεση του ανθρώπου την θεία δύναμη (γ). Το «πάντα» μπαίνει σε αντίθεση με το «ει τι» (b). Αξιόλογη και η επόμενη: «Επειδή αυτός δεν ανέφερε τίποτα αντάξιο της δύναμης του Χριστού, λέγοντας «Αν μπορείς, βοήθησέ με», δες πως το διορθώνει αυτό, ότι δεν ειπώθηκε όπως έπρεπε… Αυτό, λοιπόν, που λέει, σημαίνει το εξής· Υπάρχει σε μένα τόσο μεγάλη αφθονία δύναμης, ώστε να μπορώ να κάνω και άλλους να ενεργούν τέτοια θαύματα. Επομένως, αν πιστεύεις όπως πρέπει, και εσύ ο ίδιος μπορείς να θεραπεύσεις και αυτόν και άλλους πολλούς» (Χ).

Μαρκ.9,24. καὶ εὐθέως κράξας ὁ πατὴρ τοῦ παιδίου μετὰ δακρύων ἔλεγε· πιστεύω, κύριε· βοήθει μου τῇ ἀπιστίᾳ[(1)].

Μετάφραση: *Κι αμέσως φώναξε δυνατά ο πατέρας του παιδιού με δάκρυα και είπε: Πιστεύω, Κύριε, ότι έχεις τη δύναμη να με βοηθήσεις. Βοήθησέ με ν' απαλλαγώ απ' την ολιγοπιστία μου και αναπλήρωσε εσύ την έλλειψη της πίστεώς μου.*

(1) «Την μέχρι τώρα» απιστία μου (Ζ). Αισθάνεται ότι η βοήθεια, η σε αυτήν την περίπτωση αναγκαία, πρέπει να γίνει στον εαυτό του (σ). Βοήθησέ με απομακρύνοντας την απιστία μου. «Αν πίστεψε όταν έλεγε «Πιστεύω», πώς πάλι λέει «Βοήθησέ με στην απιστία μου»; Έχει διάφορα στάδια η πίστη. Η μία είναι η εισαγωγική και η άλλη η τέλεια. Όταν άρχισε, λοιπόν, να πιστεύει, παρακαλούσε τον Σωτήρα με την δύναμή του να προσθέσει αυτό που έλειπε. Έτσι και οι μαθητές έλεγαν στον Σωτήρα, Πρόσθεσέ μας πίστη» (β). Και εκείνοι, οι οποίοι με τη χάρη του Θεού μπορούν να πουν Πιστεύω, Κύριε, έχουν λόγους να παραπονιούνται για την απιστία τους. Διότι δεν μπορούν αμέσως να προσαρμοστούν τελείως με το περιεχόμενο της πίστης, ούτε να συμμορφωθούν πλήρως με τα λόγια του Χριστού και να εξαρτηθούν εξ' ολοκλήρου από αυτόν. Αυτοί που παραπονιούνται για την απιστία τους, ας προσβλέπουν προς τον Ιησού ζητώντας η χάρη του να τους βοηθήσει. Βοήθησέ με Κύριε στην απιστία μου· βοήθησέ με, για να συγχωρεθώ για αυτήν· βοήθησέ με, με δύναμη εναντίον της· βοήθησέ με για κάθε έλλειψη και ασθένεια της πίστης μου, για να τελειοποιηθώ σε αυτήν. Ή, διαφορετικά, βοήθησέ με, θεραπεύοντας τον γιο μου, παρόλο που εγώ δεν έχω πίστη επαρκή (b). Η πρώτη ερμηνεία είναι πιο πιθανή.

Μαρκ.9,25. ἰδὼν[(1)] δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐπισυντρέχει[(2)] ὄχλος[(3)], ἐπετίμησε τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ λέγων αὐτῷ· τὸ πνεῦμα τὸ ἄλαλον καὶ κωφόν, ἐγώ[(4)] σοι ἐπιτάσσω[(5)], ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ καὶ μηκέτι εἰσέλθῃς[(6)] εἰς αὐτόν.

Μετάφραση: *Όταν λοιπόν είδε ο Ιησούς ότι έτρεχε εκεί και μαζευόταν πολύς λαός, πρόσταξε αυστηρά το ακάθαρτο δαιμονικό πνεύμα και του είπε: Πνεύμα άλαλο και κουφό, εγώ σε διατάζω, βγες απ' αυτόν και μην ξαναμπείς ποτέ πια μέσα του.*

(1) Χρονική μάλλον μετοχή παρά αιτιολογική.

(2) Η πρόθεση «επί» στο ρήμα=μαζί με το ήδη υπάρχον, τρέχει μαζί και άλλο πλήθος.

(3) Το άναρθρο «όχλος» συμβιβάζεται περισσότερο με την έννοια του επισυντρέχει. «Διότι δεν ήθελε να θεραπεύει μπροστά στον όχλο σαν… να κάνει

επίδειξη» (Θφ), και επισπεύδει την θεραπεία «για να μην χειροκροτηθεί από περισσότερους» (Ζ).

(4) Εγώ ο Κύριος (σ). Εγώ σε αντίθεση με τους μαθητές, οι οποίοι δεν μπόρεσαν να βγάλουν το δαιμόνιο. Οι μαθητές λένε στο στίχο 28, εμείς δεν μπορέσαμε. Αυτό δείχνει την μεγάλη δύναμη του Κυρίου (b).

(5) «Εγώ σε διατάζω, εγώ που με ξέρεις» (Ζ). «Δεν είπε ο Δεσπότης: «σου παραγγέλλω» σε σένα το άλαλο και κουφό δαιμόνιο, αλλά είπε: εγώ «σε διατάζω». Το παράγγελμα ανήκει στον Παύλο (Πράξ. ιστ 17)· ενώ το να διατάζει, ανήκει στον εξουσιαστή. Υπάκουσε ο δαίμονας, διότι αναγνώρισε την εξουσία» (Σγ). Οι νίκες του Χριστού εναντίον του σατανά συντελούνται με τη δύναμη του λόγου του, «του σπαθιού που βγήκε από το στόμα του» (Αποκ. ιθ 21). Ο σατανάς δεν μπορεί να σταθεί μπροστά στην επιτίμηση του Χριστού, οσοδήποτε μακροχρόνια και αν είναι η κατοχή του. Είναι μεγάλη παρηγοριά και ενίσχυση και θάρρος για εκείνους, οι οποίοι παλεύουν με τις αρχές και τις εξουσίες (του σκότους), το ότι ο Χριστός «αφαίρεσε τη δύναμη που είχαν και τις διαπόμπευσε, σέρνοντάς τες νικημένες στο θρίαμβο του σταυρού του Χριστού» (Κολ. β 15). Το λιοντάρι της φυλής του Ιούδα, τρομάζει το λιοντάρι που ωρύεται για να μας καταπιεί.

(6) Και ουδέποτε πλέον στη ζωή του, να μπεις σε αυτόν (δ). Το πνεύμα θα επιθυμούσε να μπει και πάλι σε αυτόν (b).

Μαρκ.9,26. καὶ κράξαν καὶ πολλὰ σπαράξαν[(1)] αὐτὸν ἐξῆλθε, καὶ ἐγένετο ὡσεὶ νεκρός, ὥστε πολλοὺς λέγειν ὅτι ἀπέθανεν.

Μετάφραση: *Τότε το πονηρό πνεύμα, αφού κραύγασε δυνατά και συντάραξε το παιδί, βγήκε. Κι έγινε σαν νεκρός ο νέος, ώστε πολλοί να λένε ότι πέθανε.*

(1) Παλαιότερη γραφή: κράξας… και σπαράξας, δηλαδή ο δαίμονας. Έκραξε, παρόλο που θα προτιμούσε να παραμείνει άλαλο (b). «Έκραξε, δείχνοντας ότι βίαια διώχνεται» (Ζ). Ο δαίμονας προτού να βγει έδωσε σε αυτόν το ισχυρότερο σπάραγμα που μπορούσε, ώστε ο νέος έγινε αναίσθητος σαν νεκρός (δ).

Μαρκ.9,27. ὁ δὲ Ἰησοῦς κρατήσας αὐτὸν[(1)] τῆς χειρὸς ἤγειρεν αὐτόν, καὶ ἀνέστη.

Μετάφραση: *Ο Ιησούς όμως τον έπιασε απ' το χέρι και τον σήκωσε· κι εκείνος στάθηκε όρθιος.*

(1) Νέο τμήμα του θαύματος (b). Με το θείο άγγιγμα μετέδωσε σε αυτόν αίσθηση και δύναμη, ώστε σηκώθηκε υγιής σε όλα (δ). Κράτησε αυτόν από το χέρι, όπως έκανε στις δύο προηγούμενες περιπτώσεις, της θεραπείας δηλαδή της πεθεράς του Πέτρου (α 31) και της ανάστασης της κόρης του Ιαείρου (ε 41) (σ).

Μαρκ.9,28. Καὶ εἰσελθόντα αὐτὸν εἰς οἶκον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπηρώτων αὐτὸν κατ᾽ ἰδίαν, ὅτι[(1)] ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν[(2)] ἐκβαλεῖν αὐτό.

Μετάφραση: *Όταν κατόπιν ο Κύριος μπήκε σε κάποιο σπίτι, τον ρωτούσαν ιδιαιτέρως οι μαθητές του: Γιατί εμείς δεν μπορέσαμε να βγάλουμε το πονηρό πνεύμα;*

(1) Δες στίχο 11. «Το «ότι» λέγεται με την έννοια του «γιατί»» (Ζ). «Φοβήθηκαν οι μαθητές, μήπως έχασαν την χάρη, την οποία τους έδωσε ο Κύριος και για αυτό δεν μπόρεσαν να βγάλουν τον δαίμονα» (Θφ).

(2) Αφού έδωσε σε αυτούς την εξουσία εναντίον των ακαθάρτων πνευμάτων.

Μαρκ.9,29. καὶ εἶπεν αὐτοῖς· τοῦτο τὸ γένος[(1)] ἐν οὐδενὶ[(2)] δύναται ἐξελθεῖν εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ[(3)].

Μετάφραση: *Κι εκείνος τους απάντησε: Αυτό το είδος του δαιμονίου δεν βγαίνει με τίποτε άλλο παρά με προσευχή που συνοδεύεται με νηστεία, ώστε η προσευχή να γίνεται με διάνοια όσο το δυνατόν ελαφρότερη και περισσότερο προσηλωμένη στον Θεό.*

(1) Το γένος των δαιμόνων· τέτοιες βαριές περιπτώσεις δαιμονοληψίας (σ). Παρόλο που οι εχθροί, με τους οποίους παλεύουμε, είναι όλες αρχές και εξουσίες και δυνάμεις, παρ' όλα αυτά, μερικές από αυτές είναι ισχυρότερες από τις άλλες και η δύναμή τους δυσκολότερα συντρίβεται. Εδώ το ότι από μικρή ηλικία είχε κυριεύσει ο σατανάς τον οργανισμό του παιδιού, είχε ενισχύσει το ενδιαφέρον του πονηρού πνεύματος να μονιμοποιηθεί σε αυτό και παρέμενε μέσα του με πείσμα. Όταν αμαρτωλά πάθη ριζωθούν μέσα μας με μακρά συνήθεια, γίνονται, όπως και τα χρόνια νοσήματα, δυσκολοθεράπευτα.

(2) «Με κανέναν άλλον τρόπο» (Ζ).

(3) «Πρέπει, όχι να νηστεύουμε μόνο, αλλά και να προσευχόμαστε· ούτε μόνο να προσευχόμαστε, αλλά και να νηστεύουμε. Διότι έτσι τελείται η αληθινή προσευχή, εάν είναι συνδεδεμένη και με τη νηστεία. Όταν δεν βαρύνεται αυτός που προσεύχεται από το φούσκωμα από τα φαγητά, αλλά είναι ανάλαφρος και χωρίς βάρος» (Θφ). Η νηστεία ενισχύει την προσευχή. Αποτελεί απόδειξη και δείγμα ταπείνωσης, αναγκαίας στην προσευχή, και είναι μέσο απονέκρωσης κάποιων κακών συνηθειών και προετοιμάζει το σώμα κατάλληλα να υπηρετήσει την ψυχή στην προσευχή και να μην γίνει εμπόδιο σε αυτήν όταν προσεύχεται. Κάποιοι από τους μεγαλογράμματους κώδικες παραλείπουν το «καὶ νηστείᾳ». Σύμφωνα με τον Ματθαίο ο Κύριος είπε απαντώντας στους μαθητές: «λόγω της απιστίας σας». Η προσευχή αποτελεί όρο απαραίτητο της συνηθισμένης προπαρασκευής για ενδυνάμωση της πίστης, η οποία θέτει σε ζωντανή προσωπική σχέση και κοινωνία με το Θεό, ο οποίος είναι ο πραγματικός δραστικός εργάτης, που κρύβεται και ενεργεί αόρατα μέσω των δούλων του (σ). Η συναίσθηση, ότι ο Θεός έχει κάθε πνευματική και υπερφυσική δύναμη για διενέργεια του θαύματος, πρέπει να προϋπάρχει σταθερή και αδίστακτη. Η δύναμη η θαυματουργική δεν είναι υποκειμενική και δεν παραμένει ως ιδιότητα μόνιμη εκείνων, οι οποίοι κάνουν το θαύμα. Το όργανα της θαυματουργίας μόνη δύναμη έχουν, να κινήσουν το Θεό να θαυματουργήσει (γ). Η δύναμή τους όμως αυτή προέρχεται από την προσευχή, που πηγάζει από πίστη θερμή. Οι μαθητές είχαν πεποίθηση στην αποστολή και εξουσία, την οποία πήραν από τον Κύριο και πολύ λίγο σκέφτονταν τους ηθικούς αυτούς όρους της πίστης και της προσευχής, από τις οποίες εξαρτιόταν η δραστικότητα της εξουσίας τους (σ).

Στίχ. 30-32. Ο Ιησούς προλέγει για δεύτερη φορά το Πάθος του.

Πρβλ. Ματθ. ιζ 22, 23 καὶ τὰς ἐκεῖ ἑρμηνευτικὲς σημειώσεις.

Μαρκ.9,30. Καὶ ἐκεῖθεν[(1)] ἐξελθόντες παρεπορεύοντο[(2)] διὰ τῆς Γαλιλαίας[(3)], καὶ οὐκ ἤθελεν ἵνα τις γνῷ[(4)]·

Μετάφραση: *Κι αφού βγήκαν από εκεί, προχωρούσαν αθόρυβα διασχίζοντας τη Γαλιλαία, ακολουθώντας τη δυτική όχθη του Ιορδάνου. Και δεν ήθελε να μάθει κανείς ότι περνούσαν από εκεί.*

(1) Δες Ματθ. ιζ 22,23 και τις εκεί ερμην. σημειώσεις. Από το μέρος όπου έγινε η θεραπεία του δαιμονισμένου παιδιού (δ) δηλαδή από τα περίχωρα της Καισάρειας του Φιλίππου (γ), κοντά στο όρος Ερμών (σ).

(2) Πορεύονταν όχι διαμέσου των πόλεων, αλλά περνούσαν έξω από αυτές (b).

(3) Από τη δυτική όχθη του Ιορδάνη (σ).

(4) «Γιατί δεν ήθελε; Το φανερώνει αυτό που ακολουθεί· για να μην μάθει κανείς άλλος, για αυτά για τα οποία τότε συζητούσε» (Ζ). Συνεχιζόταν δηλαδή η τακτική, που εφαρμόστηκε από αυτόν από την αναχώρησή του στην Τύρο και την Σιδώνα (Μάρκ. ζ 24). Από τον χρόνο εκείνον έμενε σε ξένες τελείως περιοχές συνοδευόμενος από μόνους τους μαθητές του και προετοιμάζοντας αυτούς για το πάθος του που πλησίαζε (γ). Όχι άστοχη και η επόμενη παρατήρηση: Είχε ενεργήσει μάταια πολλά θαύματα ανάμεσά τους και είχαν ευεργετηθεί από αυτόν χωρίς να ανταποδώσουν τους αναμενόμενους καρπούς και τώρα που πλησίαζε το πάθος, έπρεπε να προετοιμάσει τους μαθητές για αυτό.

Μαρκ.9,31. ἐδίδασκε[(1)] γὰρ[(2)] τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται[(3)] εἰς χεῖρας ἀνθρώπων[(4)], καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ ἀποκτανθεὶς[(5)] τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται[(6)].

Μετάφραση: *Διότι ήθελε να μένει μόνος του μαζί με τους μαθητές του, τους οποίους συστηματικά πλέον δίδασκε και τους έλεγε ότι ο υιός του ανθρώπου, ο Μεσσίας, θα παραδοθεί μετά από λίγο στα χέρια ανθρώπων, κι αυτοί θα τον θανατώσουν. Κι αφού πεθάνει, την τρίτη ημέρα από το θάνατό του θα αναστηθεί.*

(1) Δίδασκε όχι με λίγα λόγια, αυτά που θα μπορούσαν γρήγορα να λεχθούν, αλλά δίδασκε σύμφωνα με καθορισμένο σχέδιο (b). Η διδασκαλία αυτή και εκπαίδευση των 12 αποτελούσε τότε το κύριο έργο του (σ). Επανειλημμένως και στη συνέχεια και προηγουμένως και τώρα μιλά για το πάθος του στους μαθητές. Υπάρχουν μερικές αλήθειες, για τις οποίες ο Θεός και μία φορά και δύο και επανειλημμένως μιλά προς τον άνθρωπο, και όμως αυτός δεν τις κατανοεί ούτε τις κάνει κτήμα του.

(2) Αιτιολογεί το γιατί δεν ήθελε «να μάθει κάποιος». Τα λόγια του για το πάθος του ως Μεσσία, δεν ήταν ακόμη καιρός να ακούσουν και άλλοι εκτός από τους μαθητές (b).

(3) Ο ενεστώτας χρησιμοποιείται για να δηλώσει αυτό που αναπόφευκτα μετά από λίγο θα γίνει (δ). Προγνώριζε τέλεια αυτά που του έρχονταν. Και όμως ανέλαβε το έργο της απολύτρωσής μας. Η σαφής αυτή πρόγνωση αποτελούσε ένα είδος προπαθήματος για τον Ιησού, του οποίου η ψυχή είχε ταραχτεί επανειλημμένως από την πρόβλεψη του πάθους. Εάν δεν είχε τόση αγάπη προς εμάς, πώς ήταν δυνατόν να αναλάβει τέτοιο έργο;

(4) Εάν παραδινόταν σε χέρια δαιμόνων και τον φόνευαν, δεν θα ήταν αυτό παράδοξο. Αλλά ότι άνθρωποι, τους οποίους ευεργέτησε και όφειλαν να τον αγαπούν, θα κακοποιούσαν έτσι τον υιό του ανθρώπου, ο οποίος ήλθε για να λυτρώσει και να σώσει αυτούς, αυτό παρουσιάζεται εξόχως θλιβερό.

(5) Η λέξη αυτή είναι γεμάτη έμφαση=και έτσι αφού φονευτεί, θα αναστηθεί (b).

(6) «Αφού είπε το λυπηρό, ότι θα τον φονεύσουν, προσθέτει στη συνέχεια και το χαρμόσυνο, ότι την τρίτη ημέρα θα αναστηθεί, για να μάθουμε ότι μετά τα λυπηρά ακολουθούν πάντα τα ευφρόσυνα, και να μην θλιβόμαστε μάταια για τα λυπηρά, αλλά να ελπίζουμε και τα καλύτερα» (Θφ).

Μαρκ.9,32. οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα[(1)], καὶ ἐφοβοῦντο αὐτὸν ἐπερωτῆσαι[(2)].

Μετάφραση: *Αυτοί όμως δεν καταλάβαιναν το λόγο αυτό για την ανάσταση και απέφευγαν να του ζητήσουν εξηγήσεις επειδή φοβούνταν μήπως ακούσουν απ' αυτόν κάτι άλλο πιο δυσάρεστο ή και επιτιμήσεις. Διότι δεν είχαν ακόμη καταλάβει αυτό για το οποίο τους είχε μιλήσει επανειλημμένα.*

(1) Δες στίχο 10, όπου λέγεται, «ότι συζητούσαν, Τι σημαίνει το να αναστηθεί από τους νεκρούς. Διότι νόμιζαν, ότι και αυτό είναι κάποια παραβολή. Διότι, πράγματι, μετά την ανάσταση άνοιξε το νου τους να καταλάβουν για τα πάντα» (Ζμ).

(2) Φοβούνταν ότι στα περαιτέρω ερωτήματα θα δίνονταν περισσότερο δυσάρεστες απαντήσεις και δεν ήθελαν να ακούσουν τα χειρότερα (γ). Ή, και διότι φοβούνταν μάλωμα εκ μέρους του διδασκάλου διότι παρουσιάζονταν τόσο αργοί στο να κατανοήσουν αλήθεια, για την οποία επανειλημμένως μίλησε σε αυτούς.

Στίχ. 33-37. Ποιός είναι ο πρώτος και ο μεγαλύτερος.

Μαρκ.9,33. Καὶ ἦλθεν εἰς Καπερναούμ[(1)]· καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ γενόμενος ἐπηρώτα αὐτούς· τί ἐν τῇ ὁδῷ πρὸς ἑαυτοὺς διελογίζεσθε[(2)];

Μετάφραση: *Και ήλθε στην Καπερναούμ. Κι όταν έφθασε στο σπίτι, τους έκανε την εξής ερώτηση: Ποιά συζήτηση και συνομιλία είχατε μεταξύ σας στο δρόμο;*

(1) Δες Ματθ. ιη 1-5 και τις εκεί ερμην. σημειώσεις. Στην Καπερναούμ άρχισε την δημόσια δράση του στη Γαλιλαία και στην Καπερναούμ, όπως φαίνεται από τα ευαγγέλια, τελειώνει αυτήν. Πρόκειται τώρα να ανέβει στα Ιεροσόλυμα, για να σταυρωθεί (σ).

(2) Προς εαυτούς διελογίζεσθε= ο ένας μαζί με τον άλλον συζητούσατε (g). Από το διάλογος ή διαλογή=συνομιλία (δ). Γνώριζε καλά τι είχαν συζητήσει στο δρόμο. Αλλά ήθελε να μάθει αυτό και από αυτούς, να εξομολογηθούν το σφάλμα τους και την ανοησία τους. Πρέπει να περιμένουμε, ότι ο Χριστός θα ζητήσει και από εμάς λόγο για τις μεταξύ μας συζητήσεις, διότι από τα λόγια μας θα δικαιωθούμε ή και θα καταδικαστούμε.

Μαρκ.9,34. οἱ δὲ ἐσιώπων[(1)]· πρὸς ἀλλήλους γὰρ διελέχθησαν ἐν τῇ ὁδῷ τίς[(2)] μείζων.

Μετάφραση: *Αυτοί όμως σιωπούσαν· διότι μεταξύ τους στο δρόμο συζήτησαν ποιός θα ήταν κοντά στο Χριστό ο μεγαλύτερος και περισσότερο διακεκριμένος. Και τώρα ντρέπονταν να το πουν αυτό στο Διδάσκαλο.*

(1) «Σιωπούσαν από ντροπή» (Ζ).

(2) Ένας από αυτούς. «Οι μαθητές, επειδή ακόμη είχαν ένα πιο ανθρώπινο φρόνημα, φιλονικούσαν μεταξύ τους για το ποιος από αυτούς είναι μεγαλύτερος και προτιμότερος στα μάτια του Χριστού» (Θφ). Ποιος όχι από χαρακτήρα και αρετή, αλλά από όνομα και εξωτερικά προσόντα. Ο Ανδρέας διότι κλήθηκε πρώτος; Ο Πέτρος, διότι ήταν ο αρχηγός του λόγου; Ο Ιούδας, διότι είχε το ταμείο;... Αλλά τίποτα άλλο δεν θα μπορούσε να αντιτίθεται περισσότερο προς τους δύο θεμελιώδεις νόμους της βασιλείας του Χριστού, την ταπείνωση και την αγάπη, μαθήματα τα οποία με το παράδειγμά του είχε διδάξει στους μαθητές ο Ιησούς, από την επιδίωξη πρωτείων και

την φιλονικία για αυτά. Είναι αξιοσημείωτο ότι ο Διδάσκαλος είχε πει πολλά λόγια για το πάθος του και μόνο ένα για την ανάσταση και την δόξα του. Και όμως οι μαθητές προσπέρασαν τα πολλά λόγια και προσκολλήθηκαν στο ένα και για αυτό και διεκδικούν τα πρωτεία στη μελλοντική αυτή δόξα. Αντί να σκεφτούν, πώς θα ενισχύονταν και θα έπαιρναν χάρη, για να πάθουν μαζί με το Χριστό, ρωτούν: Ποιος θα είναι μεγαλύτερος. Οι μη αναγεννημένοι άνθρωποι αγαπούν να ακούν και να μιλούν για προνόμια και δόξα, χωρίς να είναι διατεθειμένοι και να περάσουν μέσα από το έργο και τις θυσίες, τα οποία οδηγούν σε εκείνα. Ονειρεύονται και επιζητούν στέμματα, λησμονώντας τον ζυγό και τον σταυρό, ο οποίος είναι συνδεδεμένος με αυτά.

Μαρκ.9,35. καὶ καθίσας[(1)] ἐφώνησε τοὺς δώδεκα καὶ λέγει αὐτοῖς· εἴ τις θέλει πρῶτος εἶναι[(2)], ἔσται πάντων ἔσχατος καὶ πάντων διάκονος[(3)].

Μετάφραση: *Κι αφού κάθισε, φώναξε τους δώδεκα και τους είπε: Αν κανείς θέλει να είναι πρώτος στην τιμή, οφείλει με την ταπείνωσή του προς τους άλλους να γίνει τελευταίος απ' όλους και υπηρέτης όλων με την άσκηση της αγάπης.*

(1) Όπως ένας διδάσκαλος κάθεται, προκειμένου να διδάξει (σ).

(2) «Ο Κύριος, την μεν επιθυμία του να τιμάται κάποιος πρώτος, δεν την εμποδίζει. Διότι θέλει να επιθυμούμε τον υψηλότερο βαθμό. Δεν μας θέλει όμως να αρπάζουμε τα πρωτεία, αλλά με την ταπείνωση μάλλον να κατακτούμε το υψηλό» (Θφ).

(3) Με το σχήμα του παραδόξου εντυπώνει βαθιά στη μνήμη των μαθητών του την μεγάλη αυτή αλήθεια. Για να αναδειχτεί κάποιος πρώτος πρέπει να γίνει προηγουμένως τελευταίος και υπηρέτης όλων. Πρέπει να εξαλείψει τον εαυτό του ταπεινούμενος. Δεν απαιτείται όμως μόνο να ταπεινωθεί, αλλά και να γίνει υπηρέτης όλων. Και αυτό θα παρουσιαζόταν παράδοξο, αφού το πρωτείο σημαίνει κυριαρχία και δικαιώματα να υπηρετείται κάποιος από τους άλλους. Αλλά το να ταπεινώνεται κάποιος και να υπηρετεί τους άλλους στη βασιλεία του Θεού, όχι μόνο οδηγεί στο μεγαλείο, αλλά είναι αυτό το ίδιο μεγαλείο (γ). «Την μεν επιθυμία δεν την εμπόδισε, αλλά εισηγήθηκε την ταπεινοφροσύνη· λέει, λοιπόν, ότι με αυτόν τον τρόπο θα πετύχουν αυτό το πράγμα, αν δεν έχουν μεγάλη ιδέα για τον εαυτό τους, αλλά αν εκδηλώνουν την απλότητα των παιδιών» (β). Και ο Παύλος για αυτόν που επιθυμεί

επισκοπή, είπε ότι επιθυμεί καλό έργο, διότι πρέπει, όπως έπραττε ο Παύλος, να κοπιάζει περισσότερο από κάθε άλλον και να γίνεται δούλος και υπηρέτης όλων.

Μαρκ.9,36. καὶ λαβὼν παιδίον[(1)] ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν[(2)], καὶ ἐναγκαλισάμενος[(3)] αὐτὸ εἶπεν αὐτοῖς·

Μετάφραση: *Τότε πήρε ένα παιδί, το έστησε ανάμεσά τους, το αγκάλιασε και τους είπε:*

(1) Ό,τι προηγουμένως με λόγια δίδαξε, αυτό και πιο εποπτικά το κάνει ολοφάνερο και με παράδειγμα. Η ταπεινοφροσύνη είναι μάθημα που τόσο δύσκολα μαθαίνεται, ώστε έχουμε ανάγκη με όλα τα μέσα και τους τρόπους να διδαχτούμε αυτήν. «Έστησε, δηλαδή, παιδί στη μέση και θέλει και εμείς να γίνουμε όπως εκείνο» (Θφ). «[Να γίνουμε] Όχι απλώς παιδί, ούτε σε όλα, αλλά στην ανυπόκριτη ταπεινοφροσύνη, όπως λέει ο Παύλος, Αδελφοί, να μην γίνεστε παιδιά στο μυαλό, αλλά ως προς την κακία να γίνεστε νήπια» (β). Η χάρη που μας αναγεννά, μας μεταβάλλει σε παιδιά, όχι στο μυαλό (Α΄Κορ. ιδ 20), όχι παιδιά που εξαπατώνται εύκολα, και πηγαίνουν πέρα δώθε σε κάθε άνεμο διδασκαλίας (Εφεσ. δ 14) που δεν κάθονται στις αγορές και παίζουν (Ματθ. ια 16), αλλά που ποθούν το λογικό άδολο γάλα (Α΄Πέτρ. β 1), ρίχνουν όλη τη φροντίδα τους στον ουράνιο Πατέρα που ξέρει «ότι έχουμε ανάγκη όλα αυτά» (Ματθ. στ 32), παιδιά που ως προς την κακία είναι νήπια (Α΄Κορ. ιδ 20) και βρίσκονται κάτω από την εξουσία επιτρόπου και οικονόμου (Γαλ. δ 2) και ταπεινά σαν τα παιδιά, τα οποία δεν κρατούν σε απόσταση τους συνομίληκες ούτε κρατούν τους τύπους της τιμής, αλλά συναναστρέφεται και παίζει μαζί το παιδί του ευγενούς με το παιδί του ζητιάνου. Επιπλέον όπως τα παιδιά είναι μικρά στο σώμα και χαμηλά στο ανάστημα, έτσι και εμείς πρέπει να είμαστε χαμηλοί και ταπεινοί στις σκέψεις και τα φρονήματα για τους εαυτούς μας.

(2) Το έστησε στο μέσο όχι για να παίξουν και να χαριεντιστούν με αυτό, αλλά για να διδαχτούν μέσω αυτού. Ώριμοι άνδρες και ηλικιωμένοι δεν πρέπει να απαξιώνουν την συναναστροφή με μικρά παιδιά ή να θεωρούν ως κατώτερο του εαυτού τους το να προσέξουν αυτά. Είναι δυνατόν να ακούσουν και λόγους διδακτικούς από αυτά ή παρατηρώντας αυτά να πάρουν μαθήματα από τη ζωή τους και τις εκδηλώσεις τους. Το δωδεκάχρονο Παιδί Ιησούς βρέθηκε «ανάμεσα στους διδασκάλους ακούγοντάς τους και ρωτώντας τους» (Λουκ. β 46).

(3) Πιο κλασική φράση το: παίρνω στην αγκαλιά. Το αγκάλιασμα συμβολίζει τη στενή ένωση μεταξύ αυτού και αυτών των παιδιών. Δες στίχ. 37 και ι 16. Με την πράξη αυτή μετέδωσε χάρη στο παιδί εκείνο. Μας διδάσκει, ότι τόσο αγαπητοί είναι σε αυτόν οι ταπεινοί (b).

Μαρκ.9,37. ὃς ἐὰν ἓν τῶν τοιούτων παιδίων[(1)] δέξηται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου[(2)], ἐμὲ δέχεται[(3)]· καὶ ὃς ἐὰν ἐμὲ δέξηται, οὐκ ἐμὲ δέχεται, ἀλλὰ τὸν ἀποστείλαντά με[(4)].

Μετάφραση: *Εκείνος που θα υποδεχθεί για μένα και για να με τιμήσει έναν τέτοιο άνθρωπο που ταπεινώθηκε σαν το μικρό παιδί, αυτός υποδέχεται και τιμά εμένα τον ίδιο. Κι όποιος υποδεχθεί εμένα, δεν υποδέχεται εμένα, αλλά υποδέχεται εκείνον που μ' έστειλε στον κόσμο, δηλαδή τον επουράνιο Πατέρα μου.*

(1) Τα παιδιά, για τα οποία μιλά ο Κύριος, δεν είναι παιδιά στην ηλικία, αλλά παιδιά στο πνεύμα, πρόσωπα που κατέχουν ιδιότητες όμοιες με αυτές των παιδιών (γ). Παιδιά «ως προς την ταπείνωση και το άπλαστο του τρόπου και το άδολο» (Θφ). Το παιδί εκείνο αντιπροσώπευε την τάξη των μικρών παιδιών και ήταν τύπος και της τάξης των αληθινών μαθητών των ταπεινών και μετριοφρόνων και οι οποίοι λησμονούν τους εαυτούς τους χάριν των άλλων (σ).

(2) Η πρόθεση «επί» σημαίνει την βάση, τον λόγο της υποδοχής (γ)· με βάση το όνομά μου, από σεβασμό προς εμένα. Το όνομα βρίσκεται εδώ αντί για το ίδιο το πρόσωπο (σ). Όποιος υποδέχεται πράο και ταπεινό Χριστιανό και δεν παραθεωρήσει αυτόν λόγω της μετριοφροσύνης του, αλλά τον περιβάλλει με την αγάπη και φιλία του, επιδεικνύοντας συμπάθεια και φροντίδα για αυτόν και πράξει αυτό για τον Χριστό, διότι έχει την εικόνα του Χριστού και είναι δούλος του Χριστού και τον έκανε δικό του ο Χριστός, αυτός θα γίνει δεκτός και θα ανταμειφθεί σαν να τα έκανε αυτά στον ίδιο το Χριστό. Και όσο μικρότερος και ασημότερος είναι αυτός προς τον οποίο δείχνουμε αυτά για τον Χριστό, τόσο πιο ευάρεστα δέχεται αυτά ο Κύριος.

(3) «Και όχι μόνο, λέει, εάν οι ίδιοι γίνετε τέτοιοι, θα πάρετε μεγάλο μισθό, αλλά και αν άλλους τέτοιους τους τιμήσετε εξαιτίας μου, θα λάβετε πίσω την βασιλεία των ουρανών. Διότι εμένα δέχεστε· δεχόμενοι όμως εμένα, δέχεστε αυτόν που με έστειλε» (Θφ). «Δες πόσο πολύ αγαπά αυτού του είδους τον άνθρωπο· διότι αυτός, λέει, που δέχεται αυτόν, δέχεται εμένα» (Ζμ). «Τόσο σφοδρά ποθώ το ταπεινό και το άπλαστο (ανυπόκριτο)» (β). Το συμπαθητικό και γεμάτο στοργή βλέμμα του Χριστού πάνω στην

εκκλησία του, εκτείνεται και σε καθένα επί μέρους μέλος της, ακόμη και στο πιο μικρό και άσημο. Όχι μόνο σε ολόκληρη την οικογένεια, αλλά και σε κάθε παιδί της οικογένειας.

(4) «Το νόημα των όλων ρητών είναι το εξής, ότι δηλαδή: Όποιος υποδεχτεί αυτόν που έγινε σαν παιδί, μέσω εκείνου, από τη μία, εμένα υποδέχεται, ενώ μέσω εμού, από την άλλη, τον πατέρα μου που με έστειλε· διότι ο μεν πατέρας κάνει δική του την τιμή προς εμένα και εγώ από την άλλη κάνω δική μου την τιμή προς αυτόν που έγινε σαν παιδί» (Ζμ). «Τι, όμως, θα μπορούσε να υπάρχει μεγαλύτερο από το να υποδεχτεί κάποιος τον Υιό και τον Πατέρα;» (β).

Στίχ. 38-41. Διδασκαλία περί ανοχής.

Πρβλ. Ματθ. ι 42 καὶ ιη 6, 8 καὶ τὰς ἐκεῖ ἑρμηνευτικὲς σημειώσεις.

Μαρκ.9,38. ᾿Απεκρίθη[(1)] αὐτῷ ὁ ᾿Ιωάννης[(2)] λέγων· διδάσκαλε, εἴδομέν τινα ἐν τῷ ὀνόματί σου[(3)] ἐκβάλλοντα δαιμόνια, ὃς οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν, καὶ ἐκωλύσαμεν αὐτόν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ[(4)] ἡμῖν[(5)].

Μετάφραση: *Τότε πήρε το λόγο ο Ιωάννης και του είπε: Διδάσκαλε, τόσο πολύ εκτιμάς εκείνον που θα δεχθεί για το όνομά σου έναν άνθρωπο ταπεινό σαν το παιδί. Εμείς όμως είδαμε κάποιον που δεν μας ακολουθεί και δεν ανήκει στον κύκλο των μαθητών να βγάζει δαιμόνια με την επίκληση του ονόματός σου, και αντί να τον τιμήσουμε για το ότι το έκανε αυτό με την επίκληση του ονόματός σου, τον εμποδίσαμε, επειδή δεν μας ακολουθεί ως μαθητής σου.*

(1) Δες Ματθ. ι 42 και ιη 6,8 και τις εκεί ερμην. σημειώσεις. Ο λόγος του διδασκάλου για όσους δέχονται πρόσωπα στο όνομά του, φέρνει στη μνήμη των μαθητών επεισόδιο που έγινε με άνθρωπο που με το όνομα του Κυρίου έβγαζε δαιμόνια.

(2) Πιθανώς ο Ιωάννης, ο οποίος θυμάται τώρα το επεισόδιο και του οποίου ο θερμός ζήλος για τη δόξα του διδασκάλου εκδηλώθηκε σε περίπτωση που εξιστορείται από τον Λουκά (θ 52-54) σε συνέχεια του επεισοδίου αυτού, να έλαβε πρωτεύον μέρος σε αυτήν την παρεμπόδιση (σ).

(3) =με την επίκληση του ονόματός σου (δ).

(4) «Πρόσθεσε και την αιτία που τον εμπόδισαν, ότι, δηλαδή, δεν μας ακολουθεί. Διότι κάποιοι από αυτούς που πίστεψαν, από έρωτα δόξας, μιμούνταν τους Αποστόλους και με την επίκληση του ονόματος του Χριστού έβγαζαν δαίμονες, αλλά δεν ακολουθούσαν τους αποστόλους» (Ζ), «επειδή ήθελαν να οδηγούνται από τα προσωπικά τους θελήματα και να ζουν με πιο αδιάφορο τρόπο» (Θφ). Είχαν δίκιο οι μαθητές που έκριναν την περίπτωση αυτή ως ανώμαλη, διότι η αρμόζουσα θέση για κάθε μαθητή που ενεργεί τέτοια θαύματα ήταν να βρίσκεται μαζί με τον Ιησού (γ). Και ο άνθρωπος αυτός που δεν ανήκε στον κύκλο τους, δεν ήταν δεόντως εξουσιοδοτημένος στο να εκπροσωπεί τον Διδάσκαλο, παρόλο που όπως μπορεί κάποιος να συμπεράνει από την απάντηση την οποία δίνει ο Κύριος, ο άνθρωπος αυτός, αν και δεν ανήκε στον κύκλο των αναγνωρισμένων μαθητών, δεν στερούνταν ειλικρίνειας και σε κάποιο μέτρο πίστευε στον Ιησού ότι στάλθηκε από το Θεό, όπως και στη δύναμη του ονόματός του (σ).

(5) Εμάς τους Αποστόλους κάτω από τη δική σου ηγεσία (b). «Ο γιος της βροντής (ο Ιωάννης), δεν εμποδίζει εκείνον που έβγαζε τα δαιμόνια, οδηγούμενος από κάποια ζήλεια και φθόνο, αλλά επειδή ήθελε, όλοι όσοι επικαλούνται το όνομα του Χριστού, να τον ακολουθούν και να είναι ένα σώμα όλοι οι μαθητές» (Θφ).

Μαρκ.9,39. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπε· μὴ κωλύετε αὐτόν[(1)]· οὐδεὶς γάρ ἐστιν ὃς ποιήσει δύναμιν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου καὶ δυνήσεται ταχὺ κακολογῆσαί με[(2)].

Μετάφραση: *Κι ο Ιησούς είπε: Μην τον εμποδίζετε. Διότι άνθρωπος που θα κάνει θαύμα με την επίκληση του ονόματός μου, δεν θα μπορέσει γρήγορα να με κακολογήσει και να βλασφημήσει το όνομά μου, με το οποίο θαυματούργησε και δοξάστηκε.*

(1) «Δεν αφήνει τον Ιωάννη να εμποδίζει αυτόν που έκανε τα θαύματα» (Θφ). Εκείνος ο οποίος είναι αγαθός και πράττει το αγαθό, δεν πρέπει να εμποδίζεται, παρόλο που μπορεί να υπάρχει κάποια ελαττωματικότητα ή έλλειψη κανονικότητας στη δράση του. Το να βγάζει κάποιος δαιμόνια και να καταργεί έτσι την εξουσία του σατανά και να πράττει αυτό στο όνομα του Χριστού και να ομολογεί έτσι το ότι στάλθηκε από τον Πατέρα και να αποδίδει σε αυτόν τιμή ως πηγή της χάρης, είναι κάτι αγαθό και δεν πρέπει αυτός που κάνει αυτό να παρεμποδίζεται, επειδή δεν μας ακολουθεί. Εάν ο Χριστός ανακηρύσσεται, ο Παύλος χαίρεται και θα χαρεί, έστω και αν πρόκειται αυτός με το κήρυγμα αυτό να εκλείψει.

(2) «Διότι πώς θα μπορούσε να με κακολογήσει, αυτός που έχει το όνομά μου ως αφορμή δόξας και που θαυματουργεί με το να επικαλείται αυτό;» (Θφ). «Επέτρεπε να θαυματουργούν και αυτοί και για να βεβαιώσει, από τη μία, το κήρυγμα, και για να βελτιωθούν, από την άλλη, βεβαίως, αυτοί που θαυματουργούσαν» (Ζ). Άνθρωπος ο οποίος είχε επαρκή πίστη στη δύναμη του ονόματός του, ώστε με την επίκλησή του να βγάζει δαιμόνια, δεν ήταν πιθανόν να εξελιχθεί σε εχθρό του Ιησού, αλλά μάλλον, εάν δεν ήταν ήδη εξ' ολοκλήρου φίλος, θα κερδιζόταν τελικά στην τάξη τους (σ).

Μαρκ.9,40. ὃς γὰρ οὐκ ἔστι καθ᾽ ὑμῶν[(1)], ὑπὲρ ὑμῶν ἐστιν[(2)].

Μετάφραση: *Μην εμποδίζετε λοιπόν τέτοιους ανθρώπους. Διότι όποιος δεν είναι εναντίον σας και δεν πολεμά τη διδασκαλία σας, είναι με το μέρος σας, και είναι επόμενο να γίνει και ολοκληρωτικά δικός σας.*

(1) Υπάρχει και η γραφή: καθ᾽ ημῶν, ὑπὲρ ημῶν ἐστι.

(2) «Διότι αυτό ακριβώς, το ότι, δηλαδή, δεν σας κάνει αντιπερισπασμό, είναι βοήθεια για σας» (Ζ). «Φαίνεται ο Κύριος, ότι λέει αντίθετα με τον εαυτό του. Διότι, ενώ αλλού είπε «Αυτός που δεν είναι μαζί μου, είναι εναντίον μου (Ματθ. ιβ 30), τώρα λέει «Όποιος δεν είναι εναντίον μας, είναι υπέρ μας». Φαίνονται, λοιπόν, αυτά ότι είναι αντίθετα, αλλά δεν είναι. Διότι το μεν, Αυτός που δεν είναι μαζί μου, είναι εναντίον μου, ειπώθηκε για τους δαίμονες, που προσπαθούν να απομακρύνουν από το Θεό και σκορπίζουν τα του Θεού. Αυτό, όμως, που τώρα ειπώθηκε, αναφέρεται σε ανθρώπους, οι οποίοι μάλλον φέρνουν κάποιους στο Θεό, με το να κάνουν θαύματα» (Θφ). «Μιλά για ανθρώπους, που πιστεύουν μεν σε αυτόν, αλλά δεν τον ακολουθούν, λόγω ελλιπούς διάθεσης ή λόγω αδιάφορης ζωής, αλλά που με το όνομά του κάνουν θαύματα, λόγω της πίστης αυτών που τους πλησιάζουν, αλλά και με σκοπό και οι ίδιοι (οι θαυματουργοί) να εισαχθούν στην τέλεια πίστη» (β). Οι περιπτώσεις είναι διαφορετικές και παρ' όλα αυτά τα λόγια που ειπώθηκαν με αφορμή αυτές, βασίζονται πάνω στην ίδια αρχή. Ένας άνθρωπος δεν μπορεί να είναι εναντίον του Ιησού Χριστού, εάν έχει κάποια πίστη, έστω και ατελή, στο όνομά του. Δεν μπορεί, όμως, να είναι φίλος του Χριστού, εάν παραμονεύει σε κατάσταση ψυχρότητας και τηρεί στάση επίκρισης αντιδρώντας στο έργο του υπό την επήρεια του σατανά, όπως έπρατταν γενικά οι Φαρισαίοι. Ο ένας λόγος δεν αντιτίθεται στον άλλον, αλλά συμπληρώνει αυτόν (σ). Ένας και ο ίδιος άνθρωπος, δεν μπορεί να είναι συγχρόνως και φίλος και εχθρός. Φιλία και έχθρα είναι αντίθετα και ασυμβίβαστα και δεν είναι

δυνατόν να συνυπάρχουν συγχρόνως. Για εκδίωξη δαιμονίων πρόκειται και στις δύο περιπτώσεις. Αλλά στο Ματθ. ιβ 30 κατηγορήθηκε ο Κύριος, ότι με τον άρχοντα των δαιμονίων βγάζει τα δαιμόνια και απαντά ότι η ενέργειά του ήταν εχθρική προς τον σατανά και συνεπώς δεν μπορούσε να προέρχεται από αυτόν. Εδώ αναφέρεται στο διώξιμο των δαιμονίων που γινόταν από πρόσωπο που είχε φιλικές, από τη μία, διαθέσεις προς αυτόν, εχθρικές, από την άλλη, προς τον σατανά και συνεπώς αυτός ο οποίος δείχνεται τόσο φιλικός προς αυτόν, δεν μπορεί την ίδια στιγμή να είναι εχθρός του (γ).

Μαρκ.9,41. ὃς γὰρ[(1)] ἂν ποτίσῃ ὑμᾶς ποτήριον ὕδατος[(2)] ἐν τῷ ὀνόματί μου, ὅτι Χριστοῦ ἐστε[(3)], ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ.

Μετάφραση: *Και για να συνεχίσω εκείνο που σας έλεγα, σας βεβαιώνω ότι και την ελάχιστη υπηρεσία που θα σας προσφέρουν για να τιμήσουν εμένα, δεν θα την αφήσω χωρίς ανταμοιβή. Διότι εκείνος που θα σας προσφέρει να πιείτε έστω κι ένα ποτήρι νερό για να τιμήσει εμένα, επειδή δηλαδή είστε μαθητές του Χριστού, σας λέω ότι δεν θα χάσει την αμοιβή του για τη μικρή αυτή υπηρεσία που σας πρόσφερε.*

(1) Ή, ο Ιησούς αφού απάντησε στο ερώτημα που με ευλάβεια τού πρόβαλε ο Ιωάννης, επανέρχεται πάλι στη σειρά του λόγου που διακόπηκε στο στίχο 37 (b). Ή, «όχι μόνο, λέει, αυτόν που κάνει θαύματα στο όνομά μου δεν τον εμποδίζω, αλλά, ακόμη και κάτι ελάχιστο αν δώσει κάποιος σε σας για το όνομά μου και σας αποδεχτεί λόγω εμού, όχι κάνοντας ανθρώπινη χάρη ή κοσμική, δεν θα χάσει τον μισθό του» (Θφ). «Για να μην προβάλλει, δηλαδή, κάποιος την φτώχεια, λέει, και αν ακόμη δώσει ποτήρι δροσερού νερού, όπου δεν υπάρχει καμία δαπάνη, θα υπάρξει και για αυτό μισθός» (β). Η συμπάθεια που δείχνεται στους μαθητές του Χριστού, εκτιμάται και λογαριάζεται από αυτόν όχι σύμφωνα με την ποσότητα και το πολύτιμο του δώρου ή της παροχής, αλλά σύμφωνα με την αγάπη και προθυμία αυτού που δωρίζει και παρέχει. Σύμφωνα με το μέτρο αυτό και το δίλεπτο της φτωχής χήρας δεν παραβλέφθηκε, αλλά εκτιμήθηκε πάνω από τα μεγάλα ποσά, που πρόσφεραν οι πλούσιοι.

(2) Αυτοί που ανήκουν στο Χριστό και τον υπηρετούν, είναι ενδεχόμενο να περιέλθουν σε τέτοια ανάγκη, ώστε να είναι ευχαριστημένοι και με την προσφορά και ενός ποτηρίου δροσερού νερού.

(3) Διαφορετική γραφή: εν τω ονόματι ότι Χριστού εστέ=το «εν τω ονόματι» με την έννοια της αιτίας· διότι είστε του Χριστού (γ). Ή, εν τω ονόματί μου ότι Χριστού εστέ=για το όνομά μου, ότι δηλαδή είστε του Χριστού, και ανήκετε στην οικογένειά του. Μέγιστη τιμή και ευτυχία των Χριστιανών είναι ότι ανήκουν στο Χριστό, έχουν συνδεθεί μαζί του και είναι μέλη του σώματός του.

Στίχ. 42-50. Προσοχή να μη σκανδαλίζουμε.

Μαρκ.9,42. Καὶ[(1)] ὃς ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, καλόν ἐστιν αὐτῷ μᾶλλον εἰ περίκειται[(2)] λίθος μυλικὸς[(3)] περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ βέβληται εἰς τὴν θάλασσαν[(4)].

Μετάφραση: *Και σ' εκείνον που τυχόν θα βλάψει πνευματικώς έναν από τους ταπεινούς αυτούς και απλούς ανθρώπους που πιστεύουν σε μένα, του είναι καλύτερο και συμφερότερο να κρεμάσει γύρω από το λαιμό του μια μυλόπετρα και να ριχθεί στην ανοιχτή θάλασσα. Διότι τον άνθρωπο αυτόν τον περιμένει ασυγκρίτως μεγαλύτερη τιμωρία.*

(1) Στο στίχο αυτόν παρουσιάζεται η αντίθετη όψη, της βλάβης δηλαδή ενός από τους μαθητές. Όποιος σκανδαλίσει και τον ασημότερο από τους Χριστιανούς, είτε αποθαρρύνοντας αυτόν στην πορεία του στο δρόμο που οδηγεί στη βασιλεία, είτε ανακόπτοντας την πρόοδό του, είτε παρασύροντας αυτόν στην διάπραξη της αμαρτίας, θα υποστεί βαριά τιμωρία. Είναι αξιοσημείωτο, ότι γίνεται λόγος για πνευματική βλάβη. Όχι διότι άλλες βλάβες, πρόσκαιρες και σωματικές, είναι αδιάφορες, αλλά διότι ο Ιησούς όταν μιλά για βλάβη, κυρίως τις πνευματικές βλάβες θεωρεί ότι μπορούν να βλάψουν πραγματικά τους μαθητές του, ενώ οι άλλες που δεν θίγουν την ψυχή δείχνουν απλώς την κακή πρόθεση και διάθεση αυτών που αδικούν (γ). «Κάνοντας πιο εύκολα αποδεκτό τον λόγο, τον αποδεικνύει, όχι από την τιμή μόνο, αλλά και από την τιμωρία» (β). «Όπως ακριβώς, δηλαδή, εάν τιμήσεις έναν από τους μικρούς, ευαρεστείς το Θεό, έτσι εάν έναν από τους μικρούς σκανδαλίσεις… σε συμφέρει να κρεμαστεί από το λαιμό σου μια μυλόπετρα» (Θφ).

(2) Ο ενεστώτας με έμφαση.

(3) Υπάρχει και η γραφή μύλος ονικός=Μυλόπετρα τόσο μεγάλη, ώστε για μετακίνησή της να απαιτείται η χρησιμοποίηση ζώου (σ). Λίθος μυλικός=κοινώς η

μυλόπετρα, αντί για την δόκιμη λέξη μυλία ή μύλος (δ). «Ανέφερε αισθητή τιμωρία, φοβίζοντάς μας με αυτό το αισθητό παράδειγμα» (Θφ). «Από τα γνώριμα σε μας φανερώνει το αφόρητο της τιμωρίας. Διότι, όταν θέλει να κατηγορήσει εντονότατα, φέρνει αισθητά παραδείγματα. Και εδώ, λοιπόν, θέλοντας να δείξει ότι θα υποστούν πολλή την τιμωρία… έφερε στο προσκήνιο (το παράδειγμα) της μυλόπετρας και του πνιγμού» (β).

(4) «Θα υποστούμε, δηλαδή, όπως φαίνεται, χειρότερη τιμωρία» (Θφ). Η όλη εικόνα είναι ισχυρή και εκφράζει ολοσχερή καταστροφή (σ). Την χειρότερη ποινή, που επιβάλλεται στους κακοποιούς που φονεύουν το σώμα, χρησιμοποιεί ως εικόνα για να παραστήσει ζωηρότερα την τιμωρία που επιφυλάσσεται στον δημιουργό του σκανδάλου. Ο άδης είναι χειρότερος από το βάθος της θάλασσας, διότι είναι άβυσσος απύθμενη και λίμνη που καίει με φωτιά και θειάφι. Το βάθος της θάλασσας θανατώνει, αλλά ο άδης βασανίζει. Το αμετάκλητο λοιπόν και αδυσώπητο και αναπόφευκτο της κρίσης του μεγάλου Κριτή θα βυθίσει και θα καταποντίσει στην αιώνια άβυσσο αυτόν που κάνει σκάνδαλα, ταχύτερα και ασφαλέστερα και δεμένο στερεότερα από όσο παρασύρει και βυθίζει στα βάθη της θάλασσας μυλόπετρα που στέρεα τοποθετήθηκε γύρω από το λαιμό του καταδίκου που ρίχνεται σε αυτήν από τους ανθρώπους.

Μαρκ.9,43. καὶ ἐὰν σκανδαλίζῃ[(1)] σε ἡ χείρ σου, ἀπόκοψον αὐτήν· καλόν σοί ἐστι κυλλὸν εἰς τὴν ζωὴν[(2)] εἰσελθεῖν, ἢ τὰς δύο χεῖρας ἔχοντα ἀπελθεῖν εἰς τὴν γέενναν[(3)], εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον[(4)],

Μετάφραση: *Κι αν σου γίνεται αφορμή αμαρτίας το χέρι σου, δηλαδή κάποιο πρόσωπο ή πράγμα πολύ συνδεδεμένο μαζί σου και πολύ χρήσιμο σε σένα, κόψ' το από πάνω σου. Σε συμφέρει περισσότερο να μπεις στην αιώνια ζωή κουλός, παρά με τα δύο χέρια σου να πας στη γέεννα, στο πυρ που δεν σβήνει ποτέ. Είναι προτιμότερο να υποστείς τη βαρύτερη θυσία στον κόσμο αυτό και ν' αποχωρισθείς πράγματα ή πρόσωπα που σου είναι χρήσιμα και αγαπητά, παρά η προσκόλλησή σου σ' αυτά να σε ρίξει στην κόλαση,*

(1) Η λέξη αυτή αποτελεί τον σύνδεσμο ανάμεσα σε αυτά που λέγονται από τον στίχο αυτό και εξής και σε όσα ειπώθηκαν προηγουμένως (γ). Αφού μίλησε για την περίπτωση αυτών που σκανδαλίζουν τους άλλους, μιλά τώρα και για το σκάνδαλο, το οποίο εμείς οι ίδιοι ενδέχεται να προξενήσουμε στους εαυτούς μας. Πνευματική

βλάβη μπορεί να προέλθει στον άνθρωπο και από τον εαυτό του, από κάποιο μέρος της φύσης του, το οποίο μπορεί να αποβεί πηγή πτώσης ή παγίδας στον εαυτό του (σ). Και αγαπητά πρόσωπα ή μέλη του σώματός μας, τα οποία από μόνα τους είναι καλά και μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως όργανα για το καλό, και αυτά ακόμη, λόγω της διαφθοράς των καρδιών μας μπορούν να δημιουργούν σε μας παγίδες, να μας ωθούν προς την αμαρτία και να μας εμποδίζουν από το καθήκον. Αυτό που επιβάλλεται σε μας κατά τις περιστάσεις αυτές, είναι να θανατώσουμε και να σταυρώσουμε κάθε επιθυμία ή συνήθεια θελκτική και αγαπητή σε μας, να απορρίψουμε τα ελκυστικά είδωλα ως απεχθή και μισητά, να χωριστούμε από τα αγαπητά και χρήσιμα πρόσωπα και να αναλάβουμε τον πόνο και την στέρηση του χωρισμού, οσοδήποτε σκληρά και αν είναι αυτά, για να αποφύγουμε την ολοκληρωτική καταστροφή, στην οποία είναι δυνατόν μέσω αυτών να οδηγηθούμε. Να χωριστούμε και από πρόσωπα που συνδέονται στενά με μας και σαν χέρι ή πόδι ή μάτι, μας εξυπηρετούν. «Αφού απείλησε αυτούς που σκανδαλίζουν, συμβουλεύει αυτούς που σκανδαλίζονται να φυλάγονται, έστω και αν είναι πάρα πολύ δικός τους άνθρωπος αυτός που σκανδαλίζει» (β). «Και αν ακόμη, λοιπόν είναι πόδι, και αν χέρι, και αν μάτι αυτός που σε σκανδαλίζει,… και αν κάποιος από τους πιο δικούς σου, και αν ακόμη κάποιος που σε πλησιάζει με εξ' αίματος συγγένεια και σου είναι αναγκαίος, κόψε αυτόν, δηλαδή απαρνήσου την φιλία και οικειότητα με αυτόν» (Θφ). Η σύνεση απαιτεί να αποκόψεις την αφορμή και αιτία του σκανδάλου με οποιαδήποτε θυσία και οπουδήποτε αυτή βρίσκεται, είτε στο πόδι, είτε στο χέρι, είτε στο μάτι. Στη ζωή κάθε πιστού παρουσιάζεται πάντοτε επείγουσα η ανάγκη της θυσίας (σ). Όταν ο Αβραάμ εγκατέλειψε την πατρίδα του από φόβο μήπως εμπλακεί στην ειδωλολατρία της· όταν ο Μωϋσής αρνήθηκε να λέγεται γιος κόρης του Φαραώ για να μην παρασυρθεί στην διαφθορά της αιγυπτιακής αυλής, έκοβε ο καθένας από αυτούς το δεξί του χέρι ή έβγαζε το δεξί του μάτι.

(2) Με την έννοια όχι απλώς της ύπαρξης, αλλά της πραγματικής ζωής, της μακάριας και αιώνιας, της ζωής «της βασιλείας του Θεού». Δες στίχο 47 (σ). Έστω και αν πρόκειται, χωριζόμενοι από τα πρόσωπα ή τα πάθη μας αυτά, να αισθανθούμε τον πόνο και τις δυσκολίες του ακρωτηριασμού και να ματώσει πληγωνόμενη η καρδιά μας, πρέπει να το υποστούμε αποφασιστικά, διότι οι θυσίες αυτές γίνονται για τη ζωή, για την βασιλεία του Θεού, την οποία είναι αδύνατον αλλιώς να πετύχουμε. Οι πληγές και οι ακρωτηριασμοί αυτοί θα είναι τα πάνω σε μας ανεξάλειπτα στίγματα του Κυρίου Ιησού, τα οποία στη βασιλεία του Θεού θα αποτελούν αιώνια τιμητικά

παράσημα για μας. Σκληρή η εγχείρηση, αλλά αιώνια η ζωή που με αυτήν εξασφαλίζεται.

(3) Η λέξη γέεννα που δεν συναντιέται στο τέταρτο ευαγγέλιο, βρίσκεται στους συνοπτικούς 11 φορές (σ). Η λέξη είναι εξελληνισμένος τύπος της κοιλάδας Εννών, που βρισκόταν ΝΑ της Ιερουσαλήμ και ήταν καταραμένη και είχε απαίσια μνήμη λόγω των θυσιών που γίνονταν εκεί κατά το παρελθόν στον (θεό) Μολόχ, η οποία κοιλάδα χρησίμευσε μετέπειτα ως τόπος των απορριμμάτων της πόλης, από τα οποία απορρίμματα, όσα μεν ήταν οργανικά και είχαν πεθάνει, κατατρώγονταν από τα σκουλήκια, ενώ τα υπόλοιπα κατακαίγονταν με φωτιά (γ). Ο τόπος αυτός ο συνδεδεμένος με φρικιαστικές αναμνήσεις, κατέστη φυσική εικόνα του τόπου της μελλοντικής τιμωρίας και αυτήν την έννοια έχει στα μεταιχμαλωσιακά απόκρυφα συγγράμματα των Ιουδαίων (σ).

(4) Εικόνα διαρκούς πνευματικής τιμωρίας. Έτσι η Ιουδαϊκή παράφραση (Ταργούμ) του χωρίου Ησαΐου λγ 14 σημειώνει: «οι πονηροί θα απορριφθούν στη γέεννα, για να καίγονται από αιώνια φωτιά» (σ). Δεν είναι ανάρμοστο στον διάκονο του ευαγγελίου να κηρύττει και για τον άδη και τις τιμωρίες σε αυτόν. Πρέπει να το πράττει, αφού και ο Χριστός το έπραξε. Και δεν θα είναι πιστός στην εντολή που του ανατέθηκε και παρακαταθήκη, εάν δεν πληροφορεί τον λαό του Θεού για την οργή που έρχεται. Είναι μερικές αμαρτίες, από τις οποίες παρίσταται ανάγκη να σωθούμε μέσω φωτιάς. Ιδιαίτερα οι σαρκικές επιθυμίες και τα σαρκικά πάθη, τα οποία είναι τέτοια φυσικά και αχαλίνωτα κτήνη, ώστε δεν είναι δυνατόν να τιθασευτούν, παρά μόνο εάν καταπτοηθούν. Είναι αδύνατον να προφυλαχτούμε από το απαγορευμένο ξύλο και τον καρπό του, παρά μόνο με το πύρινο σπαθί των Χερουβείμ. Όταν στην ώρα του πειρασμού φαίνεται σε μας σκληρό να αρνηθούμε τους εαυτούς μας και να σταυρώσουμε τη σάρκα μαζί με τα πάθη και τις επιθυμίες, οφείλουμε να σκεφτόμαστε πόσο σκληρότερο θα είναι να ριχτούμε για πάντα στην λίμνη που καίει με φωτιά και θειάφι. Αυτοί που αγνοούν ή δεν πιστεύουν, τι είναι η γέεννα και ο άδης, είναι αδύνατον να αρνηθούν στους εαυτούς τους την ευχαρίστηση, από την εκπλήρωση επιθυμιών κτηνωδών.

Μαρκ.9,44. ὅπου[(1)] ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται[(2)].

Μετάφραση: *όπου το σκουλήκι που θα κατατρώει χωρίς να εξαφανίζει εκείνους που θα είναι εκεί, δεν θα έχει τέλος· και η φωτιά που θα τους κατακαίει χωρίς να τους αποτεφρώνει δεν θα σβήσει. Η τιμωρία τους δηλαδή θα είναι ατελεύτητη και αιώνια.*

(1) Μόνο στο στίχο 48 η φράση ολόκληρη συναντιέται σε όλα τα χειρόγραφα. Στους στίχους 44 και 46 παραλείπουν αυτόν αρκετοί από τους μεγαλογράμματους και κάποιοι από τους μικρογράμματους κώδικες. Για αυτό θεωρήθηκε, ότι η επανάληψη αυτή μπήκε αργότερα στο κείμενο και δεν υπήρχε αρχικά. Πάντως ο στίχος είναι γνησιότατος και μόνο η τριπλή επανάληψή του αμφισβητείται.

(2) Η φράση έχει παρθεί από το Ησαΐου ξστ 24, την οποία οι Ο΄ μεταφράζουν «διότι το σκουλήκι τους δεν θα πεθάνει και η φωτιά τους δεν θα σβηστεί» (δ). «Φέρνει το προφητικό ρητό από τον προφήτη Ησαΐα και αυτό θα μπορούσε να είναι το χειρότερο από κάθε τιμωρία, εννοώ, βεβαίως, το να έχουν μέσα τους χωρίς τέλος το σκουλήκι τους» (β). Και το σκουλήκι και η φωτιά είναι εδώ δυνάμεις καταστρεπτικές και αναφέρονται στην τιμωρία, την οποία θα υποστούν οι ψυχές αυτών που θα απορριφθούν στη γέεννα. Με τα ρήματα λοιπόν: ου τελευτά και… ου σβέννυται, εκφράζεται το διαρκές της τιμωρίας (γ). «Ακούγοντας φωτιά, διδάχτηκες να εννοείς κάτι διαφορετικό από τη γνωστή φωτιά, λόγω του ότι σε εκείνην την φωτιάν υπάρχει κάτι το οποίο δεν υπάρχει σε αυτήν εδώ. Διότι εκείνη μεν η φωτιά δεν σβήνει, για αυτήν όμως εδώ έχουν βρεθεί από την πείρα πολλά μέσα να σβήνεται· υπάρχει όμως πολλή διαφορά ανάμεσα στη φωτιά που σβήνει και σε εκείνην η οποία δεν επιδέχεται σβήσιμο. Επομένως η φωτιά αυτή είναι κάτι άλλο και όχι όπως η εδώ. Όταν πάλι ακούσει κάποιος σκουλήκι, ας μη φέρει στη σκέψη, λόγω του ίδιου ονόματος, κάτι παρόμοιο με το επίγειο αυτό ερπετό. Διότι η προσθήκη του ότι είναι ατελεύτητο, άλλη φύση υπονοεί παρά την γνωστή» (Γν). Σκουλήκι της ψυχής που φθείρει, αλλά η φθορά του είναι αιώνια, Β΄Θεσ. α 9 (b). «Σκουλήκι, βεβαίως, και φωτιά που τιμωρούν τους αμαρτωλούς, είναι η συνείδηση του καθενός και η μνήμη των αισχρών που διαπράχθηκαν σε αυτήν τη ζωή, η οποία, σαν ακριβώς σκουλήκι, δαπανά τελείως και σαν φωτιά καίει» (Θφ). Και τα δύο λοιπόν αυτά είναι σύμβολα τόσο εσωτερικής κατάστασης αφόρητης, όσο και εξωτερικής τιμωρίας φοβερής και ατελεύτητης. Η αφόρητη εσωτερική κατάσταση είναι το σκουλήκι. Η ψυχή, η οποία θα είναι τροφή αυτού του σκουληκιού, δεν πεθαίνει. Και το σκουλήκι θα τρέφεται με αυτήν και θα είναι ένα με αυτήν, άρα λοιπόν και αυτό δεν θα πεθαίνει. Δεν θα υπάρχουν πλέον επιδράσεις της θείας χάρης στις ψυχές των καταδικασμένων αμαρτωλών. Κανείς φωτισμός, καμία παρηγοριά του Πνεύματος, κανένα χαλινάρι των άτακτων παθών.

Τίποτα δεν θα μπορεί να μεταβάλλει την φύση των από το Θεό χωρισμένων ψυχών, για αυτό και το σκουλήκι τους δεν θα πεθαίνει. Η αφόρητη εξωτερική τιμωρία είναι η φωτιά, η οργή του ζωντανού Θεού εναντίον των ένοχων και μολυσμένων ψυχών. Είναι λοιπόν φοβερό το να πέσει κάποιος στα χέρια Θεού ζωντανού. Το απολυτρωτικό έργο και η αξιομισθία του Χριστού δεν θα είναι πλέον δυνατόν να επεκταθεί και σε αυτές. Και συνεπώς δεν θα υπάρχει τίποτα, το οποίο να καταπραΰνει ή να σταματά την βιαιότητα της φωτιάς εκείνης.

Μαρκ.9,45. καὶ ἐὰν ὁ πούς[(1)] σου σκανδαλίζῃ σε, ἀπόκοψον αὐτόν· καλόν σοί ἐστιν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλόν, ἢ τοὺς δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν, εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον,

Μετάφραση: *Κι αν το πόδι σου σου γίνεται αφορμή να αμαρτάνεις, κόψ' το από πάνω σου. Είναι καλύτερο να μπεις στην αιώνια ζωή χωλός, με το ένα πόδι, παρά να έχεις και τα δύο πόδια και να ριχθείς μ' αυτά στη γέεννα. Είναι προτιμότερο να στερηθείς τις υπηρεσίες που θα σου παρέχει στον κόσμο αυτό το πρόσωπο ή το πράγμα που σου είναι τόσο χρήσιμο και εξυπηρετικό όσο και το πόδι στον όλο οργανισμό σου, παρά να απολαμβάνεις τις υπηρεσίες αυτές και να ριχθείς στην κόλαση,*

(1) Ό,τι παραπάνω είπε για το χέρι, το επαναλαμβάνει εδώ και για το πόδι, για να εντυπώσει ζωηρότερα το πράγμα στο νου των ακροατών (δ).

Μαρκ.9,46. ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται.

Μετάφραση: *όπου το σκουλήκι που θα κατατρώει εκεί τους καταδικασμένους δεν θα έχει τέλος, και η φωτιά που θα τους κατακαίει δεν θα σβήνει.*

Μαρκ.9,47. καὶ ἐὰν ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζῃ σε, ἔκβαλε αὐτόν· καλόν σοί ἐστι μονόφθαλμον εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ[(1)], ἢ τοὺς δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα ἀπελθεῖν εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός,

Μετάφραση: *Κι αν το μάτι σου σου γίνεται αφορμή αμαρτίας, βγάλ' το. Είναι καλύτερο για σένα να μπεις στη βασιλεία του Θεού μονόφθαλμος, παρά με δύο μάτια*

να ριχθείς στη γέεννα του πυρός. Σε συμφέρει περισσότερο να χωρισθείς από πράγματα ή πρόσωπα που σου είναι χρήσιμα και πολύτιμα σαν το μάτι, παρά να ριχθείς μαζί μ' αυτά στην κόλαση,

(1) Αντί για το «εις την ζωήν», το οποίο χρησιμοποιήθηκε στους στίχους 43 και 45, λέγεται εδώ «εις την βασιλείαν του Θεού». Η αντίθεση με την γέεννα δείχνει, ότι πρόκειται για την μέλλουσα μάλλον παρά για την παρούσα μορφή της βασιλείας (γ).

Μαρκ.9,48. ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται.

Μετάφραση: *όπου το σκουλήκι που κατατρώει εκείνους που έχουν ριχθεί εκεί δεν έχει τέλος, και η φωτιά που τους καίει δεν σβήνει ποτέ.*

Μαρκ.9,49. [(1)]πᾶς γὰρ πυρὶ ἁλισθήσεται, καὶ πᾶσα θυσία ἁλὶ ἁλισθήσεται.

Μετάφραση: *Ή θα αποκόψετε λοιπόν τις στενές σχέσεις σας που σας γίνονται εμπόδιο, ή θα ριχθείτε στο πυρ της κολάσεως. Διότι κάθε άνθρωπος αργά ή γρήγορα θα αλατισθεί με φωτιά. Ή θα αλατισθεί και θα εξαγνισθεί εδώ με το πυρ των θλίψεων και των θυσιών της αυταπαρνήσεως, ή θα καταφαγωθεί εκεί από το πυρ της κολάσεως. Ακριβώς όπως και κάθε θυσία πρέπει ν' αλατισθεί προτού προσφερθεί ευπρόσδεκτα στον Θεό.*

(1) Είναι από τα δυσκολότερα χωρία, τα οποία προκάλεσαν δυσκολίες στους ερμηνευτές. Και πρωτίστως το «καὶ πᾶσα θυσία ἁλὶ ἁλισθήσεται» θεωρήθηκε από πολλούς νεότερους ερμηνευτές ως κείμενο που μπήκε στο κείμενο από το περιθώριο του χειρογράφου, επειδή 4 μεγαλογράμματοι κώδικες και κάποιοι μικρογράμματοι παραλείπουν αυτό. Πιο πιθανό, παρ' όλα αυτά, φαίνεται, ότι η αποσιώπηση αυτή, σε αυτά τα χειρόγραφα, προήλθε από απάτη της όρασης των αντιγραφέων που πήραν το δεύτερο αλισθήσεται αντί για το πρώτο. Οι δύο κύριες εκδοχές που υποστηρίχτηκαν από τους νεότερους ερμηνευτές, έχουν ως εξής: Το «πας πυρί αλισθήσεται» αναφέρεται σε αυτούς που προαναφέρθηκαν, επειδή θα απορριφθούν στη φωτιά της γέεννας. Κάθε τέτοιος αμαρτωλός αφού φαγωθεί από τη φωτιά, θα ικανοποιήσει την θεία αγιότητα και δικαιοσύνη. Όπως και κάθε πιστός και δίκαιος θα αλατιστεί με αλάτι, δηλαδή με την δική του προαίρεση και πίστη θα ικανοποιήσει τη θεία δικαιοσύνη. Και στους μεν αμαρτωλούς, η ικανοποίηση της θείας δικαιοσύνης

θα γίνει με την τιμωρία και την φωτιά την άσβηστη, ενώ στους δίκαιους, η ικανοποίηση θα γίνει με την πίστη και την αγάπη, με την οποία αυτοί θα καταστούν θυσία εύγευστη και ευπρόσδεκτη στο Θεό, όπως η θυσία που αλατίστηκε με αλάτι (δ). Άλλη εκδοχή. Το αλάτι φανερώνει στοιχείο καθαρτικό, που προλαβαίνει κάθε σαπίλα και εισάγεται εδώ, για να συνδέσει τον στίχο 49 με τον στίχο 50. Η φωτιά φανερώνει στοιχείο καταστρεπτικό και εισάγεται στον στίχο για σύνδεσή του με τα προηγούμενα, δηλαδή τον στίχο 48. Το «πυρί αλισθήσεται» συνδέει την καταστρεπτική ιδιότητα της φωτιάς με την καθαρτική δύναμη του αλατιού. Η φωτιά λοιπόν της γέεννας θα χρησιμοποιηθεί για κάθαρση και απαλλαγή από την σήψη του κακού. Το πας (καθένας) πυρί αλισθήσεται=Κάθε άνθρωπος θα καθαριστεί ή με το κόψιμο των μελών του και με την αυταπάρνηση την οποία θα δείξει υποβάλλοντας τον εαυτό του σε θυσίες για να σώσει τον εαυτό του, ή με την φωτιά της γέεννας (γ). Η ανθρώπινη φύση επειδή έχει διαφθαρεί και έγινε σάρκα, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο πρέπει να αλατιστεί. Πρέπει να παρουσιάσουμε τον εαυτό μας θυσία ζωντανή στο Θεό και για να γίνει η θυσία αυτή ευπρόσδεκτη στο Θεό, πρέπει να αλατιστούμε με φωτιά, οι διεφθαρμένες μας διαθέσεις πρέπει να νεκρωθούν με τη φωτιά της αυταπάρνησης. Εκείνοι οι οποίοι δεν παρουσιάζουν τον εαυτό τους θυσία ζωντανή, θα καταστούν για πάντα νεκρές θυσίες, που θα καίγονται στη φωτιά της δικαιοσύνης του. Δεν θέλησαν αυτοπροαίρετα να αλατιστούν με τη φωτιά, υποβάλλοντας με αυταπάρνηση σε χαλινάρι τις διεφθαρμένες διαθέσεις τους, ούτε δέχτηκαν να υποστούν την εγχείρηση της αποκοπής του χεριού τους που τους σκανδάλιζε ή της αφαίρεσης του ματιού που σκανδάλιζε. Και για αυτό θα αλατιστούν με φωτιά στον Άδη. Ο πόνος και η οδύνη του να νεκρώσουμε τώρα την σάρκα, πόνος και οδύνη φωτιάς που αλατίζει, είναι μηδέν συγκρινόμενα με τη φωτιά που αλατίζει της αιώνιας κόλασης.

Άλλη εκδοχή που προσεγγίζει μάλλον την πρώτη. Το αλάτι υπονοεί την θεία παιδαγωγία, που πατρικά μας εκπαιδεύει στο να απαρνηθούμε τους εαυτούς μας και να καλλιεργήσουμε την ειρήνη και αρμονία με τους άλλους. Εκείνοι οι οποίοι έχουν αλατιστεί έτσι, γίνονται θυσία ευάρεστη στο Θεό, τύπος της οποίας ήταν οι λευϊτικες θυσίες (Λευϊτ. β 13). Εκείνοι όμως, οι οποίοι αποφεύγουν τον αλατισμό με το αλάτι αυτό, θα αλατιστούν με φωτιά, θα αλατιστούν με θεία τιμωρία αυστηρότερη, ριχνόμενοι στην άσβηστη φωτιά. Η σύνδεση λοιπόν και η έννοια του χωρίου έχει ως εξής: Χωρίς την ελάχιστη χρονοτριβή, βγάζοντας χωρίς δισταγμό κάθε φιλαυτία, αντιμετωπίστε με αυταπάρνηση το σκάνδαλο που προκαλεί το χέρι ή το πόδι, διότι αλλιώς αυτό θα σας ρίξει στη γέεννα και στην άσβηστη φωτιά της (b). Η δεύτερη

εκδοχή είναι πιο πιθανή. Ελάχιστα επιτυχημένη η επόμενη: «Κάθε πιστός με τη φωτιά της πίστης στο Θεό ή της αγάπης στον πλησίον, θα αλατιστεί, δηλαδή, θα αποβάλλει την σαπίλα της κακίας ή θα αρτυθεί και θα γίνει γλυκός στο Θεό. Και κάθε θυσία πνευματική που γίνεται, είτε με προσευχή είτε με ελεημοσύνη είτε με άλλο τρόπο, θα αλατιστεί με το αλάτι της πίστης ή της αγάπης, δηλαδή οφείλει να αλατιστεί. Αυτό, βεβαίως, έχει παρθεί από το βιβλίο του Λευϊτικού (β 13). Διότι έχει γραφτεί σε εκείνο· Κάθε δώρο θυσίας σας, θα αλατιστεί» (Ζ).

Μαρκ.9,50. καλὸν τὸ ἅλας[(1)]· ἐὰν δὲ τὸ ἅλας ἄναλον γένηται[(2)], ἐν τίνι αὐτὸ ἀρτύσετε[(3)]; ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς[(4)] ἅλας[(5)] καὶ εἰρηνεύετε ἐν ἀλλήλοις[(6)].

Μετάφραση: *Το αλάτι είναι καλό. Διότι εμποδίζει την αποσύνθεση των τροφών και κάνει τα φαγητά νόστιμα. Αλλά εάν το αλάτι χάσει την αλμύρα του και τη δύναμή του, με τί θα το κάνετε να αποκτήσει και πάλι τη δύναμη που έχασε; Έτσι και οι αρετές που κάνουν αλάτι τον πιστό μαθητή μου· η ακλόνητη πίστη δηλαδή και η αυταπάρνηση, που οδηγεί σε κάθε θυσία για το καθήκον, και η εγκαρτέρηση σ' αυτό. Εάν αυτές οι αρετές μεταστραφούν στις αντίθετες κακίες, δηλαδή στην απιστία, τη φιλαυτία και τον εγωισμό, ο μαθητής μου πλέον αυτός χάνει το αλάτι του και γίνεται ανίκανος να προφυλάξει και τον εαυτό του και τους άλλους απ' τη διαφθορά του κόσμου και του εαυτού του. Από ποια πλέον ανθρώπινη πηγή μπορεί αυτός να ανανεώσει τις εξυγιαντικές ιδιότητες που έχασε; Διατηρήστε αναμμένο μέσα σας το εξαγνιστικό πυρ της αυταπαρνήσεως και της θείας χάριτος, και μ' αυτό κάψτε ειδικά τον εγωισμό, που καταστρέφει την ενότητα, και έχετε την ειρήνη μεταξύ σας χωρίς να φιλονικείτε για πρωτεία και τιμητικές διακρίσεις.*

(1) «Καλό το αλάτι, λόγω της ιδιότητας που έχει, η οποία, νοστιμίζει, από τη μία, τα φαγητά, παρέχει, από την άλλη, στα σώματα τη δυνατότητα να μην σαπίζουν» (Ζ). Εδώ αλάτι λέει, αυτό που εμποτίζει «τους Αποστόλους και όλους, γενικώς, που έχουν δύναμη συνεκτική και συνδετική» (Θφ)· δηλαδή «μεταφορικά, (αλάτι εννοεί) την πίστη ή την αγάπη» (Ζ) και ειδικότερα την διάθεση και το πνεύμα της ανιδιοτέλειας, της αυταπάρνησης και της εμμονής στην πίστη με κάθε θυσία (σ). Ή, γενικότερα, εννοείται το εξαγνιστικό στοιχείο· ό,τι καθαρίζει και εξαγνίζει (γ).

(2) «Εάν χάσει την άξια επαίνου ιδιότητά του» (Ζ). Εάν ο μαθητής ή γενικά ο Χριστιανός χάσει τις ιδιότητες, οι οποίες τον κάνουν αλάτι· εάν χάσει την αυτοθυσία και την αυταπάρνηση και την με κάθε θυσία εμμονή στην πίστη και καταστεί φίλαυτος

και ολιγόπιστος (σ). Ή, εάν αποβάλλει το καθαρτικό και εξαγνιστικό στοιχείο (γ). Η φιλοπρωτία και η αλαζονεία, η οποία προκάλεσε την συζήτηση για το «ποιος είναι ανώτερος» (στίχ. 33,34), κατεξοχήν αποστερούν τους μαθητές από το αλάτι (b).

(3) Με τι θα γίνει αυτός και πάλι ικανός να σώζει τους άλλους από την διαφθορά την οποία προκαλεί το μίασμα του κόσμου και του εγωισμού; Ανθρώπινη πηγή ικανή να ανανεώσει την αλατιστική αυτή ιδιότητα, δεν υπάρχει (σ).

(4) Αντιτίθεται στο «εν αλλήλοις» που ακολουθεί. Το να έχουν αλάτι, αποτελεί καθήκον προς τον εαυτό τους, το να ειρηνεύουν είναι καθήκον προς τους άλλους (b). ἐν ἑαυτοῖς=μέσα σας, στις ψυχές σας, ώστε να γίνει αυτό στοιχείο του εαυτού σας και εσωτερική ιδιότητά σας.

(5) Να έχετε μέσα σας ή το εξαγνιστικό και καθαρτικό στοιχείο (γ), την εξαγνιστική φωτιά της θυσίας, η οποία, ειδικότερα, ας κάψει τελείως σε σας τον εγωισμό, ο οποίος καταστρέφει την ενότητα (σ)· ή, «να έχετε το αλάτι της αγάπης, το οποίο συγκρατεί και συσφίγγει ώστε να υπάρχει ομόνοια» (Ζ). «Να μην παρέχουμε καμία αφορμή διάλυσης και διάστασης μεταξύ μας, αλλά διδασκόμαστε, πάντοτε να συντηρούμαστε στην ενότητα του πνεύματος μέσω του συνδέσμου της ειρήνης» (Β), ή «να έχετε τη νόστιμη και συνδετική χάρη του Πνεύματος, ώστε να ειρηνεύετε μεταξύ σας» (Θφ). Η πρώτη ερμηνεία είναι πιο πιθανή.

(6) «Διότι αυτός που είναι δεμένος σφιχτά με τον πλησίον, με τον σύνδεσμο της αγάπης, αυτός έχει αλάτι, και επομένως ειρηνεύει με τον αδελφό του» (Θφ)· να ειρηνεύετε, διώχνοντας το αλαζονικό πνεύμα, το οποίο είναι πηγή ερίδων (b). Έτσι επανερχόμαστε στη συζήτηση των μαθητών (θ 33) από την οποία πήρε αφορμή ο Κύριος, για να απευθύνει τις υποθήκες του αυτές στους μαθητές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι’ (10)

Στίχ. 1-12. Ο γάμος και το διαζύγιο.

Πρβλ. Ματθ. ιθ 1-9 καὶ τὰς ἐκεῖ ἔρμηνευτικες σημειώσεις.

Μαρκ.10,1. Καὶ ἐκεῖθεν(1) ἀναστὰς ἔρχεται εἰς τὰ ὅρια τῆς Ἰουδαίας(2) διὰ τοῦ πέραν τοῦ Ἰορδάνου(3), καὶ συμπορεύονται πάλιν(4) ὄχλοι πρὸς αὐτόν, καὶ ὡς εἰώθει(5), πάλιν ἐδίδασκεν(6) αὐτούς.

Μετάφραση: *Έφυγε από εκεί ο Ιησούς και ήλθε στα σύνορα της Ιουδαίας περνώντας όχι από το δρόμο της Σαμάρειας, αλλά μέσα απ' την Περαία, την περιοχή δηλαδή που είναι πέρα απ' την όχθη του Ιορδάνη, στα ανατολικά του. Τότε μαζεύτηκαν πάλι κοντά του πλήθη λαού. Κι εκείνος, όπως συνήθιζε, τους δίδασκε πάλι.*

(1) Δες Ματθ. ιθ 1-9 και τις εκεί ερμην. σημειώσεις. Από την Καπερναούμ. Δες θ 33.

(2) Η περιφέρεια, στα όρια της οποίας ήλθε τώρα ο Κύριος, είναι η νότια Παλαιστίνη, που περιλαμβάνει την χώρα που βρίσκεται και από τις δύο πλευρές του Ιορδάνου (γ). «Δεν ανεβαίνει, όμως, ακόμη στα Ιεροσόλυμα, αλλά στα όρια της Ιουδαίας, για να ωφελήσει τον άκακο όχλο» (Θφ).

(3) «Μέσω του τόπου που ήταν πέρα από τον Ιορδάνη» (Ζ) δηλαδή μέσω Περαίας.

(4) Κατά τον τελευταίο καιρό της διαμονής του στη Γαλιλαία, είχε αποχωρήσει και παρέμενε μόνος του μαζί με τους μαθητές του. Δες Μάρκ. θ 30-32. Αλλά τώρα στην Ιουδαία μπαίνει σε νέα φάση της γενικής του δράσης και οι όχλοι π ά λ ι συναθροίζονται γύρω του και σύμφωνα με τη συνήθειά του, τους δίδασκε (γ).

(5) Όπως συνήθως έκανε (δ).

(6) Ο παρατατικός σημαίνει όχι απλή πράξη, αλλά σειρά ενέργειας=εξακολουθούσε να διδάσκει (γ). Πάλι τους δίδασκε. Και εκείνοι, τους οποίους ο Χριστός δίδαξε, έχουν ανάγκη και πάλι να διδαχτούν. Είναι τέτοια η πληρότητα και το βάθος της χριστιανικής διδασκαλίας, ώστε πάλι και πάλι πρέπει να διδαχτούμε, για να μάθουμε αυτήν. Αλλά είναι και τέτοια η ξεχασιά μας και η παχυλότητα της διάνοιάς μας, ώστε επανειλημμένως πρέπει να μας υπενθυμιστούν τα θεία διδάγματα του ευαγγελίου, προκειμένου να μας εντυπωθούν.

Μαρκ.10,2. καὶ προσελθόντες οἱ Φαρισαῖοι[(1)] ἐπηρώτων αὐτὸν εἰ ἔξεστιν ἀνδρὶ[(2)] γυναῖκα ἀπολῦσαι[(3)], πειράζοντες[(4)] αὐτόν.

Μετάφραση: *Τον πλησίασαν τότε οι Φαρισαίοι και τον ρώτησαν αν επιτρέπεται στον άνδρα να χωρίσει τη γυναίκα του. Και του έκαναν την ερώτηση αυτή για να τον εκθέσουν σε πειρασμό και για να βρουν έτσι αφορμή να τον κατηγορήσουν ότι περιόριζε την ελευθερία των ανθρώπων στο ζήτημα του διαζυγίου. Αυτό όμως θα δυσαρεστούσε πάρα πολλούς απ' το λαό, ίσως όμως θα τον εξέθετε και στον Ηρώδη.*

(1) «Δες, λοιπόν, την κακία τους, πώς πειράζουν τον Κύριο, μην αφήνοντας αυτόν, ώστε να πιστέψουν σε αυτόν οι όχλοι, αλλά πάντα τον πλησιάζουν και θέλουν να τον φέρουν σε αδιέξοδο και να τον αποστομώσουν με τα ζητήματα» (Θφ).

(2) «Άνδρα που παντρεύτηκε» (Μέγ. Ετυμολ.).

(3) Να δώσει διαζύγιο στη σύζυγό του. Ήταν ζήτημα φλέγον στο οποίο η μεν σχολή του Σαμμαΐ που ακολουθούσε συντηρητικότερες αντιλήψεις, μόνο για μοιχεία επέτρεπε το διαζύγιο, ενώ η σχολή του Χιλλέλ επέτρεπε αυτό για κάθε αιτία. Δες Δευτ. κδ 1 (γ).

(4) Η αοριστία του χωρίου του Δευτερονομίου και οι διαφωνίες των ραββίνων έκαναν το ζήτημα σπουδαίο, κατάλληλο για να διαπιστωθεί, ίσως, όμως, και για να εξευτελιστεί η ανώτερη σοφία, που αποδιδόταν στον Ιησού (γ). Η μία ή η άλλη λύση του ζητήματος, ενδιέφερε και τον Ηρώδη. Η αρνητική λοιπόν απάντηση του Κυρίου, μπορούσε να φέρει αυτόν σε σύγκρουση τόσο με τον μωσαϊκό νόμο, όσο και με τον Ηρώδη, που αυθαίρετα χώρισε τη γυναίκα του (σ). Εάν θα έλεγε «δεν επιτρέπεται, θα τον κατηγορήσουν ότι εναντιώνεται στα δόγματα του Μωϋσή» (Θφ), θα τον επέκριναν, όμως, και στα μάτια του λαού, ότι περιορίζει την ελευθερία στο διαζύγιο, η οποία στους περισσότερους άρεσε, και ότι επιβάλλει φορτίο δυσβάσταχτο.

Μαρκ.10,3. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· τί ὑμῖν ἐνετείλατο Μωϋσῆς[(1)];

Μετάφραση: *Αυτός όμως τους αποκρίθηκε: Ποιά εντολή σας έδωσε ο Μωυσής σχετικά με το θέμα αυτό;*

(1) Ο νόμος αναγνωριζόταν από αυτούς ότι έχει το ύψιστο κύρος. Ο Κύριος, λοιπόν, καταλαβαίνοντας, ότι για αυτούς το προβαλλόμενο ζήτημα, ήταν πρωτίστως ζήτημα του μωσαϊκού νόμου, ρωτά αυτούς τι στο νόμο παρήγγειλε σε αυτούς ο Μωϋσής (γ).

«Δεν είπε αμέσως, δεν επιτρέπεται, για να μην θορυβηθούν και ταραχτούν, αλλά με την ερώτηση, πρώτα θέλησε οι ίδιοι να απαντήσουν τι διέτασσε ο νόμος· έτσι ώστε, αυτό ακριβώς που έπρεπε αυτός να τους πει, αυτοί οι ίδιοι, προλαβαίνοντας, να το απαντήσουν» (β).

Μαρκ.10,4. οἱ δὲ εἶπον· ἐπέτρεψε Μωϋσῆς βιβλίον[(1)] ἀποστασίου γράψαι καὶ ἀπολῦσαι[(2)].

Μετάφραση: *Κι αυτοί του είπαν: Ο Μωυσής επέτρεψε στον άνδρα να κάνει ένα έγγραφο που να βεβαιώνει ότι έδωσε διαζύγιο στη γυναίκα του, και τότε να τη χωρίσει.*

(1) Είναι υποκοριστικό του βίβλος, το οποίο αρχικά σήμαινε το φυτό πάπυρος. Εδώ σημαίνει έγγραφη βεβαίωση, φύλλο στο οποίο ήταν κάτι γραμμένο (g).

(2) Η απάντηση που δόθηκε μαρτυρεί, ότι αυτοί που ρώτησαν τον Ιησού ανήκαν στη σχολή του Χιλλέλ (γ).

Μαρκ.10,5. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν[(1)] ὑμῶν ἔγραψεν[(2)] ὑμῖν τὴν ἐντολὴν ταύτην[(3)]·

Μετάφραση: *Κι ο Ιησούς τους απάντησε: Ο Μωυσής γνώριζε τη σκληρότητα των καρδιών σας και την άξεστη και απολίτιστη φύση σας, και γι' αυτό έγραψε την εντολή αυτή, για να σας προφυλάξει από μεγαλύτερα κακά. Διότι και σε φόνο ακόμη θα ήταν δυνατόν να φθάσετε, για να απαλλαγείτε από την ανεπιθύμητη γυναίκα σας.*

(1) «Βγάζει αυτόν (τον Μωϋσή) από την κατηγορία και ρίχνει όλη την ευθύνη στο δικό τους κεφάλι» (β). Η λέξη σκληροκαρδία βγαίνει από σκληρός, με την έννοια μάλλον του αγροίκου και άξεστου, και καρδιά, και είναι συνηθισμένη για να δηλώσει στην Κ.Δ. τον εσωτερικό, γενικώς, άνθρωπο. Η όλη λέξη σημαίνει φύση άγρια και απολίτιστη (γ), ξένη με λεπτότερα και ευγενέστερα αισθήματα «διότι όποιοι έχουν, από τη μία, ψυχή που καθαρίζεται από επιθυμίες και θυμούς, είναι δυνατόν να υπομένουν και κακή γυναίκα επιδεικνύοντας υπομονή. Όταν όμως στην ψυχή πλεονάζουν τα πάθη που προαναφέρθηκαν, θα μπορούσαν να συμβούν πολλά και δεινά σε μία μη επιθυμητή συμβίωση» (β). Ήταν γενικώς βίαιοι και ασυγκράτητοι τόσο στις ορέξεις τους, όσο και στις παραφορές τους. Με αυτό υποδηλώνεται, ότι η

κακομεταχείριση της συζύγου αποτελεί μία από τις πιο αξιοκατάκριτες σκληρότητες. Για να προλάβει αυτό το χειρότερο ανέχθηκε ο Μωϋσής ως μη χειρότερο το διαζύγιο. «Ο Μωϋσής λόγω της σκληροκαρδίας σας τα έγραψε… Το ίδιο θα έλεγε και αν κάποιος ρωτούσε, για ποιο λόγο, τέλος πάντων, όταν διατάσσονταν να λατρεύουν ένα Θεό, ο Μωϋσής και οι μετά από αυτόν προφήτες, δεν τους δίδασκαν τη γνώση σχετικά με τον υιό. Διότι δεν ήταν ικανοί, αυτοί που συνεχώς παρασύρονταν από την πλάνη των πολλών θεών, να αποδεχτούν την ευαγγελική χάρη. Για αυτό, λόγω της σκληροκαρδίας τους, έκαναν τη διδασκαλία σχετικά με τον ένα Θεό, εκπαιδεύοντάς τους, με το να τους αποτρέπουν, από τη μία, από το να νομίζουν ότι υπάρχουν πολλοί θεοί, να τους φέρουν, από την άλλη, στο να μπουν στην έννοια του ενός Θεού» (Ε).

(2) Ο Μωϋσής ο συγγραφέας της Πεντατεύχου (b).

(3) Εντολή εδώ εννοείται αυτή που κανονίζει τα σχετικά με το διαζύγιο. Ο Μωσαϊκός νόμος δεν ενθάρρυνε το διαζύγιο αλλά μόνο ανεχόταν αυτό και το υπέβαλε με νομική μορφή, για να προλάβει καταχρήσεις και αυθαιρεσίες στην πράξη (σ). «Διότι δεν ήταν τόσο σκληρός ο Μωϋσής ώστε να εισαγάγει τέτοιο νόμο… Διότι ο Θεός, γνωρίζοντας την απανθρωπιά των Εβραίων και ότι εύκολα, όποιος ήθελε, θα φόνευε την γυναίκα του με το που θα την μισούσε έστω και μία φορά, επέτρεψε να διώχνει την γυναίκα, αυτός που δεν του άρεσε αυτή» (Θφ). «Διότι, πράγματι, μπορούσε και να συκοφαντεί την γυναίκα που μισούσε ο άνδρας που θα τη μισούσε και να την κατηγορήσει για μοιχεία και να οδηγηθεί σε φόνο λόγω του θυμού πολλές φορές» (β).

Μαρκ.10,6. [(1)]ἀπὸ δὲ ἀρχῆς κτίσεως[(2)] ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτοὺς ὁ Θεός·

Μετάφραση: *Απ' την αρχή όμως της δημιουργίας ο Θεός έκανε τους πρωτόπλαστους έναν άνδρα και μία γυναίκα. Συνεπώς ούτε ο άνδρας μπορούσε να αποκτήσει δεύτερη σύζυγο χωρίζοντας την πρώτη, ούτε η γυναίκα μπορούσε να χωρίσει από τον πρώτο σύζυγό της και να συνδεθεί με άλλον. Εάν ο Δημιουργός νομοθετούσε τότε και το διαζύγιο, δεν θα δημιουργούσε μόνο μία γυναίκα για τον έναν άνδρα, αλλά περισσότερες γυναίκες.*

Μαρκ.10,7. ἕνεκεν τούτου[(3)] καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα[(4)], καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ[(5)], καὶ ἔσονται[(6)] οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν[(7)].

Μετάφραση: *Επειδή λοιπόν έναν άνδρα και μία γυναίκα δημιούργησε εξαρχής ο Θεός, γι' αυτό σύμφωνα με τους λόγους της Αγίας Γραφής θα εγκαταλείψει ο άνθρωπος τον πατέρα του και τη μητέρα του και θα προσκολληθεί στη μία και μοναδική γυναίκα του. Είναι λοιπόν ο δεσμός των συζύγων στενότερος απ' το δεσμό των παιδιών προς τους γονείς τους. Και οι δύο σύζυγοι είναι απ' την πρώτη στιγμή του γάμου τους μία σάρκα, ένα σώμα.*

Μαρκ.10,8. ὥστε οὐκέτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ μία σάρξ[(8)].

Μετάφραση: *Άρα λοιπόν στο εξής δεν είναι πλέον δύο, όπως ήταν πρωτύτερα, αλλά ένα σώμα.*

(1) Η έννοια των στίχων: «Από την αρχή, όμως, δεν ήταν έτσι, αλλά το θέλημα του Θεού συγκολλά μεταξύ τους τους συζύγους και τους κάνει ένα, ώστε να αμελούν ακόμη και τους γονείς. Πρόσεξε, λοιπόν, τι λέει, ότι ο Θεός δεν θέλει πολυγαμία, ώστε τη μία μεν γυναίκα να αφήνει και να παίρνει άλλη, και πάλι αυτήν να την αφήνει και να προσκολλάται σε άλλην. Διότι αν ήταν έτσι, θα δημιουργούσε ένα άνδρα, από τη μία, και πολλές γυναίκες, από την άλλη. Τώρα όμως δεν έγινε αυτό, αλλά δημιούργησε αρσενικό και θηλυκό, προστάζοντας να ενώνεται ένας με μία» (Θφ). «Από τα ίδια τα γεγονότα, νομοθέτησε σε μας από την αρχή ο Θεός τα αντίθετα. Για να μην λένε, δηλαδή, από πού είναι φανερό, ότι λόγω της σκληρότητάς μας το είπε αυτό ο Μωϋσής, από εκεί πάλι τους αποστομώνει. Διότι, αν αυτός ο νόμος (ο του διαζυγίου) ήταν ο αρχικός και ο ωφέλιμος, δεν θα δινόταν από την αρχή εκείνος και δεν θα δημιουργούσε δημιουργώντας με αυτόν τον τρόπο ο Θεός, ούτε θα έλεγε τέτοια λόγια» (β).

(2) Ο Κύριος προχωρά πέραν των διατάξεων του Μωσαϊκού νόμου, ο οποίος σχετίζεται με την αμαρτωλή κατάσταση των ανθρώπων και επικαλείται το ιδεώδες ή την πρόθεση του δημιουργού. Διαζύγιο δεν προβλεπόταν στην πρωταρχική σχέση άνδρα και γυναίκας (σ).

(3) Διότι τους έφτιαξε αρσενικό ένα και θηλυκό ένα (δ). Μολονότι και τα υπόλοιπα στη γη ζώα δημιουργήθηκαν αρσενικά και θηλυκά, όμως στη Γένεση δεν λέγεται και για αυτά, ότι αρσενικό και θηλυκό έκανε αυτούς ο Θεός, το οποίο ειδικά για τον άνθρωπο σημειώνεται, συνδεδεμένο μάλιστα και με τη φράση «κατ' εικόνα Θεού εποίησεν αυτούς». Αυτό βεβαίως διότι ο μεταξύ άνδρα και γυναίκας σύνδεσμος είναι πρωτίστως ψυχικός και αποβλέπει σε σκοπούς ευγενέστερους από την απλή τέρψη των αισθήσεων και τη διατήρηση του γένους. Είναι λοιπόν στενότερος και

στερεότερος από όσο ο σύνδεσμος μεταξύ των κτηνών, τα οποία είναι ανίκανα για τέτοια αλληλοβοήθεια και αμοιβαία συμβολή για ηθική τελειοποίηση, στην οποία συντελεί ο γάμος στους ανθρώπους.

(4) Ο δεσμός των συζύγων αποτελεί στενότερη ένωση από το δεσμό που συνδέει τα παιδιά με τους γονείς. Και οι δύο δεσμοί, και ο συζυγικός δηλαδή και αυτός των γονιών με τα παιδιά, υπηρετούν σε συνέχιση της οικογένειας· αλλά ο συζυγικός από την ίδια τη φύση είναι στενότερος και περισσότερο επιβλητικός. «Διότι δεν οδήγησε απλώς την γυναίκα στον άνδρα, αλλά και τους γονείς διέταξε να αφήσει (ο άνδρας) και προς την γυναίκα να προσκολληθεί, φανερώνοντας με τον τρόπο της λέξης το αδιάσπαστο» (β). Είναι αξιοσημείωτη η δύναμη κάθε θείου θεσμού. Στο θεσμό του γάμου δημιουργείται ανάμεσα σε έως τώρα αγνώστους, ένωση ισχυρότερη από το δεσμό παιδιών και γονέων, ο οποίος επιβάλλεται ισχυρότατα από την ίδια τη φύση.

(5) Την φράση «και προσκοληθήσεται… γυναίκαι αυτού» αποσιωπούν κάποιοι από τους μεγαλογράμματους κώδικες, οπότε στην παράθεση ο τονισμός δίνεται στο χωρισμό από τον πατέρα και την μητέρα, από όπου αποδεικνύεται η υπεροχή του δεσμού και της ένωσης του γάμου (γ).

(6) Η φράση «έσονται εις» είναι Εβραϊκού τύπου και σημαίνει: έρχομαι σε κάποια κατάσταση (γ).

(7) Όπως η ένωση δύο ρευμάτων αποτελεί ένα ποτάμι, η ένωση του υδρογόνου και του οξυγόνου κάτω από ορισμένες αναλογίες αποτελεί νέα ουσία, το νερό (γ).

(8) Αποτελεί το συμπέρασμα, το οποίο βγάζει ο Κύριος από την παράθεση που προηγήθηκε. Το ανάλογο και όμοιό του έχει ο δεσμός του γάμου με τον αδιάσπαστο σύνδεσμο, ο οποίος συνδέει τα μέλη του ενός και του ίδιου οργανισμού σε ένα φυσικό σώμα. Όπως λοιπόν αυτός είναι λόγος, για τον οποίο οι άνδρες οφείλουν να αγαπούν τις γυναίκες τους, έτσι είναι και λόγος, για τον οποίο δεν πρέπει να τις χωρίζουν. Διότι κανείς δεν μίσησε την σάρκα του, αλλά την εκτρέφει και την περιθάλπει.

Μαρκ.10,9. ὃ οὖν ὁ Θεὸς συνέζευξεν[(1)], ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω[(2)].

Μετάφραση: *Εκείνο λοιπόν που ο Θεός ένωσε σε ένα σώμα, ο άνθρωπος ας μην το χωρίζει.*

(1) «Έπειτα καθιστώντας φοβερό, το να κατηγορεί κανείς αυτήν (τη διάταξη), δεν είπε, Μη διασπάτε, αλλά, αυτό που ο Θεός ένωσε, ο άνθρωπος ας μην το χωρίζει» (β). Η πράξη της ένωσης είναι έργο του Θεού, αφού ο θεσμός που υπόκειται σε αυτήν την ένωση συστάθηκε από Αυτόν. Ο Θεός όχι μόνο δημιούργησε την ένωση από την σύσταση και την οργανική κατασκευή την ίδια την ώρα της δημιουργίας του πρώτου ανθρώπου, αλλά έβαλε μέσα στον άνδρα την έμφυτη τάση χάρις στην οποία αναγνωρίζει αυτός τον σκοπό της αυτού του είδους κατασκευής του και έγραψε τον νόμο αυτόν της φυσικής του ύπαρξης στην πνευματική του φύση, έτσι ώστε η ορμή που ωθεί τα ζώα σε αδιάκριτες σαρκικές μίξεις, να κατευθύνεται στον μη διεφθαρμένο άνθρωπο προς τον ιερό και αδιάλυτο δεσμό του γάμου (γ). Ο γάμος και το Σάββατο είναι οι πιο παλιοί από τους θείους θεσμούς που ορίστηκαν σε αυτήν την εποχή της αθωότητας των πρωτοπλάστων και πριν την πτώση τους. Παρόλο όμως που ο γάμος δεν είναι αποκλειστικό γνώρισμα της εκκλησίας, αλλά είναι κοινός θεσμός ολόκληρης της ανθρωπότητας, επειδή όμως έχει την σφραγίδα της θείας σύστασης και επικυρώθηκε από τον Κύριό μας, πρέπει να γίνεται με θεία απόφαση και να καθαγιάζεται με λόγο Θεού και προσευχή. Αυτό θα έχει αγαθή επίδραση στην αμοιβαία τήρηση των καθηκόντων των συζύγων και στην ευτυχή διατήρηση του δεσμού τους.

(2) Το διαζύγιο είναι υπόθεση ανθρώπινης νομοθεσίας. Είναι ασεβές να δέχεται κάποιος ως έγκυρο και επιτρεπόμενο εκείνο, το οποίο ο Θεός απορρίπτει και να επιδοκιμάζει ό,τι ο Θεός κατακρίνει. Ανθρώπινη φρόνηση και θεία χάρη, αγιασμός και αγάπη, όταν βασιλεύουν στις καρδιές των συζύγων καθιστούν την αδιάσπαστη τήρηση του δεσμού τους εύκολη και πολύ εύκολο ό,τι για τους σαρκικούς ανθρώπους αποτελεί βαρύ και δυσβάσταχτο ζυγό.

Μαρκ.10,10. καὶ εἰς τὴν οἰκίαν[(1)] πάλιν οἱ μαθηταὶ περὶ τούτου ἐπηρώτων αὐτόν[(2)], καὶ λέγει αὐτοῖς[(1)]·

Μετάφραση: *Για το ίδιο ζήτημα τον ρώτησαν πάλι οι μαθητές του στο σπίτι. : Κι εκείνος τους είπε:*

(1) Στο σπίτι στο οποίο είχαν μείνει και το οποίο προσωρινά ήταν το σπίτι του Ιησού και της συνοδείας του (σ).

(2) «Τον πλησιάζουν πάλι και τον ρωτούν, διότι δεν αναπαύθηκε ακόμη αρκετά ο λογισμός τους» (Θφ).

(3) «Ο Ματθαίος λέει ότι και αυτά ειπώθηκαν στους Φαρισαίους, προσθέτοντας και πότε πρέπει να αφήνουν τη γυναίκα. Είναι, όμως, λογικό ότι είπε αυτά και προς εκείνους πρώτα και προς τους μαθητές ύστερα» (Ζ).

Μαρκ.10,11. ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται ἐπ᾽ αὐτήν[(1)]·

Μετάφραση*Όποιος χωρίσει τη γυναίκα του και νυμφευθεί άλλη, διαπράττει μοιχεία σε βάρος της νόμιμης συζύγου του.*

(1) =Μοιχεύει εναντίον αυτής, της νόμιμης συζύγου (δ). Ή, λιγότερο πιθανή ερμηνεία, «είναι μοιχός αυτής της δεύτερης» (Θφ). «Παρόλο που με τον χωρισμό (του διαζυγίου), λέει, διαχωρίζεται από τον άνδρα, αλλά ως προς την από την αρχή ένωση, είναι αχώριστη. Για αυτό ονόμασε μοιχεία το να παντρευτεί με άλλην ενώ ζει εκείνη» (β). Ο Μάρκος δεν αναφέρει την εξαίρεση «εκτός από την αιτία της πορνείας». Αφενός μεν διότι ο Μωσαϊκός νόμος τιμωρούσε την μοιχαλίδα με θάνατο (Δευτ. κβ 22) και συνεπώς αυτομάτως ο αδικημένος σύζυγος ελευθερωνόταν τελείως από τον δεσμό του γάμου· αφετέρου πάλι, διότι εκθέτει την αρχή στην ευρεία και κανονική της μορφή, δηλαδή, όταν δεν υπάρχει ενοχή πραγματική που διασπά τον γάμο, αλλά μόνο αυθαίρετη και παράλογη επιθυμία διαζυγίου (σ).

Μαρκ.10,12. καὶ ἐὰν γυνὴ[(1)] ἀπολύσασα τὸν ἄνδρα γαμηθῇ ἄλλῳ, μοιχᾶται[(2)].

Μετάφραση: *Κι αν μία γυναίκα χωρίσει τον άνδρα της και παντρευτεί άλλον, διαπράττει μοιχεία, και λέγεται μοιχαλίδα.*

(1) Στους Ιουδαίους δεν είχε αναγνωριστεί στη γυναίκα δικαίωμα διαζυγίου. Μπορούσε μόνο να εγκαταλείψει τον σύζυγό της και να ζει μόνη, μη δικαιούμενη να έλθει σε γάμο με άλλον, εκτός εάν ο σύζυγός της στο μεταξύ την έδιωχνε και την χώριζε (Ιωσήπου Αρχ. XV.7.10)(σ). Όταν λοιπόν ο Κύριος θέτει και την περίπτωση αυτήν, δεν νομοθετεί σύμφωνα με τα ιουδαϊκά έθιμα, αλλά έχει υπ᾽ όψιν αυτά που επικρατούν στους εθνικούς. Έχουμε λοιπόν και εδώ και άλλο σημείο στη διδασκαλία

του Κυρίου που αποδεικνύει την καθολικότητα του ευαγγελίου του και τον προορισμό του να απευθυνθεί και προς τους εθνικούς (γ).

(2) «Ο μεν νόμος εμπόδισε την ολοφάνερη μοιχεία, όταν, δηλαδή, κάποιος κάνει σχέση με αυτήν που ζει στο ίδιο σπίτι με άλλον. Ο Σωτήρας, όμως, κατέκρινε και την μοιχεία που δεν ομολογείται από όλους, ούτε αναγνωρίζεται, αλλά διαπιστώνεται από την φύση» (β).

Στίχ. 13-16. Ο Ιησούς ευλογεί τα παιδιά.

Πρβλ. Ματθ. ιθ 13-15 καὶ τὰς ἐκεῖ ἑρμηνευτικὲς σημειώσεις.

Μαρκ.10,13. Καὶ προσέφερον αὐτῷ παιδία, ἵνα αὐτῶν ἅψηται[(1)]· οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμων[(2)] τοῖς προσφέρουσιν[(3)].

Μετάφραση: *Του έφεραν τότε μερικά μικρά παιδιά για να τα αγγίξει με τα χέρια του και να τα ευλογήσει. Οι μαθητές όμως μάλωναν αυτούς που τα έφεραν, επειδή νόμιζαν ότι δεν άρμοζε στο Χριστό να τον απασχολούν με μικρά παιδιά.*

(1) Δες Ματθ. ιθ 13-15 και τις εκεί ερμην. σημειώσεις. Η συμβολική χειρονομία που συνόδευε την ευλογία, ήταν το να βάλει πάνω τους το χέρι. Δες στίχο 16. Το άγγιγμα άλλωστε από τον Κύριο είχε συντελέσει θεραπείες και αναστάσεις. Είχαν λοιπόν αντιληφθεί εκ πείρας τα αποτελέσματα, τα οποία έφερνε το άγγιγμα από τον Κύριο με τα χέρια (γ). «Ήταν πολλή η πίστη των άλλων, αφού, βεβαίως, θεωρούσαν ότι ο Χριστός ευλογούσε αυτούς που του πήγαιναν και μόνο με το να απλώσει πάνω τους τα χέρια» (Θφ). Δεν έφερναν τα παιδιά για να τα θεραπεύσει, αλλά για να τα ευλογήσει. Ας ερχόμαστε στο Χριστό και ας φέρνουμε σε αυτόν τα παιδιά μας πριν ακόμη αναγκαστούμε από κάποια ασθένεια ή μάστιγα να τον επικαλεστούμε. Όχι όταν βρισκόμαστε σε δοκιμασία μόνο, αλλά ιδιαίτερα όταν απευθυνόμαστε προς αυτόν μόνο και μόνο για να εκφράσουμε την άμεση εξάρτησή μας από αυτόν, τότε αρέσουμε περισσότερο σε αυτόν. Ζήτησαν τώρα την ευλογία του, πιστεύοντας ότι η ευλογία αυτή θα εξασφάλιζε μεν την υγεία του σώματός τους, αλλά θα έκανε και καλό στις ψυχές τους. Οι ψυχές είναι το κυριότερο και καλύτερο συστατικό και μέρος των παιδιών, στο οποίο πρέπει να στρέφεται προπαντός η φροντίδα των γονέων τους. Πόσο ευεργετικό για αυτά θα αποβεί, εάν και τώρα, που ο Χριστός είναι στους ουρανούς, οδηγούνται σε αυτόν από τους γονείς τους από τη μικρή τους ηλικία! Η

ευλογία του και η χάρη του μπορεί και από εκεί να φθάσει μέχρις αυτά και να τα σκεπάσει. Τίποτα άλλο καλύτερο δεν μπορούμε να πράξουμε για τα παιδιά μας από το να τα εμπιστευτούμε στο Χριστό και να προσευχόμαστε σε αυτόν για αυτά. Εάν θέλουμε να ευλογηθούν, μόνος ο Χριστός μπορεί να ευλογήσει αυτά.

(2) «Επειδή νόμιζαν ότι αυτό είναι ανάξιο για το Χριστό, το να του φέρνουν, δηλαδή, παιδιά, εμπόδιζαν αυτούς που τα έφερναν» (Θφ). Πιθανώς να νόμισαν οι μαθητές και ότι μέσα στον τόσο κόπο, τον οποίο ο διδάσκαλος υπέμενε κηρύσσοντας, γινόταν αυτό φορτικό σε αυτόν. Πιθανώς να φοβήθηκαν, ότι εάν ο διδάσκαλος έκανε αρχή να ευλογεί τα παιδιά εκείνα, θα συνέρρεαν μετά από λίγο πολύ περισσότεροι και η πράξη της ευλογίας δύσκολα θα τελείωνε.

(3) Αυτοί που πλησιάζουν και προσφέρουν στο Χριστό, δεν πρέπει να παραξενεύονται, εάν συναντούν εμπόδια και μαλώματα και από ανθρώπους αγαθούς, που φρονούν, ότι αυτοί γνωρίζουν τη σκέψη του Χριστού καλύτερα από αυτούς. Μήπως και αυτοί που έφεραν τα παιδιά δεν εμποδίστηκαν από τους μαθητές;

Μαρκ.10,14. ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ἠγανάκτησε[(1)] καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με, καὶ μὴ κωλύετε αὐτά[(2)]· τῶν γὰρ τοιούτων[(3)] ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

Μετάφραση: *Όταν όμως το είδε αυτό ο Ιησούς, αγανάκτησε και είπε στους μαθητές: Αφήστε τα παιδιά να έρχονται κοντά μου και μην τα εμποδίζετε· διότι η βασιλεία του Θεού είναι γι' αυτούς που θα γίνουν σαν αυτά και θα αποκτήσουν παιδική καρδιά και διάθεση.*

(1) Η σύνθεση της λέξης από το «άγαν», την κάνει ισχυρή (γ). Αγανάκτησε για το εμπόδιο που παρεμβαλλόταν από τους μαθητές στην οδό της αγάπης του (b). Για μία τόσο στοργική καρδιά ήταν απογοητευτικό να αντικρύζει τέτοια παραγνώριση του πνεύματός του από ανθρώπους, τους οποίους με τόση υπομονή είχε διδάξει (σ).

(2) Είναι σαν να ρωτούσε τους μαθητές με αγανάκτηση: Θα με εμποδίσετε λοιπόν από το να πράξω το καλό στη νέα γενιά και στα αρνιά του ποιμνίου μου; Αφού τα μικρά παιδιά μετείχαν στην κακή κληρονομιά και επίδραση του παλαιού Αδάμ, πώς θα εμποδίσετε αυτά να λάβουν μέρος στον πλούτο των ευλογιών εμού, του νέου Αδάμ της χάρης; Αφήστε τα παιδιά να πλησιάσουν με τα Ωσαννά τους στο θρόνο της χάρης. Αφήστε αυτά να έρχονται προς εμένα και από τη μικρή τους ηλικία να με γνωρίσουν,

να μάθουν να με επικαλούνται και να διδάσκονται από εμένα. Και τα παιδιά λοιπόν των πιστών γονέων ανήκουν στη βασιλεία των ουρανών και είναι μέλη της ορατής εκκλησίας. Και είναι μεν αλήθεια, ότι ο Κύριος ευλόγησε μόνο και δεν βάπτισε τα παιδιά αυτά που του έφεραν, αλλά το βάπτισμα δεν είχε συσταθεί ως πόρτα εισόδου και υποδοχής μέσα στην εκκλησία, παρά μόνο μετά την ανάσταση του Κυρίου. Αλλά με την υποδοχή, την οποία έκανε στα παιδιά ο Κύριος, με την ευλογία του που τους παρείχε, με την υπόσχεση την οποία έδωσε ότι και για αυτά είναι η βασιλεία των ουρανών, επιβεβαίωσε και διακήρυξε, ότι είναι και αυτά μέλη της εκκλησίας του.

(3) «Είναι ακριβής η λέξη… Διότι δεν είπε «αυτών» αλλά «αυτών που είναι σαν αυτά». Επειδή υπάρχει επιπλέον και η έλλειψη σύνεσης στα παιδιά. Από το οποίο αποτρέποντας ο Απόστολος έλεγε: Μη γίνεστε παιδιά στο μυαλό» (β). «Αυτών που είναι «σαν αυτά», δηλαδή αυτών που από άσκηση έχουν την ακακία, την οποία τα παιδιά έχουν από τη φύση τους. Διότι το παιδί… ούτε μνησικακεί ούτε όταν το χτυπά η μητέρα του απομακρύνεται. Αλλά και αν ακόμη φορά κουρέλια αυτή, την προτιμά αυτήν από την βασίλισσα» (Θφ). Προσόντα που χαρακτηρίζουν την παιδική ηλικία, τα οποία είναι απαραίτητα για την είσοδο στη βασιλεία των ουρανών είναι η απλότητα, η εμπιστοσύνη προς τους γονείς και κηδεμόνες, η υπακοή, η στοργή (σ).

Μαρκ.10,15. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὃς ἐὰν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ[(1)] ὡς παιδίον[(2)], οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν.

Μετάφραση: *Αληθινά σας λέω· εκείνος που δεν θα δεχθεί το λόγο και το κήρυγμα της βασιλείας του Θεού με απλότητα, εμπιστοσύνη και ταπείνωση σαν αυτή που δείχνουν τα παιδιά στους γονείς και δασκάλους τους, δεν θα μπει σ' αυτήν.*

(1) «Βασιλεία του Θεού λέει τώρα, το κήρυγμα της βασιλείας του Θεού, το οποίο κήρυττε ο ίδιος» (Ζ).

(2) «Η πίστη είναι αναγκαία και σωτήρια όπως πιστεύουν τα τέκνα στους γονείς και τα παιδιά στους δασκάλους» (Β). «Δηλαδή, χωρίς σε τίποτα να αμφιβάλει ή να απιστεί» (Θφ), «ούτε να έχει αμφιβολίες για αυτό» (Ζ)· με αδιάκριτη υπακοή, όπως το παιδί δέχεται τις πατρικές εντολές (γ). Πρέπει να στεκόμαστε γεμάτοι από στοργή και αγάπη και εμπιστοσύνη απέναντι στο Χριστό, όπως τα μικρά παιδιά απέναντι στους γονείς τους και τους διδασκάλους τους. Πρέπει να είμαστε ερευνητικοί, όπως τα παιδιά, να ζητούμε να μάθουμε, όπως ζητούν να μάθουν και αυτά, και όταν

μαθαίνουμε να πιστεύουμε, όπως και τα μικρά παιδιά πιστεύουν στους γονείς τους. Η διάνοια του μικρού παιδιού είναι από κάποια άποψη λευκός χάρτης, πάνω στον οποίο μπορείτε να γράψετε ό,τι θέλετε. Τέτοιες πρέπει να είναι και οι διάνοιές μας στην πέννα του Αγίου Πνεύματος. Τα παιδιά βρίσκονται σε κατάσταση κηδεμονίας και κυβέρνησης. Τέτοιοι πρέπει να γίνουμε και εμείς. Κύριε, τι θέλεις να με κάνεις; Πρέπει να δεχτούμε την βασιλεία του Θεού όπως το παιδί, ο Σαμουήλ: Μίλα Κύριε, διότι ο δούλος σου ακούει. Τα μικρά παιδιά εξαρτούν τον εαυτό τους από τη σύνεση και φροντίδα των γονέων τους, μεταφέρονται στα χέρια τους, πηγαίνουν όπου οι γονείς τα στέλνουν και παίρνουν ό,τι αυτοί προμηθεύουν σε αυτά. Με την ίδια ταπεινή παράδοση του εαυτού μας στο Χριστό πρέπει και εμείς να δεχτούμε την βασιλεία του.

Μαρκ.10,16. καὶ ἐναγκαλισάμενος[(1)] αὐτὰ κατηυλόγει τιθεὶς τὰς χεῖρας[(2)] ἐπ᾽ αὐτά.

Μετάφραση: *Κι αφού πήρε τα παιδιά στην αγκαλιά του, τα ευλογούσε με όλη τη στοργή του βάζοντας τα χέρια του πάνω τους.*

(1) Έπραξε περισσότερο από ό,τι ζήτησαν από αυτόν αυτοί που έφεραν τα παιδιά (b). Πήρε αυτά στην αγκαλιά του για να δείξει την αγάπη του σε αυτά τα αθώα και άκακα (δ). Άλλη συγκινητική πράξη του Κυρίου που σημειώνεται από μόνο τον Μάρκο. Δες θ 36 (σ).

(2) «Έβαζε τα χέρια του πάνω στα παιδιά και το ότι έβαζε πάνω τους τα χέρια δίδασκε, ότι έθετε πάνω τους τη θεία δύναμη… Η πράξη βεβαίως είναι συνηθισμένη και σύμφωνα με τη συνήθεια του να βάζουμε τα χέρια πάνω στους άλλους πράττει ο Χριστός, όμως δεν ενεργούσε σύμφωνα με τη συνήθεια, επειδή βεβαίως ήταν Θεός. Και διατηρούσε τον ανθρώπινο τρόπο, επειδή έγινε αληθινά άνθρωπος» (β). Το «έθετε τα χέρια» δείχνει τον τρόπο της ευλογίας. Το σύνθετο όμως «κατευλογούσε», που συναντιέται μόνο στα χωρία Τωβίτ ι 13 και ια 16 σύμφωνα με τους Ο΄ φανερώνει το θερμό και επανειλημμένο της ευλογίας (δ). Δύσκολα σε άλλο περιστατικό παρουσιάζεται στην ευαγγελική ιστορία χαρακτηριστικότερα η στάση και στοργή του Ιησού προς τα μικρά παιδιά (σ).

Στίχ. 17-31. Ο πλούσιος νέος και η αιώνια ζωή.

Πρβλ. Ματθ. ιθ 16-26 καὶ τὰς ἐκεῖ ἑρμηνευτικὲς σημειώσεις.

Μαρκ.10,17. Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ εἰς ὁδὸν[(1)] προσδραμὼν[(2)] εἷς καὶ γονυπετήσας[(3)] αὐτὸν ἐπηρώτα αὐτόν· διδάσκαλε ἀγαθέ[(4)], τί ποιήσω ἵνα ζωὴν αἰώνιον[(5)] κληρονομήσω;

Μετάφραση: *Κι ενώ έβγαινε ο Ιησούς απ' το σπίτι στο δρόμο, έτρεξε κοντά του ένας άνθρωπος, κι αφού γονάτισε μπροστά του, τον ρωτούσε: Διδάσκαλε αγαθέ, τί να κάνω για να κληρονομήσω την αιώνια ζωή;*

(1) Δες Ματθ. ιθ 16-26 και τις εκεί ερμην. σημειώσεις. Σύμφωνα με τον στίχο 10 είχε μπει σε σπίτι. Τώρα βγαίνοντας από το σπίτι, ξαναπιάνει την πορεία του προς Ιεροσόλυμα (Μάρκ. ι 32). Στο δρόμο λοιπόν λαμβάνει χώρα η συνάντηση με τον πλούσιο.

(2) Ο άνθρωπος αυτός φαίνεται να ωθείται από κάποιο βαθμό ζήλου και αναμένει με κάποιο πόθο την συνάντηση με τον Σωτήρα (b). Αυτό εκφράζει το ρήμα προσδραμών=έτρεξε προς τον Ιησού.

(3) Άλλο γεγονός που μαρτυρεί τον ζήλο του και την εκτίμησή του προς τον νέο διδάσκαλο (σ). «Κάποιοι κατηγορούν αυτόν τον νέο ότι είναι κάποιος ύπουλος και πονηρός και που θέλει να βάλει σε πειρασμό (τον Κύριο). Δεν συμβαίνει όμως αυτό. Αλλά είναι φιλοχρήματος μεν ο άνθρωπος, όχι όμως και πειραστής. Διότι άκου τον ευαγγελιστή (στο στίχο 21) ότι «αφού τον παρατήρησε ο Ιησούς, τον συμπάθησε»» (Θφ). «Δεν έδειξε μικρή προθυμία έως εκείνη τη στιγμή ο νέος πέφτοντας σε έναν τέτοιο έρωτα. Και ενώ από τους άλλους, άλλοι, από τη μία, ήθελαν να τον πειράξουν (δοκιμάσουν) τον Ιησού, άλλοι, από την άλλη, τον πλησίαζαν λόγω ασθενειών, είτε δικών τους είτε των ξένων, αυτός πλησιάζει και μιλά για την αιώνια ζωή. Διότι, πράγματι ήταν και γόνιμη και πλούσια η γη (ψυχή), αλλά το πλήθος των αγκαθιών έπνιγε τον σπόρο. Πρόσεξε, λοιπόν, πόσο ήταν ως την ώρα εκείνη έτοιμος να υπακούσει τις εντολές. Διότι δεν είπε, Πώς θα μπω στη ζωή; Αλλά, τι κάνοντας (θα μπω); Τόσο έτοιμος ήταν να πράξει αυτά που θα του λέγονταν… Επιθυμεί λοιπόν τη ζωή, αλλά είναι κυριευμένος από πάθος πάρα πολύ κακό» (β). Από τον Ματθαίο χαρακτηρίζεται ως νεανίσκος (Ματθ. ιθ 20,22) και από τον Λουκά ως άρχοντας (Λουκ. ιη 18), ήταν βεβαίως και πλούσιος. Σπάνιο πράγμα άνθρωπος της ηλικίας του και των προσόντων του να ενδιαφέρεται τόσο πολύ για την μέλλουσα ζωή. Άφησε στην άκρη την βαρύτητα του άρχοντα και έτρεξε να αρπάξει την ευκαιρία της συνάντησης και χωρίς να αξιώσει να τύχει ιδιαίτερης ακρόασης από τον Ιησού, όπως ο Νικόδημος, και

μπροστά σε όλους γονάτισε, παρέχοντας εξαίρετο δείγμα του μεγάλου σεβασμού προς τον Ιησού ως διδάσκαλο που στάλθηκε από το Θεό.

(4) Ο νέος αναγνώριζε τον Ιησού ως μέγα ραββίνο και ως τέτοιον τον χαιρέτησε ευλαβικά όπως οι μαθητές συνήθιζαν να εκδηλώνουν τον σεβασμό τους προς διακεκριμένους διδασκάλους. Δεν είχε όμως υψηλότερη ιδέα για τον Ιησού (σ). Πάντως αναγνωρίζει, ότι ο Ιησούς είναι αγαθός διδάσκαλος. Αληθινά είναι ο άριστος διδάσκαλος. Κανείς άλλος δεν διδάσκει όπως αυτός. Αλλά είναι και ο αγαθός διδάσκαλος, διότι είναι πράος και ταπεινός στην καρδιά, που μπορεί να συμπαθεί αυτούς που αγνοούν και πλανιούνται.

(5) Η φράση «αιώνια ζωή» συναντιέται για πρώτη φορά στο Δανιήλ ιβ 2 όπου αντιτίθεται με την «αιώνια αισχύνη». Είχε γίνει οικεία στους Ιουδαίους, ειδικά μάλιστα στους γραμματείς και Φαρισαίους, και είχε αποβεί θέμα συζήτησης, από την οποία προκλήθηκαν πολλά ερωτήματα, άλλα μεν σοβαρά και άλλα μάλλον θεωρητικά (σ). Σημαίνει τις ευλογίες της μεσσιακής βασιλείας, τόσο τις παρούσες όσο και τις μελλοντικές (γ). Η αιώνια ζωή ήταν άρθρο του συμβόλου της πίστης του νέου, παρόλο που αρνούνταν αυτήν οι Σαδδουκαίοι που αποτελούσαν τότε την αριστοκρατία και την άρχουσα τάξη στο Ισραήλ. Και θεωρεί αυτήν όχι μόνο ότι υπάρχει, αλλά και ότι προσφέρεται για κληρονομία σε μας. Και απευθύνεται, για να πληροφορηθεί για αυτήν, στο πλέον κατάλληλο πρόσωπο· σε Εκείνον, Ο Οποίος είναι η οδός, η αλήθεια και η ζωή, η αληθινή οδός προς την αιώνια ζωή· αυτός που ήλθε από τον ουρανό για να ανοίξει σε μας ελεύθερη την οδό προς τον ουρανό και να μας οδηγήσει εκεί, όπου είναι η αιώνια ζωή.

Μαρκ.10,18. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· τί με λέγεις ἀγαθόν[(1)]; οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰμὴ εἷς ὁ Θεός[(2)].

Μετάφραση: *Ο Ιησούς τότε του είπε: Αφού απευθύνεσαι σ' εμένα θεωρώντας ότι είμαι ένας απλός άνθρωπος, γιατί με ονομάζεις αγαθό; Κανείς δεν είναι πραγματικά αγαθός από τη φύση του και από τον εαυτό του, παρά μόνον ένας, ο Θεός.*

(1) «Γιατί απάντησε έτσι σε αυτόν ο Χριστός; Επειδή τον πλησίασε σαν να ήταν άνθρωπος και σαν έναν από τους πολλούς διδασκάλους. Λέει, δηλαδή, το εξής ο Χριστός. Εάν νομίζεις ότι ως διδάσκαλος είμαι αγαθός, κανείς άνθρωπος δεν είναι αγαθός σε σύγκριση με το Θεό… Επομένως, αυτό θέλει με τα λόγια αυτά ο Χριστός, το

να καταστήσει, δηλαδή, υψηλότερη τη διάνοια του ανθρώπου ώστε να τον αναγνωρίσει ως Θεό. Αλλά και κάτι άλλο κατορθώνει, το να τον διδάξει, όταν πρόκειται να μιλήσει σε κάποιον, να μην μιλά κολακευτικά, αλλά να αναγνωρίζει ως ρίζα και πηγή της αγαθότητας το Θεό και σε αυτόν να αποδίδει τις τιμές» (Θφ). «Διότι και όταν λέει, Μην αποκαλέσετε διδάσκαλο πάνω στη γη, το λέει αυτό για αντιδιαστολή με αυτόν και για να μάθουν ποια είναι η πρώτη αρχή των πάντων» (β). «Πρόσεξε λοιπόν, σε παρακαλώ, τον υιό που παντού και με κάθε τρόπο ταπεινοφρονεί και ταυτόχρονα παρουσιάζει και το θεϊκό μεγαλείο του, πρώτον όταν λέει προς τον νέο, που τον αποκαλεί αγαθό, Τι με λες αγαθό; Κανείς δεν είναι αγαθός παρά μόνο ένας, ο Θεός. Και σωστά, βεβαίως, είπε αυτό. Διότι σου εμφανίστηκα, νέε μου, ως άνθρωπος, θα μπορούσε να πει, και εσύ, ενώ με προσφώνησες σαν έναν δάσκαλο από τους γραμματείς, μου προσθέτεις και το αγαθός. Κανείς όμως από τους ανθρώπους δεν είναι αγαθός, αλλά μόνο στο Θεό αρμόζει η ονομασία αυτή. Άδικα λοιπόν ονόμασες αγαθό αυτόν που σου φανερώθηκε τώρα ως άνθρωπος. Με τη δήλωση λοιπόν αυτήν έδειξε στο νέο την ταπεινοφροσύνη λέγοντας· κανένας δεν είναι αγαθός από όσους νομίζεις εσύ» (Γν). Δεν λέει παρ' όλα αυτά ο Κύριος, ότι δεν είμαι αγαθός, αλλά τι με λες αγαθό;… Ο Ιησούς δεν δέχεται για τον εαυτό του τον τίτλο αγαθός χωρίς τον τίτλο της θεότητας. Εφόσον ο νέος δεν αναγνώριζε την θεότητά του, υπερασπίζεται ο Κύριος την δόξα του Πατέρα (b). «Όταν λοιπόν λέει, Κανείς αγαθός, δεν το λέει αυτό βγάζοντας τον εαυτό του από το ότι είναι αγαθός… αλλά για αντιδιαστολή με την αγαθότητα του Θεού… Έδωσε αυτήν την ονομασία συγκρίνοντας την αγαθότητα των ανθρώπων με την αγαθότητα του Θεού» (Χ). «Για αυτό και πρόσθεσε, Παρά μόνο ένας, ο Θεός. Και δεν είπε, Παρά μόνο ο Πατέρας μου, για να μάθεις, ότι δεν αποκάλυψε τον εαυτό του στον νέο» (β).

(2) Ο Θεός μόνος κατέχει την απόλυτη αγαθότητα. Δεν υπάρχει άλλος από μόνος του και αναλλοίωτα αγαθός παρά μόνος ο Θεός. Η αγαθότητά του πηγάζει από τον εαυτό του και κάθε αγαθότητα στα δημιουργήματα προέρχεται από αυτόν. Είναι η πηγή, από την οποία χύνεται η αγαθότητα και οποιαδήποτε άλλα ρεύματα ή ρυάκια αγαθότητας «κατεβαίνουν από ψηλά», από αυτόν, ο οποίος είναι Αγάπη. Ας ομολογούμε λοιπόν όλοι οι άνθρωποι, ότι κάθε αγαθότητά μας από τον Θεό προέρχεται και ας αποδίδουμε σε αυτόν την δόξα. Όλα τα στέμματα και όλα τα στεφάνια πρέπει να τοποθετούνται μπροστά στο θρόνο του (Αποκ. δ 10).

Μαρκ.10,19. τὰς ἐντολὰς οἶδας[(1)]· μὴ μοιχεύσῃς, μὴ φονεύσῃς, μὴ κλέψῃς, μὴ ψευδομαρτυρήσῃς, μὴ ἀποστερήσῃς[(2)], τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα[(3)].

Μετάφραση: *Τις εντολές τις γνωρίζεις: Να μη μοιχεύσεις, να μη σκοτώσεις, να μη κλέψεις, να μην ψευδομαρτυρήσεις, να μη στερήσεις από τον άλλον εκείνο που του ανήκει, να τιμάς τον πατέρα σου και τη μητέρα σου.*

(1) Η σειρά με την οποία οι εντολές παρατίθενται σύμφωνα με τον Ματθαίο και τον Μάρκο είναι η εξής: έκτη, έβδομη, όγδοη, ένατη (δέκατη) πέμπτη. Σύμφωνα με τον Λουκά: έβδομη, έκτη, όγδοη, ένατη, πέμπτη. Η πρώτη σειρά είναι αυτή του Εβραϊκού κειμένου και του αλεξανδρινού χειρογράφου του Εξόδου κεφάλαιο κ και του Δευτερονομίου κεφάλαιο ε. Η δεύτερη σειρά είναι αυτή του Βατικανού χειρογράφου των Ο΄. Είναι αξιοσημείωτη η θέση της πέμπτης εντολής (σ).

(2) Προστίθεται αυτό ως εξήγηση της δέκατης εντολής (ουκ επιθυμήσεις κλπ.) για τον φιλάργυρο πλούσιο, ο οποίος εύκολα παρασύρεται από την επιθυμία του πλούτου στο να αποστερήσει τον πλησίον από αυτό που του ανήκει (δ). Δες Ιακώβου ε 4. Η προσθήκη αυτή δεν πρέπει να συσχετιστεί με κάποιο μοναδικό χωρίο όπως το Δευτ. κδ 14, αλλά αποτελεί περιληπτική ανάμνηση πολλών τέτοιων χωρίων, που αποτελούν ολοφάνερο μέρος του νόμου της δικαιοσύνης. Δες Μαλαχ. γ 5, Εξόδ. κα 10 (γ) και Σοφίας Σειράχ δ 1 όπου χρησιμοποιείται το ίδιο ρήμα αποστερώ, όπως και στο Δευτ. κδ 14 (σ).

(3) Ο Ιησούς απαριθμεί μόνο τις εντολές που σχετίζονται με τα καθήκοντα προς τον πλησίον. Αυτό βεβαίως διότι η τήρηση αυτών αποτελεί εγγύηση και για την ειλικρινή και πραγματική τήρηση των καθηκόντων προς το Θεό. Η τελευταία αυτή τήρηση είναι μάλλον εσωτερική, στις καρδιές μας και εύκολα εμείς οι ίδιοι και οι άλλοι μπορούν για αυτήν να σχηματίσουν εσφαλμένη αντίληψη (σ).

Μαρκ.10,20. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ· διδάσκαλε, ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μου[(1)].

Μετάφραση: *Κι εκείνος του αποκρίθηκε: Διδάσκαλε, όλα αυτά τα τήρησα από τα χρόνια που ήμουν νέος.*

(1) Ο νέος δοκιμάζει κάποια έκπληξη από την απάντηση του Κυρίου, διότι ίσως νόμιζε, ότι απαιτούνταν κάτι περισσότερο από την τήρηση του νόμου, για τον οποίο

θα μπορούσε να πει, με βάση πάντοτε τη συνηθισμένη αντίληψη, ότι είχε φυλάξει αυτόν (σ). Όπως αυτός αντιλαμβανόταν το νόμο, ότι εμποδίζει δηλαδή μόνο τις εξωτερικές πράξεις της αμαρτίας, έλεγε αλήθεια και για αυτό ο Χριστός δεν έφερε αντίρρηση σε αυτόν, αλλά και εκδήλωσε συμπάθεια προς αυτόν. Άγνοια σχετικά με την έκταση και την πνευματική φύση του νόμου συντελεί, ώστε να νομίζει κάποιος, ότι είναι σε καλύτερη πνευματική κατάσταση από ότι πράγματι είναι. Αλλά ακόμη και αν δεν αισθανόταν για τον εαυτό του ότι έχει κάνει κάτι κακό ο νέος, δεν ήταν δικαιωμένος από αυτό. Πόσο μακριά ήταν από την αιώνια ζωή! Μπορεί κάποιος να είναι ελεύθερος από μεγάλα αμαρτήματα και όμως να είναι και αποκλεισμένος από τη χάρη και τη δόξα. Και εάν το πράγμα έχει έτσι για ανθρώπους που ποτέ δεν παρέβησαν τον απαγορευτικό νόμο, τι να πούμε για εκείνους, οι οποίοι με την απάτη και την αδικία, με την μέθη και ακαθαρσία, με την ψευδομαρτυρία και τις άλλες παραβάσεις τους παραβίασαν από τη νεότητά τους το νόμο, μολονότι αναγνώριζαν και αυτοί τον Ιησού όχι μόνο ως αγαθό Διδάσκαλο, αλλά και ως Λυτρωτή και Σωτήρα;

Μαρκ.10,21. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐμβλέψας[(1)] αὐτῷ ἠγάπησεν[(2)] αὐτὸν καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἕν σε[(3)] ὑστερεῖ[(4)]· εἰ θέλεις τέλειος εἶναι[(5)], ὕπαγε, ὅσα ἔχεις πώλησον καὶ δὸς πτωχοῖς[(6)], καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ[(7)], καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι[(8)], ἄρας τὸν σταυρόν σου[(9)].

Μετάφραση: *Ο Ιησούς τότε τον κοίταξε με πολλή αγάπη και ενδιαφέρον, τον συμπάθησε και του είπε: Ένα σου λείπει. Αν θέλεις να είσαι τέλειος, πήγαινε και πούλησε όσα έχεις και δώσ' τα στους φτωχούς· κι έτσι θα έχεις θησαυρό και πλούτη στον ουρανό? κι έλα να με ακολουθήσεις, αφού πάρεις την απόφαση να υποστείς για μένα ακόμη και σταυρικό θάνατο μένοντας σταθερός στο θέλημα του Θεού.*

(1) Το βλέμμα αυτό του Ιησού προφανώς έκανε μεγάλη εντύπωση στον Πέτρο, όπως και σε κάποιες άλλες περιπτώσεις (δες γ 5,34,ε 32,ια 11) και από την αφήγηση αυτού ο Μάρκος σημείωσε για αυτό. Ο Ιησούς στρέφοντας το ερευνητικό του βλέμμα στο νέο, διέκρινε ότι ήταν ειλικρινής, αλλά αφώτιστος αναζητητής της αιώνιας ζωής και εκδήλωσε συμπάθεια και ενδιαφέρον προς αυτόν (σ).

(2) Εξέφρασε αγάπη με το θερμό και συμπαθές βλέμμα του (b). Ο Χριστός αγαπά ιδιαιτέρως τους νέους και πλούσιους, που αναζητούν το δρόμο προς τον ουρανό με τα βλέμματά τους στραμμένα προς τα εκεί. «Προξενεί όμως απορία, πώς αγαπήθηκε αυτός που δεν επρόκειτο να ακολουθήσει στη ζωή. Όσον αφορά μεν στα όσα προηγήθηκαν, είναι άξιος αγάπης αυτός που φύλαξε τα του νόμου· λόγω όμως της

ολιγωρίας του για την τελειότητα, την αγάπη για τα προηγούμενα δεν την άφησε να γίνει τέλεια» (Ω).

(3) Το "σε"υστερεί αρμόζει στην προσωπική σύνταξη (υστερώ: δίπτωτο ρήμα που συντάσσεται με δύο αιτιατικές) και όχι στην απρόσωπη (υστερώ με δοτική και αιτιατική). Η γραφή παρ' όλα αυτά υποστηρίζεται από τον σιναϊτικό κώδικα και κάποιους άλλους μεγαλογράμματους.

(4) Οι παραπάνω απαριθμημένες εντολές του νόμου είναι κατεξοχήν αρνητικές, που απαγορεύουν το κακό. Έλειπε λοιπόν από τον πλούσιο η θετική πλευρά, δηλαδή το να κάνει το αγαθό στον πλησίον και για το σκοπό αυτό να θυσιάζει τα προσωπικά συμφέροντα. Ο Ιησούς διέγνωσε ότι στην προσκόλληση, την οποία είχε ο πλούσιος προς τα πλούτη του, υποκρυπτόταν ηδυπαθής φιλαυτία και έλλειψη συμπάθειας απέναντι στις ανάγκες των άλλων, πράγμα το οποίο έτεινε να διαφθείρει ριζικά τον χαρακτήρα του (γ). Το «ένα σου λείπει» λοιπόν δεν μπαίνει με ποσοτική έννοια εδώ, αλλά ποιοτικά (σ). Αν έλειπε αυτό, κινδύνευε η τήρηση του απαγορευτικού νόμου να αποδειχτεί τελείως ανεπαρκής.

(5) Υπάρχει και η φράση «ει θέλεις τέλειος είναι» που δεν μαρτυρείται από όλους τους κώδικες.

(6) «Πρόσεξε ότι δεν είπε: Πήγαινε, όσα έχεις πούλα τα λίγα-λίγα και δίνε τα, αλλά πούλησέ τα με τη μία και δώσε τα στους φτωχούς, αλλά όχι σε κόλακες και άσωτους» (Θφ). Αυτό το «ένα» είναι καρδιά ελευθερωμένη από τη λατρεία των δημιουργημάτων. Η πώληση και διάδοση των υπαρχόντων απαιτούνταν ως απόδειξη αυτής της ελευθερίας (b). Ό,τι ο Κύριος είπε τώρα προς τον νέο, ταυτίζεται πλήρως με αυτό που ειπώθηκε άλλοτε στον Αβραάμ· Βγες από τη χώρα σου σε γη την οποία θα σου δείξω. Τα εγκόσμια πλούτη, μας δόθηκαν όχι μόνο για τις προσωπικές μας ανάγκες, αλλά και ως τάλαντο για χρησιμοποίηση από εμάς για τη δόξα του μεγάλου μας Κυρίου, ο οποίος σχεδίασε τα πράγματα έτσι, ώστε να έχουμε πάντοτε τους φτωχούς μαζί μας ως εισπράκτορές του.

(7) Αντιτίθεται στους «θησαυρούς επί της γης» Ματθ. στ 19 (σ). «Επειδή ο λόγος ήταν για τα χρήματα και τον συμβούλευε να απογυμνωθεί από όλα, δείχνει ότι δεν του αφαιρείται η περιουσία, αλλά προσθέτει στα υπάρχοντα περισσότερα από όσα διατάχτηκε να δώσει, και τόσο πιο πολύ, όση διαφορά έχει η γη από τον ουρανό» (β).

(8) Είναι συμπλήρωση του «όσα έχεις πούλησέ τα». Το να πουλήσει κάποιος όλα όσα έχει και να δώσει αυτά στους φτωχούς, δεν ωφελεί τίποτα, αν δεν ακολουθήσουμε το Χριστό. «Και έλα να με ακολουθήσεις, δηλαδή άσκησε και τις υπόλοιπες αρετές. Διότι πολλοί, είναι μεν ακτήμονες, αλλά όχι ταπεινόφρονες… ή έχουν κάποιο άλλο κακό» (Θφ). Χρειαζόταν ο πλούσιος να αποκόψει κάθε προσκόλληση προς τον κόσμο και να νικήσει όλους τους πειρασμούς της φιλήδονης και εγωιστικής και φίλαυτης ζωής με σκοπό ειδικά να ακολουθήσει την σκληρή και γεμάτη αυταπάρνηση ζωή του Ιησού (γ). Και από εμάς ο Κύριος ζητά να τον ακολουθήσουμε, προσηλωμένοι διαρκώς στις εντολές του, συμμορφούμενοι ακριβώς με το παράδειγμά του, εξαρτώμενοι πλήρως από αυτόν και με άγια περιφρόνηση για κάθε άλλο, το οποίο μπορεί να μας απομακρύνει από αυτόν, δίνοντας ολόκληρη την καρδιά μας με ολόψυχη αγάπη σε αυτόν. Αυτό σημαίνει να «ακολουθείς το Χριστό».

(9) Η φράση «άρας τον σταυρόν σου» δεν μαρτυρείται από όλους τους κώδικες. Σημαίνει αυτή «την αναίρεση του σαρκικού θελήματος και την αποβολή της εμπαθούς ηδονής και την αίσθηση της οδύνης που φέρνει η αρετή και την ύψωση από τα γήινα» (Ζ)

Μαρκ.10,22. ὁ δὲ στυγνάσας[(1)] ἐπὶ τῷ λόγῳ ἀπῆλθε λυπούμενος[(2)]· ἦν γὰρ ἔχων κτήματα πολλά[(3)].

Μετάφραση: *Αυτός όμως σκυθρώπιασε απ' τα λόγια αυτά που άκουσε κι έφυγε λυπημένος· διότι είχε πολλά κτήματα, και η καρδιά του ήταν δεμένη σ' αυτά. και γι' αυτό του φάνηκε βαρύ και αδύνατο το πράγμα.*

(1) Σκυθρώπασε· η εκδήλωση της λύπης στα χαρακτηριστικά και την έκφραση του προσώπου.

(2) Συμπαθητικός, αλλά αδύναμος χαρακτήρας, ξένος με την αυτοθυσία και την ηρωική ζωή (γ). Η αγάπη του κόσμου αυτού κρατά μακριά από το Χριστό πολλούς, οι οποίοι φαίνονται να έχουν αγαθές διαθέσεις και ευλαβή πόθο για αυτόν. Και έφυγε όχι εξοργισμένος, αλλά λυπούμενος και απογοητευμένος (σ). Υπήρχε κάποια τιμιότητα σε αυτόν και για αυτό και έφυγε σιωπηλά, συμπεριφερόμενος καλύτερα από τον Δημά, ο οποίος αφού έλαβε πείρα της οδού της δικαιοσύνης και ενώ βάδισε σε αυτήν, έστρεψε έπειτα τα νώτα αγαπώντας τον τωρινό αιώνα. Αισθάνθηκε

αδυναμία ο νέος στο να γίνει τέλειος Χριστιανός, δεν δέχτηκε όμως και το να γίνει ψεύτης και υποκριτής.

(3) «Δεν έχει προστεθεί άσκοπα αυτό, το «πολλά» δηλαδή. Διότι, πράγματι, δεν είναι σε όμοια κατάσταση αυτοί που έχουν πολλά και αυτοί που κατέχουν λίγα, αλλά είναι πιο φοβερά και διαλύονται πολύ πιο δύσκολα τα δεσμά των πολλών υπαρχόντων» (Θφ). «Διότι η προσθήκη αυτών που εισάγονται αργότερα, ανάβει μεγαλύτερη τη φλόγα και κάνει πιο φτωχούς αυτούς που τα αποκτούν» (β). Εδώ φάνηκε καθαρά η αλήθεια του αιώνιου λόγου. Δεν μπορείτε να δουλεύετε στο Θεό και τον μαμμωνά. Για όσο ο νέος κρατούσε τον μαμμωνά, στην πραγματικότητα περιφρονούσε το Χριστό. Ό,τι κατέστρεψε τον νεαρό πλούσιο ήταν το ότι είχε κτήματα πολλά. Έτσι η ευδαιμονία των ασύνετων, τούς καταστρέφει και αυτοί που ξοδεύουν το χρόνο τους στην απόκτηση πλούτου, εμπλέκονται στον πειρασμό να πουν στο Θεό: φύγε από εμάς· ή να πουν στις καρδιές τους: φύγε από το Θεό. Αυτοί που έχουν πολλά αγαθά στον κόσμο βρίσκονται στον μεγάλο πειρασμό να αγαπήσουν αυτά και να δώσουν τις καρδιές τους σε αυτά. Αυτή είναι η φθοροποιός ιδιότητα του εγκόσμιου πλούτου: Ενώ χρειαζόμαστε ελάχιστα από αυτόν, επιθυμούμε αυτόν ολοένα και περισσότερο. Όταν ρέει πλούτος, υπάρχει μεγάλος κίνδυνος και η καρδιά να στραφεί και να προσκολληθεί σε αυτόν (Ψαλμ. ξα 11).

Μαρκ.10,23. Καὶ περιβλεψάμενος[(1)] ὁ Ἰησοῦς λέγει τοῖς μαθηταῖς[(2)] αὐτοῦ· πῶς δυσκόλως[(3)] οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες[(4)] εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελεύσονται!

Μετάφραση: *Τότε ο Ιησούς, αφού κοίταξε τριγύρω του για να διεγείρει την προσοχή εκείνων που βρίσκονταν εκεί, λέει στους μαθητές του: Πόσο δύσκολα θα μπουν στη βασιλεία του Θεού αυτοί που έχουν τα χρήματα!*

(1) Αφού είδε τριγύρω για να προκαλέσει την προσοχή όλων (δ).

(2) «Σε ανθρώπους που ήταν φτωχοί και δεν κατείχαν τίποτα, έλεγε, ότι δύσκολα πλούσιος θα μπει στη βασιλεία του Θεού, διδάσκοντάς τους, να μην ντρέπονται για τη φτώχεια, και σαν να απολογούνταν, κατά κάποιο τρόπο, σε αυτούς για το ότι δεν τους είχε επιτρέψει να έχουν τίποτα» (β).

(3) Θαυμαστική έκφραση αντί για το: πολύ δύσκολα (δ). «Είναι, λοιπόν, το «πώς» βεβαιωτικό αντί για το: αληθινά» (Ζ). «Λέει το «πόσο δύσκολα», όχι για να κατηγορήσει τα χρήματα, αλλά αυτούς που είναι κυριευμένοι από αυτά πέραν του

μέτρου» (β). Η οδός προς τον ουρανό είναι στενή για όλους και η πύλη μέσω της οποίας μπαίνει κάποιος σε αυτήν είναι για όλους στενή. Ιδιαιτέρως όμως στενή αποβαίνει για τους πλούσιους. Περισσότερα καθήκοντα επιβάλλονται σε αυτούς, τα οποία δύσκολα μπορούν να επιτελέσουν. Και περισσότερες αμαρτίες απλώνουν προς αυτούς τις θελκτικές παγίδες τους, τις οποίες δύσκολα μπορούν να αποφύγουν. Είναι πολύ δύσκολο να μην θελχτούν από τα χαμόγελα του διεφθαρμένου κόσμου· πολύ δύσκολο, όταν είναι γεμάτοι από τον πλούτο του κόσμου, να μην γευτούν και το μεθυστικό ποτήρι των άτακτων απολαύσεών του. Είναι πολύ δύσκολο να μην προσκολληθεί η καρδιά τους στον πλούτο, για αυτό και γίνεται αδύνατη σε αυτούς η είσοδός τους στον ουρανό. Διότι αυτός που θέλει να είναι φίλος του κόσμου, γίνεται εχθρός του Θεού (Ιακ. δ 4). Και αν κάποιος αγαπά τον κόσμο, δεν υπάρχει η αγάπη του πατέρα σε αυτόν (Α΄ Ιω. β 15).

(4) «Δηλαδή αυτοί που τα έχουν σαν να είναι στην κατοχή τους, που τα φυλάνε, όχι όμως αυτοί που τα χρησιμοποιούν· διότι ονομάζονται χρήματα, λόγω της χρήσης, και πρέπει οπωσδήποτε να χρησιμοποιούμε αυτά όπως πρέπει, και όχι να τα αποστερούμε από τους άλλους» (Ζ). «Αυτοί λοιπόν που έχουν αυτά και τα αποστερούν από τους άλλους, δύσκολα θα μπουν στη βασιλεία του Θεού» (Θφ). «Πρόσεξε λοιπόν και εδώ, τι δύναμη φανέρωσε το πάθος. Διότι αυτόν που ήλθε με χαρά και προθυμία, επειδή τον διέταξε ο Χριστός να πετάξει τα χρήματα, δεν τον άφησε (το πάθος) ούτε να καταλάβει τη ζωή, αλλά τον έκανε σκυθρωπό» (β).

Μαρκ.10,24. οἱ δὲ μαθηταὶ ἐθαμβοῦντο[(1)] ἐπὶ τοῖς λόγοις αὐτοῦ. ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς[(2)]· τέκνα[(3)], πῶς δύσκολόν ἐστι τοὺς πεποιθότας ἐπὶ χρήμασιν[(4)] εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν·

Μετάφραση: *Και οι μαθητές έμεναν κατάπληκτοι από τα λόγια αυτά. Αλλά ο Ιησούς τους είπε ακόμη: Παιδιά μου, πόσο δύσκολο είναι να μπει στη βασιλεία του Θεού εκείνος που έχει στηρίξει την πεποίθησή του στα χρήματα και εξαρτά τη συντήρησή του και την ευτυχία του μόνο από αυτά!*

(1) Βαθιά έκπληξη κυριεύει τους μαθητές. Δεν ήταν λοιπόν οι πλούσιοι προνομιούχοι; Πόσο διαφορετική πρέπει να ήταν η βασιλεία αυτή από ότι την φαντάζονταν! Βασιλεία, η οποία θα ήταν ανοιχτή σε αυτούς που μοιάζουν με τα μικρά παιδιά και όχι στους μεγάλους και τους πλουσίους! Αυτό δείχνει, πόσο λίγο είχε

μεταβληθεί στη διάνοιά τους η πλανημένη τους ιδέα για τη βασιλεία του Θεού, όπως την είχαν σχηματίσει με βάση τις παραδόσεις (σ).

(2) Επαναλαμβάνει ο Κύριος αυτό που ειπώθηκε, για έμφαση (δ).

(3) Η λέξη αυτή δείχνει, ότι ο Κύριος μιλά με οίκτο και συμπάθεια και στοργή, συγχρόνως όμως και με οικειότητα διακηρύττει το γεγονός στους μαθητές του (b).

(4) Όχι η κατοχή του πλούτου, αλλά η πεποίθηση σε αυτόν, η εμπιστοσύνη στη δύναμή του ότι αρκεί να ικανοποιήσει όλους τους πόθους του ανθρώπου και να καταστήσει αυτόν πραγματικά ευτυχή, εμποδίζει την είσοδο στη βασιλεία των ουρανών (γ). Τους πεποιθότας=αυτούς που κομπάζουν και υπερηφανεύονται για τον πλούτο τους ώστε να μην υπακούνε στο λόγο του Θεού. Δες Μαρκ. δ 19,Ψαλμ. να 9, Α Τιμ. στ 17 (b). Αυτοί που έχουν τα χρήματα και λένε· στο χρυσάφι μου η ελπίδα μου. Όσοι όμως έχουν οσαδήποτε πλούτη, χωρίς να είναι προσκολλημένοι σε αυτά και να στηρίζουν την πεποίθησή τους σε αυτά, αυτοί που αισθάνονται τη ματαιότητά τους και την ανεπάρκειά τους για να κάνουν την ψυχή τους ευτυχή και χρησιμοποιούν αυτά για καλό του πλησίον, αυτοί υπερνίκησαν τη δυσκολία και εύκολα μπορούν να ακολουθήσουν το Χριστό. Πόσο λίγοι όμως είναι αυτοί! Αλλά και αυτοί που έχουν λίγα χρήματα και στηρίζονται σε αυτά, στην ίδια παγίδα πέφτουν, στην οποία και αυτοί που κατέχουν τα πολλά. Ο Κύριος είπε γενικά «αυτοί που στηρίζουν την πεποίθηση στα χρήματα», αδιαφόρως αν αυτά είναι λίγα ή πολλά.

Μαρκ.10,25. εὐκοπώτερόν ἐστι κάμηλον[(1)] διὰ τρυμαλιᾶς ραφίδος εἰσελθεῖν[(2)] ἢ πλούσιον[(3)] εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν.

Μετάφραση: *Είναι ευκολότερο μια καμήλα να περάσει από τη μικρή τρύπα που ανοίγει η βελόνα, παρά ένας πλούσιος να μπει στη βασιλεία του Θεού.*

(1) «Καμήλα να εννοήσεις το ίδιο το ζώο» (Θφ). Προφανώς ο πλούσιος παρομοιάζεται με την καμήλα, η οποία και για τον όγκο και για το φορτίο που τοποθετείται σε αυτήν, γίνεται αδύνατο να περάσει μέσα από στενότατη δίοδο και πύλη. Και ο πλούσιος, φορτίο κουβαλά πάνω του, το φορτίο του πλούτου, φορτίο ουσιαστικά ξένο και που δεν ανήκει σε αυτόν, που τον βαραίνει και παντού και πάντοτε μεταφέρεται από αυτόν εφόσον και η σκέψη του και η καρδιά του και η μέριμνά του γύρω από αυτόν στρέφονται και τελικά σε άλλους το φορτίο αυτό μένει και από άλλους κληρονομείται. Πράγματι ουδέποτε αυτό υπήρξε δικό του και μόνο το

επαχθές βάρος του κουβαλούσε πάντοτε στη ράχη του. Στα παράλληλα του Ματθαίου και του Λουκά χωρία, κάποια χειρόγραφα έχουν τη γραφή κάμιλον (γ), οπότε η λέξη σημαίνει «ένα παχύ σχοινί, το οποίο χρησιμοποιούν τα μεγαλύτερα από τα πλοία» (Θφ).

(2) Το ρητό είναι υπερβολική ρητορική έκφραση της δυσκολίας (γ). Κάποιοι σκέφτηκαν να περιορίσουν την φαινομενική υπερβολή θεωρώντας τη φράση «τρυμαλιά ραφίδος» ως όνομα ενός μικρού στενού ή πύλης στην Ιερουσαλήμ. Αλλά οι Ιουδαίοι ραββίνοι ήταν συνηθισμένοι να χρησιμοποιούν τέτοιες υπερβολικές συγκρίσεις, όπως φαίνεται από αυτές που συναντούμε στο Βαβυλωνιακό Ταλμούδ. Ο Κύριος με την σύγκριση αυτή θέλει να παραστήσει, με όσο το δυνατόν ισχυρότερη εικόνα, το ασυμβίβαστο της προσκόλλησης στον πλούτο και της κληρονομίας της βασιλείας των ουρανών (σ).

(3) Από αυτό όμως «δείχνεται, ότι δεν θα λάβουν τυχαίο μισθό αυτοί που μπόρεσαν να πλουτίζουν και να φιλοσοφούν. Για αυτό και είπε ότι αυτό είναι έργο Θεού, για να δείξει, ότι χρειάζεται πολλή χάρη αυτός που πρόκειται να κατορθώσει αυτό» (β).

Μαρκ.10,26. οἱ δὲ περισσῶς ἐξεπλήσσοντο[(1)] λέγοντες πρὸς ἑαυτούς· καὶ[(2)] τίς δύναται σωθῆναι;

Μετάφραση: *Οι μαθητές όμως απορούσαν ακόμη περισσότερο κι ένιωθαν ακόμη μεγαλύτερη έκπληξη κι έλεγαν μεταξύ τους: Και ποιός μπορεί να σωθεί, αφού είναι τόσο δύσκολο, σχεδόν αδύνατο, να σωθούν οι πλούσιοι;*

(1) Ο θαυμασμός και η έκπληξη των μαθητών επιτείνεται περισσότερο, διότι η δυσκολία της εισόδου στη βασιλεία των ουρανών παρουσιαζόταν γενική, αφού για τους πλουσίους η δυσκολία αυτή διογκωνόταν μέχρι το αδύνατο. Οι μαθητές ανέμεναν η βασιλεία αυτή να γίνει κοινό κτήμα των Ισραηλιτών, και σύμφωνα με τα λόγια του Σωτήρα να επεκταθεί και στα έθνη. Και τώρα παριστάνεται όλο και περισσότερο απρόσιτη; (γ).

(2) Ο σύνδεσμος «και» εδώ σημαίνει έκπληξη (b). Με ερωτήσεις κάνει απότομη την απάντηση σε όσα λέχθηκαν (γ).

Μαρκ.10,27. ἐμβλέψας[(1)] αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς λέγει· παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατον, ἀλλ᾽ οὐ παρὰ Θεῷ[(2)]· πάντα[(3)] γὰρ δυνατά ἐστι παρὰ τῷ Θεῷ.

Μετάφραση: *Τότε ο Ιησούς, αφού τους κοίταξε εκφραστικά, τους είπε: Στους ανθρώπους αυτό είναι αδύνατο, αλλά όχι και στο Θεό. Διότι στο Θεό είναι όλα δυνατά. Ο Θεός με τη χάρη του ενισχύει τους καλοδιάθετους πλουσίους, κι έτσι καθιστά δυνατή και σ' αυτούς τη σωτηρία.*

(1) Ίσως το βλέμμα του Ιησού, που συνόδευε τα ακόλουθα λόγια, είχε μέσα του κάτι το ενθαρρυντικό και που υποβοηθούσε τους ακροατές στο να βεβαιωθούν, ότι τα πράγματα με τη χάρη του Θεού γίνονται πολύ λιγότερο δύσκολα από όσο η προηγούμενη σύγκριση παρουσίασε (σ).

(2) Η σωτηρία είναι δύσκολη στις ανθρώπινες δυνάμεις, αλλά όχι και στο Θεό. Η ενανθρώπηση και το άγιο Πνεύμα δεν υπάγονται στην κατηγορία των ανθρωπίνων, αλλά των θείων ενεργειών και παραγόντων και εφόσον παρέχονται αυτά, και το για την ανθρώπινη φύση αδύνατον, γίνεται δυνατόν (γ). Σε ανθρώπους είναι αδύνατον να στρέψουν ένα τόσο ισχυρό ρεύμα, σαν αυτό που δημιουργείται από την προσκόλληση στα αγαθά του κόσμου· είναι αδύνατον να μαλακώσουν και να κάμψουν την καρδιά που αποσκληρύνθηκε από τον πλούτο. Δεν μπορεί αυτό να επιτευχθεί με φιλοσοφία, με ιατρική ή με πολιτική. Αλλά για το Θεό είναι όλα δυνατά. Αποτελεί αυτό δημιουργία, ανάσταση που ενεργείται από μόνη τη δύναμη του Θεού. Η αρχή, η πρόοδος και η τελείωση του έργου εξαρτάται από την παντοδύναμη ισχύ του Θεού, στον οποίο τίποτα δεν είναι αδύνατον. Για τον αγιασμό λοιπόν και την σωτηρία ανθρώπων που νικήθηκαν από τους πειρασμούς του παρόντος κόσμου, δεν πρέπει να απελπίζεται κάποιος. Είναι αυτά δυνατά. Μπορούν επαρκέστατα αυτά να συντελεστούν από τη θεία χάρη. Και όταν τέτοιοι άνθρωποι οδηγηθούν στον ουρανό, θα παρουσιάζονται εκεί αιώνια μνημεία της θείας δύναμης.

(3) «Όταν λέει ο λόγος ότι όλα είναι δυνατά στο Θεό, να μην συκοφαντείται από αυτούς που λένε, άρα λοιπόν και τα κακά; Διότι δεν αριθμούνται τα κακά, μέσα σε όλα που είναι δυνατά στο Θεό. Διότι όπου αναφέρεται ο Θεός, ακολουθεί το καλό και ούτε θα μπορούσε να σκεφτεί κάποιος που έχει υγιή νου, ότι τα κακά είναι δυνατά στο Θεό. Ούτε κάποιος θα μπορούσε να πει ότι είναι αδυναμία, το να μην κάνει κάποιος κακά. Διότι, αντιθέτως, είναι ασθένεια η διάπραξη των κακών. Και ασθένειες αποκαλεί ο Παύλος τις αμαρτίες, λέγοντας: Διότι ο Χριστός, ενώ εμείς ήμασταν ακόμη ασθενείς…» (β). Δεν είναι λοιπόν δυνατόν να σωθεί και κάποιος πλούσιος με

αθεράπευτη την προσκόλλησή του στα αγαθά του κόσμου, αλλά θα σωθεί αφού ελευθερωθεί πρώτα από την προσκόλληση αυτή.

Μαρκ.10,28. Ἤρξατο[(1)] ὁ Πέτρος λέγειν αὐτῷ· ἰδοὺ ἡμεῖς[(2)] ἀφήκαμεν πάντα[(3)] καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι[(4)].

Μετάφραση: *Ο Πέτρος λοιπόν, με αφορμή την προτροπή του Κυρίου προς τον πλούσιο, άρχισε να του λέει: Να, εμείς τα αφήσαμε όλα και σε ακολουθήσαμε.*

(1) Παίρνοντας θάρρος από τα τελευταία λόγια του Σωτήρα (b).

(2) Το «εμείς» με έμφαση αντιθέτει την διαγωγή των μαθητών με αυτήν του πλουσίου (γ). Σε αντίθεση με τον πλούσιο εμείς οι Απόστολοί σου πράξαμε ό,τι ο πλούσιος δεν έκανε (σ).

(3) «Ποια όλα, μακάριε Πέτρε; Το καλάμι, το δίχτυ, το πλοίο, την (αλιευτική) τέχνη, αυτά, πες μου, λες «όλα»;… Για να μη λες, τι, λοιπόν, εάν δεν έχω υπάρχοντα, δεν μπορώ να είμαι τέλειος; ρωτά ο Πέτρος. Είτε λίγα αφήσει κάποιος, είτε πολλά εξαιτίας αυτού, θα λάβει αιώνιο θησαυρό» (β). Παρόλο που λίγα άφησε ο Πέτρος και οι υπόλοιποι ψαράδες, ο Ιησούς δεν αποθαρρύνει αυτούς. Λίγα ήταν, αλλά συγχρόνως και όλα όσα είχαν ήταν. Όπως τα δύο λεπτά της χήρας. Και ήταν σε αυτούς αυτά που εγκαταλείφθηκαν αγαπητά, όσο και τα περισσότερα, αν είχαν τέτοια. «Διότι αν υπάρχει η προθυμία, σε ό,τι έχει κάποιος είναι ευπρόσδεκτος» (Β Κορ. η 12).

(4) Όταν ακούμε ποια είναι τα προσόντα αυτών που σώζονται, πρέπει να θέτουμε και εμείς στον εαυτό μας το ερώτημα, εάν με τη χάρη του Θεού έχουμε τα προσόντα αυτά. Μη λησμονούμε παρ' όλα αυτά, ότι η φιλαυτία μας εξογκώνει ό,τι πράξαμε και ό,τι θυσιάσαμε για τον Ιησού, όπως συνέβη αυτό εδώ και με τον Πέτρο, και εύκολα εισχωρεί σε μας το φρόνημα, ότι ο Ιησούς είναι οφειλέτης μας. Παρά ταύτα ο Ιησούς δεν αποκρούει το ερώτημα, που σύμφωνα με τον Ματθαίο προβλήθηκε σε αυτόν από τον Πέτρο. Τι άραγε θα συμβεί με μας; Μας ενθαρρύνει ο Χριστός να ρωτάμε για τις αμοιβές, τις οποίες πρέπει να ελπίζουμε, όταν εγκαταλείπουμε τα πάντα για αυτόν. Όπως η γλώσσα του υπάκουου πιστού είναι: Τι πρέπει να πράξω; Με το σκοπό να γνωρίσει τις θείες εντολές και να τηρήσει αυτές, έτσι και αυτός που με εμπιστοσύνη ελπίζει στον Κύριο μπορεί να ρωτά: Τι άραγε θα συμβεί σε μένα; Με τον σκοπό να μάθει τις θείες υποσχέσεις. Και ο Κύριος αντί για τη χαρά που είχε μπροστά του υπέμεινε σταυρό ντροπής, περιφρονώντας τον. Και ο Μωϋσής αρνήθηκε να λέγεται

γιος κόρης Φαραώ, διότι απέβλεπε στη μισθαποδοσία. Και ο Αβραάμ ανέμενε την πόλη που είχε τα θεμέλια. Σημείωσε όμως, ότι οι Απόστολοι, ενώ πολύ καιρό πριν άφησαν τα πάντα για το Χριστό, μόλις τώρα θέτουν μέσω του Πέτρου το παραπάνω ερώτημα. Ήταν τόσο βέβαιοι για την αγαθότητα και την αξιοπιστία του Ιησού, ώστε ήταν πεπεισμένοι, ότι κάθε θυσία για αυτόν δεν θα έμενε χωρίς ανταμοιβή. Τιμά τον Χριστό αυτός που τον υπηρετεί ως πρόθυμος δούλος και τον εμπιστεύεται χωρίς παζαρέματα.

Μαρκ.10,29. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδείς ἐστιν ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν ἢ[(1)] ἀδελφοὺς ἢ ἀδελφὰς ἢ πατέρα ἢ μητέρα ἢ γυναῖκα ἢ τέκνα[(2)] ἢ ἀγροὺς ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ ἕνεκεν τοῦ εὐαγγελίου[(3)],

Μετάφραση: *Κι ο Ιησούς απάντησε: Αληθινά σας λέω, δεν υπάρχει κανείς που άφησε σπίτι ή αδελφούς ή αδελφές ή πατέρα ή μητέρα ή γυναίκα ή παιδιά ή χωράφια, επειδή αυτά του ήταν εχθρικά και του γίνονταν εμπόδιο στην πίστη του προς εμένα και στην υπακοή του στο ευαγγέλιό μου,*

Μαρκ.10,30. ἐὰν μὴ λάβῃ[(4)] ἑκατονταπλασίονα[(5)] νῦν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ[(6)] οἰκίας καὶ ἀδελφοὺς καὶ ἀδελφὰς[(7)] καὶ πατέρα καὶ μητέρα[(8)] καὶ τέκνα[(9)] καὶ ἀγροὺς μετὰ διωγμῶν[(10)], καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον[(11)].

Μετάφραση: *που να μην πάρει εκατονταπλάσια τώρα, στα χρόνια της ζωής αυτής. Θα πάρει αυτός και σπίτια και αδελφούς πνευματικούς και αδελφές εν Χριστώ, και πατέρα και μητέρα και παιδιά πνευματικά και χωράφια· κι όλα αυτά μέσα σε διωγμούς που θα υφίσταται για μένα, και για τους οποίους οι ευσεβείς θα τον συμπαθούν και θα τον τιμούν περισσότερο. Και στον αιώνα που πρόκειται να έλθει, θα έχει ασφαλώς αυτός και ζωή αιώνια.*

(1) Τα αγαθά που εγκαταλείφθηκαν για τον Κύριο απαριθμούνται διαζευκτικά (σπίτια ή… ή… ή…), ενώ τα αγαθά, τα οποία θα δοθούν ως αμοιβή παρουσιάζονται αθροιστικά (σπίτια και… και…). Δες τον πλούτο της ανταμοιβής, που αποδεικνύει την αγαθότητα του Κυρίου (b).

(2) «Τα λέει βεβαίως αυτά, όχι για να αφήνουμε αβοήθητους τους πατέρες και να χωρίζουμε τις γυναίκες, αλλά διδάσκοντάς μας, να προτιμούμε την ευσέβεια προς το Θεό από όλα τα σαρκικά. Επειδή, δηλαδή, άναβε πόλεμος από το κήρυγμα και επρόκειτο παιδιά να αρνηθούν πατέρες χάριν της ευσέβειας, λέει, όποιος αφήσει τις

σαρκικές συγγένειες» (Θφ). «Επειδή, δηλαδή, υπήρχαν και πολλοί πατέρες που τραβούσαν τα παιδιά τους στην ασέβεια και γυναίκες τους άνδρες, όταν, λέει, προστάζουν αυτά, ας μην είναι για σας ούτε γυναίκες, ούτε πατέρες». «Όταν λοιπόν λέει «Όποιος άφησε γυναίκα» δεν το λέει αυτό, ώστε να χωρίζουν οι γάμοι, αλλά όπως ακριβώς αυτό που έλεγε για την ζωή, ότι αυτός που έχασε τη ζωή χάριν εμού, θα βρει αυτήν, δεν το είπε για να φονεύουμε τους εαυτούς μας, όχι για να χωρίζουμε από εδώ, τώρα, τους εαυτούς μας από το σώμα μας, αλλά για να προτιμάμε από όλα την ευσέβεια· αυτό λέει και για τη γυναίκα και τους αδελφούς και τους άλλους» (β).

(3) «Για το όνομά μου, με την έννοια του: για μένα. Ο Μάρκος, μάλιστα, πρόσθεσε ότι «και για το ευαγγέλιο» δηλαδή για το κήρυγμα» (Ζμ). «Δεν έχει διαφορά το να πει «για το όνομά μου» ή «για το ευαγγέλιο», όπως λέει ο Μάρκος, ή «για τη βασιλεία του Θεού», όπως ο Λουκάς. Διότι το όνομα του Χριστού είναι δύναμη του ευαγγελίου και της βασιλείας· και το ευαγγέλιο στο όνομα του Χριστού κρεμιέται· και η βασιλεία του Θεού με το όνομα αυτού (του Χριστού) γνωρίζεται και έρχεται» (β). Μόνο εφόσον οι θυσίες αυτές γίνονται για τον Χριστό και το ευαγγέλιό του, θα τύχουν πλούσιας ανταμοιβής από τον Κύριο. Πολλοί εγκαταλείπουν αδελφούς και σύζυγο και παιδιά από ιδιοτροπία και πάθος και κλίσεις αμαρτωλές. Τέτοια εγκατάλειψη είναι ολέθρια. Η εγκατάλειψη αυτών πρέπει να γίνεται μόνο όταν για να διατηρήσουμε αυτά, πρέπει να εγκαταλείψουμε το Χριστό. Όχι απλώς και μόνο τα παθήματα και οι θυσίες αναδεικνύουν τον ομολογητή και τον μάρτυρα, αλλά η αιτία για την οποία τα παθήματα και οι θυσίες αναλαμβάνονται.

(4) Το εάν μη, είναι εβραϊσμός· είναι βεβαιωτικό και σημαίνει υπόσχεση, το οποίο αλλού οι Ο΄ το μεταφράζουν «η μην»=βεβαίως θα λάβει. Ο Μάρκος άρχισε με το «κανείς ο οποίος άφησε», έχοντας σκοπό να εξακολουθήσει με το «και δεν λάβει», λόγω όμως αυτών που παρεμβλήθηκαν, σχημάτισε βεβαιωτικά την απόδοση της πρότασης, σαν να ήταν «καθένας ο οποίος άφησε… με βεβαιότητα θα λάβει» (δ).

(5) «Αντί να πει: πολλαπλάσια» (Ζμ). Η πρόνοια του Θεού έδωσε πίσω στον Ιώβ διπλάσια από όσα είχε πριν. Αλλά τα παθήματα και οι θυσίες των Χριστιανών θα έχουν στη σχέση τους με το Χριστό, στην παρηγοριά και ενίσχυσή τους από το Πνεύμα, και με την κοινωνία τους με τους υπόλοιπους Χριστιανούς εκατονταπλάσια και πολλαπλάσια ανταπόδοση.

(6) «Λέει ότι η εκατονταπλάσια αμοιβή, έχει επιφυλαχτεί για τον καιρό αυτόν, δηλαδή, για τον τωρινό αιώνα» (Ζμ).

(7) Με την κοινωνία της αδελφότητας της βασιλείας, που αποτελεί ήδη από τον κόσμο αυτόν, μία πνευματική οικογένεια (σ).

(8) Υπάρχει και η γραφή: μητέρας. Ο καθένας έχει εκ φύσεως έναν μόνο πατέρα και μία μητέρα, αλλά δια μέσου των αμοιβών αυτών, τις οποίες θα λάβει, έχει πολλούς πατέρες και μητέρες, οι οποίοι ακολουθούν το Χριστό (b). «Πατέρες και μητέρες πολλές είχαν οι Απόστολοι, όλους αυτούς που τους αγαπούσαν και έδειχναν φιλοστοργία προς αυτούς. Αλλά και αφού άφησε ένα σπίτι ο Πέτρος, ύστερα είχε τα σπίτια όλων των μαθητών του» (Θφ).

(9) «Ταυτόχρονα, όμως, πρόσεξε και την σεμνότητα της Γραφής, η οποία ενώ υπόσχεται πολλαπλασιασμό και εκατονταπλασιασμό αδελφών και παιδιών και γονέων και αγρών και σπιτιών, δεν συγκαταριθμήθηκε όμως σε αυτά η γυναίκα. Διότι δεν ειπώθηκε «καθένας που άφησε αδελφούς ή αδελφές ή γονείς ή παιδιά ή αγρούς ή σπίτια ή γυναίκα για το όνομά μου, θα λάβει πολλαπλάσια» (Ω). Δεν προστέθηκε και «γυναίκες» διότι αυτό θα ηχούσε κάπως ασυμβίβαστο με την ευπρέπεια (b). Αλλά και αυτό αν το πρόσθετε, σε τίποτα δεν θα συγκρουόταν με την πραγματικότητα, «έστω και αν ο… Ιουλιανός (ο Παραβάτης) διακωμωδούσε αυτό· διότι πες μου, σε τι βοηθάει η γυναίκα τον άνδρα στο σπίτι; Οπωσδήποτε φροντίζει την τροφή του άνδρα, τα ρούχα και ο άνδρας δεν φροντίζει καθόλου για αυτά. Δες, λοιπόν, αυτό και στους Αποστόλους, πόσες γυναίκες φρόντιζαν για τα ρούχα και τις τροφές τους, και υπηρετούσαν αυτούς, οι οποίοι δεν φρόντιζαν για τίποτα, παρά μόνο για τον λόγο και την διδασκαλία;» (Θφ). Στην εκκλησία βρίσκει κάποιος την πνευματική συμβίωση, η οποία είναι ασυγκρίτως ανώτερη και υψηλότερη από την σαρκική συζυγική σχέση (δ).

(10) «Και το πιο παράδοξο, όλα αυτά θα τα έχουν μαζί με διωγμούς… το οποίο σημαίνει, διωκόμενοι από τους εχθρούς της πίστης» (Ζμ). Λόγω των διωγμών και ανάμεσα σε αυτούς «θα βρει πολλούς που θα αποδίδουν σε αυτόν, πολλές φορές, πιο γνήσια διάθεση» (β). Οι διωγμοί φαίνονται να καταριθμούνται στις αμοιβές. Πράγματι· σε εσάς (λέει ο Παύλος) χαρίστηκε όχι μόνο το να πιστεύετε στο Χριστό, αλλά και το να πάσχετε χάριν αυτού. Ότι είναι αυτό δωρεά και χάρη πείθεται κανείς ενθυμούμενος το «αν συμπάχουμε, το κάνουμε ώστε και να συνδοξαστούμε».

(11) Η προηγούμενη ανταμοιβή, που αναφερόταν στην παρούσα ζωή θα ήταν υπερεπαρκής αποζημίωση. Και μόνο εκατό τοις εκατό θα ήταν τεράστιο επιτόκιο στην απόδοση οφειλής. Τι θα έλεγε κάποιος, εάν το επιτόκιο αυξανόταν στα δέκα χιλιάδες και εκατό χιλιάδες τοις εκατό; Και όμως. Ο Κύριος υπόσχεται επιπροσθέτως και

αμοιβή ασυγκρίτως μεγαλύτερη. Υπόσχεται ζωή που περιλαμβάνει κάθε άνεση και μακαριότητα σε ύψιστο βαθμό, και αυτήν αιώνια. Όταν κάποιος σκεφτεί και αναμετρήσει τις ανταμοιβές αυτές, ασφαλώς καμία θυσία εκ μέρους του για τον Χριστό δεν θα του φανεί μεγάλη και οτιδήποτε και αν πρόκειται χάριν της δόξας του Χριστού να πάθει ή να στερηθεί, θα του παρουσιαστεί μηδαμινό και ανάξιο συζήτησης.

Μαρκ.10,31. πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι καὶ ἔσχατοι πρῶτοι[(1)].

Μετάφραση: *Πολλοί που είναι στον κόσμο αυτό πρώτοι, θα είναι εκεί τελευταίοι· και οι τελευταίοι και άσημοι, που καταδιώκονται και ατιμάζονται για μένα, θα είναι εκεί πρώτοι.*

(1) Ή «αυτοί που φαίνονται έσχατοι στον παρόντα αιώνα, επειδή θλίβονται και διώκονται, θα γίνουν πρώτοι εξαιτίας της ελπίδας στο Θεό, αλλά και οι Φαρισαίοι, που είναι πρώτοι, έγιναν έσχατοι» (Θφ). «Από αυτούς που νομίζονται πρώτοι, θα γίνουν πρώτοι αυτοί, οι οποίοι πιστεύουν σε αυτόν και άφησαν τα δικά τους. Εδώ, βεβαίως νομίζω ότι υπαινίσσεται τους Φαρισαίους, το οποίο και προηγουμένως είπε, ότι οι γιοι της βασιλείας θα διωχτούν έξω» (β). Ή, εάν λάβουμε υπ' όψιν την συνέχεια του Ματθαίου, πιθανό παρουσιάζεται, ότι ο Κύριος προειδοποιεί με αυτό τους μαθητές, ότι απλώς και μόνο το γεγονός, ότι αυτοί υπήρξαν οι παλαιότεροι και οι πρώτοι που σχετίστηκαν μαζί του, δεν παρέχει σε αυτούς υπεροχή ούτε δικαίωμα αποκλειστικότητας στις ανταποδόσεις αυτές, για τις οποίες ο Κύριος αμέσως παραπάνω μίλησε (γ). Ο Παύλος υπήρξε μέγα παράδειγμα που επιβεβαιώνει την αλήθεια αυτή. Δεν αναγνωρίζεται γενικώς ως ο μέγας Απόστολος, παρόλο που ο ίδιος ονόμαζε τον εαυτό του ελάχιστο των Αποστόλων; Υπήρξε ο τελευταίος και έγινε ο πρώτος. Διότι ο Παύλος υπήρξε το έκτρωμα, αυτός που πρόωρα γεννήθηκε διάκονος, όπως ο ίδιος χαρακτηρίζει τον εαυτό του (Α. Κορ. ιε 8)· όχι μόνο το νεότερο παιδί της αποστολικής οικογένειας, αλλά και αυτό που καθυστερημένα γεννήθηκε. Και όμως αναδείχτηκε ο μέγιστος. Η ουράνια κληρονομία δεν δίνεται σύμφωνα με όσα επικρατούν στις επίγειες βασιλείες, όπου ο μεγαλύτερος γιος διαδέχεται τον πατέρα κληρονομώντας και το μεγαλύτερο μέρος της περιουσίας του και τους τίτλους του και το βασιλικό του στέμμα, μόνο και μόνο διότι γεννήθηκε πιο πριν από τους υπόλοιπους αδελφούς του. Παρέχεται σύμφωνα με την ευαρέσκεια του δίκαιου και απροσωπολήπτου Θεού.

Στίχ. 32-34. Ο Ιησούς προλέγει για τρίτη φορά το πάθος του.

Πρβλ. Ματθ. κ 17-19 καὶ τὰς ἐκεῖ ἑρμηνευτικὲς σημειώσεις.

Μαρκ.10,32. Ἦσαν δὲ ἐν τῇ ὁδῷ[(1)] ἀναβαίνοντες εἰς Ἰεροσόλυμα· καὶ ἦν προάγων[(2)] αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐθαμβοῦντο[(3)], καὶ ἀκολουθοῦντες[(4)] ἐφοβοῦντο[(5)]. καὶ παραλαβὼν πάλιν[(6)] τοὺς δώδεκα ἤρξατο αὐτοῖς λέγειν τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμβαίνειν[(7)],

Μετάφραση: *Προχωρούσαν λοιπόν κι ανέβαιναν το δρόμο προς τα Ιεροσόλυμα. Κι ο Ιησούς προχωρούσε μπροστά από τους μαθητές του, κι αυτοί θαμπώνονταν από θαυμασμό και δέος, καθώς τον έβλεπαν τόσο άφοβα και με τόσο θαρραλέα απόφαση να προχωρά προς την πόλη όπου τόσα θα πάθαινε. Κι ενώ από σεβασμό τον ακολουθούσαν, φοβούνταν για όσα θα τους έβρισκαν στα Ιεροσόλυμα. Κι ο Ιησούς, αφού πήρε ιδιαιτέρως τους δώδεκα, άρχισε να τους λέει εκείνα που θα του συνέβαιναν.*

(1) Δες Ματθ. κ 17-19 και τις εκεί ερμην. σημειώσεις. Με άρθρο=Την γνωστή οδό όπου τον συνάντησε ο πλούσιος νέος.

(2) Μόνο ο Μάρκος σημειώνει αυτό και φαίνεται να αποδίδει εξαιρετική σημασία σε αυτό. Ο Ιησούς αφού απομακρύνθηκε για λίγο από την άμεση συντροφιά των 12 παρά τη συνήθειά του προπορευόταν μπαίνοντας επί κεφαλής αυτών. Σύμφωνα με τον Λουκά «το πρόσωπό του πορευόταν στην Ιερουσαλήμ» (θ 53). Ίσως το ύφος του παρουσιάζει αυτόν στα μάτια των μαθητών του με κάποια πνευματική έξαρση ασυνήθιστη (σ), εφόσον βάδιζε εν γνώσει προς το μαρτύριο. «Με το να προηγείται όλων και να τους προλαβαίνει στο δρόμο, δείχνει, ότι τρέχει προς το πάθος και δεν αποφεύγει τη νέκρωση χάριν της δικής μας σωτηρίας» (Θφ).

(3) Εκπλήσσονταν βλέποντας αυτόν με βιασύνη και θάρρος να πορεύεται στον τόπο, όπου σύμφωνα με τις προφητείες του τόσα δεινά τον ανέμεναν (δ). Το θάρρος και η σταθερότητα, με την οποία ο Ιησούς προχώρησε προς τον θάνατο υπέρ της σωτηρίας μας, και τότε, αλλά και πάντοτε προκάλεσε και θα προκαλεί τον βαθύ θαυμασμό όλων των μαθητών όλων των αιώνων.

(4) Υπάρχει και η γραφή «οι δε ακολουθούντες». Χωρίς άρθρο η μετοχή αναφέρεται στους μαθητές. Μαζί με το άρθρο διακρίνει μεταξύ αυτών κάποιους, οι οποίοι τον ακολουθούσαν, ενώ οι υπόλοιποι πήγαιναν αργά, διστάζοντας να τον ακολουθήσουν (γ).

(5) Φοβούνταν λόγω των δεινών που ανέμεναν αυτόν και εκείνους (δ).

(6) Αντιτίθεται στο «προάγων αυτούς». Ήταν κάπως ξεχωριστά από αυτούς και προπορευόταν και τώρα πάλι παίρνει μαζί του αυτούς. Ή, και «και ενώ και πολλοί άλλοι συνοδοιπορούσαν, συζητά χωριστά με αυτούς (τους 12)» (β). «Αφού πήρε ιδιαίτερα τους μαθητές, συζητά με μόνους αυτούς. Διότι, επειδή το πάθος ήταν μυστήριο, έπρεπε να αποκαλυφθεί στους πιο δικούς του» (Θφ). Όχι τόσο, διότι αρκετοί από τους συνοδοιπόρους θαυμαστές και ακροατές της διδασκαλίας, μιας και ήταν ασθενέστεροι ήταν δυνατόν να σκανδαλιστούν και να του γυρίσουν την πλάτη, όσο διότι υπήρχε κίνδυνος οι πιο ενθουσιώδεις και χωρίς κρίση να ετοιμαστούν για άμυνά του και να δημιουργήσουν κίνημα λαϊκό υπέρ του. Αλλά αυτό θα ήταν αντίθετο με το πνεύμα και την φύση της βασιλείας του, το οποίο ούτε τη δύναμη της βίας ανέχεται, ούτε τα υπέρ του καθήκοντος παθήματα ζητά να αποφύγει.

(7) «Για ποιο λόγο προλέγει αυτά που πρόκειται να του συμβούν; Για να προλειάνει την διάνοια των μαθητών, έτσι ώστε, αφού θα είχαν ακούσει από πριν, να αντέξουν με καλύτερη διάθεση και να μην νιώσουν κατάπληξη από το απότομο του πράγματος και για να ξέρουν ότι με τη θέλησή του πάσχει. Διότι, αυτός που προγνώριζε και μπορούσε να ξεφύγει, αλλά δεν φεύγει, είναι ολοφάνερο ότι εκούσια παραδίδει τον εαυτό του στα πάθη» (Θφ). Μιλά για τα παθήματά του και όχι σε κάποια συναγωγή, ούτε στο σπίτι, αλλά στο δρόμο, ενώ πεζοπορούσαν. Μάθε και στους περιπάτους ή τις εκδρομές με τους φίλους σου να διατηρείς τις συζητήσεις σου και τα χαριτολογήματά σου μέσα στα όρια της σεμνότητας, της ευπρέπειας και της πνευματικής οικοδομής.

Μαρκ.10,33. ὅτι ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς Ἰεροσόλυμα καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται[(1)] τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ γραμματεῦσι[(2)], καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσι[(3)],

Μετάφραση: *Τους έλεγε δηλαδή ότι, να, ανεβαίνουμε στα Ιεροσόλυμα, και ο υιός του ανθρώπου, ο Μεσσίας, θα παραδοθεί στους αρχιερείς και τους γραμματείς, κι*

αυτοί θα τον καταδικάσουν σε θάνατο και θα τον παραδώσουν στους εθνικούς στρατιώτες της Ρώμης.

(1) Αυτή είναι η τρίτη προαναγγελία του πάθους προς τους μαθητές. Και είναι η περισσότερο λεπτομερής και φανερή από τις δύο άλλες. Δεν αναφέρει γενικώς ότι θα παραδοθεί σε χέρια ανθρώπων (Μάρκ. θ 31), αλλά καθορίζει ξεκάθαρα ότι θα παραδοθεί στους Ιουδαίους άρχοντες, οι οποίοι και θα καταδικάσουν αυτόν σε θάνατο και επιπλέον, επίσης, ότι θα παραδοθεί και στους εθνικούς, δηλαδή την ρωμαϊκή εξουσία· και προσθέτει τις λεπτομέρειες των εμπαιγμών, της μαστίγωσης, των φτυσιμάτων, τα οποία θα προηγηθούν από το θάνατό του και προσθέτει τη βεβαίωση ότι την Τρίτη ημέρα θα αναστηθεί (σ). «Λέει, όμως, και με σαφήνεια αυτά που θα συμβούν και ανέφερε και ότι θα τον φτύσουν, έτσι ώστε τίποτα να μην έχει αποσιωπηθεί, το οποίο, επειδή δεν θα είχε προγνωριστεί, θα τάραζε αυτούς που ξαφνικά θα το έβλεπαν. Θεραπεία όμως όλων αυτών είναι το ότι την τρίτη ημέρα θα αναστηθεί» (β). Είναι ωφέλιμο να σκεφτόμαστε συχνά και να μιλάμε για το θάνατό μας και για τα δυσάρεστα, τα οποία ενδέχεται να μας συμβούν κατά τον χρόνο της ζωής μας μέχρι τον τάφο. Έτσι θα εξοικειωθούμε με αυτά και θα παύσει το φάσμα του θανάτου να μας τρομάζει. Αυτό μπορεί και να μας υποβοηθήσει ώστε να πεθαίνουμε κάθε ημέρα για το Χριστό και να σηκώνουμε καθημερινά για αυτόν το σταυρό μας.

(2) Από τους οποίους αποτελούνταν το συνέδριο των Ιουδαίων, ενώπιον του οποίου οδηγούνταν για κρίση οι σπουδαίες υποθέσεις.

(3) Τα «έθνη» ήταν η λέξη με την οποία από τους Ιουδαίους δηλώνονταν οι ειδωλολάτρες, σε αντίθεση με τους ίδιους που αποτελούσαν το έ θ ν ο ς. Αυτή η παράδοση του Ιησού στα έθνη γινόταν απαραίτητη, εφόσον οι Ρωμαίοι επιφύλασσαν στους εαυτούς τους το δικαίωμα να βγάζουν αποφάσεις για τους καταδίκους εις θάνατον, οι οποίες δεν γίνονταν εκτελεστές χωρίς την έγκριση αυτών και χωρίς την παρέμβαση ρωμαίων στρατιωτών (γ).

Μαρκ.10,34. καὶ ἐμπαίξουσιν[(1)] αὐτῷ καὶ μαστιγώσουσιν αὐτὸν καὶ ἐμπτύσουσιν αὐτῷ καὶ ἀποκτενοῦσιν[(2)] αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται[(3)].

Μετάφραση: *Κι εκείνοι θα τον εμπαίξουν και θα τον μαστιγώσουν και θα τον φτύσουν και θα τον θανατώσουν, και την τρίτη ημέρα από το θάνατό του θα αναστηθεί.*

(1) Ήταν επόμενο να προηγηθεί της εκτέλεσης εμπαιγμός και φτυσιές, εφόσον η εναντίον του Ιησού κατηγορία θα ήταν, ότι διεκδικούσε το αξίωμα του βασιλιά. Η μαστίγωση όμως ή φραγγέλωση πάντοτε προηγούνταν της θανατικής εκτέλεσης (γ). Όλα αυτά ήταν τρομερά και η ακριβής και βέβαιη πρόβλεψή τους, η τόσο λεπτομερειακή ήταν αρκετή να κλονίσει και την πιο στέρεα απόφαση. Ο Κύριος όμως δεν κλονίστηκε, αλλά όσο σαφέστερα προείδε το πάθος του, τόσο προθυμότερα βάδισε προς αυτό.

(2) Καμία ανθρώπινη πρόβλεψη δεν θα μπορούσε να καθορίσει αυτό. Για μεν τις αρνητικές διαθέσεις του συνεδρίου ίσως θα ήταν κάποιος εκ προτέρου βέβαιος. Τι όμως θα αποφάσιζε ο ρωμαίος επίτροπος, κανείς δεν θα μπορούσε να το προβλέψει. Η ακόλουθη λοιπόν προφητεία για την ανάσταση και ο καθορισμός της ημέρας, κατά την οποία θα γινόταν αυτή, μόνο με θεία αποκάλυψη θα μπορούσε να γίνει γνωστή (γ).

(3) Μέσα στα παθήματα του τωρινού καιρού, αποβλέποντας μέσω της πίστης στη δόξα που πρόκειται να αποκαλυφθεί σε εμάς, θα μπορούμε να αισθανόμαστε ελαφρές τις παρούσες θλίψεις, αφού δεν θα βλέπουμε τα βλεπόμενα και προς στιγμήν μόνο θλιβερά, αλλά τα μη βλεπόμενα, τα οποία είναι αιώνια.

Στίχ. 35-45. Η φιλοδοξία δύο μαθητών.

Δες Ματθ. κ 20-28 και τις εκεί ερμην. σημειώσεις.

Το αξιοσημείωτο σε αυτό το επεισόδιο είναι από τη μία ο έκτακτος χαρακτήρας του αιτήματος, που τίθεται από τους μαθητές του Ιησού αμέσως μετά την από αυτόν προφητεία του παθήματός του, και από το οποίο φαίνεται καθαρά ότι αυτοί είναι κυριευμένοι όχι μόνο από μάταιη φιλοδοξία και προσδοκία υλικών αμοιβών, επειδή ακολούθησαν ως μαθητές τον Κύριο, αλλά και από αντιζηλίες και πνεύμα ανταγωνισμού, το οποίο εκδηλώνεται και από τους υπόλοιπους 10. Από την άλλη, είναι αξιοσημείωτη η μέθοδος του Κυρίου, ο οποίος με υπομονή πολλή αντιμετωπίζει τις ατέλειες αυτές των μαθητών και με επιμέλεια και ψύχραιμα και με φρόνηση στιγματίζει και απομακρύνει ως ανάξια και ξένα με την βασιλεία του τα γήινα αυτά και τελείως κοσμικά στοιχεία και ελατήρια και παχυλά ιδανικά (γ).

Μαρκ.10,35. Καὶ προσπορεύονται[(1)] αὐτῷ ᾽Ιάκωβος καὶ ᾽Ιωάννης[(2)] υἱοὶ Ζεβεδαίου λέγοντες· διδάσκαλε, θέλομεν ἵνα ὃ ἐὰν αἰτήσωμεν[(3)] ποιήσῃς ἡμῖν.

Μετάφραση: *Πλησιάζουν τότε τον Ιησού ο Ιάκωβος και ο Ιωάννης, οι γιοι του Ζεβεδαίου, και του λένε: Διδάσκαλε, θέλουμε να μας κάνεις αυτό που θα σου ζητήσουμε.*

(1) =Πορεύονται προς κάποιον· στους εθνικούς συγγραφείς σημαίνει και: έρχομαι με ικεσία, έννοια η οποία δεν είναι ξένη και με το παρόν χωρίο. «Άλλος ευαγγελιστής λέει, ότι η μητέρα τους πλησίασε τον Χριστό. Είναι φυσικό να έγιναν και τα δύο· και οι απόστολοι, επειδή ντρέπονταν, έβαλαν μπροστά τη μητέρα και έπειτα και οι ίδιοι πλησίασαν ιδιαιτέρως» (Θφ).

(2) Ο Ιωάννης και ο Ιάκωβος ήταν μαθητές από τους παλαιότερους. Ο Ιωάννης μάλιστα ήταν και ο αγαπημένος. Παρ' όλα αυτά τόσο αυτός, όσο και ο Πέτρος επιτιμήθηκαν από τον Κύριο, όσο κανείς άλλος από τους μαθητές. Όσους ο Χριστός αγαπά «ελέγχει και παιδεύει» (Αποκ. γ 19).

(3) Πρόκειται να υποβάλλουν αίτημα που δείχνει πόσο λίγο οι 12 και μάλιστα δύο από τον εκλεκτό κύκλο των τριών είχαν αντιληφθεί την αληθινή φύση της μεσσιακής βασιλείας (σ).

Μαρκ.10,36. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· τί θέλετε ποιῆσαί με ὑμῖν;

Μετάφραση: *Κι αυτός τους ρώτησε: Τί θέλετε να σας κάνω;*

Μαρκ.10,37. οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ· δὸς ἡμῖν ἵνα εἷς ἐκ δεξιῶν σου καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων σου καθίσωμεν ἐν τῇ δόξῃ σου[(1)].

Μετάφραση: *Αυτοί του είπαν: Όταν έλθεις στη δόξα σου και ανεβείς στον επίγειο βασιλικό θρόνο του Δαβίδ, βάλε μας να καθίσουμε ο ένας στα δεξιά σου κι ο άλλος στ' αριστερά σου.*

(1) ἐν τῇ δόξῃ σου=όταν έλθεις με τη δόξα σου (δ). Με τη δόξα σου ως βασιλιά Μεσσία (γ). Οι μαθητές πήραν τα σχετικά με το πάθημα λόγια του Κυρίου, ως συμβολικά περισσότερο και σε κάθε περίπτωση ότι περιγράφουν κάποια σύντομη βασανιστική δοκιμασία, μετά την οποία η δυναμική παρέμβαση του Θεού θα αποκαθιστούσε τα πράγματα και θα εισήγαγε τον Ιησού στο στάδιο της δόξας (σ).

«Από όπου είναι φανερό, ότι υποπτεύονταν αισθητή βασιλεία» (β). Δεν ζητούσαν υπηρεσία και έργο στη βασιλεία αυτή, αλλά τιμές μόνο, οι οποίες θα τους εξύψωναν πάνω από τους υπόλοιπους συμμαθητές τους. Ο Κύριος προανήγγειλε σε αυτούς την ανάστασή του για να τους παρηγορήσει και να τους ενισχύσει και αντί για αυτό, αυτοί σκοτίζονται και ματαιοδοξούν. Οι παρηγοριές του Πνεύματος στις νηπιακές και αδύνατες ψυχές δίνουν μερικές φορές αλόγιστο θάρρος, για καταστολή του οποίου η βακτηρία του Πνεύματος μεταβάλλεται σε ράβδο που παιδεύει.

Μαρκ.10,38. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε[(1)]. δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον[(2)] ὃ ἐγὼ πίνω, καὶ τὸ βάπτισμα[(2)] ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι[(3)] βαπτισθῆναι;

Μετάφραση: *Ο Ιησούς τότε τους είπε: Δεν ξέρετε τι ζητάτε. Δεν είναι τώρα καιρός κοσμικών μεγαλείων και αξιωμάτων, αλλά κόπων και διωγμών και μαρτυρικού θανάτου. Μπορείτε να πιείτε το ποτήριο του θανάτου που πρόκειται να πιω εγώ μετά από λίγο, και να βαπτισθείτε το βάπτισμα του μαρτυρίου που μετά από λίγο θα υποστώ;*

(1) «Δεν ξέρετε τι ζητάτε· διότι εσείς νομίζετε ότι είναι αισθητή η βασιλεία μου και ζητάτε με αισθητό τρόπο να κάτσετε. Αλλά δε συμβαίνει αυτό» (Θφ). Αλήθεια· δεν γνωρίζουμε τι ζητάμε, όταν ζητάμε τη δόξα του στέμματος και όχι την ενίσχυση και χάρη ώστε να βαστήξουμε το σταυρό, που εξασφαλίζει αυτή τη δόξα. «Δύο πράγματα υπαινίσσεται με το να λέει, Δεν ξέρετε τι ζητάτε· ένα μεν, ότι μιλάνε για βασιλεία, για την οποία δε νοιαζόταν καθόλου ο Χριστός· διότι, βεβαίως, δεν υποσχέθηκε για αυτήν την κάτω και την αισθητή· άλλο, πάλι, ότι ζητούν τώρα προεδρία και τις ανώτατες τιμές και θέλουν να φανούν λαμπρότεροι και ενδοξότεροι από τους άλλους» (Χ). «Αλλά κανείς ας μην κατηγορήσει τους Αποστόλους που ήταν έτσι πιο ατελείς. Διότι δεν υπήρχε ακόμη ο σταυρός, δεν υπήρχε ακόμη η χάρη του πνεύματος. Διότι για αυτό αποκαλύπτει τα ελαττώματά τους, έτσι ώστε μετά από αυτά που συνέβησαν, να μάθουν κάποιοι, πόσο σπουδαίοι έγιναν από τη χάρη» (β).

(2) «Ποτήρι εδώ και βάπτισμα ονομάζει τον σταυρό του και τον θάνατο… Αυτό λοιπόν που λέει, σημαίνει το εξής. Μπορείτε να σφαχτείτε και να πεθάνετε;» (Χ). Το «βάπτισμα» εδώ είναι αλληγορική έκφραση που δηλώνει τον κατακλυσμό των δεινών στον οποίο βυθίζεται κάποιος κατακαλυπτόμενος από αυτά (σ). «Πρόσεξε πώς με τον τρόπο της ερώτησης και προτρέπει και ελκύει. Διότι δεν είπε: Μπορείτε να σφαχτείτε; Μπορείτε να χύσετε το αίμα σας; Αλλά τι είπε; Μπορείτε να πιείτε το ποτήρι;» (Χ).

Πλεονάζει και εδώ η παρηγοριά. Δεν είναι παρά μόνο ποτήρι, και όχι ωκεανός. Είναι φάρμακο, πικρό ίσως, αλλά σε λίγο εξαντλείται. Είναι ποτήρι, το οποίο μας προσφέρεται από τον Πατέρα (Ιω. ιη 11), γεμάτο ανάμιχτο ποτό (Ψαλμ. οδ 9), διότι η πικρία του έχει αναμιχθεί με παρηγορία. Και το βάπτισμα είναι μυστήριο με το οποίο ενωνόμαστε με τον Χριστό. Ένωση όμως με το Χριστό φέρνουν τα παθήματα και οι θλίψεις για αυτόν σε αυτούς που υπομένουν αυτά με πίστη και ελπίδα.

(3) Ήταν πολύ το ότι για μας έκανε συγκατάβαση να βαπτιστεί στα νερά του Ιορδάνη. Αλλά είναι ασυγκρίτως περισσότερο το ότι ήδη βαπτίζεται στο αίμα του ως έσχατος κακοποιός. Αλλά σε όλα αυτά υποβλήθηκε «με ομοίωμα σάρκας αμαρτωλής και χάριν της αμαρτίας», για να καταδικάσει «την αμαρτία με τη σάρκα» (Ρωμ. η 3).

Μαρκ.10,39. οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ· δυνάμεθα[(1)]. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· τὸ μὲν ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθήσεσθε[(2)]·

Μετάφραση: *Κι αυτοί, θέλοντας να εξασφαλίσουν το αίτημά τους, του είπαν χωρίς να το σκεφτούν καλά: Μπορούμε. Τότε τους είπε ο Ιησούς: Το ποτήριο του μαρτυρίου που εγώ θα πιω μετά από λίγο, θα το πιείτε κι εσείς, και το βάπτισμα που μετά από λίγο θα υποστώ στη θάλασσα των παθημάτων μου, θα το υποστείτε κι εσείς. Διότι κι εσείς θα υποστείτε διωγμούς και μαρτύριο για το ευαγγέλιό μου.*

(1) «Λένε σε αυτόν «μπορούμε», χωρίς να καταλαβαίνουν τι τέλος πάντων ήταν το λεγόμενο, αλλά υπόσχονται με την ελπίδα ότι θα πάρουν» (Χ), και «προσδοκούν ότι θα ακούσουν αυτό ακριβώς που ζήτησαν» (Χ). Θα έπρατταν καλύτερα εάν έλεγαν· Κύριε, με τη δύναμή σου και τη χάρη σου μπορούμε. Αλλά η ίδια αυτοπεποίθηση, από την οποία πειράστηκε ο Πέτρος, ο οποίος αλόγιστα στηρίχτηκε στη δύναμή του, εκδηλώνεται τώρα και από τους γιους του Ζεβεδαίου. Δεν γνώριζαν τι ήταν το ποτήριο και το βάπτισμα του Χριστού και για αυτό δείχνονται τόσο τολμηροί σε υποσχέσεις. Αλλά συνήθως εκείνοι, οι οποίοι έχουν την μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση και είναι τόσο άφθονοι σε υποσχέσεις, είναι και αυτοί που λιγότερο γνωρίζουν τον σταυρό και είναι εξοικειωμένοι με αυτόν.

(2) «Θα πιείτε… θα βαπτιστείτε, εννοώντας έτσι τον θάνατο. Διότι, πράγματι, ο Ιάκωβος κόπηκε με μαχαίρι και ο Ιωάννης πολλές φορές πέθανε» (Χ) με το να υποβληθεί σε εξορία και υπομένοντας διωγμούς.

Μαρκ.10,40. τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ εὐωνύμων[(1)] οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ᾽ οἷς ἡτοίμασται[(2)].

Μετάφραση: *Το να καθίσετε όμως στα δεξιά μου και στα αριστερά μου δεν εξαρτάται από μένα να το δώσω σ' όποιον μου το ζητήσει, αλλά αυτό θα δοθεί σ' εκείνους για τους οποίους έχει ετοιμασθεί από τον δικαιοκρίτη Πατέρα μου, που κανονίζει τις ανταμοιβές σύμφωνα με την αρετή του καθενός.*

(1) «Ακόμη και εάν σε πολλά σημεία της Γραφής ακούς τη λέξη καθέδρα (=κάθισμα), να μην εννοείς κάθισμα, αλλά τιμή υπερβολική» (Θφ). Πάντως φαίνεται βέβαιο, ότι στον ουρανό υπάρχουν διάφοροι βαθμοί δόξας. Διότι ο Κύριος δεν αποκρούει εδώ, ότι υπάρχουν κάποιοι, οι οποίοι θα αξιωθούν τις ύψιστες θέσεις και διακρίσεις στη βασιλεία του.

(2) «Αυτό που λέει, σημαίνει το εξής. Θα πεθάνετε μεν και θα σφαχτείτε και θα τιμηθείτε με μαρτύριο· το να γίνετε όμως πρώτοι, δεν εξαρτάται από μένα να το δώσω, αλλά από αυτούς που αγωνίζονται να το πάρουν με περισσότερο ζήλο» (Χ). «Δεν εξαρτάται από εμένα τον δίκαιο κριτή το να σας δώσω χαριστικά αυτήν την τιμή. Διότι δεν θα ήμουν δίκαιος. Αλλά σε αυτούς που αγωνίστηκαν, σε εκείνους έχει ετοιμαστεί η τιμή αυτή, όπως ακριβώς αν ένας δίκαιος βασιλιάς ήταν προϊστάμενος σε κάποιον αγώνα και έπειτα τον πλησίαζαν κάποιοι φίλοι του και του έλεγαν· Δώσε σε εμάς τα στεφάνια, θα έλεγε, Δεν εξαρτάται από μένα το να δώσω, αλλά όποιος αγωνιστεί και νικήσει, σε εκείνον έχει ετοιμαστεί το στεφάνι» (Θφ). «Θα πεθάνετε μεν για μένα και θα γίνετε κοινωνοί μου ως προς το πάθος· δεν αρκεί όμως αυτό στο να σας κάνω να αποκτήσετε την πρώτη θέση. Διότι αν έλθει κάποιος άλλος και μαζί με το μαρτύριο έχει και όλη την άλλη αρετή, πολύ περισσότερο από εσάς, επειδή σας αγαπώ τώρα και σας ξεχωρίζω (ως Αποστόλους) από τους άλλους, δεν θα παραβλέψω για αυτόν το λόγο εκείνους και θα δώσω σε εσάς τα πρωτεία. Σε εκείνους λοιπόν έχουν ετοιμαστεί, σε αυτούς που μπορούν από τα έργα τους να γίνουν λαμπρότεροι» (β). Σε όσους έχει ετοιμαστεί από το Θεό, όχι με αυθαίρετη και άδικη και μεροληπτική απόφαση, αλλά με σοφή, αγαθή διάθεση και ετοιμασία του Πατέρα που βασίζεται στην πρόγνωση. Όπως η μελλοντική δόξα, έτσι και οι διάφοροι βαθμοί της έχουν προοριστεί και ετοιμαστεί στην αιώνια βουλή του Θεού με πρόγνωση και δικαιοσύνη. Όπως αυτοί που θα σωθούν είναι ταγμένοι και προορισμένοι σε ζωή αιώνια, έτσι και οι ειδικές τιμές, στη μέλλουσα βασιλεία θα αποδοθούν «σε όσους έχουν ετοιμαστεί» από τον Πατέρα. Ο Χριστός έχει αποκλειστικά τη δύναμη να παρέχει ζωή αιώνια, αλλά μόνο σε όλους εκείνους, τους οποίους «έχει δώσει» σε αυτόν ο Πατέρας (Ιω. ιζ 2). Δεν

εξαρτάται από μένα να δώσω, λέει εδώ, διότι ο Χριστός παρέχει τους καρπούς της απολύτρωσής του σύμφωνα με το θέλημα του Πατέρα του. Δεν ανήκει σε μένα να δώσω σε εκείνους οι οποίοι ζητούν από ματαιοδοξία, αλλά σε εκείνους οι οποίοι με βαθύτατη ταπεινοφροσύνη και αυταπάρνηση προετοίμασαν τους εαυτούς τους για τις τιμητικές εκείνες διακρίσεις, τις οποίες ήδη ο Πατέρας, αφού προγνώρισε αυτήν την ταπεινοφροσύνη και αυταπάρνηση, ετοίμασε για αυτούς προαιώνια. «Δες πώς εξύψωσε τις ψυχές τους και τις κατέστησε υψηλές και τις έκανε ανίκητες στη λύπη» (β).

Μαρκ.10,41. Καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα ἤρξαντο ἀγανακτεῖν[(1)] περὶ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου.

Μετάφραση: *Όταν τ' άκουσαν αυτά οι άλλοι δέκα μαθητές, άρχισαν να αγανακτούν για τη συμπεριφορά αυτή του Ιακώβου και του Ιωάννου, οι οποίοι ζητούσαν να τους παραγκωνίσουν και να τιμηθούν περισσότερο απ' αυτούς.*

(1) «Επειδή οι μαθητές είχαν ακόμη ανθρώπινο φρόνημα, τους χτυπούσε και ο φθόνος. Για αυτό και αγανακτούν εναντίον των δύο. Αλλά πότε; Όταν είδαν ότι ο Κύριος δεν τους δέχτηκε, αλλά κατά κάποιο τρόπο τους απώθησε, τότε αγανακτούν. Διότι όσο μεν τιμούνταν από τον Κύριο, ανέχονταν χωρίς να αγανακτούν, παρόλο που τους έβλεπαν να προτιμούνται. Επειδή, όμως, εδώ οι ίδιοι εκείνοι ζήτησαν την τιμή», αποκλείοντας μάλιστα και αυτόν τον Πέτρο, «δεν το ανέχονται, λοιπόν, οι υπόλοιποι. Αλλά τώρα μεν έτσι ήταν ατελείς, ύστερα όμως θα τους δεις που παραχωρούν ο ένας στον άλλον και τα πρωτεία» (Θφ). Πολλοί από εκείνους, οι οποίοι φαίνονται να αγανακτούν για την αμαρτία, δεν αγανακτούν για αυτήν την ίδια την αμαρτία, αλλά διότι θίγεται το εγώ τους από αυτήν. Εξεγείρονται εναντίον του ανθρώπου που ορκίζεται, όχι διότι ο όρκος αυτός ατιμάζει τον Θεό, αλλά διότι στρέφεται εναντίον τους. Και οι μαθητές τώρα αγανακτούν εναντίον της φιλοδοξίας των δύο, διότι είναι και αυτοί φιλόδοξοι. Οι υπερήφανοι και εγωιστές δεν ανέχονται να βλέπουν τους άλλους να είναι τέτοιοι.

Μαρκ.10,42. ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτοὺς λέγει αὐτοῖς[(1)]· οἴδατε ὅτι οἱ δοκοῦντες ἄρχειν τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν καὶ οἱ μεγάλοι αὐτῶν κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν[(2)]·

Μετάφραση: *Ο Ιησούς όμως τους κάλεσε κοντά του και τους είπε: Γνωρίζετε ότι αυτοί που θεωρούνται και φαίνονται άρχοντες των εθνών, ασκούν απόλυτη κυριαρχία στους λαούς τους σαν να είναι ανεξέλεγκτοι κύριοί τους και σαν να είναι οι λαοί κτήμα τους. Κι εκείνοι που έχουν μεγάλο αξίωμα, όπως είναι οι ανώτεροι αξιωματούχοι, καταδυναστεύουν τους λαούς τους με απόλυτη εξουσία, σαν να είναι αυτοί οι δούλοι τους.*

(1) Ο Ιησούς προσκαλεί τους μαθητές με μεγάλη τρυφερότητα και οικειότητα. Δεν τους έδιωξε με οργή, για να μην τους βλέπει, αλλά τους καλεί κοντά του με αγάπη. Ακριβώς για αυτό είναι ο Διδάσκαλος και Καθηγητής, ο άριστος στο να διδάσκει, διότι είναι πράος και ταπεινός στην καρδιά. «Ο Χριστός, τούς θεραπεύει, πρώτον μεν ηρεμώντας τους τελείως με το να τους φέρει κοντά του. Διότι αυτό σημαίνει το «αφού τους προσκάλεσε». Έπειτα, με το να δείξει ότι, το να αρπάζουν την τιμή και να αγαπούν τα πρωτεία, είναι των εθνικών (ειδωλολατρών). Διότι οι άρχοντες των εθνών, εκείνοι συμπεριφέρονται εξουσιαστικά και τυραννικά» (Θφ). Ο Κύριος με το να τους προσκαλέσει κοντά του, εφιστά την προσοχή τους στις γενικές και θεμελιώδεις αρχές που θα αναφερθούν, χωρίς να αναφέρεται διόλου στο σφάλμα των Ιακώβου και Ιωάννου. Για όσα περιλαμβάνονται στους στίχους 42-45 δίκαια ο H. Wood γράφει, ότι έχουμε σε αυτούς μία από τις μεγάλες μεταλλαγές και μετατροπές των αξιών όσον αφορά το μεγαλείο και την δουλεία, με την οποία ο Ιησούς εκθρόνισε τον μέγα Αλέξανδρο και τον Ναπολέοντα (σ).

(2) Οι άνθρωποι γίνονται άρχοντες με τη δύναμη, με την κληρονομικότητα, με άστατη εκλογή, με κολακεία, αλλά πόσο λίγοι από αυτούς είναι πραγματικοί άρχοντες και κυβερνήτες που κατέχουν τις ιδιότητες του κυβερνήτη (γ).

Μαρκ.10,43-44. οὐχ οὕτω δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν, ἀλλ᾽ ὃς ἐὰν θέλῃ γενέσθαι μέγας ἐν ὑμῖν, ἔσται ὑμῶν διάκονος, καὶ ὃς ἐὰν θέλῃ ὑμῶν γενέσθαι πρῶτος, ἔσται πάντων δοῦλος[(1)]·

Μετάφραση: *Μεταξύ σας όμως δεν μπορεί ούτε επιτρέπεται να συμβαίνει αυτό. Αλλά όποιος θέλει να γίνει μεγάλος ανάμεσά σας, πρέπει να είναι υπηρέτης σας και να προσπαθεί να γίνεται εξυπηρετικός στους άλλους. Κι όποιος από σας θέλει να γίνει πρώτος, πρέπει να γίνει δούλος όλων, ασκώντας με κάθε ταπεινοφροσύνη την αγάπη.*

(1) «Οι δικοί μου μαθητές όμως δεν θα είναι έτσι, αλλά αυτός που θέλει να είναι μεγάλος, ας υπηρετεί όλους, επειδή και αυτό είναι δείγμα μεγάλης ψυχής, το να ανέχεται δηλαδή κάποιος όλους και να είναι δούλος όλων» (Θφ). Εάν θα ήθελαν να συμπεριληφθούν στη βασιλεία του, οι ιδέες τους θα έπρεπε να μεταβληθούν και να γίνουν τελείως διαφορετικές από εκείνες, οι οποίες επικρατούν στις ειδωλολατρικές κοινωνίες και χαρακτηρίζουν τους εθνικούς τρόπους σκέψης. Μεταξύ των εθνικών η απολυταρχική δύναμη και εξουσία ήταν ο παραδεκτός τρόπος του να άρχει και να κυβερνά κάποιος. Αλλά η βασιλεία του Κυρίου είναι κοινωνία ριζικά διαφορετικής τάξης, κοινωνία, στην οποία η φιλαυτία, η φιλοδοξία και ιδιοτελής εκμετάλλευση είναι τελείως ξένα και αλλότρια και ένα και μόνο θεωρείται υπέροχο και προεξέχον· το να υπηρετείς με αγάπη τους άλλους (σ). Δεν θα είστε εσείς «ως κυρίαρχοι της κληρονομιάς» και του ποιμνίου του Θεού (Α΄ Πέτρ. ε 3) αλλά δούλοι του ποιμνίου κοπιάζοντας για αυτό. Με αυτά που λέει εδώ ο Κύριος, δεν απαγορεύει μόνο την τυραννία και την κατάχρηση της δύναμης, αλλά και κάθε αξίωση εξουσίας παρόμοιας με εκείνη, την οποία νομίμως ασκούν οι άρχοντες των εθνών. Και ο Παύλος ο ίδιος, μολονότι είχε ελκύσει πρώτος αυτός στο ευαγγέλιο τους Κορινθίους, αρνείται στον εαυτό του το δικαίωμα να κυριεύει πάνω στην πίστη τους (Β΄Κορ. α 24). Και αν υπάρχουν στην εκκλησία αυτοί που αξιώνουν κυριαρχία και εξουσιαστικά δικαιώματα πάνω στους πιστούς και στο σύνολο σώμα της εκκλησίας ή του κλήρου της, θα μπορούσε να λεχθεί σε αυτούς το: Δεν ξέρετε τι ζητάτε. Καθήκον όλων των μαθητών του Χριστού είναι να υπηρετούν ο ένας τον άλλον και να γίνονται δούλοι ο ένας του άλλου για αμοιβαία οικοδομή και πνευματική ωφέλεια. Οι ακόλουθοι του Χριστού πρέπει να είναι έτοιμοι στις ταπεινότερες υπηρεσίες αγάπης για το καλό και την πρόοδο των αδελφών τους. Πρέπει να υποτάσσονται μεταξύ τους (Α΄Πέτρ. ε 5, Εφεσ. ε 21) και να οικοδομούν ο ένας τον άλλον και να αρέσουν ο ένας στον άλλον για οικοδομή (Ρωμ. ιδ 19, ιε 2). Ο μεγάλος των εθνών απόστολος «σε όλους υποδούλωσε τον εαυτό του, για να κερδίσει τους περισσότερους» (Α Κορ. θ 19). Η οδός του να καταστεί κάποιος μεγάλος στην εκκλησία είναι το να γίνει ταπεινός και εξυπηρετικός προς όλους. Δεν είναι μεγάλοι αυτοί που φέρουν υψηλούς τίτλους και ονόματα, όπως οι άρχοντες του κόσμου και αυτοί που εμφανίζονται με πομπή και εξωτερική δύναμη, αλλά οι περισσότερο ταπεινοί και που απαρνούνται τους εαυτούς τους, που δέχονται ευχαρίστως να παραγκωνιστούν και να μειωθούν για να πράξουν το καλό. Αυτούς τιμά ο Θεός πολύ και αυτούς θα δοξάσει. Όπως πρέπει να γίνει κάποιος μωρός (ανόητος), για να γίνει σοφός, έτσι πρέπει να γίνει δούλος για να γίνει άρχοντας και πρώτος.

Μαρκ.10,45. καὶ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου[(1)] οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον[(2)] ἀντὶ πολλῶν[(3)].

Μετάφραση: *Διότι και ο υιός του ανθρώπου, ο Μεσσίας, δεν ήλθε στον κόσμο για να υπηρετηθεί, αλλά ήλθε για να υπηρετήσει και να δώσει τη ζωή του λύτρο προκειμένου να εξαγορασθούν και να ελευθερωθούν πολλοί από την αμαρτία και το θάνατο.*

(1) «Και το παράδειγμα προέρχεται από κοντά τους. Διότι, πράγματι, ο υιός του ανθρώπου δεν ήλθε να διακονηθεί, αλλά να διακονήσει» (Θφ). Και ο υιός του ανθρώπου δεν έχει εξαιρεθεί από τον κανόνα και την αρχή αυτή, η οποία επικρατεί στην βασιλεία του. Η βασιλεία του είναι βασιλεία διακονίας και όχι εξουσιαστικής κατακυρίευσης. Είναι η κεφαλή της ανθρωπότητας, και όμως υπηρετεί τους ανθρώπους και όχι οι άνθρωποι αυτόν (γ). Όταν ο υιός του Θεού ήλθε στον κόσμο, Πρεσβευτής και Αντιπρόσωπος του Πατέρα στους υιούς των ανθρώπων, θα νόμιζε κάποιος, ότι θα υπηρετούνταν από αυτούς, ότι θα εμφανιζόταν με ακολουθία, έτοιμη να εξασφαλίσει σε αυτόν κάθε άνεση. Δεν έγινε όμως έτσι. Ξένος με κάθε επίδειξη και πομπώδη εμφάνιση, χωρίς να φορά στολές λαμπρές και ενδύματα ηγεμονικά, πήρε τη μορφή του δούλου. Και είναι μεν αλήθεια, ότι κάποιες ευλαβείς γυναίκες τον διακόνησαν από τα υπάρχοντά τους (Λουκ. η 2,3), αλλά για να υπηρετήσουν τη φτώχεια και στέρησή του, ουδέποτε για να υπηρετηθεί όπως οι μεγάλοι άνδρες των εθνών. Και ενώ αυτός έπλυνε τα πόδια των μαθητών του, πουθενά δεν αναφέρεται, ότι κάποιος άλλος έπλυνε τα δικά του πόδια. Ήλθε για να υπηρετήσει όλους όσους βρίσκονταν σε στενοχώρια. Έγινε δούλος των ασθενών και πασχόντων. Ήταν πάντοτε έτοιμος στα αιτήματά τους, όπως ένας δούλος στις προσταγές του κυρίου του και κοπίαζε πολύ για να υπηρετήσει αυτούς. Στερήθηκε πολλές φορές την τροφή και την ανάπαυση για να βοηθήσει αυτούς που κατέφευγαν σε αυτόν.

(2) Αυτοί που φαίνονται να εξουσιάζουν τα έθνη χρησιμοποιούν τις ζωές πολλών ως λύτρο για την τιμή και εξασφάλιση του αξιώματός τους ή ίσως και ως θυσία της ιδιοτροπίας και του γούστου τους. Αλλά ο υιός του ανθρώπου ήλθε «να δώσει τη ζωή του λύτρο για χάρη πολλών, το οποίο είναι ανώτερο από το να διακονήσει· διότι, όταν κάποιος όχι μόνο υπηρετήσει, αλλά και πεθάνει χάριν του υπηρετουμένου, τι ανώτερο και πιο θαυμάσιο υπάρχει από αυτό; Αλλά όμως αυτή η υπηρεσία και η συγκατάβαση έγινε ύψωση και δόξα και αυτού και όλων» (Θφ). «Διότι πριν μεν πάρει

την σάρκα και ταπεινώσει τον εαυτό του, όλα είχαν χαθεί και διαφθαρεί· όταν όμως ταπείνωσε τον εαυτό του, όλα τα ανέβασε σε ύψος, αφάνισε την κατάρα… την απαρχή μας [την αρχική ανθρώπινη φύση μας] την ανέβασε σε θρόνο βασιλικό… Και πριν μεν ταπεινώσει τον εαυτό του, μόνο οι άγγελοι τον γνώριζαν. Όταν όμως ταπείνωσε τον εαυτό του, όλη η φύση των ανθρώπων των γνώρισε. Αν όμως στην περίπτωση του Θεού που δεν έχει ανάγκες και δεν χρειάζεται τίποτα, το να ταπεινωθεί ήταν τόσο μεγάλο αγαθό και οδήγησε σε αυτόν περισσότερους δούλους και αύξησε την βασιλεία, τι φοβάσαι εσύ, μήπως ελαττωθείς με το να ταπεινωθείς; Τότε θα γίνεις υψηλότερος, τότε μέγας, τότε λαμπρός, τότε ένδοξος, όταν εξευτελίσεις τον εαυτό σου, όταν δεν αγαπάς τα πρωτεία» (Χ).

(3) Το «αντί» έχει μέσα του την έννοια της αντικατάστασης και ανταλλαγής. Το ακριβέστερο παράλληλο χωρίο αυτού, βρίσκεται στο κεφ. η 37: «Τι θα δώσει άνθρωπος αντάλλαγμα για την ψυχή του;» (σ). Η ζωή του γίνεται λύτρο και τίμημα με το οποίο οι άνθρωποι ελευθερώνονται από τα δεσμά της δουλείας τους (γ). «Την ζωή έδωσα λύτρο. Και για χάρη ποιων; Των εχθρών. Εσύ, όμως, αν ταπεινωθείς, τη δίνεις για τον εαυτό σου· εγώ όμως (ταπεινώθηκα) για σένα. Μη, λοιπόν, φοβηθείς σαν τάχα να γκρεμίζεται η τιμή σου. Διότι όσο και αν ταπεινωθείς, δεν μπορείς να κατέβεις τόσο χαμηλά, όσο ο δεσπότης σου» (β).

Στίχ. 46-52. Η θεραπεία του τυφλού της Ιεριχούς.

Πρβλ. Ματθ. κ 29-34 καὶ τὰς ἐκεῖ ἑρμηνευτ. σημειώσεις.

Μαρκ.10,46. Καὶ ἔρχονται εἰς Ἰεριχώ[(1)]. καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἀπὸ Ἰεριχὼ καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ ὄχλου ἱκανοῦ[(2)], ὁ υἱὸς Τιμαίου[(3)] Βαρτιμαῖος τυφλὸς[(4)] ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν προσαιτῶν.

Μετάφραση: *Έρχονται κατόπιν στην Ιεριχώ. Και την ώρα που έβγαιναν από την πόλη αυτός και οι μαθητές του και λαός πολύς, κοντά στο δρόμο καθόταν και ζητιάνευε ο τυφλός Βαρτίμαιος, ο γιος δηλαδή του Τιμαίου.*

(1) Δες Ματθ. κ 29-34 και τις εκεί ερμην. σημειώσεις. Είναι η μόνη επίσκεψη στην Ιεριχώ, που αναφέρεται στα ευαγγέλια. Η σειρά της αφήγησης κάνει αυτήν σταθμό στην οδοιπορία του Ιησού προς Ιεροσόλυμα (γ).

(2) Ο Ιησούς δεν αποφεύγει τώρα την δημοσιότητα, αλλά βγαίνει από την Ιεριχώ με εμφάνιση μεγάλου διδασκάλου ή μάλλον προφήτου, που συνοδεύεται από τους μαθητές του και ακολουθείται από πλήθος περίεργων θεατών, που αυξάνεται ασυνήθιστα και από τον αριθμό των προσκυνητών, οι οποίοι από διάφορα μέρη συνέρρεαν στα Ιεροσόλυμα και τον συναντούσαν στο δρόμο (σ). Το πλήθος που ακολουθούσε τον Ιησού, ήταν μικτό. Μερικοί τον ακολουθούσαν για τους άρτους, με τους οποίους με θαυμαστό τρόπο τους έθρεψε· άλλοι από περιέργεια· άλλοι, με τις σχετικά με τον Μεσσία παχυλές προσδοκίες, περιμένοντας ότι θα εγκαθίδρυε κοσμική βασιλεία· πολύ λίγοι όμως ήταν αυτοί που τον ακολουθούσαν για να διδαχτούν από αυτόν. Για τους λίγους αυτούς ο Ιησούς επιβεβαιώνει την διδασκαλία του με θαύμα, το οποίο ενεργεί ενώπιον όλου του πλήθους.

(3) Το «ο υιός Τιμαίου» συμπίπτει να είναι μετάφραση του Βαρτιμαίος ή σύμφωνα με άλλη γραφή Βαρτίμαιος. Δεν εισάγεται όμως εδώ για εξήγηση του τελευταίου αυτού ονόματος. Το μεν Βαρτίμαιος είναι το όνομα, ενώ το «υιός Τιμαίου» φανερώνει την συγγένεια και σχέση. Υπήρχε, βεβαίως, πιθανώς κάποιος λόγος, για να σημειωθεί αυτή η συγγένεια· είτε δηλαδή ο Τίμαιος ήταν μαθητής (γ) είτε ήταν πρόσωπο πολύ γνωστό στην Ιεριχώ (b).

(4) «Ο Ματθαίος αναφέρει δύο τυφλούς· είναι ενδεχόμενο, λοιπόν, να ήταν δύο μεν αυτοί που θεραπεύτηκαν, αλλά ο πιο σπουδαίος από αυτούς, αυτός να είναι αυτός που τώρα αναφέρει ο Μάρκος» (Θφ). Η όραση και η ακοή είναι οι αισθήσεις της μάθησης. Είναι μεγάλη συμφορά να στερείται κάποιος μία από αυτές. Αλλά η ελαττωματικότητα ή έλλειψη της μίας κάνει πιο δυνατή την άλλη. Και για αυτό παρατηρήθηκε από κάποιους, ότι είναι δείγμα της θείας Πρόνοιας, ότι κανείς ποτέ δεν γεννήθηκε ταυτόχρονα τυφλός και κουφός, και ότι είτε με τη μία είτε με την άλλη αίσθηση, όλοι γεννιούνται ικανοί για να μαθαίνουν.

Μαρκ.10,47. καὶ ἀκούσας ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖός ἐστιν[(1)], ἤρξατο κράζειν καὶ λέγειν· υἱὲ Δαυῒδ Ἰησοῦ[(2)], ἐλέησόν με[(3)].

Μετάφραση: *Κι όταν άκουσε ότι ο Ιησούς ο Ναζωραίος ήταν εκεί, άρχισε να κραυγάζει δυνατά και να λέει: Ιησού, ένδοξε απόγονε του Δαβίδ που σε προανήγγειλαν οι προφήτες, σπλαχνίσου με.*

(1) Όταν άκουσε ότι είναι ο Ιησούς, χωρίς να ζητήσει περισσότερες πληροφορίες για το ποιοι ήταν μαζί του ή για το αν ο Ιησούς βιαζόταν να περάσει μέσω της Ιεριχούς, άρχισε να κράζει. Είναι καλό να αρπάζουμε αμέσως την παρουσιαζόμενη ευκαιρία και να επιζητούμε να επωφεληθούμε από αυτήν για αγαθό. Δεν αναφέρεται, εάν ο Ιησούς διήλθε και πάλι από την Ιεριχώ. Ο τυφλός για πρώτη φορά έλαβε την ευκαιρία αυτή. Και την επωφελήθηκε. Τώρα ήταν καιρός κατάλληλος για αυτόν. Ενώ αυτοί που πληροφόρησαν τον τυφλό για αυτό που συνέβαινε είπαν σε αυτόν, ότι «ο Ιησούς ο Ναζωραίος είναι», αυτός αποκαλεί αυτόν Υιό Δαβίδ. Μεγάλο παράδειγμα πίστης (b). Παρόλο που τα μάτια του σώματός του ήταν στο σκοτάδι, τα μάτια της ψυχής του ήταν φωτισμένα σε σχέση με την αλήθεια, το καθήκον και το συμφέρον.

(2) Χαρακτηριστικός τίτλος του Μεσσία. Εάν δεχτούμε, ότι ο πατέρας του ήταν ένας από τους μαθητές, ο τυφλός θα είχε διδαχτεί από τον πατέρα του τα σχετικά με τον Ιησού. Δεν είναι παρ' όλα αυτά απίθανο, να απηχεί ο τυφλός το λαϊκό αίσθημα, που αναπτυσσόταν τότε μεταξύ εκείνων, οι οποίοι συνόδευαν τον Ιησού (σ). «Τον ονόμαζε, βεβαίως, Υιό Δαβίδ ο τυφλός, ακούγοντας την φήμη που διέτρεχε το λαό και έχοντας πεποίθηση στην προσδοκία που ανέφεραν οι προφήτες» (β). Τον αναγνωρίζει ως τον Μεσσία, για τον οποίο προφητεύτηκε ότι «θα λυπηθεί φτωχό και αναγκεμένο και θα σώσει ψυχές φτωχών» (Ψαλμ. οα 13). Και ενθαρρύνεται να ζητήσει την εκδήλωση της συμπάθειάς του και προς τον εαυτό του. Είναι εξαίρετο στις προσευχές μας να προσβλέπουμε προς το Χριστό με τη χάρη του και τη δόξα του ως Μεσσία και να θυμόμαστε ότι είναι ο Υιός του Δαβίδ και έχει αξίωμα σωτήριο, με το οποίο βοηθά και σώζει αυτούς που τρέχουν σε αυτόν.

(3) Ζητά μόνο έλεος, χωρίς να καθορίζει την χάρη που αιτείται, αφήνοντας στον υιό Δαβίδ, τον Μεσσία να εκδηλώσει αυτός κατά την αρέσκειά του το έλεος αυτό. Έλεος και μόνο έλεος. Για αυτό και εμείς πρέπει να προσφεύγουμε στο θρόνο της χάρης, για να βρούμε έλεος (Εβρ. δ 16).

Μαρκ.10,48. καὶ ἐπετίμων αὐτῷ πολλοὶ ἵνα σιωπήσῃ[(1)]· ὁ δὲ πολλῷ μᾶλλον ἔκραζεν· υἱὲ Δαυῒδ, ἐλέησόν με.

Μετάφραση: *Πολλοί τότε άρχισαν να τον μαλώνουν και να τον αναγκάζουν να σιωπήσει. Αυτός όμως πολύ περισσότερο φώναζε: Απόγονε του Δαβίδ, σπλαχνίσου με.*

(1) «Τιμούν τον Ιησού και οι όχλοι με το να μαλώνουν τον τυφλό που φωνάζει, σαν να περνούσε κάποιος βασιλιάς» (Θφ). Τον μάλωναν ως άσημο ζητιάνο, ο οποίος ξεχνούσε τη θέση του και είχε την αξίωση να προσελκύσει προς τον εαυτό του την προσοχή προσώπου που τόσο πολύ τιμούσε η πόλη (σ). Ακολουθώντας τον Χριστό μαζί με τις προσευχές μας ενδέχεται να συναντήσουμε εμπόδια και πολλαπλές αποθαρρύνσεις από μέσα και από έξω. Τέτοια εμπόδια επιτρέπονται για δοκιμασία της πίστης μας, του ζήλου μας, της υπομονής και επιμονής μας. Ας μιμούμαστε τον τυφλό ο οποίος παρά τα πολλά μαλώματα, πολύ περισσότερο έκραζε.

Μαρκ.10,49. καὶ στὰς[(1)] ὁ Ἰησοῦς εἶπε· φωνήσατε αὐτόν[(2)]· καὶ φωνοῦσι τὸν τυφλὸν λέγοντες αὐτῷ[(3)]· θάρσει, ἔγειρε· φωνεῖ σε[(4)].

Μετάφραση: *Τότε ο Ιησούς διέκοψε την πορεία του και είπε: Καλέστε τον. Φωνάζουν τότε τον τυφλό και του λένε: Έχε θάρρος· σήκω, σε φωνάζει να πας εκεί.*

(1) Διακόπηκε η κίνηση του πλήθους (σ). Θα ήταν εξόχως θλιβερό για μας, εάν ο Κύριος δεν ήταν ευμενέστερος και τρυφερότερος από όσο το πλήθος. Εκδηλώνει και τώρα την συμπάθειά του και μολονότι σπεύδει προς τα Ιεροσόλυμα, ανακόπτει την πορεία του. Οσοδήποτε βιαστικοί και να είμαστε, προκειμένου να πράξουμε το καλό, πρέπει πρόθυμα να σταματάμε.

(2) Η ικετευτική παράκληση έπεσε επιτέλους σε αυτιά πάντοτε ανοιχτά σε κάθε ανθρώπινη ανάγκη. Ο τυφλός που κράζει κλήθηκε με την παραγγελία του Ιησού (σ). Τον κάλεσε όχι διότι δεν μπορούσε να τον θεραπεύσει και από απόσταση, αλλά διότι ήθελε να ενεργήσει τη θεραπεία με τρόπο διδακτικό.

(3) Η παραγγελία διαβιβάζεται από στόμα σε στόμα προς τον τυφλό, τον οποίο τώρα με συμπάθεια βλέπουν οι πάντες, αφού αυτός ο ίδιος ο Υιός του Δαβίδ πρόσεξε αυτόν (σ).

(4) Αξιόλογο ασύνδετο σχήμα. Θάρσει=πάρε θάρρος στην καρδιά σου. Σήκω με το σώμα σου. Σε φωνάζει. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι και ήθελε και μπορούσε να τον βοηθήσει (b).

Μαρκ.10,50. ὁ δὲ ἀποβαλὼν τὸ ἱμάτιον[(1)] αὐτοῦ ἀναστὰς[(2)] ἦλθε πρὸς τὸν Ἰησοῦν.

Μετάφραση: *Αυτός λοιπόν, αφού πέταξε το εξωτερικό του ένδυμα για να μην τον εμποδίζει στο τρέξιμό του, πετάχθηκε πάνω κι έτρεξε προς τον Ιησού.*

(1) Έβγαλε με βιασύνη και χαρά το εξωτερικό ένδυμα, για να έλθει ταχύτερα χωρίς να εμποδίζεται από αυτό (δ). Εκείνοι οι οποίοι θα ήθελαν να έλθουν προς τον Ιησού, ας τον πλησιάζουν γυμνοί από κάθε δικό τους θέλημα, αποθέτοντας κάθε όγκο και την ευπερίστατη αμαρτία. Είναι αυτά βάρη και εμπόδια που μας εμποδίζουν να τον πλησιάσουμε.

(2) Παλαιότερη γραφή: αναπηδήσας. Και τα δύο, και το «αφού έβγαλε το ρούχο» και το «αναπηδήσας» σημειώθηκαν για να κάνουν φανερή τη βιασύνη με την οποία ο τυφλός που έχει τώρα αναπτερωμένες τις ελπίδες, ορμά προς τον Ιησού.

Μαρκ.10,51. καὶ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· τί σοι θέλεις ποιήσω; ὁ δὲ τυφλὸς εἶπεν αὐτῷ· ραββουνί[(1)], ἵνα ἀναβλέψω[(2)].

Μετάφραση: *Τότε ο Ιησούς απευθύνθηκε σ' αυτόν και τον ρώτησε: Τί θέλεις να σου κάνω; Κι ο τυφλός του αποκρίθηκε: Διδάσκαλε, θέλω να αποκτήσω πάλι το φως μου και να ξαναδώ.*

(1) Το συροχαλδαϊκό «ραββουνί» είναι πιο σεβάσμιο από το «ραββί» (δ).

(2) Οι ασθένειες και οι πόνοι του σώματος γίνονται αμέσως αισθητές και εύκολα μπορούμε για αυτές να μιλήσουμε στους άλλους ζητώντας την βοήθειά τους. Ω! είθε να αισθανόμασταν το ίδιο εύκολα και τις πνευματικές μας ασθένειες και μάλιστα την τύφλωση των ψυχών μας και να παραπονιόμασταν όμοια για αυτές, λέγοντας προς τον Ιησού: Κύριε, θέλω τα μάτια της διάνοιάς μου να ξαναδούν. Πολλοί είναι πνευματικά τυφλοί και όμως ισχυρίζονται ότι βλέπουν (Ιω. θ 41).

Μαρκ.10,52. καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· ὕπαγε, ἡ πίστις σου[(1)] σέσωκέ σε. καὶ εὐθέως ἀνέβλεψε, καὶ ἠκολούθει τῷ Ἰησοῦ ἐν τῇ ὁδῷ[(2)].

Μετάφραση: *Κι ο Ιησούς του είπε: Πήγαινε. Η πίστη που έχεις ότι εγώ μπορώ να σου δώσω το φως των ματιών σου, σε έσωσε από την αθεράπευτη τύφλωσή σου. Κι*

αμέσως απέκτησε πάλι το φως του. Και γεμάτος ευγνωμοσύνη ακολουθούσε τον Ιησού στο δρόμο που βάδιζε πηγαίνοντας στα Ιεροσόλυμα.

(1) «Ότι ήταν πιστός» ο τυφλός αποδεικνύεται «και από όσα φώναξε και από το ότι με κάθε βιασύνη έτρεξε προς αυτόν πηδώντας και πέταξε το ρούχο που φορούσε, σχεδόν σαν να ξεντύθηκε τον παλαιό χιτώνα και αφιερώθηκε όλος στο Χριστό, αλλά, επίσης, και από το ότι έδωσε μαρτυρία για αυτόν ο Χριστός και είπε «Πήγαινε, η πίστη σου σε έσωσε»» (β).

(2) Που οδηγούσε προς Ιερουσαλήμ (b). «Είναι ευγνώμων η ψυχή του τυφλού, ο οποίος, βεβαίως, μετά τη θεραπεία του δεν άφησε τον Κύριο, αλλά τον ακολούθησε» (Θφ). «Και πριν το δόσιμο καρτερικός και μετά το δόσιμο ευγνώμων» (β). Δεν είναι αρκετό να ερχόμαστε προς τον Ιησού, για να θεραπευτούμε πνευματικά. Οφείλουμε, όταν θεραπευτούμε να ακολουθούμε αυτόν για να εκδηλώσουμε προς αυτόν την ευγνωμοσύνη μας και να διδαχτούμε από αυτόν. Εκείνοι οι οποίοι έχουν τα πνευματικά μάτια υγιή, βλέπουν την ωραιότητα του Χριστού και θέλγονται από αυτήν τόσο, ώστε σέρνονται στο να τρέχουν πίσω του. Η καλύτερη απόδειξη του πνευματικού φωτισμού είναι σταθερή και αχώριστη προσκόλληση προς τον Ιησού ως Κύριο και Αρχηγό μας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ’ (11)

Στίχ. 1-11. Η θριαμβευτική είσοδος του Κυρίου στα Ιεροσόλυμα.

Πρβλ. καὶ Ματθ. κα 1-11 καὶ τὰς ἐκεῖ ἑρμηνευτικὲς σημειώσεις.

Μαρκ.11,1. Καὶ ὅτε ἐγγίζουσιν εἰς ᾿Ιερουσαλὴμ[(1)] εἰς Βηθσφαγῆ καὶ Βηθανίαν[(2)] πρὸς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν[(3)], ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν[(4)] αὐτοῦ

Μετάφραση: *Όταν πλησίασαν στην Ιερουσαλήμ, εκεί όπου ήταν η Βηθσφαγή κι απέναντι απ' αυτήν η Βηθανία, κοντά στο όρος των ελαιών, έστειλε δύο απ' τους μαθητές του*

(1) Δες και Ματθ. κα 1-11 και τις εκεί ερμην. σημειώσεις. Φαίνεται ότι ήλθαν κατ’ ευθείαν από την Ιεριχώ στα περίχωρα της Ιερουσαλήμ, δηλαδή στα κοντινά της χωριά. Η απόσταση από την Ιεριχώ μέχρι τα χωριά αυτά ήταν περίπου 15 μίλια (σ).

(2) Σύμφωνα με τον Ωριγένη, τα χειρόγραφα που είχε αυτός υπ’ όψιν έγραφαν Βηθφαγή μεν το κατά Ματθαίον, Βηθανία το κατά Μάρκον, ενώ και τα δύο όπως στο κείμενο εδώ, μόνο το κατά Λουκάν. Με την προσθήκη αυτή: εις Βηθσφαγή και Βηθανίαν, επεξηγείται το «εις Ιερουσαλήμ» ως γενική έκφραση, όπου δηλώνεται ακριβέστερα το μέρος, το κοντά στην Ιερουσαλήμ, στο οποίο έφθασαν.

(3) Η Βηθανία βρισκόταν στην ΝΑ πλαγιά του όρους των Ελαιών λιγότερο από 2 μίλια μακριά από την Ιερουσαλήμ (σ). Πλησιάζοντας λοιπόν προς τη Βηθανία βρίσκονταν στο δρόμο που οδηγούσε προς το όρος των Ελαιών (γ).

(4) Προβλήθηκε η εικασία, ότι ένας από τους δύο αυτούς μαθητές ήταν ο Πέτρος και αυτό διότι η αφήγηση του Μάρκου εδώ δείχνει αναμνήσεις προσώπου παρόντος στην περίπτωση αυτή. Δες και Μάρκ. ιδ 13 (σ). Πρόκειται να μπει στα Ιεροσόλυμα. Και δεν μπαίνει κρυφά και αφανώς, αλλά εμφανώς και με επευφημίες, δείχνοντας έτσι ότι δεν φοβόταν τη δύναμη και κακεντρέχεια των στην πόλη εχθρών του, ούτε ανησυχούσε και καταβαλλόταν από την σκέψη, ότι μετά από κάποιες ημέρες θα συντελούνταν το πάθος του.

Μαρκ.11,2. καὶ λέγει αὐτοῖς· ὑπάγετε εἰς τὴν κώμην τὴν κατέναντι ὑμῶν[(1)], καὶ εὐθέως εἰσπορευόμενοι εἰς αὐτὴν εὑρήσετε πῶλον δεδεμένον[(2)], ἐφ᾽ ὃν οὐδεὶς ἀνθρώπων κεκάθικε[(3)]· λύσαντες αὐτὸν ἀγάγετε.

Μετάφραση: *και τους είπε: Πηγαίνετε στο απέναντί σας χωριό, και αμέσως μόλις θα μπαίνετε σ' αυτό, θα βρείτε ένα πουλάρι δεμένο, πάνω στο οποίο δεν έχει καθίσει κανένας άνθρωπος μέχρι τώρα. Λύστε το και φέρτε το εδώ.*

(1) Στη Βηθανία πιθανώς, η οποία ήταν και χωριό, όπου ο Ιησούς είχε φίλους. Δες ιδ 3 και Λουκ. ι 38-42, Ιω. ια 1 (σ).

(2) Εντελώς απλή και φτωχή η προετοιμασία για την είσοδο στην Ιερουσαλήμ. Ούτε κατάσκοποι στάλθηκαν από πριν, ούτε κήρυκες και διαλαλητές πληροφορώντας τα πλήθη για την επικείμενη είσοδο, ούτε σάλπιγγες να ηχούν μπροστά από αυτόν, ούτε άρματα και οχήματα, αλλά ούτε και άλογο με σέλλα, πάνω στο οποίο κάθονταν συνήθως οι στρατηγοί και κατακτητές. Τα πάντα προσαρμόζονται στην φτωχή κατάσταση της ταπείνωσής του και τα πάντα μαρτυρούν, ότι η βασιλεία του δεν είναι από τον κόσμο αυτόν. Και το πουλάρι πάνω στο οποίο κάθεται, είναι ξένο. Παρόλο που δεν είχε σπίτι δικό του, ούτε που να γύρει το κεφάλι, θα υπέθετε κάποιος, ότι δεν θα ήταν δύσκολο να έχει ένα μεταφορικό ζώο δικό του, όπως έχουν όλοι οι νομάδες και πλανώδιοι που στήνουν τις σκηνές τους σήμερα εδώ και αύριο εκεί. Αλλά και αυτό το πουλάρι το δανείστηκε. Όπως με δανεισμένο πλοίο διέπλεε την λίμνη, σε δανεισμένο υπερώο έφαγε το πάσχα και σε δανεισμένο τάφο τάφηκε το πανάχραντο σώμα του.

(3) Όπως άρμοζε στην παρούσα περίπτωση, κατά την οποία το ζώο θα χρησιμοποιούνταν για ιερή υπηρεσία (σ). Για τα νεαρά και ακηλίδωτα ζώα που προορίζονταν για ιερούς σκοπούς, δες Αρ. ιθ 2, Δευτ. κα 3 και Β΄Βασ. στ 3 (γ). Εκείνα τα δημιουργήματα ή πράγματα, τα οποία πρόκειται να υπηρετήσουν το Χριστό, πρέπει να είναι ελεύθερα από κάθε μολυσμό αμαρτωλών σωμάτων. Δες και Ματθ. κζ 60 (b). Αξιοσημείωτη και η επόμενη ερμηνεία: «Ήταν βεβαίως σημαδιακό αυτό που γινόταν. Διότι δεν υπήρχε κάποια ανάγκη, ο Κύριος βγαίνοντας από το όρος των Ελαιών στα Ιεροσόλυμα να καθίσει σε πουλάρι, αυτός που όλη την Ιουδαία και Γαλιλαία την περιόδευε πεζός, αλλά το θέαμα να μεταφέρεται αυτός καθισμένος σε πουλάρι, σημαίνει το ότι κάθεται πάνω στο νέο λαό ο ουράνιος ηγεμόνας και βασιλιάς της Ιερουσαλήμ. Διότι το πουλάρι φανέρωσε τη νέα κλήση, αλλά και ότι αυτοί που τώρα καλούνται, δεν ήταν από παλιά καθαροί. Διότι το πουλάρι δεν ήταν καθαρό ζώο

σύμφωνα με το νόμο... Πρόσεξε, όμως, και πόσο εύκολα κυβερνιέται το πουλάρι. Πώς ενώ ήταν αδάμαστο και άπειρο από χαλινάρι, με πολλή τάξη το μετέφεραν οι μαθητές. Και αυτό ήταν προφητεία του μέλλοντος, που φανέρωνε την υπακοή των εθνών και το πόσο γρήγορα θα μεταβάλλονταν στην καλή τάξη» (β).

Μαρκ.11,3. καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ· τί ποιεῖτε τοῦτο; εἴπατε ὅτι ὁ Κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει, καὶ εὐθέως αὐτὸν ἀποστέλλει πάλιν ὧδε[(1)].

Μετάφραση: *Κι αν σας πει κανείς "γιατί το κάνετε αυτό;", πέστε ότι ο Κύριος το χρειάζεται, και γρήγορα θα σας το επιστρέψει και θα σας το στείλει πάλι εδώ.*

(1) Η τελευταία αυτή φράση, όπως φαίνεται από το «πάλι εδώ» αποτελεί μέρος του μηνύματος του Κυρίου προς τον κάτοχο του πουλαριού. Υπόσχεται ότι το ζώο θα επιστραφεί αμέσως (γ) και δεν πρόκειται να κρατηθεί για πολύ (σ). Έχουμε εδώ παράδειγμα δικαιοσύνης και τιμιότητας. Οι μαθητές δεν πρέπει να πάρουν το πουλάρι κρυφά ή βίαια, αλλά με πλήρη συγκατάθεση του ιδιοκτήτη του και με τη διαβεβαίωση ότι το πουλάρι θα επιστραφεί σε αυτόν αμέσως. Ό,τι δανειζόμαστε, πρέπει να το επιστρέψουμε έγκαιρα και σε καλή κατάσταση. Ιδιαίτερη φροντίδα πρέπει να καταβάλλεται να μην υποστούν τα δανειζόμενα φθορά ή κάποια βλάβη.

Μαρκ.11,4. ἀπῆλθον δὲ καὶ εὗρον τὸν πῶλον δεδεμένον πρὸς τὴν θύραν ἔξω ἐπὶ τοῦ ἀμφόδου[(1)], καὶ λύουσιν αὐτόν.

Μετάφραση: *Εκείνοι λοιπόν πήγαν και βρήκαν το πουλάρι δεμένο κοντά στην πόρτα έξω, στο μέρος που ο δρόμος του χωριού διασταυρωνόταν με την είσοδο του σπιτιού. Και το έλυσαν.*

(1) Οι λεπτομέρειες αυτές υποδηλώνουν τον αυτόπτη. Το άμφοδον ή η άμφοδος=δίοδος, δίστρατο, όπου συναντιόταν η είσοδος του χωριού με την είσοδο στο σπίτι (δ). Από το αμφί και οδός. Στην κυριολεξία σημαίνει οδός που οδηγεί γύρω από κάτι, πλατεία (g).

Μαρκ.11,5. καί τινες[(1)] τῶν ἐκεῖ ἑστηκότων ἔλεγον αὐτοῖς· τί ποιεῖτε[(2)] λύοντες τὸν πῶλον;

Μετάφραση: *Και μερικοί από εκείνους που στέκονταν εκεί άρχισαν να τους λένε: Τί κάνετε εσείς εκεί που λύνετε το πουλάρι;*

(1) Φαίνεται, ότι εκτός από τον ιδιοκτήτη του σπιτιού, ήταν συμπτωματικά και κάποιοι άλλοι εκεί, όπως συμβαίνει στα χωριά να γίνεται κατά τις ώρες που δεν υπάρχει δουλειά, όπου συναντιούνται οι χωρικοί και συζητούν μεταξύ τους.

(2) Χρησιμοποιούμε και εμείς την ίδια ερώτηση, όταν ζητάμε να μάθουμε την έννοια ή τον λόγο κάποιας πράξης. Αφήνουμε μόνη την ερώτηση χωρίς να προσθέτουμε σε αυτήν κάποια άλλη συνέχεια=Τι κάνετε σεις εκεί; (γ)

(3) «Δες πόσα θαύματα γίνονται εδώ. Είπε σε αυτούς, ότι Θα βρείτε πουλάρι. Είπε ότι θα εμποδιστούν, έπειτα όταν πουν ότι ο Κύριος το χρειάζεται, θα τους αφήσουν. Διότι ούτε αυτό είναι μικρό, το να επιτραπεί στους Αποστόλους να πάρουν το πουλάρι, το οποίο δεν θα γινόταν, αν δεν συνέβαινε κάποιος θεϊκός εξαναγκασμός στους κύριους του πουλαριού, που τους ανάγκαζε, παρόλο που ήταν φτωχοί και γεωργοί ίσως, να αφήσουν το ζώο» (Θφ). Η υπερφυσική γνώση του Ιησού εκτείνεται και στα πιο ασήμαντα των δημιουργημάτων όπως το μουλάρι και το πουλάρι του και στο αν ακόμη ήταν αυτά λυμένα ή δεμένα. Γνωρίζει και αυτά που συμβαίνουν σε μακρές αποστάσεις, όπως και τις διαθέσεις των ανθρώπων, πάνω στις θελήσεις των οποίων κυριαρχεί χωρίς να ασκεί βία, όπως τώρα στους ιδιοκτήτες του πουλαριού. Γνωρίζει όλα τα δημιουργήματα και μπορεί να χρησιμοποιεί αυτά για τους δικούς του σκοπούς. Και το πουλάρι, πάνω στο οποίο ποτέ κανείς δεν είχε ανέβει, και συνεπώς ήταν ακόμη αγύμναστο για ιππασία και ατίθασο, εξημερώνεται αμέσως αναγνωρίζοντας τον κυρίαρχό του.

Μαρκ.11,6. οἱ δὲ εἶπον αὐτοῖς καθὼς ἐνετείλατο ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἀφῆκαν αὐτούς.

Μετάφραση: *Κι αυτοί τους απάντησαν όπως τους είχε πει ο Ιησούς. Και τους άφησαν να το πάρουν.*

Μαρκ.11,7. καὶ ἤγαγον τὸν πῶλον[(1)] πρὸς τὸν Ἰησοῦν[(2)] καὶ ἐπέβαλον αὐτῷ τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἐκάθισεν ἐπ᾽ αὐτῷ[(3)].

Μετάφραση: *Έφεραν τότε το πουλάρι στον Ιησού κι έβαλαν πάνω σ' αυτό τα εξωτερικά τους ενδύματα, κι εκείνος κάθισε πάνω του.*

(1) Το πουλάρι ήταν σύμβολο ειρήνης, σε αντίθεση με το άλογο, το οποίο ήταν σύμβολο πολέμου. Και άρμοζε η χρήση του ζώου αυτού για την ειρηνική αποστολή του βασιλιά για τον οποίο γίνεται λόγος στο κεφ. θ του Ζαχαρίου (σ).

(2) «Και άλλοτε ήλθε στα Ιεροσόλυμα, αλλά ουδέποτε με τέτοια δόξα, με όση τώρα. Διότι πριν μεν, κρυβόταν εξαιτίας του φθόνου τους. Τώρα όμως, επειδή έφτασε ο καιρός του πάθους, τον οποίο ο ίδιος όρισε για τον εαυτό του, έρχεται με περισσότερη λαμπρότητα, έτσι ώστε, εάν μεν θέλουν, να συνειδητοποιήσουν την δόξα του και από την τέλεια εκπλήρωση των σχετικά με αυτόν προφητειών, να καταλάβουν ότι είναι αληθινός Θεός. Αν όμως δεν θελήσουν να καταλάβουν, να είναι αυτό για μεγαλύτερη καταδίκη τους, το ότι, δηλαδή, ούτε μετά από τόσα πολλά λαμπρά θαύματα δεν πίστεψαν» (Θφ).

(3) Η ασημαντότητα του ζώου, πάνω στο οποίο θα ανέβαινε ο Ιησούς, δεν καλύπτεται από μεγαλοπρεπή σέλα. Στερούνται και την πιο φτωχή σέλα. Και αντί για αυτήν χρησιμοποιούνται τα ρούχα των μαθητών. Τι απλότητα! Και τι διαφορά από εμάς, οι οποίοι και όταν μεταφερόμαστε με όχημα φροντίζουμε υπερβολικά και αξιώνουμε η ευπρεπής και πολυτελής εμφάνισή του να ανταποκρίνεται στην αξιοπρέπειά μας! Άγια αδιαφορία και παραμέληση αυτού του είδους των επιτηδεύσεων και φροντισμένων αλλά ταυτόχρονα ματαιόδοξων ευπρεπισμών αρμόζει στους μαθητές του Χριστού, στα αυτιά των οποίων πρέπει να αντηχούν πάντοτε τα λόγια του Αποστόλου: Μην φρονείτε τα υψηλά αλλά να συναναστρέφεστε τους ταπεινούς (Ρωμ. ιβ 16).

Μαρκ.11,8. πολλοὶ δὲ τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἔστρωσαν[(1)] εἰς τὴν ὁδόν, ἄλλοι δὲ στοιβάδας[(2)] ἔκοπτον ἐκ τῶν δένδρων[(3)] καὶ ἐστρώννυον εἰς τὴν ὁδόν[(4)].

Μετάφραση: *Πολλοί μάλιστα έστρωσαν τα ρούχα τους στο δρόμο, για να περάσει πάνω απ' αυτά ο Ιησούς· κι άλλοι πάλι έκοβαν απ' τα δένδρα κλαδιά με παχύ φύλλωμα και τα έστρωναν στο δρόμο.*

(1) Πολλοί από αυτούς που ακολουθούσαν, έστρωσαν στην οδό τα ρούχα τους, έτσι ώστε πάνω από αυτά να περάσει ο Ιησούς. Αυτοί που δέχονται το Χριστό ως βασιλιά τους, πρέπει να θέτουν τα πάντα κάτω από τα πόδια του. Να στρώνουν και τα ρούχα

τους ως δείγμα του στρωσίματος και των καρδιών τους. Διότι όταν ο Χριστός έρχεται, έστω και αν δεν συνοδεύεται από κάποιον άλλον, πρέπει ο καθένας να λέει στην ψυχή του· Σκύψε, για να περάσει πάνω από σένα. Η πράξη του να στρώνουν από κάτω τα ρούχα ήταν μία από εκείνες, με τις οποίες εκδηλωνόταν ο σεβασμός αυτών που έκαναν υποδοχή και τέτοια γινόταν και σε βασιλιάδες, όταν έμπαιναν σε κάποια πόλη. Δες Δ΄ Βασ. θ 13.

(2) Συνηθέστερη η λέξη στιβάδες= «Το στρώσιμο με κλαδιά ή χλωρά χόρτα και φύλλα» (Ησύχιος). «Στιβάδα είναι στρώμα πάνω στη γη από φύλλα» ή ονομάζουν έτσι «το στρώσιμο με χόρτα» (Σχολιαστής Θεοκρίτου 7,67 και 13,14).

(3) Υπάρχει και η γραφή: κόψαντες εκ των αγρών». Το «εκ των αγρών» ίσως είναι προτιμότερο· διότι είναι χαρακτηριστικό των στιβάδων, οι οποίες γίνονταν όχι μόνο από δέντρα, αλλά και θάμνους (δ). Η οδός από Βηθανία προς Ιεροσόλυμα, πράσινη όπως ήταν από τους καλλιεργημένους αγρούς και κήπους ή τα καρποφόρα δέντρα και τις ελιές που έθαλλαν, εύκολα θα παρείχαν υλικό για τον σκοπό αυτόν (σ).

(4) «Το πλήθος, όσο παραμένει αδιάφθορο, καταλαβαίνει το πρέπον. Για αυτό και τιμούν τον Ιησού ο καθένας με όση δύναμη είχε» (Θφ). Ο απλός λαός υποδέχεται αυτόν. Δεν συμμετέχουν στην υποδοχή οι ευγενείς της χώρας, ούτε παρίστανται οι αρχές της πόλης με τις επίσημες στολές τους. Είναι ο βασιλιάς του Ισραήλ και θα ανέμενε κάποιος, ότι θα παρουσιάζονταν και αυτοί εκεί για να του παραδώσουν τα κλειδιά της πόλης και να τον οδηγήσουν με κάθε δυνατή μεγαλοπρέπεια στο θρόνο του οίκου Δαβίδ. Μόνο ο λαός προσδίδει επισημότητα στην είσοδο εκείνη και κάνει αυτήν θριαμβευτική. Οι αρχιερείς και οι πρεσβύτεροι μετά από κάποιες μέρες θα αναμιχθούν μαζί με το λαό για να τον πείσουν να φωνάξει: Πάρτον, σταύρωσέ τον. Τώρα όμως δεν βρίσκουμε κανέναν από αυτούς μαζί με το λαό, ο οποίος τον τιμούσε. Προσέξτε, αδελφοί, την κλήση σας, ότι δεν είναι πολλοί σοφοί κατά σάρκα, δεν είναι πολλοί ισχυροί, δεν είναι πολλοί ευγενείς, αλλά τα ανόητα του κόσμου διάλεξε ο Θεός και τα ασθενή και τα χωρίς ευγένεια και τα περιφρονημένα (Α΄Κορ. α 26). Ο Χριστός τιμάται από το πλήθος μάλλον παρά από την επισημότητα των ακολούθων του, διότι εκτιμά τους ανθρώπους από τις ψυχές τους και όχι από την λαμπρότητα των ονομάτων και των τιμητικών τίτλων τους.

Μαρκ.11,9. καὶ οἱ προάγοντες καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον λέγοντες· ὡσαννά[(1)], εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου[(2)].

Μετάφραση: *Κι όσοι πήγαιναν μπροστά, κι όσοι ακολουθούσαν, κραύγαζαν δυνατά κι έλεγαν: Ας είναι δοξασμένος και υμνολογούμενος ο απόγονος του Δαβίδ· ευλογημένος απ' τον Θεό είναι αυτός που έρχεται σταλμένος από τον Κύριο.*

(1) «Από τον Δαβίδ τον πήραν αυτόν τον ύμνο» (Θφ). Δες Ψαλμ. ριζ 26-26. «Το «ωσαννά» σύμφωνα με κάποιους μεν, σημαίνει «σώσε λοιπόν», σύμφωνα με άλλους πάλι σημαίνει «ύμνος»» (Θφ). «Τώρα λοιπόν εννοεί: Ύμνος στον Υιό Δαβίδ» (Ζ). Ή, η λέξη αυτή δεν είναι επιφώνημα αλλά προσευχή που σημαίνει «σώσε τώρα». Ίσως εδώ είναι η δέηση του λαού, ώστε η προσδοκώμενη σωτηρία να συντελεστεί τώρα από αυτόν, τον οποίο τα πλήθη αναγνωρίζουν ως τον ερχόμενο Μεσσία (γ). Πιο πιθανή είναι η έννοια του ύμνου, οπότε το Ωσαννά εκφράζει την ίδια σχεδόν έννοια, την οποία και το αμέσως ακόλουθο «Ευλογημένος ο ερχόμενος».

(2) Η φράση αποτελούσε χαιρετισμό ευχετήριο στον προσκυνητή, ο οποίος κατά την γιορτή έρχεται στο ναό. Εδώ απευθύνεται προς τον Ιησού και πιθανώς κάποια μεσσιανική ερμηνεία ή εφαρμογή είχε δοθεί προηγουμένως στον ψαλμό ή σε αυτό το μέρος του. Άλλωστε στο Μάρκ. ιβ 10 ο ίδιος ο Κύριος παραθέτει στίχους από τον Ψαλμό αυτόν ως αναφερομένους στον Μεσσία (σ). Με τη λέξη Ευλογημένος είτε επικαλούνται ευλογίες στον ερχόμενο βασιλιά, είτε ανακηρύττουν αυτόν ως ήδη ευλογημένο. Μάλλον το δεύτερο (γ). Είχε προφητευτεί για τον υιό αυτόν του Δαβίδ, ότι «όλα τα έθνη θα τον μακαρίσουν» και «όλη την ημέρα θα τον ευλογήσουν» (Ψαλμ. οα 15,17). Και ο λαός κάνει τώρα την έναρξη και όλοι οι πιστοί όλων των γενεών θα συνεχίσουν ονομάζοντας αυτόν ευλογημένο. Είναι η αληθινή γλώσσα της πίστης. Οφείλουμε όλοι να του λέμε «Ευλογημένος ο ερχόμενος» για να υμνήσουμε και δοξολογήσουμε αυτόν. Διότι μέσω αυτού και εμείς ευλογηθήκαμε. Ας υποδεχτούμε με τις ευλογίες μας εκείνον, ο οποίος μας υποδέχεται με τις δικές του ουράνιες ευλογίες. Η φράση «εν ονόματι Κυρίου» σημαίνει ότι η βασιλεία του Μεσσία πρέπει να είναι ένα είδος τοποτηρητείας στο οποίο ο Μεσσίας αντιπροσωπεύει και κατέχει την θέση του Ιεχωβά (γ). Ο Ιησούς έρχεται στο όνομα Κυρίου, αγιασμένος από αυτόν και απεσταλμένος στον κόσμο ως Μεσίτης (Ιω. ι 36). Αυτόν ο Πατέρας σφράγισε, ο Θεός.

Μαρκ.11,10. εὐλογημένη ἡ ἐρχομένη βασιλεία ἐν ὀνόματι Κυρίου τοῦ πατρός ἡμῶν Δαυΐδ[(1)]· ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις[(2)].

Μετάφραση: *Ευλογημένη και δοξασμένη να είναι του προπάτορά μας Δαβίδ η βασιλεία που έρχεται και πρόκειται μετά από λίγο να αναστηλωθεί σύμφωνα με την εντολή του Κυρίου, για να δοξασθεί και ο Κύριος που μας τη στέλνει. "Δόξα στο Θεό" ας κράζουν και οι άγγελοι που βρίσκονται στα υψηλότερα μέρη του ουρανού.*

(1) Ευλογημένη και στερεωμένη και δοξασμένη με δύναμη πολλή νικώντας κάθε αντιτιθέμενη αρχή και εξουσία και δύναμη και που θα βγαίνει «νικήτρια και για να νικήσει». Ας έλθει κάθε ευδαιμονία και ευτυχία σε αυτήν. «Θεώρησαν ότι ανορθώθηκε ο νικημένος θρόνος της βασιλείας του Δαβίδ. Για αυτό με χαρά έλεγαν· και ευλογημένη να είναι η ερχόμενη πάλι βασιλεία του προγόνου μας Δαβίδ. Που έρχεται όμως στο όνομα του Κυρίου, δηλαδή από το Θεό» (Ζμ). Και το μεν «στο όνομα του Κυρίου» πρέπει να αποδοθεί συντακτικά στο «η οποία έρχεται», με την έννοια ότι με εντολή του Θεού πατέρα έγινε η πορεία και είσοδός της· ενώ το «του πατέρα μας (=προγόνου των Ιουδαίων) Δαβίδ» πρέπει να αποδοθεί στο «βασιλεία» (δ). «Βασιλεία Δαβίδ ονόμαζαν τη βασιλεία του Χριστού… διότι ο Κύριος καταγόταν από το σπέρμα του Δαβίδ» (Θφ), και διότι η υπόσχεση για αυτήν τη βασιλεία έγινε σε αυτόν ως άνδρα «σύμφωνα με την καρδιά» του Θεού και ο τώρα ερχόμενος βασιλιάς, θα διαδεχόταν αυτόν αποκαθιστώντας στην προηγούμενη λαμπρότητα τον πεσμένο θρόνο του Δαβίδ (γ).

(2) «Ο Λουκάς αντί για το Ωσαννά εν τοις υψίστοις, είπε, Δόξα εν υψίστοις» (Ζμ). Η έννοια λοιπόν αυτού είναι, ή: «Ύμνος στα ύψιστα μέρη, όπου υμνούν και οι ύψιστες δυνάμεις δηλαδή οι άγγελοι το Θεό, που έστειλε σε μας βασιλιά και ανόρθωσε τη βασιλεία του Δαβίδ» (Ζμ). «Δόξα λοιπόν αποδίδουν στον ερχόμενο στο όνομα Κυρίου. Ευλογούν, επίσης, και την βασιλεία του και στέλνουν τη δοξολογία στο Θεό όλων που είναι στα ύψιστα μέρη, στο βαθμό που μπορούσαν να καταλάβουν» (β). Ή, αποτελεί δέηση προς το Θεό να σώσει αυτούς (γ) ακούγοντας αυτούς στους ύψιστους ουρανούς, όπου βασιλεύει (σ). Πιο πιθανή η πρώτη ερμηνεία.

Μαρκ.11,11. Καὶ εἰσῆλθεν εἰς ᾿Ιεροσόλυμα ὁ ᾿Ιησοῦς καὶ εἰς τὸ ἱερόν[(1)]· καὶ περιβλεψάμενος πάντα[(2)], ὀψίας[(3)] ἤδη οὔσης τῆς ὥρας, ἐξῆλθεν εἰς Βηθανίαν μετὰ τῶν δώδεκα.

Μετάφραση: *Κι έτσι ο Ιησούς μπήκε στα Ιεροσόλυμα και στον ιερό περίβολο του ναού. Κι αφού κοίταξε τριγύρω με αγανάκτηση όλους όσους βεβήλωναν το ιερό με τις*

αγοραπωλησίες τους, επειδή ήταν πλέον η ώρα προχωρημένη, βγήκε και πήγε στη Βηθανία μαζί με τους δώδεκα.

(1) Ο Ιησούς κατευθύνεται αμέσως στο ιερό, δείχνοντας έτσι τα κυριαρχικά του δικαιώματα πάνω στον τόπο αυτόν (γ). Ιερό λέγεται ο ιερός περίβολος του ναού και θα μπήκε από την ανατολική πύλη στην αυλή των εθνών (σ). Δεν έχει ετοιμαστεί γεύμα επίσημο, για να κάτσει σε αυτό ο βασιλιάς που ήλθε, αλλά ούτε και το ελάχιστο αναψυκτικό δεν προσφέρθηκε. Εκείνος όμως αμέσως επιδόθηκε στο έργο του, διότι φαγητό και πιοτό του υπήρξε πάντοτε να κάνει το έργο αυτού που τον έστειλε.

(2) «Έριξε το βλέμμα του τριγύρω σε όλα όσα ήταν στο ιερό, ως κύριος αυτού του οίκου. Και τότε μεν σιώπησε, δίνοντας καιρό να διορθωθούν αυτοί που περιφρονούσαν το ναό· ύστερα, όμως, όταν ήλθε, τους αντιμετώπισε αυστηρότερα επειδή ήταν αδιόρθωτοι» (Ζ). Με το ερευνητικό και αγανακτισμένο βλέμμα του, έπιασε ολόκληρη τη σκηνή των βέβηλων αγοραπωλησιών και προετοιμάστηκε για την ενέργεια της επόμενης ημέρας. Στην αφήγηση του Ματθαίου και του Λουκά ο καθαρισμός του ναού καθορίζεται ότι έλαβε χώρα ευθύς αμέσως με την είσοδο του Ιησού στην πόλη, όπως θα φαινόταν φυσικό σε αυτούς που με την προφορική παράδοση μετέδιδαν το γεγονός, οι οποίοι δεν ασχολήθηκαν ειδικά με λεπτομέρειες, τις οποίες θα θυμόταν ο Πέτρος. Του Μάρκου η αφήγηση, όπως συνήθως, είναι περισσότερο λεπτομερής και ακριβής (σ). Ίσως κατά την ημέρα της εισόδου να προέβη ο Κύριος σε παρατηρήσεις σε αυτούς που βεβήλωναν το ιερό, όπως άλλωστε υποδηλώνει το «στρέφοντας ολόγυρα το βλέμμα». Για αυτό λοιπόν η σχετικά με τον καθαρισμό του ναού αφήγηση των άλλων δύο συνοπτικών προστέθηκε στο σημείο αυτό.

(3) Το οψίας εδώ είναι επίθετο=είχε προχωρήσει η ώρα (δ). Παρόλο που είχε πρόθεση να διώξει από το ιερό τους βέβηλους, δεν ήθελε να πράξει αυτό αιφνιδιαστικά και απροειδοποίητα, για να μην δώσει σε αυτούς την εντύπωση ότι ενεργούσε οργισμένα και εκτός εαυτού. Έκανε σε αυτούς πρώτα τις πρέπουσες παρατηρήσεις και άφησε τα πράγματα εκείνο το απόγευμα, όπως είχαν, έχοντας πρόθεση το επόμενο πρωί να προβεί στον καθαρισμό του ναού, έχοντας ολόκληρη την ημέρα στη διάθεσή του και παρέχοντας χρόνο διορθώσεως στους βέβηλους. Αποσύρεται λοιπόν στη Βηθανία και δεν ενεργεί με βιασύνη ή από την ώθηση εσωτερικής ορμής ασυγκράτητης.

Στίχ. 12-14. Η αποξήρανση της συκιάς.

Μαρκ.11,12. Καὶ τῇ ἐπαύριον[(1)] ἐξελθόντων αὐτῶν ἀπὸ Βηθανίας ἐπείνασε·

Μετάφραση: *Και την άλλη ημέρα, αφού βγήκαν από τη Βηθανία για να επανέλθουν στα Ιεροσόλυμα, ο Ιησούς πείνασε.*

(1) Δες και Ματθ. κα 17-22 και τις εκεί ερμην. σημειώσεις. Την επόμενη από την ημέρα της θριαμβευτικής εισόδου στα Ιεροσόλυμα.

Μαρκ.11,13. καὶ ἰδὼν συκῆν ἀπὸ μακρόθεν ἔχουσαν φύλλα[(1)], ἦλθεν εἰ ἄρα[(2)] τι εὑρήσει ἐν αὐτῇ[(3)]· καὶ ἐλθὼν ἐπ᾽ αὐτὴν οὐδὲν εὗρεν εἰ μὴ φύλλα· οὐ γὰρ[(4)] ἦν καιρὸς σύκων.

Μετάφραση: *Και παίρνοντας αφορμή από την πείνα του, σαν είδε από μακριά μια συκιά που είχε φύλλα, πλησίασε κοντά της. Κι όπως νόμισαν οι μαθητές, ήλθε μήπως βρει τίποτε να φάει. Ο σκοπός του όμως ήταν να χρησιμοποιήσει τη συκιά ως σύμβολο και μέσο εποπτικής διδασκαλίας. Κι όταν ήλθε κοντά της, δεν βρήκε τίποτε άλλο παρά μόνο φύλλα. Διότι δεν ήταν η εποχή των σύκων. Αλλά η συκιά εκείνη ούτε άγουρα σύκα είχε πάνω της.*

(1) Η παρουσία φύλλων στη συκιά συνιστά ψευδές και απατηλό φαινόμενο στο δέντρο, διότι στη συκιά, στην οποία πρώτα φυτρώνουν οι καρποί και έπειτα τα φύλλα, η παρουσία φύλλων ήταν σημάδι και ύπαρξης καρπών (γ). Κάθε συκιά πρέπει ή να μην έχει και φύλλα ή εφόσον έχει φύλλα, πρέπει να έχει και καρπό, έστω και άγουρο. Άλλες συκιές που στερούνταν και φύλλων και καρπών ξέφυγαν την κατάρα. Η συκιά όμως αυτή, γεμάτη φύλλα όπως ήταν, παρόλο που αυτά υπόσχονταν και την ύπαρξη καρπών, δεν είχε αποδώσει καρπούς. Συνεπώς ήταν άξια να υποβληθεί σε τιμωρία (b).

(2) Αφού είχε φύλλα, ήλθε να δει, εάν ο καρπός, που συνοδεύει τα φύλλα, υπήρχε σε αυτήν (γ). Είναι σύμβολο της υποκρισίας η συκιά. Πολλοί έχουν όψη και όνομα ότι ζουν και είναι νεκροί (Αποκ. γ 1). Έχουν την μόρφωση της ευσέβειας, τη δύναμή της όμως την έχουν αρνηθεί. Είναι άκαρποι. Και η αμαρτία των υποκριτών αυτών, δηλαδή η ακαρπία τους αποτελεί και την τιμωρία τους. Κανείς να μην ξαναφάει πλέον καρπό από σένα αιωνίως, θα πει ο Κύριος στην άκαρπη συκιά. Δεν θέλησαν να παράγουν καρπό και για αυτό θα καταστούν ανίκανοι παντοτινά για καρποφορία. Και

αποβάλλοντας γρήγορα τα φύλλα και τα καλύμματα της υποκρισίας τους, θα στερηθούν για πάντα από κάθε τιμή. Οι υποκριτές είναι δυνατόν να εξαπατούν και να χειροκροτούνται από τους εξαπατημένους. Αυτό όμως θα διαρκέσει λίγο καιρό. Επειδή δεν έχουν καμία αρχή μέσα τους, θα γίνουν πολύ γρήγορα ολοφάνεροι και το ψεύτικό τους προσωπείο θα καταπέσει για να γίνουν ο περίγελως και η αποστροφή όλων.

(3) «Ο χρυσός όμως στη γλώσσα (αγ. Ιωάννης ο Χρυσόστομος) λέει, ότι πήγε στη συκιά ο Χριστός, όχι ζητώντας σύκα· διότι πώς θα συνέβαινε αυτό, αφού δεν ήταν ακόμη καιρός, όπως λέει ο παρών ευαγγελιστής. Αν, λοιπόν, αυτός ο ίδιος ο ευαγγελιστής, που είπε αυτό, προσθέτει ότι ήλθε, μήπως τυχόν βρει καρπό σε αυτήν, αλλά εσύ να θεωρήσεις ότι αυτό ήταν το τι νόμιζαν οι μαθητές, το ότι, δηλαδή, ήλθε ο Χριστός με την προσδοκία καρπού στη συκιά, επειδή ήταν κάπως πιο ατελείς οι μαθητές. Διότι σε πολλά σημεία οι μαθητές (ευαγγελιστές), γράφουν το τι νόμιζαν οι μαθητές» (Θφ). Το «εἰ ἄρα τι εὑρήσει ἐν αὐτῇ» λοιπόν εκφράζει απλώς την αντίληψη των μαθητών και όχι τον πραγματικό σκοπό για τον οποίο ο Κύριος κατηύθυνε τα βήματά του στη συκιά. «Με αυτόν τον σκοπό ήλθε, όχι λόγω πείνας, αλλά για τους μαθητές. Διότι ποιος είναι τόσο ανόητος, ώστε να θεωρήσει ότι σε ώρα πρωινή τόσο πολύ θα τον νικούσε η πείνα; Ή, αν ακριβώς πεινούσε και νόμιζε ότι μπορούσε ελεύθερα να φάει, τι τον εμπόδιζε να φάει πριν βγει από το σπίτι; Διότι δεν μπορούμε να πούμε ότι η θέα του καρπού, τον προκάλεσε να πεινάσει. Διότι δεν ήταν καιρός σύκων. Αλλά αν πεινούσε, πώς δεν ζητούσε από αλλού τροφή, αλλά από την συκιά, η οποία δεν μπορούσε πριν τον κατάλληλο καιρό να έχει καρπό, πράγμα που ήταν σε όλους φανερό με σαφήνεια;» (β). Πιο σωστή η εκδοχή: «Φαίνεται μεν ότι ήλθε στη συκιά από ανάγκη τροφής. Αλλά παρουσιάζει με συμβολική πράξη αυτό που είχε πει. Και συμβάδιζε η πείνα με τον συμβολισμό και συνδεόταν η φύση και η κίνηση (πείνας) του αγίου σώματος με τα πράγματα που ο Κύριος είχε σχεδιάσει και ήθελε να δείξει» (β). Ο Κύριος δηλαδή πράγματι πείνασε. Βλέποντας λοιπόν τη συκιά, εν γνώσει του ότι αυτή δεν είχε καρπό, κατευθύνεται προς αυτήν. Ο πραγματικός, λοιπόν, σκοπός του Κυρίου ήταν να καταστήσει αυτήν εποπτικό μέσο διδασκαλίας. «Συμβολίζει, λοιπόν, η συκιά αυτή, τη συναγωγή των Ιουδαίων, οι οποίοι είχαν φύλλα μόνο… αλλά κανέναν καρπό» (Θφ). Ήλθε ο Σωτήρας και ζητούσε καρπό, για να δείξει ότι την συκιά αυτήν την θεωρούσε ως συμβολική παράσταση του Ιουδαϊκού έθνους.

(4) Η λέξη εξηγεί το γεγονός ότι κανείς καρπός δεν βρέθηκε στο δέντρο. Στην Παλαιστίνη τα σύκα συλλέγονται τα πρώιμα μεν τον Μάιο, ενώ συνηθέστερα τον

Ιούνιο. Ήταν όμως ήδη καιρός του Πάσχα, ο οποίος συνέπιπτε μεταξύ του τελευταίου δεκαημέρου του Μαρτίου και των μέσων του Απριλίου. Θα έπρεπε όμως το δέντρο να έχει καρπούς άγουρους και πράσινους. Αλλά είχε φύλλα μόνο (σ).

Μαρκ.11,14. καὶ ἀποκριθεὶς[(1)] εἶπεν αὐτῇ· μηκέτι ἐκ σοῦ εἰς τὸν αἰῶνα[(2)] μηδεὶς[(3)] καρπὸν φάγοι[(4)]. καὶ ἤκουον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ[(5)].

Μετάφραση: *Και για να διδάξει ποια θα είναι η τύχη κάθε ανθρώπου άκαρπου σαν τη συκιά, απευθύνθηκε σ' αυτήν και της είπε: Ποτέ πια να μη φάει κανείς καρπό από σένα στον αιώνα. Σαν να έλεγε και στη συναγωγή των Ιουδαίων, που τότε είχε να επιδείξει μόνο φύλλα και εξωτερικούς τύπους, όχι όμως και καρπούς αρετής: Κανείς να μην απολαύσει πνευματικό αγαθό από σένα, αλλά αφού επιμένεις να δείχνεις απιστία σε μένα, να μείνεις στείρα αιωνίως. Κι άκουγαν οι μαθητές την κατάρα αυτή του Ιησού εναντίον της συκιάς.*

(1) Παίρνοντας το λόγο (δ).

(2) «Διάλεξε φυτό, το οποίο ακόμη και αν το κόψει κάποιος, δεν χάνει από τη φύση του εύκολα την υγρότητα που έχει μέσα του· αυτό το ξέρανε με μόνη την επιτίμηση» (β). «Αντί να πει, ποτέ, δηλαδή ουδέποτε» (Ζ). «Η ακαρπία» της συκιάς, φανέρωνε «την κακία και απιστία» της Ιερουσαλήμ. «Το να μην παράγει πλέον καρπό η Ιερουσαλήμ, δεν αποκλείει από την καινούργιου είδους καρποφορία, την οποία θα προσφέρει η γνώση του Χριστού που θα δοθεί σε αυτούς· σαν με κάποιο, κατά κάποιο τρόπο, μπόλιασμα [η ένωση δύο φυτών με συγκόλληση] θα δοθεί στην Ιερουσαλήμ η αποστολική δύναμη ώστε να καρποφορήσει. Δεν θα είναι από αυτήν ο καρπός εκείνος, αλλά από τη νέα γνώση και η οποία προστέθηκε στη συνέχεια, την οποία θα λάβει (η Ιερουσαλήμ) σαν ακριβώς να προστέθηκε σε αυτήν από έξω και από την εκκλησία των εθνών» (β). Η πρώτη εγκαθίδρυση της λευϊτικής ιερωσύνης επικυρώθηκε και επιβεβαιώθηκε με το θαύμα της ξερής ράβδου του Ααρών, η οποία σε μία νύχτα βλάστησε και άνθησε και καρποφόρησε (Αρ. ιζ 8), δείγμα της άνθησης και καρποφορίας της ιερωσύνης εκείνης. Και τώρα με το αντίθετο θαύμα σημαίνεται η κατάλυση της ιερωσύνης εκείνης, με την αποξήρανση σε μία νύχτα δέντρου υγρού ντυμένου στα πράσινα. Δίκαιη τιμωρία των ιερέων εκείνων, οι οποίοι καταχράστηκαν την ιερωσύνη τους.

(3) Εκείνος που δεν υπηρετεί τον Ιησού Χριστό, είναι ανάξιος να υπηρετεί οποιονδήποτε από τους θνητούς (b).

(4) Ο Ιησούς βρισκόταν στις παραμονές της πνευματικής σύγκρουσης με έθνος, του οποίου το κύριο και ολοφάνερο σφάλμα ήταν η υποκρισία. Και βρίσκει εδώ δέντρο που υπάγεται στο ίδιο κακό. Δράττεται λοιπόν της ευκαιρίας, χωρίς να βλάψει κανέναν, για να δικάσει και κατακρίνει το αμάρτημα (γ). Όπως προς την συκιά ήλθε, έτσι ήλθε και προς τους Ιουδαίους περιμένοντας να βρει κάποιον καρπό πνευματικό σε αυτούς. Πεινούσε για τον καρπό αυτόν. Όχι διότι χρειαζόταν αυτόν, αλλά διότι ήθελε να πληθύνει αυτόν σε αυτούς, καταλογίζοντας αυτόν σε δικαίωση και δόξα τους. Αλλά οι προσδοκίες του διαψεύστηκαν. Ονόμαζαν τους εαυτούς τους παιδιά του Αβραάμ αλλά «τα έργα του Αβραάμ» δεν τα έκαναν (Ιω. η 39). Έλεγαν ότι ανέμεναν τον Μεσσία, αλλά όταν ο Μεσσίας ήλθε, δεν τον δέχτηκαν. Και μετά την από αυτούς απόρριψη του Μεσσία, κανένα καλό στα μάτια του Θεού δεν προήλθε από αυτούς. Τύφλωση και σκλήρυνση επήλθε σε αυτούς, έως ότου στερήθηκαν και το ναό τους και την πόλη τους και την χώρα τους και ξεριζώθηκαν ως έθνος και έχασαν κάθε ωραιότητα, κάθε προνόμιο και εξέλειπαν η ιερωσύνη τους και οι θυσίες τους και όλη η δόξα της εκκλησίας τους και οι γιορτές τους, που μαράθηκαν και έπεσαν σαν φύλλα το φθινόπωρο. Πόσο γρήγορα η συκιά τους ξεράθηκε και ξεριζώθηκε, όταν είπαν: Το αίμα αυτού πάνω σε μας και στα παιδιά μας.

(5) «Διότι για αυτούς... και καταράστηκε τη συκιά, για να μάθουν, ότι είναι δυνατός και στο να τιμωρεί» (Ζ). Όλα τα μέχρι τώρα θαύματά του ο Ιησούς τα έκανε για ευεργεσία των ανθρώπων και αποδείκνυαν τη δύναμη της χάρης του και της ευλογίας του. Η αποστολή των δαιμόνων στους χοίρους ήταν απλή παραχώρηση και όχι ενέργεια του Ιησού. Τίποτα μέχρι τώρα δεν ενήργησε για τρόμο ή τιμωρία των εχθρών του. Αλλά τώρα, για να δείξει, ότι όλη την κρίση έδωσε σε αυτόν ο Πατέρας και ότι μπορεί όχι μόνο να σώσει αλλά και να αφανίσει, έδωσε ένα δείγμα της δύναμης της οργής και κατάρας του. Και διάλεξε για αυτό όχι κάποιον άνδρα ή γυναίκα, διότι η μεγάλη ημέρα της οργής του δεν ήλθε ακόμη, αλλά ένα άψυχο δένδρο.

Στίχ. 15-19. Η εκδίωξη των εμπόρων από το ιερό.

Πρβλ. καὶ Ματθ. κα 12-17 καὶ τὰς ἐκεῖ ἑρμηνευτικὲς σημειώσεις.

Μαρκ.11,15-16. Καὶ ἔρχονται πάλιν εἰς Ἰεροσόλυμα· καὶ εἰσελθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν ἤρξατο ἐκβάλλειν[(1)] τοὺς πωλοῦντας καὶ τοὺς ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ[(2)], καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν[(3)] καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς περιστερὰς[(4)] κατέστρεψε, καὶ οὐκ ἤφιεν ἵνα τις διενέγκῃ σκεῦος διὰ τοῦ ἱεροῦ[(5)],

Μετάφραση: *Κι όταν έφθασαν πάλι στα Ιεροσόλυμα, ο Ιησούς μπήκε στον ιερό περίβολο του ναού κι άρχισε να βγάζει έξω εκείνους που πουλούσαν και αγόραζαν μέσα στο ιερό. Κι αναποδογύρισε τα τραπέζια των αργυραμοιβών, που αντάλλαζαν τα ξένα νομίσματα με ιουδαϊκά για την πληρωμή του φόρου του ναού, καθώς και τα καθίσματα εκείνων που πουλούσαν τα περιστέρια. Και δεν επέτρεπε σε κανένα να μεταφέρει κάποιο οικιακό έπιπλο ή αγγείο μέσα απ' το ιερό περίβολο του ναού.*

(1) Δες και Ματθ. κα 12-17 και τις εκεί ερμην. σημειώσεις. «Αυτό το γεγονός το αναφέρει και ο Ιωάννης· αλλά εκείνος μεν στην αρχή του ευαγγελίου, ενώ αυτός προς το τέλος, όπως ακριβώς και ο Ματθαίος. Επομένως είναι λογικό ότι έγινε για δεύτερη φορά αυτό» (β). Πωλητές και αγοραστές και ποικίλοι θεοκάπηλοι και όταν διωχτούν από το ναό, θα επανέλθουν και πάλι και θα φωλιάσουν σε αυτόν, εάν δεν υπάρχει συνεχής φροντίδα και επίβλεψη για παρεμπόδισή τους και εάν το εναντίον τους πλήγμα δεν επαναληφθεί συχνά. Ασκεί την μεσσιακή του εξουσία, δεν παρασύρεται όμως σε υπερβασίες, έξω από τα όρια της καθαρά πνευματικής βασιλείας του, αφού η δύναμη την οποία χρησιμοποιεί, ήταν απλώς αυτή της προσωπικής του υπεροχής. Παρουσίασε παράδειγμα, που εντυπώνεται, της δύναμης και του κύρους της αλήθειας και της αγαθότητας (γ). Μερικοί θεωρούν το γεγονός αυτό ως ένα από τα όχι μικρότερα θαύματα του Χριστού. Το ότι μπόρεσε μόνος να καθαρίσει το ναό, χωρίς να αντιταχθούν σε αυτόν το πλήθος των εμπόρων, των οποίων μεγάλα συμφέροντα θίγονταν, και πίσω από τους οποίους βρίσκονταν οι συμμετέχοντες στα κέρδη αρχιερείς και πρεσβύτεροι, είναι ομολογουμένως καταπληκτικό. Είναι αυτό παράδειγμα της δύναμής του πάνω στα ανθρώπινα πνεύματα και της επιβολής, την οποία ασκούσε πάνω τους δια μέσου της συνείδησής τους. Αυτή ήταν η μόνη πράξη της βασιλικής του εξουσίας την οποία επιτέλεσε ο Χριστός στις ημέρες της σάρκας του. Άρχισε με αυτήν και κατέληξε με αυτήν.

(2) Οι αγοραπωλησίες γίνονταν στην αυλή του ναού και τα εμπορεύματα ήταν ζώα, θυμίαμα, λάδι, αλάτι και άλλα που χρησίμευαν για τις θυσίες στο ναό και η ζήτηση των οποίων ήταν πολύ μεγάλη κατά τις ημέρες των γιορτών (γ). Το εμπόριο αυτό δεν ήταν μόνο νόμιμο, αλλά εξυπηρετούσε και τους λάτρεις του αληθινού Θεού. Τα

νόμιμα όμως και σε διαφορετική περίπτωση επιθυμητά, εάν δεν γίνονται σε αρμόζοντα τόπο και χρόνο, καθίστανται αμαρτωλά.

(3) Είναι λέξη που συναντιέται στην Κ.Δ. μόνο στις αφηγήσεις του τωρινού καθαρισμού του ναού. «Ήταν αυτοί που άλλαζαν τα νομίσματα. Διότι ο κόλλυβος ήταν είδος λεπτού χάλκινου νομίσματος» (Θφ). Η αλλαγή γινόταν και για ευκολία αυτών που συναλλάσσονταν και στην αγοραπωλησία εκείνη παρουσιαζόταν ανάγκη μικρών νομισμάτων. Έγινε υπόθεση από κάποιους ότι η ανταλλαγή αφορούσε την προμήθεια από τους προσκυνητές νομισμάτων εβραϊκών για πληρωμή του φόρου του ναού (γ). Δεν αποκλείεται και η τελευταία αυτή περίπτωση από το έργο των κολλυβιστών. Πραγματοποιούσαν λοιπόν μεγάλα κέρδη αυτοί κατά τις εποχές των γιορτών, διότι είχε επιτραπεί για κάθε ένα δίδραχμο ή μισό σίκλο που ανταλλασσόταν, να εισπράττουν μεγάλη διαφορά (σ). Ανέτρεψε τα τραπέζια των κολλυβιστών και δεν έκανε δικό του το χρήμα τους, αλλά διασκόρπισε αυτό, ρίχνοντας αυτό στο έδαφος, τον καταλληλότερο τόπο για αυτό.

(4) Οριζόταν από τον λευϊτικό νόμο, ότι μπορούσαν να προσφέρονται ως θυσία περιστέρια από εκείνους, οι οποίοι δεν ήταν σε θέση λόγω της φτώχιας τους να προσφέρουν αρνιά (Λευϊτ. ιβ 8 και Λουκ. β 22). Περιστέρια οριζόταν να προσφέρονται και σε κάποιες άλλες περιπτώσεις, όπως η θεραπεία λεπρών κλπ. Δες Λευϊτ. ιδ 22,ιε 14,29 (σ).

(5) «Διότι και αυτό ήταν περιφρόνηση του ναού. Δίδαξε, όμως, και με αυτό, ότι δεν πρέπει να παραβλέπουμε τίποτα που είναι ανάξιο στους ναούς» (Ζ). Και σύμφωνα με τις πληροφορίες των ραββίνων θεωρούνταν βεβήλωση του ιερού η μεταφορά οποιουδήποτε σκεύους (οικειακού δηλαδή αγγείου ή επίπλου) μέσω της πλατείας του ιερού για συντομία. Ο Σωτήρας λοιπόν επικύρωσε αυτό (δ).

Μαρκ.11,17. καὶ ἐδίδασκε λέγων αὐτοῖς· οὐ γέγραπται[(1)] ὅτι ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν[(2)]; ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον λῃστῶν[(3)].

Μετάφραση: *Και τους δίδασκε λέγοντας: Δεν έχει γραφεί από τον προφήτη Ησαΐα ότι ο οίκος μου θα είναι οίκος προσευχής για όλα τα έθνη που θα επιστρέψουν σε μένα τον αληθινό Θεό και θα με λατρεύσουν; Εσείς όμως κάνατε τον οίκο μου αυτόν, όπως έχει γραφεί από τον προφήτη Ιερεμία, σπήλαιο που συναθροίζονται ληστές·*

διότι εμπορεύεσθε και χρησιμοποιείτε ένα σωρό ψέματα κι απάτες για να κλέψει ο ένας τον άλλον.

(1) Η παράθεση είναι από το Ησαΐου νστ 7. Στο χωρίο αυτό τονίζεται ως προνόμιο του ναού ότι θα υποδεχόταν και ξένους, εθνικούς, οι οποίοι θα έρχονταν εκεί για να λατρεύσουν το Θεό. Ο έλεγχος λοιπόν του Κυρίου αναφέρεται όχι μόνο στην κατάχρηση γενικώς του ιερού, αλλά και στην βεβήλωση του μέρους εκείνου που ήταν προορισμένο για λατρεία καθολική και τόπος, μέσω του οποίου και ειδωλολάτρες θα ελκύονταν στην επίγνωση του αληθινού Θεού. Η αυλή των εθνών λοιπόν είχε μεταβληθεί σε τόπο των αγοραπωλησιών εκείνων (γ). Στις μεταρρυθμίσεις ή διορθώσεις της εκκλησίας πρέπει πάντοτε να έχουμε το μάτι μας προσηλωμένο στη γραφή και την παράδοση των Αποστόλων. Για κανένα λόγο δεν επιτρέπεται να προχωρεί κάποιος πέρα από εκείνο, το οποίο μαρτυρείται από τη γραφή και την παράδοση αυτή. Μόνο εφόσον «έχει γραφτεί» η προτεινόμενη διόρθωση είναι ορθή, οπότε με αυτήν αλλοιωμένες διατάξεις αποκαθίστανται στην αρχική τους καθαρότητα.

(2) Ο Χριστός θέλει να είναι ο ναός τύπος της εκκλησίας του. Μετά την αποβολή και εκδίωξη των βοδιών και των περιστεριών, τα οποία προορίζονταν για θυσίες, αποκατάστησε αυτόν σε οίκο προσευχής, για να μας διδάξει, ότι, όταν οι θυσίες και οι προσφορές του νόμου θα καταργούνταν, οι πνευματικές θυσίες της προσευχής και της δοξολογίας θα συνεχίζονταν για πάντα, όχι μόνο από τους Ιουδαίους αποκλειστικά, αλλά από όλα τα έθνη, διότι όποιος επικαλεστεί το όνομα του Κυρίου, θα σωθεί.

(3) Νέα παράθεση από το Ιερεμ. ζ 11. «Ονομάζει το ναό σπηλιά ληστών, για την αγάπη του κέρδους που είχαν. Διότι το γένος των ληστών, παθιάζεται με το κέρδος» (Θφ). Και «παίρνοντας την ανάγκη των θυσιών ως πρόφαση για αισχροκέρδεια, πούλαγαν βόδια και τρυγόνια και περιστέρια» (β). Οι αγορές συχνά γίνονται σπήλαια ληστών διότι πολλές είναι οι απάτες και οι δόλοι που χρησιμοποιούνται στις αγοραπωλησίες. Αλλά αγορές στον οίκο του Θεού γίνονται κατεξοχήν σπήλαια ληστών, διότι ανεξαρτήτου κάποιου άλλου, αφαιρείται σε αυτές ή και παραβιάζεται με αυθάδεια η τιμή και ο σεβασμός που οφείλεται στο Θεό, πράγμα το οποίο αποτελεί την χειρότερη και ασεβέστερη από τις κλοπές. Οι ιερείς ζούσαν από το ιερό. Αλλά μη αρκούμενοι σε αυτό ήθελαν και με άλλους τρόπους να κερδίζουν χρήματα. Και για αυτό ο Χριστός ονομάζει αυτούς ληστές, διότι ασκούσαν εκείνο το οποίο δεν ήταν το έργο τους. Αλλά και όσοι στο ναό κατά τις ώρες της λατρείας αφήνουν το νου τους να

αιχμαλωτίζεται από σκέψεις και σχέδια εμπορικά, μεταβάλλουν το ναό του Κυρίου σε οίκο εμπορίου. Εκείνοι μάλιστα οι οποίοι επιδίδονται σε μακρές προσευχές, έτσι ώστε με το πρόσχημα της ευλάβειας να εξαπατήσουν τους απλούστερους και να καταφάνε τα σπίτια των χηρών, μετατρέπουν ακόμη περισσότερο το ναό του Κυρίου σε σπήλαιο ληστών.

Μαρκ.11,18. καὶ ἤκουσαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ ἀρχιερεῖς[(1)], καὶ ἐζήτουν[(2)] πῶς αὐτὸν ἀπολέσωσιν· ἐφοβοῦντο[(3)] γὰρ αὐτόν, ὅτι πᾶς ὁ ὄχλος ἐξεπλήσσετο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ.

Μετάφραση: *Όταν άκουσαν οι γραμματείς και οι Φαρισαίοι και οι αρχιερείς όσα έγιναν, κι επειδή θεωρούσαν ότι μόνον αυτοί είναι αρμόδιοι για την επίβλεψη της τάξεως στο ναό, θίχθηκαν. Κι έψαχναν να βρουν με ποιο τρόπο να τον εξοντώσουν. Δεν μπορούσαν όμως φανερά να τον συλλάβουν, επειδή τον φοβούνταν. Και τον φοβούνταν, διότι όλος ο λαός ήταν κατάπληκτος απ' τη διδαχή του.*

(1) «Ένιωθαν, λοιπόν, ότι αυτά που έκανε έλεγχαν αυτούς» (β). Αυτοί επειδή συναποτελούσαν το συνέδριο ήταν οι αρμόδιοι για διόρθωση κάθε αταξίας στο ναό. Και αυτοί είχαν επιτρέψει τη βεβήλωση του ναού. Είχαν πουλήσει την άδεια αυτή στους εμπόρους και αισθάνονταν τώρα την επιδρομή αυτή εναντίον των δικαιωμάτων τους και της αισχροκερδούς εκμετάλλευσής τους (γ). Μεγάλες και ασεβείς διαφθορές και καταχρήσεις εισάγονται στην εκκλησία με τις ενέργειες και τις μεθόδους, τις οποίες ασκούν αυτοί που νομίζουν ότι η ευσέβεια είναι πορισμός και κάνουν σκοπό της ευσέβειάς τους την επίτευξη κοσμικών κερδών και χρησιμοποιώντας το πρόσχημα της ευσέβειας για εκμετάλλευση. «Εσύ όμως, άνθρωπε του Θεού, να αποφεύγεις αυτά» (Α΄Τιμ. στ 10).

(2) Ο παρατατικός φανερώνει συνεχή ενέργεια (σ).

(3) «Τους συγκρατούσε ο φόβος του πλήθους... Αλλά ούτε από το πλήθος σωφρονίζονταν, ούτε την μαρτυρία των προφητών ντρέπονταν. Έτσι μια και καλή τούς τύφλωσε η αγάπη της εξουσίας και τους εξόπλιζε σε δολοφονία» (β).

Μαρκ.11,19. καὶ ὅτε ὀψὲ ἐγένετο[(1)], ἐξεπορεύετο ἔξω τῆς πόλεως.

Μετάφραση: *Κι όταν βράδιασε, βγήκε έξω απ' την πόλη, όπως το συνήθιζε, για να περάσει τη νύχτα του εκεί.*

(1) Ενώ χρησιμοποιείται αόριστος, που αναφέρεται σε ένα μόνο απόγευμα, επακολουθεί ο παρατατικός «εξεπορεύετο» που δηλώνει συνεχιζόμενη ενέργεια. Σημαίνεται με τον παρατατικό συνήθεια του Ιησού που διήρκεσε για κάποιες ημέρες (σ).

Στίχ. 20-26. Η δύναμη της πίστεως.

Μαρκ.11,20. Καὶ παραπορευόμενοι πρωῒ εἶδον τὴν συκῆν ἐξηραμμένην ἐκ ριζῶν[(1)].

Μετάφραση: *Και το επόμενο πρωί, καθώς περνούσαν από το ίδιο μέρος, είδαν οι μαθητές τη συκιά να είναι ξεραμένη από τις ρίζες.*

(1) Δες και Ματθ. κα 19-22 και τις εκεί ερμην. σημειώσεις. «Παρόλο που ο Ματθαίος λέει ότι αμέσως ξεράθηκε η συκιά και αφού είδαν οι μαθητές θαύμασαν, μην παραξενευτείς ακούγοντας τώρα τον Μάρκο να λέει, ότι την επομένη ημέρα είδαν ξεραμένη τη συκιά. Διότι έτσι πρέπει να εννοηθεί αυτό που λέει ο Ματθαίος: Και αμέσως ξεράθηκε η συκιά. Σταμάτα λοιπόν μέχρις αυτό το σημείο. Έπειτα πες, Και όταν είδαν οι μαθητές, θαύμασαν. Πότε; Όταν είδαν, όχι αμέσως, αλλά την επομένη ημέρα» (Θφ). Ή «θα μπορούσε να λεχθεί το «αμέσως» και το πράγμα έγινε γνωστό την αυριανή» (β). Ξεράθηκε μεν αμέσως και αυτοστιγμεί η συκιά, τα έκδηλα όμως συμπτώματα αυτής της αποξήρανσης διαπιστώθηκαν από τους μαθητές την επομένη.

Μαρκ.11,21. καὶ ἀναμνησθεὶς[(1)] ὁ Πέτρος λέγει αὐτῷ· ραββί, ἴδε ἡ συκῆ ἣν κατηράσω ἐξήρανται.

Μετάφραση: *Και θυμήθηκε ο Πέτρος και του είπε: Διδάσκαλε, κοίταξε τη συκιά που καταράστηκες· ξεράθηκε.*

(1) Αφού θυμήθηκε τα λόγια, τα οποία ο Κύριος είχε πει την προηγούμενη ημέρα όταν καταράστηκε τη συκιά.

Μαρκ.11,22. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς· ἔχετε πίστιν Θεοῦ[(1)].

Μετάφραση: *Τότε ο Ιησούς απευθύνθηκε στους μαθητές και τους είπε: Μη θαυμάζετε γι' αυτό που έγινε. Να έχετε πίστη και ακλόνητη εμπιστοσύνη στο Θεό και στη δύναμή του.*

(1) Ο Κύριος απαντά στον εκπεφρασμένο θαυμασμό του Πέτρου, αποδεικνύοντας την πηγή και αιτία του γεγονότος που κατέπληξε τον Πέτρο και διδάσκοντας αυτόν και τους συμμαθητές του, πώς και αυτοί θα μπορούσαν να ενεργούν τέτοια καταπληκτικά έργα (γ). Πίστη Θεού=πίστη που έχει αντικείμενό της το Θεό. Να έχετε πεποίθηση στο Θεό (δ). «Αποκτήστε πίστη στο Θεό» (Ζ)

Μαρκ.11,23. ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν ὅτι ὃς ἂν εἴπῃ τῷ ὄρει τούτῳ[(1)], ἄρθητι καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ μὴ διακριθῇ[(2)] ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ πιστεύσει ὅτι ἃ λέγει γίνεται, ἔσται αὐτῷ ὃ ἐὰν εἴπῃ.

Μετάφραση: *Σας προτρέπω λοιπόν να αποκτήσετε πίστη θερμή· διότι αληθινά σας λέω ότι όποιος πει στο βουνό αυτό "σήκω και πέσε στη θάλασσα", όχι για να κάνει απλή επίδειξη θαυματουργικής δυνάμεως αλλά για κάποια σοβαρή ανάγκη, και δεν αισθανθεί δισταγμό και αμφιβολία μέσα στην καρδιά του, αλλά πιστέψει ότι εκείνα που λέει γίνονται με τη δύναμη του Θεού, θα του γίνει αυτό που θα ζητήσει με μια τέτοια πίστη.*

(1) Πρωτίστως το όρος των Ελαιών, το οποίο κατά τη στιγμή εκείνη είχαν μπροστά τους. Προχωρεί ο Κύριος με κλιμακωτό σχήμα. Η πίστη στο Θεό, με την οποία ξεράθηκε η συκιά, μπορεί να μετακινήσει και όρη. Αλλά στη γλώσσα του Ιησού, ο οποίος αρνιόταν κάθε επιδεικτική και άσκοπη χρήση της θαυματουργικής δύναμης, η μετακίνηση βουνού δεν πρέπει να εκληφθεί κατά γράμμα, αλλά χρησιμοποιείται εδώ για να δηλώσει το ανθρωπίνως τελείως αδύνατο και τόσο απίστευτο, όσο καταπληκτική και απίστευτη παρουσιάζεται η μετακίνηση βουνού. Ούτε ο Ιησούς ούτε οι μαθητές μετακίνησαν ποτέ βουνά, παρά μόνο μεταφορικά (γ). «Είναι φανερό, βεβαίως, ότι το καθένα από αυτά το υπόσχεται ο Χριστός όχι χωρίς να υπάρχει ανάγκη, ούτε σαν να πρόκειται για μάταιη θαυματουργία, όπως ακριβώς έχουν την αξίωση αυτοί… που προστάζουν να μετακινηθεί κάτι από τα τυχαία και μικρότατα, για να ελέγξουν αν ισχύει η υπόσχεση που δόθηκε για τα βουνά. Διότι ούτε βουνό ούτε καρφάκι δεν θα μπορούσε να μετακινηθεί με τη δύναμη του Θεού χωρίς να υπάρχει ανάγκη, επειδή ούτε αυτός ξέρανε την συκιά χωρίς να υπάρχει ανάγκη» (β). Εφαρμόστηκε όμως και συνεχώς πραγματοποιείται ο λόγος αυτός του Κυρίου στα

θαύματα εκείνα της πίστης, τα οποία όλοι οι αληθινοί Χριστιανοί εργάζονται πάνω στο πνευματικό πεδίο. Η πίστη μάς δικαιώνει και απομακρύνει έτσι βουνά ολόκληρα ενοχής, ρίχνοντας αυτά στα βάθη της θάλασσας, για να μην αναδυθούν από εκεί ποτέ και να μην παρουσιαστούν για καταδίκη μας την ημέρα της κρίσης. Καθαρίζει η πίστη την καρδιά και απομακρύνει έτσι βουνά διαφθοράς και μεταβάλλει τα στραβά σε ευθείες και τους ανώμαλους δρόμους σε λείους. Με την πίστη ο κόσμος κατακτιέται, ο σατανάς συντρίβεται, η ψυχή συσταυρώνεται με το Χριστό για να παραμείνει κοντά του ζωντανή.

(2) «Διάκριση ονομάζει τον δισταγμό» (Ζμ). Μη διακριθεί=να μην αμφιβάλλει στην καρδιά του.

Μαρκ.11,24. διὰ τοῦτο[(1)] λέγω ὑμῖν, πάντα[(2)] ὅσα ἂν προσευχόμενοι αἰτεῖσθε, πιστεύετε ὅτι λαμβάνετε, καὶ ἔσται ὑμῖν[(3)].

Μετάφραση: *Κι επειδή η πίστη έχει τόση δύναμη, γι' αυτό σας λέω: Όλα όσα ζητήσετε όταν προσεύχεσθε, να πιστεύετε ότι θα τα λάβετε, και θα σας δοθούν αυτά από τον ουράνιο Πατέρα.*

(1) Αναφέρεται σε όσα ειπώθηκαν για την αποτελεσματικότητα της πίστης. Και ό,τι είπε για την μετακίνηση του όρους, γενικεύεται τώρα (γ)=Επειδή λοιπόν η πίστη έχει τόσο μεγάλη δύναμη, για αυτό…

(2) «Το «όλα» βεβαίως να μην το εννοήσεις γενικά, αλλά εννοεί τα άξια» (Ζμ).

(3) «Λέει ο Κύριος, ότι όλα θα τα πάρετε, όσα με πίστη ζητάτε. Διότι αυτός που πιστεύει, δίνει όλο τον εαυτό του στο Θεό, μιλώντας σε αυτόν με δάκρυα και σαν να κρατά τα πόδια του δεσπότη στην προσευχή» (Θφ). Η πίστη, εάν είναι αληθινή, διεγείρει σε προσευχή. Και η προσευχή δεν είναι αληθινή, εάν δεν πηγάζει από πίστη. Αυτός είναι ο όρος ο απαραίτητος για να ακουστούμε. Πρέπει να ζητούμε με προσευχή, που πηγάζει από θερμή πίστη.

Μαρκ.11,25. καὶ ὅταν στήκητε προσευχόμενοι, ἀφίετε εἴ τι ἔχετε κατά τινος[(1)], ἵνα καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀφῇ ὑμῖν τὰ παραπτώματα ὑμῶν[(2)].

Μετάφραση: *Και ως δεύτερο όρο για να εισακουσθεί η προσευχή σας σας συνιστώ κι αυτό: Όταν στέκεστε και προσεύχεσθε, να συγχωρείτε αν έχετε κάτι εναντίον οποιουδήποτε, ώστε κι ο Πατέρας σας που είναι στους ουρανούς να σας συγχωρήσει τα παραπτώματά σας.*

(1) «Θέλεις, λοιπόν, και με άλλο τρόπο να πάρεις αυτό που ζητάς; Συγχώρεσε αν κάτι σου έφταιξε ο αδελφός» (Θφ). Ή «Και πώς, λέει, θα μπορέσω να πιστεύω, ότι θα πετύχω αυτό που ζητώ; Αν δεν ζητάς τίποτα ανάξιο του βασιλιά, τίποτα βιοτικό, αν όλα είναι πνευματικά, αν πλησιάσεις χωρίς οργή, αν έχεις τα χέρια καθαρά, άγια. Αν έτσι πλησιάσεις, οπωσδήποτε θα πετύχεις το αίτημα» (Χ). Είναι δεύτερος όρος παράπλευρα με την πίστη, η τήρηση του οποίου κάνει αποτελεσματική την προσευχή. Για αυτό ο Κύριος μίλησε στην επί του όρους ομιλία στα Ματθ. στ 14,15 (σ). Ο Ιησούς καταράστηκε την συκιά. Ο πιστός δεν πρέπει να καταριέται τον αδελφό του (b), αλλά να συγχωρεί και ευλογεί αυτόν.

(2) Εδώ τα λόγια αυτά του Κυρίου παρουσιάζονται να λέγονται κάπως εκτός σειράς. Διότι το κύριο θέμα εδώ είναι η πίστη στο Θεό, ενώ η προσευχή παρεμβάλλεται ως μία από τις περιπτώσεις, στις οποίες η πίστη είναι αναγκαία (γ). Όταν προσευχόμαστε, πρέπει να θυμόμαστε και τους άλλους, ιδιαιτέρως μάλιστα τους εχθρούς μας και όσους μας αδίκησαν. Πώς είναι δυνατόν να μας κάνει ο Θεός καλό, όταν εμείς κουβαλάμε μέσα μας την κακία και επιθυμούμε να κάνουμε κακό στους άλλους;

Μαρκ.11,26. εἰ δὲ ὑμεῖς οὐκ ἀφίετε, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν[(1)].

Μετάφραση: *Εάν όμως εσείς δεν συγχωρείτε τα παραπτώματα των αδελφών σας, ούτε κι ο Πατέρας σας που είναι στους ουρανούς θα συγχωρήσει τα δικά σας παραπτώματα.*

(1) Αρκετοί μεγαλογράμματοι κώδικες και κάποιοι από τους μικρογράμματους, παραλείπουν τον στίχο αυτόν, επειδή έχει το ίδιο τέλος με τον προηγούμενο, από λάθος των αντιγραφέων· και παρόλο που μοιάζει πολύ με το Ματθ. στ 15, όχι λιγότερο όμως δεν είναι κατά λέξη ο ίδιος, ώστε να υποθέσουμε ότι παρεμβλήθηκε από εκεί (δ).

Στίχ. 27-33. Η εξουσία του Ιησού.

Δες Ματθ. κα 23-27 και τις εκεί ερμην. σημειώσεις.

Μαρκ.11,27. Καὶ ἔρχονται πάλιν[(1)] εἰς ᾿Ιεροσόλυμα· καὶ ἐν τῷ ἱερῷ περιπατοῦντος[(2)] αὐτοῦ ἔρχονται πρὸς αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι[(3)]

Μετάφραση: *Και έρχονται πάλι στα Ιεροσόλυμα. Κι ενώ περπατούσε ο Ιησούς στον ιερό περίβολο του ναού, έρχονται κοντά του οι αρχιερείς και οι γραμματείς και οι πρεσβύτεροι*

(1) Αυτό το «πάλι» αναφέρεται στο «έρχονται εις Ιεροσόλυμα» του στίχου 15. Επομένως η συζήτηση που επακολούθησε, έγινε σύμφωνα με τον Μάρκο την τρίτη ημέρα από την είσοδο· ενώ σύμφωνα με τον Ματθαίο τη δεύτερη· ο Λουκάς γράφει αόριστα «μία από τις ημέρες εκείνες» (δ).

(2) Σαν στο δικό του οίκο (b). Πιθανώς περπατούσε στην αυλή των εθνών, ίσως μάλιστα στη στοά Σολομώντος. Δες Ιω. ι 23 (σ). Περπατούσε στο ιερό όχι για διασκέδασή του, αλλά όπως λέει ο Ματθαίος για να διδάξει τη μία συγκεντρωμένη ομάδα τώρα, την άλλη έπειτα. Στις κοινές για λατρεία συναθροίσεις των πιστών στο ναό, προσευχή και κήρυγμα πρέπει να συνδυάζονται. Για να είναι η με το Θεό επικοινωνία μας πλήρης, δεν πρέπει μόνο να μιλάμε εμείς προς αυτόν με την προσευχή, αλλά να μας μιλά και Εκείνος με τον λόγο του. Οι λειτουργοί του ιερού πρέπει να προσκαρτερούν τόσο στην προσευχή όσο και στη διδασκαλία. Αλλά οι άρχοντες του Ισραήλ στενοχωρούνταν βλέποντας αυτόν να ακολουθείται και να ακούγεται από τα πλήθη και τον πλησίασαν με κάθε επισημότητα φανταζόμενοι, ότι θα τον έφερναν σε δύσκολη θέση με το ερώτημά τους: Με ποια εξουσία κάνεις αυτά;

(3) Η λέξη σημαίνει τα υπόλοιπα μέλη του συνεδρίου εκτός από τους αρχιερείς και τους γραμματείς. Η όλη φράση σημαίνει: οι αρχιερείς και γραμματείς και τα υπόλοιπα μέλη του συνεδρίου (γ). Στους αρχιερείς περιλαμβάνονται και οι φύλακες του ναού, οι οποίοι με ευλογοφάνεια θα αξίωναν να ρωτήσουν, με ποιο δικαίωμα ο Ιησούς επενέβη στη δικαιοδοσία τους (σ). «Γεμάτοι μανία επειδή έδιωξε από το ιερό τους κάπηλους, πλησιάζουν για να τον ρωτήσουν δήθεν, με ποια εξουσία κάνει αυτά» (Θφ).

Μαρκ.11,28. καὶ λέγουσιν αὐτῷ[(1)]· ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ[(2)] ταῦτα ποιεῖς[(3)]; ἢ τίς σοι ἔδωκε[(4)] τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἵνα ταῦτα ποιῇς[(5)];

Μετάφραση: *και του λένε: Με ποιά εξουσία τα κάνεις αυτά; Και ποιός σου έδωσε την εξουσία αυτή, να διώχνεις απ' το ιερό τους ανθρώπους και να διδάσκεις μέσα σ' αυτό;*

(1) «Όταν μεν τους έδιωξε» (από το ιερό τους βέβηλους) «δεν τόλμησαν να πουν τίποτα εξαιτίας των θαυμάτων τα οποία είπε ο Ματθαίος ότι είχε κάνει στο ιερό. Όταν όμως εμφανίστηκε (ο Ιησούς), τότε τον μαλώνουν, σχεδόν λέγοντας, για ποιο λόγο, τέλος πάντων, εμποδίζεις αυτά που εμείς δεν εμποδίσαμε όλο το χρόνο; Κατηγορώντας την δική μας επίβλεψη και ντροπιάζοντάς μας ότι δείχνουμε αμέλεια σχετικά με το πρέπον για το ναό» (β). «Όντας ποιος εσύ, κάνεις αυτά; Πήρες τη θέση διδασκάλου; Χειροτονήθηκες αρχιερέας; Τα έλεγαν, βεβαίως, αυτά προσπαθώντας να τον σπρώξουν σε αδιέξοδο» (Θφ).

(2) Το πρώτο τους ερώτημα αναφέρεται στο είδος της εξουσίας (σ). Ποιο αξίωμα έχεις; Ποια ιδιότητα;

(3) «Αυτά. Ποια; Το να διώχνεις αυτούς που πωλούν και αγοράζουν στο ιερό, το να ανατρέπεις τα τραπέζια και τους πάγκους που προαναφέρθηκαν, το να μην αφήνεις να μεταφέρουν σκεύος μέσω του ιερού και τα παρόμοια» (Ζ). Μπήκες θριαμβευτικά στην Ιερουσαλήμ, δέχτηκες τα ωσαννά του λαού, έβγαλες από το ιερό τους πωλητές οικειοποιούμενος δικαιώματα, τα οποία οι άρχοντες του ναού έχουν, διδάσκεις τώρα εδώ διδασκαλία καινούργια. Ποιος σου έδωσε την εξουσία αυτή; Υπονοούν λοιπόν με αυτό, ότι δεν είχε καμία εξουσία, εφόσον αυτοί δεν είχαν δώσει σε αυτόν τέτοια. Οι μεγαλύτεροι καταχραστές της θείας εξουσίας παρουσιάζονται και οι πιο ζηλωτές υποστηρικτές αυτής, επιδεικνύοντας αυστηρή ορθοδοξία για τον καθορισμό των αρμοδιοτήτων και της με θείο δίκαιο εξάσκησής της από αυτούς τους ίδιους. Ασεβείς σφετεριστές αυτής, που την κατέλαβαν με αθέμιτα και κοσμικά μέσα και αισχρές μεθόδους, αποκηρύττουν αυτούς που υπηρετούν το Θεό με ειλικρινή φόβο και ζήλο.

(4) Το δεύτερο ερώτημα αναφέρεται στην πηγή και την προέλευση της εξουσίας του (σ)

(5) Εάν πρόσεχαν στα θαύματά του και στη δύναμη, με την οποία ενεργούσε αυτά, δεν θα έθεταν σε αυτόν το ερώτημα. Αλλά τώρα επιζητούν από τον Ιησού την απάντηση στο ερώτημα αυτό, φανταζόμενοι ότι σε αυτήν θα εύρισκαν κάτι για να δικαιολογήσουν την απιστία τους.

Μαρκ.11,29. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· ἐπερωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ ἕνα λόγον[(1)], καὶ ἀποκρίθητέ μοι, καὶ ἐρῶ ὑμῖν[(2)] ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.

Μετάφραση: *Κι ο Ιησούς τους αποκρίθηκε: Θα σας ρωτήσω κι εγώ κάτι, και δώστε μου πρώτα εσείς μιαν απάντηση στο λόγο αυτό. Και τότε θα σας πω κι εγώ με ποια εξουσία τα κάνω αυτά.*

(1) «Ο Κύριος ρωτά αυτούς για τον Ιωάννη, περνώντας σε αντεπίθεση όχι με μάταιο τρόπο ούτε με σοφιστείες» (Θφ). «Ο Κύριος αποφεύγει μεν να δώσει ολοφάνερα μαρτυρία για τον εαυτό του, επειδή, σύμφωνα με τα ανθρώπινα κριτήρια, δεν ήταν αξιόπιστη η μαρτυρία η δική του για τον εαυτό του» (β). «Επειδή όμως ο Ιωάννης έδωσε μαρτυρία για αυτόν, για αυτό ρωτά για αυτόν… έτσι ώστε, εάν δεχτούν ότι ο Ιωάννης είναι από το Θεό, να αναγκαστούν να δεχτούν και την μαρτυρία για το Χριστό, την οποία μαρτύρησε ο Ιωάννης» (Θφ). «Και έτσι θα γνώριζαν την εξουσία» (β).

(2) =και τότε θα σας πω (δ). «Και εγώ θέλω να σας ρωτήσω έναν λόγο, τον οποίο εάν μου τον απαντήσετε, θα μάθετε με ποια δύναμη κάνω αυτά. Εάν δέχεστε αυτόν που δίνει μαρτυρία για μένα, θα μάθετε και ποιος είμαι» (β).

Μαρκ.11,30. τὸ βάπτισμα Ἰωάννου ἐξ οὐρανοῦ[(1)] ἦν ἢ ἐξ ἀνθρώπων; ἀποκρίθητέ μοι[(2)].

Μετάφραση: *Το βάπτισμα του Ιωάννη, ο οποίος έδωσε μαρτυρία για μένα και υπήρξε πρόδρομός μου, προερχόταν απ' τον ουρανό και από εντολή του Θεού, ή προερχόταν από επινόηση και εντολή ανθρώπων; Δώστε μου απάντηση στο ερώτημά μου αυτό, διότι η σωστή απάντηση σ' αυτό θα ρίξει φως και στο δικό σας ερώτημα.*

(1) «Λέγοντας το «από τον ουρανό», σήμανε το «από το Θεό»» (β).

(2) Ο Μάρκος κάνει τον λόγο ζωηρότερο με το «Ἀποκρίθητέ μοι» (δ). Ανεξαρτήτως της μαρτυρίας, την οποία έδωσε ο Ιωάννης, ο Ιησούς ήταν συνεχιστής του περί μετανοίας κηρύγματος του Ιωάννη, το οποίο καλούσε τους Ιουδαίους να αλλάξουν συμπεριφορά και να μεταβάλλουν το εσωτερικό τους και την καρδιά τους, το οποίο ήταν επειγόντως αναγκαίο για όλο τον Ιουδαϊσμό ως όρος απαραίτητος για απόλαυση των υποσχημένων ευλογιών της βασιλείας του Θεού, τις οποίες θα έφερνε ο Μεσσίας (σ). Έτσι εάν θα δέχονταν το βάπτισμα του Ιωάννη ότι διατάχτηκε από τον ουρανό,

όφειλαν να δεχτούν και τον Ιησού Χριστό, που είχε προαναγγελθεί από τον Ιωάννη και που θα τελειοποιούσε το έργο του.

Μαρκ.11,31. καὶ ἐλογίζοντο πρὸς ἑαυτοὺς λέγοντες· ἐὰν εἴπωμεν, ἐξ οὐρανοῦ[(1)], ἐρεῖ· διατί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ[(2)];

Μετάφραση: *Κι αυτοί συλλογίζονταν μέσα τους κι έλεγαν: Εάν πούμε ότι ήταν από τον ουρανό, θα πει: γιατί λοιπόν δεν πιστέψατε στον Ιωάννη;*

(1) Το κύρος και η εξουσία δόθηκαν στον Ιωάννη κατευθείαν από το Θεό. Πιστοποιητικά ανθρώπινα και κλήση ανθρώπινη δεν είχε ο Ιωάννης. Η αποστολή του υπήρξε κυριολεκτικά θεία. Τέτοια σε ασυγκρίτως μεγαλύτερο βαθμό ήταν και του Ιησού η αποστολή. Το κύρος του και η εξουσία του, όπως και του Ιωάννη, προέρχονταν άμεσα από τον ουρανό, κατευθείαν από το Θεό (σ).

(2) Για την από τους Ιουδαίους άρχοντες απόρριψη του Ιωάννη και την απιστία που έδειξαν προς αυτόν δες Ματθ. γ 7 και εξής, ια 18 (γ).

Μαρκ.11,32. ἀλλὰ εἴπωμεν, ἐξ ἀνθρώπων; ἐφοβοῦντο τὸν λαόν[(1)]· ἅπαντες γὰρ εἶχον[(2)] τὸν Ἰωάννην ὅτι προφήτης ἦν.

Μετάφραση: *Να πούμε όμως ότι ήταν από εντολή ανθρώπων; Φοβούνταν τον λαό να δώσουν μια τέτοια απάντηση, διότι όλοι πίστευαν ότι ο Ιωάννης ήταν πράγματι προφήτης.*

(1) =Αλλά πρέπει να πούμε, από ανθρώπους; Στο οποίο απαντά ο ευαγγελιστής ο ίδιος: «φοβούνταν το λαό» να πουν αυτό (δ). Να πούμε λοιπόν, ότι ήταν από ανθρώπους; Φοβούνταν το λαό, για τον οποίο μέσα στην υπερηφάνειά τους είχαν πει: «ο όχλος αυτός, που δεν γνωρίζει το νόμο, είναι καταραμένοι» (Ιω. ζ 49). Εάν είχαν διατηρήσει την ακεραιότητά τους και έπρατταν το καθήκον τους, θα διατηρούσαν το κύρος τους και δεν θα φοβούνταν το λαό. Παρ' όλα αυτά αναφέρεται (Ιω. θ 22, ιβ 42) ότι και ο λαός τους φοβούνταν «για να μην γίνουν αποσυνάγωγοι». Αυτοί που τρομοκρατούν με άδικες απειλές και φόβητρα το λαό, δεν ζουν με ασφάλεια, αλλά φοβούνται και αυτοί τον λαό.

(2) Λατινικός τρόπος έκφρασης=εκτιμώ (g) πίστευαν τον Ιωάννη ότι όντως ήταν προφήτης (δ).

Μαρκ.11,33. καὶ ἀποκριθέντες λέγουσι τῷ Ἰησοῦ· οὐκ οἴδαμεν[(1)]. καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς· οὐδὲ ἐγὼ λέγω[(2)] ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.

Μετάφραση: *Κι αυτοί που ισχυρίζονταν ότι ήταν οι αναγνωρισμένοι διδάσκαλοι του Ισραήλ αποκρίθηκαν στον Ιησού: Δεν ξέρουμε από πού ήταν το βάπτισμα του Ιωάννη. Τους λέει τότε και ο Ιησούς: Αφού ξεφεύγετε και δεν είστε ειλικρινείς, ούτε κι εγώ σας λέω με ποιά εξουσία και με ποιό δικαίωμα τα κάνω αυτά.*

(1) Πρέπει να εμβαθύνουμε στην έννοια αυτής της άρνησης. Αυτοί ήταν οι εγκατεστημένοι άρχοντες τόσο για τις πολιτικές, όσο και για τις θρησκευτικές υποθέσεις και πράγματα. Αρνούμενοι να εκφέρουν άποψη και κηρύττοντας τους εαυτούς τους ανίκανους να κρίνουν για το τόσο σπουδαίο ζήτημα, καθαιρούσαν τους εαυτούς τους και παραιτούνταν από την εξουσία τους. Για αυτό και ο Ιησούς αρνείται να τους απαντήσει. Καλό είναι να έχουμε αυτό υπ' όψιν, όταν θα αντικρύσουμε τη σιγή του Ιησού κατά την δίκη του από αυτούς (γ).

(2) «Δεν είπε, δεν ξέρω, αλλά δεν λέω, με την έννοια ότι: δεν θελήσατε να πείτε την αλήθεια· ούτε της δικής μου απάντησης θα τύχετε. Ή, εννοεί το εξής: Δεν μπορείτε ούτε εσείς να ακούσετε για μένα ποιος είμαι, επειδή δεν δέχεστε τον μάρτυρα, ο οποίος ήλθε για μαρτυρία, για να μαρτυρήσει για το φως» (β). Ήταν ανάξιοι και ανεπίδεκτοι, για να δώσει σε αυτούς απάντηση ο Κύριος. Διότι ήταν προφανές ότι δεν ενδιαφέρονταν να μάθουν την αλήθεια, αλλά αγωνίζονταν για την εναντίον του Χριστού νίκη. Εάν είχαν και λίγη διάθεση για γνώση της αλήθειας, τα έργα, τα οποία έκανε ο Ιησούς θα είχαν ήδη πληροφορήσει αυτούς. Άνθρωποι των εσωτερικών διαθέσεών τους δεν πείθονται από την αλήθεια, αλλά μάλλον προκαλούνται και ερεθίζονται από αυτήν. Αυτοί που κατέχουν με αδικία την αλήθεια, είτε μη ομολογώντας αυτήν είτε πράττοντας τα αντίθετα με αυτήν, δίκαια αντικρύζουν άρνηση να εκτεθεί σε αυτούς σαφέστερα και πλουσιότερα αυτή. Δεν πρέπει να δίνονται «τα άγια στα σκυλιά» και να ρίχνονται «τα μαργαριτάρια μπροστά στους χοίρους». Ας αναμείνουν οι αρχιερείς και οι πρεσβύτεροι 3 ή 4 ημέρες ακόμη και η ανάσταση του Κυρίου θα τους πει, ποιος έδωσε σε αυτόν την εξουσία του, διότι με αυτήν θα διακηρυχτεί «Υιός Θεού με δύναμη, με πνεύμα αγιότητας από την ανάσταση

από τους νεκρούς» (Ρωμ. α 4), αυτοί όμως απορρίπτοντας αυτόν θα αποδειχθούν όχι μόνο ότι δεν έχουν κάποια εξουσία από το Θεό, αλλά και εχθροί του Θεού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ’ (12)

Στίχ. 1-12. Η παραβολή των κακών γεωργών.

Πρβλ. Ματθ. κα 33-46 καὶ τὰς ἐκεῖ ἔρμηνευτικες σημειώσεις.

Μαρκ.12,1. Καὶ ἤρξατο[(1)] αὐτοῖς[(2)] ἐν παραβολαῖς[(3)] λέγειν· ἀμπελῶνα[(4)] ἐφύτευσεν ἄνθρωπος καὶ περιέθηκε φραγμὸν καὶ ὤρυξεν ὑπολήνιον[(5)] καὶ ᾠκοδόμησε πύργον, καὶ ἐξέδοτο αὐτὸν γεωργοῖς καὶ ἀπεδήμησε[(6)].

Μετάφραση: *Κι άρχισε να τους λέει με παραβολές: Ένας άνθρωπος φύτεψε αμπέλι και έβαλε τριγύρω από αυτό ένα φράχτη. Κι έσκαψε κάτω από το πατητήρι μια στέρνα, για να μαζεύεται εκεί ο μούστος, κι έκτισε έναν πύργο για να μένουν σ' αυτόν οι φύλακες και οι εργάτες. Μετά το εμπιστεύθηκε σε γεωργούς και αναχώρησε σε άλλη χώρα. Ο Θεός δηλαδή ετοίμασε και επιμελήθηκε ως δικό του λαό τον ιουδαϊκό λαό. Και εμπιστεύθηκε το λαό αυτό στους αρχιερείς και τους άρχοντες για να τον καλλιεργήσουν, ώστε να παραγάγει έργα πίστεως και αρετής.*

(1) Δες Ματθ. κα 33-46 και τις εκεί ερμην. σημειώσεις. Ο Ιησούς αφού αρνήθηκε το κύρος και την εξουσία των αρχόντων που αυτοκαθαιρέθηκαν, προχωρά να δείξει σε αυτούς με παραβολή την απιστία την οποία επέδειξαν στην εμπιστευμένη σε αυτούς ιερή παρακαταθήκη, από την οποία προήλθε και η απώλεια του κύρους και της εξουσίας τους (γ).

(2) Το «σε αυτούς» προφανώς αναφέρεται στους εκπροσώπους του συνεδρίου, αφού η εδώ παραβολή αποτελεί συνέχεια της προς αυτούς συνομιλίας του Κυρίου (γ).

(3) Η χρήση του πληθυντικού φανερώνει ότι ο Μάρκος είχε στο νου και άλλες παραβολές, παρόλο που αυτός παραθέτει εδώ μία. Ο Ματθαίος παραθέτει 3, που όλες αναφέρονται στο ίδιο γενικό θέμα. Ο Μάρκος αναφέρει το γενικό γεγονός της διδασκαλίας με παραβολές και διαλέγει μόνο μία από αυτές (γ). Στην παραβολή αυτή περιγράφεται η ιστορία του Ισραήλ και παρουσιάζεται ο Κύριος να έχει για τον εαυτό του τη συνείδηση, ότι μέσω αυτού κάνει ο Θεός την έσχατη έκκληση στο λαό του και ότι η από το λαό αυτόν απόρριψή του, θα κατέληγε στο να καταστεί αυτός που απορρίφθηκε ο ακρογωνιαίος λίθος νέας κοινωνίας, η οποία θα κληρονομούσε τη βασιλεία του Θεού. Η παραβολή αποδεικνύει, ότι ο Κύριος όχι μόνο προείδε το θάνατό του, αλλά και θεωρούσε τον εαυτό του ως το από το Θεό αναδειγμένο πρόσωπο, με το οποίο θα επισπευδόταν η κατάργηση της παλαιάς τάξης των

πραγμάτων και η εγκαθίδρυση της νέας τάξης, κατά την οποία η βασιλεία του Θεού θα εγκαθιδρυόταν ακατάλυτη (σ).

(4) «Αμπέλι είναι ο λαός, τον οποίο φύτεψε ο Κύριος. Διότι λέει: και στέριωσε το αμπέλι αυτό, το οποίο φύτεψε το δεξί σου χέρι (Ψαλμ. οθ 16). Και ο Μωϋσής λέει: Αφού τους εισαγάγεις, φύτεψέ τους στο άγιο όρος σου» (Θφ). «Και μπήκε τριγύρω φράκτης, δηλαδή η ασφάλεια του Θεού» (β). Η εικόνα αυτή του αμπελιού έχει παρθεί από το Ησαΐου ε 1-2, μέχρι και αυτές τις λεπτομέρειες. Στους Ο΄ διαβάζουμε «έβαλα τριγύρω φράχτη… έχτισα πύργο… έσκαψα στέρνα» (γ).

(5) Υπολήνιον ονομάζεται ο κάτω από τον ληνό λάκκος, στον οποίο μέσα ρέει ο μούστος (δ). Ο Ζ. κάνοντας αλληγορία με αυτό, σημειώνει «υπολήνιο λέει το μέρος κάτω από το θυσιαστήριο, το οποίο υποδεχόταν το αίμα των θυσιασμένων ζώων». Έτσι και ο β. Σύμφωνα όμως με τον Θφ. «υπολήνιο είναι το θυσιαστήριο, όπου χυνόταν το αίμα». «Πύργο εννοεί το ναό, που ήταν από παντού εμφανής στους ανθρώπους και πάρα πολύ ψηλός» (β).

(6) «Είπε ότι έδωσε το αμπέλι σε γεωργούς, δηλαδή στους αρχιερείς και διδασκάλους· και αποδήμησε, δηλαδή έδωσε χρόνους ώστε να καρποφορήσει» (β). Αποδήμησε. Όταν ο Θεός με αισθητή παρουσία του και άμεση επέμβαση της υπερφυσικής δύναμής του ίδρυσε την ιουδαϊκή συναγωγή στο Σινά και εγκατέστησε αυτή στη Σιών, από μία άποψη αποσύρθηκε. Δεν είχαν πλέον οι Ισραηλίτες ορατές εμφανίσεις του Θεού, αλλά αφέθηκαν στον έγγραφο νόμο με την εντολή να φυλάνε αυτόν και να καθοδηγούνται από αυτόν.

Μαρκ.12,2. καὶ ἀπέστειλε πρὸς τοὺς γεωργοὺς τῷ καιρῷ[(1)] δοῦλον, ἵνα παρὰ τῶν γεωργῶν λάβῃ ἀπὸ τοῦ καρποῦ[(2)] τοῦ ἀμπελῶνος.

Μετάφραση: *Και στην κατάλληλη εποχή της σοδειάς έστειλε στους γεωργούς κάποιο δούλο για να παραλάβει απ' αυτούς το μερίδιο απ' τον καρπό του αμπελιού. Έστειλε δηλαδή ο Θεός την πρώτη σειρά των προφητών για να διαπιστώσουν τα έργα της αρετής τα οποία όφειλε σαν καλλιεργημένο αμπέλι να καρποφορήσει ο λαός που τόσο ευνοήθηκε από τον Θεό.*

(1) Στην κατάλληλη εποχή. Εφόσον λοιπόν πρόκειται για αμπέλι που είχε πατητήρι, ο καιρός αυτός είναι ο χρόνος της συγκομιδής και της παρασκευής του μούστου. Ανέμενε τον καρπό δίκαια, διότι ποιος φυτεύει αμπέλι και δεν τρώει από τον καρπό

του; Από εκείνους οι οποίοι απολαμβάνουν τα προνόμια της Εκκλησίας, τόσο τους λειτουργούς όσο και τον λαό, ο Θεός αναμένει τους ανάλογους καρπούς. Παρ' όλα αυτά ο Κύριος, σύμφωνα με την παραβολή, δεν εκδηλώνει βιασύνη. Δεν ζητά κάποια προκαταβολή από τους γεωργούς, μολονότι τόσες δαπάνες κατέβαλε για το αμπέλι. Αλλά ανέμεινε τον καιρό της ωρίμανσης των καρπών. Ο Κύριος μας αναμένει με μακροθυμία πολλή, μας δίνει πάντοτε καιρό, ώστε σε αυτόν να καρποφορήσουμε την αρετή.

(2) =μέρος από τον καρπό του αμπελιού. Οι γεωργοί θα κρατούσαν το μερίδιό τους και ο ιδιοκτήτης θα έπαιρνε το υπόλοιπο. «Δες πώς από τους γεωργούς απαιτείται ο καρπός, μιας και είναι φροντιστές και φύλακες του αμπελιού» (Ζ).

Μαρκ.12,3. καὶ λαβόντες αὐτὸν ἔδειραν[(1)] καὶ ἀπέστειλαν κενόν.

Μετάφραση: *Αυτοί όμως έπιασαν τον δούλο αυτόν, τον έδειραν και τον έδιωξαν με αδειανά χέρια. Η πρώτη σειρά των προφητών στάλθηκε στον ισραηλιτικό λαό μάταια και χωρίς κανένα θετικό αποτέλεσμα.*

(1) Ο Κύριος αναμφίβολα έχει υπ' όψιν την κακομεταχείριση, της οποίας έτυχαν οι κάθε φορά απεσταλμένοι του Θεού, οι προφήτες, από τους άρχοντες κατά τα κακά χρόνια της ιουδαϊκής ιστορίας, περιλαμβανομένου και του λιθοβολισμού του Ζαχαρίου με διαταγή του Ιωάς (Β Παρ. κδ 21) και των όμοιων με αυτόν (σ). Συχνά γίνεται αναφορά τέτοιων κακομεταχειρίσεων από τους συγγραφείς της Π.Δ. Δες Β Παραλ. λστ 15,16,Νεεμ. θ 26, Ιερεμ. κε 3-7 (γ).

Μαρκ.12,4. καὶ πάλιν ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς ἄλλον δοῦλον· κἀκεῖνον λιθοβολήσαντες ἐκεφαλαίωσαν[(1)] καὶ ἀπέστειλαν ἠτιμωμένον.

Μετάφραση: *Και πρόσθεσε ο Θεός και δεύτερη αποστολή. Έστειλε πάλι στους γεωργούς άλλο δούλο. Κι εκείνον τον λιθοβόλησαν, του έσπασαν το κεφάλι και τον έδιωξαν ατιμασμένο. Και τη δεύτερη λοιπόν αποστολή των προφητών οι άρχοντες των Ιουδαίων την κακομεταχειρίστηκαν περισσότερο απ' την πρώτη.*

(1) Υπάρχει και η γραφή: εκεφαλίωσαν, ίσως παρεφθαρμένος τύπος του εκεφαλαίωσαν. «Κάποιοι μεν (ερμηνευτές) είπαν ότι εκεφαλαίωσαν την ύβρη, δηλαδή την κορύφωσαν» (Ζμ) παράγοντας, φαίνεται, την λέξη από το κεφάλαιον· Ή

«λέει το εκεφαλαίωσαν με την έννοια του: τον υπέβαλαν σε όλες τις ποινές των προηγούμενων· ανακεφαλαίωσαν σε αυτόν όσα έπαθαν οι προηγούμενοι» (β). «Εγώ, όμως, νομίζω ότι το εκεφαλαίωσαν λέγεται με την έννοια του: σύντριψαν το κεφάλι του» (Ζμ). «Του προκάλεσαν κεφαλική ζημιά, δηλαδή τον θανάτωσαν ή ότι του έδωσαν θανατηφόρο πλήγμα στο κεφάλι» (β). Κυριολεκτικά λοιπόν σημαίνει φόνευσαν, ενώ τα συμφραζόμενα επιβάλλουν την έννοια του: πλήγωσαν το κεφάλι (γ). Με αυτήν όμως την εξήγηση καθόλου δεν αρμόζει το ρήμα κεφαλαιόω από το κεφάλαιον, αλλά το ρήμα κεφαλίζω από το κεφαλή (δ). Αλλά ούτε το κεφαλαιόω ούτε το κεφαλίζω είναι γνωστό από κανέναν από τους έλληνες συγγραφείς μέχρι την εποχή μας (g).

Μαρκ.12,5. καὶ πάλιν ἄλλον ἀπέστειλε[(1)]· κἀκεῖνον ἀπέκτειναν, καὶ πολλοὺς ἄλλους[(2)], οὓς μὲν δέροντες, οὓς δὲ ἀποκτέννοντες[(3)].

Μετάφραση: *Και πρόσθεσε και τρίτη αποστολή και άλλες. Έστειλε δηλαδή πάλι κι άλλο δούλο. Κι εκείνον τον σκότωσαν και πολλούς άλλους τους κακομεταχειρίστηκαν. Άλλους τους έδειραν κι άλλους τους σκότωσαν.*

(1) Δες την στο Ματθ. κστ 31 παρατήρηση του Ζιγαβινού. Είναι αξιοσημείωτη και η επόμενη: «Δούλος πρώτος μεν, λένε ότι είναι οι προφήτες τον καιρό του Ηλία και ο ίδιος ο Ηλίας, ενώ δεύτερος ο Ησαΐας και ο Ωσηέ και ο Αμώς και τρίτος ο Ιεζεκιήλ και ο Δανιήλ» (β).

(2) Εννοείται από έξω το ρήμα κακοποίησαν. Είναι θλιβερό να σκέφτεται κάποιος, ποιους διωγμούς και κακοποιήσεις αντιμετώπισαν σε όλες τις εποχές οι πιστοί του Θεού διάκονοι εκ μέρους αυτών των προϊσταμένων του αμπελιού του, που διαχειρίζονταν τη θεία εξουσία και απολάμβαναν τα προνόμια της κοινωνίας και εκκλησίας του Θεού, αλλά δεν έφεραν κανένα καρπό θεοφιλή. Τι πλούτος ανοχής και μακροθυμίας του Θεού που υπομένει στο ποίμνιό του αξιοκαταφρόνητους και διώκτες διακόνους.

(3) Παρέμειναν στην κακουργία και φονικότητά τους. Η μία αμαρτία ανοίγει το δρόμο σε άλλη του ίδιου είδους. Αυτοί που πίνουν το αίμα των αγίων, προσθέτουν μεθύσι στη δίψα τους και διαρκώς φωνάζουν: Δώσε, δώσε μας να πιούμε.

Μαρκ.12,6. ἔτι[(1)] οὖν ἕνα[(2)] υἱὸν ἔχων, ἀγαπητὸν αὐτοῦ, ἀπέστειλε[(3)] καὶ αὐτὸν ἔσχατον πρὸς αὐτοὺς λέγων ὅτι ἐντραπήσονται τὸν υἱόν μου[(4)].

Μετάφραση: *Είχε λοιπόν ακόμη ένα, τον γιο του τον αγαπημένο. Τους έστειλε λοιπόν στο τέλος κι αυτόν λέγοντας ότι οι άνθρωποι αυτοί πρέπει τουλάχιστον να ντραπούν το γιο μου. Έστειλε λοιπόν και τον Υιό του, τον Ιησού Χριστό.*

(1) =Μετά την απώλεια, λοιπόν όλων αυτών των δούλων που στάλθηκαν στους γεωργούς, έχοντας έναν γιο…

(2) Το «έναν» δεν ταυτίζεται εξ' ολοκλήρου με το αγαπητόν, αλλά η φράση σημαίνει υιό μονογενή και αγαπητό σε αυτόν. Η φράση καθιστά τον λόγο ζωηρότερο και πιο συγκινητικό. Κυρίως με την διαφορετική γραφή: Έτι ένα είχε, υιόν αγαπητόν.

(3) Ουδέποτε εμφανίστηκε χάρη πλουσιότερη από αυτήν, του να σταλεί ο μονογενής γιος.

(4) «Δεν το είπε αυτό, επειδή αγνοούσε το μέλλον, αλλά λέει αυτό που ήταν χρέος να πραχθεί και το λογικό» (Θφ)· «και το πράγμα που είναι άξιο ντροπής» (β). Θα τον ντραπούν, διότι έρχεται με μεγαλύτερη εξουσία από εκείνη των δούλων. Έδωσε σε αυτόν ο Πατέρας την κρίση, ώστε όλοι να τον τιμήσουν. Είναι μεγαλύτερος ο κίνδυνος, εάν αρνηθούν και αυτόν, από όσο ήταν, όταν περιφρόνησαν τον μωσαϊκό νόμο.

Μαρκ.12,7. ἐκεῖνοι[(1)] δὲ οἱ γεωργοί, θεασάμενοι αὐτὸν ἐρχόμενον, πρὸς ἑαυτοὺς εἶπον ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος[(2)]· δεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐτόν[(3)], καὶ ἡμῶν ἔσται ἡ κληρονομία[(4)].

Μετάφραση: *Οι γεωργοί όμως εκείνοι είπαν μεταξύ τους ότι αυτός είναι ο κληρονόμος. Ελάτε να τον σκοτώσουμε, και θα είναι δική μας η κληρονομιά. Ανενόχλητοι πλέον θα εξουσιάζουμε τη συναγωγή και θα την εκμεταλλευόμαστε.*

(1) Μπαίνει μπροστά με έμφαση. Εκείνοι οι κακοί γεωργοί.

(2) Ο Ιησούς ως Μεσσίας είναι ο κληρονόμος με την μοναδική έννοια της λέξης διότι είναι ο γιος ο αγαπητός.

(3) Αντί να τον ντραπούν, τον μίσησαν περισσότερο από όσο τους προφήτες. Επειδή ο Χριστός καλώντας σε μετάνοια και διόρθωση βίου έκανε αυτό με μεγαλύτερη εξουσία από εκείνη, την οποία είχαν οι προφήτες, τους έπιασε μανία εναντίον του και

αποφάσισαν να τον θανατώσουν, για να συγκεντρώσουν στα χέρια τους όλη την εξουσία της ιουδαϊκής εκκλησίας και να την εκμεταλλεύονται ανενόχλητα.

(4) Ο κύριος λόγος για τον οποίο τον μισούσαν και τον φθονούσαν, αλλά και τον φοβούνταν, ήταν το ενδιαφέρον το οποίο έδειξε σε αυτόν ο λαός και τα ωσαννά με τα οποία τον δέχτηκαν. Εάν ο Χριστός εξαφανιζόταν, ήλπιζαν, ότι θα συγκέντρωναν αυτοί το λαϊκό ενδιαφέρον και θα εξασφάλιζαν αδιαφιλονίκητα την επιρροή τους πάνω στο λαό. Θα επέβαλλαν ανεξέλεγκτα τις παραδόσεις τους και θα ανάγκαζαν το λαό στο να υποταχτεί σε αυτούς κατά την αρέσκειά τους. Ισχυρίζονταν ότι έπρεπε να πεθάνει, για να σωθεί ο λαός από τους Ρωμαίους (Ιω. ια 50). Πράγματι έπρεπε να πεθάνει, για να σωθεί η υποκρισία τους και η τυραννία τους από την ανακαίνιση και μεταρρύθμιση, την οποία θα έφερνε η βασιλεία του Μεσσία. Ήθελαν να τον κληρονομήσουν. Και αν τον δέχονταν, θα μπορούσαν να εξασφαλίσουν στους εαυτούς τους κληρονομία άφθαρτη, αιώνια και αμάραντη, φυλαγμένη στους ουρανούς. Αλλά ήθελαν την κληρονομία αυτή με τον πλούτο και την επίδειξη και τη δύναμη του κόσμου τούτου. Και κατέληξαν στο να χάσουν το παν. Διότι την ώρα που φόνευσαν αυτόν ώστε η κληρονομία του να γίνει δική τους, μέσω του σταυρού ο υιός και ως άνθρωπος πήρε το αιώνιο στέμμα του και αυτοί συντρίφτηκαν σαν σκεύη πήλινα από ραβδί σιδερένιο και η κληρονομία αφαιρέθηκε από αυτούς (Ψαλμ. β 2-9).

Μαρκ.12,8. καὶ λαβόντες ἀπέκτειναν αὐτὸν καὶ ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος[(1)].

Μετάφραση: *Κι αφού τον έπιασαν, τον σκότωσαν, και το σώμα του το έβγαλαν και το πέταξαν έξω από το αμπέλι.*

(1) Όχι όπως στον Ματθαίο, αλλά αντίστροφα εδώ μπαίνει πρώτα ο φόνος του γιου και κληρονόμου και ακολουθεί το διώξιμο έξω από το αμπέλι. Δεν ήταν αρκετό ότι τον φόνευσαν, αλλά και προς το νεκρό σώμα του συμπεριφέρθηκαν με περιφρόνηση (γ). Ο Μάρκος ανέστρεψε την σειρά που έχουν οι Ματθαίος και Λουκάς, για να δείξει, ότι και μετά τον σταυρικό θάνατο και την ανάσταση τον αρνούνταν οι Ιουδαίοι (δ).

Μαρκ.12,9. τί οὖν ποιήσει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος; ἐλεύσεται[(1)] καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργοὺς τούτους[(2)], καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα ἄλλοις[(3)].

Μετάφραση: *Τι θα τους κάνει λοιπόν ο ιδιοκτήτης του αμπελιού; Θα έλθει και θα εξολοθρεύσει τους γεωργούς αυτούς και θα δώσει το αμπέλι σε άλλους. Και πράγματι, αφού εξολόθρευσε τους Ιουδαίους και κατέστρεψε με τους Ρωμαίους την Ιερουσαλήμ, παρέδωσε το αμπέλι του στο νέο Ισραήλ της χάριτος, στους Αποστόλους και τους διαδόχους τους, για να το καλλιεργούν καρποφόρα.*

(1) «Ο Ματθαίος, από τη μία, λέει ότι οι ίδιοι έβγαλαν την απόφαση εναντίον του εαυτού τους· ο Μάρκος και ο Λουκάς, από την άλλη, λένε, ότι αυτός απάντησε εναντίον τους. Είναι λογικό, ότι πρώτοι εκείνοι έβγαλαν την απόφαση και έπειτα ο Χριστός είπε αυτό ακριβώς που είπαν εκείνοι, επιβεβαιώνοντας τον λόγο τους» (Ζμ).

(2) Μην περιμένεις ποτέ αυτοί που κάνουν το κακό να έχουν καλό τέλος. Οι κακοί με κακό τρόπο θα χαθούν. Αυτό επαληθεύτηκε και στους Ιουδαίους με την οικτρή καταστροφή, που συντελέστηκε από τα ρωμαϊκά στρατεύματα και της οποίας δεν βρίσκουμε όμοια στην ιστορία. Θα επαληθευτεί και σε όλους όσους βαδίζουν στα ίχνη της κακίας εκείνων. Ο Άδης είναι η αιώνια απώλεια και από όλους όσους θα ριχτούν εκεί, η χειρότερη απώλεια επιφυλάσσεται για αυτούς που καταχράστηκαν τη θεία εξουσία και απόλαυσαν τις θείες ευεργεσίες και τα προνόμια, χωρίς να βελτιωθούν από αυτά. Οι υποκριτές και οι διώκτες θα έχουν την κληρονομιά τους στη λίμνη που καίγεται με φωτιά και θειάφι.

(3) «Δηλαδή στους Αποστόλους και στους διδασκάλους από τα έθνη» (β). Οι διώκτες μπορούν να εξαφανίζουν τους διακόνους του Θεού, αλλά όχι και την Εκκλησία του. Οι Ιουδαίοι φαντάζονταν, ότι ήταν ο μόνος λαός του Θεού και ότι μαζί τους θα χανόταν η σοφία και η αγιότητα. Και αν το αμπέλι τους ξεριζωνόταν, τι θα έκανε ο Θεός για εκκλησία στον κόσμο; Αλλά όταν ο Θεός χρησιμοποιεί μερικούς για να βαστάσουν το όνομά του, δεν πράττει αυτό διότι έχει την ανάγκη τους και δεν υπάρχουν άλλοι προς τους οποίους να αποβλέψει. Εάν γίνουμε ερήμωση, που προκαλεί κατάπληξη στους λαούς, ο Θεός μπορεί πάνω στα ερείπιά μας να αναστήσει ανθηρή και ισχυρή εκκλησία.

Μαρκ.12,10. οὐδὲ τὴν γραφὴν ταύτην[(1)] ἀνέγνωτε, λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες[(2)], οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας[(3)]·

Μετάφραση: *Και συνέχισε ο Κύριος: Δεν διαβάσατε ούτε καν το λόγο αυτό της Αγίας Γραφής: Λίθο που απέρριψαν και πέταξαν ως άχρηστο και ακατάλληλο οι*

κτίστες, αυτός έγινε η κεφαλή της όλης οικοδομής, ακρογωνιαίος λίθος και στερεό αγκωνάρι της;

(1) Το «ουδέ» έχει μέσα του έμφαση (b)=ούτε έστω αυτό το χωρίο. Διότι το χωρίο ήταν πολύ γνωστό και από αυτά που συχνά παρατίθενταν (σ). Το χωρίο που φέρνει εδώ ο Κύριος έχει παρθεί από τον ίδιο ψαλμό (ριζ 22,23), από τον οποίο είχε παρθεί και ο χαιρετισμός του Ωσαννά, με τον οποίο ο λαός υποδέχτηκε τον σωτήρα. Ο ίδιος λόγος του Θεού παρέχει υλικό παρηγοριάς, ύμνου και δοξολογίας στους ακόλουθους και φίλους του Χριστού, ενώ για τους εχθρούς του απηχεί τρόμο και συντριβή. Τέτοιο δίκοπο μαχαίρι είναι ο λόγος του Θεού! Για την λέξη «γραφή» με την έννοια του χωρίου, δες Λουκ. δ 21, Ιω, ιθ 37,Πράξ. α 16, η 35 (δ).

(2) «Πέτρα μεν είναι ο ίδιος ο Κύριος, ενώ χτίστες είναι οι διδάσκαλοι του λαού» (Θφ). Ο Πέτρος επανειλημμένως (Πράξ. δ 11,Α Πέτρ. β 4-7) χρησιμοποιεί τα λόγια αυτά εφαρμόζοντας αυτά στον Σωτήρα. Και ο Παύλος εισάγει την ιδέα στο επιχείρημά του (Εφεσ. β 20) και συνδυάζει με αυτήν το χωρίο Ησαΐου κη 16 στο Ρωμ. θ 32 (σ). Οι αρχιερείς και πρεσβύτεροι, που έχτιζαν και επέβλεπαν την ιουδαϊκή εκκλησία, ο οποία ήταν οικοδομή του Θεού, δεν έδωσαν καμία θέση στο Χριστό στο οικοδόμημά τους, αφού απέρριψαν τελείως τη διδασκαλία και τους νόμους του. Τον παραμέρισαν ως άχρηστο και σπασμένο πήλινο σκεύος, ως πέτρα, πάνω στην οποία μόνο και μόνο να σκοντάψει κανείς κινδύνευε, χωρίς να είναι καθόλου χρήσιμη για οικοδομή.

(3) Πέτρα που συνδέει μεταξύ τους τους τοίχους του οικοδομήματος (σ)· η ακρογωνιαία πέτρα, που συνδέει τις δύο πλευρές της οικοδομής και γίνεται έτσι αρχιτεκτονικά η σπουδαιότερη από τις πέτρες (γ).

Μαρκ.12,11. παρὰ Κυρίου[(1)] ἐγένετο αὕτη[(2)], καὶ ἔστι θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν[(3)];

Μετάφραση: *Η τοποθέτηση αυτή του λίθου έγινε απ' τον Κύριο και είναι θαυμαστή στα μάτια μας, στα μάτια των πιστών. Δηλαδή, ενώ εσείς με απορρίψατε ως ακατάλληλο λίθο στην οικοδομή του Θεού, εγώ έγινα η κεφαλή όλης της οικοδομής και συνένωσα τους λαούς σε μία Εκκλησία. Το θαυμαστό αυτό γεγονός στα μάτια όλων των πιστών έγινε από μένα, τον Κύριο.*

(1) «Δεν ήταν ανθρώπινο, λέει, αυτό που έγινε, δεν ήταν έργο ενός από τους πολλούς· δεν ήταν αγγέλων, δεν ήταν αρχαγγέλων… αλλά του Θεού το κατόρθωμα μόνο· διότι, πράγματι, αυτό το έργο είναι προσωπικά δικό του» (Χ).

(2) Προφανώς αναφέρεται στο «κεφαλήν γωνίας». Στο πρωτότυπο χρησιμοποιείται θηλυκό γένος, αλλά στην εβραϊκή χρήση λέγεται αντί για ουδέτερο γένος. Αναφέρεται δηλαδή σε αυτό το γεγονός, όπως διατάχτηκε αυτό από τον Ιεχωβά. Η έννοια είναι: Η πέτρα στη γωνία αυτή ήλθε από τον Κύριο και είναι θαυμαστή στα μάτια μας (γ). Ο ίδιος ο Θεός υπερύψωσε αυτόν και χάρισε σε αυτόν όνομα, το πάνω από κάθε όνομα. Ή, «Ποια, λοιπόν, είναι θαμαστή; Η γωνία, η σύνδεση των δύο εθνών, η σύνδεση στην ευσέβεια» (Χ).

(3) «Σωστά, βεβαίως, είπε: στα μάτια μας· διότι δεν είναι σε όλους ολοφάνερο το θαύμα» (Χ)

Μαρκ.12,12. Καὶ ἐζήτουν αὐτὸν κρατῆσαι, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν ὄχλον· ἔγνωσαν[(1)] γὰρ ὅτι πρὸς αὐτοὺς[(2)] τὴν παραβολὴν εἶπε. καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον[(3)].

Μετάφραση: *Οι αρχιερείς τότε ζητούσαν να τον συλλάβουν, διότι κατάλαβαν ότι γι' αυτούς είπε την παραβολή. Αλλά φοβήθηκαν το λαό. Κι έτσι τον άφησαν κι έφυγαν.*

(1) Κατάλαβαν, παρόλο «που ο έλεγχος ήταν καλυμμένος και δεν έγινε ολοφάνερα» (β). Η συνείδησή τους όμως παρείχε σε αυτούς μαρτυρία για αυτό (b). Είδαν στα λόγια του Χριστού σαν σε καθρέπτη τα πρόσωπά τους. Και θα σκεφτόταν κάποιος, ότι, εφόσον ο καθρέπτης έδειχνε την αμαρτία τους τόσο αποκρουστική και την καταστροφή τους τόσο μεγάλη και βέβαιη, θα τρόμαζαν και θα παρακινούνταν σε μετάνοια. Αυτοί όμως θα ήθελαν να τον συλλάβουν αμέσως, αλλά φοβήθηκαν τον όχλο. Δεν ευλαβήθηκαν το Χριστό, δεν φοβήθηκαν το Θεό, φοβήθηκαν όμως το λαό.

(2) «Αντί να πει: σχετικά με αυτούς» (Ζ).

(3) Εάν δεν μπορούσαν να κακοποιήσουν αυτόν, μπορούσαν όμως να απομακρύνουν τα αυτιά τους από αυτόν για να μην ακούνε το σωτήριο κήρυγμά του μήπως τυχόν μετανοήσουν και σωθούν. Και έφυγαν αμέσως, μη ανεχόμενοι ούτε να τον ακούνε ούτε να τον βλέπουν.

Στίχ. 13-17. Ο φόρος στο Ρωμαίο αυτοκράτορα.

Πρβλ. καὶ Ματθ. κβ 15-22 καὶ τὰς ἐκεῖ ἑρμηνευτικὲς σημειώσεις.

Μαρκ.12,13. Καὶ ἀποστέλλουσι[(1)] πρὸς αὐτόν τινας τῶν Φαρισαίων καὶ τῶν Ἡρῳδιανῶν ἵνα αὐτὸν ἀγρεύσωσι[(2)] λόγῳ[(3)].

Μετάφραση: *Και στέλνουν σ' αυτόν μερικούς απ' τους Φαρισαίους και τους Ηρωδιανούς για να τον πιάσουν σε παγίδα με τις ερωτήσεις τους, όπως πιάνουν το ψάρι με το δίχτυ.*

(1) Δες και Ματθ. κβ 15-22 και τις εκεί ερμην. σημειώσεις. Αυτό αναφέρεται στον αναφερθέντα ήδη συνασπισμό των αρχιερέων και των γραμματέων. Οι εχθροί του Ιησού μεταβάλλουν τώρα τακτική εναντίον του. Δεν αντικρύζουν πλέον αυτόν ως σώμα, αλλά στέλνουν ξεχωριστούς ομίλους απεσταλμένων με τον σκοπό να δημιουργήσουν επικίνδυνους πειρασμούς στο Χριστό (σ).

(2) =να τον συλλάβουν όπως πιάνεται το θήραμα (δ). Η μεταφορά είναι από τον κυνηγό ή τον ψαρά με το δίχτυ ή την παγίδα του (γ).

(3) Με λόγο· με ερώτηση που περίτεχνα και με πανουργία επινοήθηκε για να παγιδεύσουν αυτόν (γ).

Μαρκ.12,14. οἱ δὲ ἐλθόντες λέγουσιν αὐτῷ· διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς[(1)] εἶ καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός[(2)]· οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων[(3)], ἀλλ᾽ ἐπ᾽ ἀληθείας[(4)] τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ[(5)] διδάσκεις. εἶπον οὖν ἡμῖν· ἔξεστι δοῦναι κῆνσον Καίσαρι ἢ οὔ[(6)]; δῶμεν ἢ μὴ δῶμεν[(7)];

Μετάφραση: *Κι αυτοί ήλθαν και του είπαν: Διδάσκαλε, γνωρίζουμε ότι είσαι ειλικρινής και λες την αλήθεια και δεν φοβάσαι κανέναν· διότι δεν υπολογίζεις σε πρόσωπα ανθρώπων, αλλά διδάσκεις το δρόμο του Θεού πραγματικά και αληθινά. Πές μας λοιπόν: Επιτρέπεται ή όχι να πληρώνουμε κεφαλικό φόρο στον Καίσαρα; Ναι ή όχι; Να δώσουμε ή να μη δώσουμε το φόρο αυτό;*

(1) «Δες την κακοήθειά τους, πώς με κολακεία επιχειρούν να εξαπατήσουν τον Κύριο» (Θφ). Εάν έρχονταν προς τον Ιησού με την μέγιστη ειλικρίνεια, δεν θα ήταν δυνατόν να εκφραστούν καλύτερα. Με τη γλώσσα τους ευλογούσαν και με την καρδιά τους καταριόντουσαν. Έρχονται όπως ο Ιούδας, ο οποίος με φίλημα πρόδιδε, όπως ο

Ιωάβ, ο οποίος ενώ φιλούσε, φόνευε. Ό,τι είπαν για το Χριστό, ήταν εξ' ολοκλήρου ορθό, και εάν αυτοί δεν γνώριζαν αυτό ως τέτοιο, ας είναι ευλογημένος ο Θεός, διότι το γνωρίζουμε εμείς (Henry). Αληθινός=αγαπάς την αλήθεια (γ). Κύριο χαρακτηριστικό του καλού διδασκάλου είναι να κηρύττει την αλήθεια, ολόκληρη την αλήθεια και μόνη την αλήθεια και να μην καταπιέζει, διαστρέφει ή παραποιεί οποιαδήποτε αλήθεια από εύνοια ή αγάπη, από μίσος ή φθόνο, είτε από επιθυμία να αρέσει είτε από φόβο να δυσαρεστήσει οποιονδήποτε.

(2) Και εδώ δεν θα εμποδιστεί από τον φόβο του αυτοκράτορα.

(3) Η αλήθεια είναι ασυμβίβαστη με την προσωποληψία (b). Δεν δίνεις προσοχή στα εξωτερικά φαινόμενα και προσόντα ενός ανθρώπου όπως ο πλούτος, η κοινωνική τάξη, η επιρροή κλπ. Δεν δίνεις σημασία ούτε στις συνοφρυώσεις ούτε στα χαμόγελα οποιουδήποτε· δεν κολακεύεις και δεν φοβάσαι ούτε τους μεγάλους ούτε τους πολλούς· διότι δεν βλέπεις πρόσωπα ανθρώπων.

(4) «Με την έννοια του: αληθινά» (Ζ)

(5) Την οδό που χαράχθηκε από το Θεό και παραγγέλλεται στους ανθρώπους. Το περιεχόμενο της διδασκαλίας σου είναι η οδός του Θεού, η οδός του καθήκοντος, που οδηγεί στη μακαριότητα. Αλλά όλοι οι αυτοί οι σχετικά με τον Χριστό χαρακτηρισμοί αυτών που ρωτούσαν αυτόν, ήταν κολακεία που υπέκρυπτε φονική δολιότητα. Τον ονόμαζαν διδάσκαλο, την ώρα που μελετούσαν να τον μεταχειριστούν ως τον χειρότερο κακοποιό, και υποκρίνονταν σεβασμό, την ώρα που έσπευδαν να τον ατιμάσουν και να του ετοιμάσουν την έσχατη περιφρόνηση.

(6) Το ερώτημα αυτό έμπαινε με ειδική μορφή μεταξύ των Ιουδαίων, οι οποίοι αξίωναν, ότι ήταν μέλη θεοκρατίας και συνεπώς η πληρωμή φόρου σε ξένο και αλλόφυλο άρχοντα θα μπορούσε να θεωρηθεί ως αποστασία και παραβίαση της νομιμοφροσύνης προς την κυβέρνηση του Ιεχωβά (γ). Η βάση της αμφιβολίας τους βρισκόταν στο φρόνημά τους ότι «σπέρμα του Αβραάμ είμαστε και ουδέποτε ως τώρα γίναμε δούλοι σε κανέναν» (Ιω. η 33). Φρόνημα ψευδές που εμπνεόταν από τον εγωισμό τους. Διότι ο Θεός είχε δώσει νόμο σε αυτούς, με την αξίωση, ότι δεν θα έπρεπε να παραβούν αυτόν, οποιοσδήποτε ξένος και αν απαιτούσε αυτό. Αλλά αυτό δεν υπονοούσε, ότι και η χώρα τους δεν θα υπάγονταν ποτέ σε ξένο κατακτητή. Και ήδη από 100 περίπου χρόνια είχε ουσιαστικά καταργηθεί η βασιλεία τους και έλειψε το σκήπτρο από τον Ιούδα (Γεν. μθ 10). Τα σημάδια των καιρών δήλωναν λοιπόν, ότι

είχε έλθει «αυτός που ήταν η προσδοκία των εθνών» και όφειλαν να είχαν αντιληφθεί αυτό.

(7) Με την δεύτερη αυτή ερώτηση τίθεται ζωηρά και κατηγορηματικά το ζήτημα, αφού τονίζεται τώρα όχι η θεωρητική πλευρά του, αλλά η πρακτική· ως ζήτημα πολιτικής τακτικής=Να δώσουμε ή να μην δώσουμε; «Ο Μάρκος… αποκαλύπτοντας σαφέστερα την αυθάδειά τους και την φονική τους διάθεση, λέει ότι είπαν: Να δώσουμε στον Καίσαρα νόμισμα, ή να μην δώσουμε;» (Χ). Είναι βέβαιοι για τον θρίαμβό τους, όπως ο Φαραώ, όταν εγκλώβισε τον Ισραήλ ανάμεσα στο αδιέξοδο της ξηράς και της Ερυθράς θάλασσας μπροστά τους. Και περίμεναν η απάντηση του Ιησού στο προβαλλόμενο ερώτημα να αποδειχτεί ή ότι καταργούσε τα δικαιώματα της ιουδαϊκής θεοκρατίας ή ότι έδινε το σύνθημα της επανάστασης εναντίον του αυτοκράτορα.

Μαρκ.12,15. ὁ δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὴν ὑπόκρισιν[(1)] εἶπεν αὐτοῖς· τί με πειράζετε[(2)]; φέρετέ[(3)] μοι δηνάριον[(4)] ἵνα ἴδω[(5)].

Μετάφραση: *Αυτός όμως αντιλήφθηκε την υποκρισία τους και τους είπε: Γιατί ζητάτε με πανουργία να με εκθέσετε σε πειρασμό ή απέναντι στη ρωμαϊκή εξουσία ή απέναντι στον ισραηλιτικό λαό; Φέρτε μου ένα δηνάριο να το δω.*

(1) Η υποκρισία τους συνίστατο στο ότι κάτω από γλώσσα ευγενική ανθρώπων που ενδιαφέρονται να διαφωτιστούν, έκρυβαν την επιβουλή. Επιζητούσαν να εκθέσουν αυτόν είτε απέναντι στο λαό είτε απέναντι στη ρωμαϊκή εξουσία. Αλλά όταν γίνει αντιληπτή η υποκρισία, νικήθηκε στο μισό και η επιβουλή που αυτή υποκρύπτει. Από την οχιά κινδυνεύουμε όταν εξακολουθεί να είναι κρυμμένη κάτω από τη χλόη ή τα άνθη.

(2) «Πρώτα μεν, τους ελέγχει για αυτό το ίδιο το γεγονός ότι τον βάζουν σε πειρασμό, έτσι ώστε να μην έχουν μεγάλη ιδέα ότι δήθεν διαφεύγουν της προσοχής του, αλλά να μάθουν, ότι γνωρίζει και όσα υπάρχουν μέσα στις καρδιές» (β). Το «πειράζω» όχι με την έννοια του εξωθώ ή προτρέπω στο πονηρό, αλλά με τη σημασία του δοκιμάζω κακόβουλα. Υπέβαλλαν αυτόν σε εξέταση και έλεγχο, ώστε με την τυχόν άστοχη απάντηση να τον εμπλέξουν σε κίνδυνο.

(3) Για το ναό ζητούνταν ιουδαϊκά νομίσματα και αυτοί που συζητούν με τον Ιησού τώρα, πιθανώς δεν είχαν στα πουγκιά τους κάποιο δηνάριο, το οποίο ήταν νόμισμα

ξένο. Θα βρέθηκαν λοιπόν στην ανάγκη να αναζητήσουν τέτοιο νόμισμα στους κολλυβιστές. Έτσι εξηγείται η φράση «φέρτε μου» (σ). Το ότι συνέλαβε αυτούς στην υποκρισία τους, ήταν υπεραρκετή απάντηση σε αυτούς και θα δικαιούνταν να τους απαξιώσει οποιασδήποτε άλλης απάντησης. Αλλά ο Κύριος προχωρά και παραπέρα δίνοντας πλήρη απάντηση στο ερώτημά τους με επιχείρημα ικανό να καταστήσει απρόσβλητη την απάντηση αυτή, με την οποία, ενώ για το παρόν ζήτημα διατυπωνόταν αιώνια αρχή για την εκκλησία του, αποφευγόταν συγχρόνως να δοθεί κάποια λαβή στους επίβουλους, των οποίων η παγίδα συντριβόταν. Και πρωτίστως τους ανάγκασε έμμεσα να ομολογήσουν, οσοδήποτε και αν απέφευγαν αυτό, την εξουσία του Καίσαρα πάνω τους.

(4) Με το ασημένιο αυτό ρωμαϊκό νόμισμα, που ισοδυναμούσε αρχικά με 10 είτε με 16 ασσάρια, πληρωνόταν ο φόρος (σ,g).

(5) Αξιόλογη η παρατήρηση: Φαίνεται ότι ο Σωτήρας για πρώτη φορά τότε έπαιρνε στα χέρια του και έβλεπε δηνάριο (b). Δεν κουβαλούσε μαζί του κανένα νόμισμα, ούτε ασημένιο, αλλά ούτε και χάλκινο. Δεν ονομάζει μάλιστα το νόμισμα που ζητούσε, αποκαλώντας αυτό απλώς νόμισμα του φόρου. Έγινε φτωχός για μας, ώστε εμείς με την φτώχεια εκείνου να πλουτίσουμε και παρέμεινε φτωχός, μπορώντας περισσότερο από κάθε άλλον να πει: δεν έχω χρυσάφι ή ασήμι. Αλλά έμεινε και ξένος τελείως, στερημένος από κάθε ενδιαφέρον για τα πλούτη του κόσμου, ίσως μην εκδηλώνοντας ποτέ και την περιέργεια, τού να πάρει στα χέρια του το νόμισμα του κήνσου. Η καρδιά του στρεφόταν στα πιο υψηλά και το ενδιαφέρον του συγκεντρωνόταν ολόκληρο στη βασιλεία του Θεού και στα ασύλητα πλούτη της.

Μαρκ.12,16. οἱ δὲ ἤνεγκαν. καὶ λέγει αὐτοῖς· τίνος ἡ εἰκὼν[(1)] αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή; οἱ δὲ εἶπον· Καίσαρος[(2)].

Μετάφραση: *Κι αυτοί του έφεραν. Τους λέει τότε: Ποιανού είναι η εικόνα αυτή και η επιγραφή που είναι αποτυπωμένα στο νόμισμα αυτό; Και αυτοί του απάντησαν: Του Καίσαρα.*

(1) Η εικόνα του κεφαλιού του αυτοκράτορα, του Τιβερίου τότε, που κυκλωνόταν από ανάγλυφη δάφνη, αποτυπωνόταν στο νόμισμα (σ). Ρωτά «όχι επειδή αγνοεί την επιγραφή, αλλά με σκοπό να δώσει εύλογη απάντηση από αυτό που φαινόταν στο

νόμισμα και από αυτά που θα απαντήσουν, να ακούσουν αυτό που θα ακολουθούσε» (β).

(2) Οι Ιουδαίοι ραββίνοι δίδασκαν, ότι «οπουδήποτε το νόμισμα οποιουδήποτε βασιλιά κυκλοφορεί, εκεί οι κάτοικοι αναγνωρίζουν τον βασιλιά εκείνον ως κύριό τους» (σ). Το κύριο σημείο της απάντησης του Ιησού είναι, ότι αυτό το ίδιο το νόμισμα, με το οποίο πληρωνόταν ο φόρος, έχει στην επιφάνειά του την απόδειξη όχι μόνο της υποτέλειάς τους σε ξένη κυβέρνηση, αλλά και της οφειλής τους προς αυτήν. Το να κόβει και να κυκλοφορεί νομίσματα αποτελεί προνόμιο της κυβέρνησης, συγχρόνως όμως είναι και ένα από εκείνα τα μέτρα, στα οποία η κυβέρνηση εμφανέστατα δείχνει το ενδιαφέρον της υπέρ των κυβερνωμένων. Ο φόρος λοιπόν έτσι γίνεται όχι αναγκαστική είσπραξη ή απαίτηση, αλλά απόδοση για υπηρεσίες που προσφέρθηκαν (γ). Ομολόγησαν ότι η εικόνα και η επιγραφή ήταν του Καίσαρα και έτσι αποδείχτηκε ψευδής και αστήρικτη η αξίωσή τους, ότι εμείς σε κανένα δεν γίναμε δούλοι ποτέ. Και επιβεβαίωσε ο Κύριος ό,τι και αυτοί μετά από κάποιες ημέρες προκειμένου να πετύχουν τη σταύρωσή του θα διακηρύξουν: Δεν έχουμε βασιλιά παρά μόνο τον Καίσαρα.

Μαρκ.12,17. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· ἀπόδοτε[(1)] τὰ Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ[(2)]· καὶ ἐθαύμασαν[(3)] ἐπ᾽ αὐτῷ.

Μετάφραση: *Κι ο Ιησούς τότε τους αποκρίθηκε: Δώστε πίσω στον Καίσαρα όσα ανήκουν στον Καίσαρα. Και στο Θεό δώστε όσα ανήκουν στο Θεό. Στον Καίσαρα και στους άρχοντες ανήκουν οι φόροι, ο σεβασμός και η υποταγή στους νόμους, εφόσον αυτά δεν συγκρούονται με τα θρησκευτικά σας καθήκοντα και δεν σας ζημιώνουν πνευματικά. Η ψυχή σας όμως και ολόκληρο το εσωτερικό σας ανήκει στο Θεό. Κι αυτοί έμειναν κατάπληκτοι για την απάντηση που τους έδωσε.*

(1) Το απόδοτε=επιστρέφω το οφειλόμενο. Οι Ιουδαίοι είχαν αποδεχτεί οπωσδήποτε την κυβέρνηση του Καίσαρα, όπως αποδεικνυόταν από την κυκλοφορία των ρωμαϊκών νομισμάτων. Απολάμβαναν λοιπόν και τα αγαθά, τα οποία εξασφάλιζε η ρωμαϊκή διοίκηση. Αυτά συνεπάγονταν και την αποδοχή των υποχρεώσεων και μεταξύ αυτών συγκαταλεγόταν και η πληρωμή φόρου στον Καίσαρα, αναγκαίου για την συντήρηση και καλή λειτουργία της διοίκησης (σ). Ήταν λοιπόν πολύ αργά να συζητούν, εάν όφειλαν να πληρώνουν φόρο στον Καίσαρα. Από τη στιγμή που δέχτηκαν την προς το κράτος του Καίσαρα σχέση και υποτέλεια, υποχρεώνονταν να

εκτελούν και τις υποχρεώσεις που απέρρεαν από τη σχέση αυτή. Παρά την διακήρυξη, παρ' όλα αυτά, αυτήν του Ιησού, μετά από κάποιες ημέρες θα τον κατηγορούσαν ότι απέτρεπε την πληρωμή φόρου προς τον Καίσαρα (Λουκ. κγ 2).

(2) Υπάρχουν καθήκοντα προς την πολιτική κυβέρνηση και καθήκοντα προς τον Θεό. Πρέπει λοιπόν αυτά να εκτελούνται πιστά, και τα δύο στη δική τους σφαίρα. Και στην προκειμένη περίπτωση αυτά δεν συγκρούονταν (σ). «Τίποτα δεν σας εμποδίζει στη θεοσέβεια, η υποτέλεια στον Καίσαρα. Διότι μπορείτε και στον Καίσαρα να είστε υποτελείς και να αποδίδετε όσα ανήκουν στο Θεό» (Θφ). Ο τρόπος με τον οποίο παρουσίασαν το ζήτημα στον Κύριο, υπονοούσε, ότι υπήρχε σύγκρουση μεταξύ των απαιτήσεων της επίγειας και της ουράνιας κυβέρνησης. Αλλά ο Ιησούς δείχνει σε αυτούς, ότι κάθε μία από αυτές έχει τα δικαιώματά της. Ο Καίσαρας τα δικά του και ο Θεός τα δικά του. Δώστε πίσω και τα δύο (γ). Το καθήκον όμως του να αρνείται κάποιος υπακοή, όταν οι αξιώσεις της πολιτικής εξουσίας συγκρούονται με τον υπέρτατο νόμο του Θεού, τονίζεται και στην Π.Δ. (Δαν. γ 18,στ 10) και στην Κ.Δ. (Πράξ. δ 19, ε 29)(σ). Ο Κύριος όμως «με το να προσθέσει τα σχετικά με το Θεό, δεν τους άφησε τη δυνατότητα να τον συκοφαντήσουν, ότι φαίνεται να κολακεύει τους άρχοντες» (β). Έτσι οι μαθητές του Χριστού με την θαυμαστή και περιεκτική αυτή απάντησή του διδάχτηκαν, ότι η χριστιανική θρησκεία δεν είναι εχθρική με την πολιτική εξουσία, αλλά μπορεί να διατηρεί φιλικές σχέσεις με αυτήν. Η βασιλεία του Χριστού δεν αναμιγνύεται στις υποθέσεις που ανάγονται στη δικαιοδοσία των βασιλιάδων της γης. Και εφόσον αυτά αποσκοπούν στην με δικαιοσύνη ειρηνική συμβίωση των υπηκόων, στην προστασία τους και στην τιμωρία κάθε εγκλήματος και κάθε αδικίας, δικαιούνται να απολαμβάνουν τον σεβασμό των υπηκόων και να μετέχουν αναλογικά στο δημόσιο πλούτο και στα εισοδήματα όλων όσων αποτελούν αυτά. Πρέπει όμως και οι άρχοντες και βασιλιάδες να αναγνωρίζουν ότι υπάρχει και βασιλιάς των βασιλιάδων και Κύριος των κυρίων. Εάν στον πάνω στη γη Καίσαρα χρωστούμε τον σεβασμό μας και μέρος των χρημάτων μας, στο Θεό οφείλουμε την συνείδησή μας και ολόκληρη την ψυχή μας. Διότι αυτός είπε: Γιε μου, δώσε μου την καρδιά σου. Οφείλουμε λοιπόν να αποδίδουμε και στο Θεό ό,τι ανήκει σε αυτόν. Και εάν τα παραγγέλματα του Καίσαρα συγκρούονται με τις εντολές του Θεού, τότε «πρέπει να πειθαρχούμε στο Θεό περισσότερο, παρά σε ανθρώπους».

(3) Υπάρχει και η γραφή εξεθαύμαζον=με διάρκεια και δυνατά θαύμαζαν. Ο Χριστός είναι το θαύμα των αιώνων. Είναι και θα είναι αυτός που αποσπά τον θαυμασμό όχι μόνο των φίλων του, αλλά και τον έκπληκτων εχθρών του. Θα νόμιζε

κάποιος τώρα, ότι αφού τον θαύμασαν οι πειραστές, θα τον ακολουθούσαν. Όχι. Τον θαύμασαν, αλλά και τον εγκατέλειψαν. Θαυμάζουν τη σοφία του, αλλά όχι και μέχρι του να την κάνουν οδηγό τους.

Στίχ. 18-27. Οι Σαδδουκαίοι ρωτούν για την ανάσταση.

Δες και Ματθ. κβ 23-33 και τις εκεί ερμην. σημειώσεις.

Μαρκ.12,18. Καὶ ἔρχονται Σαδδουκαῖοι[(1)] πρὸς αὐτόν, οἵτινες λέγουσιν ἀνάστασιν μὴ εἶναι[(2)], καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν λέγοντες·

Μετάφραση: *Ήλθαν κατόπιν σ' αυτόν οι Σαδδουκαίοι, οι οποίοι ισχυρίζονται ότι δεν υπάρχει ανάσταση νεκρών. Και τον ρώτησαν:*

(1) Η πρώτη φορά κατά την οποία αναφέρονται στο ευαγγέλιο του Μάρκου. Αλλά και στην υπόλοιπη Κ.Δ. σπανίως αναφέρονται ονομαστικά. Ταυτίζονται με την ιερατική αριστοκρατία και λόγω της σύνδεσης αυτής 3 φορές εμφανίζονται στη σκηνή των γεγονότων της πρώτης εκκλησίας (Πράξ. δ 1,ε 17 κγ 6,7,8). Ως προς τα ευαγγέλια, κυρίως ο Ματθαίος αναφέρει αυτούς, όχι όμως συχνά (Ματθ. γ 7, ιστ 6,11,12, κβ 23,24). Ο Ιώσηπος μιλά για αυτούς, σαν για μια μικρή μειονότητα των Ιουδαίων, που αποτελείται από πλούσιους και ανθρώπους της ανώτατης τάξης (Αρχ. XIII, 10,6 XVIII,1,4). Ως ξεχωριστό κόμμα και μερίδα εμφανίζονται για πρώτη φορά στη βασιλεία του Ιωάννου του Υρκανού (135-105 π.Χ.), ενώ στα χρόνια της από τον Πομπήϊο κατάληψη της Ιερουσαλήμ είχαν μεγάλη δύναμη. Η καταστροφή του ναού το 70 μ.Χ. συνεπέφερε και τον εξαφανισμό τους (σ).

(2) Αρνούνταν το κύρος της παράδοσης και ενέμεναν στο γραπτό νόμο (γ), κυρίως στην Πεντάτευχο. Αρνούνταν και την αθανασία της ψυχής, δεν δέχονταν, επίσης, ούτε την ύπαρξη αγγέλων ή πνευμάτων (Πραξ. κγ 8). Όσον αφορά στο δυνατό της από τον Ιεχωβά ανάκλησης του λαού του σε νέα ζωή, τηρούσαν στάση αγνωστικιστή λέγοντας, ότι η ανάσταση δεν αποδεικνύεται από χωρία της Πεντατεύχου (σ).

Μαρκ.12,19. διδάσκαλε, Μωϋσῆς[(1)] ἔγραψεν ἡμῖν ὅτι[(2)] ἐάν τινος ἀδελφὸς ἀποθάνῃ καὶ καταλίπῃ γυναῖκα, καὶ τέκνα μὴ ἀφῇ, ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ ἐξαναστήσῃ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ[(3)].

Μετάφραση: *Διδάσκαλε, ο Μωυσής μας έδωσε στο νόμο την εξής γραπτή εντολή: Αν ο αδελφός κάποιου πεθάνει κι αφήσει γυναίκα χήρα χωρίς όμως ν' αφήσει παιδιά, πρέπει να πάρει ο αδελφός του τη γυναίκα του και να δημιουργήσει απόγονο για τον άτεκνο αδελφό του που πέθανε.*

(1) Οι Σαδδουκαίοι, αν και σκεπτικιστές, αναγνώριζαν τον Μωϋσή ως συγγραφέα του νόμου (b).

(2) Ότι-ίνα, σπάνια πλοκή φράσεων. Δες Μάρκ. ε 23 (b).

(3) Η παράθεση από το Δευτερ. κε 5,6 ελεύθερα.

Μαρκ.12,20. ἑπτὰ οὖν ἀδελφοὶ ἦσαν[(1)]. καὶ ὁ πρῶτος ἔλαβε γυναῖκα, καὶ ἀποθνῄσκων οὐκ ἀφῆκε σπέρμα.

Μετάφραση: *Ήταν λοιπόν επτά αδελφοί. Και ο πρώτος νυμφεύθηκε κάποια γυναίκα, κι όταν πέθανε, δεν άφησε απόγονο.*

(1) «Με πλάγιο τρόπο, σαν δόλιοι που ήταν, αφού ήλθαν προς αυτόν επινοούν αυτήν τη διήγηση, ανατρέποντας με αυτήν, δήθεν, την ανάσταση, υφαίνοντας υπόθεση, που ποτέ δεν έγινε, ούτε ίσως θα γίνει. Βάζουν, μάλιστα, μαζί επτά τους γαμπρούς, για να διασύρουν περισσότερο την ανάσταση» (Θφ).

Μαρκ.12,21. καὶ ὁ δεύτερος ἔλαβεν αὐτήν, καὶ ἀπέθανε, καὶ οὐδὲ αὐτὸς οὐκ ἀφῆκε σπέρμα. καὶ ὁ τρίτος ὡσαύτως.

Μετάφραση: *Κι ο δεύτερος αδελφός τη νυμφεύθηκε και πέθανε. Κι ούτε αυτός άφησε απόγονο. Κι ο τρίτος το ίδιο.*

Μαρκ.12,22. καὶ ἔλαβον αὐτὴν οἱ ἑπτά, καὶ οὐκ ἀφῆκαν σπέρμα[(1)]. ἐσχάτη πάντων ἀπέθανε καὶ ἡ γυνή[(2)].

Μετάφραση: *Και την νυμφεύθηκαν και οι επτά αδελφοί και δεν άφησαν απόγονο. Τελευταία απ' όλους πέθανε και η γυναίκα.*

(1) Τονίζεται και το ότι και οι 7 δεν άφησαν σπέρμα, ως κύριο στοιχείο του ακαθόριστου και προβληματικού, το οποίο παρουσιάζει η περίπτωση. Εάν ένας από τους 7 αυτούς είχε αποκτήσει από τη γυναίκα παιδιά, η τεκνογονία αυτή θα μπορούσε να λύσει το ζήτημα, αφού η γυναίκα θα ανήκε πλέον σε εκείνον από τους 7 από τον οποίο απέκτησε παιδί (γ). Παρόλο που οι Σαδδουκαίοι έπλασαν την περίπτωση αυτή, παρ' όλα αυτά δεν είναι δύσκολο, ούτε απίθανο να συναντηθεί μία τέτοια και στην πραγματικότητα. Εάν ο Κύριος δεν χτίσει σπίτι, μάταια κοπίασαν οι χτίστες. Και περισσότεροι από τους 7 μπορούν να αποτελούν ένα σπίτι, και όμως το σπίτι αυτό στο τέλος δεν είναι δύσκολο να χαθεί. Κανείς ας μην είναι βέβαιος για την επιβίωση του ονόματός του και της οικογένειάς του, διότι κανείς δεν μπορεί να συνθηκολογήσει με τον θάνατο και να συνάψει συμφωνία με τον τάφο.

(2) Αυτοί που ζουν περισσότερο από τους άλλους και θάβουν τους συγγενείς τους και τους πλησίον τους τον έναν μετά τον άλλον, τελικά θα πεθάνουν και αυτοί. Το ποτήρι του θανάτου είναι κοινό και μεταβιβάζεται από χέρι σε χέρι. Αυτοί που πίνουν μάλιστα αυτό τελευταίοι, δοκιμάζουν περισσότερο την πικρία του, διότι δεν βλέπουν αδιάφορα να εξαντλείται αυτό από τους συγγενείς και φίλους τους.

Μαρκ.12,23. ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει, ὅταν ἀναστῶσι[(1)], τίνος αὐτῶν ἔσται γυνή[(2)]; οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐτὴν γυναῖκα[(3)].

Μετάφραση: *Στην ανάσταση λοιπόν, όταν θα αναστηθούν αυτοί όλοι, σε ποιόν απ' όλους αυτούς θα ανήκει ως σύζυγος η γυναίκα αυτή; Διότι και οι επτά την πήραν για σύζυγο.*

(1) Και οι αδελφοί και η γυναίκα (b).

(2) Ήταν ίσως μόνιμο αίνιγμα των Σαδδουκαίων, με το οποίο ζητούσαν να διακωμωδήσουν την ανάσταση, αποδεικνύοντας αυτήν παράλογη (γ). Δεν είναι απίθανο να πρόβαλαν αυτό στους ορθόδοξους Φαρισαίους, οι οποίοι λόγω των υλιστικών τους ιδεών για τη μέλλουσα ζωή, θα περιέρχονταν σε εξόχως δύσκολη θέση (σ). Τίποτα άλλο δεν παρέχει ισχυρότερα επιχειρήματα στον αθεϊσμό και την απιστία από τα υλιστικά και σαρκικά φρονήματα των θρησκευομένων, οι οποίοι μεταβάλλουν τη θρησκεία σε δούλη των σαρκικών τους ορέξεων και των κοσμικών συμφερόντων τους.

(3) Οι Σαδδουκαίοι είχαν φρονήματα σαρκικά. Καθόλου παράδοξο δεν είναι σαρκικές διάνοιες να σχηματίζουν ψευδείς αντιλήψεις για τα πνευματικά και αιώνια. Σαρκικός άνθρωπος δεν δέχεται τα του Πνεύματος, διότι είναι ανοησία για αυτόν (Α Κορ. β 14).

Μαρκ.12,24. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· οὐ διὰ τοῦτο[(1)] πλανᾶσθε μὴ εἰδότες τὰς γραφὰς μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ[(2)];

Μετάφραση: *Κι ο Ιησούς τους απάντησε: Ακριβώς γι' αυτό δεν βρίσκεστε σε πλάνη; Δεν ξέρετε δηλαδή τις Γραφές, οι οποίες δεν διδάσκουν υλιστική και παχυλή αντίληψη για την ανάσταση, όπως την φαντάζεσθε εσείς· αλλά ούτε και τη δύναμη του Θεού αντιλαμβάνεσθε, για την οποία τίποτε δεν είναι αδύνατο ή δύσκολο. Και γι' αυτό ακριβώς βρίσκεστε σε πλάνη.*

(1) Αναφέρεται στο μη ειδότες, η οποία είναι μετοχή αιτιολογική=Δεν πλανιέστε «επειδή δεν ξέρετε τις Γραφές ούτε τη δύναμη του Θεού;» (Ζ).

(2) Προβάλλει δύο αιτίες της πλάνης τους, την άγνοια των Γραφών και την άγνοια της δύναμης του Θεού. «Επειδή, δηλαδή, σαν να γνώριζαν τάχα, πρόβαλαν τον Μωϋσή και το νόμο, δείχνει ότι αγνοούν τις γραφές και λόγω αυτού, και την δύναμη του Θεού, η οποία, από την ανυπαρξία δημιούργησε με τον λόγο τα πάντα, και η οποία θα οδηγήσει σε ανάσταση και όσα έχουν υποστεί φθορά» (β). Οι Σαδδουκαίοι είχαν διαβάσει τις Γραφές και ήταν έτοιμοι από τον Μωϋσή να φέρουν επιχειρήματα. Παρά ταύτα αγνοούσαν τις Γραφές, διότι δεν εμβάθυναν στην αληθινή έννοιά τους ή και δεν δέχονταν αυτές ως τον λόγο του Θεού. Ορθή γνώση της Γραφής ως πηγής από την οποία πηγάζει η εξ αποκαλύψεως θρησκεία και ως θεμέλιου πάνω στην οποία αυτή χτίζεται, είναι το άριστο προφυλακτικό από την πλάνη. Φύλαγε την αλήθεια, την βιβλική αλήθεια και να είσαι βέβαιος ότι και αυτή θα σε προφυλάξει. Οι Σαδδουκαίοι αγνοούσαν και τη δύναμη του Θεού. Η ίδια δύναμη, η οποία δημιούργησε την ψυχή και το σώμα και διατήρησε αυτά όταν ήταν ενωμένα, μπορεί να αναστήσει πάλι το σώμα και να ενώσει αυτό με την άφθαρτη ψυχή. Δες τη δύναμη του Θεού στην ανακαίνιση της φύσης κατά την άνοιξη, στη ζωοποίηση του σιταριού που σπείρεται, στην αποκατάσταση του υποδουλωμένου και εξαφανισμένου έθνους σε ακμή και ευδαιμονία και προ παντός στην ανάσταση του Χριστού. Θα αναστήσει και εμάς «με τη δύναμη και την εξουσία που έχει να υποτάξει στον εαυτό του τα πάντα» (Φιλιπ. γ 21). Μάταιοι άνθρωποι επειδή δεν μπορούν να καταλάβουν, πώς αυτό μπορεί να

γίνει, αμφισβητούν την αλήθεια αυτού. Όταν όμως πιστεύουμε στο Θεό, τον Παντοδύναμο Πατέρα, όλες αυτές οι δυσκολίες εκμηδενίζονται. Ας κρατάμε στερεά την πεποίθηση, ότι ο Θεός είναι παντοδύναμος και όσα θέλει κάνει. Και τότε κανείς χώρος δεν απομένει στην αμφιβολία. Εφόσον μας το υποσχέθηκε Εκείνος, «γιατί κρίνεται όχι άξιο πίστης από εσάς, το ότι ο Θεός ανασταίνει νεκρούς;» (Πράξ. κστ 8). Η δύναμή του είναι ασυγκρίτως μεγαλύτερη από τη δύναμη της φύσης, η οποία «αυτός είπε και γεννήθηκε, αυτός διέταξε και δημιουργήθηκε».

Μαρκ.12,25. ὅταν γὰρ ἐκ νεκρῶν ἀναστῶσιν[(1)], οὔτε γαμοῦσιν[(2)] οὔτε γαμίζονται[(3)], ἀλλ' εἰσὶν ὡς ἄγγελοι[(4)] οἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς[(5)].

Μετάφραση: *Κι αγνοείτε τις Γραφές και τη δύναμη του Θεού, διότι δεν ξέρετε ότι όταν αναστηθούν οι άνθρωποι απ' τους νεκρούς, ούτε οι άνδρες θα νυμφεύονται ούτε οι γυναίκες θα παντρεύονται, αλλά θα είναι όλοι σαν τους αγγέλους που ζουν στους ουρανούς, οι οποίοι ούτε πολλαπλασιάζονται ούτε έχουν επιθυμίες γάμου.*

(1) Μιλά πρώτα για την άγνοια την οποία είχαν για τη δύναμη του Θεού, ο οποίος δεν έχει μόνο τη δύναμη να αναστήσει τα νεκρά σώματα, αλλά και να μεταβάλλει αυτά, ώστε ο γάμος να παύσει να αποτελεί μία από τις λειτουργίες τους (γ). «Εσείς νομίζετε, ότι πρόκειται να υπάρξει πάλι τέτοια κατάσταση πιο σαρκική, αλλά δεν είναι έτσι. Έτσι αγνοείτε… την δύναμη του Θεού. Διότι εσείς μεν αποβλέπετε ίσως στη δυσκολία του πράγματος και για αυτό απορείτε, πώς θα μπορέσουν τα διαλυμένα σώματα να ενωθούν με τις ψυχές. Για τη δύναμη όμως του Θεού, αυτό είναι σαν τίποτα. Θα υπάρξει, λοιπόν, ανάσταση και μία κατάσταση βίου όχι σωματική αλλά πιο θεία και αγγελική. Επειδή, δηλαδή, δεν πρόκειται τότε να υποστούμε φθορά, αλλά θα μένουμε οι ίδιοι, για αυτό και ο γάμος θα καταργηθεί» (Θφ).

(2) «Διότι τώρα ο γάμος γίνεται λόγω της φθοράς, έτσι ώστε, με το να συνανασταινόμαστε με την διαδοχή του γένους, να μην αφανιστούμε» (Θφ). Τότε όμως το σώμα θα αναστηθεί πνευματικό και δεν θα υπάρχουν σε αυτό σαρκικές επιθυμίες για ικανοποίηση. Ακόμη και την κοιλιά μαζί με τα φαγητά ο Θεός τότε θα την καταργήσει. Οι χαρές και οι απολαύσεις της κατάστασης εκείνης θα είναι αγνές και πνευματικές και θα πηγάζουν από το γάμο όλων με το Αρνίο, όχι από το γάμο του ενός με τον άλλον.

(3) Σημαίνει την πράξη του πατέρα που αποκαθιστά σε γάμο την κόρη του.

(4) Δεν είπε «είναι άγγελοι», αλλά «σαν άγγελοι». Η διαφορά μεταξύ της ανθρώπινης ύπαρξης και της αγγελικής θα παραμείνει. «Θα μείνουν εξίσου άνθρωποι, χωρίς να αυξάνονται πια σε πλήθος, όπως ακριβώς και οι άγγελοι… Όπως ακριβώς, δηλαδή, το αγγελικό πλήθος είναι μεν πολύ, αλλά δεν αυξήθηκε από γέννηση, αλλά υπάρχει από δημιουργία, έτσι, λοιπόν, και το πλήθος που θα αναστηθεί» (β), θα είναι αγνό και πνευματικό όπως οι άγγελοι, που θα γνωρίζει και θα αγαπά όπως εκείνοι, και πάντοτε θα δοξολογεί το Θεό όπως τα σεραφείμ και μαζί με τα σεραφείμ. Τα σώματα των αγίων θα αναστηθούν άφθαρτα και ένδοξα. Οφείλουμε λοιπόν τώρα να ποθούμε και να προσπαθούμε να επιτελέσουμε το θέλημα του Θεού, όπως και οι ουράνιοι άγγελοι, διότι ελπίζουμε, ότι μετά από λίγο θα είμαστε όμοιοι με τους αγγέλους, οι οποίοι πάντοτε βλέπουν το πρόσωπο του Πατέρα. Δεν είπε τίποτα ο Κύριος για την κατάσταση των κακών στην ανάσταση. Αλλά κατά φυσική συνέπεια αυτοί θα είναι όμοιοι με το σατανά, του οποίου τις επιθυμίες έκαναν. Ως προς τον γάμο λοιπόν «όπως ακριβώς οι άγγελοι χωρίς διαδοχή γαμική είναι οι ίδιοι και ουδέποτε λήγουν, έτσι και αυτοί που θα αναστηθούν, θα παραμένουν χωρίς ελάττωση δίχως γάμο» (Θφ). «Διότι δεν είναι δυνατόν να δεχτεί ποτέ εκείνη η ασώματη φύση τέτοια επιθυμία… Διότι αν οι άγιοι που αξιώθηκαν και του Αγίου Πνεύματος, ούτε οπτασία αγγέλων δεν μπόρεσαν να δουν· διότι, πράγματι, ο άνδρας των επιθυμιών (Δανιήλ) όταν είδε παρουσία αγγέλου, όχι την ίδια την ουσία (διότι πως θα μπορούσε να δει ασώματη ουσία;) αλλά είδε την ενέργεια του αγγέλου μετασχηματισμένη, λίγο έλειψε και θα ξεψυχούσε και ο τόσο μεγάλος και σπουδαίος άνδρας στεκόταν με σχεδόν κομμένη ανάσα· ποιος, ακόμη και πάρα πολύ τρελός να ήταν, θα μπορούσε να αποδεχτεί αυτήν τη βλάσφημη κουβέντα που είναι γεμάτη και με πολλή ανοησία, ότι, δηλαδή, η ασώματη και νοερή φύση, θα ανεχόταν ερωτική ένωση σωμάτων;» (Χ).

(5) Το οἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, σημαίνει εδώ: οι οποίοι έχουν επουράνιο και πνευματικό σώμα (δ).

Μαρκ.12,26. περὶ δὲ τῶν νεκρῶν[(1)] ὅτι ἐγείρονται, οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῇ βίβλῳ Μωϋσέως[(2)], ἐπὶ τοῦ βάτου[(3)] πῶς εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεὸς λέγων, ἐγὼ ὁ Θεὸς Ἀβραὰμ[(4)] καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαὰκ καὶ ὁ Θεὸς Ἰακώβ[(5)];

Μετάφραση: *Εξάλλου για το ότι πρόκειται πράγματι να αναστηθούν οι νεκροί, δεν διαβάσατε στο βιβλίο του Μωυσή, εκεί που γίνεται λόγος για τη βάτο, πώς του είπε ο*

Θεός αυτά τα λόγια: Εγώ είμαι ο Θεός του Αβραάμ και ο Θεός του Ισαάκ και ο Θεός του Ιακώβ;

(1) Ο στίχος αυτός δείχνει την άγνοιά τους πάνω στις Γραφές.

(2) Επικαλέστηκαν οι Σαδδουκαίοι τον Μωϋσή ως υπέρτατη αυθεντία. Με τον Μωϋσή αναιρεί αυτούς.

(3) «Δεν υπάρχει διαφορά αν λέγεται η βάτος και ο βάτος» (Ζ). Επί του βάτου=Στην παράγραφο του νόμου, όπου βρίσκεται η αφήγηση της καιομένης βάτου (Εξ. γ 1 και εξής). Έτσι και στο Ρωμ. ια 2 (σ).

(4) «Δεν είπε «εγώ ήμουν», αλλά είμαι. Επειδή συνέχιζαν να ζουν και εκείνοι και δεν χάθηκαν» (Θφ). Ο Θεός μίλησε για τον εαυτό του σαν να βρίσκεται ακόμη σε σχέση με τους πατριάρχες, παρόλο που είχαν πεθάνει. Αλλά ο ζωντανός Θεός μόνο με ζωντανούς μπορεί να είναι σε ζωντανή σχέση. Άρα οι πατριάρχες πρέπει και τώρα να ζουν (σ).

(5) «Αλλά ίσως θα έλεγε κάποιος, ότι αυτό το είπε ο Κύριος μόνο για την ψυχή του Αβραάμ και όχι και για το σώμα. Επομένως, τα σώματα δεν ανασταίνονται. Λέω λοιπόν… ότι Αβραάμ λέγεται η ένωση και των δύο, η ψυχή και το σώμα, άρα και του σώματος είναι Θεός, επειδή ζει και αυτό για το Θεό και δεν έφτασε τελείως στην κατάσταση της ανυπαρξίας» (Θφ). Στην Π.Δ. δεν διακρίνεται καθαρά, όπως στους νεότερους, η ψυχή από το σώμα, ώστε να γίνεται λόγος μόνο για αθανασία της ψυχής, αλλά ο άνθρωπος παρουσιάζεται ως ενότητα, με την ακεραιότητα της σωματικής και ασώματης φύσης του. Ο όλος άνθρωπος μεταβαίνει κατά κάποιο τρόπο μέσω του θανάτου στον Άδη, τον αόρατο κόσμο, και εξακολουθεί εκεί να υπάρχει. Για εμάς τους ανθρώπους φαίνονται να πέθαναν οι πατριάρχες. Για το Θεό όμως ζουν (σ).

Μαρκ.12,27. οὐκ ἔστιν ὁ Θεὸς[(1)] νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων[(2)]· ὑμεῖς οὖν πολὺ πλανᾶσθε[(3)].

Μετάφραση: *Ο Θεός δεν είναι Θεός νεκρών, αλλά ζωντανών. Για να λέει λοιπόν τα λόγια αυτά ο Θεός για τους τρεις πατριάρχες, σημαίνει ότι ενώ αυτοί είχαν πεθάνει πριν από πολύ καιρό, ήταν και είναι ζωντανοί. Εσείς λοιπόν βρίσκεστε σε μεγάλη πλάνη.*

(1) Υπάρχει και η γραφή: Οὐκ ἔστι Θεός νεκρών, οπότε το Θεός δεν είναι υποκείμενο, αλλά κατηγορούμενο. Πάντως η φράση έχει ανάγκη συμπλήρωσης=Δεν είναι ο Θεός Θεός νεκρών.

(2) Είναι Θεός ζωντανός και μεταδίδει ζωντανές επιδράσεις σε εκείνους, των οποίων είναι Θεός. Εάν όταν ο Αβραάμ πέθανε, έλαβε τέλος και η ζωή του, θα λάμβανε τέλος και η με αυτόν σχέση του Θεού. Αλλά την ώρα που ο Θεός μίλησε στον Μωϋσή, ήταν ο Θεός του Αβραάμ και συνεπώς ο Αβραάμ πρέπει να ήταν ζωντανός. Πράγμα το οποίο αποδεικνύει την αθανασία της ψυχής σε κατάσταση ευδαιμονίας, αφού ο Θεός είναι Θεός δικός της. Αλλά αυτό συνεπάγεται και την ανάσταση του σώματος. Διότι υπάρχει τέτοια κλίση στην ανθρώπινη ψυχή προς το σώμα της, ώστε ο αιώνιος και οριστικός χωρισμός είναι ασυμβίβαστος με την ευδαιμονία εκείνων οι οποίοι έχουν το Θεό, Θεό δικό τους.

(3) Υπάρχει και η γραφή: Πολύ πλανάσθε· στην οποία αποσιωπάται το ὑμεῖς οὖν. Έτσι η πρόταση κλείνει απότομα, πράγμα το οποίο κάνει έντονο και ζωηρό το τέλος της συζήτησης (γ). Πλανιέστε «όχι απλά, αλλά πολύ. Το πρόσθεσε, βεβαίως, αυτό, επειδή αποδείχτηκαν ολοφάνερα ανόητοι» (Ζ). Οι Σαδδουκαίοι φαντάζονταν, ότι με την ευφυΐα τους θα ντρόπιαζαν το Χριστό, και αντί για αυτό ετοίμασαν στους εαυτούς τους ντροπή. Έπεσαν μέσα στο λάκκο, τον οποίο με τα ίδια τους τα χέρια έσκαψαν.

Στίχ. 28-34. Η εντολή της αγάπης.

Δες και Ματθ. κβ 34-40 και τις εκεί ερμην. σημειώσεις.

Μαρκ.12,28. Καὶ προσελθὼν εἷς τῶν γραμματέων[(1)] ἀκούσας αὐτῶν συζητούντων, ἰδὼν ὅτι καλῶς[(2)] αὐτοῖς ἀπεκρίθη, ἐπηρώτησεν αὐτόν· ποία ἐστὶ πρώτη[(3)] πάντων[(4)] ἐντολή;

Μετάφραση: *Κι αφού πλησίασε εκεί ένας απ' τους γραμματείς που τους άκουσε να συζητούν, ενώ είχε αρχικά κι αυτός τη διάθεση να εκθέσει σε πειρασμό τον Ιησού, όταν αντιλήφθηκε ότι τους απάντησε σωστά, τον ρώτησε ειλικρινά: Ποιά είναι η πρώτη και σπουδαιότερη εντολή απ' όλα τα άλλα παραγγέλματα του νόμου;*

(1) «Ο μεν Ματθαίος λέει ότι πλησίασε για να πειράξει, ενώ ο Μάρκος λέει εδώ, ότι με σύνεση απάντησε. Άρα, λοιπόν, έρχονται σε αντίθεση; Όχι. Αλλά είναι λογικό ότι,

πρώτα μεν αυτός ρώτησε για να βάλει σε πειρασμό, έπειτα όμως, επειδή ωφελήθηκε από την απάντηση του Χριστού και απάντησε με σύνεση, επαινέθηκε» (Θφ).

(2) Ανήκε στην τάξη των Φαρισαίων και ήταν παρών κατά την συζήτηση του Ιησού με τους Σαδδουκαίους και έκανε εντύπωση σε αυτόν η απάντηση του Ιησού (σ). Η κακή λοιπόν προκατάληψή του εναντίον του Ιησού, κλονίστηκε. Και ενώ ερχόταν με την πρόθεση να πειράξει αυτόν, μεταβάλλεται σε μαθητή του.

(3) Ποια από τη φύση της είναι η πρώτη εντολή, την οποία πρέπει να αριθμήσουμε πρώτη σε όλο το νόμο. Το ζήτημα συζητούνταν συχνά στις ραββινικές σχολές. Τις απόπειρες λοιπόν να καθοριστεί η βασική αρχή ολόκληρου του νόμου μπορεί κάποιος να παρακολουθήσει από τα χρόνια του Χιλλέλ (προ Χριστού) μέσω του Ακίμπα (135 μ. Χ.) μέχρι τις ημέρες του Σιμλαί (τον γ΄ αιώνα). Με την διάκριση αυτή στη σπουδαιότητα των διάφορων στοιχείων του θείου νόμου έτειναν οι ραββίνοι να βάλουν μέσα στους ανθρώπους την ιδέα, ότι υπάρχουν ελαφρότερες και βαρύτερες εντολές και από αυτές οι πρώτες ήταν λιγότερο δεσμευτικές και η τήρησή τους μπορούσε να παραβλεφθεί, αρκεί να τηρούνταν οι βαρύτερες (σ). Μερικοί δέχονταν ως πρώτη την εντολή της περιτομής, άλλοι τον νόμο για το Σάββατο, άλλοι αυτόν που αφορούσε στις θυσίες.

(4) Υπάρχει και η γραφή: πρώτη πασών, που γραμματικά είναι πιο σωστή. Πρώτη πάντων= «(όλων) των νόμων» (Ζ) ή των παραγγελμάτων. Δεν μπορούμε να πούμε, ότι κάποια παραγγέλματα του Θεού είναι δευτερεύουσας ή μικρής σημασίας. Όλα είναι εντολές του μεγάλου Θεού. Αλλά μερικά επειδή έχουν μέσα τους αιώνια ισχύ, ήταν μεγαλύτερα από άλλα, όπως ήταν τότε τα τελετουργικά, τα οποία προσωρινά ίσχυαν.

Μαρκ.12,29. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη αὐτῷ ὅτι πρώτη πάντων ἐντολή· ἄκουε, Ἰσραήλ[(1)], Κύριος[(2)] ὁ Θεὸς ἡμῶν Κύριος[(3)] εἷς[(4)] ἐστι·

Μετάφραση: *Κι ο Ιησούς του αποκρίθηκε ότι πρώτη εντολή και σπουδαιότερη απ' όλα τα παραγγέλματα είναι: Άκουε, λαέ του Ισραήλ· ο Κύριος που είναι ο Θεός μας, είναι ο ένας και μοναδικός Κύριος, κι εκτός απ' αυτόν δεν υπάρχει άλλος.*

(1) «Το «άκου Ισραήλ, ο Κύριος ο Θεός μας, είναι ένας Κύριος» δεν το έγραψε ο Ματθαίος ως εισαγωγή της πρώτης εντολής» (Ζ). Προκαλώντας αυτό την προσοχή του Ισραήλ στο ενιαίο της θεότητας, χρησιμοποιούνταν στην αρχή της πρωινής και απογευματινής προσευχής στο ναό ως πρόσκληση για λατρεία (γ). Ο Χριστός συνιστά

σε μας εκείνα ως μεγάλα και πρώτα παραγγέλματα, τα οποία δεν αποκλείουν τις άλλες εντολές, αλλά περιλαμβάνουν σε αυτά αυτές και ακριβώς για αυτό είναι μεγάλα.

(2) Το Κύριος είναι μετάφραση του εβραϊκού Γιαχβέ και είναι για αυτό πιθανόν, ότι το ακόλουθο δεύτερο Κύριος είναι υποκείμενο και όχι κατηγορούμενο (γ). Το κατηγορούμενο είναι το «εἷς» (b).

(3) «Είναι συνηθισμένος στους Εβραίους ο διπλασιασμός του Κύριος Κύριος και ο Θεός ο Θεός, για να δείξει την υπεροχή» (Ζ).

(4) «Αν ένας είναι ο Θεός και αυτός είναι Κύριος ουρανού και γης, πώς θα μπορούσε να υπάρχει άλλος Θεός εκτός από αυτόν;» (Α). Το ενιαίο αυτό συνεπάγεται ότι και η λατρεία δεν πρέπει να μοιράζεται σε διάφορες θεότητες, αλλά να συγκεντρώνεται στον ένα Θεό (γ). Ο Κύριος, είναι ο Θεός μας, ο δημιουργός μας, ο κυβερνήτης της ζωής μας. Είναι και ο Κύριός μας, στον οποίο ανήκουμε, του οποίου είμαστε κτήματα και ο οποίος έχει αποκλειστικά δικαιώματα πάνω μας. Είναι βεβαίως ένας και μόνος και κανείς άλλος Θεός δεν υπάρχει από Αυτόν, που να διεκδικεί το θρόνο Του και να ανταγωνίζεται με Αυτόν. Εάν είμαστε δημιουργήματα, τα οποία ήλθαμε στην ύπαρξη από αγάπη του Θεού και είμαστε γεννήματα αγάπης, οφείλουμε να αγαπάμε εκείνον που από αγάπη μας δημιούργησε και από αγάπη μας αναγέννησε. Και εάν η καρδιά μας αιχμαλωτίζεται από ό,τι καλό και θαυμαστό και ωραίο, πρέπει να αγαπάμε εκείνον, ο οποίος είναι το Ύψιστο αγαθό και συγκεντρώνει στον εαυτό του όλες τις αξιαγάπητες τελειότητες και ωραιότητες. Και επειδή αυτός είναι ένας και μόνος, σε αυτόν πρέπει να δοθεί ολόκληρη η καρδιά μας και όλη η ύπαρξή μας. Όλη η αγάπη μας είναι πολύ μικρή και πολύ λίγη για αυτόν. Ας του την δώσουμε τουλάχιστον όλη και ας μην την διασπάσουμε καταμερίζοντας αυτήν σε άλλα αντικείμενα ή πρόσωπα εκτός αυτού.

Μαρκ.12,30. καὶ ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ[(1)] ὅλης τῆς καρδίας[(2)] σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς[(3)] σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας[(4)] σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος[(5)] σου. αὕτη πρώτη ἐντολή.

Μετάφραση: *Και να αγαπάς τον Κύριο τον Θεό σου με όλη την καρδιά σου, ώστε αυτόν ολοκληρωτικά να ποθείς, και με όλη την ψυχή σου, ώστε ολόκληρο το εσωτερικό σου σ' αυτόν να είναι παραδομένο, και με το νου σου ολόκληρο, ώστε*

αυτόν πάντοτε να σκέφτεσαι, και με όλη τη δύναμη της θελήσεώς σου. Αυτή είναι η πρώτη εντολή.

(1) Η πρόθεση «εξ» φανερώνει την πηγή της αγάπης.

(2) Προστίθεται αυτό στο χωρίο όπως είναι στη μετάφραση των Ο΄, οι οποίοι περιλαμβάνουν μόνο τα: διανοίας, ψυχής και ισχύος. Το εβραϊκό πρωτότυπο από την άλλη, περιλαμβάνει το: καρδίας, αλλά παραλείπει το διανοίας. Καρδία είναι η γενική λέξη, με την οποία σημαίνεται ο εσωτερικός άνθρωπος (γ). Ή, καρδία είναι η πηγή του συναισθήματος (δ).

(3) Ή, είναι η αρχή της ζωής, που ζωοποιεί το σώμα (γ) ή το πνευματικό εγώ του ανθρώπου (δ). Αν με την καρδιά θα εννοήσουμε τον εσωτερικό άνθρωπο, με την ψυχή θα εννοήσουμε την δύναμη αυτής που αισθάνεται, επιθυμεί, ορέγεται, αποστρέφεται (g).

(4) Η πηγή της γνώσης (δ). Η δύναμη εκείνη της ψυχής η συνεχής και που πάντοτε απασχολεί αυτήν με σκέψεις (b).

(5) Η ικανότητα, η οποία πραγματοποιεί με όλο το σώμα ό,τι η θέληση αποφάσισε (b). Η ισχύς της θέλησης (δ). Στο ενιαίο του ενός και μόνου αληθινού Θεού που διακρίνεται από τους πολλούς κυρίους και τους πολλούς θεούς του ειδωλολατρικού κόσμου, ανταποκρίνεται η ολόψυχη αφοσίωση του ανθρώπου με όλες τις δυνάμεις του -τη θέληση, τα συναισθήματα, τις σκέψεις- ενωμένες όλες με σκοπό να φοβάται το όνομά του (σ). «Το «με όλη» όμως, δεν επιδέχεται μοίρασμα σε άλλα. Διότι όσο μέρος της αγάπης θα ξοδέψεις για τα κατώτερα πράγματα, τόσο θα σου λείψει αναγκαστικά από το σύνολο της αγάπης. Επειδή εκείνος βεβαίως που αγαπά τα χρήματα και συγκινείται από το φθαρτό κάλλος των σωμάτων και υπερτιμά αυτήν την ψεύτικη δόξα, αφού ξόδεψε τη δύναμη της αγάπης σε όσα δεν έπρεπε, κατέστη τελείως τυφλός για να δει τον αληθινά αγαπητό» (Β).

Μαρκ.12,31. καὶ δευτέρα ὁμοία[(1)], αὕτη· ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου[(2)] ὡς ἑαυτόν[(3)]. μείζων τούτων ἄλλη ἐντολὴ οὐκ ἔστι.

Μετάφραση: *Και δεύτερη εντολή όμοια και στενά συνδεδεμένη μ' αυτήν είναι η εξής: Να αγαπάς το συνάνθρωπό σου σαν τον εαυτό σου. Άλλη εντολή μεγαλύτερη απ' αυτές τις δύο δεν υπάρχει.*

(1) Ο γραμματέας δεν ρώτησε για τη δεύτερη εντολή, αλλά χωρίς αυτήν η παρουσίαση είναι ατελής. «Διότι δεν είναι αληθινή η προς τον Θεό αγάπη, αν δεν έχει την προς τον πλησίον» (β). Ο Κύριος επιθυμούσε να δείξει, ότι αυτή η πρώτη εντολή δεν υπήρχε απλώς πρώτη και επικεφαλής μακρού καταλόγου ετερογενών παραγγελμάτων, ως πρώτο από ίσα, αλλά ήταν το ένα από τα δύο ομογενή παραγγέλματα με τα οποία εξαντλούνταν η ιδέα της δικαιοσύνης (γ). «Δεύτερη όμοια, το να αγαπά κάποιος τον πλησίον. Πώς όμως είναι όμοια; Διότι συγκρατούνται η μία από την άλλη. Διότι αυτός που αγαπά το Θεό, αγαπά και το δημιούργημά του. Πιο οικείο όμως από τα δημιουργήματα είναι ο άνθρωπος… Αυτός που αγαπά τον πλησίον, πολύ περισσότερο αγαπά το Θεό. Διότι αν αγαπά τους ανθρώπους, οι οποίοι πολλές φορές παρέχουν αφορμή σκανδάλων και μίσους, πολύ περισσότερο θα αγαπήσει το Θεό, ο οποίος πάντοτε ευεργετεί» (Θφ).

(2) Οι λέξεις πάρθηκαν από το Λευϊτικό (ιθ 18). Αλλά εκεί πλησίον=ο συμπολίτης Ιουδαίος. Στην Κ.Δ. όμως έχει την όσο το δυνατόν ευρύτατη έννοια (σ).

(3) Υπάρχει αγάπη προς τους εαυτούς μας κακή, ρίζα των μεγαλύτερων αμαρτιών και αυτή πρέπει να απονεκρώνεται. Αλλά υπάρχει και αγάπη προς τους εαυτούς μας φυσική, που ρυθμίζει τα ύψιστα των καθηκόντων και αυτή πρέπει να διατηρείται και να εξαγιάζεται. Πρέπει να αγαπούμε τους εαυτούς μας, δηλαδή πρέπει να έχουμε τον οφειλόμενο σεβασμό στην αξία της φύσης μας, της μέσα σε μας εικόνας του Θεού και το πρέπον ενδιαφέρον για την ευεξία της ψυχής μας πρωτίστως, αλλά και του σώματός μας ως οργάνου της για το αγαθό. Θα αγαπάμε πραγματικά τους εαυτούς μας, όταν δοξάζουμε το Θεό με το σώμα μας και με το πνεύμα μας, τα οποία είναι του Θεού. Οφείλουμε να αγαπούμε τους πλησίον μας όπως τους εαυτούς μας· να τιμούμε αυτούς όπως τους εαυτούς μας, να μην αδικούμε και να ευεργετούμε αυτούς, να έχουμε αγαθές διαθέσεις και πόθους για αυτούς ως άλλους εαυτούς μας. Υπάρχουν όμως και περιστάσεις, κατά τις οποίες πρέπει να αρνούμαστε τους εαυτούς μας υπέρ του πλησίον, να δαπανούμε τους εαυτούς μας και να διαθέτουμε τη ζωή μας ακόμη υπέρ των αδελφών.

Μαρκ.12,32. καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ γραμματεύς· καλῶς, διδάσκαλε[(1)], ἐπ᾽ ἀληθείας εἶπας ὅτι εἷς ἐστι καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος πλὴν αὐτοῦ[(2)]·

Μετάφραση: *Κι ο γραμματεύς τότε του είπε: Σωστά, διδάσκαλε· είναι αλήθεια αυτό που είπες ότι ο Κύριος είναι ένας κα δεν υπάρχει άλλος εκτός απ' αυτόν.*

(1) Πρέπει να χωριστεί με άνω τελεία. Καλά, διδάσκαλε· είπες αλήθεια, ότι ένας είναι ο Θεός (γ).

(2) Αυτό που προστέθηκε στα λόγια του Κυρίου από τον νομικό: δεν υπάρχει άλλος πλην αυτού, έχει παρθεί από το Δευτερ. δ 35,39 (γ).

Μαρκ.12,33. καὶ τὸ ἀγαπᾶν αὐτὸν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας καὶ ἐξ ὅλης τῆς συνέσεως[(1)] καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος, καὶ τὸ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν πλεῖόν ἐστι πάντων τῶν ὁλοκαυτωμάτων καὶ θυσιῶν[(2)].

Μετάφραση: *Και το να τον αγαπά κανείς με όλη την καρδιά του και με όλη τη δύναμη του νου του και με όλη την ψυχή του και με όλη τη δύναμη της θελήσεώς του, και το να αγαπά κανείς το συνάνθρωπό του σαν τον εαυτό του αξίζει πιο πολύ απ' όλα εκείνα τα θυσιαζόμενα ζώα που καίγονται ολόκληρα πάνω στο θυσιαστήριο, κι απ' όλες τις θυσίες.*

(1) Αντί για το πιο πάνω «διανοίας» (των Ο΄), εδώ λέει «συνέσεως», βάζοντας την αρετή του νου αντί για τη δύναμη του νου. Σύνεση=η ορθή και υγιής κρίση του νου (δ). «Σύνεση ονόμασε ο γραμματικός την διάνοια» (Ζ).

(2) Και τα λόγια αυτά («πλεῖον…θυσιῶν») αποτελούν προσθήκη σε αυτά που ειπώθηκαν από τον Ιησού. Ο Ιησούς σύγκρινε τα δύο παραγγέλματα με τις υπόλοιπες εντολές του νόμου. Ο γραμματέας συγκρίνει αυτά ειδικά με τους νόμους σχετικά με τις θυσίες και μιλά χρησιμοποιώντας τη γλώσσα των προφητών (γ). Τα λόγια αυτά υπενθυμίζουν το Ωσηέ στ 6 και πολλά παρόμοια χωρία των προφητών (σ). «Δες πώς οι τότε Ιουδαίοι, νόμιζαν τις θυσίες σαν κατορθώματα, ενώ αμελούσαν τις άλλες αρετές» (Ζ). Υπήρχαν στο Ισραήλ αυτοί που φρονούσαν, ότι ο νόμος για τις θυσίες ήταν η μέγιστη των εντολών. Αλλά ο γραμματέας αυτός αμέσως συμφώνησε με τον Κύριο, ότι η αγάπη προς τον Θεό και τον πλησίον είναι μεγαλύτερη από κάθε θυσία και από αυτήν ακόμη τη θυσία των ολοκαυτωμάτων (=ζώα που καίγονταν), τα οποία (ζώα) προσφέρονταν ολόκληρα προς τιμήν του Θεού.

Μαρκ.12,34. καὶ ὁ ᾽Ιησοῦς ἰδὼν ὅτι νουνεχῶς[(1)] ἀπεκρίθη, εἶπεν αὐτῷ· οὐ μακρὰν εἶ[(2)] ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ· καὶ οὐδεὶς οὐκέτι ἐτόλμα αὐτὸν ἐπερωτῆσαι[(3)].

Μετάφραση: *Κι ο Ιησούς, όταν είδε ότι συνετά και φρόνιμα αποκρίθηκε, του είπε: Δεν είσαι μακριά απ' τη βασιλεία του Θεού, όπως είναι μακριά οι άλλοι γραμματείς και Φαρισαίοι, που με εξωτερικούς μόνο τύπους ζητούν να αρέσουν στο Θεό. Και κανείς πλέον δεν τολμούσε να τον ρωτήσει.*

(1) =φρόνιμα, συνετά (δ). Ο γραμματέας αναγνώριζε τα ηθικά καθήκοντα πολύ ανώτερα από τις τελετουργικές υποχρεώσεις (σ). Μπήκε στο πνεύμα των λόγων του Κυρίου τόσο, ώστε να διατυπώσει αυτό και με δικό του τρόπο έκφρασης και σκέψης (γ). Απάντησε ως άνθρωπος του οποίου το λογικό δεν είχε τυφλωθεί, του οποίου η κρίση δεν ήταν προκατειλημμένη και του οποίου η σκέψη δεν βρισκόταν κάτω από τα δεσμά των προλήψεων που δύσκολα αποτινάσσονται, προλήψεις στις οποίες οι άλλοι γραμματείς ήταν υποδουλωμένοι.

(2) «Δηλαδή πλησιάζεις την πίστη, αποβάλλοντας τον φθόνο και ομολογώντας μαζί με εμένα την αλήθεια· το είπε, βεβαίως, αυτό προτρέποντας αυτόν στην τέλεια πίστη» (Ζ). Βλέποντας ότι είσαι όχι μακριά από τη βασιλεία, μπες σε αυτήν. Αλλιώς θα ήταν καλύτερο για σένα να μην πλησίαζες (b). «Δεν είσαι μακριά, λέει, από την βασιλεία του Θεού· διότι παράβλεψε τα ασήμαντα και κατέκτησε την αρχή της αρετής. Διότι, πράγματι, όλα εκείνα για αυτό έγιναν, και τα σάββατα και τα υπόλοιπα. Και ούτε έτσι έκανε σε αυτόν ολοκληρωμένο τον έπαινο, αλλά ακόμη υστερούσε. Διότι το να πει «δεν είσαι μακριά», δείχνει ότι ακόμη απέχει, ώστε να ζητήσει αυτό που απέμενε» (Χ). Δεν γνωρίζουμε τι απέγινε με αυτόν τον γραμματέα. Δεν πρέπει παρ' όλα αυτά να μας φανεί παράδοξο, εάν αυτός στάθηκε μόνο στο σημείο αυτό. Διότι πολλοί βρέθηκαν όχι μακριά από την βασιλεία του Θεού, χωρίς ποτέ να μπουν σε αυτήν.

(3) Η μέθοδος του να παγιδέψουν τον Ιησού με κακόβουλα ερωτήματα, απέτυχε. Και αντί να καταρριφθεί το κύρος του Ιησού, αντιθέτως από τις συζητήσεις αυτές ενισχυόταν ακόμη περισσότερο. Από το φόβο λοιπόν μήπως ντροπιαστεί αυτός που θα ρωτούσε, κανείς δεν τολμούσε πλέον να προβάλλει σε αυτόν κακόβουλο ερώτημα.

Στίχ. 35-40. Ο Μεσσίας και ο Δαβίδ. Έλεγχος των γραμματέων.

Δες και Ματθ. κβ 41-45 και τις εκεί ερμην. σημειώσεις.

Μαρκ.12,35. Καὶ ἀποκριθεὶς[(1)] ὁ Ἰησοῦς ἔλεγε διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ· πῶς λέγουσιν οἱ γραμματεῖς ὅτι ὁ Χριστὸς[(2)] υἱὸς Δαυῒδ[(3)] ἐστι;

Μετάφραση: *Έπειτα ο Ιησούς πήρε το λόγο κι έλεγε διδάσκοντας μέσα στον ιερό περίβολο του ναού: Ας μας εξηγήσουν οι διδάσκαλοι του νόμου, πώς λένε και πώς εννοούν ότι ο Μεσσίας Χριστός είναι απόγονος του Δαβίδ;*

(1) Παίρνοντας τον λόγο. «Εσύ, όμως, πρόσεξε, σε παρακαλώ, την κατάλληλη ευκαιρία. Διότι όταν είπε ότι ένας είναι ο Κύριος, τότε είπε και για τον εαυτό του ότι είναι Κύριος και από την προφητεία και όχι πλέον από τα έργα μόνο» (β). Ο Χριστός αποδεικνύει τώρα στο λαό, πόσο ανεπαρκείς και ελλιπείς είναι οι γραμματείς στη διδασκαλία τους και πόσο ανίκανοι ήταν να επιλύσουν δυσκολίες, οι οποίες παρουσιάζονταν στις Γραφές, των οποίων αυτοί παρουσιάζονταν αυθεντικοί ερμηνευτές. Δεν έχει πρόθεση ο Κύριος να παγιδεύσει αυτούς, όπως έκαναν εκείνοι, αλλά να δείξει καθαρά την άγνοιά τους σε αλήθεια, την οποία καυχιόντουσαν ότι πίστευαν, την αλήθεια της έλευσης του Μεσσία, και έτσι να τους δώσει αφορμή να διδαχτούν.

(2) «Δεν είπε: τι λοιπόν νομίζετε για μένα, αλλά, για τον Χριστό» (β).

(3) Ότι ο Μεσσίας θα καταγόταν από τον Δαβίδ έβγαινε ως συμπέρασμα από πολλά χωρία των προφητών (Ησ. ια 1,Ιερεμ. κγ 5) και των Ψαλμών (πη 3,4 ρλα 11). Ήταν, όμως, και γενικό φρόνημα των συγχρόνων του Κυρίου Ιουδαίων (Ματθ. κα 2,15,Μάρκ. ια 10)(σ). «Δεν αναιρεί ότι είναι γιος αυτού (του Δαβίδ)· μακριά από τέτοια σκέψη. Αλλά διορθώνει τη σκέψη τους. Πώς ήταν γιος του με τέτοιο τρόπο, όπως εσείς λέτε, μόνο γιος και όχι και Κύριός του;» (β).

Μαρκ.12,36. αὐτὸς γὰρ[(1)] Δαυῒδ εἶπεν ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ[(2)]· λέγει ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου[(3)], κάθου ἐκ δεξιῶν μου ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου[(4)].

Μετάφραση: *Η βεβαίωση αυτή προκαλεί απορία και πρέπει να διασαφηνισθεί. Διότι ο ίδιος ο Δαβίδ είπε φωτισμένος από το Άγιον Πνεύμα: Είπε ο Κύριος και Θεός στον Κύριό μου Χριστό: Κάθισε πάνω στο θρόνο μου στα δεξιά μου, για να δοξάζεσαι και να τιμάσαι πάντοτε μαζί με μένα, έως ότου βάλω τους εχθρούς σου κάτω απ' τα πόδια σου σαν στήριγμα, πάνω στο οποίο θα πατάς.*

(1) Δίκαια πρέπει να απορεί κάποιος για αυτό που λένε οι γραμματείς για τον Χριστό, διότι ο Δαβίδ αποκαλεί τον Χριστό Κύριό του. «Διότι ούτε για τους Ιουδαίους δεν έπρεπε ο γιος να λέγεται κύριος του πατέρα, αντιθέτως μάλιστα, όπως ακριβώς και τον Σολομώντα η μητέρα του τον ονόμαζε δούλο του πατέρα, όταν έλεγε «τον Σολομώντα τον δούλο σου». Αλλά το να μιλά ο πατέρας για τον γιο σαν για Κύριο, αυτό ήταν τελείως ανάρμοστο και αφύσικο και μάλιστα τη στιγμή που μιλά (ο Δαβίδ) παρακινούμενος από το Πνεύμα» (β).

(2) «Παρακινούμενος από τη χάρη του Πνεύματος» (Θφ). Θεόπνευστα και με την ιδιότητά του ως προφήτη (σ).

(3) Πρόσεχε όταν διαβάζεις την Γραφή, όχι μόνο το κύριο νόημα του όλου στίχου, αλλά και τις φράσεις, ακόμη και τις λέξεις, τις οποίες το Πνεύμα διάλεξε για να εκφράσει το νόημα αυτό, και οι οποίες όχι σπάνια έχουν ωφέλιμη και διδακτική σημασία. Αυτό διδασκόμαστε εδώ από τις λέξεις «τῷ Κυρίῳ μου» και ιδιαιτέρως από την προσθήκη της αντωνυμίας «μου».

(4) Η παράθεση από τον ψαλμό ρθ ο οποίος θεωρούνταν μεσσιανικός και ως τέτοιος παρατίθεται στην Κ.Δ. συχνότερα από κάθε άλλο μεσσιανικό χωρίο. Δες Πράξ. β 34,35, Α Κορ. ιε 25,Εβρ. α 13,ε 6,ζ 17,21 (σ). Ο ψαλμός αυτός είναι μία προφητική περίληψη της διδασκαλίας σχετικά με το Χριστό και παρουσιάζει αυτόν ντυμένο με τα τρία αξιώματά του, αυτό του Προφήτη, του Ιερέα και του Βασιλιά, τόσο στην κατάσταση της ταπείνωσής του, όσο και μετά την εξύψωσή του.

Μαρκ.12,37. αὐτὸς οὖν Δαυῒδ λέγει αὐτὸν Κύριον· καὶ πόθεν[(1)] υἱὸς αὐτοῦ ἐστι[(2)]; καὶ ὁ πολὺς ὄχλος ἤκουεν αὐτοῦ ἡδέως[(3)].

Μετάφραση: *Ο ίδιος λοιπόν ο Δαβίδ ονομάζει τον Μεσσία Κύριο. Και πώς είναι υιός του; Πώς μπορεί ο πρόγονος να ονομάζει τον τρισέγγονο και απόγονό του Κύριο; Αυτό σημαίνει ότι ο Μεσσίας δεν είναι μόνο υιός του Δαβίδ αλλά και Υιός του Θεού, και ως Υιός του Θεού είναι και Κύριος του Δαβίδ. Κι ο πολύς λαός άκουγε τον Ιησού με μεγάλη ευχαρίστηση.*

(1) Από πού, από ποια αιτία και σύμφωνα με ποια λογική…; (δ). Πώς γίνεται να είναι γιος του; Πώς είναι δυνατόν αυτός ο Μεσσίας, ο οποίος αποτελεί το υποκείμενο της προφητείας του Δαβίδ, να είναι συγχρόνως Κύριος του Δαβίδ και γιος του Δαβίδ;

«Εκείνοι έπρεπε να ρωτήσουν, αλλά δεν ρώτησαν. Διότι δεν ήθελαν να μάθουν κάτι από τα πρέποντα» (β).

(2) Στο ερώτημα αυτό ούτε οι γραμματείς ούτε ο λαός μπορούσε να απαντήσει, διότι οι ιδέες τους περί Μεσσία ήταν περιορισμένες και ανεπαρκείς (σ). Οτιδήποτε λέχθηκε για την ανθρώπινη φύση και την ταπείνωση του Ιησού Χριστού, πρέπει να κατανοείται σε σχέση και με την αλήθεια της θείας του φύσης και κυριότητας. Πρέπει προηγουμένως να κρατάμε στέρεα, ότι ο Ιησούς είναι Κύριος του Δαβίδ και μέσα από αυτό να εξηγούμε, ότι είναι γιος του. Οι φαινομενικές διαφωνίες της Γραφής όχι μόνο είναι δυνατόν να συμβιβαστούν, αλλά και συμβάλλουν στην ωραιότητα και αρμονία του όλου. Στην Αποκάλυψη (κβ 16) ο Ιησούς λέει: «Εγώ είμαι η ρίζα και η γενιά Δαβίδ». Ο Χριστός ως Θεός είναι η ρίζα του Δαβίδ· ως άνθρωπος είναι απόγονός του.

(3) Τον άκουγε ο λαός πολύ ευχάριστα. Αυτό αναφέρεται μάλλον στη διδασκαλία του Κυρίου γενικά και όχι ειδικά στο σημείο της σχετικά με την καταγωγή του Μεσσία και αποτελεί μετάβαση στα αμέσως ακόλουθα (σ).

Δες και Ματθ. κγ 1-39 και τις εκεί σημειώσεις.

Μαρκ.12,38. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς[(1)] ἐν τῇ διδαχῇ[(2)] αὐτοῦ· βλέπετε[(3)] ἀπὸ τῶν γραμματέων τῶν θελόντων[(4)] ἐν στολαῖς[(5)] περιπατεῖν καὶ ἀσπασμοὺς[(6)] ἐν ταῖς ἀγοραῖς[(7)]

Μετάφραση: *Και τους έλεγε στη διδαχή του: Προσέχετε από τους γραμματείς, που τους αρέσει να περπατούν με επίσημες και επιδεικτικές στολές, που έχουν κατασκευασθεί ειδικά γι' αυτούς· και τους αρέσει ακόμη να τους χαιρετούν ευλαβικά και τιμητικά στα δημόσια κέντρα*

(1) «Σε ποιους αυτούς; Εννοείται στο λαό, για τους οποίους είπε «Και ο πολύς όχλος τον άκουγε ευχάριστα»» (β).

(2) Στη ροή και τη συνέχεια της διδαχής του, που απευθυνόταν στους μαθητές ιδιαίτερα, αλλά και σε όλο το λαό που άκουγε. Δες Ματθ. κγ 1 (σ).

(3) «Αντί να πει: φυλάγεστε» (Ζ).

(4) Το θελόντων έχει ως αντικείμενα τα «περιπατειν, (θελόντων) ασπασμούς, (θελόντων) πρωτοκαθεδρίας και πρωτοκλισίας. Θελόντων=τους αρέσει, επιθυμούν. Η

θέληση ή η επιθυμία, συχνά μεταβάλλει μία πράξη αδιάφορη (ηθικά) σε κακή (b). Και εδώ δεν κατακρίνεται από μόνο του το περπάτημα με στολές, αλλά το να θέλει κάποιος να περπατά με στολές, αλαζονευόμενος για αυτές, επιδεικνυόμενος με αυτές, επιζητώντας τον σεβασμό με αυτές και επιδιώκοντας να προσδώσει αξία στον εαυτό του με τις στολές.

(5) «Που φορούν στολές πιο επίσημες και από αυτές θέλουν να τιμώνται πρώτοι» (Θφ). Οι στολές αυτές, ενδυμασία των αξιωματούχων –όπως οι βασιλιάδες και οι ιερείς- ήταν μακριοί χιτώνες που έφταναν ως τα πόδια (γ), οι οποίοι με τους κυματισμούς τους κατά το βάδισμα έκαναν αυτόν που τις φορούσε θεαματικό και αποτελούσαν μέσο επίδειξης (σ). «Μη ζηλεύετε, μην τους καλοτυχίσετε βλέποντας την εξωτερική επίδειξη. Διότι δεν επιδεικνύουν τη νόμιμη ενδυμασία τους, εξαιτίας του Θεού, αλλά για να δώσουν στους ανθρώπους την εντύπωση ότι είναι ευσεβείς και να παίρνουν από τους ανθρώπους την ανώφελη τιμή» (β).

(6) Χαιρετισμούς ευλαβικούς, όπως χαίρε ραββί˙ διδάσκαλε, πατέρα και τα όμοια (δες Ματθ. κγ 7-10), που απευθύνονται σε αυτούς πολύ δημόσια, ώστε να ακούγονται σε όσο το δυνατόν πυκνότερα πλήθη (σ).

(7) Ω! πόσο τους άρεσε και πόσο τρεφόταν η ματαιοδοξία τους να ανοίγουν οι άλλοι πέρασμα για αυτούς ανάμεσα στο πλήθος στις αγορές, λέγοντας: Κάντε στην άκρη, έρχεται κάποιος Φαρισαίος! Και αν γίνονται δεκτοί με χαιρετισμούς ευλαβείς, με τους οποίους γινόταν φανερό στα πλήθη της αγοράς, πόσο σεβαστά πρόσωπα ήταν. Και σε εκείνους μεν, οι οποίοι διδάσκονταν από αυτούς, επιβαλλόταν ίσως να δείχνουν τέτοιο σεβασμό προς τους διδασκάλους τους. Αλλά οι διδάσκαλοι, οι οποίοι επιζητούσαν τέτοιες εκδηλώσεις σεβασμού, φουσκώνοντας από αυτές και δυσαρεστούμενοι εάν παραλείπονταν, αμάρταναν και αντί να διδάσκουν χρειάζονταν να λάβουν το πρώτο μάθημα της σχολής του Χριστού, δηλαδή την ταπεινοφροσύνη.

Μαρκ.12,39. καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς[(1)] καὶ πρωτοκλισίας[(2)] ἐν τοῖς δείπνοις[(3)].

Μετάφραση: *και επιδιώκουν τα πρώτα καθίσματα στις συναγωγές και τις πρώτες θέσεις στα δείπνα.*

(1) Τις πρώτες θέσεις στις συναγωγές· πιθανώς στα εδώλια ή καθίσματα που προορίζονταν για τους πρεσβύτερους, μπροστά στο κιβώριο, που περιείχε τις τυλιγμένες περγαμηνές του νόμου, και στα οποία οι καθισμένοι είχαν απέναντί τους το εκκλησίασμα της συναγωγής (σ). Δεν κατακρίνεται το να κάθεται κάποιος στις πρώτες θέσεις, αλλά το να θέλει και να επιζητεί τις πρώτες θέσεις και να δυσαρεστείται και να θίγεται, όταν το προβάδισμα και η προτίμηση αυτή παρέχεται σε άλλους. Και παντού μεν αυτό είναι κακό και αξιοκατάκριτο, διότι αυτός που έχει τέτοιες αξιώσεις προβάλλει τον εαυτό του ως είδωλο για τιμή και σεβασμό από τους άλλους. Το να γίνεται όμως αυτό και στις συναγωγές είναι πολύ χειρότερο. Το να ζητά κάποιος τιμές για τον εαυτό του εκεί, όπου εμφανίζεται για να δοξάσει το Θεό και να ταπεινώσει τον εαυτό του μπροστά του, ισοδυναμεί με το να εμπαίζει το Θεό και να τον εξαπατά υφαρπάζοντας αυτός την τιμή και λατρεία που οφείλεται στον Κύριο.

(2) Λόγω των διαφόρων συνηθειών, που ποίκιλλαν στα διάφορα μέρη, δεν μπορούμε να πούμε ποιες θεωρούνταν οι πρώτες θέσεις αυτών που παρακάθονταν στα τραπέζια (γ). Σε ραββινικά βιβλία τιμητική έδρα χαρακτηρίζεται η κεντρική για 3 πρόσωπα που κάθονται μαζί (σ).

(3) Οι γραμματείς λοιπόν σύμφωνα με αυτά επιζητούσαν να τους σέβονται και να τους τιμούν ως προσωπικότητες μέγιστης σημασίας, τόσο στις κοινωνικές, όσο και στις θρησκευτικές συνάξεις και συναντήσεις.

Μαρκ.12,40. οἱ κατεσθίοντες[(1)] τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν[(2)] καὶ προφάσει[(3)] μακρὰ προσευχόμενοι[(4)]! οὗτοι λήψονται περισσότερον[(5)] κρῖμα[(6)].

Μετάφραση: *Αυτοί είναι που κατατρώγουν τα σπίτια και την περιουσία των αδύναμων χηρών, και κάνουν μεγάλες προσευχές υποκριτικά δήθεν από ευλάβεια, για να εξαπατούν τους πιο αφελείς. Αυτοί θα έχουν μεγαλύτερη καταδίκη απ' την καταδίκη που θα έχουν οι κλέφτες και οι άρπαγες.*

(1) Εφόσον το όνομα στις προηγούμενες στους σ. 38 και 39 προτάσεις είναι σε γενική πτώση, ενώ εδώ έχουμε ονομαστική, πιο ομαλό συντακτικά παρουσιάζεται να χωρίσουμε τον παρόντα στίχο από τον προηγούμενο με τελεία.

(2) Οι χήρες έμπαιναν κάτω από την προστασία του νόμου (Εξοδ. κβ 22). Και οι γραμματείς, ως φύλακες και ερμηνείς του νόμου, ήταν υποχρεωμένοι να φροντίζουν

για αυτές (σ). Αλλά αυτοί «αυτά που έπρεπε να δίνονται στις αδύναμες χήρες, τα παίρνουν αυτοί» (β).

(3) «Και με το πρόσχημα της ευλάβειας και με υποκρισία» (Θφ). Προσπαθούσαν να κρύψουν την απληστία τους κάτω από την εξωτερική φαινομενικότητα έκτακτης ευσέβειας.

(4) Δεν κατακρίνει τις μακρές προσευχές, διότι και ο Χριστός για νύχτες ολόκληρες προσευχόταν και παραγγέλλει και σε μας να επιμένουμε στις προσευχές. Όπου υπάρχουν πολλές αμαρτίες, για να ζητηθεί για αυτές συγχώρηση, και πολλές ανάγκες, για να ζητηθεί για αυτές βοήθεια, και πολλές εκδηλώσεις ελέους και ευσπλαχνίας του Θεού, για να αποδοθεί για αυτές ευχαριστία, πρέπει να γίνονται και μακρές προσευχές. Αλλά οι Φαρισαίοι έκαναν αυτές, για να αποκτήσουν τη φήμη ευσεβών και αφοσιωμένων ανθρώπων, οι οποίοι αρέσκονταν στην προσευχή και ήταν ευνοούμενοι του Θεού. Έτσι οι άνθρωποι σχημάτιζαν για αυτούς την πεποίθηση, ότι ήταν αδύνατον να εξαπατηθούν από τέτοια πρόσωπα. Και μερικές χήρες θεωρούσαν τους εαυτούς τους ευτυχείς, εάν οι Φαρισαίοι τις αναλάμβαναν υπό την προστασία τους και γίνονταν κηδεμόνες των ορφανών τους. Αλλά ενώ φαίνονταν αυτοί να πετούν στον ουρανό με τα φτερά της προσευχής, το βλέμμα τους ήταν βλέμμα γύπα και γερακιού που παρατηρεί τη λεία του στη γη, προς τα σπίτια των χηρών και τους αγρούς των ορφανών και αδυνάτων.

(5) Περισσότερο από όσο θα λάμβαναν, εάν δεν μεταχειρίζονταν το πρόσχημα της ευσέβειας. Περισσότερο από αυτούς που ζουν χωρίς προσευχή, περισσότερο από εκείνους οι οποίοι χωρίς προσχήματα ευσέβειας αδικούν τον ορφανό και την χήρα. Ή, «όσο περισσότερο έχουν τιμηθεί από το λαό και τραβούν πάνω τους την τιμή με σκοπό τη βλάβη, τόσο πιο πολύ θα καταδικαστούν» (β).

(6) Επίδειξη, ματαιοδοξία, αλαζονεία, φιλαργυρία, ήταν τα αμαρτήματα, για τα οποία κατακρίνονται οι γραμματείς, αλλά η μεγαλύτερη καταδίκη τους συνίστατο στο ότι όλες αυτές οι κακίες καλύπτονταν κάτω από το ένδυμα της υποκρισίας. Κάθε φιλάργυρος και ματαιόδοξος είναι αξιοκατάκριτος. Αλλά αυτός που καλύπτει τις κακίες του αυτές κάτω από το πρόσχημα θορυβώδους θρησκευτικότητας, είναι πολύ περισσότερο αξιοκατάκριτος (σ). Η καταδίκη των υποκριτών θα είναι μεγαλύτερη από όσο η καταδίκη κάθε άλλου παραβάτη που δεν συγκάλυψε την παράβασή του με το πρόσχημα της ευσέβειας.

Στίχ. 41-44. Το δίλεπτο της χήρας.

Μαρκ.12,41. Καὶ[(1)] καθίσας[(2)] ὁ Ἰησοῦς κατέναντι τοῦ γαζοφυλακίου[(3)] ἐθεώρει πῶς ὁ ὄχλος βάλλει χαλκὸν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον.

Μετάφραση: *Τότε ο Ιησούς κάθισε απέναντι απ' το θησαυροφυλάκιο του ναού και παρατηρούσε πώς ο πολύς λαός έριχνε χάλκινα κέρματα στο θησαυροφυλάκιο.*

(1) Είναι επεισόδιο που επίκαιρα συνέβη εδώ, αφενός μεν επειδή ακολουθεί σε όσα λέχθηκαν για τα σπίτια των χηρών και αφετέρου διότι αποτελεί αντίθεση με τις αλαζονικές επιδείξεις ευσέβειας, που πριν λίγο καταδικάστηκαν (σ).

(2) Άφησε την αυλή των εθνών όπου μέχρι τη στιγμή εκείνη δίδασκε και μπήκε στην αυλή των γυναικών, που λόγω του εύρους της μπορούσε να χωρέσει πάνω από 15.000 πρόσωπα (σ).

(3) Γάζα είναι λέξη περσική που σημαίνει θησαυρό. Γαζοφυλάκιο είναι το μέρος όπου φυλάσσονται τα χρήματα (δ). Ο Ιώσηπος μιλά για θησαυροφυλάκια που βρίσκονταν στην αυλή των γυναικών (Ιουδ. Πολ. V, 5.2, VI,5.2 Αρχαιολ. XIX, 6.1). Εδώ ο όρος γαζοφυλάκιο φαίνεται να σημαίνει το μέρος εκείνο της αυλής των γυναικών, όπου βρίσκονταν 13 κιβώτια, που λέγονταν σάλπιγγες, (διότι το άνοιγμά τους το προορισμένο να δέχεται τις εισφορές, είχε σχήμα σάλπιγγας), μέσα στα οποία ρίχνονταν οι χρηματικές προσφορές υπέρ του ναού (σ).

(4) =χάλκινα νομίσματα. Τα νομίσματα, τα οποία οι άνθρωποι του λαού έριχναν, ήταν κυρίως χάλκινα.

(5) Ο παρατατικός σημαίνει εδώ πράξη που επαναλαμβάνεται (γ). Όσοι είναι πλούσιοι, οφείλουν πλούσια να δίνουν. Εάν ο Θεός γενναιόδωρα παρέχει σε μας, αναμένει και εμείς γενναιόδωρα να δίνουμε στους φτωχούς. Και δεν είναι αρκετό οι πλούσιοι να δίνουν μόνο τόσα, όσα δίνουν άλλοι που έχουν λιγότερα χρήματα, αλλά πρέπει να δίνουν ανάλογα με την ευπορία τους. Και εάν δεν παρουσιάζονται σε αυτούς ευκαιρίες για ευεργεσία, πρέπει αυτοί να επιζητούν και να δημιουργούν τέτοιες. Διότι ο Θεός αγαπά αυτόν που δίνει με χαρά.

Μαρκ.12,42. καὶ πολλοὶ πλούσιοι ἔβαλλον πολλά· καὶ ἐλθοῦσα μία χήρα πτωχὴ[(1)] ἔβαλε λεπτὰ[(2)] δύο, ὅ ἐστι κοδράντης.

Μετάφραση: *Και πολλοί πλούσιοι έριχναν πολλά. Ήλθε και μια φτωχή χήρα κι έριξε δύο λεπτά, δηλαδή έναν κοδράντη.*

(1) Αντιτίθεται στο «πολλοί πλούσιοι» που προηγήθηκε.

(2) Υπονοείται λεπτό νόμισμα. Είναι το μικρότερο από τα χάλκινα νομίσματα που ισοδυναμούσε με το μισό του κοδράντη ή με το 1/8 του ασσαρίου. Δύο λεπτά λοιπόν, αποτελούσαν έναν κοδράντη. Κοδράντης είναι λέξη λατινική=το ¼ του ασσαρίου. Δέκα ασσάρια αποτελούσαν 1 δηνάριο, στο οποίο συμποσούνταν η αμοιβή του ημερομισθίου (γ).

Μαρκ.12,43. καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν αὐτοῖς· ἀμὴν λέγω ὑμῖν[(1)] ὅτι ἡ χήρα ἡ πτωχὴ αὕτη πλεῖον πάντων[(2)] ἔβαλε τῶν βαλλόντων εἰς τὸ γαζοφυλάκιον·

Μετάφραση: *Κάλεσε τότε ο Ιησούς τους μαθητές του και τους είπε: Αληθινά σας λέω ότι η φτωχή αυτή χήρα έριξε περισσότερα απ' όλους αυτούς που ρίχνουν χρήματα στο θησαυροφυλάκιο.*

(1) Ο Κύριος αρχίζοντας με το «ἀμὴν λέγω ὑμῖν» εφιστά την προσοχή των μαθητών, για να ακούσουν το μάθημα και να εντυπωθεί σε αυτούς το δίδαγμα από το επεισόδιο αυτό (σ).

(2) Περισσότερο όχι από όλους μαζί συνολικά, αλλά από όσα ο καθένας από όλους έβαλε (γ). Περισσότερο όχι με απλή μαθηματική αναλογία, αλλά όσον αφορά την πρόθεση και διάθεση, την οποία ο Κύριος μόνος είχε δει (b). «Μέτρησε όχι αυτό που μπήκε, αλλά μέτρησε μαζί με αυτό την προθυμία. Νιώσε έκπληξη, λοιπόν, από το κριτήριο του Θεού, αφού δεν αποβλέπει στο μέγεθος των δωρεών, αλλά στην προθυμία της διάθεσης» (β). «Αν και ήταν φτωχή στα χρήματα η χήρα, αλλά η διάθεσή της την καθιστούσε πλούσια. Για αυτό και ο Σωτήρας, επειδή δεν μέτρησε το δώρο, αλλά την διάθεσή της, είπε ότι έβαλε περισσότερο από όλους» (Ζ).

Μαρκ.12,44. πάντες γὰρ ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς[(1)] ἔβαλον· αὕτη δὲ ἐκ τῆς ὑστερήσεως[(2)] αὐτῆς πάντα ὅσα εἶχεν ἔβαλεν, ὅλον τὸν βίον[(3)] αὐτῆς[(4)].

Μετάφραση: *Διότι όλοι αυτοί έριξαν απ' το περίσσευμά τους. Αυτή όμως έριξε από το υστέρημά της και από την τέλεια φτώχεια της όλα όσα είχε, όλη την περιουσία της.*

(1) Η εισφορά των πλουσίων περιορίστηκε σε εκείνο, το οποίο αυτοί ευκολότατα θα μπορούσαν να εξοικονομήσουν. Ενώ η εισφορά της χήρας ήταν από ολόκληρο το ποσό, το οποίο αυτή είχε για να ζήσει με αυτό κατά την ημέρα εκείνη (σ).

(2) «Υστέρηση εννοείται η έλλειψη· τώρα, λοιπόν, το αναγκαίο και απαραίτητο, το ονόμασε, όπως νομίζω, υστέρηση» (Ζ). Από την υστέρηση=από την αχρηματία, από την πλήρη φτώχεια (δ).

(3) «Αυτή έφερε την περιουσία της» (β). Βίος εδώ είναι εκείνο, με το οποίο η ζωή διατρέφεται (g).

(4) Η ηθική αξία αυτού που δίνει, υπολογίζεται από εκείνον, ο οποίος εξετάζει τις καρδιές (γ). Ο δότης και όχι το δώρο· το πνευματικό και εσωτερικό στοιχείο, όχι το υλικό γεγονός· ο βαθμός της αυτοθυσίας, όχι το ποσόν της εισφοράς λαμβάνονται υπ' όψιν από το Θεό (σ). «Αυτή κρυφά δίνει στο Θεό… χωρίς να αφήνει τίποτα για τον εαυτό της σαν περιουσία… δείχνοντας στο Θεό την διάθεσή της» (β).

+++ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ’ (13)

Στίχ. 1-23. Προφητεία του Κυρίου για την καταστροφή της Ιερουσαλήμ και τη συντέλεια του κόσμου.

Πρβλ. καὶ Ματθ. κεφ. κδ καὶ τὰς ἐκεῖ ἑρμηνευτικὲς σημειώσεις.

Μαρκ.13,1. Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἱεροῦ[(1)] λέγει αὐτῷ εἷς τῶν μαθητῶν[(2)] αὐτοῦ· διδάσκαλε, ἴδε ποταποὶ[(3)] λίθοι καὶ ποταπαὶ οἰκοδομαί[(4)].

Μετάφραση: *Καθώς ο Ιησούς έβγαινε από τον ιερό περίβολο του ναού, του είπε ένας απ' τους μαθητές του: Διδάσκαλε, κοίταξε τι ωραία μάρμαρα και πόσο λαμπρά κτήρια είναι αυτά εδώ.*

(1) Με τη λέξη ιερό δηλώνει εδώ ολόκληρο τον περίκλειστο χώρο του ναού μαζί με τις αυλές του. Άφησε τις αυλές του ναού ώστε και πάλι, όπως φαίνεται, να επιστρέψει στη Βηθανία. Αυτή ήταν η τελευταία του δημόσια εμφάνιση και έκκληση προς την Ιερουσαλήμ, που έγινε στο θρησκευτικό κέντρο των Ιουδαίων, στο Ναό, γεγονός το οποίο παρουσίασε ζωηρά ο Ματθαίος με τη συγκινητική φράση προς την Ιερουσαλήμ («Ιερουσαλήμ, Ιερουσαλήμ, εσύ που φονεύεις τους προφήτες…» Ματθ. κγ 37-39)(σ).

Όταν ο Χριστός εγκατέλειψε την Ιερουσαλήμ, όλα πλέον σε αυτήν έγιναν κοινά και ακάθαρτα. Αλλά ο Χριστός δεν εγκατέλειψε αυτήν παρά μόνο όταν εγκαταλείφθηκε από αυτήν. Δεν απέρριψε τους κατοίκους της παρά μόνο όταν αυτοί απέρριψαν αυτόν. Άφησε το ναό, αλλά δεν άφησε τους δώδεκα, οι οποίοι ήταν το νέο σπέρμα, από το οποίο θα προερχόταν η εκκλησία του. Αυτοί τον ακολούθησαν και έμειναν μαζί του. Είναι καλό να εγκαταλείπουμε ό,τι ο Χριστός εγκατέλειψε και να μένουμε εκεί, όπου ο Χριστός μένει.

(2) Αγνοούμε το ποιος ήταν.

(3) Με θαυμασμό= τι σπουδαίοι· πόσο λαμπροί και μεγάλοι λίθοι και οικοδομές (δ).

(4) Παρατήρηση που δείχνει πόσο οι διάνοιές τους ήταν γεμάτες από σκέψεις εθνικών φιλοδοξιών σε σχέση και με τη βασιλεία του Μεσσία. Ο ναός είχε έκτακτη μεγαλοπρέπεια και αρχιτεκτονικό μεγαλείο (σ). Ο Ιώσηπος (Αρχαιολ. XV,11,3) μιλά για

τις λευκές και μεγάλες πέτρες του ναού κάθε μία από τις οποίες «είχε μέγεθος 25 πήχεις μήκος, 8 ύψος και 12 πλάτος».

Ο Ferguson σύμφωνα με τον γ. δίνει τα ακόλουθα μέτρα: Ο κυρίως ναός εκτεινόταν σε πήχεις 100 επί 60, με εσωτερικό περίβολο έκτασης 120 πήχεων επί 240, και με άλλο εξωτερικό περίβολο έκτασης 400 τετραγωνικών πήχεων. Οι περίβολοι στολίζονταν με στοές και διόδους έκτακτης μεγαλοπρέπειας.

«Επειδή ο Κύριος έλεγε πολλά για την ερήμωση της Ιερουσαλήμ… οι μαθητές του θαυμάζοντας, πώς τέτοια μεγέθη και κάλλη οικοδομημάτων θα αφανιστούν, δείχνουν σε αυτόν αυτήν την τόση μεγαλοπρέπεια του ναού» (Θφ).

Μαρκ.13,2. καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ· βλέπεις ταύτας τὰς μεγάλας οἰκοδομάς[(1)]; οὐ μὴ ἀφεθῇ ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον ὃς οὐ μὴ καταλυθῇ[(2)].

Μετάφραση: *Κι ο Ιησούς του αποκρίθηκε: Βλέπεις αυτά τα μεγάλα κτήρια; Δεν θα μείνει πέτρα πάνω στην πέτρα που να μην γκρεμισθεί.*

(1) Πόσο διαφορετικό είναι το φως, με το οποίο ο Ιησούς βλέπει τα εξωτερικά αυτά σύμβολα της θρησκείας! (σ). Σε αυτόν που έδειξε «την τόση μεγαλοπρέπεια του ναού, ο Ιησούς προαναγγέλλει ότι θα χαθούν αυτά, και τόσο πολύ, ώστε να μην μείνει ούτε πέτρα πάνω στην πέτρα» (Θφ). Πόσο λίγο ο Χριστός εκτιμά την εξωτερική πομπή, όταν δεν υπάρχει σε αυτήν πραγματική καθαρότητα και λαμπρότητα. Ο ναός ήταν πράγματι μεγαλοπρεπής, αλλά η δόξα του είχε μολυνθεί από την αμαρτία των αρχιερέων και του λαού.

(2) Ρητορική έκφραση και περιγραφή για την καταστροφή που θα συμβεί. Και αν ακόμη τυχόν απέμειναν κάποια ίχνη της αρχικής οικοδομής, ανεπαρκή να μαρτυρήσουν για την γκρεμισμένη και αφανισμένη οριστικά μεγαλοπρέπεια, δεν θα μπορούσαν να παρουσιαστούν για διάψευση της ολοκληρωτικής εκπλήρωσης της προφητείας αυτής του Κυρίου (γ).

Είναι λοιπόν ανάξιο προσοχής αυτό «που κάποιοι λένε ότι απέμειναν πολλά λείψανα από την Ιερουσαλήμ από την παλαιά πόλη» επιχειρώντας «να δείξουν ότι διαψεύστηκε ο Χριστός» (Θφ). Ο Ιώσηπος άλλωστε μαρτυρεί, ότι, όταν ο Τίτος κυρίευσε την Ιερουσαλήμ, όρισε το έργο της καταστροφής και του γκρεμίσματος να συντελεστεί πλήρως από δέκα λεγεώνες. Και ολοκληρώθηκε αυτό σε τέτοιο βαθμό

ώστε κανείς επισκεπτόμενος την πόλη δεν θα πίστευε, ότι ο τόπος εκείνος είχε ποτέ κατοικηθεί (Ιουδ. Πολιτ. 7,1,1)(σ).

Επιπλέον «εξιστορείται ότι ο Αίλιος Αδριανός κατέσκαψε την πόλη και το ιερό από τα θεμέλιά τους, ώστε και αυτό στη δική του περίπτωση να εκπληρωθεί, το ότι δηλαδή δεν έμεινε ούτε πέτρα πάνω σε πέτρα» (Θφ).

Η στερεότητα και μεγαλοπρέπεια της κατασκευής του ναού δεν εξασφάλιζαν αυτόν από την καταστροφή, αλλά ούτε προκαλούσαν την συμπάθεια του Ιησού για την επικείμενη ερείπωσή του. Προβλέπει ο Ιησούς με οίκτο πολύ την κατάρρευση πολύτιμων ψυχών και θρηνεί για αυτές αλλά δεν τον βλέπουμε να ρίχνει βλέμμα οίκτου στα ερείπια μεγαλόπρεπης οικίας που μολύνθηκε από την αμαρτία, διότι η εξωτερική μεγαλοπρέπεια και ο πλούτος και η χλιδή καμία αξία δεν έχουν για αυτόν.

Η πρόβλεψη την οποία μας εμπνέει η πίστη, ότι θα εξαφανιστεί όλη η εγκόσμια δόξα, θα μας βοηθήσει στο να μην θαυμάζουμε και υπερτιμούμε αυτήν. Τα ωραιότερα σώματα μετά από λίγο θα μεταβληθούν σε τροφή των σκουληκιών και τα ωραιότερα οικοδομήματα αργά ή γρήγορα θα ερειπωθούν τελείως. Ας μην ελκύονται τα μάτια μας από εκείνα, τα οποία μετά από λίγο δεν θα υπάρχουν και ας μην εκπλησσόμαστε από εκείνα, τα οποία όχι μετά από πολύ με το να αποσυντεθούν ή ερειπωθούν θα προκαλούν την περιφρόνησή μας.

Μαρκ.13,3. Καὶ καθημένου αὐτοῦ εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν κατέναντι τοῦ ἱεροῦ[(1)], ἐπηρώτων αὐτὸν κατ᾽ ἰδίαν[(2)] Πέτρος καὶ ᾽Ιάκωβος καὶ ᾽Ιωάννης καὶ ᾽Ανδρέας[(3)]·

Μετάφραση: *Κι ενώ ο Ιησούς καθόταν στο όρος των ελαιών, απέναντι από το ναό, άρχισαν να τον ρωτούν ιδιαιτέρως ο Πέτρος και ο Ιάκωβος και ο Ιωάννης και ο Ανδρέας:*

(1) Τα τείχη του ναού ήταν πολύ κάτω σε σχέση με το όρος των Ελαιών. Συνεπώς το εσωτερικό του ναού έπεφτε ανεμπόδιστα στη θέα των ματιών (b).

(2) «Ο Μάρκος είπε και τα ονόματα αυτών που ρώτησαν… Διότι πλησίασαν μεν για να μάθουν όλοι· ρώτησαν όμως οι τέσσερεις επειδή είχαν περισσότερο θάρρος. Ρωτούν όμως, ποθώντας να μάθουν όχι τόσο για τον αφανισμό του ναού, όσο για τον

καιρό της δευτέρας παρουσίας του. Για αυτό και πλησίασαν ιδιαιτέρως, για να μην γίνει αυτό γνωστό στους Ιουδαίους» (Ζμ).

Ίσως οι μαθητές κατέχονταν από την ιδέα, ότι η καταστροφή του ναού θα ακολουθούνταν και από την καταστροφή του κόσμου. Διότι οι ραββίνοι συνήθιζαν να λένε, ότι ο ναός του θυσιαστηρίου ήταν ένα από τα επτά πράγματα, για τα οποία δημιουργήθηκε ο κόσμος· και συνεπώς νόμιζαν, ότι αν ο ναός καταστρεφόταν, ποιος λόγος πλέον θα υπήρχε για να εξακολουθεί να υφίσταται ο κόσμος;

(3) Τηρείται και εδώ η ίδια σειρά των ονομάτων, η οποία είναι και στον κατάλογο της εκλογής των δώδεκα στο Μάρκ. γ 13-16 (γ).

Μαρκ.13,4. εἰπὲ ἡμῖν πότε ταῦτα[(1)] ἔσται, καὶ τί τὸ σημεῖον[(2)] ὅταν μέλλῃ πάντα ταῦτα συντελεῖσθαι;

Μετάφραση: *Πές μας, πότε θα γίνουν οι καταστροφές των λαμπρών κτηρίων που είπες; Και ποιό είναι το σημάδι που θα φανεί, όταν πρόκειται να συντελεσθούν όλα αυτά;*

(1) «Δηλαδή τα σχετικά με το ναό, την καταστροφή… Ο Μάρκος λέει ότι ένα είναι το ερώτημα, για το ναό μόνο… Παρόμοια λέει και ο Λουκάς. Τι μπορούμε να πούμε πάνω σε αυτό; Ότι μία μεν ήταν η ερώτηση, όπως έγραψαν ο Μάρκος και ο Λουκάς· σκοπός όμως των μαθητών ήταν να μάθουν και για τα δύο αυτά, και για την καταστροφή του ναού και για την δευτέρα παρουσία του Χριστού. Επειδή θεωρούσαν δηλαδή, ότι θα γίνουν και τα δύο μαζί ταυτόχρονα, έκαναν μία την ερώτηση και για τα δύο. Ο Ματθαίος όμως αποσαφηνίζοντας τον σκοπό τους, διαχώρισε την ερώτηση στα δύο μέρη» (Ζμ).

(2) Ένα ορισμένο σημάδι, με το οποίο θα μπορούσαν οι μαθητές να γνωρίσουν ότι τα γεγονότα αυτά πλησιάζουν.

Μαρκ.13,5. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς ἤρξατο λέγειν αὐτοῖς[(1)]· βλέπετε[(2)] μή τις ὑμᾶς πλανήσῃ[(3)].

Μετάφραση: *Κι ο Ιησούς τους αποκρίθηκε κι άρχισε να τους λέει: Προσέχετε μη σας εξαπατήσει κανείς.*

(1) «Κάποιοι τα ερμήνευσαν αυτά με διαφορετικό τρόπο. Άλλοι μεν θεωρούν ότι αυτά ειπώθηκαν για την συντέλεια του αιώνα, άλλοι πάλι για την ερήμωση της Ιερουσαλήμ. Και την μεν πρώτη άποψη υποστηρίζουν ο Απολινάριος και ο Θεόδωρος Μοψουεστίας· ενώ την δεύτερη ο Τίτος και ο ανάμεσα στους αγίους Ιωάννης ο επίσκοπος της βασίλισσας των πόλεων (ο Χρυσόστομος). Επειδή λοιπόν ο Μάρκος λέει ότι για αυτήν μόνη έκαναν την ερώτηση οι μαθητές, αναγκαστικά και εμείς εδώ κυρίως θα ακολουθήσουμε τους δεύτερους» (β).

(2) «Φυλάξτε τους εαυτούς σας από την τότε απάτη» (Ζ).

«Άλλο ρώτησαν και άλλο απαντά. Θέλησαν να μάθουν τον καιρό της απώλειας της Ιερουσαλήμ. Αυτός όμως πριν την απώλεια της Ιερουσαλήμ ασφαλίζει την διάνοια αυτών που ρώτησαν. Διότι τίποτα δεν τους ωφελούσε ο καιρός, αν δεν είναι ασφαλείς όσον αφορά την πίστη» (β).

Η απάντηση του Κυρίου δεν ικανοποιεί την περιέργεια των μαθητών, αλλά ζητά να διαφωτίσει τη συνείδησή τους και να προφυλάξει αυτούς από τους ηθικούς κινδύνους που κρεμιούνται από πάνω τους. Είναι σαν να τους έλεγε: Η γνώση των χρόνων και των καιρών δεν σας ωφελεί τίποτα. Ενδιαφερθείτε μάλλον να μάθετε, ποιο είναι το καθήκον σας και πώς πρέπει να προφυλαχτείτε. Και για αυτά σάς μιλώ (Henry).

Στρέφει λοιπόν ο Κύριος τις σκέψεις των μαθητών σε περισσότερο ωφέλιμη και καρποφόρα κατεύθυνση. Η πρώτη τους ανάγκη ήταν να προσέξουν τους εαυτούς τους και τους δικούς τους κινδύνους· τον κίνδυνο της ανυπομονησίας εν μέσω των διωγμών και της ευπιστίας απέναντι σε αγύρτες (σ).

(3) Αρχικά σημάδια της καταστροφής των Ιεροσολύμων θα ήταν οι διάφοροι ψευδομεσσίες, οι οποίοι θα εμφανίζονταν, από την πλάνη των οποίων ζητά ο Κύριος να ασφαλίσει τους μαθητές (γ).

Μαρκ.13,6. πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται[(1)] ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου[(2)] λέγοντες ὅτι ἐγώ εἰμι[(3)], καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν[(4)].

Μετάφραση: *Σας καθιστώ προσεκτικούς, διότι θα έλθουν πολλοί που θα διεκδικούν και θα οικειοποιούνται το δικό μου όνομα και τον δικό μου τίτλο, και θα λένε ότι εγώ είμαι ο Μεσσίας, και θα παραπλανήσουν πολλούς.*

(1) Πράγματι ήλθαν, «όπως ήταν ο Ιούδας, όπως ο Θευδάς, οι οποίοι έλεγαν ότι στάλθηκαν από τον Θεό» (Θφ)· «εμφανίστηκαν τέτοιοι πλάνοι ο Σίμων και ο Μένανδρος, οι Σαμαρείτες και άλλοι» (Ζμ).

(2) Ή, λιγότερο πιθανή ερμηνεία, θα ισχυρίζονται, ότι είναι ο από τη Ναζαρέτ προφήτης που αναστήθηκε από τους νεκρούς, όπως ο Ηρώδης και άλλοι νόμισαν για τον Ιησού ότι ήταν ο Ιωάννης ο Βαπτιστής που επανήλθε στη ζωή (σ).

Ή, πιο σωστά, διεκδικώντας όχι το προσωπικό μου όνομα (Ιησούς ο από Ναζαρέτ), αλλά τον επίσημο τίτλο μου ως Μεσσία. Δεν θα ισχυρίζονται ότι είναι ο Ιησούς που αναστήθηκε από τους νεκρούς, αλλά ο καθένας από αυτούς θα αξιώνει, ότι είναι ο Μεσσίας (γ).

«Επειδή λοιπόν αυτά επρόκειτο να γίνουν και πολλοί σφετερίζονταν το όνομα του Χριστού, λέει από τώρα σε αυτούς, προσέξτε μην πλανηθείτε, μήπως σφάλετε εξαιτίας του ίδιου ονόματος» (β).

(3) Εξυπακούεται το κατηγορούμενο= Εγώ είμαι ο Χριστός (b).

(4) Οι πλάνοι είναι πιο επικίνδυνοι εχθροί της εκκλησίας από όσο οι διώκτες της. Όταν λοιπόν βλέπουμε να πλανώνται πολλοί, πρέπει να γινόμαστε άγρυπνοι ώστε να προφυλάξουμε και τους εαυτούς μας από την πλάνη.

Μαρκ.13,7. ὅταν δὲ ἀκούσητε πολέμους[(1)] καὶ ἀκοὰς πολέμων, μὴ θροεῖσθε[(2)]· δεῖ[(3)] γὰρ γενέσθαι, ἀλλ᾽ οὔπω τὸ τέλος[(4)].

Μετάφραση: *Όταν λοιπόν ακούσετε πολέμους και ειδήσεις για πολέμους σε άλλες χώρες, μην ταράζεσθε νομίζοντας ότι αυτά είναι σημάδια που προαναγγέλλουν το τέλος. Διότι σύμφωνα με το σοφό και σωτήριο σχέδιο του Θεού πρέπει να γίνουν αυτά, αλλά ακόμη δεν έφθασε το τέλος.*

(1) Ο Κύριος μίλησε πρώτα για τους ψευδομεσσίες. Τώρα έρχεται στις ταραχές εκείνες, οι οποίες μπορούν να θεωρηθούν από τους ανθρώπους που ζουν σε κρίσιμους καιρούς ως προάγγελοι μεγάλων γεγονότων (γ).

«Θα ακούσετε πολέμους, λέει, τους οποίους και ο Ιώσηπος εξιστορεί ότι έγιναν πριν την άλωση. Διότι όντως επαναστάτησε μεν το έθνος και δεν έδινε τους φόρους

στους Ρωμαίους. Αυτοί αφού οργίστηκαν ήλθαν εναντίον τους και έκαναν συνεχείς εφόδους, αλλά δεν έφτασε ακόμη το τέλος της Ιερουσαλήμ» (Θφ).

«Διότι πολλές φορές θα γίνει ανακωχή πολέμου… και πολλές φορές οι Ιουδαίοι θα δείξουν την αχαριστία τους» (β). Δες, τι επακολουθεί σε αυτούς που απορρίπτουν το ευαγγέλιο. Εκείνοι οι οποίοι δεν θέλουν να ακούσουν τους κήρυκες της ειρήνης, θα ακούσουν τους κήρυκες του πολέμου. Ο Θεός κρατά σπαθί έτοιμο να ζητήσει εκδίκηση από αυτούς που πολεμούν την διαθήκη του, την διαθήκη της πραγματικής ειρήνης.

(2) Μην ταράζεστε εκλαμβάνοντας αυτά ως σημάδια που προαναγγέλλουν το επικείμενο τέλος. Είναι δυνατόν να ακούμε δυσάρεστες και τρομερές ειδήσεις και να μην ταραζόμαστε. Όταν οι καρδιές είναι προσκολλημένες με εμπιστοσύνη στο Θεό, φυλάγονται σε ειρήνη και δεν ταράζονται, ούτε από τις ειδήσεις για πολέμους ούτε από τις εκφοβιστικές διαδόσεις για πολεμικές καταστροφές των πανικόβλητων. Εκείνοι οι οποίοι περιφρονούν τα χαμόγελα και τα θέλγητρα του κόσμου δεν φοβούνται και τις συνοφρυώσεις και τα φόβητρά του.

(3) Πρέπει αυτά να συμβούν. Όπως έχει σήμερα ο κόσμος, τέτοιες ταραχές και πόλεμοι αποτελούν φυσική και αναγκαία εκδήλωση και συνέπεια της όλης ηθικής κατάστασης του κόσμου. Περιλαμβάνονται όμως και αυτά στο θείο σχέδιο όσον αφορά την πρόγνωση του Θεού για αυτά. Η πίστη, ότι αυτά γίνονται σύμφωνα με την σοφά και καλά προδιατεταγμένη απόφαση του Θεού, που κυβερνά τα πάντα, θα διατηρεί σε ειρήνη τις καρδιές μας ο,τιδήποτε και αν συμβεί. Αυτά πρέπει να συμβούν για κάποιο αγαθό τέλος, το οποίο ο Θεός προέβλεψε. Η παλαιά οικία πρέπει να κατεδαφιστεί -και δεν γίνεται αυτό χωρίς θόρυβο και ανωμαλίες και κινδύνους- για να οικοδομηθεί το νέο μεγαλοπρεπές ανάκτορο. Τα σαλευόμενα πρέπει να μετακινηθούν για να μείνουν τα μη σαλευόμενα (Εβρ. ιβ 27).

(4) Απαραιτήτως μεν θα συμβούν αυτά, αλλά δεν είναι σημάδια που προαναγγέλλουν το τέλος.

Μαρκ.13,8. ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν, καὶ ἔσονται σεισμοὶ κατὰ τόπους, καὶ ἔσονται λιμοὶ καὶ ταραχαί[(1)]. ἀρχαὶ ὠδίνων[(2)] ταῦτα.

Μετάφραση: *Διότι θα ξεσηκωθεί το ένα έθνος εναντίον του άλλου έθνους, και το ένα βασίλειο εναντίον του άλλου βασιλείου. Και θα γίνουν σεισμοί εδώ κι εκεί, και θα έλθουν πείνες μεγάλες και ταραχές. Αλλά αυτά θα είναι η αρχή πόνων και δεινών.*

(1) «Δεν έγιναν μόνο πόλεμοι, αλλά και θεόσταλτες πληγές, πείνες και σεισμοί, όπου έδειχνε ολοφάνερα σε αυτούς ο Θεός, ότι αυτός τους πολεμάει» (Θφ).

(2) Η λέξη ωδίνων ήταν σε κοινή χρήση για δήλωση των συμφορών, οι οποίες θα προηγούνταν της έλευσης του Μεσσία, και ο λόγος της χρήσης αυτού του όρου, που αναφέρεται κυριολεκτικά στον τοκετό, πρέπει να αναζητηθεί όχι μόνο στα δεινά, αλλά και στο περιχαρές γεγονός, το οποίο θα επακολουθούσε στα δεινά αυτά (γ). = Αρχή ωδίνων με τις οποίες η νέα τάξη πραγμάτων, η παλιγγενεσία (Ματθ. ιθ 28), θα γεννηθεί και θα έλθει στο φως (σ).

Αληθεύει όμως ο λόγος και για όλους που αρνούνται το Χριστό και το ευαγγέλιό του, που κατεξοχήν πλήττονται από τις πληγές αυτές της πείνας και των ταραχών και των πολέμων. Πράγματι όταν δούμε την αιώνια αθλιότητα, η οποία τους αναμένει, μπορούμε να πούμε, ότι όλα αυτά δεν είναι παρά αρχή ωδίνων. Αυτές οι εδώ θλίψεις τους, οσοδήποτε σκληρές και ανυπόφορες για αυτούς και αν είναι, είναι αρχή, η συνέχεια της οποίας θα είναι ασύγκριτα χειρότερη.

Μαρκ.13,9. Βλέπετε δὲ ὑμεῖς ἑαυτούς[(1)]. παραδώσουσι γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια[(2)] καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς[(3)] αὐτῶν δαρήσεσθε, καὶ ἐπὶ ἡγεμόνων καὶ βασιλέων[(4)] σταθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ[(5)] εἰς μαρτύριον αὐτοῖς[(6)].

Μετάφραση: *Προσέχετε λοιπόν εσείς τους εαυτούς σας λόγω των δοκιμασιών που θα υποβληθείτε. Διότι θα σας παραδώσουν σε συνέδρια και θα σας δείρουν σε συναγωγές, και θα σταθείτε ως κατηγορούμενοι μπροστά σε ηγεμόνες και βασιλείς για μένα, προκειμένου να δώσετε μαρτυρία για το πρόσωπό μου που να την ακούσουν κι αυτοί και να τους δοθεί έτσι η ευκαιρία να μετανοήσουν και να πιστέψουν· για να μην προφασίζονται την ημέρα της Κρίσεως ότι δεν άκουσαν το κήρυγμά μου.*

(1) Η φράση «Εσείς τους εαυτούς σας» έχει μέσα της πολλή έμφαση. Μην ενδιαφέρεστε και μην απασχολείστε με τίποτα άλλο. Μόνο προσέξτε τον εαυτό σας (b). «Πολύ κατάλληλα έφερε στη συζήτηση τα δικά τους κακά, που θα έχουν παρηγοριά σε σχέση με τα κοινά» (β).

Παρόλο που είναι δυνατόν να διαφύγετε εσείς τα δεινά αυτά ευκολότερα από όσο αυτοί που αγνοούν και απωθούν το ευαγγέλιο δίπλα σας, προσέξτε τους εαυτούς σας μήπως απομακρυνθείτε από εμένα και το ευαγγέλιο λόγω των διωγμών που θα αντιμετωπίσετε για αυτό. Εάν θα διαφύγετε το σπαθί του πολέμου, σας αναμένει όμως το σπαθί της μεροληπτικής δικαιοσύνης των ανθρώπων, η οποία θα συνενώσει εναντίον σας τις μερίδες του κόσμου που αντιμάχονται μεταξύ τους. Προσέξτε λοιπόν τους εαυτούς σας. Προσέχετε, τι λέτε και τι πράττετε, διότι πολλοί θα έχουν δυσμενή τα βλέμματά τους πάνω σας.

(2) Δεν πρόκειται εδώ για το μεγάλο συνέδριο των Ιεροσολύμων, αλλά για συνέδρια που θα εδρεύουν κατά τόπους και πόλεις.

(3) Οι συναγωγές ήταν τα εκκλησιαστικά δικαστήρια των πόλεων, όπως τα συνέδρια ήταν τα δικαστήρια των δήμων (γ).

(4) Τα συνέδρια και οι συναγωγές ήταν ιουδαϊκά δικαστήρια, οι ηγεμόνες και βασιλιάδες ήταν εθνικοί άρχοντες. Οι μαθητές θα οδηγούνταν και σε εκείνα και σε αυτούς (γ). Έτσι ο Πέτρος οδηγήθηκε μπροστά στο βασιλιά Ηρώδη (Πράξ. ιβ 1) και ο Παύλος στάθηκε μπροστά στον Φήλικα και τον Φήστο, όπως και μπροστά στον βασιλιά Αγρίππα και τον αυτοκράτορα Νέρωνα (σ).

(5) Για εμένα· διότι φέρετε το όνομά μου· διότι επικαλείστε αυτό· διότι το κηρύττετε και ενεργείτε θαύματα με αυτό. Ο κόσμος θα μισεί τους μαθητές, οι οποίοι θα τον αγαπούν και θα επιζητούν την ειρήνη του.

(6) Αυτός θα ήταν ο σκοπός, προς τον οποίο θα απέβλεπε η εμφάνισή τους στα επίγεια δικαστήρια. Θα οδηγούνταν και θα στέκονταν εκεί για να δώσουν μαρτυρία για τον Ιησού και για να παράσχουν την ευκαιρία σε αυτούς που ήταν στα κριτήρια αυτά να μετανοήσουν και να πιστέψουν σε αυτόν (γ.σ).

«Για κατηγορία και έλεγχό τους, για να μην μπορούν να λένε στον καιρό της παγκόσμιας κρίσης, ότι δεν ακούσαμε το κήρυγμα. Διότι τόσο πολύ θα ακούσουν, ώστε και τους κήρυκές του να τους υποβάλλουν στις έσχατες τιμωρίες» (Ζ). Το ευαγγέλιο είναι μαρτυρία σε μας για τον Χριστό και την ουράνια βασιλεία του. Εάν δεχτούμε την μαρτυρία αυτή, θα είναι αυτή μαρτύριο υπέρ μας, διότι θα μας δικαιώσει και θα μας σώσει. Αλλά εάν την απορρίψουμε, θα αποβεί μαρτυρία κατηγορίας εναντίον μας κατά την μεγάλη ημέρα της κρίσης.

Μαρκ.13,10. καὶ εἰς πάντα τὰ ἔθνη δεῖ[(1)] πρῶτον κηρυχθῆναι τὸ εὐαγγέλιον[(2)].

Μετάφραση: *Αλλά πριν από το τέλος πρέπει πρώτα να κηρυχθεί το Ευαγγέλιο και σ' όλα τα έθνη σύμφωνα με το θείο σχέδιο, για να είναι το κήρυγμα αυτό έλεγχος για εκείνους που δεν θα πιστέψουν.*

(1) Αυτό αποτελεί μέρος του θείου σχεδίου: Πρέπει να γίνει. «Για να μη νομίσουν, ότι οι κίνδυνοι και οι θλίψεις εμποδίζουν το κήρυγμα, λέει ότι και σε όλα τα έθνη πρέπει να κηρυχτεί το ευαγγέλιο και τότε θα αλωθεί η Ιερουσαλήμ. Για το ότι πριν την άλωση κηρύχτηκε το ευαγγέλιο, άκουσε τον Παύλο· Σε όλη τη γη βγήκε η φωνή τους και στα πέρατα της οικουμένης τα λόγια τους. Και αυτό όμως έγινε για περισσότερη κατηγορία των Ιουδαίων, το ότι δηλαδή πριν την άλωση κηρύχτηκε παντού» (Θφ).

«Για το ότι παντού κηρύχτηκε τότε, άκουσε τι λέει ο Παύλος· το ευαγγέλιο κηρύχτηκε σε όλη την κτίση κάτω από τον ουρανό. Το οποίο ήταν και μέγιστο σημάδι της δύναμης του Χριστού, ότι σε είκοσι μόλις χρόνια ο λόγος έφτασε στα πέρατα της οικουμένης» (β). Σε αυτό περίπου το 55 μ.Χ., έτη ολόκληρα πριν την άλωση της Ιερουσαλήμ, ο Παύλος μπορούσε να πει, ότι «από την Ιερουσαλήμ και κυκλικά μέχρι το Ιλλυρικό» είχε κηρύξει πλήρως και τελείως το ευαγγέλιο του Χριστού (Ρωμ. ιε 19) και ότι σκόπευε να μεταβεί και στην Ισπανία (σ).

Αποτελεί μεγάλη ενίσχυση και παρηγοριά για αυτούς που πάσχουν και διώκονται υπέρ του ευαγγελίου η πληροφορία, ότι παρόλο που αυτοί φυλακίζονται και εξορίζονται και σφαγιάζονται, το ευαγγέλιο δεν παρεμποδίζεται στην θριαμβευτική πορεία του. Διατηρεί το έδαφός του, επεκτείνει ολοένα τις κατακτήσεις του και πάντοτε νικά, έως ότου διαλύσει οριστικά τα σκοτάδια του κόσμου και φέρει σε αυτόν ολόκληρο το φως της ουράνιας ημέρας. Τα παθήματα και οι θλίψεις των εργατών του ευαγγελίου, αντί να καταστρέφουν το έργο τους, το στερεώνουν και το προάγουν.

Μαρκ.13,11. ὅταν δὲ ἀγάγωσιν[(1)] ὑμᾶς παραδιδόντες, μὴ προμεριμνᾶτε[(2)] τί λαλήσητε, μηδὲ μελετᾶτε[(3)], ἀλλ᾽ ὃ ἐὰν δοθῇ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, τοῦτο λαλεῖτε· οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τὸ ῞Αγιον[(4)].

Μετάφραση: *Κι όταν σας οδηγήσουν για να σας παραδώσουν σε συνέδρια και δικαστήρια, μην αγωνιάτε από πριν με τη σκέψη και τη φροντίδα τι θα πείτε για να απολογηθείτε, και μην προμελετάτε τίποτε. Αλλά ό,τι σας φωτίσει ο Θεός και σας στείλει στο νου εκείνη την ώρα της απολογίας σας, αυτό να πείτε. Αυτή θα είναι η πιο*

κατάλληλη απολογία σας. Διότι δεν θα είστε εσείς που θα μιλάτε, αλλά το Πνεύμα το Άγιον που θα σας φωτίζει.

(1) Υπάρχει και η γραφή άγωσι, η οποία φαίνεται και πιο σωστή.

(2) Εκφραστική λέξη. Μην αφήνετε την προσοχή σας να διασκορπιστεί και να αποσπαστεί μακριά από τα σοβαρά ζητήματα που είναι μπροστά σας (γ). Δηλώνει η λέξη την ανησυχία, που προξενείται από την αγωνιώδη σκέψη για το τι μπορεί να συμβεί ή τι πρέπει να γίνει και να λεχθεί από τους μαθητές (σ).

(3) Και όχι μόνο να μην κυριεύεστε από πριν από αγωνιώδη φροντίδα και σκέψη, αλλά ούτε ακόμη να προμελετάτε (b).

(4) Όταν θα φτάσει η ώρα να υπερασπίσουν τους εαυτούς τους, το Πνεύμα του Θεού θα τους φωτίσει και θα βάλει μέσα σε αυτούς τι πρέπει να πουν (σ). Εκείνοι, τους οποίους ο Θεός διάλεξε και αξίωσε για να γίνουν μάρτυρές του, θα λάβουν από αυτόν και τον αναγκαίο φωτισμό. Η επιτυχία τους δεν θα εξαρτηθεί από τη δική τους σοφία και μελέτη και σκέψη, αλλά από τον φωτισμό τον οποίο θα τους δώσει πλούσιο στην κρίσιμη ώρα το Άγιο Πνεύμα. Όσοι λοιπόν έχουν κληθεί στην διακονία του Κυρίου, ας εξαρτήσουν τους εαυτούς τους εξ' ολοκλήρου από την βοήθεια του Παρακλήτου.

Μαρκ.13,12. [(1)]παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον καὶ πατὴρ τέκνον, καὶ ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς καὶ θανατώσουσιν αὐτούς[(2)].

Μετάφραση: *Επίσης θα παραδώσει σε θάνατο ο άπιστος αδελφός τον πιστό αδελφό του κι ο άπιστος πατέρας το πιστό παιδί του. Θα ξεσηκωθούν και τα παιδιά που δεν πίστεψαν εναντίον των πιστών γονέων τους και θα τους θανατώσουν.*

(1) Δες Ματθ. ι 21-35 και τις εκεί ερμηνευτικές σημειώσεις. «Έπειτα πάλι προλέγει σε αυτούς το χειρότερο από όλα, ότι δηλαδή δεν θα έχουν ούτε την από την αγάπη παρηγοριά, αφού θα συμβαίνει εμφύλιος πόλεμος, και θα καταπατούνται οι δεσμοί της οικειότητας και συγγένειας» (β).

(2) Δεν θα συμπεριφερθούν προς αυτούς εχθρικά μόνο οι κυβερνήσεις των λαών, αλλά και θα γίνουν θύματα και ιδιωτικού διωγμού, ο οποίος θα εξαπολυθεί εναντίον τους και από μέλη των δικών τους οικογενειών (γ). «Λέει λοιπόν αυτό, έτσι ώστε αφού

το ακούσουν από πριν να ετοιμαστούν και επομένως να υπομείνουν πιο ανάλαφρα το δεινό» (Θφ).

Μαρκ.13,13. καὶ ἔσεσθε μισούμενοι[(1)] ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου[(2)]· ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος[(3)], οὗτος σωθήσεται.

Μετάφραση: *Και θα σας μισούν όλοι, επειδή θα πιστεύετε στο όνομά μου. Εκείνος όμως που θα δείξει υπομονή μέχρι τέλους της ζωής του, αυτός και μόνο θα σωθεί.*

(1) Η περίφραση έσεσθε μισούμενοι σημαίνει ότι οι μαθητές όχι μόνο θα μισηθούν, αλλά το εναντίον τους μίσος θα είναι συνεχές, κλήρος της καθημερινής τους ζωής (σ).

(2) Το πρώτο και τελευταίο τους έγκλημα θα είναι το γεγονός, ότι είναι Χριστιανοί. Δες Α΄Πέτρ. δ 16 (σ). «Τριπλός λοιπόν θα είναι ο πόλεμος, ο από τους δικούς τους, ο από τους πλάνους, ο από τους εχθρούς. Αλλά θα είναι μεγαλύτερη η παρηγοριά. Διότι για το όνομά του όλα αυτά θα συμβούν. Το οποίο ακριβώς από μόνο του, είναι ικανό να ανακουφίσει όλες τις συμφορές λόγω των μελλοντικών ελπίδων» (β).

(3) Η φράση «εις τέλος» λιγότερο πιθανώς αναφέρεται στο τέλος των δοκιμασιών δηλαδή την καταστροφή των Ιεροσολύμων ή την συντέλεια του κόσμου, στο τέλος και την κατάπαυση των δεινών αυτών· πιο σωστό είναι να θεωρήσουμε αυτήν ότι σημαίνει το πλήρες της υπομονής, την υπομονή που δείχνει ο Χριστιανός μέχρι τέλους και όχι μέχρις ορισμένο μόνο χρόνο της ζωής του (σ).

Ακατάβλητη υπομονή κερδίζει το στεφάνι της δόξας, το οποίο θα αποζημιώσει και με το παραπάνω αυτούς που διώχτηκαν και έπαθαν για όλες τις θυσίες τους. Διότι η σωτηρία, την οποία υπόσχεται εδώ ο Χριστός είναι κάτι πολύ περισσότερο από την λύτρωση από τα δεινά και τις συμφορές. Είναι αιώνια ευλογία και χαρά, προς την οποία όσοι προσβλέπουν με βλέμμα πίστης και ελπίδας οπλίζονται στο να προτιμούν τους διωγμούς και τον ίδιο το θάνατο παρά να ζουν την πρόσκαιρη ζωή μέσα σε ανάκτορα μαζί με τους διώκτες τους.

Μαρκ.13,14. Ὅταν δὲ ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως[(1)] τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Δανιὴλ τοῦ προφήτου ἑστὼς ὅπου οὐ δεῖ[(2)] - ὁ ἀναγινώσκων νοείτω[(3)] - τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν[(4)] εἰς τὰ ὄρη,

Μετάφραση: *Κι όταν δείτε το μισητό και βέβηλο σίχαμα που θα προκαλέσει την ερήμωση και την καταστροφή της Ιερουσαλήμ, το οποίο ανέφερε προφητικώς ο προφήτης Δανιήλ, να στέκεται εκεί που δεν πρέπει να σταθεί, - κάθε αναγνώστης ας το καταλάβει κι ας πάρει τα μέτρα του· ας καταλάβει δηλαδή ότι το σίχαμα αυτό τώρα που γράφεται το ευαγγέλιο είναι οι ζηλωτές που βεβηλώνουν το ιερό με τα κακουργήματά τους, μετά από λίγο όμως και τα ρωμαϊκά στρατεύματα που θα συμπληρώσουν τη βεβήλωση αυτή- όταν λοιπόν δείτε το σίχαμα αυτό, τότε εκείνοι που κατοικούν στις πόλεις της Ιουδαίας ας φεύγουν στα βουνά για να κρυφτούν εκεί.*

(1) Βδέλυγμα της ερημώσεως= Βδέλυγμα που προκαλεί την ερήμωση. Η εκφραστική λέξη βδέλυγμα συναντιέται με την ίδια περίπου έννοια και στο Αποκ. ιζ 4,5, κα 27. Στην Π.Δ. χρησιμοποιείται ειδικά για πράγματα που ανήκουν στην λατρεία των ειδώλων (Δευτερ. κθ 17,Ιεζεκ. ζ 20,Γ΄Βασ. ια 5,Δ΄Βασ. ιστ 3). Η φράση «βδέλυγμα της ερημώσεως» συναντιέται δύο φορές στον Δανιήλ (ια 31, ιβ 11, δες και θ 27).

Ότι τα χωρία αυτά του Δανιήλ είχε υπ' όψη και ο Σωτήρας, φαίνεται από το Ματθ. κδ 15. Κάποιοι είπαν, ότι με αυτό σημαίνονται οι ρωμαϊκές σημαίες, οι οποίες επειδή έφεραν το ομοίωμα του αυτοκράτορα και για αυτό μιας και ήταν αντικείμενα λατρείας από τους Ρωμαίους στρατιώτες, ήταν βδέλυγμα για τους Ιουδαίους· η επέλαση λοιπόν στο ιερό έδαφος της Ιουδαίας των στρατευμάτων αυτών μαζί με τα εμβλήματά τους, που ερήμωνε την χώρα, αποτελούσε το βδέλυγμα της ερημώσεως. Αλλά οι σημαίες οι Ρωμαϊκές βλέπονταν ήδη προ πολλού όχι μόνο στην αγία Γη, αλλά και στην ίδια την Αγία Πόλη (σ).

Αλλά ούτε και η από τα στρατεύματα αυτά βεβήλωση του Ναού μετά την άλωση της Ιερουσαλήμ μπορεί να σημαίνεται, αφού άλλωστε και ο Ναός καταστράφηκε κατά την άλωση, αλλά και η βεβήλωση του Ναού σε αυτήν δεν θα ήταν έγκαιρο σημάδι προειδοποίησης για αυτούς που θα βρίσκονταν στην Ιερουσαλήμ, ώστε να προφθάσουν αυτοί να φύγουν στα όρη. Για αυτό πιο σωστή είναι η ερμηνεία, κατά την οποία το βδέλυγμα της ερημώσεως άρχισε με την εγκατάσταση των σικαρίων (=Οι Σικάριοι είναι ένας όρος που εμφανίζεται, στην αμέσως προηγούμενη δεκαετία από την καταστροφή της Ιερουσαλήμ, στο 70 πΧ, με τούς εβραίους Ζηλωτές, που επιχείρησαν να εκδιώξουν τους Ρωμαίους και τους οπαδούς τους από την Ιουδαία. Οι Ζηλωτές κατέφευγαν ακόμα και στη δολοφονία να πετύχουν το στόχο τους. Έκρυβαν sicae, δηλ. μαχαίρια, από όπου έλαβαν και το όνομά τους «Σικάριοι». Σε λαϊκές συγκεντρώσεις, ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια του προσκυνήματος στον Ιερό Όρος, μαχαίρωναν τους εχθρούς τους (Ρωμαίους ή συμπαθούντες), θρηνώντας επιδεικτικά

μετά την πράξη τους για να διαφεύγουν τον εντοπισμό) στο Ναό και της βεβήλωσής του από αυτούς, και είχε τη συνέχειά του στη προέλαση των ρωμαϊκών στρατευμάτων, την πολιορκία της Ιερουσαλήμ και την καταστροφή του ναού.

(2) Δηλαδή σε τόπο ιερό, όπου το βέβηλο και μιαρό δεν έχει θέση (δ). Απέρριψαν οι Ιουδαίοι το Χριστό σταυρώνοντάς τον έξω από την πόλη σαν βδέλυγμα, αυτόν, ο οποίος θα γινόταν η σωτηρία τους. Και τώρα ο Θεός έφερε πάνω τους βδέλυγμα, το οποίο θα ήταν η καταστροφή και ερήμωσή τους. Όσο μεγαλύτερη είναι η προσφερόμενη σε εμάς από το Θεό σωτηρία, τόσο μεγαλύτερη θα είναι και η καταδίκη μας εάν την απορρίψουμε. Και όσο περισσότερο την περιφρονήσουμε, τόσο περισσότερο θα καταπατηθούμε και θα εξουδενωθούμε.

(3) Παρενθετική πρόταση του Μάρκου στα λόγια του Σωτήρα που αποσκοπεί να διεγείρει ειδικότερα την προσοχή του αναγνώστη στο σημείο αυτό της προφητείας του Κυρίου. Προφανώς βέβαια ο Μάρκος έβλεπε τότε ότι οι αναγνώστες βρίσκονταν κάτω από την σκιά την οποία έριχνε το γεγονός που πλησίαζε,το οποίο ο Κύριος με τα λόγια του αυτά προφήτευσε (γ). Από εδώ έχουμε και κάποια ένδειξη, ότι ο Μάρκος έγραψε το ευαγγέλιό του πριν το 70 μ.Χ., όταν συντελέστηκε η καταστροφή της Ιερουσαλήμ, και μάλιστα πριν ακόμη αρχίσει η πολιορκία της (σ).

Οι προφητείες δεν είναι εξολοκλήρου σαφείς, είναι όμως κατανοητές σε εκείνους, οι οποίοι μελετούν αυτές με προσοχή και ερευνητικό ενδιαφέρον. Κατανοούνται μάλιστα καλύτερα, όταν κατ' αρχάς συγκρίνονται μεταξύ τους, και τελικά συγκρίνονται με την έκβασή τους. Όσοι διαβάζουν τη Γραφή, ας προσπαθούν να κατανοούν αυτήν. Ανάγνωση της Γραφής χωρίς κατανόησή της, ελάχιστα ωφελεί. Διότι δεν μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε ό,τι δεν κατανοούμε.

(4) «Φεύγετε. Διότι δεν υπάρχει καμία λοιπόν ελπίδα σωτηρίας για σας. Ούτε μπορείτε να σκεφτείτε ότι θα γίνει κάποια μεταβολή τέτοια, όπως έγινε και προηγουμένως στους πολέμους» (β).

Σε καιρούς εσχάτου κινδύνου δεν είναι μόνο επιτρεπτό, αλλά και επιβεβλημένο καθήκον μας να ζητούμε τη διάσωσή μας με όλα τα αγαθά και τίμια μέσα. Και αν ο Θεός ανοίγει πόρτα διαφυγής, πρέπει να διαφύγουμε, διαφορετικά δεν εμπιστευόμαστε τους εαυτούς μας στην πρόνοια του Θεού αλλά εκπειράζουμε το Θεό. Είναι δυνατόν να υπάρξει καιρός, στον οποίο και εκείνοι, οι οποίοι βρίσκονται στην Ιουδαία, όπου ο Θεός είναι γνωστός και είναι μέγα το όνομά του, οφείλουν να φύγουν στα όρη. Και μόνο όταν φεύγουμε τον κίνδυνο, όσο εξαρτάται από εμάς,

χωρίς όμως και να παραβιάζουμε οποιοδήποτε καθήκον, μόνο τότε μπορούμε να έχουμε την πεποίθηση, ότι ο Θεός θα προμηθεύσει σε μας καταφυγή και πύργο σωτηρίας.

Μαρκ.13,15. ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ δώματος μὴ καταβάτω εἰς τὴν οἰκίαν μηδὲ εἰσελθέτω ἆραί τι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ[(1)],

Μετάφραση: *Εκείνος που είναι πάνω στον εξώστη του σπιτιού ας φύγει αμέσως χωρίς να κατεβεί στο σπίτι, κι ούτε να μπει μέσα για να πάρει κάτι από εκεί.*

(1) «Αυτοί λοιπόν που βρέθηκαν στην Ιουδαία ας φεύγουν και αυτός που είναι στο δώμα ας μην επιστρέψει για τίποτα από αυτά που είναι στο σπίτι. Διότι είναι καλό, αν και με γυμνό το σώμα θα μπορούσε να διασωθεί κάποιος» (Θφ).

Στο δώμα του σπιτιού ανέβαιναν με εξωτερική σκάλα. Κατά τις στιγμές λοιπόν του εσχάτου αυτού κινδύνου κατά την κατάβαση από το δώμα με τη σκάλα αυτή δεν δινόταν καιρός σε αυτόν που έφευγε να μπει στο σπίτι για να πάρει από αυτό κάτι χρήσιμο ή αναγκαίο μαζί του (σ).

Μαρκ.13,16. καὶ ὁ εἰς τὸν ἀγρὸν ὢν μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω ἆραι τὸ ἱμάτιον[(1)] αὐτοῦ.

Μετάφραση: *Κι εκείνος που είναι στο χωράφι κι εργάζεται εκεί μόνο με το πουκάμισό του, ας μη γυρίσει πίσω για να πάρει και το εξωτερικό του ένδυμα.*

(1) Το ιμάτιο σε ενικό, δηλαδή το ένα και απαραίτητο εξωτερικό ένδυμα για την διανυκτέρευση στο ύπαιθρο και για τη διαμονή στα βουνά.

Μαρκ.13,17. οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις[(1)] ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις.

Μετάφραση: *Αλίμονο όμως στις γυναίκες που τις ημέρες εκείνες θα είναι έγκυες ή θα θηλάζουν μικρά παιδιά· διότι θα είναι πολύ δύσκολο σ' αυτές να τρέξουν για να σωθούν και να βρουν τα απαραίτητα για το στηριγμό του οργανισμού τους.*

(1) «Γιατί; Διότι αυτές μεν που έχουν παιδιά, κυριευμένες από τη στοργή προς αυτά, δεν θα μπορέσουν να φύγουν, ενώ οι έγκυες, λόγω του βάρους της κυοφορίας, ούτε αυτές θα διαφύγουν εύκολα» (Θφ). Τέτοια είναι η ματαιότητα των ανθρωπίνων πλασμάτων. Είναι δυνατόν να έλθει καιρός, κατά τον οποίο ό,τι ελκύει περισσότερο την στοργή της ανθρώπινης καρδιάς και αναπαύει περισσότερο από καθετί άλλο τα μητρικά σπλάχνα, να γίνεται βάρος δυσβάστακτο και επικίνδυνο.

Μαρκ.13,18. προσεύχεσθε δὲ ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ ὑμῶν[(1)] χειμῶνος[(2)].

Μετάφραση: *Να προσεύχεσθε να μη γίνει η φυγή σας σε χειμωνιάτικη κακοκαιρία, η οποία θα σας γίνει εμπόδιο στη φυγή.*

(1) Αρκετά από τα μεγαλογράμματα χειρόγραφα παραλείπουν το «ἡ φυγὴ ὑμῶν». Σύμφωνα με την γραφή αυτή είναι σοβαρή και η ερμηνεία: Προσεύχεστε να μη γίνει η καταστροφή σε χειμώνα και όχι η φυγή τους. Ο λόγος που δίνεται στον επόμενο στίχο («…θλίψη τέτοια που δεν έγινε παρόμοια…») δείχνει αυτό (γ).

(2) «Αν η φυγή γίνει σε χειμώνα, από την δυσκολία του καιρού θα εμποδιστούν αυτοί που θέλουν να φύγουν» (Θφ). Οι ημέρες κατά τον χειμώνα είναι σύντομες και οι δρόμοι κατεστραμμένοι και λασπώδεις, οπότε και η πορεία γίνεται δύσκολη, ιδιαίτερα για ολόκληρες οικογένειες.

Μαρκ.13,19. ἔσονται[(1)] γὰρ αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι θλῖψις[(2)], οἵα οὐ γέγονε τοιαύτη ἀπ᾽ ἀρχῆς κτίσεως ἧς ἔκτισεν ὁ Θεὸς ἕως τοῦ νῦν καὶ οὐ μὴ γένηται[(3)].

Μετάφραση: *Δεν πρέπει λοιπόν να εμποδιστείτε στη φυγή σας από τίποτε. Διότι οι ημέρες εκείνες θα είναι όλες γεμάτες θλίψη μεγάλη, τέτοια που δεν έχει γίνει ποτέ έως τώρα απ' την αρχή της κτίσεως, τότε που ο Θεός δημιούργησε τον κόσμο, ούτε θα γίνει ποτέ παρόμοια.*

(1) Ο στίχος αποτελεί ελεύθερη παράθεση από το Δανιήλ ιβ 1 (σ)

(2) Αξιόλογη και η απόδοση της λέξης: παρατεταμένη συμφορά (γ)

(3) Καθόλου παράδοξο, εάν η καταστροφή των Ιεροσολύμων δεν έχει άλλη όμοιά της στην ιστορία. Η αμαρτία τους υπήρξε η μεγαλύτερη από όσες είδε ποτέ ο κόσμος. Κανένα άλλο έγκλημα δεν φθάνει σε ενοχή και βάρος την σταύρωση του Σωτήρα. Και

η ποινή λοιπόν που επιβλήθηκε για αυτό δεν ήταν δυνατόν παρά να είναι χωρίς κάποιο άλλο παράλληλο στην ιστορία. Όσο πλησιέστερα είναι προς το Θεό κάποιος λαός σε προστασία και χάριτες και προνόμια, τόσο μεγαλύτερη και βαρύτερη θα πέσει πάνω του η κατάκριση και καταδίκη, εάν καταχραστεί τα προνόμια και τις δωρεές αυτές.

Μαρκ.13,20. καὶ εἰ μὴ ἐκολόβωσε[(1)] Κύριος τὰς ἡμέρας[(2)], οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σάρξ[(4)]· ἀλλὰ[(5)] διὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς[(6)] οὓς ἐξελέξατο ἐκολόβωσε τὰς ἡμέρας.

Μετάφραση: *Κι αν ο Κύριος δεν λιγόστευε τον αριθμό των ημερών εκείνων, δεν θα σωζόταν κανείς άνθρωπος. Αλλά για χάρη των εκλεκτών, τους οποίους εξέλεξε ο Θεός και ενδιαφέρεται να μην ταλαιπωρηθούν πολύ, λιγόστεψε τις ημέρες εκείνες.*

(1) Το ρήμα χρησιμοποιείται για φυσικό ακρωτηριασμό. Στην Κ.Δ. γίνεται χρήση αυτού μόνο εδώ και στο παράλληλο χωρίο του Ματθαίου με την έννοια του συντομεύω τον χρόνο. Το ρήμα μπήκε σε αόριστο= Η κολόβωση προϋπήρχε στη θεία βουλή (γ). Πριν ακόμη η περίοδος της δοκιμασίας αρχίσει στο σχέδιο του Θεού είχε κολοβωθεί αυτή. «Διότι ο Θεός προγνωρίζοντας ότι από τους Εβραίους πολλοί θα πιστέψουν μετά την άλωση, για αυτό δεν επέτρεψε να αφανιστεί εντελώς το γένος» (Θφ).

(2) Την περίοδο της δοκιμασίας (σ). Ο αριθμός των ημερών και όχι το μήκος τους κολοβώθηκε (γ). Έκανε τον αριθμό των ημερών λιγότερο, από όσο θα ήταν αυτός εάν καθοριζόταν σύμφωνα με τις αμαρτίες τους· λιγότερο, από όσο σχεδίαζαν οι εχθροί τους, οι οποίοι ήθελαν να τους εξοντώσουν ολοτελώς, εάν ο Θεός, ο οποίος χρησιμοποίησε τους εχθρούς αυτούς για να υπηρετήσουν στη βουλή του, δεν έθετε φραγμούς και όρια στην ορμή τους· λιγότερο από όσο θα φανταζόταν κάποιος, ο οποίος θα έκρινε με βάση ανθρώπινες πιθανότητες.

(3) «Και αν δεν περιόριζε ο Θεός, δηλαδή αν δεν σταματούσε σύντομα τον πόλεμο των Ρωμαίων, δεν θα σωζόταν καμία σάρκα, δηλαδή δεν θα απέμενε κανείς Ιουδαίος» (Θφ).

(4) Επαναλαμβάνει τη φράση. Εβραϊκός πλεονασμός, που προσδίδει μεγαλύτερη έμφαση στην ιδέα (σ).

(5) «Δηλαδή αυτούς από τους Εβραίους που πίστεψαν ή και επρόκειτο ύστερα να πιστεύουν» (Θφ). Στην Π.Δ. η λέξη σημαίνει εκείνους, τους οποίους ο Θεός έθεσε σε ιδιαίτερη σχέση με τον εαυτό του, τον λαό της διαθήκης γενικώς ή τον αληθινό Ισραήλ, ο οποίος ανταποκρίνεται στο σχέδιό του (Ψαλμ. ρδ 6,Ησ. μβ 1,μγ 20,ξε 9).

Εδώ σημαίνει όσους εκλέχτηκαν μέσω της υπακοής του ευαγγελίου ανάμεσα από τον κατά σάρκα Ισραήλ (σ), για να συγκαταριθμηθούν στον νέο Ισραήλ της χάριτος. Σε χρόνους κοινής συμφοράς και ολέθρου ο Θεός φανερώνει την εύνοιά του και την προστασία του στο εκλεκτό κατάλειμμα (υπόλειμμα), που παραμένει πιστό σε αυτόν. Είναι ο πολύτιμος στολισμός του, τον οποίο δεν θα θίξει κανείς· ο ιδιαίτερος θησαυρός του, τον οποίο θα εξασφαλίσει, την ώρα που ο βόρβορος του κόσμου θα εγκαταλειφθεί για λεία και αρπαγή στους λαφυραγωγούς.

(6) Σε κάθε περίοδο ο Θεός έχει τους εκλεκτούς του, και σε κάθε εποχή για αυτούς κολοβώνει τις ημέρες των δεινών και της δοκιμασίας. Αντί λοιπόν να παραπονιόμαστε ότι τα δεινά μας είναι πολλά και διαρκούν πολύ, ας ευλογούμε το Θεό, διότι για τους εκλεκτούς του δεν άφησε να μας βρουν χειρότερα. Όταν επίσης ο καθένας αποβλέπει στην ενοχή και τις ελλείψεις του, μέσα σε τέτοιες συμφορές θα έχει λόγους και να ευγνωμονεί το Θεό, διότι δεν επιτρέπει η μάστιγα των δεινών να είναι διαρκής, αφού διαρκής είναι και η δυσπείθειά μας. Για τα ελέη και τους οικτιρμούς του Θεού υπάρχουμε ακόμη και δεν έχουμε καταφαγωθεί.

Μαρκ.13,21. καὶ τότε[(1)] ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, ἰδοὺ ὧδε ὁ Χριστός, ἰδοὺ ἐκεῖ, μὴ πιστεύετε.

Μετάφραση: *Κι αν σας πει τότε κανείς· να, εδώ είναι ο Χριστός, ή να, εκεί, μην τον πιστεύετε.*

(1) Προστίθεται στην στο στίχο 6 προειδοποίηση για την εμφάνιση ψευδομεσσιών κατά την περίοδο που θα προηγηθεί της καταστροφής. Πρόκειται λοιπόν για νέα εμφάνιση ψευδομεσσιών, που συνοδεύεται τη φορά αυτή με σημεία και τέρατα, για αυτό και ο κίνδυνος από αυτούς για αποπλάνηση παρουσιάζεται μεγάλος (γ).

Όσοι δέχτηκαν το Χριστό δεν παρασύρονται από τις παγίδες οποιουδήποτε αντιχρίστου. Αλλά όσοι τον αρνήθηκαν δίκαια εγκαταλείπονται, για να γίνουν λεία και θύματα ασυνείδητων απατεώνων και ψευδοχρίστων.

Μαρκ.13,22. ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφῆται[(1)] καὶ δώσουσι σημεῖα[(2)] καὶ τέρατα πρὸς τὸ ἀποπλανᾶν[(3)], εἰ δυνατόν[(4)], καὶ τοὺς ἐκλεκτούς.

Μετάφραση: *Διότι θα εμφανισθούν ψευδομεσσίες και ψευδοπροφήτες, και θα δείξουν σημεία μεγάλα και έργα καταπληκτικά, για να παραπλανούν, εάν είναι δυνατόν, ακόμη κι αυτούς τους εκλεκτούς.*

(1) Όταν το ευαγγέλιο της βασιλείας άρχισε να διαδίδεται, ο σατανάς επιστράτευσε όλες του τις δυνάμεις για να το εξαλείψει, νοθεύσει και πλαστογραφήσει. Και ρίχνει στο μέσο ψευδόχριστους και ψευδοπροφήτες που μιμούνται αγύρτικα τις δυνάμεις και τα θαύματα του αληθινού Χριστού και προφήτου. Ο Θεός όμως επέτρεψε και επιτρέπει αυτό για να δοκιμάσει την ειλικρίνεια των μεν, να αποκαλύψει την υποκρισία των δε, και να προκαλέσει σύγχυση σε εκείνους, οι οποίοι απέρριψαν το Χριστό όταν τους προσφέρθηκε.

(2) Το σημάδι είναι κάτι που δίνεται για απόδειξη κάποιας αξίωσης που προβάλλεται από αυτόν που δίνει το σημάδι.

(3) Μπορεί να σημαίνει και το αποτέλεσμα και τον σκοπό, αλλά το ακόλουθο «ει δυνατόν» συνηγορεί μάλλον, ότι πρόκειται για τον σκοπό (γ). Ο Ιώσηπος αναφέρει πόσοι ψευδοπροφήτες φάνηκαν, οι οποίοι έπεισαν τα πλήθη να τους ακολουθήσουν στην έρημο, για να δουν εκεί αυτούς να κάνουν σημεία και τέρατα (σ).

(4) Αλλά δεν θα είναι δυνατόν να τους αποπλανήσουν. Διότι γνωρίζει ο Κύρος τους δικούς του (Β΄Τιμ. β 19), οι οποίοι θα διατηρήσουν την προς αυτόν πίστη, την ώρα που η πίστη κάποιων άλλων θα χάνεται.

Μαρκ.13,23. ὑμεῖς δὲ βλέπετε[(1)]· ἰδοὺ προείρηκα ὑμῖν ἅπαντα[(2)].

Μετάφραση: *Εσείς όμως προσέχετε. Να, σας τα έχω προαναγγείλει όλα, ώστε να μην έχετε δικαιολογία εάν τυχόν αποπλανηθείτε.*

(1) Ο σκοπός των ψευδοπροφητών και ψευδομεσσιών θα είναι να αποπλανήσουν από τον ευθύ δρόμο και αυτούς ακόμη τους εκλεκτούς. Αλλά εσείς που είστε εκλεκτοί προσέχετε. Δεν συγκαταριθμείστε στον απροετοίμαστο όχλο, αλλά έχετε προετοιμαστεί και παιδαγωγηθεί από τον διδάσκαλό σας (γ). Βλέπετε, προσέχετε.

Γνώριζε ο Χριστός ότι οι μαθητές του ήταν από τους εκλεκτούς, και όμως λέει σε αυτούς: Βλέπετε. Τον εκλεκτό τον κάνει εκλεκτό η προσοχή και εγρήγορση στις διάφορες περιστάσεις και στους διάφορους κινδύνους. Ο Θεός φυλάσσει τους εκλεκτούς, αλλά εκείνοι είναι εκλεκτοί, οι οποίοι προφυλάσσουν και αυτοί τους εαυτούς τους.

(2) «Κανείς ας μην προφασίζεται άγνοια, αλλά να ασφαλίζεται από την απάτη αυτών» (β). Σας τα είπα από πριν, ώστε και από πριν να οπλιστείτε. Σας είπα όλα όσα υπήρχε ανάγκη να σας προλεχθούν. Και συνεπώς μη δίνετε προσοχή στους ψευδοπροφήτες, οι οποίοι θα παρουσιάζονται με την αξίωση, ότι είναι σε θέση αυτοί να σας προείπουν περισσότερα από εμένα.

Στίχ. 24-31. Συνταρακτικά σημεία της δευτέρας παρουσίας του Κυρίου.

Μαρκ.13,24. ᾽Αλλ᾽ ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις[(1)], μετὰ τὴν θλῖψιν ἐκείνην ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται[(2)], καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς[(3)],

Μετάφραση: *Εκείνες λοιπόν τις ημέρες, ύστερα απ' τη θλίψη και τη δοκιμασία εκείνη, όταν θα πλησιάζει πλέον η συντέλεια του κόσμου, ο ήλιος θα χάσει τη λάμψη του και θα σκοτισθεί, και η σελήνη δεν θα δώσει το φως της.*

(1) «Αφού ολοκλήρωσε τα σχετικά με τα Ιεροσόλυμα, μεταβαίνει λοιπόν στη δική του παρουσία και λέει σε αυτούς τα σημάδια που δεν είναι χρήσιμα σε εκείνους μόνο, αλλά και σε εμάς και τους μετά από εμάς» (β). Μετά τη θλίψη εκείνη θα έλθουν εκείνες οι ημέρες. Συνεπώς το «εκείνην» αναφέρεται σε διαφορετικό γεγονός από εκείνο, στο οποίο αναφέρονται το «εκείναις». Το «εκείνην» αναφέρεται στα γεγονότα, για τα οποία προηγουμένως μίλησε· ενώ το «εκείναις» αναφέρεται στα γεγονότα του εσχάτου καιρού, τα τελευταία από όλα, όπως και στο στίχο 32. Διότι το ερώτημα των μαθητών, στο οποίο ο Κύριος απαντά, συνυπονοεί και το τέλος του κόσμου (b).

Οι μαθητές στην ερώτησή τους που έθεσαν στην αρχή του κεφαλαίου μπέρδεψαν την καταστροφή της Ιερουσαλήμ και το τέλος του κόσμου, παρασυρόμενοι από την πλάνη, κατά την οποία ο ναός θα παρέμενε χωρίς να καταστραφεί για όσο θα υπήρχε κόσμος. Ο Χριστός διορθώνει την πλάνη αυτή και δείχνει ότι το σε εκείνες τις ημέρες

τέλος του κόσμου θα συμβεί μετά τη θλίψη εκείνη και δεν θα συμπέσει με αυτήν. Είναι συνηθισμένο στην προφητική γλώσσα να παρουσιάζονται γεγονότα μεγάλα και βέβαια ως κοντινά και στην πόρτα, όχι μόνο για να τονιστεί το μεγαλείο και η βεβαιότητά τους, αλλά και διότι χίλια έτη στα μάτια του Κυρίου είναι σαν την ημέρα τη χθεσινή.

Ο γ. φρονεί, ότι η από τον στίχο αυτόν προφητεία αναφέρεται στην μετά την πτώση της Ιερουσαλήμ έλευση του υιού του ανθρώπου και την παρέμβασή του στην ιστορία των εθνών· στην εγκαθίδρυση της βασιλείας του Θεού μέσω της Εκκλησίας και την από τον ουράνιο θρόνο άσκηση της δύναμης του Μεσσία για περισυλλογή των εκλεκτών, οι οποίοι στις εκάστοτε γενεές θα περιλαμβάνονται. Με άλλα λόγια πρόκειται για γεγονότα, τα οποία θα συντελεστούν κατά την περίοδο, η οποία άρχισε με την αναχώρηση του Ιησού από τον κόσμο και με την ανάληψη στους ουρανούς, όπου ανέλαβε τις εξουσίες και δυνάμεις του αρχιερατικού και βασιλικού του αξιώματος και από όπου παρεμβαίνει κατ' επανάληψιν στις κρίσεις της ιστορίας του κόσμου, από τις οποίες κρίσεις η καταστροφή της Ιερουσαλήμ είναι η πρώτη.

Τα σχετικά με τον σκοτισμό του ήλιου και την σάλευση των δυνάμεων του ουρανού δέχεται (ο γ.) ως εκφράσεις δανεισμένες από την αποκαλυπτική γλώσσα και αλληγορία, που χρησιμοποιείται συνήθως στα προφητικά βιβλία της Π.Δ. για δήλωση απλώς μεγάλων μεταβολών και κρίσεων στην ιστορία των εθνών ή στο θείο σχέδιο της σωτηρίας, που δεν έχουν σχέση με την καταστροφή του σύμπαντος και την συντέλεια του κόσμου. Δες Ησ. ιγ 10,Ιεζεκ. λβ 7,8, Αμώς η 9,Ιωήλ β 30,31,γ 15. Αλληγορικά επίσης και όχι κατά γράμμα σύμφωνα με αυτόν, πρέπει να εννοηθούν και τα περί ελεύσεως του Υιού του ανθρώπου σε σύννεφα, όπως νοούνται αντίστοιχες εικόνες και φράσεις και στα χωρία Ψαλμ. 96 1-5,Ησ. ιθ 1, Ψαλμ. ιζ 5-16, Δαν. ζ 13. Τα δε σχετικά με την συγκέντρωση των εκλεκτών από τους αγγέλους, τά αναφέρει στα μέσα και τις μεθόδους με τα οποία ο Μεσσίας στους ουρανούς, χρησιμοποιώντας ως λειτουργικά πνεύματα και τους αγγέλους, οδηγεί τους ανθρώπους στην πίστη και την υπακοή του ευαγγελίου.

Εναντίον των εκδοχών αυτών, που έχουν και κάποιες αξιόλογες πλευρές, θα μπορούσε να αντιταχτεί, ότι για την ανύψωση του Χριστού στο θρόνο του και την εγκαθίδρυση της αιώνιας βασιλείας του και την έναρξη της περισυλλογής των εκλεκτών, για τα οποία μιλά ο γ. δεν χρειάστηκε να αναμείνει ο Χριστός την πτώση της Ιερουσαλήμ. Όταν έπεσε η Ιερουσαλήμ η εκκλησία είχε εγκαθιδρυθεί προ πολλού και το ευαγγέλιο είχε κηρυχτεί σε όλο τον κόσμο.

(2) Κυριολεκτικά αυτά αναφέρονται στις μεγάλες αναστατώσεις και μεταβολές στο σύμπαν που θα συμβούν πριν την δευτέρα παρουσία, από τις οποίες «προσδοκούμε σύμφωνα με το ευαγγέλιό του» να προέλθουν οι καινούργιοι ουρανοί και η καινούργια γη. Προμηνύματα όμως και προτυπώσεις της μεγάλης εκείνης καταστροφής είναι οι κατά τις διάφορες κρίσεις της ιστορίας σημειούμενες μερικότερες ή γενικότερες καταστροφές, που συνοδεύουν την αόρατη επέμβαση της θείας δικαιοσύνης για τιμωρία του κακού και παιδαγωγία της ανθρωπότητας, μία από τις οποίες καταστροφές και μερικές κρίσεις, εξέχουσα και αρκετά διδακτική και παραδειγματική υπήρξε και η καταστροφή του εθνικού και θρησκευτικού κέντρου του Ισραήλ.

(3) Η σελήνη έχει το φως της από τον ήλιο, εφόσον αυτός θα σκοτιστεί, και η σελήνη θα παύσει να δίνει το φέγγος της.

Μαρκ.13,25. καὶ οἱ ἀστέρες ἔσονται ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πίπτοντες[(1)], καὶ αἱ δυνάμεις αἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς[(2)] σαλευθήσονται[(3)].

Μετάφραση: *Και τ' άστρα του ουρανού θα πέφτουν έξω από τη θέση τους και την τροχιά τους, και οι ουράνιες δυνάμεις των αγγέλων, που συγκρατούν ήδη την τάξη του σύμπαντος, θα σαλευθούν και θα μετακινηθούν από βαθιά συγκίνηση για όσα θα συμβαίνουν κατά τη δευτέρα παρουσία, αλλά και διότι αυτή η μορφή του κόσμου θα αλλάξει για να ανακαινισθεί το σύμπαν. Οι αγγελικές δυνάμεις επιπλέον θα γεμίσουν με έκπληξη, καθώς θα βλέπουν και την οικουμένη ολόκληρη να οδηγείτε στο φοβερό κριτήριο.*

(1) Και οι αστέρες θα χάσουν το φως τους και θα εξαφανιστούν σαν να έπεσαν από τη θέση τους στο στερέωμα, και θα κλονιστεί και θα καταστραφεί ριζικά η ήδη κανονική τροχιά και κίνησή τους.

(2) Ή, «θα σαλευτούν οι αγγελικές δυνάμεις, δηλαδή θα εκπλαγούν βλέποντας να γίνεται τόσο μεγάλη μεταβολή και τους συνδούλους τους να κρίνονται» (Θφ), «και την οικουμένη όλη να στέκεται σε φοβερό κριτήριο» (β).

Ή, δυνάμεις στους ουρανούς είναι τα ίδια τα ουράνια σώματα γενικώς επειδή βρίσκονται κάτω από τον έλεγχο αγγελικών δυνάμεων (σ).

(3) Ἡ «θα εκπλαγούν» (Θφ), ή θα μετακινηθούν, θα απαλλαχτούν από τη θέση τους οι αγγελικές δυνάμεις, που παραμένουν στα ουράνια σώματα (δ).

Μαρκ.13,26. καὶ τότε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου[(1)] ἐρχόμενον ἐν νεφέλαις[(2)] μετὰ δυνάμεως πολλῆς καὶ δόξης[(3)].

Μετάφραση: *Και τότε θα δουν τον υιό του ανθρώπου, τον Θεάνθρωπο Κύριο, να έρχεται καθισμένος σε σύννεφα με δύναμη και με μεγάλη συνοδεία αγγέλων και δόξα πολλή.*

(1) «Και τότε θα δουν τον Κύριο, ως υιό ανθρώπου, δηλαδή με σώμα» (Θφ), «με σώμα να έρχεται, όπως ακριβώς και αναλήφθηκε» (β). «Διότι αυτό που βλέπεται, είναι οπωσδήποτε σώμα. Αλλά παρόλο που έρχεται ενσώματος ως άνθρωπος, αλλά όμως με δύναμη και δόξα πολλή» (Θφ).

(2) Η κρίση κατά την μεγάλη εκείνη ημέρα θα ανατεθεί στον υιό του ανθρώπου τόσο για τερματισμό και τελείωση, όσο και για ανταμοιβή του έργου του ως Μεσσία και Λυτρωτή που ανέλαβε για χάρη μας. Θα έλθει λοιπόν τότε σε σύννεφα. Σύννεφο πήρε αυτόν, όταν αναλαμβανόταν στον ουρανό και «έτσι θα έλθει με τον ίδιο τρόπο που τον είδαν οι απόστολοι να πορεύεται στον ουρανό» (Πράξ. α 11). «Να έρχεται μαζί με τα σύννεφα» (Αποκ. α 7), «αυτός που επιβαίνει πάνω στα νέφη» (Ψαλμ. ργ 3) και «κάθεται σε σύννεφο λευκό» (Αποκ. ιδ 14). Όταν ο κόσμος καταστράφηκε με νερό, η κρίση ήλθε με τα σύννεφα του ουρανού, διότι άνοιξαν οι πύλες του ουρανού και η γη κατακλύστηκε. Έτσι θα συμβεί και όταν ο κόσμος καταστραφεί με φωτιά. Ο Χριστός προπορευόταν του Ισραήλ με σύννεφο, το οποίο ήταν φωτεινό ταυτόχρονα και σκοτεινό. Τέτοιο θα είναι και το σύννεφο με το οποίο θα έλθει ο Χριστός κατά την μεγάλη ημέρα. Θα διαχύνει φως και χαρά, αλλά και σκοτάδι και τρόμο.

(3) Θα έλθει με δύναμη και δόξα αντάξια τόσο του μεγαλείου του προσώπου του, όσο και των σκοπών της έλευσής του. Ότι η Παρουσία και η δεύτερη έλευση παρουσιάζεται στην Κ.Δ. ως αντικειμενικό και πραγματικό γεγονός, που θα συμβεί στο μέλλον, φαίνεται σαφώς και ξεχωριστά από διάφορα χωρία της. Δες Ματθ. κδ 3,37,39, Α Θεσ. γ 13,δ 15,ε 23,Β΄Θεσ. β 1,Ιακ. ε 7 και λοιπά (σ).

Μαρκ.13,27. καὶ τότε ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ[(1)] καὶ ἐπισυνάξει τοὺς ἐκλεκτοὺς[(2)] αὐτοῦ[(3)] ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρου τῆς γῆς ἕως ἄκρου[(4)] τοῦ οὐρανοῦ.

Μετάφραση: *Και τότε αυτός θα στείλει τους αγγέλους του και θα μαζέψει τους εκλεκτούς του από τα τέσσερα σημεία του ορίζοντα, από την άκρη της γης έως την άκρη του ουρανού.*

(1) «Βλέπεις ότι και ο Υιός στέλνει τους αγγέλους, όπως ακριβώς και ο Πατέρας; Πού είναι λοιπόν αυτοί που λένε ότι δεν είναι ίσος με τον Θεό και Πατέρα;» (Θφ).

«Διότι λέγοντας ότι θα στείλει τους αγγέλους του ο υιός του ανθρώπου, έδειξε ότι είναι Θεός ο υιός του ανθρώπου. Διότι είναι του Θεού οι άγγελοι και το να τους στέλνει είναι γνώρισμα του Θεού» (β).

(2) «Θα έλθουν οι άγγελοι μαζεύοντας τους εκλεκτούς, έτσι ώστε αφού αρπαχτούν με τα σύννεφα, να συναντήσουν τον Κύριο» (Θφ).

(3) Οι εκλεκτοί ήδη παρουσιάζονται ως εκλεκτοί δικοί του, εκλεκτοί του υιού του ανθρώπου. Η ημέρα της επανόδου θα είναι και ημέρα συγκέντρωσης όλων των δικών του και ημέρα φανερώσεως της βασιλείας του. Δες Β΄Θεσ. β 1(σ).

(4) Με πιο ποιητικό τρόπο εικονίζονται οι εσχατιές της γης ως άκρο γης και συγχρόνως ως άκρο ουρανού, διότι φαίνεται, ότι εφάπτεται σε αυτές η γη με τον ουρανό. Επομένως το απ' άκρου γης πρέπει να εξηγηθεί: από κάποιο οποιοδήποτε άκρο της γης μέχρι άλλο αντίθετο άκρο του ουρανού, δηλαδή θα μαζέψει όλους ανεξαιρέτως (δ).

Οι εκλεκτοί του Θεού είναι διασκορπισμένοι (Ιω. ια 52). Υπάρχουν πολλοί ή λίγοι σε όλα τα μέρη, σε όλα τα έθνη ως τμήματα σωτήριας ζύμης σε όλο το φύραμα του κόσμου. Αλλά όταν η ημέρα εκείνη της συγκέντρωσης έλθει, δεν θα λείψει ούτε ένας από αυτούς. Η απόσταση του τόπου δεν θα αφήσει κανέναν έξω από τον ουρανό, αφού και τώρα η αγάπη εξουδετερώνει τις αποστάσεις του τόπου και του χρόνου που τους χωρίζουν. Θα μαζευτούν από όλα τα μέρη τα πιο απομακρυσμένα από τον τόπο, όπου το βήμα του Χριστού θα στηθεί. Τόσο εύκολα, τόσο γρήγορα, τόσο άνετα η μεταφορά τους και το μάζεμά τους θα γίνει, ώστε κανείς από αυτούς δεν θα είναι δύσκολο να μεταφερθεί.

Μαρκ.13,28. ᾽Απὸ δὲ τῆς συκῆς μάθετε τὴν παραβολήν[(1)]. ὅταν αὐτῆς ὁ κλάδος ἤδη γένηται ἁπαλὸς[(2)] καὶ ἐκφύῃ τὰ φύλλα, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος ἐστίν·

Μετάφραση: *Από τη συκιά μάλιστα μάθετε αυτά που θα συμβούν με ανάλογο και παρόμοιο τρόπο. Όταν το κλαδί της συκιάς γίνει πλέον απαλό και μαλακό και βγουν τα φύλλα, καταλαβαίνετε ότι το καλοκαίρι πλησιάζει.*

(1) Η παραβολή εδώ είναι μία από τις μερικές παραβολές κατώτερης τάξης, οι οποίες προβάλλονται ως διευκρίνιση ή ως αναλογίες (σ)·= την διευκρίνιση ή αναλογία, η οποία πρέπει να βγει ως συμπέρασμα από το δένδρο της συκιάς (γ).

(2) Όταν ο χυμός που χύνεται μέσα στο κλαδί κάνει αυτό μαλακό. Η απαλότητα και μαλακότητα αυτή είναι εμφανέστερη στο νέο τμήμα κάθε κλαδιού που παράγεται την άνοιξη από την εισροή του χυμού, από το οποίο και φυτρώνουν τα νέα φύλλα. Δες Ματθ. κδ 32-35, με τους οποίους ταυτίζονται πλήρως οι στίχοι 28-31.

Μαρκ.13,29. οὕτω καὶ ὑμεῖς[(1)], ὅταν ἴδητε ταῦτα γινόμενα, γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἐπὶ θύραις[(2)].

Μετάφραση: *Έτσι κι εσείς, όταν δείτε να συμβαίνουν αυτά που σας προανήγγειλα, να γνωρίσετε ότι πλησιάζει, στην πόρτα έφτασε και θα εμφανισθεί αμέσως η κρίση του Θεού, που θα τιμωρήσει την απιστία των Ιουδαίων με την καταστροφή της Ιερουσαλήμ.*

(1) Με έμφαση που διακρίνει τον περιορισμένο κύκλο των μαθητών, που υπονοείται από το ὑμεῖς(=εσείς), από τους υπόλοιπους.

(2) Συνηθισμένη εικονική έκφραση που σημαίνει την άμεση εγγύτητα.

Μαρκ.13,30. ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ[(1)] αὕτη μέχρις οὗ πάντα ταῦτα[(2)] γένηται[(3)].

Μετάφραση: *Αληθινά σας λέω ότι δεν θα περάσει η γενιά αυτή, προτού γίνουν όλα αυτά και προτού πραγματοποιηθεί η καταστροφή της Ιερουσαλήμ κι όσα σας είπα για τους πολέμους και τους ψευδομεσσίες και τους ψευδοπροφήτες.*

(1) Η λέξη χρησιμοποιείται από τον Ιησού πάντοτε για δήλωση ανθρώπων συγχρόνων· για το σύνολο των τότε ζωντανών ανθρώπων.

(2) «Τα σχετικά με τα Ιεροσόλυμα, με τους πολέμους, τα όσα ειπώθηκαν προηγουμένως, τα οποία είπε ότι θα συμβούν μέχρι την παρουσία του» (β)· για τα οποία στο στίχο 4 από τους μαθητές με την ερώτησή τους ζητήθηκε απάντηση. Όχι όλα όσα περιέλαβε ο Κύριος στην απάντησή του αυτή, αλλά όλα όσα είπε για την καταστροφή του ναού και της Ιερουσαλήμ (σ).

(3) Αυτά ειπώθηκαν γύρω στο 30 μ.Χ. και πραγματοποιήθηκαν το 70 μ.Χ.

Μαρκ.13,31. ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται[(1)], οἱ δὲ ἐμοὶ λόγοι[(2)] οὐ μὴ παρελεύσονται[(3)].

Μετάφραση: *Ο ουρανός και η γη, που σας φαίνονται τόσο μόνιμα και στερεά, θα περάσουν και θα χαθούν, οι λόγοι μου όμως δεν θα περάσουν, αλλά θα επαληθευθούν επακριβώς.*

(1) «Πιο πριν δηλαδή τα ακίνητα αυτά στοιχεία, ο ουρανός και η γη θα εκλείψουν, παρά τα δικά μου λόγια θα ξεπέσουν σε κάτι. Διότι όλα όσα είπα θα γίνουν» (Θφ).

«Από εδώ δείχνει έμμεσα ότι είναι ταυτόχρονα και ο δημιουργός του παντός. Επειδή δηλαδή μίλησε για τη συντέλεια… για αυτό έφερε στη μέση τον ουρανό και τη γη, δείχνοντας με πολλή εξουσία για τον εαυτό του ότι είναι ο δεσπότης του παντός» (β).

(2) Εδώ εννοούνται τα λόγια που ειπώθηκαν για την καταστροφή του Ναού και της Ιερουσαλήμ και το τέλος του κόσμου, και ιδιαίτερα η στον προηγούμενο στίχο διαβεβαίωση, σύμφωνα με την οποία δεν θα περάσει η γενιά αυτή μέχρις ότου γίνουν όλα.

(3) Μπορούμε να οικοδομούμε με μεγαλύτερη πεποίθηση πάνω στο λόγο του Θεού παρά στους στύλους του ουρανού ή στα ισχυρά θεμέλια της γης. Διότι όταν αυτά θα σείονται και θα καταρρέουν, ο λόγος του Χριστού θα παραμένει ισχυρός και απαρασάλευτος. Η εκπλήρωση των προφητειών αυτών είναι δυνατόν να φανεί ότι αργεί, και να παρεμβάλλονται επίσης και γεγονότα που εκ πρώτης όψεως δεν συμφωνούν με αυτήν. Κανείς όμως για αυτό ας μη σκεφτεί, ότι ο λόγος του Χριστού εξέπεσε και διαψεύστηκε.

Παρόλο που δεν εκπληρώθηκε είτε κατά τον χρόνο είτε κατά τον τρόπο, τον οποίο εμείς καθορίζουμε, όμως κατά τον από τον Θεό ορισμένο χρόνο, ο οποίος είναι ο καλύτερος καιρός, και κατά τον από τον Θεό εκλεγμένο τρόπο, ο οποίος είναι και ο άριστος, οπωσδήποτε θα εκπληρωθούν και θα πραγματοποιηθούν. «Στον αιώνα, Κύριε, ο λόγος σου διαμένει, σε γενεά και γενεά η αλήθειά σου» (Ψαλμ. ριη 89).

Στίχ. 32-37. Άγνωστη η ημέρα της δευτέρας παρουσίας του Κυρίου.

Μαρκ.13,32. Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἢ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν[(1)], οὐδὲ οἱ ἄγγελοι[(2)] ἐν οὐρανῷ, οὐδὲ ὁ υἱός[(3)], εἰ μὴ ὁ πατήρ.

Μετάφραση: *Σχετικά τώρα με την ημέρα εκείνη και την ώρα που θα γίνει η δευτέρα παρουσία και η κρίση, δεν ξέρει κανείς πότε ακριβώς θα είναι αυτές, ούτε οι άγγελοι που είναι στον ουρανό, ούτε ο Υιός ως άνθρωπος, παρά μόνον ο Πατήρ.*

(1) Τον ακριβή χρόνο, κατά τον οποίο θα συμβεί η συντέλεια του κόσμου, κανείς δεν τον γνωρίζει. Φυλάχτηκε αυτός κρυμμένος από τον Πατέρα, διότι αυτό είναι ένα από εκείνα, τα οποία ο Πατέρας «έβαλε στη δική του εξουσία» (Πραξ. α 7).

(2) Η γνώση των αγγέλων αν και ευρεία, δεν είναι απεριόριστη (Εφεσ. γ 10,Α΄Πέτρ. α 12)(σ). «Με το να πει μεν ότι ούτε οι άγγελοι, τους έκλεισε το στόμα, ώστε να μη ζητούν να μάθουν, αυτό το οποίο εκείνοι δεν ξέρουν· με το να πει από την άλλη ούτε ο Υιός, εμποδίζει όχι μόνο να μάθουν αλλά και να ζητήσουν» (β).

(3) Πολλές προτάθηκαν ερμηνείες: Η πιο σοβαρή: Λέχθηκε αυτό όχι απόλυτα, αλλά αναφορικά με την ανθρώπινη φύση του Χριστού, τόσο μάλλον όσο και στο χωρίο αυτό, βάζει τον εαυτό του ως άνθρωπο πάνω από τους αγγέλους (b).

Με άλλα λόγια «Ως μεν Λόγος γνωρίζει, ως άνθρωπος όμως αγνοεί· διότι του ανθρώπου είναι χαρακτηριστικό το να αγνοεί… Δεν είπε «Ούτε ο Υιός του Θεού γνωρίζει», για να μην φαίνεται η θεότητα ότι αγνοεί, αλλά απλώς είπε «Ούτε ο Υιός», ώστε η άγνοια να είναι στον Υιό που γεννήθηκε από ανθρώπους. Για αυτό και μιλώντας για τους αγγέλους, δεν είπε συνεχίζοντας, ότι ούτε το Άγιο Πνεύμα γνωρίζει, αλλά σιώπησε, δείχνοντας και τα δύο αυτά, ότι δηλαδή εάν το Πνεύμα γνωρίζει, πολύ περισσότερο ο Λόγος, εφ’ όσον είναι Λόγος, γνωρίζει, από τον οποίο (Λόγο) λαμβάνει

και το Πνεύμα, και ότι με το να μη μιλήσει για το Άγιο Πνεύμα, φανέρωσε ότι όσον αφορά την ανθρώπινη φύση του έλεγε, ούτε ο Υιός» (Α).

Ως Λόγος όμως γνωρίζει. «Διότι πώς θα αγνοούσε την ημέρα, αν όλα έγιναν από αυτόν και χωρίς αυτόν δεν έγινε τίποτα (Ιω. α 3); Διότι αυτός που δημιούργησε τους αιώνες είναι προφανές ότι δημιούργησε και τους χρόνους· αν όμως τους χρόνους, και την ημέρα. Πώς λοιπόν αγνοεί αυτήν που δημιούργησε;» (β).

«Διότι καθ' όσον μεν θεωρείται άνθρωπος όπως εμείς, δεν θα μπορούσε να ξέρει αυτά που είναι στον Πατέρα· καθ' όσον όμως είναι από τη φύση του Θεός και προέρχεται από αυτόν, γνωρίζει οπωσδήποτε και την έσχατη ημέρα, έστω και αν λέει ότι δεν γνωρίζει λόγω της ανθρώπινης φύσης του» (Κ).

«Δεν είναι άρα του Θεού Λόγου η άγνοια, αλλά της μορφής του δούλου, η οποία εκείνο τον καιρό τόσα ήξερε, όσα του αποκάλυψε η θεότητα που κατοικούσε μέσα του» (Κ).

Αξιοσημείωτη και η εκδοχή σε σχέση με τη θεία φύση του Κυρίου που εκφράστηκε ως ακολούθως. «Ούτε ο Υιός θα γνώριζε εάν δεν είχε γνωρίσει ο Πατέρας· δηλαδή η αιτία του ότι ο Υιός γνωρίζει προέρχεται από τον Πατέρα…Η έννοια λοιπόν του χωρίου του Μάρκου είναι η εξής· Για την ημέρα εκείνη ή ώρα κανείς δεν γνωρίζει, ούτε οι άγγελοι του Θεού, αλλά ούτε και ο Υιός θα γνώριζε, εάν δεν γνώριζε ο Πατέρας· διότι από τον Πατέρα είχε δοθεί σε αυτόν η γνώση ήδη εξ' αρχής». «Ούτε ο υιός γνωρίζει, αν δεν γνωρίζει ο πατέρας. Επειδή όμως γνωρίζει ο Πατέρας, γνωρίζει άρα και ο υιός. Διότι εγώ, λέει, και ο Πατέρας είμαστε ένα» (Ζμ).

«Επειδή γνωρίζει ο Πατέρας, και ο Υιός εννοείται ότι γνωρίζει, η σοφία του Πατέρα, η οποία έχει όλα τα του Πατέρα εκτός από το να είναι αυτό το ίδιο, δηλαδή Πατέρας» (β).

Αρκετά έξυπνη και η επόμενη: «Θέλοντας ο Κύριος να εμποδίσει τους μαθητές από το να ρωτάνε για την ημέρα εκείνη και την ώρα, λέει, ότι ούτε οι άγγελοι, ούτε ο υιός γνωρίζει. Διότι αν έλεγε ότι Γνωρίζω μεν, αλλά δεν θέλω να σας αποκαλύψω, θα τους λυπούσε. Τώρα όμως ενεργεί σοφότερα και εμποδίζει αυτούς τελείως από το να ζητούν να μάθουν και να τον ενοχλούν, με το να πει ότι Ούτε οι άγγελοι, ούτε εγώ γνωρίζω. Από ένα παράδειγμα λοιπόν θα κατανοήσεις το λεγόμενο. Πολλές φορές μικρά παιδιά βλέπουν τους πατέρες τους να κρατούν κάτι στα χέρια, και ζητούν αυτό. Οι πατέρες όμως δεν θέλουν να το δώσουν. Επειδή όμως τα παιδιά κλαίνε μιας και

δεν παίρνουν, στο τέλος λοιπόν οι πατέρες κρύβουν εκείνο που κρατούν, και δείχνοντας τα χέρια άδεια στα παιδιά, τα σταματούν από το κλάμα. Έτσι και ο Κύριος, συμπεριφερόμενος σαν σε παιδιά στους Αποστόλους, απέκρυψε την ημέρα. Διότι αν έλεγε ότι γνωρίζω μεν, αλλά δεν λέω, θα λυπούνταν, επειδή δεν θα μάθαιναν από αυτόν» (Θφ).

Η ερμηνεία αυτή συγκρούεται κάπως με την απόλυτη ειλικρίνεια και φιλαλήθεια του Κυρίου. Υπέρ της πρώτης ερμηνείας συνηγορεί και το ότι ιδιαίτερα στο ευαγγέλιο αυτό παρουσιάζεται η όλη θρησκευτική και ηθική ζωή του Ιησού κάτω από τους ανθρώπινους όρους εξάρτησης από τον Θεό ως Πατέρα του. Ο περιορισμός λοιπόν στη γνώση ήταν μόνο ένα μέρος του μεγαλύτερου περιορισμού και της κένωσης, τα οποία υπονοεί η ενανθρώπηση του Λόγου. Εξαιτίας αυτού λοιπόν υποτάχτηκε ο Κύριος και στους συνηθισμένους νόμους της αύξησης -της φυσικής, διανοητικής και ηθικής- για την οποία μιλά η Κ.Δ. (Λουκ β 40,52,Εβρ. ε 8).

Σε αυτού του είδους λοιπόν την άγνοια, που αποδίδεται στον Κύριο, δεν υπάρχει τίποτα το ασυμβίβαστο με την απόλυτη αναμαρτησία του. Υπάρχει πλήθος πραγμάτων αδιάφορων ηθικά, η γνώση ή η άγνοια των οποίων ούτε καλύτερους ούτε χειρότερους μας κάνει από ηθική άποψη. Το να υποκείμεθα λοιπόν σε μια τέτοια άγνοια, είναι όρος φύσης πλήρως ανθρώπινης (σ).

Μαρκ.13,33. Βλέπετε[(1)], ἀγρυπνεῖτε[(2)] καὶ προσεύχεσθε· οὐκ οἴδατε[(3)] γὰρ πότε ὁ καιρός ἐστιν[(4)].

Μετάφραση: *Να είστε προσεκτικοί και άγρυπνοι. Και να προσεύχεσθε, διότι δεν ξέρετε πότε θα έλθει ο καιρός της παρουσίας του Κυρίου.*

(1) Οι μαθητές αγνοούν την ημέρα και την ώρα. Η άγνοια όμως αυτή έχει πνευματική χρησιμότητα. Θα έπρεπε να είναι κεντρί για άγρυπνη προσοχή και για φιλόπονη άσκηση και καλλιέργεια της διάνοιας, για να γίνει αυτή έτοιμη για υποδοχή του Κυρίου, οποτεδήποτε έλθει (σ).

«Με τρόπο που μας συμφέρει πολύ απέκρυψε ο Θεός την συντέλεια της ζωής είτε την καθολική είτε του καθενός μας, έτσι ώστε, μιας και είναι άδηλο το τέλος, να

αγωνιζόμαστε πάντοτε, προσδοκώντας αυτό και φοβούμενοι μήπως έλθει ενώ είμαστε ανέτοιμοι» (Θφ).

(2) «Εγρήγορση και αγρύπνια να εννοήσεις όχι μόνο την εγκράτεια του ύπνου, αλλά και την κάθε είδους προσοχή και επαγρύπνηση» (Ζμ). Η λέξη αγρυπνώ χρησιμοποιείται αναφορικά τόσο με την εργασία όσο και με την προσευχή. Δες Εβρ. ιγ 17,Εφες. στ 18 (σ)

(3) «Δεν είπε δεν γνωρίζω, αλλά δεν γνωρίζετε» (β).

(4) Αγνοούμε την ώρα του θανάτου μας. Μπορούμε να γνωρίζουμε, ότι λίγος ακόμη χρόνος ζωής μάς απομένει, ότι ο καιρός της αναλύσεώς μας έφτασε (Β΄Τιμ. δ 6). Δεν μπορούμε όμως να γνωρίζουμε, πόσο λίγο χρόνο θα ζήσουμε ακόμη, διότι μπορεί να είναι και λιγότερος από όσο φανταζόμαστε. Πολύ δε περισσότερο αγνοούμε τον χρόνο τον ορισμένο για την καθολική κρίση. Και για τα δύο κρατούμαστε σε αβεβαιότητα, ώστε κάθε ημέρα να περιμένουμε αυτόν.

Μαρκ.13,34. ὡς ἄνθρωπος[(1)] ἀπόδημος[(2)], ἀφεὶς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, καὶ δοὺς τοῖς δούλοις[(3)] αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν, καὶ ἑκάστῳ τὸ ἔργον αὐτοῦ, καὶ τῷ θυρωρῷ[(4)] ἐνετείλατο ἵνα γρηγορῇ.

Μετάφραση: *Σαν άνθρωπος ξενιτεμένος, που άφησε το σπίτι του και εξουσιοδότησε τους δούλους του να το φροντίζουν, και στον καθένα όρισε το έργο που θα κάνει, και στον θυρωρό έδωσε εντολή να είναι άγρυπνος και να περιμένει, έτσι κι ο Μεσσίας θα λείπει μέχρι τη δευτέρα παρουσία του, και στον καθένα απ' τους δούλους του μέσα στην Εκκλησία ανέθεσε να επιτελεί κάποιο έργο περιμένοντας την έλευση του Κυρίου του.*

(1) «Η πρόταση είναι ελλειπτική. Διότι λείπει το «θα είναι». Λέει λοιπόν ότι θα είναι σαν άνθρωπος που ξενιτεύεται» (Ζ).

(2) =έκδημος, δηλαδή το αντίθετο του ένδημος· αυτός που είναι μακριά από το σπίτι του (δ). Έχουμε εδώ παραβολή μερική, όπως και αυτή στο στίχο 28 από το δέντρο της συκιάς, και με αυτήν παρουσιάζεται πιο ζωηρά η ανάγκη της εγρήγορσης και προσοχής (σ).

«Αυτό εδώ το παράδειγμα αναφέρεται στο Χριστό και τους Χριστιανούς… όπου άνθρωπο μεν υποδηλώνει τον εαυτό του, όπως ειπώθηκε σε πολλές παραβολές, και

αποδημία εννοεί την ανάληψη στους ουρανούς· σπίτι του τον παρόντα κόσμο και δούλους του τους Χριστιανούς και το έργο του καθενός είναι η φύλαξη των εντολών του και η εργασία των αρετών» (Ζ).

Στον οικοδεσπότη πρέπει να δούμε τον ίδιο τον Ιησού, που εγκαταλείπει την επίγεια σκηνή της δράσης του και επανέρχεται αργότερα στη γη μετά από ακαθόριστο διάστημα χρόνου (σ).

(3) Όχι σε έναν αλλά σε όλους τους δούλους μαζί, όπως φαίνεται και από την αντίθεση που υπάρχει στην ακόλουθη λέξη ἑκάστῳ (=στον καθένα)(b).

(4) Ως προς την ειδική έμφαση στο έργο του θυρωρού ως φύλακα του όλου σπιτιού, αυτή δεν μπορεί να σημαίνει κάτι άλλο παρά τις διάφορες διακονίες και έργα, που έχουν εμπιστευτεί στους δούλους ή μαθητές του καθενός, κάποιοι από τους οποίους πήραν την εντολή και το έργο του φύλακα και φρουρού (σ).

Μαρκ.13,35. γρηγορεῖτε[(1)] οὖν· οὐκ οἴδατε γὰρ πότε ὁ κύριος τῆς οἰκίας ἔρχεται, ὀψὲ ἢ μεσονυκτίου ἢ ἀλεκτοροφωνίας ἢ πρωΐ[(2)]·

Μετάφραση: *Να είστε λοιπόν άγρυπνοι, διότι δεν γνωρίζετε πότε θα επιστρέψει ο κύριος της οικίας. Θα έλθει το βράδυ ή τα μεσάνυχτα ή όταν θα λαλούν οι πετεινοί ή το πρωί; Δεν ξέρετε πότε έρχεται ο Κύριος, είτε κατά τη δευτέρα παρουσία του είτε την ώρα του θανάτου του καθενός από σας.*

(1) Η εγρήγορση, το θεμέλιο όλων των καθηκόντων, επιβάλλεται όχι μόνο στον θυρωρό, αλλά και σε όλους τους δούλους (b). Ο πληθυντικός αυτό δηλώνει. Το γρηγορώ υπονοεί όχι μόνο το πιστεύω ότι ο Κύριός μας θα έλθει, αλλά και το ποθώ να έλθει ο Κύριος. Υπονοεί το να σκεφτόμαστε συχνά την έλευσή του και να έχουμε τα βλέμματά μας στραμμένα σε αυτήν σαν να πρόκειται να πραγματοποιηθεί από στιγμή σε στιγμή. Γρηγορώ για την έλευση του Χριστού σημαίνει να διατηρούμε πάντοτε τη διάθεση εκείνη της χάριτος και την ετοιμότητα της διάνοιας, στην οποία θα θέλαμε, όταν ο Κύριος έλθει, να μας βρει.

(2) Σημαίνονται οι 4 φυλακές της νύχτας (από τις 6 μ.μ.-6 π.μ.) κατά την ρωμαϊκή διαίρεσή της (γ). Δηλαδή το βράδυ, που σημαίνει νωρίς το βράδυ ή τα μεσάνυχτα ή την ώρα που λαλούν οι πετεινοί δηλαδή σε όρθρο βαθύ (δηλ. στις 3 π.μ.) ή το πρωί αμέσως με την ανατολή του ηλίου (δ).

Αυτό εφαρμόζεται κατά την έλευση του Κυρίου σε μας ιδιαίτερα μεν κατά το θάνατό μας, και έπειτα και κατά τη γενική κρίση. Ο παρών καιρός της ζωής μας είναι σκοτεινή νύχτα συγκρινόμενος με το φως και την λαμπρότητα της άλλης ζωής. Δεν γνωρίζουμε σε ποια φυλακή της νύχτας ο Κύριος θα έλθει σε μας. Θα έλθει όταν θα είμαστε ακόμη νέοι ή κατά την μέση ηλικία ή όταν θα είμαστε γέροντες; Αμέσως με το που γεννιόμαστε, αρχίζουμε να βαδίζουμε προς τον τάφο και τίποτα άλλο δεν μπορούμε να αναμένουμε βεβαιότερο από το θάνατό μας.

Μαρκ.13,36. μὴ ἐλθὼν ἐξαίφνης εὕρῃ[(1)] ὑμᾶς καθεύδοντας[(2)].

Μετάφραση: *Να είστε λοιπόν άγρυπνοι, μήπως έλθει ξαφνικά και σας βρεί να κοιμάστε.*

(1) Η πρόταση εξαρτάται από το γρηγορείτε που εξυπακούεται από τον προηγούμενο στίχο.

(2) Το «καθεύδοντας» εδώ= να αμελείτε τα αγαθά έργα (δ). Η μεγάλη μας φροντίδα πρέπει να είναι, μήπως, όταν ο Κύριος έλθει, μας βρει κοιμισμένους, επαναπαυόμενους στους εαυτούς μας, απρόσεκτους και ράθυμους στην εργασία των καθηκόντων, να δουλεύουμε στη σωματική άνεση και να μην σκεφτόμαστε την έλευσή του. Η έλευσή του τότε θα είναι αιφνίδια και απροσδόκητη για μας. Θα είναι τρομερή έκπληξη για τους αμέριμνους και κοιμισμένους, διότι θα έλθει για αυτούς σαν κλέπτης τη νύχτα.

Μαρκ.13,37. ἃ δὲ ὑμῖν λέγω, πᾶσι[(1)] λέγω· γρηγορεῖτε[(2)].

Μετάφραση: *Κι αυτά που σας λέω, τα λέω για όλους τους Χριστιανούς μέχρι τη δευτέρα παρουσία μου. Σας επαναλαμβάνω και πάλι: Γρηγορείτε.*

(1) «Σε όλους τους Χριστιανούς μέχρι την παγκόσμια συντέλεια» (Ζ). Ό,τι ο Ιησούς είπε προηγουμένως, εφαρμοζόταν ειδικότερα στους Αποστόλους, των οποίων τα καθήκοντα, όπως το του θυρωρού, απαιτούσαν ειδική επαγρύπνηση. Αλλά στη βασιλεία του Θεού η επαγρύπνηση και εγρήγορση αυτή επιβάλλεται σε όλους,

παρόλο που ζητείται αυτή ειδικότερα από αυτούς που τους έχουν εμπιστευτεί ιδιαίτερα έργα (γ).

(2) «Το φώναξε ξανά αυτό δίνοντας έντονη μαρτυρία» (Ζ).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ' (14)

Στίχ. 1-9. Συνωμοσία εναντίον του Χριστού. Το μύρο της Βηθανίας.

Μαρκ.14,1. Ἦν δὲ τὸ πάσχα καὶ τὰ ἄζυμα[(1)] μετὰ δύο ἡμέρας[(2)]. καὶ ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς πῶς αὐτὸν ἐν δόλῳ κρατήσαντες ἀποκτείνωσιν[(3)].

Μετάφραση: *Μετά από δύο ημέρες ήταν η γιορτή του Πάσχα και των αζύμων. Και οι αρχιερείς και οι γραμματείς αναζητούσαν τρόπο πώς να συλλάβουν τον Ιησού με πονηριά, κρυφά και χωρίς θόρυβο, και να τον θανατώσουν.*

(1) «Πάσχα και άζυμα λέει το πάσχα τώρα ο ευαγγελιστής, διότι κατά το πάσχα μαζί με τα κρέατα του αμνού, έτρωγαν και άζυμα» (Ζ). Η λέξη Πάσχα σημαίνει κάποιες φορές τον πασχαλινό αμνό (όπως στο Μάρκ. ιδ 12,Λουκ. κβ 7), ο οποίος σφαζόταν στις 14 του μηνός Νισάν και τρωγόταν περίπου στη δύση (όταν άρχιζε η 15 Νισάν) σε ανάμνηση της ημέρας, κατά την οποία οι Ισραηλίτες διατάχτηκαν να ετοιμαστούν για αναχώρηση από την Αίγυπτο (Εξόδου ιβ,Αριθμοί θ,Δευτερον. ιστ)· μερικές φορές σημαίνει τις προετοιμασίες του πασχαλινού δείπνου όπως στα Μάρκ. ιδ 16,Λουκ. κβ 8,13 και μερικές φορές τη γιορτή του Πάσχα, που διαρκούσε από 14-21 του μηνός Νισάν όπως εδώ και στα Ματθ. κστ 2,Λουκ. β 41,κβ 1, Ιω. β 13,23,στ 4 κλπ.

Η λέξη άζυμα επίσης σημαίνει άλλοτε μεν τον άζυμο άρτο τον οποίο οι Ιουδαίοι έτρωγαν κατά τις επτά ημέρες του Πάσχα (Ματθ. κστ 17,Μάρκ. ιδ 12,Λουκ. κβ 1,7)· άλλοτε πάλι την ίδια τη γιορτή του Πάσχα, όπως εδώ. Το ιδιαίτερο στο χωρίο αυτό είναι ότι χρησιμοποιούνται και οι δύο όροι (Πάσχα-άζυμα) για δήλωση της γιορτής (σ).

(2) «Την Τετάρτη συγκροτήθηκε το συμβούλιο. Και για αυτό νηστεύουμε και εμείς τις Τετάρτες» (Θφ). Υπολογίζοντας από την Παρασκευή, ημέρα του Πάθους, κατά το απόγευμα της οποίας τρωγόταν ο αμνός, η ημέρα που εννοείται εδώ είναι η Τετάρτη, που φυλάσσεται από την αρχαία εκκλησία με νηστεία για ανάμνηση του ανίερου συμβουλίου (Ματθ. κστ 3) των εχθρών του Ιησού. Δες Διδαχή κεφ. 8 και Αποστολικές Διαταγές 5,15 (σ).

(3) Πόσο πεισματάρηδες και γεμάτοι φονικές διαθέσεις ήταν οι εχθροί του Ιησού! Δεν αρκούνταν στο να εξορίσουν ή φυλακίσουν αυτόν, αλλά επιζητούν να τον

φονεύσουν. Και αυτό διότι ο σκοπός τους ήταν να κατασιγάσουν τελείως το στόμα του, αλλά και να τον εκδικηθούν για τους ελέγχους του για διόρθωσή τους.

Μαρκ.14,2. ἔλεγον δὲ μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ[(1)], μήποτε θόρυβος[(2)] ἔσται τοῦ λαοῦ[(3)].

Μετάφραση: *Έλεγαν μάλιστα να μην τον συλλάβουν κατά την εορτή, για να μην ξεσηκωθεί ο λαός, επειδή πολλοί συμπαθούσαν τον Ιησού.*

(1) «Εκείνοι μεν λοιπόν ήθελαν να περάσει ο καιρός της γιορτής, δεν τους επιτράπηκε όμως, αλλ' αυτός ο ίδιος φυλάγοντας για τον εαυτό του τον καιρό του πάθους, ευδόκησε να σταυρωθεί κατά το Πάσχα. Διότι αυτός ήταν το αληθινό Πάσχα. Γι' αυτό είναι δυνατόν να θαυμάσουμε την δύναμή του. Διότι όταν μεν ήθελαν εκείνοι να τον πιάσουν, δεν μπορούσαν· όταν όμως εκείνοι δεν ήθελαν λόγω της γιορτής, τότε αυτός με τη θέλησή του παρέδωσε τον εαυτό του» (Θφ), και «πέρα από κάθε ελπίδα φρόντισε να έλθει εις πέρας αυτό που τόσο πολύ επιθυμούσαν και με τη θέλησή του παρέδωσε τον εαυτό του» (β).

Θέλησε να πεθάνει κατά τις ημέρες του Πάσχα, ώστε τα παθήματά του να γίνουν δημοσιότερα και όλος ο Ισραήλ, χωρίς να εξαιρούνται ούτε αυτοί που ήταν στη διασπορά, πολλοί από τους οποίους είχαν συρρεύσει στη γιορτή, να γίνουν αυτόπτες μάρτυρες αυτών και των σημείων που θα επακολουθούσαν σε αυτά. Επιπλέον, ώστε το Αντίτυπο να ανταποκριθεί πιο ξεκάθαρα προς τον τύπο. Ο Χριστός, το Πάσχα μας, θυσιάστηκε για μας όπως ο αληθινός πασχάλιος αμνός του Θεού και μας ελευθέρωσε από τον οίκο της δουλείας, κατά τον ίδιο χρόνο, κατά τον οποίο και ο πασχαλινός αμνός που προτύπωνε αυτόν θυσιαζόταν και μνημονευόταν η απελευθέρωση του Ισραήλ από την Αίγυπτο.

(2) Λέγεται η λέξη για να δηλώσει την ταραχή που προκαλείται από εξέγερση του πλήθους (γ). Αυτό ήταν το σχέδιό τους, πριν ακόμη παρουσιαστεί σε αυτούς ο προδότης, με τη βοήθεια του οποίου τα σχετικά με την εκτέλεση του σχεδίου απλοποιούνταν και εξασφαλίζονταν (σ).

(3) Δεν λένε: Όχι στη γιορτή, για να μην διαταραχτεί ο λαός στις εκδηλώσεις τις ευλαβείς του εορτασμού του Πάσχα και διασκορπιστεί η προσοχή τους από αυτές, αλλά για να μην δημιουργηθεί θόρυβος και αντίδραση. Εκείνοι οι οποίοι επιθυμούν τίποτα περισσότερο παρά τον έπαινο των ανθρώπων, δεν φοβούνται κάτι άλλο περισσότερο από την εξέγερση και τη δυσαρέσκειά τους.

Μαρκ.14,3. Καὶ ὄντος[(1)] αὐτοῦ ἐν Βηθανίᾳ ἐν τῇ οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ[(2)], κατακειμένου[(1)] αὐτοῦ ἦλθε γυνὴ[(3)] ἔχουσα ἀλάβαστρον μύρου νάρδου πιστικῆς πολυτελοῦς, καὶ συντρίψασα τὸ ἀλάβαστρον κατέχεεν αὐτοῦ κατὰ τῆς κεφαλῆς.

Μετάφραση: *Κι ενώ αυτός ήταν στη Βηθανία στο σπίτι του Σίμωνος του λεπρού, την ώρα που είχε γείρει κι έτρωγε στο τραπέζι, ήλθε μία γυναίκα που είχε ένα δοχείο από αλάβαστρο γεμάτο με μύρο κατασκευασμένο από γνήσια και ανόθευτη νάρδο, πολύ ακριβή. Έσπασε τότε αυτή το αλαβάστρινο δοχείο και έχυσε το μύρο στο κεφάλι του.*

(1) Από τις δύο μετοχές η πρώτη (ὄντος) δηλώνει γενικώς τον χρόνο και τον τόπο κατά τον οποίο και στον οποίο έγινε η χρίση (στη Βηθανία, στην οικία του Σίμωνα), η δεύτερη την ώρα (κατακειμένου=την ώρα που είχε γύρει στο δείπνο). Ο Κύριος καλείται σε δείπνο από κάποιον από τους φίλους του. Και μολονότι γνωρίζει καλά, ότι το πάθος του ήταν κοντά, δεν κυριεύεται από μελαγχολικά συναισθήματα, ώστε να αποχωρήσει και να απομονωθεί από κάθε συντροφιά, αλλά συναναστρέφεται ελεύθερα και με οικειότητα με τους φίλους του, όπως συνήθως.

(2) Ο Σίμων αυτός ο λεπρός δεν μνημονεύεται αλλού (γ). Ήταν ίσως ένας από εκείνους, τους οποίους είχε θεραπεύσει ο Ιησούς (σ). Μολονότι είχε θεραπευτεί, είναι γνωστός ως λεπρός. Όσοι θεραπεύτηκαν από τον Ιησού από βαριά πνευματική ασθένεια και σκανδαλώδη αμαρτήματα, ας μη λησμονούν, ότι η ανάμνηση της προηγούμενης ζωής τους δεν εξαλείφθηκε από τη μνήμη εκείνων, οι οποίοι υπήρξαν μάρτυρες αυτής. Και ας φροντίζουν λοιπόν, όπως ο Σίμων με το υγιές πλέον σώμα του παρουσιαζόταν ένδοξη μαρτυρία της δύναμης του Ιησού, έτσι και αυτοί με την αγία ζωή τους να γίνονται δόξα και τιμή του Σωτήρα των αμαρτωλών.

(3) Σχετικά τώρα με τη γυναίκα «φαίνεται μεν ότι είναι μία και η ίδια γυναίκα σε όλους τους ευαγγελιστές, δεν ήταν όμως. Αλλά στους τρεις μεν, φαίνεται ότι είναι μία και η ίδια, στον Ιωάννη όμως όχι, αλλά κάποια άλλη θαυμαστή, η αδελφή του Λαζάρου. Και αυτά μεν λέει ο επίσκοπος της βασιλεύουσας πόλης ο Ιωάννης (ο Χρυσόστομος).

Ο Ωριγένης όμως πάλι λέει ότι είναι άλλη αυτή στον Ματθαίο και τον Μάρκο που έχυσε στο κεφάλι το μύρο στην οικία του Σίμωνα του λεπρού, και άλλη αυτή που γράφεται στον Λουκά, η αμαρτωλή που έχυσε στα πόδια το μύρο στην οικία του

Φαρισαίου. Ο Απολινάριος και ο Θεόδωρος λένε ότι είναι μία και η ίδια σε όλους τους ευαγγελιστές, αλλά ο Ιωάννης κατέγραψε ακριβέστερα την ιστορία».

Η πιο σωστή εκδοχή: «Ο Ματθαίος και ο Μάρκος και ο Ιωάννης φαίνονται ότι μιλούν για την ίδια· διότι λένε ότι αυτό έγινε στη Βηθανία… Ο Λουκάς όμως μιλά για άλλην… λέγοντας ότι αυτή είναι αμαρτωλή και αυτό έγινε στην πόλη· εκείνη όμως δεν ήταν αμαρτωλή… και συνέβη στη Βηθανία το χωριό» (β).

(4) Η ονομασία δινόταν σε αγγεία που χρησιμοποιούνταν για διατήρηση μύρων σε αυτά, διότι κατασκευάζονταν συχνά αυτά από την ύλη του αλάβαστρου. Το αλάβαστρο των παλαιών ήταν διαφορετικό από εκείνο, το οποίο είναι γνωστό σε μας ως αλάβαστρο. Όχι θειικό ασβέστιο, αλλά ανθρακούχος σταλαγμίτης. Θεωρούνταν ως ύλη ικανή να διατηρήσει το άρωμα των μύρων (σ).

(5) Μύρο από νάρδο, το γνωστό ινδικό φυτό, το οποίο ο Πλίνιος (12,25) περιγράφει ως θάμνο που έχει βαριά μεν και παχιά τη ρίζα, αλλά κοντή και εύθραυστη, πολύ λιπαρή, που έχει πολύ δυνατή οσμή. Από τη ρίζα αυτή κατασκευαζόταν το πολύτιμο λάδι (δ).

(6) «Πιστική ονομάζει, όπως φαίνεται, την ανόθευτη και εγγυημένη στην καθαρότητα» (Ζμ) ή (λιγότερο πιθανή εκδοχή) «και αυτό ήταν κάποια ονομασία του μύρου» (Ζ). Πιστικός= ανήκει στην πίστη, δηλαδή αυτός στον οποίο μπορεί κάποιος να πιστέψει, πιστός, αληθινός, γνήσιος (δ). Υπήρχε και ψευδονάρδος με την οποία η γνήσια νάρδος συχνά νοθευόταν (γ). Δες Πλινίου Nat Hist. XI,12.

(7) Το αντίθετο του ευτελούς= πολύτιμης, άξιας πολλών χρημάτων (δ).

(8) «Έσπασε το αγγείο… επειδή είχε στενό άνοιγμα» (Ζμ). Έσπασε τον λαιμό το στενό του αγγείου, για να χύνεται ευκολότερα το μύρο (δ) Το έσπασε, για να μην μείνει σε αυτό κάτι από το μύρο (b). Ο Χριστός πρέπει να τιμάται από εμάς με ό,τι έχουμε και δεν πρέπει να σκεπτόμαστε, για να πάρουμε πάλι, έστω και κάτι ελάχιστο από την τιμή ή αξία, την οποία του αφιερώνουμε. Η γυναίκα συνέτριψε και το αλάβαστρο και δεν σκέφτηκε να πάρει αυτό πάλι κενό. Ανήκε και αυτό στον Χριστό. Προσφέρουμε στο Χριστό το πολύτιμο μύρο των στοργικότερων και πιο αφοσιωμένων συναισθημάτων; Ας του τα δώσουμε όλα. Ας τον αγαπήσουμε με όλη την καρδιά μας. Ας μην του κατακρατήσουμε τίποτα.

Μαρκ. 14,4 ἦσαν δέ τινες ἀγανακτοῦντες[(1)] πρὸς ἑαυτοὺς[(2)] λέγοντες· εἰς τί ἡ ἀπώλεια[(3)] αὕτη τοῦ μύρου γέγονεν;

Μετάφραση: Ήταν όμως μερικοί απ' τους μαθητές οι οποίοι ιδιαιτέρως μεταξύ τους εξέφρασαν την αγανάκτησή τους κι έλεγαν: Γιατί έγινε αυτή η άσκοπη σπατάλη του πολύτιμου αυτού μύρου;

(1) «Ο Ιωάννης λέει ότι ο Ιούδας αγανάκτησε. Είναι λογικό ότι και οι άλλοι μεν Απόστολοι κατηγόρησαν τη γυναίκα, επειδή άκουγαν το Χριστό να διδάσκει συνέχεια για ελεημοσύνη. Ο Ιούδας όμως δεν αγανάκτησε εναντίον της γυναίκας για τον ίδιο σκοπό, αλλά εξαιτίας της φιλαργυρίας και αισχροκέρδειάς του. Γι' αυτό και ο Ιωάννης αυτόν μόνο αναφέρει, επειδή με δόλιο σκοπό κατηγόρησε τη γυναίκα» (Θφ).

(2) Δεν τολμούσαν να εκφράσουν την γνώμη και αγανάκτησή τους αυτή, αλλά μεταξύ τους έλεγαν (δ). Η αγανάκτησή τους εκδηλώθηκε με ψιθύρους που μεταδίδονταν από στόμα σε στόμα μεταξύ τους (σ).

(3) Η κρίση υπολογιστικού συμφεροντολογικού πνεύματος προκαλούσε σκοτάδι ώστε να μη διακριθεί η ανώτερη αξία της αγάπης (σ). Δεν υπήρχαν στην καρδιά του Ιούδα ούτε κάποια ψήγματα από το θησαυρό της αγάπης προς τον Διδάσκαλο, ο οποίος πλεόναζε στην καρδιά της αφοσιωμένης αυτής γυναίκας και για αυτό θεωρεί ως σπατάλη άσκοπη τη διάθεση του μύρου και δίνει το σύνθημα των άδικων επικρίσεων.

Μαρκ. 14,5 ἠδύνατο γὰρ τοῦτο τὸ μύρον πραθῆναι ἐπάνω τριακοσίων δηναρίων[(1)] καὶ δοθῆναι τοῖς πτωχοῖς· καὶ ἐνεβριμῶντο[(2)] αὐτῇ.

Μετάφραση: Διότι θα μπορούσε το μύρο αυτό να πουληθεί περισσότερο από τριακόσια δηνάρια, και το αντίτιμό του να δοθεί στους φτωχούς. Και μάλωναν τη γυναίκα αυτή.

(1) «Με το να πουν ότι μπορούσε να πουληθεί για τριακόσια δηνάρια, έδειξαν πόσα ξόδεψε στο μύρο αυτή και πόση προθυμία έδειξε» (β). Η αξία ήταν μεταξύ 10-12 χρυσές λίρες, αλλά η αγοραστική τότε αξία του δηναρίου έκανε πολύ μεγαλύτερο το ποσό (σ). Η πραγματική αξία του δηναρίου τότε ήταν αυτή του ημερομισθίου. Αυτό εξηγεί την αγανάκτηση των μαθητών (γ).

(2) «Δηλαδή αγανακτούσαν, την μάλωναν» (Θφ). Τόσο το αγανακτούντες του στίχου 4, όσο και το ἐνεβριμῶντο, με τα οποία εκφράζονται εδώ τα συναισθήματα των μαθητών, είναι πολύ έντονα (γ). Η αγανάκτησή τους, που στην αρχή περιορίστηκε σε ψιθύρους, ξέσπασε τελικά και σε επιτιμήσεις εναντίον της γυναίκας.

Μαρκ. 14,6 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν· ἄφετε αὐτήν· τί αὐτῇ κόπους παρέχετε[(1)]; καλὸν[(2)] ἔργον εἰργάσατο ἐν ἐμοί.

Μετάφραση: Ο Ιησούς όμως τους είπε: Αφήστε την ήσυχη. Γιατί την ενοχλείτε; Μην τη στενοχωρείτε, διότι καλή και αξιέπαινη πράξη έκανε σε μένα.

(1) «Ελέγχει ο Κύριος τους Αποστόλους, επειδή άκαιρα εμποδίζουν την προθυμία της γυναίκας. Διότι γιατί, λέει, την ενοχλείτε;» (Θφ). Αφήστε την ήσυχη· μην οργίζεστε και ενοχλείτε τη γυναίκα (δ). Παρέχει κόπους στο λαό του Θεού το να παραγνωρίζονται και να επικρίνονται τα αγαθά έργα, τα οποία για δόξα του πράττουν. Οι επικρίσεις όμως αυτές διαθέτουν δυσμενώς τον Ιησού Χριστό. Εδώ πήρε το μέρος της αγαθής, της ζηλώτριας, της αφοσιωμένης γυναίκας και αντιτάχτηκε σε όλους τους μαθητές του. Κάνετε τα πάντα για δόξα του Χριστού και από αγάπη προς τον Χριστό. Και μην ταράζεστε, μη δοκιμάζετε την ελάχιστη δυσαρέσκεια, εάν οι άλλοι σας επικρίνουν. Αρκεί η συνείδησή σας να σας μαρτυρεί αγαθά. Και να είστε βέβαιοι, ότι ο Χριστός χαμογελά σε εσάς, είναι με το δικό σας μέρος και όχι με το μέρος των επικριτών σας, έστω και αν αυτοί παρουσιάζονται ότι εκπροσωπούν το Χριστό και υπέχουν τη θέση των δώδεκα μαθητών του.

(2) Ωραία ηθικά πράξη (σ). Η ευωδία καρδιάς που αγαπά διαβιβάστηκε σε αυτόν με το πολύτιμο μύρο (γ).

Μαρκ. 14,7 πάντοτε γὰρ[(1)] τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ᾽ ἑαυτῶν[(2)], καὶ ὅταν θέλητε δύνασθε[(3)] αὐτοὺς εὖ ποιῆσαι[(4)]· ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε[(5)].

Μετάφραση: Τους φτωχούς τους έχετε πάντοτε μαζί σας, και μπορείτε να τους ευεργετήσετε όποτε θέλετε. Εμένα όμως δεν θα με έχετε πάντοτε μαζί σας.

(1) Λέει στη συνέχεια το λόγο, για τον οποίο με τη χρίση έκανε καλό έργο η γυναίκα.

(2) Η προς τους πτωχούς συμπάθεια και αγαθοεργία είναι πρωτεύον καθήκον. Υπάρχουν όμως και επίκαιρες πράξεις, στις οποίες και το καθήκον αυτό πρέπει να παραχωρεί τη θέση του. Όταν τέτοια σύγκρουση καθηκόντων παρουσιάζεται, η προτίμηση πρέπει να δίνεται σε εκείνο, το οποίο όχι οποτεδήποτε αλλά μόνο σε δεδομένη στιγμή μπορεί να συντελεστεί (σ). Υπάρχουν περιπτώσεις, κατά τις οποίες τα έργα της ευλαβούς λατρείας πρέπει να καταλαμβάνουν τον τόπο των έργων της αγαθοεργίας και να προτιμούνται από αυτά.

(3) Ποτέ δεν φτάνει κάποιος σε τέτοια έσχατη ανάγκη, ώστε να μην μπορεί να δώσει στον πλησίον του κάτι (b).

(4) Έχετε καιρό για το έργο αυτό της ελεημοσύνης (δ). Όσοι έχουν αγαθή διάθεση να πράττουν το καλό, δεν στερούνται ποτέ ευκαιριών για αγαθοεργία.

(5) Παρόντα μαζί σας, όπως τώρα. Δεν είναι δυνατόν πάντοτε μία τέτοια τιμή να προσφερθεί σε μένα (b), ο οποίος μετά από λίγο θα θανατωθώ για σας (δ).

Μαρκ. 14,8 ὃ ἔσχεν[(1)] αὕτη ἐποίησε· προέλαβε[(2)] μυρίσαι[(3)] μου τὸ σῶμα εἰς τὸν ἐνταφιασμόν[(4)].

Μετάφραση: Εκείνο που είχε η γυναίκα αυτή και μπορούσε να κάνει για μένα, το έκανε. Πρόλαβε να αλείψει με μύρο το σώμα μου, για να το ετοιμάσει για την ταφή μου. Χωρίς να το καταλαβαίνει, αποδίδει σε μένα, ενώ ακόμη ζω, τις τιμές της ταφής μου, που θα γίνει μετά από λίγες ημέρες.

(1) «Αντί να πει: αυτό που μπορούσε» (Ζμ). Ό,τι είχε στη δύναμή της να πράξει, το έπραξε (b).

(2) Λόγω του ότι η πράξη της γυναίκας έγινε σε χρόνο κοντά στο Πάθος, πήρε σημασία, την οποία η γυναίκα ούτε προέβλεπε ούτε είχε πρόθεση. Ασυναίσθητα απέδωσε στον Κύριο την ώρα που ακόμη ζούσε, τις τιμές της ταφής (γ), «σαν να παρακινήθηκε από το Θεό» (Θφ). Αμέσως πριν το θάνατό μου και πριν από κάθε άλλη (μυροφόρα), μού άλειψε το σώμα με μύρο, που έχει σχέση με τον ενταφιασμό μου (δ).

(3) Ήταν συνήθεια μεταξύ των Ιουδαίων μετά την πλύση του πτώματος να αλείφουν αυτό με αρώματα και μύρα (σ). Δεν άρμοζε στο σώμα του Χριστού, το οποίο δεν γνώρισε διαφθορά, να μυριστεί μετά θάνατον· γι' αυτό χρίστηκε πριν το θάνατο (b).

(4) Η προετοιμασία για την ταφή (γ). Για να με προετοιμάσει για ταφή. Η χρίση με το μύρο πήρε την έννοια της προετοιμασίας για την ταφή. Δες πώς η καρδιά του Χριστού ήταν γεμάτη από τις σκέψεις του πλησιάζοντος θανάτου του και πόσο οικεία μιλούσε για αυτόν σε κάθε περίσταση, αλλά και τώρα, όταν λίγες μόνο ημέρες τον χώριζαν από αυτόν. Ο θάνατός του και η ταφή του ήταν οι ταπεινότερες και χαμηλότερες βαθμίδες της ταπείνωσής του και εφόσον οι εξευτελισμοί και περιφρονήσεις που θα υπέμενε σε αυτόν θα απέβαιναν για σωτηρία του κόσμου, είναι ευπρόσδεκτα σε αυτόν τα δείγματα της ευλάβειας και της τιμής, τα οποία σαν δίκαιες εκδηλώσεις καρδιών ευγνωμόνων κατά τις τελευταίες αυτές στιγμές τού προσφέρονται και τα οποία μπορούν να σχετιστούν με τα πάθη του.

Μαρκ. 14,9 ἀμὴν λέγω ὑμῖν[(1)], ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον[(2)] τοῦτο εἰς ὅλον τὸν κόσμον[(3)], καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη[(4)] λαληθήσεται εἰς μνημόσυνον αὐτῆς[(5)].

Μετάφραση: Αληθινά σας λέω, σ' όποιο μέρος ολόκληρου του κόσμου κηρυχθεί το ευαγγέλιο αυτό, θα διαλαληθεί κι αυτό που έκανε αυτή, για να διατηρείται αλησμόνητη η μνήμη της γυναίκας αυτής, η οποία με τόση αφοσίωση και με τόση θυσία εκδήλωσε την αγάπη της σε μένα.

(1) Προβλέπει ο Κύριος ότι η ωραιότητα αυτής της πράξης, η οποία δεν εκτιμήθηκε τώρα από τους μαθητές του, είναι τέτοια, ώστε θα μνημονεύεται καθολικώς σε κάθε χρόνο και τόπο (γ). Όσο ευρέως θα διαδοθεί το ευαγγέλιο, τόσο ευρέως θα διαδοθεί και η φήμη αυτής της πράξης (σ).

(2) Το ευαγγέλιο είναι και το κατ’ εξοχήν κήρυγμα αγάπης. Η πράξη όμως της γυναίκας αυτής ήταν εκδήλωση ανυπολόγιστης αφοσίωσης και αγάπης και για αυτό δεν είναι δυνατόν να παραλειφθεί η αναφορά της ως μέρους της ευαγγελικής ιστορίας (σ). Παρόλο που μέσω του ευαγγελίου αποσκοπείται κυρίως η τιμή και δόξα του Χριστού, παρόλ’ αυτά και η δόξα και τιμή των αγίων του και των δούλων του δεν παραβλέπεται.

(3) «Προφητεύει εδώ ο Κύριος δύο προφητείες, ότι και το ευαγγέλιο θα κηρυχτεί σε όλο τον κόσμο και ότι η πράξη της γυναίκας θα κηρυχτεί μαζί με αυτό» (Θφ).

«Προαναγγέλλει την έξοδο στα έθνη και με αυτόν τον τρόπο παρηγορεί αυτούς για το θάνατο· αφού βεβαίως μετά το σταυρό θα είναι η δύναμη, ώστε να ξεχυθεί σε όλη τη γη το κήρυγμα» (β).

(4) Η αντωνυμία λέγεται με ανάδειξη και έμφαση (b).

(5) Για να μνημονεύεται αυτή με τιμή μεταξύ των ανθρώπων (σ). «Εγώ, λέει, τόσο πολύ απέχω από το να καταδικάσω αυτήν ότι κακώς έπραξε ή να την κατηγορήσω ότι δεν ενήργησε καλά, ώστε δεν θα αφήσω κρυφό αυτό που έγινε. Αλλά ο κόσμος θα μάθει αυτό που διαπράχτηκε μέσα σε ένα σπίτι και κρυφά. Διότι αυτό που έγινε φανερώνει υψηλό φρόνημα και είναι τεκμήριο πολλής πίστης» (β).

Το αντιστάθμισμα, το οποίο παίρνουν αυτοί που κάνουν το καλό απέναντι στις εναντίον τους επικρίσεις, είναι υπερεπαρκές. Έτσι η αφοσιωμένη αυτή γυναίκα ανταμείφθηκε και εδώ πλούσια για τη θυσία του μύρου. Απόκτησε με αυτήν όνομα, το οποίο είναι ακριβότερο από το πολύτιμό της μύρο. Αυτούς που δοξάζουν το Χριστό, θα τους τιμήσει ο Πατέρας.

Στίχ. 10-21. Η ετοιμασία για το Πάσχα και ο προδότης.

Μαρκ. 14,10 Καὶ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης[(1)], εἷς τῶν δώδεκα[(2)], ἀπῆλθε πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς[(3)] ἵνα παραδῷ αὐτὸν[(4)] αὐτοῖς.

Μετάφραση: Τότε ο Ιούδας ο Ισκαριώτης, ένας από τους δώδεκα, πήγε στους αρχιερείς και τους πρότεινε να τους τον παραδώσει.

(1) «Όταν η γυναίκα έδειξε τη δική της φιλοτιμία, τότε παραλογίζεται ο μαθητής» (Θφ).

Μετά το δείγμα της μέγιστης αφοσιώσεως προς τον Ιησού ακολουθεί δείγμα μέγιστης αγνωμοσύνης και δυσμένειας. Τέτοια ανάμιξη καλών και κακών σημειώνεται και στο βίο των ακολούθων του Χριστού. Έχουν και αυτοί πιστούς φίλους, αλλά και ψευδείς και υποκριτές τέτοιους.

(2) «Δεν λέγεται άσκοπα το «ένας από τους δώδεκα», αλλά για να δείξει, ότι και αυτός ήταν ένας από τους εξέχοντες, εκλεκτός» (Θφ).

Ανήκε στην οικογένεια του Χριστού, είχε διδαχτεί και παιδαγωγηθεί από το Χριστό, για να γίνει διάκονος της βασιλείας των ουρανών. Και όμως ήλθε προς τους αρχιερείς, για να παράσχει σε αυτούς τις υπηρεσίες του εναντίον του βασιλιά των ουρανών. Εάν όμως μεταξύ των δώδεκα, τους οποίους ο ίδιος ο Χριστός διάλεξε, εισχώρησε ο διάβολος, ασφαλώς δεν πρέπει να εκπληττόμαστε εάν δεν συναντούμε στην επί γης

βασιλεία του Χριστού κοινωνία τελείως αγνή και απαλλαγμένη από κάθε ζιζάνιο (Henry). Δεν φαίνεται από την αφήγηση του Μάρκου, ότι υπήρχε κάποια σχέση ανάμεσα στο παρόν και το προηγούμενο επεισόδιο, σαν να οδηγήθηκε δηλαδή ο Ιούδας στην απόφαση και το διάβημα της προδοσίας από τη σπατάλη του μύρου, αν και ο Ιωάννης μάς λέει, ότι ο Ιούδας ειδικότερα λυπήθηκε για αυτήν. Αλλά το συμβούλιο του συνεδρίου, το δείπνο και η χρίση και η επιβουλή του Ιούδα απλώς μπαίνουν μαζί σαν τα γεγονότα αυτής της ημέρας. Η χρονολογική σχέση εξηγεί τα πάντα (γ).

(3) Τα πρόσωπα, που είχαν μέγιστη επιρροή και ήταν περισσότερο αρμόδια για υποθέσεις αυτού του είδους (σ). Δεν έστειλαν οι αρχιερείς να τον ζητήσουν, ούτε αυτοί του πρότειναν πρώτοι να συνεργαστεί μαζί τους. Αυτός μόνος πήγε προς αυτούς. Δεν μπορούσαν ποτέ εκείνοι να φανταστούν, ότι ένας από τους μαθητές του Χριστού θα γινόταν συνεργάτης τους. Εκείνοι οι οποίοι δεν ακολουθούν ειλικρινά το Χριστό, μπορεί να αποβούν χειρότεροι από ό,τι και οι πλέον διεφθαρμένοι των ανθρώπων μπορούν να φανταστούν. Όσο δεν εκτιμά κάποιος την υψηλή κλήση στην οποία ο Θεός τον κάλεσε και όσο περισσότερο δεν χρησιμοποιεί το αξίωμά του για υπηρεσία του Θεού, αλλά για δικούς του σκοπούς, τόσο είναι εκτεθειμένος και υποκείμενος σε παραβάσεις μιαρές και αφάνταστες. Εάν ο Ιούδας δεν ήταν Απόστολος, δεν θα γινόταν ούτε προδότης.

(4) «Τι λοιπόν σημαίνει το «να παραδώσει αυτόν»; Δηλαδή να φανερώσει σε αυτούς πότε είναι μόνος. Διότι εκείνοι φοβόντουσαν να επιτεθούν σε αυτόν την ώρα που δίδασκε, λόγω του όχλου. Εκείνος λοιπόν υποσχόταν να τον παραδώσει σε αυτούς όταν θα ήταν μόνος του» (Θφ).

Μολονότι ήταν από τον στενότερο κύκλο των μαθητών, γνωρίζοντας όσο ελάχιστοι τον Ιησού και έχοντας διατελέσει ακροατής όλης της διδασκαλίας του, δεν προσφέρεται να γίνει μάρτυρας κατηγορίας εναντίον του, αλλά μόνο προδότης του. Αυτό αποδεικνύει την απόλυτη αθωότητα του Κυρίου μας. Ούτε ο προδότης, που για τριετία παρακολούθησε από κοντά αυτόν, είχε να καταμαρτυρήσει κάτι εναντίον του.

Μαρκ. 14,11 οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐχάρησαν[(1)], καὶ ἐπηγγείλαντο αὐτῷ ἀργύρια[(2)] δοῦναι· καὶ ἐζήτει[(3)] πῶς εὐκαίρως[(4)] αὐτὸν παραδῷ.

Μετάφραση: Κι αυτοί, όταν άκουσαν την πρόταση αυτή, χάρηκαν, διότι το φονικό σχέδιό τους θα εκτελούνταν αθόρυβα και με ασφάλεια. Και του υποσχέθηκαν να του δώσουν χρήματα. Έτσι εκείνος ζητούσε να βρει τρόπο για να τους τον παραδώσει στην κατάλληλη στιγμή, ώστε να προληφθεί κάθε λαϊκή εξέγερση.

(1) «Χάρηκαν όχι μόνο επειδή επρόκειτο να τον συλλάβουν χωρίς θόρυβο, αφού θα τον παρέδιδε ο Ιούδας στην κατάλληλη ευκαιρία, αλλά και επειδή άρχισε να μισείται και από τους μαθητές» (Z).

(2) Καμιά αφορμή δεν είχε δώσει σε αυτόν ο Διδάσκαλος, υπάρχουν μάλιστα πολλές ενδείξεις στα ευαγγέλια, ότι επιδείκνυε την ίδια εύνοια προς αυτόν, την οποία και προς τους υπόλοιπους Αποστόλους. Εμπιστεύθηκε μάλιστα σε αυτόν θέση, η οποία του άρεσε, διότι του ανέθεσε τη φύλαξη του γλωσσόκομου (ταμείου). Όχι λοιπόν το μίσος προς τον Διδάσκαλο ή κάποια έριδα με αυτόν, ώθησε αυτόν στην προδοσία, αλλά μόνο η αγάπη του χρήματος. Σωστά η φιλαργυρία χαρακτηρίστηκε ως «ρίζα όλων των κακών». Αυτή ήταν από την αρχή ιδιαίτερη του Ιούδα αδυναμία. Ο διάβολος διακρίνοντας το ασθενές αυτό σημείο πύκνωσε σε αυτό τις επιθέσεις του, έως ότου κατέκτησε ολοτελώς τον μαθητή.

Οι μικρές αδυναμίες του χαρακτήρα μας χρήζουν της ιδιαίτερης προσοχής μας, διότι με αυτές δεν είναι δύσκολο να νικηθούμε από το σατανά. Όπως ο Ιούδας όχι με απότομο άλμα έφθασε στην προδοσία, έτσι και εμείς με αλλεπάλληλα μικρά και ασήμαντα βήματα, που γίνονται με την ώθηση του σατανά που εκμεταλλεύεται τις μικρές αδυναμίες μας, δεν είναι αδύνατο να βρεθούμε στο χείλος της αβύσσου. Ας προσέχουμε μήπως κάποια ρίζα πικρίας υπάρχει σε εμάς και ας σπεύδουμε να αποβάλλουμε αυτήν χωρίς αναβολή, διότι αυτή «φυτρώνοντας επάνω» θα επιφέρει σε εμάς την καταστροφή.

(3) Μάλλον άρχισε να ζητά (σ). Η διάνοιά του απασχολείται ήδη πώς θα πετύχαινε το μιαρό σχέδιό του. Είναι υπερβολικά κακό να μελετά κάποιος και να ζητά ευκαιρία, ώστε να συντελέσει αμαρτία που προαποφασίστηκε από αυτόν. Η προμελέτη αυτή γεμίζει ολόκληρο το εσωτερικό του με αμαρτία, διαφθείρει αυτό ολοένα και περισσότερο, καθιστά τη θέλησή του σταθερά προσδεδεμένη στο κακό, και όταν η προεσκεμμένη αμαρτία αυτή συντελεστεί, ο πνευματικός θάνατος επακολουθεί βέβαια.

(4) Σε κατάλληλο χρόνο· όταν δοθεί ευκαιρία (g), ώστε να προληφθεί η εξέγερση του λαού.

Μαρκ. 14,12 Καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν ἀζύμων[(1)], ὅτε τὸ πάσχα ἔθυον[(2)], λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· ποῦ θέλεις ἀπελθόντες ἑτοιμάσωμεν[(3)] ἵνα φάγῃς τὸ πάσχα[(4)];

Μετάφραση: Και την πρώτη από τις επτά ημέρες που διαρκούσε η εορτή των αζύμων, την ημέρα που έσφαζαν οι Ιουδαίοι τον πασχάλιο αμνό, λένε στον Ιησού οι μαθητές του: Πού θέλεις να πάμε και να ετοιμάσουμε για να φας το πασχαλινό δείπνο;

(1) Την ημέρα δηλαδή κατά την οποία ο ένζυμος άρτος απομακρυνόταν και άρχιζε η χρήση άζυμου άρτου. Η φράση συναντιέται και στον Ιώσηπο (Ιουδ. Πολ.) και η πρώτη των αζύμων θεωρούνταν ως προπαρασκευή της εορτής των Αζύμων, η οποία άρχιζε ακριβώς την 15 του Νισάν δηλαδή μετά τη δύση της 14 Νισάν. Και οι τρεις ευαγγελιστές υπονοούν την ίδια ημέρα, την 14 Νισάν, η οποία άρχιζε από τη δύση της 13 Νισάν. Κατά τους μεταιχμαλωσιακούς χρόνους ήταν συνήθεια ο αρχηγός της οικογένειας να ερευνά το σπίτι με αναμμένο λυχνάρι κατά την εσπέρα της 13 Νισάν για εξαφάνιση κάθε ένζυμου άρτου. Η αποχή από τον ένζυμο άρτο άρχιζε από το μεσημέρι της 14 Νισάν (σ).

(2) Ο πασχαλινός αμνός σφαζόταν στην αυλή των ιερέων με επισημότητα (σ). Στην αρχή όμως σφαζόταν από τον οικοδεσπότη. Δες Εξόδ. ιβ 21,Δευτερ. ιστ 5 (γ). Και τρωγόταν μετά τη δύση της 14 Νισάν.

(3) Οι προπαρασκευές για το Πάσχα ήταν πολυσύνθετες και περιλάμβαναν την εξεύρεση τόπου, την προμήθεια αζύμων, κρασιού, νερού, πικρών χόρτων, το φαγώσιμο το γνωστό με το όνομα Χαροσέθ, την τακτοποίηση του τραπεζιού κλπ, εκτός του αμνού που μεταφερόταν κατά το τελευταίο στάδιο από το ναό για ψήσιμο. Έτσι η ερώτηση που απευθύνεται εδώ από τους μαθητές δεν υπονοεί απαραίτητα, ότι επρόκειτο κατά την ίδια εκείνη εσπέρα να φάνε το Πάσχα, και τόσο μάλλον, όσο από την αφήγηση των Συνοπτικών φαίνεται μάλλον ότι καμιά προετοιμασία για το Πάσχα δεν είχε γίνει πριν το πρωί της Πέμπτης (σ).

(4) Πήραν ως δεδομένο, ότι ο Διδάσκαλός τους θα έτρωγε το Πάσχα παρόλο που κατά την εποχή αυτή διωκόταν από τους αρχιερείς και η ζωή του κινδύνευε. Γνώριζαν, ότι από καμιά απειλή δεν ήταν δυνατόν να εμποδιστεί από του να τηρήσει διάταξη του νόμου, που εξέφραζε την θέληση του Πατέρα του. Πράγματι λοιπόν ο Κύριος, μολονότι γνωρίζει ότι ώρες μόνο χώριζαν αυτόν από το πάθος του, δεν εκδηλώνει την

παραμικρή λύπη ή αδιαθεσία για προετοιμασία του δείπνου, στο οποίο θα εορταζόταν το αληθινό Πάσχα. Οποιαδήποτε δυσάρεστη είδηση ή προβλεπόμενος κίνδυνος δεν πρέπει να μας αποτρέπει ή εμποδίζει, ώστε να μετέχουμε σε τελετές λατρείας ή εκδηλώσεις ευχαριστήριες προς τον Θεό, όσες φορές μας παρουσιάζεται ευκαιρία για αυτό.

Μαρκ. 14,13 καὶ ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν[(1)] αὐτοῦ καὶ λέγει αὐτοῖς· ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἀπαντήσει ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος βαστάζων[(2)]· ἀκολουθήσατε αὐτῷ,

Μετάφραση: Στέλνει τότε δύο από τους μαθητές του και τους λέει: Πηγαίνετε στην πόλη, κι εκεί θα σας συναντήσει κάποιος άνθρωπος που θα κρατά μια στάμνα νερό. Ακολουθήστε τον,

(1) «Ο Μάρκος είπε και τον αριθμό αυτών που στάλθηκαν, ότι ήταν δύο· ο Λουκάς όμως πρόσθεσε και τα ονόματα αυτών λέγοντας, ότι Και έστειλε τον Πέτρο και τον Ιωάννη» (Ζμ).

(2) «Και για ποιό λόγο στέλνει σε άνθρωπο ο οποίος δεν γνώριζε; Και από εδώ δείχνει με όλα όσα κάνει, ότι μπορούσε να μην πάθει. Διότι αυτός που έπειθε το νου αυτού ώστε να τον υποδεχτεί, και αυτό από μία απλή κουβέντα, τι δεν θα έκανε στους σταυρωτές του, εάν βεβαίως ήθελε να μην πάθει;» (β).

Οι οδηγίες που δόθηκαν από τον Ιησού θεωρήθηκαν ως υπερφυσική πρόγνωση (σ). Ο τρόπος λοιπόν της αφήγησης εδώ φαίνεται να υποδηλώνει ότι ο ευαγγελιστής εξιστορεί την λεπτομέρεια ως παράδειγμα υπερφυσικής γνώσης αυτών που θα συμβούν (γ). Θαυμαστό σημάδι: 1) ότι κάποιο πρόσωπο θα τους συναντήσει, 2) ότι το πρόσωπο αυτό θα ήταν άνδρας, 3) ότι θα ήταν μόνος, 4) ότι η συνάντηση θα γινόταν αμέσως, 5) ότι θα βάσταζε αγγείο, 6) ότι το αγγείο εκείνο θα ήταν στάμνα, 7) ότι θα περιείχε νερό, 8) και ότι ο άνδρας θα κατευθυνόταν στο σπίτι, το οποίο αναζητούσαν οι μαθητές (b).

Μαρκ. 14,14 καὶ ὅπου ἐὰν εἰσέλθῃ, εἴπατε τῷ οἰκοδεσπότῃ ὅτι ὁ διδάσκαλος λέγει· ποῦ ἐστι[(1)] τὸ κατάλυμά[(2)] μου[(3)] ὅπου τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου[(4)] φάγω[(5)];

Μετάφραση: και σ' όποιο σπίτι μπει, πέστε στον οικοδεσπότη ότι ο Διδάσκαλος ρωτά: Πού είναι η καθορισμένη για μένα αίθουσα του φαγητού, όπου θα φάω το πασχαλινό δείπνο με τους μαθητές μου;

(1) Λαμβάνεται ως δεδομένο στην ερώτηση, ότι υπήρχε κάποιο δωμάτιο υποδοχής προετοιμασμένο με πρόνοια του Κυρίου (b).

(2) Η λέξη σημαίνει ετυμολογικά τόπο ανάπαυσης, και έπειτα πανδοχείο ή αίθουσα φαγητού (γ).

(3) Το προορισμένο για μένα (σ).

(4) Όπου ο Χριστός γίνεται δεκτός, περιμένει ώστε της ίδιας υποδοχής, την οποία του κάνουν, να τύχουν και οι μαθητές του. Όταν υποδεχόμαστε το Θεό ως Θεό μας, υποδεχόμαστε και το λαό του ως δικό μας λαό.

(5) «Κανείς από τους δύο (ούτε ο Μάρκος, ούτε ο Λουκάς) δεν είπε, πώς θα φάω το Πάσχα, αλλά πού είναι το κατάλυμά μου, όπου θα φάω το πάσχα με τους μαθητές μου; ώστε να γίνει επαρκής η προετοιμασία. Μόνο ο Ματθαίος είπε το «Σε σένα θα κάνω το Πάσχα». Μπορεί όμως να δηλώνει αυτήν την προετοιμασία του Πάσχα, όχι το να φάνε το Πάσχα. Διότι ο Ιωάννης δηλώνει ότι κατά την ημέρα και ώρα του πάθους δεν είχε ακόμη φαγωθεί το Πάσχα από τους Ιουδαίους, επειδή ακριβώς, όπως έλεγε, έπρεπε κατά την ίδια ημέρα να τελεστεί και το τυπικό Πάσχα και το αληθινό» (β).

Μαρκ. 14,15 καὶ αὐτὸς ὑμῖν δείξει ἀνώγαιον μέγα ἐστρωμένον ἕτοιμον[(1)]· ἐκεῖ ἑτοιμάσατε ἡμῖν.

Μετάφραση: Κι αυτός θα σας δείξει ένα μεγάλο ανώγειο, δηλαδή το επάνω διαμέρισμα του σπιτιού, με καθίσματα και τραπέζια στρωμένα, έτοιμο σε όλα. Εκεί ετοιμάστε μας το πασχαλινό δείπνο.

(1) Θα έδειχνε σε αυτούς ευρύχωρο δωμάτιο στο πάνω διαμέρισμα της οικίας, κατάλληλο για την περίσταση και τη συνοδεία του Ιησού, «στρωμένο έτοιμο», δηλαδή ετοιμασμένο με τα απαραίτητα χαμηλά τραπέζια και τα χαλιά ή τα ανάκλιντρα (σ). Ο Χριστός δεν επιτήδευσε ποτέ προετοιμασία για τα συνηθισμένα γεύματά του. Αντιθέτως βλέπουμε αυτόν πάνω στη χλόη να τρώει μαζί με το πλήθος και στο πηγάδι του Ιακώβ παρατίθενται πρόχειρα οι τροφές στη μετοχή των οποίων καλείται από τους μαθητές του. Αλλά τώρα προκειμένου να ετοιμαστεί το ιερό δείπνο του Πάσχα

αναζητά «ανώγαιον μέγα εστρωμένον», για να τιμήσει αυτό. Ο Θεός, όταν η εξωτερική λαμπρότητα και ιεροπρέπεια είναι εκδήλωση εσωτερικού σεβασμού και ειλικρινούς ευλάβειας, ευαρεστείται και σε αυτήν, όταν όμως αυτή παραμελείται ή και λείπει, ας εξετάζουμε με προσοχή, μήπως και το εσωτερικό πνεύμα της λατρείας μας έχει υποστεί χαλάρωση και μείωση στις ψυχές μας.

Μαρκ. 14,16 καὶ ἐξῆλθον(1) οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ καὶ ἦλθον(1) εἰς τὴν πόλιν, καὶ εὗρον(2) καθὼς εἶπεν αὐτοῖς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα(3).

Μετάφραση: Έφυγαν οι μαθητές του και πήγαν στην πόλη και τα βρήκαν όπως τους τα είπε ο Διδάσκαλος. Και ετοίμασαν το δείπνο, στο οποίο θα γινόταν το αληθινό Πάσχα της θείας Ευχαριστίας.

(1) Βγήκαν από το μέρος, όπου έγινε ο διάλογος αυτός με τον διδάσκαλο και ήλθαν στην πόλη.

(2) Στηρίχτηκαν και βεβαιώθηκαν στην πίστη και ένιωσαν κατάπληξη με χαρά (b).

(3) Ετοίμασαν το δείπνο, στο οποίο το αληθινό Πάσχα, η θεία ευχαριστία, η αναπαράσταση της θυσίας του αμνού του Θεού παραδόθηκε. «Για ποιό λόγο λοιπόν επιτέλεσε το μυστήριο αυτό κατά τον καιρό του Πάσχα; Για να μάθεις από παντού ότι και της παλαιάς (διαθήκης) είναι νομοθέτης και ότι αυτά που βρίσκονται σε εκείνην (την παλαιά) σκιαγραφήθηκαν από πριν για αυτά εδώ (της καινής). Για αυτό λοιπόν, εκεί όπου ήταν ο τύπος (του ιουδαϊκού πάσχα) ο Κύριος τοποθετούσε την αλήθεια» (β)

Μαρκ. 14,17 Καὶ ὀψίας γενομένης ἔρχεται μετὰ τῶν δώδεκα(1).

Μετάφραση: Και μόλις βράδιασε, ήλθε εκεί με τους δώδεκα μαθητές.

(1) Συμπεριλαμβανομένου και του Ιούδα, που ήδη συλλογιζόταν, πώς θα άρπαζε την ευκαιρία για παράδοση του Ιησού.

Μαρκ. 14,18 καὶ ἀνακειμένων αὐτῶν καὶ ἐσθιόντων εἶπεν ὁ Ἰησοῦς· ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει(1) με, ὁ ἐσθίων μετ᾽ ἐμοῦ(2).

Μετάφραση: Και την ώρα που είχαν γείρει στο τραπέζι κι έτρωγαν, είπε ο Ιησούς: Αληθινά σας διαβεβαιώνω ότι ένας από σας θα με παραδώσει στους σταυρωτές μου, αυτός που τώρα τρώει μαζί μου.

(1) Θα με παραδώσει στις εξουσίες.

(2) Με αυτό δεν καθορίζει προσωπικώς τον ένα, ο οποίος θα παρέδιδε αυτόν, αλλά γενικώς βεβαιώνει, ότι ο προδότης θα ήταν ένας από τους δώδεκα, ο οποίος συνέτρωγε μαζί με τον διδάσκαλο και τους υπόλοιπους μαθητές. Αυτό άλλωστε φαίνεται και από τα επακολουθούντα ερωτήματα, τα οποία δείχνουν ότι ο προδότης ήταν ακόμη άγνωστος (γ).

«Ο Μάρκος πρόσθεσε ότι «αυτός που τρώει μαζί μου», για να μη νομίσουν, ότι λέει για έναν από αυτούς που πίστεψαν σε αυτόν, δεν συναριθμούνταν όμως με τους δώδεκα μαθητές. Ταυτόχρονα όμως και στον Ιούδα αφανώς έδωσε απόδειξη, ότι γνώριζε την καρδιά του» (Ζμ).

Ήταν η τελευταία στοργική προσπάθεια του Ιησού, για να συγκρατήσει τον μαθητή από τον όλεθρο.

Μαρκ. 14,19 οἱ δὲ ἤρξαντο λυπεῖσθαι[(1)] καὶ λέγειν αὐτῷ εἷς καθ᾽ εἷς· μήτι ἐγώ[(2)]; καὶ ἄλλος· μήτι ἐγώ[(3)];

Μετάφραση: Αυτοί τότε άρχισαν να λυπούνται και να του λένε ένας - ένας ξεχωριστά: Μήπως είμαι εγώ; Και άλλος: Μήπως είμαι εγώ;

(1) «Προτίμησε δηλαδή ο Χριστός να φοβίσει και να λυπήσει όλους τους άλλους, προκειμένου να επιστρέψει τον χαμένο μαθητή» (Ζμ). «Άρχισαν να λυπούνται οι μαθητές για τον λόγο του Κυρίου, τον οποίο είπε ότι ένας από σας θα με παραδώσει. Παρόλο δηλαδή που ήταν έξω από αυτό το πάθος, όμως αγωνιούσαν, πιστεύοντας στον καρδιογνώστη Θεό περισσότερο παρά στους εαυτούς τους» (Θφ).

«Διότι νομίζω ότι θυμούνταν, εφόσον ήταν άνθρωποι, ότι είναι τρεπτή (μεταβαλλόμενη) η προαίρεση αυτών που ακόμη προκόβουν και είναι δυνατόν να θέλει τα αντίθετα από αυτά που προηγουμένως είχε πρόθεση» (Ω). Άρχισαν να λυπούνται διότι αυτό που ειπώθηκε από τον Κύριο ήταν μομφή για όλη την αδελφότητα. Ένας Απόστολος να προδώσει τον διδάσκαλό του ήταν κατ᾽ εξοχήν θλιβερό και αξιοθρήνητο γεγονός. Οι ψυχές που είναι ενάρετες και σκέπτονται από τη

χάρη λυπούνται και για τις αμαρτίες των άλλων, όταν μάλιστα οι άλλοι αυτοί συμμετείχαν στις ίδιες δωρεές από το Θεό, τις οποίες έτυχαν και αυτοί.

(2) Διερωτιούνταν ποιος ήταν. Κανείς από αυτούς δεν υποπτεύθηκε ότι ήταν ο Ιούδας, και πολύ λιγότερο ακούστηκε κάποιος να ρωτά: Κύριε, μήπως είναι ο Ιούδας; Είναι δυνατόν ο υποκριτής να διάγει στον κόσμο, χωρίς κανείς όχι μόνο να ανακαλύπτει αυτόν αλλά ούτε καν να τον υποπτεύεται. Όπως το πλαστό και κίβδηλο νόμισμα, κυκλοφορεί κρυμμένο, χωρίς να κινεί κανενός την υπόνοια. Στο τέλος όμως θα αποκαλυφθεί και η καταισχύνη του θα μοιάζει με αυτήν του Ιούδα.

(3) Παρόλο που οι μαθητές δεν είχαν συνείδηση, ότι όχι μόνο κάποια σκέψη παρόμοια, αλλά ούτε η παραμικρή κλίση δεν είχε σημειωθεί στο εσωτερικό τους, όμως μη έχοντας πεποίθηση στη δική τους εσωτερική πληροφορία, ρωτούν τον Διδάσκαλο, που γνωρίζει εμάς καλύτερα από όσο εμείς γνωρίζουμε τους εαυτούς μας: Μήπως είμαι εγώ; Δεν γνωρίζεις πόσο ισχυρά θα πειραστείς, ούτε πόσο ο Θεός θα σε αφήσει σε μόνες τις δυνάμεις σου και συνεπώς: Μην υψηλοφρονείς, αλλά να φοβάσαι.

Μαρκ. 14,20 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· εἷς ἐκ τῶν δώδεκα, ὁ ἐμβαπτόμενος[(1)] μετ᾽ ἐμοῦ εἰς τὸ τρυβλίον[(2)].

Μετάφραση: Αυτός τότε τους αποκρίθηκε: Ένας από σας τους δώδεκα, αυτός που τώρα τρώει μαζί μου και βουτά το ψωμί του μαζί μου μέσα στο ζωμό της πιατέλας, αυτός θα με παραδώσει.

(1) «Δηλαδή αυτός που βουτά» (Ζμ). Χρησιμοποιεί το ρήμα σε μέση φωνή με την έννοια του: αυτός που με το ίδιο του το χέρι βουτά (b). Με τη νέα αυτή ένδειξη καθορίζεται, ότι ο προδότης καθόταν κοντά στον Ιησού (γ). Ο ενεστώτας= αυτός που συνεχώς βουτά (δ).

(2) Είδος πιατέλας που περιέχει καρύκευμα. Κατά την εορτή του Πάσχα το καρύκευμα (χαροσέθ) κατασκευαζόταν από σύκα, φοίνικες, μπαχαρικά και ξύδι (γ).

Μαρκ. 14,21 ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει[(1)] καθὼς γέγραπται[(2)] περὶ αὐτοῦ· οὐαὶ[(3)] δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι᾽ οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται· καλὸν ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη[(4)] ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος[(5)].

Μετάφραση: Και ο υιός του ανθρώπου βέβαια, ο Μεσσίας, φεύγει απ' αυτή τη ζωή και πηγαίνει προς τον Πατέρα του, σύμφωνα με τις προφητείες που έχουν γραφεί γι' αυτόν. Αλίμονο όμως στον άνθρωπο εκείνο που γίνεται όργανο για να παραδοθεί ο υιός του ανθρώπου στους σταυρωτές του. Θα ήταν καλύτερο για τον άνθρωπο αυτόν να μην είχε γεννηθεί.

(1) «Σαν να ήταν δηλαδή αποδημία ο θάνατος του Χριστού, όχι θάνατος» (Θφ).

«Όπως ακριβώς και στους Ιουδαίους έλεγε, Πηγαίνω σε αυτόν που με έστειλε. Και η λέξη αυτή σημαίνει το εκούσιο (με τη θέλησή του)» (β). Επανειλημμένως χρησιμοποιείται το ρήμα αυτό από τον Ιωάννη αναφορικά με το θάνατο του Κυρίου. Δες Ιω. η 14,21,ιγ 3,33,ιδ 4 (σ).

(2) Ο θάνατος του Ιησού δεν υπήρξε ένα απλό ατύχημα στο στάδιό του ούτε το αποτέλεσμα της σύγκρουσης εκείνης με τον κόσμο, στην οποία όλοι οι προφήτες και οι δίκαιοι υπόκεινται, αλλά ήταν η εκπλήρωση της βουλής του Θεού και της μαρτυρίας των μεσσιακών προφητειών όπως οι Ησ. νγ, Ψαλμ. κα (σ).

(3) Δεν αποτελεί κατάρα με την έννοια ευχής ή προσευχής, ώστε η εκδίκηση αυτή να έλθει πάνω στον προδότη, αλλά επίσημη αναγγελία της θείας κρίσης (γ). Η πράξη του Ιούδα δεν ήταν τυχαία ούτε πράξη ανάγκης. Βεβαίως εκπληρώθηκε η βουλή του Θεού και με αυτήν την ίδια την προδοσία αυτού. Χωρίς όμως και να καταργηθεί η ελευθερία του και η ευθύνη του ούτε να ελαφρωθεί η ενοχή του (σ).

Αν και ο Θεός μπορεί να κατευθύνει τις αμαρτίες των ανθρώπων για υπηρεσία των σχεδίων του, δεν ελαφρώνει αυτό την ενοχή των αμαρτωλών και την βαριά τιμωρία, η οποία τους περιμένει. Η σοφία του γνωρίζει όχι μόνο να ματαιώνει τις βουλές των ασεβών, αλλά να χρησιμοποιεί και τις ενέργειές τους για δόξα δική του. Ό,τι είναι δόξα της σοφίας του, δεν αποτελεί και δικαιολογία για τους αμαρτωλούς. Διότι αυτοί πάντοτε ελεύθερα και κακόβουλα ενήργησαν. «Με καθορισμένη απόφαση και πρόγνωση του Θεού πιάστηκε» για να θανατωθεί ο Ιησούς, «με χέρια όμως ανόμων που τον κάρφωσαν, θανάτωσαν» αυτόν οι σταυρωτές του (Πραξ. β 23).

(4) «Το «καλό θα ήταν να μην γεννιόταν» ειπώθηκε ως προς την κόλαση, την οποία θα υποστεί ο προδότης. Διότι είναι καλύτερο καθόλου να μην γεννηθεί κάποιος παρά να γεννηθεί για κόλαση. Όσον αφορά λοιπόν εκ τους αποτελέσματος, φαίνεται καλύτερο, αν δεν υπήρξε καθόλου ο Ιούδας. Διότι ο μεν Θεός έπλασε αυτόν για έργα αγαθά. Επειδή όμως αυτός εξέπεσε σε τέτοια κακία, όπως φαίνεται, καλύτερο ήταν

να μη γεννιόταν καθόλου» (Θφ). «Διότι από την κακή ύπαρξη είναι προτιμότερη η ανυπαρξία» (β).

Ειπώθηκε αυτό, όχι μόνο για να αφυπνιστεί η συνείδηση του Ιούδα και να οδηγηθεί αυτός σε μετάνοια, αλλά και για επιστηθεί η προσοχή των άλλων μαθητών, για να προφυλάγονται από αμαρτία όμοια με αυτήν του Ιούδα. Πράγματι· πόσο εύκολα οι κοντά στο Χριστό εξαπατούνται παρασυρόμενοι στο να αγαπούν περισσότερο το χρυσό και να μεταβάλλουν το ταμείο της χάριτός του σε γλωσσόκομο μαμμωνά! Η καταστροφή, που αναμένει αυτούς που προδίδουν το Χριστό και προτιμούν από αυτόν τα αργύρια, είναι τόσο μεγάλη, ώστε θα ήταν προτιμότερο να μην ζούσε κάποιος, παρά να υποστεί την καταστροφή και τιμωρία αυτή.

(5) Είναι αξιοσημείωτο, ότι ο Κύριος ακριβώς πριν τη σύσταση της θείας ευχαριστίας έβαλε τους μαθητές στη δοκιμασία και εξέταση του εαυτού τους, η οποία οδήγησε στο ερώτημα: Μήπως είμαι εγώ; Να δοκιμάζει ο άνθρωπος τον εαυτό του και έτσι να τρώει από τον άρτο και να πίνει από το ποτήριο.

Στίχ. 22-25. Το Μυστήριο της θείας Ευχαριστίας.

Μαρκ. 14,22 Καὶ ἐσθιόντων[(1)] αὐτῶν λαβὼν ὁ Ἰησοῦς ἄρτον εὐλογήσας[(2)] ἔκλασε καὶ ἔδωκε αὐτοῖς[(3)] καὶ εἶπε· λάβετε φάγετε[(4)]· τοῦτό[(5)] ἐστι[(6)] τὸ σῶμά μου.

Μετάφραση: *Κι ενώ έτρωγαν, πήρε ο Ιησούς άρτο κι αφού ευχαρίστησε τον επουράνιο Πατέρα, έκοψε τον άρτο σε κομμάτια κι έδωσε στους μαθητές λέγοντας: Λάβετε, φάγετε· αυτό που σας δίνω είναι το σώμα μου.*

(1) Την ώρα που έτρωγαν και κατά τη διάρκεια του δείπνου. Κανείς όμως από τους ευαγγελιστές δεν αναφέρει το χρόνο ακριβέστερα (γ).

(2) Αντικείμενο του ευλόγησε είναι ή τον Θεό (=ύμνησε, σύμφωνα με τη συνηθισμένη του έννοια) ή τον άρτο= επικαλέστηκε ευλογία πάνω στον άρτο. Μάλλον με την πρώτη έννοια σύμφωνα με τα Λουκ. κβ 19 και Α Κορ. ια 24, όπου αντί για το ευλογήσας υπάρχει το ευχαριστήσας (γ).

«Ευλόγησε, αντί να πει ευχαρίστησε» (Θφ). «Για αυτό και ευλόγησε… ώστε εκείνοι με την ευλογία και ευχαριστία να μάθουν ότι είναι μεγάλα αληθινά και άξια κάθε ευχαριστίας αυτά που οικονόμησε με το πάθος» (β).

(3) Δίνοντας από ένα τεμάχιο σε καθέναν από τους μαθητές.

(4) Πολλοί από τους μεγαλογράμματους κώδικες παραλείπουν το φάγετε.

(5) Αυτό το τεμάχιο του άρτου το οποίο στον καθένα έδωσε (σ). «Αυτό το οποίο τώρα παίρνετε» (Θφ).

(6) «Δεν είναι ο άρτος αντίτυπο (τύπος) του σώματος του Κυρίου· αλλά μεταβάλλεται στο ίδιο εκείνο το σώμα του Χριστού. Διότι και ο Κύριος λέει· Ο άρτος τον οποίο εγώ θα δώσω, είναι η σάρκα μου. Δεν είπε· Είναι αντίτυπο της σάρκας μου, αλλά είναι η σάρκα μου… Και πώς; θα πει κάποιος· διότι δεν φαίνεται σάρκα. Λόγω της δικής μας, άνθρωπέ μου, αδυναμίας. Επειδή δηλαδή ο άρτος και το κρασί είναι συνηθισμένα σε μας· αν όμως ήταν μπροστά μας αίμα και αν βλέπαμε σάρκα, δεν θα αντέχαμε, αλλά θα απονάρκωνόμασταν· για αυτό συγκαταβαίνοντας σε μας ο φιλάνθρωπος, τη μεν μορφή του ψωμιού και του κρασιού τη φυλάει· τα μεταμορφώνει όμως στη δύναμη σάρκας και αίματος» (Θφ).

«Το ψωμί αγιάζεται με το λόγο του Θεού και την προσευχή και αμέσως μεταβάλλεται στο σώμα του Λόγου» (Γν).

Μαρκ. 14,23 καὶ λαβὼν τὸ[(1)] ποτήριον εὐχαριστήσας[(2)] ἔδωκεν αὐτοῖς, καὶ ἔπιον ἐξ αὐτοῦ πάντες.

Μετάφραση: *Ύστερα πήρε το ποτήριο, ευχαρίστησε κι έδωσε σ' αυτούς και ήπιαν απ' αυτό όλοι.*

(1) Πιο αυθεντική γραφή χωρίς το άρθρο.

(2) Αντί για το ευλογήσας του προηγούμενου στίχου μπήκε εδώ το ευχαριστήσας και καθορίζεται έτσι ότι και εκεί το ευλογήσας αναφέρεται όχι στον άρτο αλλά στο Θεό.

Μαρκ. 14,24 καὶ εἶπεν αὐτοῖς· τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ τῆς καινῆς διαθήκης[(1)] τὸ περὶ πολλῶν[(2)] ἐκχυνόμενον[(3)].

Μετάφραση: *Και τους είπε: Αυτό που πίνετε είναι το αίμα μου, που επικυρώνει τη νέα Διαθήκη και χύνεται για να σωθούν πολλοί.*

(1) «Αίμα καινής Διαθήκης είπε για να το διακρίνει από το αίμα της Παλαιάς. Διότι και η Παλαιά Διαθήκη και εκείνη είχε αίμα, με το οποίο ραντίστηκε και ο λαός και το βιβλίο του νόμου» (Θφ).

Οι λόγοι αυτοί «το αίμα της διαθήκης» λέχθηκαν και κατά την επικύρωση του Νόμου, θεωρουμένου ως συνθήκης μεταξύ Θεού και Ιουδαίων (Εξοδ. κδ 8). Ο Μωϋσής ράντισε το λαό με το αίμα της θυσίας, σαν σφραγίδα της συνθήκης μεταξύ Θεού και αυτών κατά την παράδοση του νόμου. Και ήδη νέα εισάγεται διαθήκη (δες Λουκ. κβ 20 και Α Κορ. ια 25), στην οποία ο νόμος έχει γραφτεί στις καρδιές (Ιερεμ. λη 31-35) και η οποία επισφραγίστηκε με το αίμα Εκείνου, ο οποίος πέθανε για τη σύναψή της (γ).

Ο Ιησούς συνιστούσε τώρα νέα διαθήκη, ασύγκριτα ανώτερη από αυτήν του Σινά και η οποία έπρεπε να επικυρωθεί με αίμα αλλά και ασύγκριτα ανώτερη θυσία (σ).

(2) Γραφή παλαιότερη υπέρ πολλών. «Λέγοντας όμως ότι «για πολλούς» χύνεται το αίμα, εννοεί το «για όλους», διότι πολλοί είναι οι όλοι, όπως ακριβώς και ο Παύλος έλεγε ότι μέσω του ενός θα γίνουν δίκαιοι οι πολλοί (Ρωμ. 5,19)· αυτό λοιπόν και εδώ δηλώνει ότι ένας για χάρη πολλών πάσχει αυτό» (β).

Ή, για όλους μεν χύθηκε, αλλά δεν οικειοποιούνται όλοι την μέσω αυτού απολύτρωση, αλλά πολλοί. Χύθηκε για χάρη πολλών, για να δικαιώσει πολλούς για να οδηγήσει πολλούς υιούς σε δόξα (Εβρ. β 10). Είναι θυσία που επαρκεί για πολλούς, άπειρης και ανεκτίμητης αξίας. Και έσωσε και θα σώσει πολλούς. Διαβάζουμε για «όχλο πολύ, τον οποίο κανείς δεν μπορούσε να αριθμήσει, από κάθε έθνος και φυλές και γλώσσες και λαούς», ότι «έπλυναν τις στολές τους και λεύκαναν αυτές με το αίμα του αρνίου» (Αποκάλ. ζ 9,14). Και ακόμη η πηγή είναι ανοιχτή και αστείρευτη. Πόσο παρηγορητικό είναι για τους φτωχούς, τους μετανοημένους αμαρτωλούς, ότι το αίμα του Χριστού χύθηκε για χάρη πολλών! Και εάν υπέρ πολλών, γιατί όχι και υπέρ εμού; Εάν υπέρ των αμαρτωλών, υπέρ των εξ' εθνών αμαρτωλών, υπέρ του πρώτου των αμαρτωλών, γιατί όχι και υπέρ εμού; (Henry).

Δες Μάρκ. ι 45 «και να δώσει τη ζωή του λύτρο για χάρη πολλών». Το χύσιμο του αίματος ανταποκρίνεται στην κλάση του άρτου και αναφέρεται στην αυτοθυσία του Ιησού ως αμνού άμωμου (Α΄ Πέτρ. α 19). Η σωτήρια σημασία του θανάτου του και η σχέση της με την πνευματική απολύτρωση του λαού του Θεού (δες Μάρκ. ι 45) «από τη γενιά αυτή τη διεστραμμένη» (Πράξ. β 40), υπονοείται με την από τον Μάρκο

περιγραφή του αίματος του Ιησού, αίματος της καινής διαθήκης, ότι χύνεται για χάρη πολλών (σ).

Για χάρη πολλών σημαίνει ότι τον θάνατό του υπέστη ο Κύριος χάριν των άλλων. Η πρόθεση «υπέρ» μπορεί να χρησιμοποιηθεί και με την έννοια της «αντί», για να δηλώσει δηλαδή έννοια αντιπροσωπευτική. Όχι όμως τόσο κατηγορηματικά και αναγκαία, όσο εκφράζει αυτήν η πρόθεση «αντί» (γ).

(3) Η πρόθεση «εκ» σε συνδυασμό και με την έννοια του «χυνόμενον» δηλώνει θάνατο βίαιο (γ)

Μαρκ. 14,25 ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐκέτι οὐ μὴ πίω ἐκ τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου[(1)] ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὅταν αὐτὸ πίνω καινὸν[(2)] ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ[(3)].

Μετάφραση: *Αληθινά σας λέω ότι δεν θα πιω πλέον από το προϊόν αυτό της αμπέλου, μέχρι την ημέρα εκείνη που με ευφροσύνη θα το πίνω καινούργιο και πολύ πιο χαρμόσυνο στη βασιλεία του Θεού. Ο Μυστικός αυτός Δείπνος δηλαδή είναι πρόγευση της τέλειας κοινωνίας και ενώσεώς μας, που θα πραγματοποιηθεί μέσα σε ατελεύτητη χαρά στην ουράνια βασιλεία του Θεού.*

(1) Οι λέξεις αναφέρονται στο ότι αυτή ήταν η ύστατη περίσταση, κατά την οποία ο Ιησούς θα έπινε κρασί μαζί με τους μαθητές του, και αποτελούν σαφή υπαινιγμό για τον επικείμενο θάνατό του (σ).

(2) Το καινούργιο δεν σημαίνει το κρασί της νέας παραγωγής, για δήλωση του οποίου θα χρησιμοποιούνταν η λέξη νέο· αλλά δηλώνει νέο είδος κρασιού. Όταν θα γίνουν τα πάντα καινούργια, στην παλιγγενεσία και ανακαίνιση, πρόκειται να είναι εκεί κάποιο νέο κοινό τραπέζι και κοινωνία του Χριστού με τους μαθητές του, στην οποία η απόλαυση νέων πνευματικών επικοινωνιών και αγαλλιάσεων θα λαμβάνει χώρα (γ).

Συστήθηκε το μυστήριο με προοπτική της μακαριότητας των ουρανών, για να είναι μία πρόγευση εκείνης και συνεπώς για να γευόμαστε το ποτήριο αυτό που μας μεθάει ως άριστο με τις αγαλλιάσεις και την ευφροσύνη της πνευματικής ζωής, του οποίου την γλυκύτητα όταν αισθανθεί και γευτεί κάποιος, καμία πλέον έλξη δεν αισθάνεται από τη γεύση του ποτηρίου των τέρψεων και ηδονών των αισθήσεων.

(3) «Στη βασιλεία του Θεού, δηλαδή στον όγδοο αιώνα, θα πιεί ο Κύριος μαζί με τους μαθητές του τα μυστήρια και τη σοφία, διδάσκοντας καινούργια πράγματα και αποκαλύπτοντας αυτά που τώρα είναι κρυμμένα» (Θφ).

Οι άγιοι που πεθαίνουν παίρνουν ύστατο το μυστήριο ως εφόδιο ζωής, και αποχαιρετούν μαζί με αυτό και την παρούσα ζωή με ειρήνη εισερχόμενοι στην χαρά και δόξα από την άμεση επικοινωνία με το Χριστό, η οποία ξεπερνάει κάθε πνευματική αγαλλίαση του παρόντος βίου. Όταν ο ήλιος ανατέλλει αποχαιρετιούνται τα λυχνάρια.

Στίχ. 26-31. Ο Κύριος και οι μαθητές στο όρος των Ελαιών. Προλέγει τον διασκορπισμό τους και την άρνηση του Πέτρου.

Μαρκ. 14,26 Καὶ ὑμνήσαντες[(1)] ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν[(2)].

Μετάφραση: *Κι αφού έψαλαν έναν ευχαριστήριο ύμνο, βγήκαν στο όρος των Ελαιών.*

(1) Λιγότερο πιθανή η ερμηνεία: Έψαλλαν τον ύμνο που ψαλλόταν από τους Ιουδαίους κατά το δείπνο του Πάσχα δηλαδή το μέγα αλληλούια, που αποτελείται από τους ψαλμούς 112-117,135. Το δεύτερο μέρος αυτού, Ψαλμ. 114-117, ή σύμφωνα με τον Σαμμαΐ Ψαλμ. 113-117, ψαλλόταν κατά τους χρόνους αυτούς μετά το πασχάλιο δείπνο (γ). Ή, πιο σωστά, αφού ο Κύριος δεν έφαγε το ιουδαϊκό πάσχα, «ευχαρίστησαν και προτού πιουν, ευχαρίστησαν και αφότου ήπιαν, για να μάθουμε και εμείς, ότι πρέπει να ευχαριστούμε και να υμνούμε και πριν την τροφή και μετά την τροφή. Ταυτόχρονα όμως δείχνει και αυτό, ότι είναι ευχάριστος σε αυτόν ο θάνατος για χάρη μας, αφού βεβαίως υμνεί το Θεό βγαίνοντας για να παραδοθεί» (Θφ).

Είναι πρέπον μετά τη θεία ευχαριστία να υμνούμε το Θεό, σαν έκφραση της χαράς μας εν τω Θεώ μέσω του Ιησού Χριστού και της ευγνωμοσύνης μας για την μεγάλη αγάπη με την οποία ο Θεός μας αγάπησε μέσω του Χριστού. Και σε καιρό επίσης θλίψεως και δεινών δεν είναι άκαιρο να ψάλλουμε ύμνους. Οι μαθητές βρίσκονταν σε λύπη και ο Χριστός έμπαινε στις σκληρές ώρες του πάθους. Και όμως συνέψαλλαν

ύμνο. Η πνευματική μας χαρά δεν πρέπει να διακόπτεται από τις εξωτερικές θλίψεις. Ο Παύλος και ο Σίλας στο δεσμωτήριο υμνούσαν το Θεό και τους άκουγαν οι δέσμιοι.

(2) Βγήκαν στο όρος των Ελαιών, για να μην επιτεθούν οι εχθροί του στο ανώγαιο και ενοχληθεί αυτός που τους φιλοξένησε. Δεν βγήκαν στην πόλη, για να μην σημειωθεί κάποια εξέγερση του λαού. Δεν πήγε να κοιμηθεί μολονότι ήταν ώρα ύπνου, διότι η καρδιά του ήταν στραμμένη ολόκληρη προς το πάθημά του και δεν «θα δώσει ύπνο στα μάτια του και στα βλέφαρά του νυσταγμό και ανάπαυση στους κροτάφους του» έως ότου φέρει σε πέρας το έργο, το οποίο ο Πατέρας του ζητούσε από αυτόν. Αποσύρθηκε έξω από την πόλη, στο όρος των Ελαιών. Μετά τη θεία Ευχαριστία ενδείκνυται να αποσυρόμαστε και εμείς σε προσευχή και μελέτη, προσκολλώμενοι μόνοι σε μόνο το Θεό.

Μαρκ. 14,27 καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ὅτι πάντες σκανδαλισθήσεσθε[(1)] ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ[(2)] ὅτι γέγραπται, πατάξω[(3)] τὸν ποιμένα καὶ διασκορπισθήσονται τὰ πρόβατα·

Μετάφραση: Τους λέει τότε ο Ιησούς: Όλοι θα κλονισθείτε στην πίστη σας σ' εμένα την νύχτα αυτή. Διότι έχει γραφεί το εξής από τον προφήτη Ζαχαρία: Θα επιτρέψω εγώ ο Θεός και Πατέρας να χτυπηθεί και να θανατωθεί ο ποιμένας, δηλαδή ο Χριστός, και θα διασκορπισθούν τα πρόβατα του κοπαδιού, δηλαδή οι μαθητές του.

(1) Ο Ιούδας είχε φύγει και οι υπόλοιποι μαθητές ήταν ίσως ικανοποιημένοι διότι έμεναν σταθεροί προς τον Διδάσκαλο. Αλλά ο Χριστός τους ειδοποιεί, ότι, εάν διαφυλάχτηκαν από τη χάρη από την αποστασία του Ιούδα, δεν πρέπει όμως να καυχιούνται για τη σταθερότητά τους, διότι μετά από λίγο και αυτοί θα κλονίζονταν. Παρόλο που ο Θεός μας προφυλάσσει από βαριές πτώσεις, στις οποίες βλέπουμε άλλους να παρασύρονται, όμως και εμείς μπορούμε να ντρεπόμαστε για τους εαυτούς μας, όταν βλέπουμε ότι δεν προοδεύσαμε και δεν γίναμε καλύτεροι από ό,τι είμαστε τώρα.

(2) Αυθεντική γραφή χωρίς το «ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ», και πιθανότατα παρεμβλήθηκε αυτό στο Μάρκο από τους αντιγραφείς από τον Ματθαίο. Έχουμε ανάγκη να προετοιμαζόμαστε πάντα για τις αιφνίδιες δοκιμασίες, στις οποίες ανέλπιστα σε μια στιγμή είναι δυνατόν να πέσουμε. Ο Χριστός και οι μαθητές συνέφαγαν το Δείπνο με ησυχία και ειρήνη. Και όμως μετά από λίγο η νύχτα εκείνη

έγινε για τους μαθητές νύχτα σκανδαλισμού. Πόσο εύκολα μπορεί να σηκωθεί μία καταιγίδα! Δεν γνωρίζουμε, τι μπορεί να φέρει μία ημέρα ή μία νύχτα ή και μία μόνο ώρα, ούτε τι μεγάλο συμβάν, κρίσιμο για την αιώνια τύχη μας, μπορεί να εγκυμονείται σε μία μόνη στιγμή.

(3) «Για να μην φανεί ότι είναι μία σκληρή κατηγορία (το όλοι θα σκανδαλιστείτε) λέει και προφητεία» (β). Το εβραϊκό πρωτότυπο γράφει: «Πάταξε τον ποιμένα». Αλλά εφόσον ο Θεός παραγγέλλει να πέσει το μαχαίρι εναντίον του ποιμένα, το πατάξω αυτό αποδίδει την έννοια του χωρίου (γ).

«Το θα χτυπήσω τον ποιμένα ο Πατέρας το λέει. Επειδή δηλαδή παραχώρησε να χτυπηθεί, λέγεται ότι αυτός χτύπησε αυτόν που κατά παραχώρησή του χτυπήθηκε» (Θφ).

Μαρκ. 14,28 ἀλλὰ μετὰ τὸ ἐγερθῆναί[(1)] με προάξω[(2)] ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν.

Μετάφραση: *Όταν όμως αναστηθώ, θα σας περιμένω στη Γαλιλαία, όπου θα πάω πριν από σας.*

(1) Λέξη με την οποία συνήθως στα ευαγγέλια δηλώνεται η ανάσταση. Εδώ όμως αποκτά και ειδική έννοια από το πατάξω που προηγήθηκε, και σημαίνει το σήκωμα αυτού από τη γη, στην οποία έπεσε αφού χτυπήθηκε (γ).

(2) «Δεν τους άφησε όμως πάλι να είναι μέχρι τα λυπηρά· αλλά θα σας προλάβω, είπε, στη Γαλιλαία» (β). «Δηλαδή θα σας προλάβω» (Θφ). Και το ρήμα αυτό αποκτά ειδική έννοια εδώ από την προηγηθείσα εικόνα ποιμένα και προβάτων. Θα προπορευτεί μπροστά τους, όπως ο ποιμένας οδηγεί το ποίμνιό του. Δηλαδή θα πάρει πάλι απέναντί τους τη θέση του ως ποιμένα (γ).

Παρόλο που θα με εγκαταλείψετε, παρόλο που θα πέσετε, εγώ θα προνοήσω για σας να μην είναι η πτώση σας οριστική. Θα συναντηθούμε πάλι στη Γαλιλαία. Θα σας προλάβω όπως ο ποιμένας προηγείται των προβάτων του. Ο αρχηγός της σωτηρίας μας γνωρίζει πώς να ανασυγκροτεί τα στρατεύματά του, όταν αυτά από δειλία διασκορπιστούν.

Μαρκ. 14,29 ὁ δὲ Πέτρος ἔφη αὐτῷ· καὶ εἰ πάντες σκανδαλισθήσονται, ἀλλ᾽ οὐκ ἐγώ[(1)].

Μετάφραση: *Τότε ο Πέτρος του είπε: Κι αν ακόμη όλοι κλονισθούν στην πίστη τους προς εσένα, εγώ όμως δεν θα κλονισθώ.*

(1) Ο σφοδρός και θερμός στην καρδιά Απόστολος δεν μπορεί να υποφέρει την σκέψη της λόγω δειλίας αδυναμίας και με τη βιασύνη, την οποία του δημιουργεί το πλήρες αυτοπεποίθησης αίσθημά του ξεσπά σε θερμά και παράφορα λόγια διαμαρτυρίας (σ). «Ενώ ο προφήτης είπε, ενώ ο Χριστός βεβαίωσε το λόγο, ο Πέτρος… έχει θάρρος στον εαυτό του», «αν και θα έπρεπε να παρακαλέσει και να πει, βοήθησέ μας ώστε να μην αποσχιστούμε… Αυτό λοιπόν θέλοντας να περιορίσει ο Χριστός επέτρεψε την άρνηση» (β).

Εάν η υπόσχεση αυτή γινόταν με ταπεινή εξάρτηση από τη χάρη του Χριστού, θα ήταν εξόχως ωραίος λόγος. Αλλά όπως ειπώθηκε, μαρτυρεί μεγάλο βαθμό αυτοπεποίθησης εγωιστικής. Ο Πέτρος έχει την ιδέα, ότι είναι ασφαλής και αήττητος από τους πειρασμούς και ελεύθερος από την διαφθορά, στα οποία όλοι οι άλλοι υπόκεινται. Θα έπρεπε να πει: Εάν και οι άλλοι σκανδαλιστούν, φόβος υπάρχει να σκανδαλιστώ και εγώ. Αλλά ο Πέτρος φρονεί ότι μόνος μπορεί να αντισταθεί σε πειρασμό, στον οποίο όλοι οι συμμαθητές του πρόκειται να υποκύψουν. Παρόλ’ αυτά τι διαφορά μεταξύ του Πέτρου και του Ιούδα! Ο Πέτρος εξανίσταται στην προφητεία της πτώσης. Ο Ιούδας σιγά και τίποτα τέτοιο δεν λέει στην προφητεία της προδοσίας. Αυτός αμάρτησε με προμελέτη και εσκεμμένα. Ο Πέτρος εκ συναρπαγής (παρασυρόμενος).

Μαρκ. 14,30 καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ἀμὴν λέγω σοι ὅτι σὺ[(1)] σήμερον ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ πρὶν ἢ δὶς[(2)] ἀλέκτορα φωνῆσαι τρὶς[(3)] ἀπαρνήσῃ με.

Μετάφραση: *Του λέει τότε ο Ιησούς: Αληθινά σου λέω ότι εσύ που τώρα τα λες αυτά, σήμερα, τη νύχτα αυτή, πριν λαλήσει δυο φορές ο πετεινός, θα με αρνηθείς τρεις φορές.*

(1) Μπαίνει μπροστά με έμφαση.

(2) Η αλεκτοροφωνία ταυτίζεται με την τρίτη από τις τέσσερις ρωμαϊκές φυλακές (=φυλάξεις,σκοπιές) (δες Μάρκ. ιγ 35). Η φυλακή αυτή που εκτεινόταν από τα

μεσάνυχτα μέχρι τις 3 π.μ. ονομάζεται στο ευαγγέλιο του Μάρκου αλεκτοροφωνία (ιγ 35) (σ). Είναι το μόνο ευαγγέλιο, στο οποίο σημειώνεται το «δύο φορές», τόσο στην προαναγγελία του Ιησού, όσο και στην εξιστόρηση των αρνήσεων. Οι δύο εκείνες απαίσιες αλεκτοροφωνίες είχαν εντυπωθεί στη μνήμη του Πέτρου και έτσι καταγράφτηκαν στο ευαγγέλιο αυτό, το οποίο συγγράφηκε σύμφωνα με τις αναμνήσεις του (γ).

(3) Όχι μία αλλά τρεις. Όταν το πόδι μας αρχίζει να γλιστράει, είναι δύσκολο να ανακτήσουμε το σταθερό βάδισμά μας στον ολισθηρό κατήφορο.

Μαρκ. 14,31 ὁ δὲ Πέτρος ἐκ περισσοῦ[(1)] ἔλεγε μᾶλλον· ἐάν με δέῃ συναποθανεῖν σοι, οὐ μή σε ἀπαρνήσομαι[(2)]. ὡσαύτως δὲ καὶ πάντες[(3)] ἔλεγον.

Μετάφραση: *Ο Πέτρος όμως επέμενε πολύ περισσότερο κι έλεγε: Εάν χρειαστεί να πεθάνω κι εγώ μαζί σου, για κανένα λόγο δεν θα σε αρνηθώ. Τα ίδια έλεγαν κι όλοι οι μαθητές.*

(1) Η πρόθεση «εκ» προσθέτει στην έννοια του περισσοῦ (g). Οι λέξεις «ἐκ περισσοῦ ἔλεγε μᾶλλον» δηλώνουν, ότι η διαμαρτυρία του Πέτρου πήρε μεγαλύτερο τόνο και σφοδρότητα. Οι λόγοι του διδασκάλου πλήγωσαν αυτόν βαθειά και αυτό εξώθησε αυτόν σε περισσότερες διαβεβαιώσεις (σ).

«Όσο ο Χριστός κουραζόταν να του το λέει, τόσο εναντιωνόταν ο Πέτρος περισσότερο. Από πού όμως του συνέβη αυτό; Από την πολλή αγάπη… Φανέρωνε ελαφρώς και κάποια φιλοτιμία (=φιλοδοξία, ζήλος, ισχυρογνωμοσύνη) το πράγμα. Δες λοιπόν μετά την πτώση πώς είναι συνεσταλμένος. Διότι πριν μεν αυτήν, αναθέτει τα πάντα στον εαυτό του. Μετά όμως από αυτά, το τελείως αντίθετο, «Τι προσέχετε εμάς, λες και με τη δική μας δύναμη ή ευσέβεια κάναμε να περπατήσει αυτός;» (Πράξ. γ 12). Από εδώ όμως μαθαίνουμε μεγάλο δόγμα· ότι δεν αρκεί η προθυμία του ανθρώπου αν δεν πάρει την ουράνια βοήθεια. Και πάλι τίποτα δεν θα κερδίσουμε από την ουράνια βοήθεια, αν δεν υπάρχει προθυμία» (β).

(2) Εάν ο Πέτρος μάλιστα μετά τις φοβερές προφητείες του Διδασκάλου έλεγε: «Κύριε, δώσε μου χάρη να με προφυλάξει από το να σε αρνηθώ· μη με βάλεις στον πειρασμό αυτόν, αλλά σώσε με από τον πονηρό», ίσως δεν θα επέτρεπε ο Κύριος την πτώση του. Αυτός που νομίζει ότι στέκεται, ας προσέχει μην πέσει.

(3) Είμαστε εύκολοι να νομίζουμε για τους εαυτούς μας, ότι μπορούμε να αντισταθούμε στους μεγαλύτερους πειρασμούς και να ακολουθήσουμε το Χριστό στους δυσκολότερους κινδύνους. Αλλά το φρόνημά μας αυτό προέρχεται από το ότι αγνοούμε τον εαυτό μας. Οι μαθητές, οι οποίοι πριν λίγο δυσπιστούσαν στους εαυτούς τους και ρωτούσαν τον Κύριο Μήπως είμαι εγώ, τώρα θεωρούν τους εαυτούς τους ασφαλείς. Αλλά εκείνοι πέφτουν ταχύτερα και ανοητότερα, οι οποίοι εμπιστεύονται τους εαυτούς τους. Και εκείνοι είναι οι λιγότερο ασφαλείς, οι οποίοι νομίζουν τους εαυτούς τους ασφαλέστατους. Ο σατανάς είναι πολύ ενεργητικός στο να αποπλανά αυτούς. Και ο Θεός επιτρέπει την πτώση τους για να ταπεινωθούν.

Στίχ. 32-42. Η αγωνία και η προσευχή της Γεθσημανή.

Μαρκ. 14,32 Καὶ ἔρχονται[(1)] εἰς χωρίον[(2)] οὗ τὸ ὄνομα Γεθσημανῆ[(3)], καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· καθίσατε ὧδε[(4)] ἕως προσεύξωμαι[(5)].

Μετάφραση: *Έρχονται τότε σε κάποιο περιφραγμένο αγρόκτημα που λεγόταν Γεθσημανή, και λέει στους μαθητές του: Καθίστε εδώ, ώσπου να προσευχηθώ.*

(1) Δεν καθορίζεται ακριβώς η ώρα, κατά την οποία ήλθαν. Εάν κρίνουμε από τον ύπνο των μαθητών, πρέπει να ήταν αργά. Ίσως κοντά στα μεσάνυχτα. Έως τώρα είδαμε την προπαρασκευή για το πάθος του Κυρίου. Από τη στιγμή αυτή εισερχόμαστε στην αιματηρή σκηνή. Στους στίχους αυτούς έχουμε την αφήγηση της αγωνίας του στον κήπο. Η αγωνία όμως αυτή υπήρξε η αρχή των θλίψεων του Κυρίου μας. Είχε πει πριν κάποιες ημέρες. Τώρα η ψυχή μου έχει ταραχτεί (Ιω. ιβ 27). Αλλά ήδη η τρικυμία ξέσπασε σφοδρή. Αγωνιά πριν ακόμη οι εχθροί του τον ταράξουν, παραμένοντας όμως δείχνει, ότι ελεύθερα και χωρίς να εξαναγκάζεται από κάποιον προσφέρει θυσία τη ζωή του. Κανείς δεν παίρνει αυτήν από αυτόν, αλλά αυτός θυσιάζει αυτήν από μόνος του (Ιω. ι 18).

(2) Υποκοριστικό του χώρα που δηλώνει μικρό περίκλειστο χώρο, αγρό (γ). Και σε μη οικείο πρόσωπο εάν ανήκε, μπορούσαν κατά τις ημέρες του Πάσχα χωρίς δυσκολία να μπουν σε αυτόν. Από την αφήγηση όμως του Ιωάννου φαίνεται, ότι ήταν τόπος στον οποίο συνήθιζε να πηγαίνει μαζί με τους μαθητές του ο Ιησούς, και από αυτό μπορούμε να συμπεράνουμε ότι ο κήπος ανήκε σε φιλικό πρόσωπο (σ).

(3) Η λέξη Γεθσημανή σημαίνει ελαιοτριβείο. Εκεί ο Κύριός μας άρχισε το πάθος του· εκεί ευδόκησε να συντρίψει και να συνθλίψει τον εαυτό του, για να ξεχυθεί από αυτόν καινούργιο λάδι σε όλους τους πιστούς, ώστε να γίνουν αυτοί συμμέτοχοι «της ρίζας και του παχέος χυμού αυτής της καλής ελιάς» (Ρωμ. ια 17).

(4) Στην είσοδο του κήπου αφήνει τους οχτώ αποστόλους και μόνο τους τρεις παίρνει μαζί του.

(5) «Συνήθιζε πάντα να προσεύχεται μόνος του, δίνοντας και σε μας παράδειγμα, να επιζητούμε την ησυχία στις προσευχές» (Θφ).

Η καταμόνας προσευχή υπήρξε το ύψιστο καταφύγιο του Ιησού που αντιμετωπίζει ήδη το θάνατο (σ). Έρχεται να προσευχηθεί και μόνος, παρόλο που πριν λίγο είχε συμπροσευχηθεί με τους μαθητές του (Ιω. ιζ 1). Η συμπροσευχή με την οικογένειά μας δεν δικαιολογεί την παράλειψη και της κατ' ιδίαν προσευχής.

Μαρκ. 14,33 καὶ παραλαμβάνει τὸν Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην[(1)] μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ ἤρξατο ἐκθαμβεῖσθαι[(2)] καὶ ἀδημονεῖν[(3)]

Μετάφραση: *Παίρνει λοιπόν μαζί του τον Πέτρο και τον Ιάκωβο και τον Ιωάννη, κι άρχισε να καταλαμβάνεται από μεγάλη λύπη και έκπληξη για το σκληρό πάθημα που του ετοίμαζαν με πρωτοφανές μίσος αυτοί τους οποίους ο ίδιος τόσο αγάπησε, και να αισθάνεται αδημονία και μεγάλο βάρος στην καρδιά του.*

(1) Είχαν δει και οι τρεις τη δόξα της Μεταμόρφωσης και έπρεπε από αυτό να ήταν προετοιμασμένοι στο να γίνουν μάρτυρες και της αγωνίας του. Εκείνοι είναι καλύτερα προετοιμασμένοι να πάθουν μαζί με το Χριστό, οι οποίοι μέσω της πίστης είδαν και τη δόξα του. Εάν ελπίζουμε να συμβασιλεύσουμε μαζί του, γιατί δεν πρέπει να περιμένουμε να πάθουμε και μαζί του; Ο Πέτρος καυχήθηκε πριν λίγο, ότι ήταν έτοιμος και το θάνατο μαζί του να αντιμετωπίσει. Και οι υιοί Ζεβεδαίου είχαν βεβαιώσει, ότι μπορούν να πιουν μαζί του το ποτήριό του (Μάρκ. ι 39). Και τώρα παίρνει και τους τρεις αυτούς μαζί του για να τους πείσει, για το ότι δεν ήξεραν τι έλεγαν τότε. Οι πιο αγαπητοί και έμπιστοι πρέπει πρώτοι από τους υπόλοιπους να δοκιμάζονται, για να συναισθανθούν και πρώτοι την ασθένεια και ανοησία τους.

(2) ἐκθαμβεῖσθαι= εκπλήσσομαι από τη λύπη· το οποίο δηλώνει μεγάλο βαθμό λύπης (δ), αναμιγμένης με κάποιο είδος απορίας και έκπληξης. «Έκθαμβος,

έκπληκτος» (Ησύχιος). «Το ρήμα θαμβώ, σημαίνει εκπλήσσομαι με τη θέα κάποιου» (Ευστάθιος).

Η έκπληξη και απορία αυτή προβάλλει σε μας αξιοσημείωτο πρόβλημα. Η σκληρή δοκιμασία του που πλησιάζει δεν τον θλίβει μόνο, αλλά και τον εκπλήσσει. Η απόρριψή του από τους ανθρώπους, το εναντίον του σκληρό μίσος τους, η εγκατάλειψή του από όλους, και από αυτούς ακόμη τους δικούς του, επερχόμενα όλα μαζί εναντίον του, αυτού, ο οποίος αγάπησε τους πάντες και ουδέποτε υπήρξε φίλαυτος ή ασυγκίνητος μπροστά στις ανάγκες και θλίψεις των άλλων, προκαλούν έκπληξη σε αυτόν (γ).

(3) Δεύτερη έντονη και εκφραστική λέξη, που δηλώνει την ανήσυχη στενοχώρια, που ακολουθεί σε ισχυρό πλήγμα της καρδιάς. Σημαίνει κατάσταση της ψυχής, στην οποία και αυτός που αδημονεί δεν αναπαύεται στη συναναστροφή με τους άλλους, αλλά και οι άλλοι δοκιμάζουν στενοχώρια από τη συναναστροφή του.

Μαρκ. 14,34 καὶ λέγειν αὐτοῖς· περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου[(1)]· μείνατε ὧδε καὶ γρηγορεῖτε[(2)].

Μετάφραση: *Και τους λέει: Είναι καταλυπημένη η ψυχή μου τόσο πολύ, που να κινδυνεύω να πεθάνω. Μείνετε εδώ και μείνετε άγρυπνοι.*

(1) Η έννοια της όλης φράσης: Η λύπη μου κινδυνεύει να με θανατώσει (γ). Η λέξη ψυχή σημαίνει εδώ την έδρα των συγκινήσεων και συναισθημάτων (σ).

«Λυπάται και αδημονεί παρόμοια με μας. Επειδή δηλαδή πήρε πάνω του όλο τον άνθρωπο με τα φυσικά ιδιώματά του, οπωσδήποτε και θα λυπηθεί και θα αδημονήσει κατά τρόπο φυσικό. Διότι οι άνθρωποι από τη φύση μας νιώθουμε αηδία μπροστά στο θάνατο» (Θφ).

Εκτός αυτού εμπλέκεται ήδη σε αγώνα σκληρό με τις δυνάμεις του σκότους. Πριν από λίγο είχε πει· «έρχεται ο άρχοντας του κόσμου και σε μένα δεν έχει τίποτα» (Ιω. ιδ 30). Κρίνεται τώρα το μέγα έργο της απολύτρωσης των ανθρώπων και ο σατανάς συγκεντρώνει όλες τις δυνάμεις του για να καταρρίψει τον Λυτρωτή. «Τώρα ο άρχοντας του κόσμου αυτού θα διωχτεί έξω» (Ιω. ιβ 31) και το φίδι διενεργεί τη λυσσοδέστερη και σκληρότερη έφοδό του κατά του σπέρματος της γυναίκας, ώστε με το κεντρί του να τον πλήξει στην καρδιά.

Επιπλέον κουβαλά τώρα πάνω του την αμαρτία ολόκληρου του κόσμου, για σωτηρία και δικαίωση του οποίου έγινε αυτός κατάρα, αναλαμβάνοντας ως εγγυητής μας να πληρώσει αυτός το βαρύ χρέος μας. Αισθανόταν ήδη ολόκληρη την κακία των αμαρτιών, οι οποίες έπεσαν πάνω του, πόσο μισητές ήταν αυτές στον Πατέρα του, πόσο ολέθριες υπήρξαν για τους ανθρώπους. Και «τον κυρίευσαν κακά αναρίθμητα, και έπεσαν πάνω του οι ανομίες» των ανθρώπων, σαν να ήταν ανομίες δικές του «και δεν μπορούσε να δει. Διότι πλήθυναν περισσότερο από τις τρίχες του κεφαλιού του και η καρδιά του τον εγκατέλειψε» (Ψαλμ. λθ 13).

Κατά τον ίδιο χρόνο προέβλεπε όλες τις λεπτομέρειες των παθών του· την προδοσία του Ιούδα, την άρνηση του Πέτρου, την κακεντρέχεια των Ιουδαίων, την μαύρη αχαριστία τους, τους εξευτελισμούς, τους εμπαιγμούς, την σταύρωση και όλα τα τρομερά συνακόλουθά της. Εάν οι μάρτυρες προχωρούσαν προς το μαρτύριό τους χαίροντες, είχαν παρηγοριές και ενισχύσεις θείες, τις οποίες αρνείται ο Θεός στον εγκαταλελειμμένο και από αυτόν Υιό του. Και ήταν διαφορετικό το μαρτύριο εκείνων από το μαρτύριο το οποίο ως θυσία εξιλαστήρια για τις αμαρτίες του κόσμου υπομένει ο υιός του ανθρώπου. Για εκείνους ο σταυρός ήταν ευλογία και δόξα. Για τον Χριστό υπήρξε καταισχύνη και κατάρα. Παρολ' αυτά τίποτα το άτακτο, κανένα σημάδι απόγνωσης, κανένας λόγος κατάρας ή ασυγκράτητου παραπόνου δεν σημειώνεται στη βαθειά αυτή συγκίνηση του πνεύματός του.

Οσοδήποτε και αν συγκινείται, είναι πάντοτε κυρίαρχος του εαυτού του, διότι η φύση του είναι αγνή και ξένη προς τη διαφθορά την δική μας. Εάν το νερό δεξαμενής έχει ίζημα (=κατακάθι) ακάθαρτο στον πυθμένα του, παρόλο που παρουσιάζεται διαυγές, όταν μένει ήσυχο, θολώνεται όταν ταραχτεί. Αλλά στην καρδιά του Ιησού τίποτα το ακάθαρτο και ρυπαρό δεν έχει ποτέ εισχωρήσει. Και το νερό της που ήδη βίαια ταρακουνιέται παραμένει πάντοτε διαυγές και αθόλωτο.

(2) Αισθανόταν την ανάγκη να συναγρυπνήσουν μαζί του, όχι ως βοηθοί κατά των εχθρών του, αλλά ως παρήγοροι ανάμεσα στον κατακλυσμό της θλίψης, ο οποίος πλημμύριζε την ψυχή του. Θα ήθελε, αν ήταν δυνατόν, να είναι συντροφευμένος κατά τις έσχατες αυτές στιγμές του (γ). Ενδείκνυται να είμαστε συμπαραστάτες των αδελφών μας, όταν βρίσκονται σε αγωνία και θλίψη.

Μαρκ. 14,35 καὶ προελθὼν μικρὸν ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον ἐπὶ τῆς γῆς[(1)], καὶ προσηύχετο ἵνα, εἰ δυνατόν ἐστι[(2)], παρέλθῃ ἀπ᾽ αὐτοῦ ἡ ὥρα[(3)].

Μετάφραση: *Κι αφού προχώρησε λίγο πιο πέρα, έπεσε με το πρόσωπο κάτω στη γη και προσευχόταν ζητώντας, εάν ήταν δυνατόν, χωρίς να ματαιωθεί το σχέδιο του Θεού για τη σωτηρία των ανθρώπων, να απομακρυνθεί απ' αυτόν η ώρα των παθών και του θανάτου.*

(1) Η στάση του αυτή εκφράζει την ευλάβεια (Εβρ. ε 7), με την οποία απηύθυνε τις προσευχές του αυτές. Ήταν «στις ημέρες της σάρκας του», στην κατάσταση της ταπείνωσής του, προς την οποία συμμόρφωσε τον εαυτό του εξ' ολοκλήρου. Είναι πρέπον να πέφτουμε χαμηλά όταν εμφανιζόμαστε ενώπιον του Υψίστου.

(2) Εάν ήταν δυνατόν να γίνει αυτό, χωρίς να ματαιωθεί το σωτήριο σχέδιο της βουλής του Θεού (σ).

«Πώς λοιπόν εδώ λέει, «αν είναι δυνατόν»; Δείχνει σε μας την ασθένεια της ανθρώπινης φύσης, που δεν θέλει εύκολα να απομακρυνθεί από την παρούσα ζωή, αλλά αρνείται και διστάζει να φύγει από αυτήν, εξ' αιτίας της αγάπης προς την παρούσα ζωή, που από την αρχή ο Θεός έβαλε μέσα της» (Χ).

Εάν ήταν δυνατόν να αχθεί σε πέρας το έργο της απολύτρωσης χωρίς τη θυσία και το θάνατό του. Εάν είναι δυνατόν ο Θεός να δοξαστεί, ο άνθρωπος να σωθεί και η σωτηριώδης βουλή του Θεού να πραγματοποιηθεί, χωρίς τα παθήματα της ώρας αυτής, ας περάσει η ώρα. Δεν είναι κυρίως η πικρία του θανάτου και η αγωνία της σταύρωσης εκείνα, τα οποία ο Ιησούς θέλει να περάσουν από αυτόν, αλλά η πικρία που τον περιλούζει της αμαρτίας και ενοχής των ανθρώπων, η οποία καθιστούσε το σταυρό εξέδρα όπου όλη η φρίκη της αμαρτίας μαζεύτηκε, για να κάνει την καταπληγωμένη και ματωμένη καρδιά του κατά τις ώρες του θανάτου του το θύμα που βαστάζει την αμαρτία του ανθρωπίνου γένους (γ).

(3) Η καθορισμένη ώρα από την βουλή του Πατέρα και η οποία προβλήθηκε από αυτόν. Η ώρα ή ώρα του, είναι λέξεις που συχνά συναντιούνται στο τέταρτο ευαγγέλιο με περισσότερες από μία σημασίες, συνήθως όμως αναφορικά με το θάνατο. Δες Ιω. β 4,ζ 30,η 20,ιβ 23,27,ιγ 1,ιστ 21,ιζ 1 (σ).

Μαρκ. 14,36 καὶ ἔλεγεν· ἀββᾶ[(1)] ὁ πατήρ, πάντα δυνατά σοι· παρένεγκε[(2)] τὸ ποτήριον ἀπ᾽ ἐμοῦ τοῦτο· ἀλλ᾽ οὐ τί ἐγὼ θέλω[(3)], ἀλλ᾽ εἴ τι σύ[(4)].

Μετάφραση: *Κι έλεγε: Αββά, Πατέρα μου, όλα σου είναι δυνατά· απομάκρυνε από μένα το ποτήριο αυτό του μαρτυρικού θανάτου. Ας μη γίνει όμως αυτό που θέλω εγώ, αλλ' αυτό που θέλεις εσύ.*

(1) «Το μεν «αββά» λοιπόν είναι εβραϊκή λέξη, που σημαίνει «ο πατέρας»· γι' αυτό και προστέθηκε η ερμηνεία του» (Ζμ). Στην αρχή λέει το Αββά, την λέξη, την οποία και ο Σωτήρας χρησιμοποίησε… προσθέτει όμως και το «ο πατέρας», σαν εξήγηση για τους από τα έθνη χριστιανούς που αγνοούσαν τη γλώσσα (δ).

(2) Επειδή δηλαδή είσαι παντοδύναμος, απομάκρυνε εσύ και όχι εγώ.

(3) Η επιθυμία του, φυσική στην ανθρώπινη φύση, ήταν να περάσει το ποτήριο, μετά όμως από όλα αυτά η απόφαση που προκαταβολικά κυριαρχεί σε αυτόν, είναι να υποταχτεί στο θέλημα του Πατέρα του. «Μην εξετάσεις τι εγώ θέλω, αλλά τι εσύ». Επομένως απολύτως υποτάσσεται και κατά την ανθρώπινη φύση του στη θεία θέληση (δ).

(4) Αυθεντική γραφή «αλλά συ».

«Η φράση «όχι τι εγώ θέλω, αλλά τι εσύ» είναι ελλιπής. Διότι λείπει το «να γίνει». Είναι δηλαδή πλήρης η φράση «ας γίνει όχι αυτό που εγώ θέλω, αλλά αυτό που εσύ» (Ζμ).

Αν και αισθανόταν βαθύτατα την αφόρητη πικρία των παθημάτων, όμως ελεύθερα υποβαλλόταν σε αυτά, διότι ήθελε αυτό ο Πατέρας. «Να ήλθα», λέει προς τον Πατέρα του, «να κάνω το θέλημά σου, Θεέ μου, και θέλησα και το νόμο σου μέσα στην καρδιά μου» (Ψαλμ. λθ 8). Το θέλημα του Πατέρα ζήτησε πάντοτε. «Δεν ζητώ το θέλημα το δικό μου, αλλά το θέλημα του Πατέρα που με έστειλε» (Ιω. ε 30), διακήρυξε άλλοτε στους Ιουδαίους. Και το θέλημα αυτό υπήρξε «η τροφή του», όπως είπε στους μαθητές (Ιω. δ 34). Και σε αυτό και τώρα εμμένει.

Με το παράδειγμα αυτό του Χριστού συμμορφούμενοι και εμείς, οφείλουμε να πίνουμε τα πικρά ποτήρια, τα οποία μας δίνει ο Θεός, έστω και αν αυτά είναι πικρότατα. Είναι αξιόπιστος ο Θεός, ο οποίος δεν θα μας αφήσει να πειραστούμε περισσότερο από όσο μπορούμε. Παρόλο που η φύση μας ανταγωνίζεται και παλεύει αρνούμενη αυτά, η χάρη πρέπει να υποτάσσει αυτήν.

Μαρκ. 14,37 καὶ ἔρχεται καὶ εὑρίσκει[(1)] αὐτοὺς καθεύδοντας[(2)], καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ[(3)]· Σίμων[(4)], καθεύδεις; οὐκ ἰσχύσατε[(5)] μίαν ὥραν[(6)] γρηγορῆσαι;

Μετάφραση: *Κατόπιν έρχεται πίσω και βρίσκει τους μαθητές να κοιμούνται. Και λέει στον Πέτρο: Σίμων, εσύ που πριν από λίγο έδινες σε μένα τόσες υποσχέσεις, κοιμάσαι; Δεν μπορέσατε ούτε μία ώρα να μείνετε άγρυπνοι;*

(1) Ζητά και πάλι τη συντροφιά των τριών (σ). Ο Ιησούς δεν απασχολείται μόνο με τον εαυτό του κατά τις κρίσιμες αυτές στιγμές, αλλά ενδιαφέρεται εξίσου και για τους μαθητές του. Και διακόπτει και αυτήν ακόμη την αγωνιώδη προσευχή του, για να παρακολουθήσει και αυτούς αν είναι άγρυπνοι. Δεν ήταν μόνο για αυτόν κρίσιμη η ώρα, αλλά και για εκείνους. Είχε προειδοποιήσει αυτούς ότι θα σκανδαλίζονταν και θα τον εγκατέλειπαν, ενώ ο Σίμων θα τον αρνούνταν (γ). Εκείνους, τους οποίους ο Ιησούς αγαπά, τους φέρνει στην καρδιά του και όταν ζει και όταν πεθαίνει και δεν τους λησμονεί ούτε κατά τις ώρες της έσχατης αγωνίας του.

(2) Εάν και ο Ιησούς κοιμόταν, όπως και οι μαθητές, τι θα γινόταν η εκκλησία του και πόσο μεγάλη θα ήταν η πτώση, στην οποία μετά από λίγο παρασύρθηκαν οι Απόστολοι! Είναι ανυπολόγιστη η ευτυχία μας, διότι η σωτηρία μας βρίσκεται στα χέρια Εκείνου, ο οποίος αγρυπνεί και δεν δίνει νυσταγμό στα βλέφαρά του προκειμένου να σώσει την ποίμνη του.

(3) «Βρήκε τους τρεις να κοιμούνται, μαλώνει όμως τον Πέτρο, σχεδόν σαν να του λέει τα εξής· Εσύ δεν ήσουν που υποσχόσουν ότι θα πεθάνεις μαζί μου; Μία ώρα δεν μπόρεσες να ξαγρυπνήσεις, και θα καταφρονήσεις το θάνατο;» (Θφ).

(4) Ονομάζει αυτόν όχι με το Πέτρε, αλλά με το Σίμων. Ίσως διότι αυξάνει η κατηγορία με τη χρήση του παλαιού οικείου ονόματος της φιλίας (σ). Ίσως και διότι το όνομα της χάριτος (Πέτρε) ενσωμάτωνε ιδιότητες ξένες με τις αδυναμίες, τις οποίες έδειχνε τώρα ο Πέτρος και τις υπενθύμιζε το φυσικό όνομα Σίμων. (Δες και «Σίμων ζήτησε ο Σατανάς…»).

(5) Τους μαλώνει στοργικά, όπως μαλώνουν εκείνοι οι οποίοι γνωρίζουν να αγαπούν. Είναι σαν να τους έλεγε: Δεν θα εκπλησσόμουν εάν όλοι αδιαφορούσαν για μένα· εάν ολόκληρη η γη κοιμόταν τώρα. Από σας όμως περίμενα κάτι καλύτερο. Εάν ένας από σας ήταν ασθενής και περνούσε αγωνιώδεις στιγμές, θα ήταν υπερβολικά αρνητικό και ψυχρό να μην αγρυπνείτε μαζί του. Και όταν αγωνιά ο Διδάσκαλός σας, που αγρύπνησε τόσες φορές για σας, και σας καθοδήγησε και σας διέθρεψε και σας

δίδαξε και σας γέννησε, τόσο λίγο δείχνεται συμπάθεια στην αγωνία του; Ξύπνησα, όταν στο πλοίο κινδυνεύατε (Μάρκ. η 26) και αγωνιούσατε, ενώ τώρα εσείς κοιμάστε, όταν εγώ αγωνιώ για σας και την σωτηρία σας.

(6) Πόσο λίγο τους ζήτησε. Μία ώρα να αγρυπνήσουν μαζί του. Δεν τους ζήτησε ακόμη να πεθάνουν για αυτόν, ούτε να μπουν σε αγωνία μαζί του. Αλλά αν οι μαθητές θα μπορούσαν να προβάλλουν ως δικαιολογία ότι ήταν μεν βεβαρημένοι «από την λύπη» (Λουκ. κβ 45), δεν είχαν όμως ακόμη επισκιαστεί από τη χάρη, η οποία απέρρευσε από το σταυρό, τι θα πουν όσοι σε περιόδους χάριτος ζηλότυπα μεν διεκδικούν τη διαδοχή τους, περνούν όμως τη ζωή τους αμέριμνοι, χωρίς να σκοτίζονται για τίποτα, την ώρα που η εκκλησία, το σώμα του Χριστού αγωνιά, αντιμετωπίζοντας από έξω μάχες και από μέσα φόβους;

Μαρκ. 14,38 γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε[(1)], ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν[(2)]· τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σάρξ ἀσθενής[(3)].

Μετάφραση: *Να αγρυπνείτε και να προσεύχεσθε, για να μην καταληφθείτε και κυριευθείτε από πειρασμό που θα κλονίσει την πίστη σας. Διότι το βάθος βέβαια της ψυχής σας είναι πρόθυμο να υπακούει στο θέλημα του Θεού, το σαρκικό φρόνημα όμως κάνει την ανθρώπινη φύση αδύνατη και παρασύρει τον άνθρωπο στο κακό, παρά την αγαθή διάθεσή του.*

(1) Στο στίχο 34 ζήτησε από αυτούς να ξαγρυπνούν σε σχέση με τη μεγάλη θλίψη, την οποία δοκίμαζε. Τώρα συνιστά σε αυτούς αυτό και για τους εαυτούς τους (γ). Η εγρήγορση και η προσευχή βοηθούν και ενδυναμώνουν η μία την άλλη. Και με τις δύο αυτές μπορούν να προστατευτούν από τον επικείμενο πειρασμό. Έξοχη διασαφήνιση της έννοιας του αιτήματος της Κυριακής προσευχής «Σώσε μας από τον πονηρό» (σ).

Πριν ακόμη ο πειρασμός ξεσπάσει, αγρυπνείτε και προσεύχεστε, για να πάρετε δυνάμεις και να αντισταθείτε κατά του πειρασμού. Κατά την ώρα των βίαιων εφόδων του πειρασμού θα είναι πλέον αργά, εάν δεν είστε από πριν ενισχυμένοι και καθοπλισμένοι.

(2) Ο πειρασμός ενεδρεύει κυρίως όχι στις εξωτερικές περιστάσεις, οι οποίες αποτελούν μόνο δοκιμασία ή ώθηση, αλλά στις εσωτερικές συνθήκες, στις πονηρές επιθυμίες της καρδιάς, στην ασθένεια της σάρκας. Η εξωτερική επίθεση εναντίον της

σταθερότητάς τους θα ερχόταν αμέσως και δεν θα έπρεπε να καμφθούν. Για αυτό όφειλαν να προσεύχονται, για να μην ενδώσει η εσωτερική τους ασθένεια (γ).

Πόσο πλανιόμαστε όταν επαναπαυόμαστε στις εύκολες αποφάσεις, τις οποίες παίρνουμε μακριά από τον πειρασμό, όταν συμφωνούμε με το νόμο του Θεού κατά τον έσω άνθρωπο και το πνεύμα μας ελεύθερο από κάθε ερεθισμό διατίθεται πρόθυμα προς το αγαθό! Όταν έρθει η ώρα του πειρασμού, τα βίαια κύματα του άλλου νόμου που υπάρχει στα μέλη μας στην πρώτη τους ορμή διασπούν σαν αχυρένιο φράγμα τις προηγούμενες αποφάσεις μας και ξεχνώντας τότε τα πάντα «όχι αυτό που θέλουμε, αυτό πράττουμε, αλλά αυτό που μισούμε, αυτό κάνουμε» (Ρωμ. ζ 22,15).

(3) «Το μεν πνεύμα σας είναι πρόθυμο στο να μην με αρνηθείτε· και για αυτό και εσείς μου υπόσχεστε αυτό. Αλλά η σάρκα είναι ασθενής· επομένως εάν δεν δώσει ο Κύριος δύναμη στη σάρκα με την προσευχή, θα κινδυνεύσετε» (Θφ).

Το πνεύμα και η σάρκα δεν αντιτίθενται αλλού στο ευαγγέλιο του Μάρκου. Σημαίνουν τα δύο άκρα της ανθρώπινης φύσης. Πνεύμα=το υψηλότερο τμήμα του ανθρώπου· η πνευματική του φύση. Σάρκα=η ζωώδης φύση με τα πάθη της (γ). Η αδυναμία μας στην υποταγή στο νόμο του Θεού συνίσταται στην απιστία και προδοσία της ίδιας μας της φύσης, η οποία εφόσον δεν καλλιεργήσαμε την με το βάπτισμα αναγέννησή μας εξακολουθεί να κουβαλά τα λείψανα της διαφθοράς, την οποία κληρονομήσαμε από τον παλαιό Αδάμ.

Στον αγώνα μας κατά την ώρα του πειρασμού η διεφθαρμένη φύση μας μάς προδίδει και συμμαχώντας με τον εχθρό μεταφέρει τις εξωτερικές επιθέσεις του, σε αυτό το εσωτερικό μας. Οι έφοδοι δεν είναι πλέον μόνο εξωτερικές, αλλά εξαπολύονται εναντίον μας και από μέσα μας. Η ασθένεια της διεφθαρμένης μας σάρκας γίνεται ο δυσκολότερος εχθρός μας. Να γιατί αγρυπνώντας πριν τον πειρασμό πρέπει και σε αυτήν την ησυχία με θεοφιλή μέριμνα να προσευχόμαστε κράζοντας: Κύριε, μη μας βάλεις σε πειρασμό, αλλά σώσε μας από τον πονηρό.

Μαρκ. 14,39 καὶ πάλιν ἀπελθὼν προσηύξατο τὸν αὐτὸν λόγον[(1)] εἰπών.

Μετάφραση: *Κι αφού απομακρύνθηκε πάλι, προσευχήθηκε και είπε τα ίδια λόγια.*

(1) Περιληπτικά περιγράφει το περιεχόμενο της δεύτερης προσευχής του Κυρίου. Ο Ματθαίος έχει άλλη διατύπωση, που παρουσιάζει ζωηρότερη την απόφαση του Κυρίου να υποταχτεί στο θέλημα του Πατέρα.

«Είναι φυσικό να είπε και εκείνον το λόγο και αυτόν» (Ζμ).

Ο Κύριος προσευχήθηκε για πολύ. Το «μία ώρα δεν μπορέσατε να ξαγρυπνήσετε» το οποίο είπε στους μαθητές, υποδηλώνει αυτό. Αλλά οσοδήποτε μακρότερα και αν προσευχήθηκε, τα πολλά τα οποία είπε προς τον Πατέρα του, για το επικείμενο πάθος του στράφηκαν και η απόφασή του η σταθερή να υποταχτεί στο θέλημα του Πατέρα του διαδηλώθηκε με αυτά. Και επανέλαβε και δύο και τρεις φορές τα ίδια, διδάσκοντάς μας με το παράδειγμά του να εμμένουμε στην προσευχή και να μην κουραζόμαστε σε αυτήν (Λουκ. ιη 1).

Και αν η απάντηση του Θεού στις προσευχές μας δεν έρχεται γρήγορα, οφείλουμε εμείς να συνεχίζουμε αυτές, διπλασιάζοντας και τριπλασιάζοντας αυτές, βέβαιοι ότι ο Θεός θα ανταποκριθεί σε αυτές, όπως ανταποκρίθηκε και στον υιό του που αγωνιούσε στη Γεθσημανή. Εάν δεν απομάκρυνε το πικρό ποτήριο από αυτόν, τον ενίσχυσε να το πιει, «και αφού εισακούστηκε ο Κύριος από την ευλάβεια έμαθε από αυτά που έπαθε την υπακοή και αφού τελειώθηκε έγινε αίτιος αιώνιας σωτηρίας σε όλους όσους τον υπακούουν» (Εβρ. ε 8-9).

Μαρκ. 14,40 καὶ ὑποστρέψας εὗρεν αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντας· ἦσαν γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν καταβαρυνόμενοι[(1)], καὶ οὐκ ᾔδεισαν τί ἀποκριθῶσιν[(2)] αὐτῷ.

Μετάφραση: *Κι όταν επέστρεψε τους βρήκε πάλι να κοιμούνται· διότι τα μάτια τους ήταν βαριά από τη νύστα, και δεν ήξεραν τι να του απαντήσουν.*

(1) Η μετοχή του ενεστώτα δηλώνει όχι συντελεσμένη την κατάσταση, αλλά στην πρόοδό της (γ). Τα μάτια τους ήταν κυριευμένα από βαριά νύστα, εναντίον της οποίας δεν μπορούσαν να αντιδράσουν. Υποδηλώνει παρόλ' αυτά η μετοχή, ότι προσπάθησαν οι μαθητές να μείνουν άγρυπνοι και αντιστάθηκαν κατά της νύστας, αλλά νικήθηκαν από αυτήν.

(2) Δεν ήξεραν τι να απαντήσουν για δικαιολογία της νύστας τους. Τόσο η ντροπή τους όσο και η με λήθαργο νύστα τους, τούς έκανε βουβούς.

Μαρκ. 14,41 καὶ ἔρχεται τὸ τρίτον καὶ λέγει αὐτοῖς· καθεύδετε λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε[(1)]! ἀπέχει[(2)]· ἦλθεν ἡ ὥρα· ἰδοὺ παραδίδοται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς χεῖρας τῶν[(3)] ἁμαρτωλῶν·

Μετάφραση: *Κι έρχεται για τρίτη φορά και τους λέει: Περίεργο! Ύστερα απ' αυτά που σας είπα, κοιμάστε ακόμη και αναπαύεσθε! Αρκεί πλέον ο ύπνος. Ήλθε η ώρα. Ιδού, παραδίδεται ο υιός του ανθρώπου στα χέρια των αμαρτωλών.*

(1) Λιγότερο πιθανή ερμηνεία· προστακτική ενεστώτα= «Ειρωνευόμενος λέει αυτό προς αυτούς· επειδή δηλαδή ήξερε ότι έρχεται ο προδότης, λέει προς αυτούς ότι Τώρα είναι καιρός να κοιμάστε, κοιμηθείτε· να ο εχθρός έρχεται. Το είπε αυτό κοροϊδεύοντας τον ύπνο τους» (Θφ). Λιγότερο πιθανή ερμηνεία: Κρύβεται κάποια ειρωνεία στα λόγια. Ο Ιησούς χρησιμοποίησε το όπλο αυτό και απέναντι στους Φαρισαίους. Δες Μάρκ. ζ 9 (σ). Η ειρωνεία δεν είναι ασυμβίβαστη και με τη βαθύτατη ψυχική αγωνία (Meyer). Δύσκολα όμως συμβιβάζεται με τον πράο, μακρόθυμο και στοργικό χαρακτήρα του ταπεινού στην καρδιά Κυρίου.

Πιο σωστό λοιπόν είναι το «καθεύδετε και αναπαύεσθε» να το πάρουμε ως οριστική πτώση, που εκφράζει την έκπληξη, την οποία δοκιμάζει ο Κύριος αντιμετωπίζοντας την αμεριμνησία των μαθητών σε τόσο κρίσιμες στιγμές, που δεν αντιλαμβάνονται το μέγεθος των πολυειδών κινδύνων που τους κυκλώνουν, μολονότι ο Κύριος επανειλημμένα προειδοποίησε αυτούς και τους επέστησε την προσοχή τους. Υπέρ της εκδοχής αυτής συνηγορεί και η έννοια του παρεμβαλλόμενου «το λοιπόν»=έως τώρα· ύστερα και από ό,τι σας είπα προηγουμένως, όταν σας προέτρεπα με το Γρηγορείτε.

(2) Ή, λιγότερο πετυχημένα «αρκούν τα σχετικά με εμένα, δηλαδή τελειώνουν» (Ζμ). Ή, πιο σωστά, αρκεί πλέον ο ύπνος (δ) «είναι αρκετός» (Κυρίλλου εις Αγγαίον 2,9). Αρκετά πλέον κοιμηθήκατε (g).

(3) Ή, στα χέρια των γνωστών οργάνων των αρχιερέων (δ). Ή το άρθρο δηλώνει την όλη τάξη και όχι ορισμένα άτομα αυτής (γ).

Μαρκ. 14,42 ἐγείρεσθε[(1)], ἄγωμεν· ἰδοὺ ὁ παραδιδούς με ἤγγικε[(2)].

Μετάφραση: *Σηκωθείτε, ας πάμε να τους συναντήσουμε. Να, πλησίασε αυτός που με παραδίδει στους σταυρωτές μου.*

(1) Οι τρεις μαθητές βρίσκονταν ακόμη στο έδαφος, παρόλο που είχαν ξυπνήσει. Ο Κύριος στεκόταν όρθιος από πάνω τους. Και τους προτρέπει τώρα να σηκωθούν και να τον ακολουθήσουν (σ).

(2) Να πώς ακούστηκε η εναγώνια προσευχή του. Ζητούσε σε αυτήν να περάσει από αυτόν το ποτήριο του παθήματος. Και τώρα φέρνει αυτό με σταθερό το χέρι στα χείλη του και αρχίζει να το πίνει ηρωικά και με ακλόνητη υποταγή στον Πατέρα του.

Στίχ. 43-52. Η προδοσία του Ιούδα και η σύλληψη του Ιησού.

Μαρκ. 14,43 Καὶ εὐθέως, ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος(1), παραγίνεται Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης, εἷς τῶν δώδεκα(2), καὶ μετ᾽ αὐτοῦ ὄχλος(3) πολὺς μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων(4), ἀπεσταλμένοι παρὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ γραμματέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων(5).

Μετάφραση: *Κι αμέσως, ενώ ο Ιησούς μιλούσε ακόμη, ήλθε ο Ιούδας ο Ισκαριώτης, που ήταν ένας απ' τους δώδεκα, και μαζί μ' αυτόν ήλθε όχλος πολύς με μαχαίρια και ρόπαλα, σταλμένοι απ' τους αρχιερείς, τους γραμματείς και τους πρεσβυτέρους.*

(1) Άρχισε πρώτα να πάσχει στην ψυχή του με την αγωνία, αλλά έπειτα έπαθε και στο σώμα του, για να ικανοποιήσει τη θεία δικαιοσύνη για την αμαρτία, η οποία αρχίζει στην καρδιά και αφού μολύνει αυτήν κάνει τα μέλη του σώματος δούλα στην αδικία.

(2) «Το ένας από τους δώδεκα δεν προστέθηκε μάταια, αλλά για κατηγορία του προδότη, ότι αν και ήταν από την πρώτη ομάδα λύσσαξε κατά του δεσπότη» (Θφ).

«Για να δείξει την κακότητα του προδότη. Διότι αυτός που είχε τιμηθεί ίσα με τους Αποστόλους έγινε η αφορμή για αυτούς που φόνευσαν το Χριστό» (β). Δες και θαύμασε· ο πρώτος ο οποίος φάνηκε μαζί με τους εχθρούς του, ήταν ένας από τους δώδεκα, ο οποίος μία ή δύο ώρες πριν συνέτρωγε μαζί του! Χωρίς αυτόν δεν θα τον έβρισκαν στον τόπο εκείνο που είχε καταφύγει.

(3) Η λέξη δηλώνει ότι επρόκειτο για άτακτο σώμα ανδρών, που πιθανώς αποτελούνταν κυρίως από λευίτες, τους φύλακες του ναού, που συνοδεύονταν και από δούλους των αρχιερέων (σ). Ο Ιωάννης μιλά και για σπείρα, πιθανότατα κάποιο

απόσπασμα που εκπροσωπούσε την δύναμη των ρωμαίων στρατιωτών, που παραβρισκόταν τότε στα Ιεροσόλυμα (γ).

Των στρατιωτών αυτών τις υπηρεσίες είχαν εξασφαλίσει με διάβημά τους στον Πιλάτο οι Ιουδαϊκές αρχές (σ). Και δεκαπλάσιοι εάν ήταν, δεν θα μπορούσαν να τον συλλάβουν, εάν δεν παραχωρούσε αυτό. Εφ' όσον όμως είχε έλθει πλέον η ώρα του, το πλήθος αυτό ήταν περιττό. Όταν πρόκειται να συλληφθεί ένας αμνός στον αγρό για σφαγή, ποιά η ανάγκη να χρησιμοποιηθεί για αυτό πλήθος οπλοφόρων; Για τον αμνό του Θεού βγήκε όχλος πολύς με μαχαίρια και ξύλα.

(4) Ήταν οπλισμένοι με μαχαίρια και ρόπαλα για εξουδετέρωση κάθε τυχόν αντίστασης.

(5) Ήταν απεσταλμένοι από το συνέδριο. Οι λέξεις αρχιερείς, γραμματείς, πρεσβύτεροι σημαίνουν το συνέδριο από τις τάξεις, οι οποίες αποτελούσαν αυτό (γ). Αυτοί, οι οποίοι διακήρυτταν ότι ανέμεναν τον Μεσσία και ήταν έτοιμοι να τον υποδεχτούν, αυτοί τον συλλαμβάνουν τώρα με την απόφαση να τον εξοντώσουν.

Μαρκ. 14,44 δεδώκει δὲ ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν σύσσημον[(1)] αὐτοῖς λέγων· ὃν ἂν φιλήσω[(2)], αὐτός ἐστι· κρατήσατε αὐτὸν καὶ ἀπαγάγετε ἀσφαλῶς[(3)].

Μετάφραση: *Αυτός μάλιστα που τον παρέδιδε στους εχθρούς του τους είχε δώσει το εξής συνθηματικό σημάδι λέγοντας: Εκείνον που θα φιλήσω, αυτός είναι ο Ιησούς· συλλάβετέ τον και μεταφέρετέ τον με μέτρα ασφαλείας.*

(1) Από το συν και σήμα=κοινά συμφωνημένο σημάδι, σύνθημα (δ). Ο Ιησούς βεβαίως ήταν καλά γνωστό πρόσωπο. Αλλά οι εχθροί του φοβούνταν, μήπως στο σκοτάδι και την σύγχυση διαφύγει και επιθυμούσαν να εξασφαλιστούν από κάθε πλευρά (γ).

(2) Το σημάδι που δόθηκε από τον Ιούδα δεν ήταν κάτι ασυνήθιστο, αλλά ο συνηθισμένος τρόπος του χαιρετισμού (γ). Ο συνηθισμένος χαιρετισμός μαθητών προς ραββίνο ήταν φίλημα (σ). Φαίνεται λοιπόν ότι και ο Κύριος δεν αρνήθηκε να επιτρέψει στους μαθητές του τον βαθμό αυτό της οικειότητας. Αλλά ο Ιούδας, όταν διέρρηξε όλους τους νόμους της αγάπης και του καθήκοντος, βεβήλωσε το ιερό αυτό σημάδι χρησιμοποιώντας αυτό αισχρά ως μέσο προδοσίας.

«Δες και την αναισθησία του Ιούδα, πώς νόμισε ότι θα διαφύγει της προσοχής του Κυρίου με το φίλημα, με το να νομιστεί σαν δήθεν φίλος» (Θφ).

(3) «Επειδή φοβήθηκε, μήπως διαφύγει ο Κύριος από τους εχθρούς, το οποίο έκανε πολλές φορές, παρήγγειλε «κρατήστε τον και μεταφέρετέ τον με ασφάλεια»» (Ζμ).

(4) Το ἀσφαλῶς=αποκλείοντας κάθε ενδεχόμενο διαφυγής. Ο Ιούδας από τη στιγμή που αναμίχτηκε στην υπόθεση αυτή, ήθελε να φτάσει επιτυχώς σε πέρας και να μη συμβεί κάποια αποτυχία, από την οποία και αυτός θα γινόταν καταγέλαστος.

Μαρκ. 14,45 καὶ ἐλθὼν(1) εὐθέως προσελθὼν(1) αὐτῷ λέγει· χαῖρε, ῥαββί(2), καὶ κατεφίλησεν(3) αὐτόν.

Μετάφραση: *Κι αφού ήλθε εκεί ο Ιούδας, αμέσως τον πλησίασε και του είπε: Χαίρε, διδάσκαλε· και με υποκρισία τον φίλησε θερμά.*

(1) Αφού ήλθε στον τόπο, όπου ήταν ο Ιησούς, πλησιάζοντάς τον λέει (δ). Πλησίασε τον Ιησού. Ασφαλώς, εάν δεν είχε εξαχρειωθεί τελείως η καρδιά του, όταν θα ατένιζε την όψη του Διδασκάλου, θα αναχαιτιζόταν είτε από την μεγαλοπρεπή επιβολή της είτε από τη γλυκιά ηρεμία της. Τι αναλγησία και ποιος βαθμός κυνικότητας έπρεπε να υπάρχει στον διεφθαρμένο αυτόν άνθρωπο για να προχωρήσει ασυγκίνητος για επιτέλεση της τόσο μαύρης του πράξεως εναντίον προσώπου που τόσο τον ευεργέτησε. Ο Πέτρος αρνήθηκε τον Διδάσκαλο, αλλά όταν «αφού στράφηκε ο Κύριος τον κοίταξε», «βγήκε έξω και έκλαψε πικρά» (Λουκ. κβ 61). Αλλά ο Ιούδας προχωρεί κατά πρόσωπο του διδασκάλου και προδίδει αυτόν.

(2) Υπάρχει και η γραφή «λέγει· ραββί, ραββί»· για σημάδι δήθεν χαράς, ότι βρήκε αυτόν τον οποίο ζητούσε (δ). «Νόμισε ίσως ότι θα μπορέσει να κρυφτεί δίνοντας φίλημα σαν τύπο αγάπης. Και έβαλε πρώτο το χαίρε σε αυτόν που παγίδευσε στον θάνατο. Ο Κύριος όμως όταν τον φιλούσε δεν τον αποστράφηκε, αλλά του έδειξε ότι δεν ήλθε με τον τρόπο της φιλίας, αλλά χάριν ασεβείας, και παρέδωσε με τη θέλησή του τον εαυτό του» (β).

(3) Μέλι στο στόμα και χολή στην καρδιά.

Μαρκ. 14,46 οἱ δὲ ἐπέβαλον ἐπ᾽ αὐτὸν τὰς χεῖρας αὐτῶν καὶ ἐκράτησαν αὐτόν.

Μετάφραση: *Αυτοί τότε άπλωσαν πάνω του τα χέρια τους και τον συνέλαβαν.*

Μαρκ. 14,47 Εἷς δέ τις[(1)] τῶν παρεστηκότων σπασάμενος τὴν μάχαιραν ἔπαισε τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως καὶ ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον.

Μετάφραση: *Κάποιος όμως απ' αυτούς που παρέστεκαν, τράβηξε το μαχαίρι του και χτύπησε το δούλο του αρχιερέα και του έκοψε το αυτί.*

(1) Το ένας, με έννοια αριθμητική= Ένας, όχι περισσότεροι από τους μαθητές· το τις με έννοια αόριστη=κάποιος. «Αποσιωπά το όνομα αυτού ο Μάρκος, για να μην φανεί ότι επαινεί τον διδάσκαλό του Πέτρο, ότι έδειξε ζήλο υπέρ του Χριστού» (Θφ).

Επέδειξε πράγματι ο Πέτρος ζήλο υπέρ του διδασκάλου, αλλά άκριτο και όχι με επίγνωση. Ασύνετα εξέθεσε τον εαυτό του και τους συμμαθητές του στη μανία και λύσσα του όχλου εκείνου. Τι θα μπορούσαν να αντιτάξουν η μία ή δύο μάχαιρες, τις οποίες ενδεχομένως είχαν οι μαθητές (Λουκ. κβ 38) κατά του οπλισμένου εκείνου πλήθους; Ο Πέτρος δείχνει ζήλο χωρίς επίγνωση υπέρ του Διδασκάλου αγνοώντας ακόμη, ότι «η θρησκεία δεν επιτρέπεται να επιβληθεί βίαια, αλλά πρέπει να υπερασπίζεται κάποιος αυτήν όχι φονεύοντας, αλλά πεθαίνοντας» (Λακτάντιος). Όσοι χρησιμοποιούν μαχαίρι, με μαχαίρι θα πεθάνουν και οι άνθρωποι επαυξάνουν και επισπεύδουν τα δεινά τους αμυνόμενοι με μέσα αιματηρά.

Μαρκ. 14,48 καὶ ἀποκριθεὶς[(1)] ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων συλλαβεῖν με[(2)].

Μετάφραση: *Τότε ο Ιησούς στράφηκε σ' αυτούς και τους είπε: Σαν να ήμουν ληστής βγήκατε με μαχαίρια και με ρόπαλα να με πιάσετε.*

(1) =παίρνοντας το λόγο.

(2) Διαμαρτύρεται κατά της ενέργειάς τους, η οποία άρμοζε μάλλον σε ληστή παρά σε θρησκευτικό διδάσκαλο, ο οποίος δημόσια δίδασκε στο ναό και τόσες έδωσε σε αυτούς ευκαιρίες, για να συλλάβουν αυτόν, εάν πράγματι είχαν βάσιμη εναντίον του κατηγορία (σ).

Μαρκ. 14,49 καθ᾽ ἡμέραν πρὸς ὑμᾶς ἤμην ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με[(1)]. ἀλλ᾽ ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαί[(2)].

Μετάφραση: *Κάθε μέρα ήμουν κοντά σας και δίδασκα μέσα στο ιερό, και δεν με συλλάβατε. Αλλά με όλα αυτά εκπληρώθηκαν και επαληθεύθηκαν οι προφητικές γραφές, οι οποίες προλέγουν ότι θα με μεταχειριστείτε σαν κακοποιό.*

(1) «Όταν στο ιερό δίδασκε, δεν μπόρεσαν να τον πιάσουν, παρόλο που τον είχαν στα χέρια τους, διότι δεν ήταν ακόμη ο καιρός του πάθους. Όταν όμως θέλησε, τότε παρέδωσε τον εαυτό του, για να εκπληρωθούν οι Γραφές των προφητών ότι σαν πρόβατο στη σφαγή οδηγήθηκε, χωρίς να μαλώνει ούτε να κραυγάζει αλλά ακολουθώντας με τη θέλησή του» (Θφ).

Υπαινίσσεται με τα λόγια αυτά ο Κύριος, ότι πρέπει να υπήρχε κάποια ύποπτη και απόκρυφη αιτία, η οποία εξασθενούσε τη θέση των εχθρών του οι οποίοι αισθανόμενοι την αδυναμία τους στην εναντίον του προσπάθεια χρησιμοποιούν βία και μυστικότητα (γ).

(2) Οι γραφές που προλέγουν ότι θα τον μεταχειρίζονταν ως κακοποιό. Δες Ησ. νγ 6-9,12 (γ). Με κάθε προσοχή ο Κύριος παρακολουθεί αυτά που είναι στις Γραφές. Θα δεχόταν να υποστεί οτιδήποτε, αλλά ουδέποτε θα ανεχόταν να εκπέσει ή να αθετηθεί ούτε ένα κόμμα ή μία τελεία από το λόγο του Θεού. Και όπως πρόσεχε στη Γραφή σε όλο το πάθημά του, έτσι έχει τα βλέμματά του σε αυτήν και στην κατάσταση της δόξας του. Διότι τι άλλο πράττει ο Χριστός ως αιώνιος βασιλιάς και αρχιερέας κυβερνώντας τον κόσμο παρά να εκπληρώνει και να επαληθεύει τις Γραφές; Και με βάση τι άλλο θα κρίνει τον κόσμο παρά με τον θεόπνευστο λόγο στις Γραφές;

Μαρκ. 14,50 καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον πάντες[(1)].

Μετάφραση: *Τότε όλοι οι μαθητές τον άφησαν και έφυγαν.*

(1) Οι μαθητές. Εάν επέμεναν να μείνουν και αυτοί μαζί του, επόμενο ήταν να ακολουθήσει και για αυτούς η ίδια τύχη, η οποία ανέμενε τον Σωτήρα. Αλλά έλειπε από αυτούς ο βαθμός της πίστης ο οποίος θα τους ενέπνεε το θάρρος να αντιμετωπίσουν έναν τέτοιο κίνδυνο. Η πίστη τους μπροστά στα απροσδόκητα αυτά γεγονότα υπέστη κάποια ελάττωση. Αφού κυριεύτηκαν από σύγχυση και αμφιβολία, στερήθηκαν τη δύναμη η οποία θα τους ενθάρρυνε στην ώρα αυτή του πειρασμού (γ).

Εάν το ότι είχαν διαμείνει μαζί του «στους πειρασμούς του» (Λουκ. κβ 28), οι οποίοι αποτελούσαν ασύγκριτα μικρότερη για αυτόν δοκιμασία από όσο το πάθημά του, είχε

τόσο ανακουφίσει αυτόν, μπορούμε να υπολογίσουμε πόσο θα λύπησε αυτόν, ότι εγκαταλείφθηκε από τους πιο αγαπητούς του κατά τις σκληρές αυτές ώρες, όταν θα μπορούσαν να παράσχουν κάποια υπηρεσία σε αυτόν και να μαρτυρήσουν υπέρ αυτού, όταν συκοφαντούνταν. Όσοι πάσχουν για τον Χριστό, ας μην παραξενεύονται, εάν έρχονται και για αυτούς στιγμές, στις οποίες εγκαταλείπονται από όλους. Δεν είναι καλύτεροι από το Διδάσκαλό τους, ούτε μπορεί να γίνει για αυτούς εξαίρεση, ώστε να τους μεταχειριστούν καλύτερα είτε οι εχθροί είτε οι φίλοι τους. Όταν ο Παύλος κινδύνευε «κανείς δεν ήλθε σε αυτόν στην πρώτη του απολογία, αλλά όλοι τον εγκατέλειψαν» (Β Τιμ. δ 16). «Ήταν παρών όμως ο Κύριος και τον ενδυνάμωσε».

Μαρκ. 14,51 Καὶ εἷς τις[(1)] νεανίσκος ἠκολούθησεν αὐτῷ, περιβεβλημένος σινδόνα ἐπὶ γυμνοῦ[(2)]· καὶ κρατοῦσιν αὐτὸν οἱ νεανίσκοι[(3)].

Μετάφραση: *Κάποιος όμως νέος ακολούθησε τον Κύριο γυμνός, τυλιγμένος μόνο μ' ένα σεντόνι. Αλλά τον έπιασαν οι νεότεροι από το απόσπασμα.*

(1) Ένας και μόνος, αφού οι υπόλοιποι μαθητές έφυγαν. Και αυτός ήταν κάποιος. Από το στίχο 47, όπου και πάλι χρησιμοποιείται το «ένας κάποιος», μπορούμε να συμπεράνουμε, ότι όπως εκεί, έτσι και εδώ, η παράλειψη της αναφοράς του ονόματος, δεν αποδεικνύει, ότι ο νέος αυτός ήταν άγνωστος στον Μάρκο (γ). Πολλές εικασίες έγιναν για το ποιος ήταν ο νέος εκείνος. Μία από αυτές είναι ότι «αυτός ο νέος είναι εύλογο ότι ήταν από το σπίτι εκείνο, στο οποίο έφαγαν το πάσχα» (Θφ).

Εάν δεχτούμε, ότι το σπίτι αυτό ήταν αυτό που σύμφωνα με το Πράξ. ιβ 12 χρησίμευσε μετέπειτα για τις συνάξεις των πιστών, δηλαδή το σπίτι της Μαρίας, μητέρας του Μάρκου, θα μπορούσαμε να εξηγήσουμε, γιατί παρεμβλήθηκε στο δεύτερο ευαγγέλιο και μόνο σε αυτό η αφήγηση ενός ασήμαντου επεισοδίου, που δεν έχει καμία ουσιώδη σχέση με τη σύλληψη του Κυρίου, και η αποφυγή της κατονομασίας του νέου (σ).

Ήταν ίσως αυτός ο ίδιος ο Μάρκος. Και υπέρ της εκδοχής αυτής φαίνεται ευνοϊκή και η διαφορετική γραφή των αλεξανδρινών κωδίκων «συνηκολούθει αὐτῷ», η οποία μπορεί να ερμηνευτεί ότι από την αρχή της εξόδου του Ιησού μαζί με τους μαθητές στον κήπο της Γεθσημανή, τον ακολουθούσε.

(2) «Ήταν τυλιγμένος με το σεντόνι με γυμνό το σώμα δηλαδή» (Ζμ).

(3) Η περιβολή του νέου κίνησε την αστεία περιέργεια και την επιθυμία αστεϊσμού των νεώτερων στον όχλο, οι οποίοι όρμησαν και τον συνέλαβαν (δ). Να πούμε, ότι υποδηλώνει αυτό και τις διαθέσεις της βαρβαρότητας, οι οποίες κυριαρχούσαν στον όχλο εκείνο, στα χέρια του οποίου βρισκόταν τώρα ο Ιησούς; Δεν θα απείχαμε από την αλήθεια. Και υπέρ της εκδοχής αυτής παρουσιάζεται ευνοϊκή και η από τους αλεξανδρινούς κώδικες παράλειψη της λέξης «νεανίσκοι». Αλλά και την λέξη αυτή εάν δεχτούμε ως αυθεντική, μπορούμε να υποθέσουμε, ότι και οι νέοι ενθαρρυνόμενοι από την κακή συμπεριφορά την οποία οι πρεσβύτεροι έδειχναν προς τον Ιησού, όρμησαν κατά του αόπλου και ακίνδυνου εκείνου νέου, ώστε και αυτοί να τον μεταχειριστούν σύμφωνα με το παράδειγμα που έπαιρναν από εκείνους που χλεύαζαν και κορόιδευαν τον Ιησού.

Μαρκ. 14,52 ὁ δὲ καταλιπὼν τὴν σινδόνα γυμνὸς[(1)] ἔφυγεν[(2)] ἀπ᾽ αὐτῶν.

Μετάφραση: *Εκείνος τότε άφησε το σεντόνι στα χέρια τους και τους ξέφυγε γυμνός. Έτσι ούτε αυτός έμεινε με τον Ιησού.*

(1) Έφυγε γυμνός, ενώ η νύχτα δε στερούνταν το φως της σελήνης. Ο φόβος νίκησε την ντροπή μπροστά στο μεγάλο αυτόν κίνδυνο (b).

(2) «Και αυτός εγκατέλειψε τον Κύριο» (Θφ). Έφυγε και ο νέος για να απομείνει τελείως μόνος ο Σωτήρας μαζί με τον προδότη και τα όργανα των αρχιερέων.

Στίχ. 53-65. Ο Ιησούς μπροστά στο συνέδριο. Καταδίκη σε θάνατο.

Μαρκ. 14,53 Καὶ ἀπήγαγον τὸν Ἰησοῦν πρὸς τὸν ἀρχιερέα καὶ συνέρχονται[(1)] αὐτῷ[(2)] πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ γραμματεῖς[(3)].

Μετάφραση: *Κατόπιν οδήγησαν βίαια τον Ιησού στον αρχιερέα. Εκεί συνάχθηκαν για να συνεδριάσουν μαζί του όλοι οι αρχιερείς και οι πρεσβύτεροι και οι γραμματείς.*

(1) Ιστορικός ενεστώτας για την ζωηρότητα της διήγησης όπως συνηθίζει ο Μάρκος (δ). Η συνέλευση αυτή του συνεδρίου φαίνεται είχε από πριν αποφασιστεί με την πρόβλεψη της σύλληψης του Ιησού κατά τη νύχτα εκείνη (γ). Για να χορτάσουν το

πάθος τους αρνούνται στους εαυτούς τους τη φυσική ανάπαυση του ύπνου και συρρέουν όλοι δίπλα στον αρχιερέα.

(2) Στον αρχιερέα· η δοτική πτώση δηλώνει το χάριν αυτού, αφού αυτός το διέταξε (δ). Το σπίτι του έπρεπε να είναι θυσιαστήριο υπέρ της καταπιεζόμενης αθωότητας και τώρα απέβη θρόνος της αδικίας. Καθόλου παράδοξο αφού είχαν μεταβάλλει τον οίκο του Θεού σε σπήλαιο ληστών.

(3) Οι οποίοι συναποτελούσαν το συνέδριο.

Μαρκ. 14,54 καὶ ὁ Πέτρος ἀπὸ μακρόθεν[(1)] ἠκολούθησεν αὐτῷ ἕως ἔσω εἰς τὴν αὐλὴν[(2)] τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἦν συγκαθήμενος μετὰ τῶν ὑπηρετῶν[(3)] καὶ θερμαινόμενος[(4)] πρὸς τὸ φῶς[(5)].

Μετάφραση: *Και ο Πέτρος τον ακολούθησε από μακριά, έως ότου μπήκε μέσα στην εσωτερική αυλή του μεγάρου του αρχιερέως. Κι εκεί καθόταν μαζί με τους υπηρέτες και θερμαινόταν κοντά στο φως που έριχνε η φωτιά, κι έτσι φαινόταν καλά σε όλους όσους κάθονταν εκεί.*

(1) Κυριευμένος από πανικό στην αρχή έφυγε μαζί με τους υπόλοιπους συμμαθητές, αλλά μετά από λίγο επέστρεψε και από κάποια απόσταση ακολούθησε τον Ιησού (σ). Κάποιοι σπινθήρες αγάπης και ενδιαφέροντος για τον Διδάσκαλο υπάρχουν ακόμη στην καρδιά του Πέτρου. Αλλά η δειλία τον έχει ήδη κυριεύσει. Ακολουθεί από μακριά. Τα πρώτα βήματα προς την άρνηση έγιναν ήδη. Διότι το να ακολουθεί από μακριά ισοδυναμεί με το να οπισθοχωρεί αργά και σταθερά.

(2) Στην εσωτερική αυλή, γύρω από την οποία είχαν χτιστεί τα δωμάτια του οικήματος (σ).

(3) Πιθανώς μαζί με τους λευϊτικούς φύλακες, οι οποίοι είχαν φέρει εκεί τον Κύριο που αυτοί συνέλαβαν και κάθονταν τώρα δίπλα στη φωτιά (σ). Οι κλητήρες του συνεδρίου, παρόμοιοι με τους Ρωμαίους ραβδούχους (γ). Συχνά κάποια πτώση συντελείται ευκολότερα ανάμεσα σε τέτοιους υπηρέτες, τους οποίους κάποιος φοβάται λιγότερο, παρά μπροστά στους κυρίους τους (b). Κάθισε μαζί με τους υπηρέτες, συγκαλυπτόμενος ανάμεσά τους και κρυβόμενος και θερμαινόμενος μαζί τους με προσποιητή αδιαφορία. Ο Πέτρος ρίχνει τον εαυτό του σε πειρασμό, προς τον

οποίο προχωρά με ελαστικότητα και επανειλημμένες αβαρίες που προμηνύουν την πτώση που πλησιάζει.

(4) Συχνά κάτω από τη φροντίδα για το σώμα, παραμελείται η ψυχή (b).

(5) «Κοντά στο φως που προερχόταν από τη φωτιά, ώστε να φαίνεται σε αυτούς που κάθονταν μαζί του και σε όλους όσους ήταν στην αυλή» (Z).

Μαρκ. 14,55 Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ ὅλον τὸ συνέδριον ἐζήτουν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ μαρτυρίαν εἰς τὸ θανατῶσαι[(1)] αὐτόν, καὶ οὐχ εὕρισκον[(2)]·

Μετάφραση: *Στο μεταξύ οι αρχιερείς κι όλο το συνέδριο αναζητούσαν κάποια ενοχοποιητική μαρτυρία εναντίον του Ιησού για να τον θανατώσουν, μα δεν έβρισκαν.*

(1) Δεν ενεργούσαν ως δικαστές, αλλά προαποφασισμένοι να καταδικάσουν αυτόν σε θάνατο, ζητούσαν μαρτυρία εναντίον του. Φαινομενικά ήταν δικαστές, στην πραγματικότητα όμως ήταν κατήγοροι και απηνείς διώκτες (γ). Ζητούσαν με παραπλανητικές ερωτήσεις, με ευμενή ή βλοσυρά βλέμματα προς τους μάρτυρες, είτε εκφοβίζοντας είτε με υποσχέσεις προσελκύοντας, είτε με δόλια ερωτήματα παγιδεύοντας αυτούς να βρουν μαρτυρία κατά του Ιησού «Οι αυτοκατάκριτοι επινοούν σχήμα δήθεν δικαστηρίου για να φανούν ότι με κρίση τον φονεύουν» (Θφ).

(2) Δεν εύρισκαν μαρτυρία που να είχε τυπικά τη μορφή της δικαστικής αλήθειας. Δες πιο κάτω στίχους 56,59 που χαρακτηρίζονται οι μαρτυρίες σαν μη ίσες (δ).

Μαρκ. 14,56 πολλοὶ γὰρ[(1)] ἐψευδομαρτύρουν κατ᾽ αὐτοῦ, καὶ ἴσαι[(2)] αἱ μαρτυρίαι οὐκ ἦσαν.

Μετάφραση: *Και δεν έβρισκαν ενοχοποιητική μαρτυρία, διότι πολλοί κατέθεταν ψεύτικες μαρτυρίες εναντίον του, αλλά οι μαρτυρίες αυτές δεν ήταν σύμφωνες μεταξύ τους.*

(1) Αυτό αιτιολογεί και επιβεβαιώνει αυτό που ειπώθηκε ότι «δεν εύρισκαν μαρτυρία» που να δικαιολογεί την σε θάνατο καταδίκη του. Εμφανίζονταν μεν πολλοί ψευδομάρτυρες, αλλά οι μαρτυρίες τους δεν συμφωνούσαν μεταξύ τους.

(2) Δηλαδή οι ίδιες, σύμφωνες σε όλα (δ), να ταυτίζονται μεταξύ τους και να συμπίπτουν. Κατά τον μωσαϊκό νόμο (Δευτερ. ιθ 15) απαιτούνταν οι σύμφωνες μαρτυρίες δύο τουλάχιστον μαρτύρων για να στηρίξουν την εις θάνατον καταδίκη.

Μαρκ. 14,57 καί τινες[(1)] ἀναστάντες ἐψευδομαρτύρουν κατ᾽ αὐτοῦ λέγοντες

Μετάφραση: *Παρουσιάστηκαν τότε μερικοί και άρχισαν να ψευδομαρτυρούν εναντίον του λέγοντας*

(1) Ο Ματθαίος καθορίζει αυτούς ως δύο στον αριθμό.

Μαρκ. 14,58 ὅτι ἡμεῖς ἠκούσαμεν αὐτοῦ λέγοντος, ὅτι ἐγὼ καταλύσω τὸν ναὸν τοῦτον τὸν χειροποίητον καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν ἄλλον ἀχειροποίητον οἰκοδομήσω[(1)].

Μετάφραση: *ότι εμείς τον ακούσαμε με τ' αυτιά μας να λέει ότι εγώ θα γκρεμίσω το ναό αυτό που είναι κτισμένος από ανθρώπινα χέρια, και μέσα σε τρεις ημέρες θα οικοδομήσω άλλο ναό, που δεν θα τον έχουν φτιάξει χέρια ανθρώπων.*

(1) «Και αυτοί που φάνηκαν ότι κάτι λένε, ψευδή είπαν. Διότι ο Κύριος δεν είπε θα γκρεμίσω εγώ το ναό, αλλά Γκρεμίστε. Και ούτε χειροποίητο είπε, αλλά απλώς ναό» (Θφ). Η μαρτυρία αυτή είχε μεν ως βάση γνήσιο λόγο του Κυρίου αλλά ήταν νοθευμένη και με ψεύδη, τα οποία παρουσίαζαν τον Κύριο ως περιφρονητή του ναού και προτιθέμενο βέβηλα να ανατρέψει αυτόν.

Μαρκ. 14,59 καὶ οὐδὲ οὕτως[(1)] ἴση ἦν ἡ μαρτυρία αὐτῶν.

Μετάφραση: *Αλλά κι έτσι που κατέθεταν, δεν ήταν σύμφωνη η μαρτυρία τους.*

(1) Αν και οι μαρτυρίες αυτές συμφωνούσαν στο κύριο σημείο, παρουσιάζονταν όμως σε ουσιώδεις λεπτομέρειες συγκρουόμενες και ασύμφωνες. Η εξέταση κατ' αντιπαράσταση για διακρίβωση της αληθινής έννοιάς της τήν επισκότιζε και έκανε αυτήν ανίσχυρη. Κατά τον Ματθαίο η μαρτυρία ήταν: Μπορώ να γκρεμίσω το ναό του Θεού και σε τρεις μέρες να τον χτίσω. Σύμφωνα με αυτήν δεν εκδηλώνεται πρόθεση γκρεμίσματος του ναού, αλλά μάλλον διάθεση μεγαλοπρεπέστερης ανοικοδόμησής του. Βάση κατηγορίας, που να συνεπάγεται την ποινή του θανάτου δεν υπήρχε. Το

πολύ μπορούσε να χαρακτηριστεί ο Ιησούς σαν κάποιος φαντασιόπληκτος. Με την παραπάνω μαρτυρία δεν είναι εξ' ολοκλήρου σύμφωνη η κατά τον Μάρκο μαρτυρία, η οποία παρουσιάζεται μεν ότι επιβαρύνει κάπως τον Ιησού, αλλά εφόσον ήταν μεμονωμένη δεν μπορούσε να θεωρηθεί ισχυρή.

Μαρκ. 14,60 καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἰς τὸ μέσον[(1)] ἐπηρώτα τὸν Ἰησοῦν λέγων[(2)]· οὐκ ἀποκρίνῃ οὐδέν; τί οὗτοί[(3)] σου καταμαρτυροῦσιν;

Μετάφραση: *Τότε σηκώθηκε ο αρχιερέας στη μέση κι άρχισε να ρωτά τον Ιησού λέγοντάς του: Δεν έχεις να πεις τίποτε; Τί είναι αυτά που σε κατηγορούν αυτοί;*

(1) Υπαινίσσεται, ότι το συνέδριο ήταν συγκροτημένο σε δικαστήριο που περιστοίχιζε τον επί κεφαλής αυτού αρχιερέα.

(2) «Ο αρχιερέας αφού σηκώθηκε ρωτά τον Ιησού θέλοντας να τον τραβήξει σε απολογία, ώστε από την απολογία να τον πιάσει» (Θφ). Μπορούμε να φανταστούμε με ποιο ύφος αγέρωχο και περιφρονητικό ο αλαζόνας αυτός αρχιερέας έθεσε στον Ιησού το ερώτημα που ακολουθεί: «Πλησίασε, κατηγορούμενε. Ακούς τι καταθέτουν ενόρκως εναντίον σου. Τι έχεις εσύ τώρα να πεις για τον εαυτό σου;».

(3) Τι είναι αυτό, το οποίο μαρτυρούν αυτοί εναντίον σου;

Μαρκ. 14,61 ὁ δὲ ἐσιώπα καὶ οὐδὲν ἀπεκρίνατο[(1)]. πάλιν ὁ ἀρχιερεὺς ἐπηρώτα αὐτὸν[(2)] καὶ λέγει αὐτῷ· σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς[(3)] τοῦ εὐλογητοῦ[(4)];

Μετάφραση: *Αυτός όμως σιωπούσε και δεν έδωσε καμία απάντηση. Πάλι ο αρχιερέας τον ρώτησε: Εσύ είσαι ο Χριστός, ο υιός του ευλογητού Θεού, δηλαδή του μοναδικού Θεού ο οποίος πρέπει να ευλογείται και να ανυμνείται λατρευτικώς;*

(1) «Ο Σωτήρας και Κύριός μας Ιησούς Χριστός ψευδομαρτυρούμενος μεν σιωπούσε, κατηγορούμενος δε τίποτα δεν απάντησε, πείθοντας ότι όλος ο βίος του και οι πράξεις του απέναντι στους Ιουδαίους, έγιναν καλύτερες από φωνή που ελέγχει την ψευδομαρτυρία και από λέξεις που απολογούνται προς τις κατηγορίες» (Ω).

«Αυτός όμως σιωπά ξέροντας ότι δεν θα προσέξουν τα λόγια του, το οποίο και ο Λουκάς λέει, ότι ερωτώμενος ο Κύριος είπε· Εάν πω σε σας, δεν θα πιστέψετε· εάν πάλι ρωτήσω, δεν θα απαντήσετε» (Θφ).

Σιωπά όχι διότι έχει υποστεί τη σύγχυση ή κατάπληξη του ενόχου, ούτε διότι βρισκόμενος σε απορία δεν έχει πώς να υπερασπίσει τον εαυτό του, αλλά για να εκπληρωθεί η Γραφή, η οποία τον παρουσίασε ως αμνό άφωνο εναντίον αυτού που τον κουρεύει (Ησ. νγ 7) και για να αποδειχτεί σύμφωνα με την ανθρώπινη φύση του γνήσιος υιός του Δαβίδ, ο οποίος, όταν οι εχθροί του τον συκοφαντούσαν, έγινε «σαν άνθρωπος που δεν ακούει και δεν έχει στο στόμα του ελέγχους» (Ψαλμ. λζ 15). Και έγινε έτσι σε μας παράδειγμα υπομονής και μακροθυμίας, διότι «ενώ δεχόταν λοιδορίες δεν λοιδορούσε και αυτός με τη σειρά του» (Α΄ Πέτρ. β 22).

(2) Ο αρχιερέας κάτω από το κράτος της απορίας και στενοχώριας, στην οποία βρισκόταν, επιχειρεί και πάλι να αποσπάσει ενοχοποιητική ομολογία από το στόμα του Κυρίου, που μπορεί να διευκολύνει τον τερματισμό της υπόθεσης (σ).

(3) Η προσθήκη της φράσης «ο υιός του ευλογητού» στον τίτλο Χριστός, αυτό αποτελούσε την κατά το συνέδριο ασεβή και βλάσφημη αξίωση του Κυρίου. Απλώς η αξίωση, ότι ήταν ο Μεσσίας, χωρίς την πρόσθετη αξίωση, ότι είναι και ο με έννοια αποκλειστική και απόλυτη υιός του Θεού, δεν αποτελούσε σώμα εγκλήματος (γ).

Πράγματι και πολλοί άλλοι ψευδομεσσίες φάνηκαν, χωρίς να κατηγορηθούν στο συνέδριο ως ένοχοι βλασφημίας που συνεπαγόταν θάνατο. Άλλωστε «χριστοί ονομάζονταν και οι ιερείς και οι προφήτες και οι βασιλείς», για αυτό ο αρχιερέας «προσθέτει με ξεχωριστή έννοια το «ο υιός του ευλογητού», θέλοντας να πει του Θεού» (β).

(4) «Δηλαδή του Θεού, του ευλογητού, του υμνητού» (Ζμ). Του ενός, ο οποίος πρέπει να λατρεύεται. Πουθενά αλλού στην Κ.Δ. δεν συναντιέται παρά μόνο ως κατηγόρημα του Θεού σε δοξολογίες (γ). Είναι ιουδαϊκή περίφραση ευλαβείας που χρησιμοποιείται για αποφυγή της ονομασίας του Θεού, με το κύριο όνομα Ιεχωβά. Παρόλ’ αυτά εδώ κρύβεται ίσως η πρόθεση να εξυψωθεί η μεγαλειότητα του Θεού και να παρουσιαστεί εμφανέστερα η βλασφημία, την οποία αποτολμούσε ο κρινόμενος Κύριος οικειοποιούμενος και διεκδικώντας τον τίτλο ο υιός του Θεού (σ).

Μαρκ. 14,62 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν[(1)]· ἐγώ εἰμι[(2)]· καὶ ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν καθήμενον τῆς δυνάμεως[(3)] καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν[(4)] τοῦ οὐρανοῦ[(5)].

Μετάφραση: *Και ο Ιησούς απάντησε: Εγώ είμαι. Και θα δείτε τον υιό του ανθρώπου, τον Μεσσία, να κάθεται στα δεξιά του παντοδύναμου Θεού και να έρχεται πάνω στα σύννεφα του ουρανού.*

(1) Στο ερώτημα που τέθηκε σε αυτόν επίσημα και με σαφήνεια από τον θρησκευτικό αρχηγό του έθνους ο Κύριος απαντά αμέσως. Εάν έμενε τότε σε σιγή, θα παρουσιαζόταν κατά την κρίσιμη αυτή στιγμή της ζωής του να παραιτείται από τις μεσσιακές του αξιώσεις (γ).

Μέχρι τώρα σπανίως ο Κύριος διακήρυξε για τον εαυτό του ρητά, ότι ήταν ο Χριστός, ο υιός του Θεού. Η διδασκαλία του και τα θαύματά του μαρτυρούσαν και αποδείκνυαν αυτό. Αλλά τώρα θεωρεί επιβεβλημένη την ομολογία, διότι θα παρουσιαζόταν να αποσιωπά ή και να αρνείται την αλήθεια αυτός ο οποίος ήλθε στον κόσμο, για να μαρτυρήσει για την αλήθεια, για να αποφύγει το πάθημα και το σταυρό μη υποτασσόμενος στο θέλημα του Πατέρα του. Και ομολόγησε γενόμενος έτσι παράδειγμα και ενθάρρυνση των ακολούθων του, να ομολογούν αυτόν μπροστά στους ανθρώπους περιφρονώντας οποιονδήποτε κίνδυνο ή απειλή.

(2) «Η απάντηση ότι «εγώ είμαι» γίνεται για έλεγχο του αρχιερέα. Όχι επειδή θα μπορούσε να πιστέψει… αλλά ώστε να μη απομείνει ούτε αυτό (ως δικαιολογία), ότι δηλαδή δεν άκουσαν με σαφήνεια να δηλώνει για τον εαυτό του ότι είναι ο Χριστός» (β).

Με το εγώ είμαι ο Μάρκος εξηγεί το εβραϊκό «εσύ είπες» του Ματθαίου στους αναγνώστες του από τα έθνη (δ). Είναι πιθανόν ότι κοίταξαν προς τον Ιησού οι δικαστές του με χαμόγελο περιφρόνησης και χλευασμού, όταν τον άκουσαν να λέει Εγώ είμαι, το οποίο μάλιστα ο Κύριος θα απήγγειλε με σοβαρότητα και μεγαλοπρεπή επισημότητα, η οποία δεν υπήρξε αρεστή στους δικαστές του. «Ο άθλιος αυτός, θα είπαν αυτοί, είναι ο Μεσσίας, ο οποίος πρόκειται να έλθει με δύναμη και δόξα!» Και στην εντύπωσή τους αυτή και τους μορφασμούς ή και τους χλευαστικούς λόγους στα οποία η εντύπωση αυτή εκδηλώθηκε, αναφέρονται οι μετά το «εγώ είμαι» ακόλουθοι λόγοι του Κυρίου.

Είναι σαν να τους έλεγε με αυτούς: Αν και τώρα με βλέπετε στην ταπεινή και περιφρονημένη αυτή κατάσταση και νομίζετε ως γελοίο να αποκαλώ τον εαυτό μου Μεσσία και υιό του Θεού, παρόλ’ αυτά κοντά είναι η ημέρα, κατά την οποία θα με δείτε να έρχομαι πάνω στα σύννεφα του ουρανού.

(3) «Της δύναμης του Πατέρα· διότι δύναμη εδώ λέει τον Πατέρα» (Θφ).

«Όταν όμως λέει «στα δεξιά της δύναμης», εννοεί την δόξα που θα φανεί από τον ουρανό, και όχι σωματική μορφή. Διότι δεν βλέπεται ο Θεός, που είναι τελείως αόρατος, ώστε και η στα δεξιά καθέδρα να λέγεται ότι γίνεται ορατή σωματικά. Αλλά αυτός που θα φανεί σε μέγιστη δόξα που θα ναι ορατή, είπε ότι θα γίνει ορατός στα δεξιά» (β).

Αν και τώρα τον έβλεπαν στο εδώλιο του κατηγορουμένου, εντός ολίγου θα τον έβλεπαν στο θρόνο της θεότητας. Παραθέτει εδώ ο Κύριος το Δανιήλ ζ 13 εφαρμόζοντας αυτό στον εαυτό του. Σαν να έλεγε σε αυτούς: Θα δείτε να εκπληρώνονται σε μένα οι πιο υψηλές και υπερφυσικές από τις προφητείες για το Μεσσία. Θα με δείτε να κάθομαι στα δεξιά της δύναμης δηλαδή να έχω θέση εγγύτατη στο θρόνο του Θεού (γ). Το «δυνάμεως» είναι ευλαβές ιουδαϊκό συνώνυμο του Θεού (σ).

(4) Υπάρχει και η γραφή: μετά των νεφελών «αντί της επί των νεφελών» (Ζ).

(5) Η όλη διαβεβαίωση του Κυρίου δηλώνει τη θέση και την εξουσία, την οποία πρόκειται να κατέχει και να ασκεί στον ουρανό παρεμβαίνοντας ως Μεσσίας βασιλιάς στα πράγματα του επίγειου κόσμου. Ο Ματθαίος προσθέτει «απ' άρτι» και ο Λουκάς «από του νυν» (γ). Δεν δηλώνεται λοιπόν εδώ μόνον η κατά την Δευτέρα παρουσία ένδοξη έλευση του Κυρίου, όταν «θα έρθει όχι χωρίς σώμα, αλλά τέτοιος ώστε να γίνει ορατός και να αναγνωριστεί από τους σταυρωτές του» (Θφ).

Τα λόγια αυτά του Σωτήρα αναφέρονται σε ό,τι θα λάμβανε χώρα στον πνευματικό κόσμο συνεχώς από τη στιγμή εκείνη. Θα εγκαθιδρυόταν μετά το θάνατό του η μεσσιακή βασιλεία, στην οποία ο Υιός του ανθρώπου θα κυβερνούσε και θα βασίλευε από τον ουράνιο θρόνο του, ασκώντας την εξουσία και δύναμή του ως Μεσσίας (γ).

Μαρκ. 14,63 ὁ δὲ ἀρχιερεὺς διαῤῥήξας τοὺς χιτῶνας[(1)] αὐτοῦ λέγει· τί ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτύρων;

Μετάφραση: *Ο αρχιερέας τότε με υποκριτικό και επιδεικτικό αποτροπιασμό για τη φρικτή βλασφημία που άκουσε έσκισε τα ρούχα του σύμφωνα με τη συνήθεια που επικρατούσε στους Ιουδαίους και είπε: Τί μας χρειάζονται πλέον μάρτυρες;*

(1) «Ο αρχιερέας λοιπόν εκπληρώνει ιουδαϊκή συνήθεια. Διότι όταν συναντούσαν κάτι φοβερό και άσχημο, έσχιζαν τους χιτώνες. Και εδώ λοιπόν επειδή βλασφήμησε τάχα ο Κύριος και έγινε μεγάλο κακό, σχίζει τους χιτώνες ο αρχιερέας» (Θφ).

«Έτσι οι αποκαλύψεις των μυστηρίων σε αυτούς που δεν ακούνε, δεν αποβαίνουν σε ωφέλεια, αλλά σε καταδίκη» (β).

Το σχίσιμο των χιτώνων ήταν σημάδι άλλοτε μεν μεγάλης θλίψης, όπως στην περίπτωση του Ιακώβ (Γεν. λζ 29), άλλοτε πάλι φρίκης (Δ Βασιλ. ιη 37)(σ). Η λέξη χιτώνες χρησιμοποιείται εδώ για να δηλώσει τα ρούχα γενικά, χωρίς να περιορίζεται η έννοια της λέξης στα εσωτερικά ενδύματα (γ).

Οι επίσημοι φορούσαν δύο χιτώνες, τους οποίους ο αρχιερέας έσχισε εδώ (δ). Πολύ έξυπνη και δεν απέχει από την αλήθεια η παρατήρηση: Το σχίσιμο των ιματίων του αρχιερέα σήμαινε την απόσχιση και της ιερωσύνης από αυτόν, όπως και το σχίσιμο του καταπετάσματος κατά το θάνατο του Κυρίου σήμαινε την κατάργηση του Ναού και την πλήρη απομάκρυνση του Θεού από αυτόν. Του Χριστού τα ιμάτια, και όταν ακόμη σταυρώθηκε, διατηρήθηκαν ακέραια και δεν σχίστηκαν. Διότι όταν η λευϊτική ιερωσύνη σχίστηκε και καταργήθηκε, ο Κύριος έλαβε ακατάλυτη και αιώνια την ιερωσύνη.

Μαρκ. 14,64 ἠκούσατε πάντως τῆς βλασφημίας[(1)]· τί ὑμῖν φαίνεται[(2)]; οἱ δὲ πάντες[(3)] κατέκριναν αὐτὸν εἶναι ἔνοχον θανάτου[(4)].

Μετάφραση: *Ακούσατε ξεκάθαρα τη βλασφημία που ξεστόμισε, ώστε να μη σας μένει καμία αμφιβολία. Τί γνώμη έχετε; Τότε όλοι αποφάνθηκαν εναντίον του ότι είναι ένοχος βλασφημίας που τιμωρείται με θάνατο.*

(1) Αυθεντική γραφή ηκούσατε της βλασφημίας. Η κατά τον αρχιερέα βλασφημία συνίστατο κυρίως στο ότι ο Ιησούς διεκδικούσε μία τόσο υψηλή θέση, «στα δεξιά της δύναμης» (γ).

(2) Ο αρχιερέας αναγκάζοντας τον κατηγορούμενο σε ομολογία και στηριζόμενος σε αυτήν μόνη, για να κηρύξει ολοκληρωμένη την διαδικασία παραβίαζε θεμελιώδεις αρχές της δικονομίας παραμερίζοντας και αυτό το δικονομικό αξίωμα του μωσαϊκού νόμου, σύμφωνα με το οποίο πάνω σε δύο ή τρεις μάρτυρες θα σταθεί κάθε λόγος. Και με το σχίσιμο των ρούχων του και με τα λόγια του προς τους δικαστές

προκαταλαμβάνει το δικαστήριο και με το κύρος του από το αξίωμα επηρεάζει αυτούς πειθαναγκάζοντάς τους στο να εκφέρουν καταδικαστική απόφαση.

Εάν ήθελε αμερόληπτα και με δικαιοσύνη να ενεργήσει όφειλε να ζητήσει ξεχωριστά τις ψήφους αρχίζοντας από τους νεώτερους και αφήνοντας τον καθένα ανεπηρέαστα να διατυπώσει τη γνώμη του.

«Από εκείνους ζητά την απόφαση… και προλαβαίνει τους ακροατές λέγοντας, διότι εσείς ακούσατε την βλασφημία, σχεδόν καταναγκάζοντας και βεβαιώνοντας με κακό τρόπο, μάλλον δε πιέζοντας τους παρόντες να βγάλουν την απόφαση εναντίον του επειδή είπε βλασφημία και έκανε τον εαυτό του Θεό» (β).

(3) Με βοή, όπως φαίνεται, έτσι ώστε οι ψήφοι του Ιωσήφ και του Νικοδήμου, ίσως όμως και κάποιων άλλων, που δεν συμφώνησαν στην απόφασή τους, ούτε λήφθηκαν υπ' όψη, ούτε καν ακούστηκαν εν μέσω της βοής.

(4) Η κατά της βλασφημίας ποινή ήταν ο θάνατος με λιθοβολισμό. Δες Λευϊτ. κδ 16, Ιω. ι 30, Πράξ. ζ 58 (σ).

Μαρκ. 14,65 Καὶ ἤρξαντό τινες[(1)] ἐμπτύειν[(2)] αὐτῷ καὶ περικαλύπτειν[(3)] τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ κολαφίζειν αὐτὸν καὶ λέγειν αὐτῷ· προφήτευσον ἡμῖν τίς ἐστιν ὁ παίσας σε. καὶ οἱ ὑπηρέται[(4)] ῥαπίσμασιν αὐτὸν ἔβαλον[(5)].

Μετάφραση: *Μερικοί τότε άρχισαν να τον φτύνουν και να του σκεπάζουν γύρω - γύρω το πρόσωπο του για να μη βλέπει, και να τον χαστουκίζουν και να του λένε: Προφήτευσέ μας ποιος σε χτύπησε. Και οι υπηρέτες του έδωσαν ραπίσματα.*

(1) Οι «κάποιοι» αυτοί φαίνεται να ήταν κάποια μέλη του συνεδρίου, από τους οποίους δινόταν το σύνθημα για τις εναντίον του Ιησού ύβρεις σε αυτούς που τον συνέλαβαν και τον φρουρούσαν, οι οποίοι ήταν και οι βιαιότεροι δράστες αυτών των υβριστικών εκδηλώσεων (σ).

Οι κατάδικοι βρίσκονται υπό την ειδική προστασία του νόμου και από όλα τα πολιτισμένα έθνη εκδηλώνεται προς αυτούς συμπάθεια και οίκτος. Είναι αρκετή η τιμωρία που τους επιβλήθηκε, όταν μάλιστα αυτή συμβαίνει να είναι η εσχάτη των ποινών. Μετά από λίγο ο Ιησούς πρόκειται να στερηθεί της ζωής του. Δεν φτάνει αυτό; Αλλά καμία συμπάθεια δεν δείχνεται προς αυτόν, ο οποίος τόσο οίκτο αισθανόταν για

τα απολωλότα πρόβατα οίκου Ισραήλ και τόση ευσπλαχνία εκδήλωσε σε όλη τη ζωή του.

(2) Το φτύσιμο ήταν ιουδαϊκός τρόπος εκδήλωσης εσχάτης περιφρόνησης και βδελυγμίας. Δες Αρ. ιβ 14, Δευτερ. κε 9 (σ).

(3) Για να μην βλέπει αυτός που χτυπιόταν αυτούς που τον κολάφιζαν και να μπορούν έτσι κοροϊδευτικά να προκαλούν αυτόν, να δείξει τις προφητικές του ιδιότητες (σ).

(4) Οι κλητήρες του συνεδρίου. Εφ' όσον τα μέλη του συνεδρίου και οι αρχιερείς λησμόνησαν την αξιοπρέπειά τους και τη θέση τους, επόμενο ήταν από αυτούς λαμβάνοντας το σύνθημα και οι υπηρέτες να κάνουν παιχνίδι και αντικείμενο διασκέδασης τον μελλοθάνατο.

(5) Υπάρχει και η γραφή «έλαβον»=Τον υποδέχτηκαν ή τον παρέλαβαν με ραπίσματα. Το πρόσωπο εκείνο, το οποίο ήταν το ωραιότερο από όλους τους υιούς των ανθρώπων και το οποίο ευλαβούνται οι άγγελοι, εξευτελίστηκε και κακοποιήθηκε από τους ευτελέστερους και χυδαιότερους ανθρώπους.

Στίχ. 66-72. Η άρνηση του Πέτρου

Μαρκ. 14,66 Καὶ ὄντος τοῦ Πέτρου κάτω[(1)] ἐν τῇ αὐλῇ, ἔρχεται μία τῶν παιδισκῶν τοῦ ἀρχιερέως,

Μετάφραση: *Κι ενώ ο Πέτρος ήταν κάτω στην αυλή, ήλθε μία από τις υπηρέτριες του αρχιερέα.*

(1) Στην αυλή, όπου είχε αναφθεί η φωτιά, στεκόταν ο Πέτρος, την ώρα που ο διδάσκαλος ήταν μπροστά στον αρχιερέα σε κάποιο δωμάτιο διασκέψεων υψηλότερο από το επίπεδο της αυλής (σ). Έτσι εξηγείται η χρήση του επιρρήματος κάτω=σε αντίθεση με αυτούς που συνεδρίαζαν πάνω στο σπίτι (δ). Μαζί με τους υπηρέτες του αρχιερέα καθόταν δίπλα στη φωτιά. Κακές συντροφιές παρέχουν πάντοτε πολλές αφορμές για αμαρτία. Και εκείνοι, οι οποίοι χωρίς ανάγκη αναμιγνύονται με αυτές, πέφτουν στο έδαφος του διαβόλου και πρέπει να περιμένουν είτε να πειραστούν και να παγιδευτούν, όπως ο Πέτρος, είτε να γελοιοποιηθούν και χλευαστούν, όπως και ο Κύριος που σύρθηκε ανάμεσά τους. Σπάνια βγαίνει κάποιος από τέτοιες συντροφιές

χωρίς ενοχή ή λύπη ή και χωρίς να υποστεί και τα δύο αυτά. Ο Πέτρος μιλούσε εξ' ιδίας πείρας, όταν έλεγε: «Σωθείτε από τη γενιά αυτή τη διεστραμμένη» (Πράξ. β 40).

Μαρκ. 14,67 καὶ ἰδοῦσα τὸν Πέτρον θερμαινόμενον ἐμβλέψασα αὐτῷ[(1)] λέγει· καὶ σὺ[(2)] μετὰ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναζαρηνοῦ[(3)] ἦσθα[(4)].

Μετάφραση: *Κι όταν είδε τον Πέτρο να ζεσταίνεται, τον κοίταξε προσεκτικά και του είπε: Κι εσύ με τον Ιησού τον Ναζαρηνό ήσουν!*

(1) Η υπηρέτρια ήταν, όπως καθορίζει ο Ιωάννης (ιη 17) η θυρωρός, η οποία, όπως φαίνεται, είχε εξ' αρχής σημειώσει την είσοδο του Πέτρου στην αυλή, και τώρα προσελκύστηκε και πάλι η προσοχή της, όταν είδε τον Πέτρο να στέκεται δίπλα στη φωτιά (σ). Και κατεβαίνοντας από το σπίτι, όπου στο μεταξύ είχε ανεβεί, απευθύνει τα λόγια αυτά στον Πέτρο.

(2) Το «και» λέγεται σε σχέση με τους υπόλοιπους μαθητές και ακόλουθους του Ιησού.

(3) Το ότι μπαίνει μετά και χωρίζεται από το «του Ιησού» που προηγήθηκε, δίνει έμφαση σε αυτό. Η προσθήκη αυτή «του Ναζαρηνού» εμπερικλείει την περιφρόνηση των εχθρών του Ιησού σε σχέση με το για αυτούς παράλογο και βλάσφημο των μεσσιακών του αξιώσεων (γ).

(4) Υπηρέτρια ήταν αυτή που είπε τον λόγο αυτόν στον Πέτρο. Και είπε αυτόν απλά, όχι κραυγάζοντας και εκδηλώνοντας πρόθεση να συλληφθεί και ο Πέτρος και να εισαχθεί σε δίκη. Το πολύ στο να κοροϊδέψει και γελοιοποιήσει αυτόν απέβλεπε η μικρή υπηρέτρια. Έπεσε λοιπόν μέσα σε πειρασμό ο Πέτρος, αλλά όχι τόσο φοβερό, ώστε να οδηγηθεί σε άρνηση του Διδασκάλου. Θα μπορούσε να προσπεράσει και χωρίς απάντηση την παρατήρηση εκείνη της υπηρέτριας. Θα μπορούσε ακόμη να πει: Και εάν είμαι, υποθέτω ότι αυτό δεν αποτελεί έγκλημα. Αλλά ο πανικός του Πέτρου μεγαλοποίησε στην ψυχή του τον κίνδυνο.

Μαρκ. 14,68 ὁ δὲ ἠρνήσατο[(1)] λέγων· οὐκ οἶδα οὐδὲ ἐπίσταμαι τί σὺ λέγεις[(2)]. καὶ ἐξῆλθεν ἔξω εἰς τὸ προαύλιον[(3)], καὶ ἀλέκτωρ ἐφώνησε[(4)].

Μετάφραση: *Αυτός όμως αρνήθηκε και είπε: Ούτε ξέρω ούτε καταλαβαίνω τί λές. Και βγήκε έξω στο προαύλιο, και τότε λάλησε ο πετεινός.*

(1) Η αμαρτία του Πέτρου ήταν μεγάλη και μόνο το ότι έγινε πριν την περίοδο της χάρης και της επέλευσης του Αγίου Πνεύματος αποτελεί ελαφρυντικό για αυτήν. Αρνήθηκε το Χριστό μπροστά στους ανθρώπους, σε χρόνο μάλιστα, κατά τον οποίο έβλεπε αυτόν να συκοφαντείται και όφειλε να ομολογήσει αυτόν και να μαρτυρήσει ενώπιον του δικαστηρίου υπέρ αυτού. Ο Χριστός επανειλημμένα είχε πει στους μαθητές του ότι οφείλουν να πάσχουν για χάρη του και να σηκώνουν το σταυρό τους και να τον ακολουθούν. Και όμως ο Πέτρος φοβήθηκε τόσο πολύ, ώστε στην πρώτη απειλή ψεύδεται, αρνείται, καταριέται με σκοπό να μην πάθει κάτι για το Χριστό. «Έδειξε αδυναμία ο Πέτρος, παρόλο που ήταν θερμότερος, και αρνείται τον Κύριο επειδή ταράχτηκε από τη δειλία. Και όλα αυτά ενώ μία υπηρέτρια τον φόβισε. Αυτό όμως το επέτρεψε ο Θεός να το πάθει από συγκατάβαση, έτσι ώστε και αυτός να είναι συμπαθής σε αυτούς που φταίνε, διδασκόμενος από τον εαυτό του την βιαιότητα της ανθρώπινης ασθένειας» (Θφ).

(2) Ο Πέτρος κάνει την άρνησή του, όσο το δυνατόν κατηγορηματικότερη. Αρνείται κάθε γνώση ή κατανόηση των λεγομένων από την υπηρέτρια. Ούτε γνωρίζω ούτε καταλαβαίνω τι εσύ λες (γ). Ούτε γνωρίζω ούτε μπορώ να συμπεράνω ή να καταλάβω τι εσύ λες (σ).

(3) Ο χώρος μπροστά από την πύλη, ο οποίος οδηγούσε από το δρόμο στην εσωτερική αυλή (γ).

(4) «Ούτε η φωνή τον συγκράτησε και του θύμισε» (β). Κάποιοι μεγαλογράμματοι κώδικες παραλείπουν τη φράση «καὶ ἀλέκτωρ ἐφώνησε». Είναι ίσως γραφή που παρεμβλήθηκε και που βασίζεται στο «και για δεύτερη φορά λάλησε ο πετεινός» του στίχου 71 (σ).

Μαρκ. 14,69 καὶ ἡ παιδίσκη ἰδοῦσα αὐτὸν πάλιν ἤρξατο λέγειν[(1)] τοῖς παρεστηκόσιν ὅτι οὗτος ἐξ αὐτῶν[(2)] ἐστιν.

Μετάφραση: Και η υπηρέτρια, όταν τον ξαναείδε, άρχισε να λέει σ' αυτούς που στέκονταν εκεί ότι είναι κι αυτός από εκείνους.

(1) Σύμφωνα με τον Μάρκο η ίδια υπηρέτρια άρχισε να λέει… Ήταν η θυρωρός, η οποία επιστρέφοντας στη θέση της και βλέποντας στο προαύλιο τον Πέτρο επανέλαβε την κατηγορία (σ). Παρατηρείται παρόλ' αυτά εκ πρώτης όψεως κάποια διαφωνία μεταξύ των ευαγγελιστών.

«Ο Μάρκος λέει ότι πρώτα η υπηρέτρια (φόβισε τον Πέτρο)· έπειτα πάλι η ίδια· και μετά οι παρόντες. Ο Λουκάς όμως λέει ότι πρώτα η υπηρέτρια και έπειτα άλλος και μετά κάποιος άλλος· ο Ιωάννης πρώτα λέει την υπηρέτρια την θυρωρό, έπειτα κάποιους, μετά ένας από τους δούλους του αρχιερέα συγγενής, του οποίου έκοψε ο Πέτρος το αυτί» (Ζμ).

Και αν ακόμη δεχτούμε ως πραγματική τη διαφωνία: «κανένα εμπόδιο δεν είναι αυτό για εμάς όσον αφορά την αλήθεια του ευαγγελίου· διότι μήπως διαφωνούν σε κάτι μεγάλο και από το οποίο εξαρτάται η σωτηρία μας; Μήπως ο μεν είπε, ότι σταυρώθηκε ο Κύριος, ενώ ο άλλος όχι; Θεός φυλάξοι» (Θφ).

«Όμως, εάν προσέχουμε, ούτε έτσι δεν θα βρεθεί κάποια διαφωνία. Διότι στην πρώτη μεν άρνηση είναι η ίδια υπηρέτρια, που αναφέρεται στους τέσσερις ευαγγελιστές· στη δεύτερη, ο Ιωάννης είπε ότι κάποιοι ρώτησαν τον Πέτρο, οι οποίοι ήταν και η υπηρέτρια, για την οποία είπε ο Ματθαίος, και η πρώτη υπηρέτρια, για την οποία μίλησε ο Μάρκος, και ο άλλος για τον οποίο εξιστόρησε ο Λουκάς. Όσον αφορά την τρίτη άρνηση ομοίως οι Μάρκος και Ματθαίος είπαν ότι τον ρώτησαν οι παρόντες, μέσα στους οποίους επρόκειτο να είναι και ο άλλος, του Λουκά· και αυτός είναι ο δούλος του αρχιερέα που λέει ο Ιωάννης» (Ζμ).

(2) Το «από αυτούς» δείχνει, ότι το να μιλούν εναντίον του Ιησού και των μαθητών του ήταν πολύ συνηθισμένο και συχνότατο (b).

Μαρκ. 14,70 ὁ δὲ πάλιν ἠρνεῖτο. καὶ μετὰ μικρὸν πάλιν οἱ παρεστῶτες ἔλεγον τῷ Πέτρῳ· ἀληθῶς ἐξ αὐτῶν εἶ· καὶ γὰρ Γαλιλαῖος εἶ[(1)] καὶ ἡ λαλιά σου ὁμοιάζει[(2)].

Μετάφραση: *Αυτός όμως πάλι αρνιόταν. Και ύστερα από λίγο, πάλι όσοι στέκονταν εκεί έλεγαν στον Πέτρο: Πράγματι απ' αυτούς είσαι κι εσύ, διότι είσαι Γαλιλαίος και η προφορά της ομιλίας σου μοιάζει με την προφορά των κατοίκων της Γαλιλαίας.*

(1) «Διότι είχαν κάποιο χαρακτηριστικό γνώρισμα στη στολή τους οι Γαλιλαίοι» (Ζμ).

(2) Αρκετοί μεγαλογράμματοι και κάποιοι μικρογράμματοι κώδικες παραλείπουν το «καὶ ἡ λαλιά σου ὁμοιάζει»= οι κάτοικοι της βόρειας Παλαιστίνης είχαν κάποιους ιδιωτισμούς στη διάλεκτο, από τους οποίους εύκολα διακρίνονταν από τους κατοίκους της Ιουδαίας (σ).

Μαρκ. 14,71 ὁ δὲ ἤρξατο ἀναθεματίζειν[(1)] καὶ ὀμνύναι ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ὃν λέγετε.

Μετάφραση: *Αυτός όμως άρχισε να επικαλείται κατάρες εναντίον του εαυτού του και να ορκίζεται ότι δεν γνωρίζω τον άνθρωπο αυτόν που λέτε.*

Μαρκ. 14,72 καὶ[(2)] ἐκ δευτέρου ἀλέκτωρ ἐφώνησε. καὶ ἀνεμνήσθη ὁ Πέτρος τὸ ῥῆμα ὃ[(3)] εἶπεν ὁ Ἰησοῦς ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι δίς, ἀπαρνήσῃ με τρίς· καὶ ἐπιβαλὼν[(4)] ἔκλαιε[(5)].

Μετάφραση: *Και για δεύτερη φορά λάλησε ο πετεινός. Τότε θυμήθηκε ο Πέτρος το λόγο που του είπε ο Ιησούς, ότι πριν να λαλήσει δύο φορές ο πετεινός, τρεις φορές θα με απαρνηθείς. Κι άρχισε να κλαίει.*

(1) Άρχισε «να καταριέται» (Ζμ). Σημαίνει να επικαλείται θείες τιμωρίες εναντίον του, εάν δεν βεβαίωνε αληθινά, ότι δεν γνώριζε τον Ιησού. (γ).

(2) Αυθεντική γραφή: Και ευθύς εκ δευτέρου= Κατά τη στιγμή ακριβώς της τρίτης άρνησής του, όταν οι όρκοι και οι κατάρες μόλις είχαν βγει από τα χείλη του, άκουσε ο Πέτρος το λάλημα του πετεινού (σ).

(3) Υπάρχει και η γραφή: ως είπεν= όπως του το είπε.

(4) Πολλές προτάθηκαν εξηγήσεις για την ερμηνεία της λέξης: «Κάλυψε το κεφάλι» (Θφ). Ή, αφού έβαλε σε κάτι το μυαλό του (Αριστοτ.)= θυμήθηκε το λόγο του Ιησού (δ)· εξέτασε αυτό που είπε ο Κύριος (g). Ή, πιο πιθανή ερμηνεία «άρχισε με σφοδρότητα» (Θφ)· «επέβαλεν, άρχισε, επιχείρησε» (Σουΐδας).

(5) Πόσο βαριά υπήρξε η παρεκτροπή του Πέτρου. Ήταν Απόστολος και ένας από τους τρεις πρώτους, αν όχι και ο πρώτος μεταξύ τους, αυτόπτης και αυτήκοος και εκείνων των περιστατικών στα οποία οι εννέα άλλοι δεν ήταν με τον Διδάσκαλο. Όσο μεγαλύτερο είναι το αξίωμά μας στην εκκλησία, τόσο μεγαλύτερη είναι και η αμαρτία

μας, εάν ζούμε ανάξια σε αυτήν. Επιπλέον ο Διδάσκαλος προειδοποίησε αυτόν για τον κίνδυνο· και εάν έδινε μεγαλύτερη προσοχή στα λόγια του Διδασκάλου και λιγότερη εμπιστοσύνη στον εαυτό του, δεν θα έπεφτε στον πειρασμό. Είχε υποσχεθεί επίσημα στον Διδάσκαλο εκείνη τη νύχτα, ότι δεν θα αρνιόταν αυτόν και ότι θα πέθαινε μαζί του. Και όμως έσπασε την υπόσχεση αυτή. Μόλις προ ολίγου είχε μετάσχει της θείας Ευχαριστίας και δεν πέρασαν παρά κάποιες ώρες για να αρνηθεί τον Λυτρωτή, ο οποίος του είχε δώσει για τροφή και ποτό το Σώμα του και το Αίμα του. Αλλά και ο πειρασμός, όπως είπαμε, σχετικά δεν ήταν δυνατός. Όχι κάποιος δικαστής ή αρχιερέας ή πρεσβύτερος ή αξιωματικός της αρχιερατικής αυλής κατηγόρησε αυτόν ως μαθητή του Ιησού, αλλά μία ή δύο ανόητες υπηρέτριες. Και τέλος ο Πέτρος επανέλαβε τρεις φορές την άρνησή του και μάλιστα με όρκο.

«Ας ντραπούν οι Ναυατιανοί (=αιρετικοί του γ΄αιώνα με αρχηγό τον Ναυάτο), που δεν δέχονται αυτούς που αμάρτησαν μετά το βάπτισμα και την μετάληψη των μυστηρίων. Διότι να ο Πέτρος, και ενώ μετέλαβε το άχραντο σώμα και αίμα και αρνήθηκε, έγινε δεκτός με τη μετάνοια. Διότι τα ελαττώματα των αγίων για αυτό γράφτηκαν, έτσι ώστε και εμείς, αν ποτέ από απροσεξία σφάλλουμε, να μπορούμε να στρέφουμε το βλέμμα μας στα παραδείγματα και με μετάνοια να σπεύδουμε να διορθωθούμε» (Θφ).

Ο Πέτρος έκλαψε, και όπως σημείωσε ο Ματθαίος έκλαψε πικρά. Η λύπη για την αμαρτία πρέπει να είναι μεγάλη και βαθειά. Αυτοί που αμάρτησαν γλυκά, πρέπει να κλάψουν πικρά. Διότι αργά ή γρήγορα η αμαρτία θα γίνει σε αυτούς πικρή. Η βαθειά αυτή θλίψη είναι δείγμα πραγματικής μετάνοιας και ριζικής μεταβολής και αλλαγής σκέψεων και αποφάσεων, που εγγυούνται για το ότι στο μέλλον δεν θα πάθουμε υποτροπή στην αμαρτία.

Ο Πέτρος ο οποίος έκλαψε πικρά διότι αρνήθηκε το Χριστό, όχι μόνο δεν τον αρνήθηκε πλέον ποτέ, αλλά και μετά από λίγες εβδομάδες ανάμεσα στο λαό της Ιερουσαλήμ για τον Ιησού, για τον οποίο μπροστά σε κάποιους λίγους είχε πει Δεν ξέρω τον άνθρωπο, διακήρυξε και είπε: «Ας το γνωρίζει όλος ο οίκος Ισραήλ ότι ο Θεός έκανε αυτόν (τον Ιησού) και κύριο και Χριστό» (Πράξ. β 36). Να το γνώρισμα της αληθινής μετάνοιας: να οδηγηθούμε με τη χάρη στις αντίθετες με την αμαρτία μας αρετές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ’ (15)

Στίχ. 1-15. Ο Ιησούς μπροστά στον Πιλάτο.

Μαρκ. 15,1 Καὶ εὐθέως ἐπὶ τὸ πρωϊ[(1)] συμβούλιον[(2)] ποιήσαντες[(3)] οἱ ἀρχιερεῖς μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ γραμματέων καὶ ὅλον τὸ συνέδριον[(4)], δήσαντες[(5)] τὸν Ἰησοῦν ἀπήνεγκαν[(6)] καὶ παρέδωκαν τῷ Πιλάτῳ[(7)].

Μετάφραση: *Κι αμέσως μόλις ξημέρωσε, οι αρχιερείς έκαναν συμβούλιο με τους πρεσβυτέρους και γραμματείς κι όλο το συνέδριο, για να συζητήσουν πώς έπρεπε να ενεργήσουν προς τον επίτροπο της Ρώμης. Και μετά τη σύσκεψη αυτή, αφού έδεσαν τον Ιησού, τον έφεραν και τον παρέδωσαν στον Πιλάτο, κατηγορώντας τον ως αντάρτη και σφετεριστή του αξιώματος του βασιλέως των Ιουδαίων.*

(1) = Πάνω στο πρωί, ακριβώς κατά το πρωί (δ). Αρκετοί μεγαλογράμματοι κώδικες παραλείπουν το «επί το».

(2) Νέα συνεδρίαση του συνεδρίου, που αποσκοπούσε να προσδώσει μεν κανονικότητα και να επικυρώσει αυτά που έγιναν κατά την ανεπίσημη συνεδρία της νύχτας (σ), κατεξοχήν όμως να διασκεφθεί για το πώς έπρεπε να ενεργήσουν στον Πιλάτο. Για το δεύτερο λοιπόν αυτό θέμα επρόκειτο κυρίως να συσκεφθεί το συνέδριο (γ).

(3) Υπάρχει και η γραφή: ετοιμάσαντες. Το ετοιμάζειν= το αποτέλεσμα στο οποίο κατέληξε η συνδιάσκεψη. Ετοίμασαν σχέδιο ενεργείας για τον Πιλάτο (γ).

(4) Όλα τα μέλη του συνεδρίου ήταν παρόντα στο συνέδριο (δ). Πρωί συγκεντρώθηκαν όλοι. Η ακούραστη δραστηριότητα των κακών στην ενέργεια του πονηρού αποτελεί ντροπή για τη ραθυμία και δυσκινησία μας στο αγαθό. Αυτοί που πολεμούν το Χριστό ξυπνάνε πρωί. Έως πότε εμείς θα κοιμόμαστε και θα νυστάζουμε;

(5) Το αποτέλεσμα της σύσκεψης (δ). Έδεσαν αυτόν, όταν τον συνέλαβαν στη Γεθσημανή. Και ή έλυσαν αυτόν όταν προσήχθη ενώπιον του συνεδρίου ή έδεσαν αυτόν τώρα σφιχτότερα με τα χέρια πίσω όπως συνηθιζόταν να δένονται οι κατηγορούμενοι, των οποίων διαπιστώθηκε η ενοχή. Ήταν ήδη δεμένος με τα δεσμά της αγάπης του προς τον άνθρωπο, διαφορετικά θα μπορούσε να διασπάσει τα δεσμά, όπως άλλοτε ο Σαμψών. Είμαστε εμείς οι δέσμιοι με τις σιδερένιες αλυσίδες της ενοχής και του πλήθους των αμαρτιών μας. Και ο Θεός επέβαλλε στον τράχηλο

του Κυρίου μας το ζυγό των παραβάσεών μας, ώστε εμείς να λυθούμε, όπως θεραπευτήκαμε με την πληγή του.

(6) Η εορτή είχε αρχίσει. Ο κίνδυνος του να ματαιωθούν τα πάντα όταν οι οπαδοί του Ιησού μαζεύονταν στο μεταξύ σε οπωσδήποτε υπολογίσιμο αριθμό, ήταν μεγάλος. Δεν υπήρχε λοιπόν καιρός για χάσιμο και έπρεπε να επισπευτούν τα πάντα, για να αποφευχθεί κάθε δυσάρεστο για τους Ιουδαίους άρχοντες. Έφεραν λοιπόν χωρίς αναβολή δεμένο τον Ιησού μπροστά στον Πιλάτο. Εφ' όσον όμως τα ρωμαϊκά δικαστήρια δεν άνοιγαν πριν την ανατολή του ηλίου και δεν δίκαζαν πριν τις 6 π.μ., ο Ιησούς οδηγήθηκε μπροστά στον Πιλάτο πιθανώς μεταξύ της 5-6 π.μ. (σ).

(7) «Έφεραν σον Πιλάτο τον Ιησού… ως αντάρτη και επειδή έλεγε για τον εαυτό του ότι είναι βασιλιάς των Ιουδαίων» (β). «Παρέδωσαν οι Ιουδαίοι στους Ρωμαίους τον Κύριο· παραδόθηκαν και αυτοί από τον Κύριο στα χέρια των Ρωμαίων· και εκπληρώνονται οι Γραφές που λένε· Αλίμονο στον παράνομο, διότι θα συμβούν πονηρά σε αυτόν, σύμφωνα με τα έργα των χεριών του· και πάλι· με όποιον τρόπο ενήργησες, έτσι θα είναι σε σένα η ανταπόδοσή σου» (Θφ).

Παραδίνοντας τον βασιλιά της βασιλείας των ουρανών αυτοβούλως στα έθνη, ήταν σαν να απαρνούνταν τη βασιλεία αυτή, η οποία έτσι με τη συγκατάθεσή τους αφαιρούνταν από αυτούς και δινόταν σε έθνος που θα έκανε τους καρπούς της. Παρέδιδαν με τη δική τους βούληση το Χριστό, ο οποίος ήταν το στέμμα του Ισραήλ, στους Ρωμαίους οι οποίοι ήταν ο ζυγός του Ισραήλ.

Μαρκ. 15,2 καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ Πιλᾶτος· σὺ[(1)] εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ· σὺ λέγεις[(2)].

Μετάφραση: *Ο Πιλάτος τότε τον ρώτησε: Εσύ είσαι ο βασιλιάς των Ιουδαίων; Κι αυτός του αποκρίθηκε: Εσύ λες ότι είμαι βασιλιάς των Ιουδαίων. Η βασιλεία μου όμως δεν είναι όπως την εννοείς εσύ και οι κατήγοροί μου.*

(1) Με έμφαση μπαίνει μπροστά η αντωνυμία και πιθανώς με περιφρόνηση. Ο Πιλάτος γελοιοποιεί την κατηγορία (γ). Υπήρξε συχνά σκληρός κλήρος της αγίας θρησκείας του Χριστού να κινεί την υποψία των πολιτικών εξουσιών, σαν να ήταν επιβλαβής στους βασιλιάδες και τα κράτη τους, ενώ συντελεί ισχυρά στην ευτυχία και ασφάλεια και των δύο.

(2) «Όταν ρώτησε ο Πιλάτος, Εσύ είσαι βασιλιάς των Ιουδαίων; ο Κύριος δίνει αμφίβολη απάντηση. Διότι το, Εσύ το λες, μπορεί να εννοηθεί ότι: Αληθινά το είπες· εσύ είπες αυτό ακριβώς που είμαι. Μπορεί όμως να εννοηθεί και έτσι, ότι: Εγώ δεν το λέω αυτό, εσύ όμως το λες» (Θφ).

Οπωσδήποτε ο Ιησούς δεν αρνείται την κατηγορία. Συμβιβαζόταν με την πνευματική αντίληψή του για το Μεσσιανικό και βασιλικό αξίωμα ούτε να αρνηθεί ούτε να επιβεβαιώσει ότι ήταν ο βασιλιάς των Ιουδαίων. Δεν ήταν βασιλιάς των Ιουδαίων με την έννοια, με την οποία ο Πιλάτος αντιλαμβανόταν το αξίωμα του βασιλιά. Ήταν όμως βασιλιάς με άλλη τελείως διαφορετική έννοια (σ).

Είναι αξιοσημείωτο, ότι όπως μπροστά στο συνέδριο, έτσι και εδώ είναι η μόνη ερώτηση, στην οποία απαντά ο Ιησούς. Είναι η μόνη ερώτηση, για την οποία η προσωπική του μαρτυρία είναι απολύτως αναγκαία και παρουσιάζεται εξόχως σοβαρή (γ), «έτσι ώστε ούτε με τη σιωπή να επιβεβαιώσει τη συκοφαντία τους, ούτε με την άρνηση να προκαλέσει την εντύπωση της δειλίας» (β).

Είμαι βασιλιάς, αλλά όχι τέτοιος, όπως εσύ υποπτεύεσαι ότι είμαι, είπε ο Κύριος στον Πιλάτο. Είναι ο βασιλιάς που κυβερνά και προστατεύει τον κατά πνεύμα Ισραήλ, τους εν τω κρυπτώ Ιουδαίους, που έχουν περιτομή αχειροποίητη· ο βασιλιάς, ο οποίος θα τιμωρήσει τον κατά σάρκα Ισραήλ, που εμμένει στην απιστία. Έτσι ο Κύριος ομολόγησε την καλή ομολογία ενώπιον του Πιλάτου και δεν ντράπηκε ούτε φοβήθηκε να διακηρύξει, ότι είναι βασιλιάς, τη στιγμή που ο μεν Πιλάτος γελοιοποιούσε αυτήν του την αξίωση, οι δε Ιουδαίοι ζητούσαν για αυτήν το θάνατό του.

Μαρκ. 15,3 καὶ κατηγόρουν αὐτοῦ οἱ ἀρχιερεῖς πολλά[(1)], αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἀπεκρίνατο[(2)].

Μετάφραση: *Κι επειδή στο μεταξύ ο Πιλάτος πείστηκε ότι η κατηγορία αυτή ήταν αβάσιμη, οι αρχιερείς τον κατηγορούσαν και για πολλά άλλα. Αυτός όμως δεν έδωσε καμία απόκριση.*

(1) Τις πολλές κατηγορίες φέρνουν τώρα οι αρχιερείς, διότι στο μεταξύ ο Πιλάτος είχε πειστεί για το ασύστατο της πρώτης κατηγορίας (γ). Όπως ο Λουκάς (κγ 4) και ο Ιωάννης (ιη 38) λένε, ο Πιλάτος αφού βγήκε είπε, ότι καμία κατηγορία δεν βρίσκω κατά του ανθρώπου (σ). Οι νέες αυτές πρόσθετες κατηγορίες υπήρξαν, ότι ξεσηκώνει το λαό και ότι αποτρέπει αυτόν από την πληρωμή των φόρων. Το ότι όμως ο Πιλάτος

παρά τη σιωπή του Ιησού λίγη προσοχή δίνει σε αυτές, αποδεικνύει, ότι είχε αντιληφθεί πλήρως την πραγματικότητα (γ).

Οι άριστοι των ανθρώπων συχνά κατηγορήθηκαν με τις χειρότερες κατηγορίες. Εδώ τέτοιες συνυφαίνουν οι αρχιερείς. Κακοί και διεφθαρμένοι κληρικοί είναι κατά γενικό κανόνα οι χειρότεροι των ανθρώπων. Όσο κάτι είναι καλύτερο τόσο χειρότερο γίνεται, όταν διαφθαρεί. Λαϊκοί διώκτες υπήρξαν γενικώς περισσότερο ευδιάλλακτοι από τους κληρικούς διώκτες.

(2) «Υπέμενε γενναία τις κατηγορίες» (Θφ). Ήταν απορροφημένος από τη σκέψη να εκτελέσει το θέλημα του Πατέρα του, στον οποίο προσέφερε τον εαυτό του θυσία και να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της δικαιοσύνης του. Αδιαφορούσε για αυτό για τις διατυπούμενες από τους ανθρώπους κατηγορίες. Η ώρα του είχε φτάσει και έλεγε προς τον Πατέρα του· «Όχι τι θέλω εγώ, αλλά τι θες εσύ».

Μαρκ. 15,4 ὁ δὲ Πιλᾶτος πάλιν ἐπηρώτα αὐτὸν λέγων· οὐκ ἀποκρίνῃ οὐδέν; ἴδε πόσα[(1)] σου καταμαρτυροῦσιν.

Μετάφραση: *Ο Πιλάτος τον ρώτησε πάλι: Τίποτε δεν αποκρίνεσαι; Κοίτα πόσες κατηγορίες ξεστομίζουν εναντίον σου. Δεν έχεις να απολογηθείς τίποτε γι' αυτές;*

(1) Προς στιγμήν η από την πρώτη έρευνα σχηματισμένη από τον Πιλάτο πεποίθηση για την αθωότητα του Ιησού κλονίστηκε κάπως από τις νέες κατηγορίες και για αυτό απευθύνει νέες ερωτήσεις προς τον Ιησού, αλλά δεν λαμβάνει καμία απόκριση από αυτόν (σ). Άκουσε τι κατηγορούσαν εναντίον του. Αλλά η ημέρα εκείνη ήταν ημέρα υπομονής, κατά την οποία «σαν πρόβατο σε σφαγή οδηγήθηκε και σαν αμνός δεν ανοίγει το στόμα του».

Μαρκ. 15,5 ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐκέτι[(1)] οὐδὲν ἀπεκρίθη[(2)], ὥστε θαυμάζειν[(3)] τὸν Πιλᾶτον.

Μετάφραση: *Αλλά ο Ιησούς δεν αποκρίθηκε πια τίποτε, ώστε να θαυμάζει ο Πιλάτος για τη γαλήνη και την αταραξία που έδειχνε τη στιγμή που τόσο κινδύνευε η ίδια του η ζωή.*

(1) Δηλαδή μετά το πρώτο ερώτημα δεν μιλούσε πλέον…

(2) Του Ιησού η σιωπή οφείλεται και στο γεγονός ότι ο όλος βίος του ήταν επαρκής απάντηση για το ασύστατο των κατηγοριών (γ).

(3) Ο Πιλάτος θαυμάζει την ήρεμη και αξιοπρεπή σιωπή του Ιησού απέναντι στο λυσσασμένο κύμα των κατηγοριών και στον κίνδυνο που κρεμιόταν πάνω από την ίδια τη ζωή του (σ).

«Θαύμασε ο Πιλάτος, πώς αυτός που… ως αθώος μπορούσε απολογούμενος να ελευθερωθεί, δεν απολογείται, αλλά θεληματικά υπομένει το να πάθει, παραβλέποντας με μεγαλοφυή τρόπο τους κατηγόρους» (β). Θαυμαστός ο Κύριος όχι μόνο όταν μιλούσε, αλλά και όταν σιωπούσε. Τη σιωπή του, στην οποία ο Πιλάτος διέκρινε αδιαφορία του Ιησού όχι τόσο στο δικαστήριό του, όσο για τη δική του ζωή, έβρισκε ασυνήθιστη και μοναδική, χωρίς προηγούμενο στις τόσες περιπτώσεις κατηγορουμένων, τις οποίες αυτός είχε γνωρίσει. Για αυτό δεν εξοργίζεται για αυτήν, αλλά θαυμάζει, και θαυμάζει πολύ, όπως σημειώνει άλλος ευαγγελιστής.

«Ο Ιησούς λοιπόν πάντα ψευδομαρτυρείται και δεν υπάρχει περίσταση που να μην κατηγορείται για κακία που υπάρχει στους ανθρώπους. Και αυτός μεν και τώρα σιωπά σε αυτά και δεν απαντά μεν με λόγια, απολογείται όμως με τη ζωή των γνησίων του μαθητών, η οποία ζωή τους φωνάζει τα βασικά ζητήματα και είναι ανώτερη από κάθε ψευδομαρτυρία, και με αυτόν τον τρόπο ο Κύριος ελέγχει και ανατρέπει τις ψευδομαρτυρίες» (Ω).

Μαρκ. 15,6 Κατὰ δὲ ἑορτὴν ἀπέλυεν αὐτοῖς ἕνα δέσμιον, ὅνπερ ᾐτοῦντο**(1)**.

Μετάφραση: *Σε κάθε εορτή του Πάσχα μάλιστα συνήθιζε ο ηγεμόνας ν' αφήνει ελεύθερο για χάρη τους ένα φυλακισμένο, όποιον αυτοί θα ζητούσαν.*

(1) Το έθιμο αυτό ήταν σύμφωνο με ό,τι γνωρίζουμε για την πολιτική των Ρωμαίων. Μέρος της ρωμαϊκής διοίκησης των επαρχιών, οι οποίες είχαν κατακτηθεί, ήταν και η πολιτική της συνδιαλλαγής (με τα έθιμα των κατακτωμένων λαών). Δεν υπάρχει όμως κάποια αναφορά αλλού για το έθιμο αυτό (γ).

Μαρκ. 15,7 ἦν δὲ ὁ λεγόμενος Βαραββᾶς μετὰ τῶν συστασιαστῶν δεδεμένος[(1)], οἵτινες ἐν τῇ στάσει[(2)] φόνον πεποιήκεισαν[(3)].

Μετάφραση: *Υπήρχε τότε κάποιος που λεγόταν Βαραββάς, δεμένος και φυλακισμένος μαζί με τους στασιαστές, οι οποίοι στη γνωστή εξέγερση που έγινε τις ημέρες εκείνες είχαν κάνει φόνο.*

(1) Στον στίχο αυτό σύντομα αλλά εκφραστικά εκτίθεται η ιστορία του Βαραββά. Ήταν ακριβώς ό,τι κατηγορούσαν τον Ιησού· άνθρωπος, ο οποίος είχε ξεσηκώσει στάση εναντίον της ρωμαϊκής εξουσίας. Ήταν πολιτικός εγκληματίας και επειδή εξεγέρθηκε κατά της ρωμαϊκής εξουσίας θεωρούνταν ίσως ως πατριώτης, υπέρ του οποίου εύκολα μπορούσε να κινηθεί η συμπάθεια του λαού. Το γεγονός ότι οι Ιουδαίοι ζητούσαν την απόλυση του Βαραββά, αποδείκνυε περίτρανα, ότι οι για στάση και άρνηση της πληρωμής των φόρων κατηγορίες εναντίον του Ιησού ήταν ανειλικρινείς και δόλιες (γ).

(2) Την γνωστή τότε, για την οποία όμως τίποτα δεν γνωρίζουμε (δ).

(3) Ο Βαραββάς «ήταν στη φυλακή για φόνο και στάση. Και τον άγιο και δίκαιο αρνήθηκαν, και ζήτησαν να τους χαριστεί άνδρας φονιάς, για να γίνουν συμμέτοχοι της μοίρας εκείνου» (β).

Μαρκ. 15,8 καὶ ἀναβοήσας ὁ ὄχλος ἤρξατο αἰτεῖσθαι[(1)] καθὼς ἀεὶ ἐποίει αὐτοῖς.

Μετάφραση: *Και το πλήθος του λαού άρχισε με δυνατές κραυγές να ζητά απ' τον Πιλάτο να κάνει εκείνο που πάντοτε συνήθιζε να τους κάνει, δηλαδή να τους ελευθερώσει ένα δέσμιο.*

(1) «Πριν την ερώτηση» του Πιλάτου «άρχισε ο όχλος να ζητά να γίνει» (Ζμ) αυτό που πάντοτε έκανε σε αυτούς. «Οπότε παίρνοντας αφορμή ο Πιλάτος επιχείρησε και ρώτησε» (Ζμ).

Μαρκ. 15,9 ὁ δὲ Πιλᾶτος ἀπεκρίθη αὐτοῖς λέγων· θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων[(1)];

Μετάφραση: *Ο Πιλάτος τότε στράφηκε και τους ρώτησε: Θέλετε να σας ελευθερώσω τον βασιλιά των Ιουδαίων;*

(1) Ή ο Πιλάτος είχε πληροφορηθεί από τους αρχιερείς ότι αυτός ο ίδιος ο λαός απέδωσε στον Ιησού κατά την πρόσφατη είσοδό του στην Ιερουσαλήμ τον τίτλο του

βασιλιά των Ιουδαίων και χρησιμοποιεί τον τίτλο αυτόν με σκοπό να προσελκύσει τη συμπάθεια του λαού (γ).

Ή, πιο σωστά, ονομάζει τον Ιησού βασιλιά των Ιουδαίων για ερεθισμό και κοροϊδία των αρχιερέων και των υπόλοιπων (δ), με κάποιο οίκτο για τον κατηγορούμενο και περιφρόνηση για την κατηγορία κι αυτούς που την εξύφαναν. Ο Πιλάτος ήταν πεπεισμένος για την αθωότητα του Ιησού. Παρόλ' αυτά δεν είχε το θάρρος να τον απολύσει, χρησιμοποιώντας την εξουσία του, όπως όφειλε να πράξει, και ήθελε να απολυθεί ο Ιησούς με εκλογή και προτίμηση του λαού. Έτσι ήλπιζε να ικανοποιήσει και τη συνείδησή του και το λαό. Τέτοια τεχνάσματα, στα οποία επιζητείται συμβιβασμός της συνείδησης με τον κόσμο, είναι συνηθισμένα μόνο σε εκείνους, οι οποίοι ζητούν να αρέσουν στους ανθρώπους μάλλον παρά στο Θεό. Και οδηγούν πάντοτε σε ελαστικότητες, με τις οποίες προδίδεται το καθήκον.

Μαρκ. 15,10 ἐγίνωσκε γὰρ[(1)] ὅτι διὰ φθόνον[(2)] παραδεδώκεισαν αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς.

Μετάφραση: *Και τους πρότεινε να ελευθερώσει τον Ιησού, διότι γνώριζε ότι από φθόνο τον είχαν παραδώσει οι αρχιερείς.*

(1) Αιτιολογεί την εκδηλούμενη από τον Πιλάτο προτίμηση υπέρ του Ιησού.

(2) Ήξερε ότι η δημοτικότητα του Ιησού στο λαό είχε διεγείρει το φθόνο των αρχόντων εναντίον του (γ). Η πραγματικότητα λοιπόν ήταν ότι ο Ιησούς ήταν αθώος. Για την αθωότητα λοιπόν αυτήν «επιχειρεί (ο Πιλάτος) να γλυτώσει από την καταδίκη τον Ιησού» (Θφ). Έξυπνη και η παρατήρηση: Ήλπιζε ο Πιλάτος, ότι θα μπορούσε να κεντρίσει και πάλι την δημοτικότητα που πριν απολάμβανε ο Ιησούς και να χρησιμοποιήσει αυτήν για απόλυσή του (γ).

Μαρκ. 15,11 οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ἀνέσεισαν[(1)] τὸν ὄχλον ἵνα μᾶλλον τὸν Βαραββᾶν ἀπολύσῃ αὐτοῖς[(2)].

Μετάφραση: *Οι αρχιερείς όμως ξεσήκωσαν κι έφεραν άνω - κάτω τον όχλο και τον έπεισαν να προτιμήσει να τους ελευθερώσει τον Βαραββά.*

(1) «Δηλαδή ανακίνησαν» (Ζμ). Αναστάτωσαν, έφεραν άνω κάτω, για να τον πείσουν (δ). Δεν μπορούμε παρά να προσβλέψουμε με αγανάκτηση κατά των πονηρών αυτών αρχιερέων. Σύμφωνα με το νόμο για αμφισβητήσεις που δημιουργούνταν σε περιπτώσεις θανατικής ποινής ο λαός έπρεπε να καθοδηγείται από τους ιερείς (Δευτερον. ιζ 8).

Την μεγάλη αυτή εξουσία, την οποία εμπιστεύτηκε ο Θεός στα χέρια τους, καταχρώνταν ασυνείδητα και οι αρχηγοί του λαού αποπλανούσαν τώρα αυτόν. Επιπλέον δεν μπορούμε παρά να προσβλέψουμε με οίκτο προς τον παραπλανώμενο λαό. Ο Κύριος σπλαχνίστηκε αυτούς, διότι ήταν σαν πρόβατα που δεν έχουν ποιμένα (Μάρκ. στ 34). Και τώρα τυφλοί άρχοντες τυφλό λαό οδηγώντας συμπαρέσυραν με τους εαυτούς τους και αυτόν στο λάκκο.

(2) Είναι η πρώτη φορά κατά την οποία ο λαός στρέφεται εναντίον του Ιησού. Αυτό οφείλεται στο ότι οι αρχιερείς και οι άρχοντές του αφού ομόφωνα στράφηκαν εναντίον του Ιησού, επόμενο ήταν να επηρεάσουν την κοινή γνώμη. Θα εκμεταλλεύτηκαν επίσης κατάλληλα για αποπλάνηση του λαού και το ότι ο γενόμενος δεκτός ως Μεσσίας κατά τη θριαμβευτική του είσοδο στην Ιερουσαλήμ δεν είχε εκδηλώσει στο μεταξύ κάποια δράση για ανατροπή της ρωμαϊκής κυριαρχίας και ενώ προς στιγμήν είχε ξεσηκώσει τις παχυλές ελπίδες του λαού σε ύψιστο βαθμό, τίποτα δεν είχε πράξει για ικανοποίησή τους με την παλινόρθωση του επίγειου θρόνου του Δαβίδ (γ).

Μαρκ. 15,12 ὁ δὲ Πιλᾶτος ἀποκριθεὶς πάλιν εἶπεν αὐτοῖς[(1)]· τί οὖν θέλετε ποιήσω ὃν λέγετε[(2)] τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων;

Μετάφραση: *Ο Πιλάτος τότε τους αποκρίθηκε πάλι: Τί θέλετε λοιπόν να κάνω αυτόν που εσείς ονομάζετε βασιλιά των Ιουδαίων;*

(1) «Τους δίνει από παντού αφορμές ώστε να ελευθερώσουν ως αθώο τον Κύριο, και για αυτό καθυστερεί και αναβάλλει» (Θφ).

(2) Χρησιμοποιεί εδώ ο Πιλάτος το γεγονός, ότι αυτός ο ίδιος ο λαός είχε αποδώσει στον Ιησού τον τίτλο ο βασιλιάς των Ιουδαίων. Και ήλπιζε ότι μπορούσε να πετύχει από το λαό, αν όχι αίτηση για απόλυση του Ιησού, τουλάχιστον όμως την εκδήλωση κάποιας αδιαφορίας, που θα επέτρεπε σε αυτόν τη ματαίωση της θανατικής εκτέλεσης του Ιησού (γ).

Μαρκ. 15,13 οἱ δὲ πάλιν[(1)] ἔκραξαν· σταύρωσον αὐτόν.

Μετάφραση: *Αυτοί και πάλι φώναξαν: Σταύρωσέ τον.*

(1) Το πάλι αναφέρεται στην προηγούμενη κραυγή (στίχ. 11) της απόλυσης του Βαραββά (δ).

Μαρκ. 15,14 ὁ δὲ Πιλᾶτος ἔλεγεν αὐτοῖς· τί γὰρ ἐποίησε κακόν[(1)]; οἱ δὲ περισσοτέρως[(2)] ἔκραξαν· σταύρωσον αὐτόν.

Μετάφραση: *Ο Πιλάτος όμως τους έλεγε: Δεν μπορώ να τον καταδικάσω σε θάνατο. Διότι τί κακό έκανε; Αυτοί όμως με περισσότερη δύναμη και επιμονή κραύγαζαν: Σταύρωσέ τον.*

(1) Ο Πιλάτος ήλπιζε ακόμη ότι με το ερώτημα αυτό, που δεν επιδεχόταν βάσιμη και αιτιολογημένη απάντηση, θα μπορούσε να προκαλέσει σύγχυση στο λαό και να σταματήσει τις κραυγές του (γ). Είναι προς μεγάλη τιμή του Κυρίου μας, ότι, παρόλο που σταυρώθηκε ως κακοποιός, παρόλ' αυτά ούτε ο δικαστής του, ο Πιλάτος, ούτε οι διώκτες του μπόρεσαν να βρουν, ότι έκανε κάτι κακό.

Είχε πράξει κάτι κακό ενώπιον του Θεού; Όχι. Για αυτόν είπε ο Πατέρας, να το παιδί μου στον οποίο ευαρεστήθηκα, ο αγαπημένος μου στον οποίο ευδόκησε η ψυχή μου (Ματθ. ιβ 18). Είχε πράξει κάτι κακό απέναντι στην πολιτική εξουσία; Όχι· αυτός δίδαξε και τους άλλους να αποδίδουν στον Καίσαρα τα του Καίσαρα. Είχε πράξει κάτι εναντίον της δημόσιας ησυχίας και ειρήνης; Όχι. Για αυτόν είχε λεχθεί: «δεν θα φιλονικήσει, ούτε θα κραυγάσει, ούτε θα ακούσει κάποιος στις πλατείες τη φωνή του» (Ματθ. ιβ 19). Είχε πράξει κάτι κακό σε επί μέρους πρόσωπα; Όχι· γι αυτόν ειπώθηκε ότι περιόδευσε ευεργετώντας.

(2) Προηγουμένως χρησιμοποίησε απλώς το «έκραξαν». Τώρα η κραυγή έγινε εντονότερη και επιμονότερη. Η απόπειρα του Πιλάτου να κατασιγάσει αυτήν έφερε το αντίθετο αποτέλεσμα (γ). Δες, ποια μεταβολή έγινε στις σκέψεις και τα αισθήματα του λαού εντός ολίγων ημερών. Όταν έμπαινε θριαμβευτικά στην Ιερουσαλήμ πριν από πέντε μόλις ημέρες ήταν τόσο γενικές οι επιφωνήσεις και επικροτήσεις του λαού, ώστε θα νόμιζε κάποιος ότι ο Ιησούς στην πόλη εκείνη δεν είχε κανένα εχθρό.

Αλλά τώρα, όταν οδηγήθηκε θριαμβευτικά ενώπιον του Πιλάτου, τόσο γενικές υπήρξαν οι εκδηλώσεις της δυσμένειας και εχθρότητας, ώστε θα νόμιζε κανείς, ότι ο Ιησούς δεν είχε εκεί κανέναν φίλο. Τέτοιες ανατροπές υπάρχουν στον άστατο αυτόν κόσμο, ώστε η προς τον ουρανό πορεία μας να διεξάγεται, όπως και η του Κυρίου, με δόξα και ατιμία, με ευφημία και δυσφημία (Β΄ Κορ. στ 8), ώστε ούτε να ξιπαζόμαστε από τις τιμές, ούτε να αποθαρρυνόμαστε από τις περιφρονήσεις.

Μαρκ. 15,15 ὁ δὲ Πιλᾶτος βουλόμενος τῷ ὄχλῳ τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι[(1)], ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν[(2)], καὶ παρέδωκε τὸν Ἰησοῦν φραγελλώσας[(3)] ἵνα σταυρωθῇ[(4)].

Μετάφραση: *Κι επειδή ο Πιλάτος ήθελε να ικανοποιήσει και να ευχαριστήσει το πλήθος του λαού, τους ελευθέρωσε τον Βαραββά. Ενώ τον Ιησούς διέταξε να τον μαστιγώσουν με φραγγέλιο, και τον παρέδωσε για να σταυρωθεί.*

(1) Λατινικός τρόπος έκφρασης (populo satis-facere) από αυτούς που συναντιούνται όχι σπάνια στο Μάρκο (δ).= «Δηλαδή το αρεστό, το αποδεκτό από τον όχλο» (Θφ). Θέλοντας να ικανοποιήσει το πλήθος και να ευχαριστήσει αυτό (γ).

(2) Απολύθηκε, την ώρα που ήταν βέβαιο, λόγω των εγκλημάτων του, ότι θα σταυρωνόταν. Αντί για αυτόν όμως σταυρώθηκε ο Χριστός. Και έτσι και με την περίπτωση του Βαραββά υποδηλώθηκε, ότι ο Χριστός πέθαινε, για να πάρουν απόλυση και χάρη οι αμαρτωλοί και μάλιστα οι πρώτοι και χειρότεροι των αμαρτωλών.

(3) «Τελικά υποχωρώντας στο θέλημα εκείνων και φραγγέλωσε τον Κύριο, δηλαδή τον μαστίγωσε με πλεγμένες λωρίδες… και τους τον παρέδωσε για να σταυρωθεί» (Θφ). Η λέξη αποτελεί άλλο λατινισμό που συναντιέται στην Κ.Δ. μόνο εδώ και στο παράλληλο χωρίο του Ματθαίου. Η φραγγέλωση αυτή των Ρωμαίων ήταν τόσο σκληρή, ώστε συχνά το θύμα πέθαινε κατά τη διάρκειά της. Προηγούνταν συνήθως της σταύρωσης (Ιωσήπ. Ιουδ. Πολ. ΙΙ 14.9,V 11.1) (σ).

Πάντως συντελούσε στο να μετριάζει το παρατεταμένο μαρτύριο του σταυρικού θανάτου επισπεύδοντας αυτόν με την εξάντληση την οποία προκαλούσε πριν ακόμη συντελεστεί η σταύρωση (γ). Έτσι εκπληρώθηκαν και οι προφητείες: «στην πλάτη μου σφυροκοπούσαν οι αμαρτωλοί» (Ψαλμ. ρκη 3). «Την πλάτη μου έδωσα σε μαστίγωση» (Ησ. ν 6). «Με την πληγή αυτού εμείς θεραπευτήκαμε» Ησ. ν 5).

(4) «Για να σταυρωθεί», διότι ο σταυρικός θάνατος είναι θάνατος αιματηρός «και χωρίς χύσιμο αίματος δεν γίνεται άφεση» (Εβρ. θ 22). Για αυτό και στην Π.Δ. προσφέρονταν αιματηρές θυσίες ζώων «και σύμφωνα με το νόμο σχεδόν τα πάντα καθαρίζονται με το αίμα». Τώρα ο Χριστός εκπληρώνοντας όλες τις προτυπώσεις αυτές έχυσε το αίμα. «Για να σταυρωθεί», διότι ο σταυρικός θάνατος είναι θάνατος οδυνηρός και ο Χριστός έπρεπε να αντιμετωπίσει το θάνατο με το μεγαλύτερο τρόμο και πόνο του, για να τον κατανικήσει. Δοκιμάζοντας αγόγγυστα και καρτερικά τους πόνους του έγινε πραγματικό θύμα, αλλά ταυτόχρονα και ηρωϊκός θύτης.

«Για να σταυρωθεί», διότι ο σταυρικός θάνατος ήταν επαίσχυντος και ατιμωτικός θάνατος. Είχε όμως υβριστεί και ατιμαστεί ο Θεός με την αμαρτία του ανθρώπου. Και είναι εις τιμήν του Κυρίου μας το ότι για να ικανοποιήσει το Θεό εξ' ονόματος της ανθρώπινης φύσης που τον εξύβρισε, όχι μόνο άδειασε τον εαυτό του με το να ξεντυθεί τις τιμές που οφείλονταν στη θεία του φύση, αλλά και υποβλήθηκε στον ατιμωτικότερο των θανάτων. «Για να σταυρωθεί», διότι «καταραμένος είναι καθένας που κρέμεται στο ξύλο» (Δευτερ. κα 23). Και επειδή εμείς βρισκόμασταν κάτω από κατάρα, «ο Χριστός μας εξαγόρασε από την κατάρα του νόμου με το να γίνει για χάρη μας κατάρα» (Γαλ. γ 13).

Στίχ. 16-19. Ο Ιησούς χλευάζεται από τους στρατιώτες

Μαρκ. 15,16 Οἱ δὲ στρατιῶται[(1)] ἀπήγαγον αὐτὸν ἔσω τῆς αὐλῆς[(2)], ὅ ἐστι πραιτώριον[(3)], καὶ συγκαλοῦσιν ὅλην τὴν σπεῖραν[(4)].

Μετάφραση: *Τότε οι στρατιώτες έφεραν τον Ιησού στην εσωτερική αυλή του διοικητηρίου όπου διέμενε ο πραίτωρ, και μάζεψαν εκεί όλη τη φρουρά.*

(1) «Το στρατιωτικό γένος, που πάντα χαίρεται με τις αταξίες και τις ύβρεις, παρουσίαζε τα δικά του. Διότι αν οι Ιουδαίοι, οι οποίοι άκουσαν μύριες διδασκαλίες έτσι του συμπεριφέρονταν, αυτοί που πολλά και πολλές φορές ευεργετήθηκαν, τι θα μπορούσαμε να πούμε για τους εθνικούς;» (Θφ).

(2) Η φραγγέλωση λοιπόν έγινε έξω, μπροστά στο ανάκτορο (σ). Τώρα εισήγαγαν αυτόν στην εσωτερική αυλή, γύρω από την οποία ορθώνονταν τα δωμάτια του οικοδομήματος, το οποίο ονομάζεται εδώ πραιτώριο.

(3) Η λέξη στα Ευαγγέλια και τις Πράξεις σημαίνει την επίσημη κατοικία του Ρωμαίου επιτρόπου (Δες Πράξ. κγ 35). Διχάζονται οι γνώμες για το ποιο οικοδόμημα υπονοείται εδώ. Ήταν το ανάκτορο του Ηρώδη του μεγάλου, το οποίο ο Ρωμαίος επίτροπος Φλώρος χρησιμοποίησε ως πραιτώριο (Ιωσήπ. Ιουδ. Πολ. ΙΙ 14,8); Αμφισβητείται αυτό, αφού προβάλλεται το γεγονός, ότι βρισκόταν ήδη στα Ιεροσόλυμα και ο Ηρώδης ο Αντίπας. Πού έμενε αυτός; Για αυτό εισηγήθηκαν και τη γνώμη ότι το πραιτώριο σε αυτήν την περίπτωση συνδεόταν (επικοινωνούσε) με το φρούριο της Αντωνίας (σ).

Αξιοθρήνητη ανοχή του Πιλάτου. Ήταν πεπεισμένος για την αθωότητα του Ιησού και ζήτησε με το από τον Ματθαίο αναφερόμενο πλύσιμο των χεριών να απαλλαγεί από την ενοχή για τον άδικο θάνατό του, και όμως ανέχτηκε εντός της κατοικίας του να λάβει χώρα ο εξευτελισμός του Ιησού, τον οποίο, εφόσον οι στρατιώτες εξαρτιόντουσαν άμεσα από αυτόν, στην εξουσία του ήταν να προλάβει. Οι διαχειριζόμενοι εξουσία δεν είναι μόνο υπεύθυνοι για όσα αυτοί ενεργούν ή αποφασίζουν, αλλά και για τις παρεκτροπές των άλλων, τις οποίες δεν προλαβαίνουν.

(4) Η λέξη μπορεί να σημαίνει λόχο, ο οποίος ήταν το ένα τρίτο της κοόρτιδος (cohors) και αποτελούνταν ονομαστικά από 200 άνδρες. Εφόσον όμως η σπείρα φέρεται (Ιω. ιη 12,Πράξ. κα 31) να έχει επικεφαλής χιλίαρχο, γίνεται υπόθεση ότι η λέξη σπείρα χρησιμοποιείται στην Κ.Δ. αντί για τη λέξη κοόρτις (σ). «Λέει τη σπείρα αντί να πει όλο το τάγμα» (Θφ).

Μαρκ. 15,17 καὶ ἐνδύουσιν[(1)] αὐτὸν πορφύραν[(2)] καὶ περιτιθέασιν αὐτῷ πλέξαντες ἀκάνθινον στέφανον[(3)],

Μετάφραση: *Και για να διακωμωδήσουν τις βασιλικές του αξιώσεις, τον έντυσαν με κόκκινο μανδύα που έμοιαζε με βασιλικό ένδυμα, κι αφού έπλεξαν στεφάνι από αγκάθια, το έβαλαν γύρω απ' το κεφάλι του αντί για βασιλικό στέμμα.*

(1) Όπως φαίνεται και από το στίχο 20 («τον έντυσαν με τα δικά του ρούχα») τον έγδυσαν για να τον ντύσουν με την πορφύρα. Η ντροπή της γυμνότητας ήλθε στους πρωτοπλάστους ταυτόχρονα με την παράβασή τους (Γεν. γ 7). Για αυτό και ο Χριστός, όταν ήλθε να ικανοποιήσει τη θεία δικαιοσύνη για την αμαρτία γυμνώθηκε και υποβλήθηκε στην ντροπή της γύμνωσης, για να ετοιμάσει σε μας «ιμάτια λευκά, για να ντυθούμε και να μην φανερωθεί η ντροπή της γύμνωσής μας» (Αποκ. γ 18).

(2) «Και αν είναι οι αμαρτίες σας κατακόκκινες, θα τις λευκάνω σαν το μαλλί των προβάτων» (Ησ. α 18). Ο Χριστός χαίρεται ενδυόμενος την πορφύρα και πλένοντας τα ρούχα του σε κρασί (Γεν. μθ 10), διότι αυτά σήμαιναν, ότι πήρε πάνω του τις αμαρτίες μας, για να πλύνει τα ρούχα μας και γίνουν αυτά λευκά με το Αίμα του Αρνίου. Χλαμύδα κόκκινη, γράφει ο Ματθαίος. Πράγματι αυτή ήταν χλαμύδα, ρούχο που χρησιμοποιούνταν από τους Ρωμαίους στρατιώτες, ενώ η λέξη πορφύρα παριστά το πνεύμα της πράξης= έντυσαν τον Ιησού με ένδυμα που έμοιαζε με βασιλικό ένδυμα (γ), «τον εμπαίζουν ως βασιλιά» (Θφ).

(3) Για εμπαικτική απομίμηση του δάφνινου στεφανιού, συμβόλου νίκης, που φόραγαν κατά καιρούς οι Ρωμαίοι αυτοκράτορες ως δείγμα στρατιωτικής διάκρισης ή σε περιστάσεις πανηγυρικές (σ). Τα αγκάθια ήλθαν μαζί με την αμαρτία των πρωτοπλάστων και ήταν μέρος της κατάρας την οποία επέφερε η αμαρτία (Γεν. γ 18). Και ο Χριστός λοιπόν γενόμενος για μας κατάρα και πεθαίνοντας, για να απομακρύνει την κατάρα από εμάς, αισθάνθηκε τα κεντήματα και τους πόνους των αγκαθιών εκείνων. Αλλά τα αγκάθια αυτά μπήκαν στο κεφάλι σαν στέμμα βασιλικό.

Πράγματι· η βασιλεία του δεν είναι από τον κόσμο αυτόν, ούτε η δόξα του είναι δόξα κοσμική, αλλά συντροφεύεται εδώ με θλίψεις και πόνους, ενώ η δόξα της πρόκειται στο μέλλον να αποκαλυφθεί. Εάν και εμείς έχουμε σκόλοπα στη σάρκα και δοκιμάζουμε τον πόνο των αγκαθιών των θλίψεων, ας ενισχυόμαστε από το ότι ο βασιλιάς και μέγας αρχιερέας μας, ο οποίος υπήρξε κρίνο ανάμεσα σε αγκάθια, συμπαθεί τις ασθένειες και τους πόνους μας, διότι γνώρισε και αυτός με την πείρα του, τι είναι τα αγκάθια αυτά στην ανθρώπινη σάρκα.

Μαρκ. 15,18 καὶ ἤρξαντο ἀσπάζεσθαι[(1)] αὐτόν. χαῖρε ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων[(2)]·

Μετάφραση: *Κι άρχισαν να τον χαιρετούν εμπαικτικά και να του λένε: Χαίρε, βασιλιά των Ιουδαίων.*

(1) «Τώρα έχει τη σημασία του χαιρετίζω» (Θφ). Άρχισαν να χαιρετίζουν αυτόν και να προσκυνούν εμπαικτικά ως βασιλιά (δ).

(2) Πολύ γρήγορα αυτός, τον οποίο οι στρατιώτες της Ρώμης εμπαικτικά προσφωνούν βασιλιά, θα αναδειχτεί λαμπρότερος και ισχυρότερος από τον Καίσαρά τους και θα κατακτήσει τον κόσμο για πάντα εκτείνοντας το πνευματικό του κράτος ευρύτερα από όσο η κοσμοκράτειρα τότε Ρώμη. Είναι φοβερό για αυτούς να

εμπαίζουν εκείνον στον οποίο αργά ή γρήγορα και οι επί κεφαλής τους θα αναγκαστούν να αποδώσουν τιμές, τις οποίες κανείς ποτέ Καίσαρας δεν απόλαυσε.

Μαρκ. 15,19 καὶ ἔτυπτον αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν καλάμῳ[(1)] καὶ ἐνέπτυον[(2)] αὐτῷ, καὶ τιθέντες τὰ γόνατα[(3)] προσεκύνουν αὐτῷ[(4)].

Μετάφραση: *Και τον χτυπούσαν μ' ένα καλάμι στο κεφάλι και τον έφτυναν, και τον προσκυνούσαν γονατιστοί.*

(1) Πιθανότατα χτυπούσαν πάνω στο αγκάθινο στεφάνι, για να μπήγεται αυτό βαθύτερα και να πληγώνει περισσότερο το κεφάλι του· έτσι ώστε ο πόνος του να γίνεται μεγαλύτερος και τα από τις πληγές ρέοντα αίματα να ξεπηδούν αφθονότερα, για να παίζουν αυτοί, και από τον πόνο του να δοκιμάζουν μεγαλύτερη τέρψη.

(2) Οι υπήκοοι όταν ορκίζονταν πίστη προς τον βασιλιά τους, τον ασπάζονταν. Αυτό διακωμωδώντας και εκείνοι αντί για φίλημα, τον έφτυναν.

(3) Γονάτιζαν μπροστά του αποδίδοντας εμπαικτικά σεβασμό προς αυτόν ως βασιλιά και όχι λατρεύοντας εμπαικτικά ως Θεό (γ). Και εκείνοι, όσοι προσκυνούν τώρα το Χριστό, αλλά την ίδια ώρα δουλεύουν στον κόσμο και τη σάρκα, στην πραγματικότητα τον ίδιο εμπαιγμό κάνουν σε αυτόν. Αυτοί που λυγίζουν μόνο το γόνατο, αλλά όχι και την καρδιά στον Ιησού, ώστε να πλησιάζουν αυτόν όχι με τα χείλη μόνο, εξομοιώνονται με τους στρατιώτες της Ρώμης με τη διαφορά, ότι εκείνοι αγνοούσαν τελείως το Χριστό, ενώ αυτοί τον γνώρισαν και τον προσκύνησαν ως Θεό τους.

(4) «Σαν ακριβώς από κάποιο σύνθημα σε όλους τότε χόρεψε ο διάβολος. Διότι οι στρατιώτες έκαναν τέρψη τις προς αυτόν ύβρεις… κάνοντάς τα όλα από δική τους δυστροπία. Και οι ύβρεις ήταν διάφορες και ποικίλες» (β).

Στίχ. 20-32. Η σταύρωση του Ιησού.

Μαρκ. 15,20 καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν πορφύραν[(1)] καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια τὰ ἴδια, καὶ ἐξάγουσιν[(2)] αὐτὸν ἵνα σταυρώσωσιν αὐτόν.

Μετάφραση: *Κι αφού τον περιέπαιξαν, του έβγαλαν τον κόκκινο μανδύα και τον έντυσαν με τα δικά του ρούχα, και τον έβγαλαν έξω απ' την πόλη για να τον σταυρώσουν.*

(1) Καμία αναφορά δεν γίνεται για το αγκάθινο στεφάνι και θεωρήθηκε για αυτό από πολλούς ως πιθανό, ότι σταυρώθηκε φορώντας αυτό στο κεφάλι. Διότι όπως είναι Ιερέας πάνω στον ουράνιο θρόνο του, έτσι υπήρξε και βασιλιάς πάνω στο σταυρό του.

(2) Τον έβγαλαν έξω από τον αμπελώνα και τον σκότωσαν. Τον έβγαλαν έξω από την πόλη, λες και αυτός, ο οποίος ήταν η δόξα τους και τον οποίο ανέμεναν ως λύτρωση στο λαό στην Ιερουσαλήμ, δεν ήταν άξιος να ζει μεταξύ τους και μόλυνε αυτήν με την παραμονή του σε αυτήν.

Μαρκ. 15,21 Καὶ ἀγγαρεύουσιν[(1)] παράγοντά τινα[(2)] Σίμωνα Κυρηναῖον[(3)], ἐρχόμενον ἀπ᾽ ἀγροῦ, τὸν πατέρα Ἀλεξάνδρου καὶ Ῥούφου[(4)], ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ[(5)].

Μετάφραση: *Κι επειδή δεν άντεχε πλέον να βαστάζει το σταυρό του, αγγάρευσαν κάποιον που περνούσε από εκεί την ώρα εκείνη, τον Σίμωνα τον Κυρηναίο, ο οποίος ερχόταν απ' το χωράφι του, τον πατέρα του Αλεξάνδρου και του Ρούφου, και τον υποχρέωσαν να σηκώσει το σταυρό του.*

(1) Ίσως διότι δεν μπορούσε να βαδίσει ο Ιησούς τόσο γρήγορα, όσο βάδιζαν αυτοί, ίσως και διότι τον έβλεπαν εξαντλημένο και φοβήθηκαν μήπως πεθάνει στο δρόμο και δεν προφθάσουν να τον σταυρώσουν, όπως ήθελαν, αγγαρεύουν το Σίμωνα.

(2) Περνούσε επιστρέφοντας από τον αγρό του και δεν φανταζόταν ποτέ, ότι θα φόρτωναν στους ώμους του σταυρό. Τελείως αιφνίδια και ανέλπιστα υποχρεώθηκε σε αυτό. Μη παραξενευόμαστε λοιπόν, εάν έρχονται σε εμάς σταυροί θλίψεων, αιφνίδια και μέσα σε καθαρό ουρανό.

(3) Μαθαίνουμε από τον Ιώσηπο (Κατά Αππίωνος II,4 Αρχαιολ. XIV 7.2) ότι στη βόρεια Αφρική στην Κυρήνη, είχαν εγκατασταθεί αρκετοί Ιουδαίοι επί Πτολεμαίου Α΄. Στην Κ.Δ. αναφέρονται και αλλού Ιουδαίοι από την Κυρήνη (Πράξ. β 10,στ 9,ιγ 1) (σ).

(4) Μόνο ο Μάρκος καθορίζει το Σίμωνα ως τον πατέρα Αλεξάνδρου και Ρούφου. Συμπεραίνουμε από αυτό ότι τα δύο αυτά πρόσωπα ήταν κάπως διακεκριμένα μεταξύ των Χριστιανών, τουλάχιστον στα μέρη εκείνα, για τους χριστιανούς των οποίων

γράφτηκε το ευαγγέλιο του Μάρκου (σ). «Τον πατέρα, είπε, Αλεξάνδρου και Ρούφου επειδή ζούσαν ακόμη και ήταν γνωστοί. Διότι λένε ότι και αυτοί ακολούθησαν τους Αποστόλους αφού πίστεψαν στο Χριστό» (Ζ).

Θα ήταν παρόλ' αυτά άκρως παρακινδυνευμένο να ταυτίσουμε τον Ρούφο αυτόν με αυτόν του Ρωμ. ιστ 13, και ακόμη πιο παράτολμο από την εκεί φράση του Παύλου «την μητέρα αυτού και εμού» να συμπεράνουμε, ότι ήταν και αδελφός του Παύλου (γ). Αλέξανδροι αναφέρονται και άλλοι στην Κ.Δ. Δες Πράξ. ιθ 33,Α΄ Τιμ. α 20,Β΄ Τιμ. δ 14. Είναι τελείως απίθανο όμως να έχουν αυτοί σχέση με τον εδώ αναφερόμενο.

(5) «Ο Ιωάννης είπε ότι βγήκε βαστάζοντας το σταυρό του. Διότι στην αρχή μεν φόρτωσαν σε αυτόν το σταυρό ως κατάδικο και βγήκε βαστάζοντάς τον. Έπειτα συναντώντας το Σίμωνα, αυτόν αγγάρευσαν για να σηκώσει αυτόν» (Ζμ). Βάρος σοβαρό και ανεπιθύμητο να βαστάξει ο Σίμων το σταυρό και να μεταφέρει αυτόν. Αλλά για κάποια λεπτά βάσταξε το φορτίο αυτό και έλαβε την τιμή να αναφέρεται το όνομά του από τα ευαγγέλια, ενώ αλλιώς ήταν αφανής και θα παρέμενε άγνωστος. Τώρα όμως οπουδήποτε κηρυχθεί το ευαγγέλιο, αναφέρεται η πράξη του αυτή για αιώνιο μνημόσυνό του.

Μαρκ. 15,22 Καὶ φέρουσιν[(1)] αὐτὸν ἐπὶ Γολγοθᾶ τόπον, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον κρανίου τόπος[(2)].

Μετάφραση: *Και τον έφεραν στον τόπο που λέγεται Γολγοθάς, όνομα που σημαίνει τόπος κρανίου.*

(1) Είναι αξιοσημείωτο ότι ο ευαγγελιστής λέει φέρνουν και όχι απλώς οδηγούν (b). Υποδηλώνει αυτό την εξάντληση του Ιησού.

(2) Η εβραϊκή λέξη σημαίνει κρανίο. Και ο Λουκάς με περισσότερη ακρίβεια γράφει «επί τον τόπον τον καλούμενον Κρανίον» (Λουκ. κγ 33).

Μαρκ. 15,23 καὶ ἐδίδουν αὐτῷ πιεῖν ἐσμυρνισμένον οἶνον[(1)]· ὁ δὲ οὐκ ἔλαβε.

Μετάφραση: *Και για να μην αισθανθεί πολύ τους πόνους της σταυρώσεως και να μη δυσκολευθούν οι σταυρωτές στην εκτέλεσή της, προσπαθούσαν να του δώσουν να πιει ως αναισθητικό, κρασί ανακατεμένο με σμύρνα. Αυτό όμως δεν το δέχθηκε.*

(1) Κρασί αναμιγμένο με σμύρνα. Οι αρχαίοι συνήθιζαν να αναμιγνύουν το κρασί με σμύρνα, για να κάνουν τη γεύση του με πιο ωραία μυρωδιά και πιο ευχάριστη (g). Η συνηθισμένη εκδοχή φαίνεται να είναι ότι η σμύρνα χρησιμοποιούνταν ως ναρκωτικό φάρμακο (γ) και ότι η προσφορά του εσμυρνισμένου κρασιού στον σταυρωμένο γινόταν σύμφωνα με φιλάνθρωπη συνήθεια, για να ναρκώσουν αυτόν και να κάνουν έτσι την αγωνία του ανεκτότερη (σ).

Παρόλ' αυτά το κρασί χρησιμοποιούνταν προφανώς ως διεγερτικό ποτό και η σμύρνα προσθέτει στην ιδιότητά του αυτή τονώνοντας και θερμαίνοντας το σύστημα (γ). Αλλά αν ληφθεί σε αρκετή κάπως ποσότητα προκαλεί ζάλη, απώλεια συνείδησης και άμβλυνση των αισθήσεων. Αυτά όμως αποφεύγοντας ο θείος Λυτρωτής, για να προσφέρει με πλήρη συνείδηση και αίσθηση την ύψιστη θυσία υπέρ του κόσμου «δεν πήρε» το κρασί.

Μαρκ. 15,24 καὶ σταυρώσαντες αὐτὸν διαμερίζονται τὰ ἱμάτια αὐτοῦ βάλλοντες κλῆρον[(1)] ἐπ᾽ αὐτὰ τίς τί ἄρῃ[(2)].

Μετάφραση: *Κι όταν τον σταύρωσαν, μοίρασαν τα ρούχα του, αφού έριξαν κλήρο για το τι απ' αυτά θα έπαιρνε ο καθένας τους.*

(1) Ίσως οι στρατιώτες είχαν μαζί τους κύβους για να παίζουν κατά την ώρα της ανάπαυλας. Και οι μεν συνοπτικοί ευαγγελιστές «απλά και αόριστα έγραψαν ότι διαμοίρασαν και ότι έβαλαν κλήρο. Ο Ιωάννης όμως γράφοντας σαφέστερα για αυτό λέει… (ότι) έβαλαν κλήρο για τον χιτώνα τον άρραφο» (Ζμ).

(2) Ποιος να πάρει τι από τα ρούχα (b). Σκοπός του κλήρου ήταν να αποφύγουν την διαμάχη για το ποιος θα πάρει καθένα από τα ρούχα (δ). Ίσως είχαν ακούσει για εκείνους, οι οποίοι είχαν θεραπευτεί με την επαφή των ρούχων του Κυρίου και νόμισαν, ότι αυτά είχαν κάποια μαγική δύναμη· ή έλπιζαν να κερδίσουν χρήματα πουλώντας αυτά στους οπαδούς του ως αναμνηστικά ιερά· ή υποχρεωμένοι να αναμείνουν εκεί μέχρι το θάνατό του έπαιζαν με τους κύβους διασκεδάζοντας την ανία της αναμονής. Οπωσδήποτε εκπληρωνόταν ο λόγος του Θεού με αυτό.

Στον περίφημο εκείνο ψαλμό, τις πρώτες λέξεις του οποίου είπε ο Κύριος πάνω στο Σταυρό, λέγεται ακόμη: «Μοίρασαν τα ρούχα μου μεταξύ τους και για το κυριότερο ρούχο μου έβαλαν κλήρο» (Ψαλμ. κα 19). Αυτό δεν επαληθεύτηκε ποτέ στον Δαβίδ

και αναφέρεται κατευθείαν προς το Χριστό. Αλλά ο Χριστός ξεντύθηκε και τα ιμάτια της θείας δόξας του, για να μοιράσει αυτά σε εμάς.

Μαρκ. 15,25 ἦν δὲ ὥρα Τρίτη[(1)] καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν.

Μετάφραση: *Η ώρα ήταν τρεις από την ανατολή του ηλίου, δηλαδή εννέα το πρωί, όταν τον σταύρωσαν.*

(1) Μόνος ο Μάρκος καθορίζει την ώρα της σταύρωσης, ως τρίτη δηλαδή 9 π.μ. Πολλές εξηγήσεις προτάθηκαν για συμβιβασμό της ώρας αυτής του Μάρκου με αυτήν που καθορίζει ο Ιωάννης.

«Τι μπορούμε λοιπόν να πούμε; Ότι το «ήταν ώρα τρίτη» δεν πηγαίνει στο «και τον σταύρωσαν», αλλά ανεβαίνει στην αρχή των παθών του Σωτήρα. Ήταν λοιπόν, λέει, ώρα τρίτη, όταν δηλαδή άρχισε να πάσχει από τους στρατιώτες του Πιλάτου… Επομένως η μεν αναφορά της τρίτης ώρας στον Μάρκο φανερώνει την αρχή των δεσποτικών παθημάτων· ενώ η αναφορά της έκτης στον Ιωάννη δείχνει το τέλος τους, το οποίο είναι η σταύρωση» (Ζ).

Αρκετά σοβαρή εκδοχή, όταν μάλιστα συνδυαστεί με το γεγονός, σύμφωνα με το οποίο η τότε μέτρηση των ωρών, πιθανώς με ηλιακά ρολόγια και κλεψύδρες, δεν ήταν ακριβής, και μπορούσαν στην παράδοση και διάφορες ώρες της σταύρωσης να καταγραφούν (δ). Άλλη εκδοχή προβλήθηκε, ότι οι δύο συγγραφείς εδώ ακολουθούν διαφορετικούς τρόπους υπολογισμού και αρίθμησης του χρόνου. Έτσι ο Ιωάννης είχε υπ' όψη αρίθμηση των ωρών παρόμοια με τη δική μας και συνεπώς λέγοντας, ότι ο Πιλάτος έβγαλε έξω τον Ιησού γύρω στην έκτη ώρα (Ιω. ιθ 14) εννοούσε την και σε εμάς έκτη πρωινή.

Η εκδοχή αυτή κλονίστηκε κάπως από πρόσφατες έρευνες και ιδιαίτερα από τον Ramsay. Και άλλοι δέχτηκαν σύμφωνα με τον Ιερώνυμο, ότι η ώρα σημειωνόταν στα χειρόγραφα με γράμμα του αλφαβήτου, το οποίο κατά την αντιγραφή αλλοιώθηκε (ο).

Μαρκ. 15 ,26 καὶ ἦν ἡ ἐπιγραφὴ τῆς αἰτίας αὐτοῦ[(1)] ἐπιγεγραμμένη[(2)]· ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων[(3)].

Μετάφραση: *Και η αιτία της καταδίκης του ήταν γραμμένη σε μία επιγραφή στο πάνω μέρος του σταυρού: Ο βασιλιάς των Ιουδαίων.*

(1) «Την κατηγορία, για την οποία σταυρώθηκε» (Θφ)· την κατηγορία, για την οποία κρίθηκε άξιος αυτής της ποινής· το έγκλημα, για το οποίο κατηγορείται κάποιος (g).

(2) Η πρόθεση επί δεν αναφέρεται στην τοποθέτηση της επιγραφής πάνω από το κεφάλι, αλλά στο γράψιμο αυτής πάνω (=επί) στην πινακίδα (γ).

(3) «Έγραψαν τίτλο… ο βασιλιάς των Ιουδαίων, για να κηλιδώσουν και με αυτό τη δόξα του ότι είναι τάχα αντάρτης και ανακήρυξε τον εαυτό του βασιλιά» (Θφ).

Αλλά η επιγραφή ήταν μάλλον τιμητική για αυτόν. Διότι κανένα πραγματικό έγκλημα δεν υποδηλώνει αυτή. Δεν αναγράφεται στην επιγραφή ούτε καν ότι διεκδικούσε ψευδώς τον τίτλο του βασιλιά, αλλά απλώς και μόνο ότι ήταν βασιλιάς, και ανέμεναν οι Ιουδαίοι βασιλιά. Έτσι λοιπόν οι ίδιοι οι εχθροί του ανέχτηκαν επιγραφή που διακήρυττε, ότι ο σταυρωμένος κανένα έγκλημα δεν είχε διαπράξει. Διακηρυσσόταν ακόμη με αυτήν η ένδοξη και αιώνια αλήθεια, ότι ήταν ο βασιλιάς, τον οποίο οι Ιουδαίοι ανέμεναν και στον οποίο έπρεπε να υποταχτούν.

Ο Ιησούς ήταν ο αληθινός Μεσσίας και Σωτήρας του κόσμου. Όπως ο Βαλαάμ άλλοτε ενώ στάλθηκε να καταραστεί τον Ισραήλ ευλόγησε αυτόν πλήρως και μάλιστα τρεις φορές (Αριθμ. κδ 10), έτσι και ο Πιλάτος αντί να κατηγορήσει τον Ιησού ως εγκληματία, ανακήρυξε αυτόν βασιλιά και μάλιστα τρεις φορές, διότι σε τρεις γλώσσες ήταν η επιγραφή. Έτσι ο Θεός κατευθύνει τους ανθρώπους παρά τη θέλησή τους σε υπηρεσία και εκτέλεση των βουλών του.

Μαρκ. 15,27 Καὶ σὺν αὐτῷ σταυροῦσι δύο λῃστάς, ἕνα ἐκ δεξιῶν καὶ ἕνα ἐξ εὐωνύμων αὐτοῦ[(1)].

Μετάφραση: *Και μαζί μ' αυτόν, για να τον παραστήσουν ως κακοποιό και να τον εξευτελίσουν, σταύρωσαν δύο ληστές, ένα από τα δεξιά του κι έναν από τα αριστερά του.*

(1) «Και μαζί με ληστές σταυρώνεται, για να σχηματίσουν κακή ιδέα για αυτόν οι άνθρωποι, ότι και αυτός ήταν κακούργος» (Θφ). Σε κάποιους από τους λατινικούς κώδικες προστίθεται μετά το «ένα εκ δεξιών» nomine Zoathan (=με το όνομα Ιωαθάν» και μετά το «ένα εξ ευωνύμων αυτού» nomine Chammatha (με το όνομα Χαμμαθά).

Ανάμεσα σε αυτούς σταυρώνεται, σαν να υπήρξε ο χειρότερος από αυτούς, διότι ανάμεσα στους τρεις η μεσαία θέση επιφυλάσσεται για τον αρχηγό.

Μαρκ. 15,28 [(1)]καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφὴ ἡ λέγουσα[(2)]· καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη.

Μετάφραση: *Και πραγματοποιήθηκε έτσι η προφητεία της Αγίας Γραφής που λέει: Και κατατάχθηκε ανάμεσα στους παραβάτες του νόμου και τους κακούργους, και τιμωρήθηκε μαζί μ' αυτούς ως άνομος.*

(1) Ο στίχος παραλείπεται από πολλούς μεγαλογράμματους και αρκετούς μικρογράμματους κώδικες και από παλαιές μεταφράσεις.

(2) Η παράθεση είναι από το Ησ. νγ 12, όπου σύμφωνα με τους Ο΄ γράφεται «εν τοις ανόμοις». Η πρόθεση «μετά» εδώ είναι πιο έντονη από την «εν» (b). «Κρεμάστηκαν μαζί του δύο ληστές. Και αυτό ήταν μεν ύβρις ομολογουμένως όσον αφορά τουλάχιστον τον σκοπό των Ιουδαίων· ήταν όμως ανάμνηση προφητείας που έλεγε Ότι μετά ανόμων ελογίσθη» (β).

Σε όλη του τη ζωή υπήρξε χωρισμένος από τους αμαρτωλούς, αν και συμπαθούσε αυτούς επιζητώντας τη σωτηρία τους. Κατά το θάνατό του όμως δεν χωρίστηκε από αυτούς, αλλά συμμετείχε στην ποινή και στο θάνατο των χειρότερων κακοποιών, σαν να υπήρξε συμμέτοχος και στα εγκλήματά τους. Αυτό έγινε διότι έκανε αυτόν ο Θεός αμαρτία και πήρε πάνω του το ομοίωμα της αμαρτίας. Στο θάνατό του συγκαταριθμήθηκε μαζί με τους ανόμους και πήρε τον κλήρο των πονηρών, έτσι ώστε εμείς κατά το θάνατό μας να καταταχτούμε μαζί με τους αγίους και να έχουμε τον κλήρο μας μαζί με τους εκλεκτούς.

Μαρκ. 15,29 Καὶ οἱ παραπορευόμενοι[(1)] ἐβλασφήμουν αὐτὸν κινοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν καὶ λέγοντες· οὐά[(2)], ὁ καταλύων τὸν ναὸν καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν[(3)]!

Μετάφραση: *Στο μεταξύ εκείνοι που περνούσαν από εκεί κοντά, τον έβριζαν και κουνούσαν ειρωνικά τα κεφάλια τους κι έλεγαν: Ουά, εσύ που θα γκρέμιζες το ναό και σε τρεις μέρες θα τον οικοδομούσες!*

(1) «Δηλαδή αυτοί που περνούσαν στο δρόμο» (Θφ). Αντί να τον συμπαθούν προσθέτουν νέα θλίψη στη δοκιμασία του με τις ύβρεις αυτές. Κουνούσαν τα κεφάλια τους εκδηλώνοντας τον θρίαμβό τους για την πτώση του και σαν να έλεγαν: «Εύγε, εύγε στην ψυχή μας. Τον κατάπιαμε» (Ψαλμ. λδ 25). Και εκπληρώθηκε έτσι ο προφητικός λόγος: Όλοι που με έβλεπαν με χλεύασαν, μίλησαν με τα χείλη τους, κούνησαν το κεφάλι τους (Ψαλμ. κα 8), Με είδαν, κούνησαν τα κεφάλια τους (Ψαλμ. ρη 25).

(2) Επιφώνημα ειρωνικού θαυμασμού (δ), «χλευαστικό επίρρημα και εμπαικτικό» (Ζμ), που λέγεται μία φορά.

(3) Η κατηγορία των δύο μαρτύρων, που μαρτύρησαν ενώπιον του Καϊάφα, έγινε θέμα κοινής συζήτησης (σ). Παρόλο που οι ίδιοι οι δικαστές του είχαν διαπιστώσει το αβάσιμο της κατηγορίας, παρόλ' αυτά διέδωσαν αυτήν μεταξύ του λαού για να διεγείρουν σε αυτόν μίσος και αποστροφή εναντίον του. Πράγματι, η ιδέα, ότι ο Κύριος θα γκρέμιζε το ναό, τον οποίο οι Ιουδαίοι τόσο τιμούσαν και για τη μεγαλοπρέπεια του οποίου τόσο καυχιόντουσαν, ήταν ικανή να εξάψει το εναντίον του μίσος τους.

Είναι σαν να έλεγαν σε αυτόν· Εσύ, που θα κατέστρεφες το μέγα αυτό και στερεό οικοδόμημα, το ιερό αυτό εγκαλλώπισμα του Ισραήλ και σε τρεις μέρες θα το έχτιζες πάλι, δείξε τώρα τη δύναμή σου, κάνοντας να εκμηδενιστούν τα καρφιά, τα οποία σε κρατούν καρφωμένο στο σταυρό, να επουλωθούν οι πάνω σου πληγές τους και να συντριβεί ο σταυρός σου, αφού καθένας, που έχει δύναμη, δείχνει αυτήν ολόκληρη προκειμένου να σώσει τον εαυτό του.

Έτσι ο σταυρός του Κυρίου έγινε στους Ιουδαίους σκάνδαλο, διότι έβλεπαν σε αυτόν σαν σε κάτι ασυμβίβαστο με την ακαταγώνιστη δύναμη του Μεσσία τους. Αλλά ο Κύριος εάν «σταυρώθηκε από ασθένεια» (Β΄ Κορ. ιγ 4), όπως φαινόταν στους Ιουδαίους, στην πραγματικότητα είναι «Θεού δύναμις».

Μαρκ. 15,30 σῶσον σεαυτὸν καὶ κατάβα[(1)] ἀπὸ τοῦ σταυροῦ.

Μετάφραση: *Σώσε τον εαυτό σου και κατέβα από το σταυρό.*

(1) Αρκετοί μεγαλογράμματοι γράφουν: σῶσον σεαυτὸν καταβάς… Η μετοχή καταβάς σημαίνει τον τρόπο του σώσε (γ). «Από εδώ επιχειρούσαν να

συκοφαντήσουν και τα προηγούμενα θαύματα. Επομένως ούτε οι προφήτες ήταν προφήτες, ούτε οι δίκαιοι δίκαιοι, επειδή δεν τους άρπαζε από τους κινδύνους ο Θεός» (β).

Μαρκ. 15,31 ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες πρὸς ἀλλήλους[(1)] μετὰ τῶν γραμματέων ἔλεγον· ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι[(2)].

Μετάφραση: *Παρόμοια τον κορόιδευαν και οι αρχιερείς μαζί με τους γραμματείς κι έλεγαν μεταξύ τους: Άλλους έσωσε με τα αγυρτικά θαύματά του, τον εαυτό του όμως δεν μπορεί να τον σώσει.*

(1) Δεν αναμιγνύονταν αυτοί με το πλήθος, αλλά μεταξύ τους συζητούσαν και από στόμα σε στόμα μετέδιδαν μεταξύ τους, τους χλευασμούς τους (σ). Θεωρούσαν εξευτελιστικό για αυτούς να αναμιχθούν με το πλήθος. Αλλά εξευτέλιζαν τους εαυτούς τους ως δικαστές αποφασίζοντας το θάνατο του Ιησού, αφού δεν μπορούσαν να συγκρατήσουν τα εναντίον του προσωπικά συναισθήματά τους και με τη χαιρεκακία τους αυτή γινόντουσαν ολοφάνεροι ότι είχαν κρίνει όχι απροκατάληπτα και απροσωπόληπτα.

(2) «Όμοια και οι αρχιερείς έλεγαν· αυτός που έσωσε άλλους, δεν σώζει τον εαυτό του; Και το έλεγαν αυτό ειρωνευόμενοι τα θαύματά του και χλευάζοντάς τα ότι έγιναν τάχα κατά φαντασία» (Θφ). Έπαιρναν ως δεδομένο, ότι δεν μπορεί να σώσει τον εαυτό του, επειδή αυτοβούλως παρέδιδε τον εαυτό του σε θάνατο, για να σώσει εμάς.

Μαρκ. 15,32 ὁ Χριστὸς ὁ βασιλεὺς[(1)] τοῦ Ἰσραὴλ καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ[(2)], ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν αὐτῷ[(3)]. καὶ οἱ συνεσταυρωμένοι αὐτῷ ὠνείδιζον αὐτόν[(4)].

Μετάφραση: *Ο Χριστός, ο βασιλιάς του ευλογημένου λαού του Θεού, του Ισραήλ, ας κατεβεί τώρα από το σταυρό, για να δούμε το θαύμα αυτό της απελευθερώσεώς του και να πιστέψουμε σ' αυτόν. Τον έβριζαν μάλιστα κι αυτοί που ήταν σταυρωμένοι μαζί του.*

(1) Η λέξη Χριστός αναφέρεται στην ενώπιον του Καϊάφα διαδικασία, η λέξη βασιλιάς στην ενώπιον του Πιλάτου (b).

(2) «Ο διάβολος τούς παρακινούσε να λένε το «Ας κατέβει από το σταυρό». Επειδή δηλαδή γνώριζε ο αρχέκακος, ότι η σωτηρία από το σταυρό γίνεται, πάλι πείραζε τον Κύριο, για να κατεβεί από το σταυρό… και έτσι να καταργηθεί η σωτηρία η μέσω του σταυρού. Αλλά εκείνος και Υιός Θεού ήταν αληθινά, και για αυτό μάλλον δεν κατέβηκε. Γιατί αν επρόκειτο να κατέβει, δεν θα έκανε την αρχή να ανέβει» (Θφ).

Ίσως μερικοί θα δέχονταν τον Χριστό βασιλιά του Ισραήλ, εάν κατέβαινε από το σταυρό και αν γινόταν σε αυτούς δυνατόν να γίνουν μέτοχοι της βασιλείας του, χωρίς τις δοκιμασίες και τις θλίψεις, με τις οποίες «πρέπει να μπούμε» σε αυτήν. Αλλά αποτελεί όρο απαραίτητο και αδιάσειστο: Χωρίς σταυρό ούτε Χριστός ούτε βασιλικό στέμμα υπάρχει. Εκείνοι οι οποίοι θα ήθελαν να βασιλεύσουν μαζί με το Χριστό, πρέπει να πάθουν μαζί με αυτόν, διότι ο Χριστός και ο σταυρός του είναι μαζί καρφωμένα και αδιαχώριστα στον κόσμο αυτόν.

(3) Η έννοια της όλης πρότασης: Σταυρωμένος Μεσσίας, αλήθεια! Ας μην ακούμε πλέον για αυτόν. Εάν είναι πράγματι ο βασιλιάς Μεσσίας, ας κάνει χρήση της μεσσιακής του δύναμης και ας ελευθερώσει τον εαυτό του από την οικτρή και γελοία θέση του κατεβαίνοντας από το σταυρό. Ζητά να τον πιστέψουμε. Υπάρχει εύκολο μέσο να μας κάνει να πιστέψουμε. Ας κατεβεί από το σταυρό (γ).

Όταν σε παλαιότερο κάπως χρόνο ζητούσαν σημείο (=σημάδι, θαύμα) από τον ουρανό, τους είπε, ότι το σημείο το οποίο θα τους έδινε, δεν θα ήταν το να κατεβεί από το σταυρό, αλλά το να αναστηθεί από τον τάφο, όπου θα τοποθετούνταν νεκρός. Κι αυτό θα αποδείκνυε πολύ περισσότερο τη δύναμή του, από όσο εάν κατέβαινε τώρα από το σταυρό. Εάν κατέβαινε από το σταυρό, θα μπορούσαν να πουν, ότι οι σταυρωτές δεν τον είχαν σταυρώσει καλά ή τους ξεγέλασαν προσποιούμενοι ότι τον σταύρωσαν.

Αλλά η ανάστασή του θα ήταν σημείο μοναδικό, καταπληκτικό και που επιβεβαιώνει τη δύναμή του όσο κανένα άλλο. Παρόλ’ αυτά και για αυτήν είπαν, ότι οι μαθητές έκλεψαν το σώμα του Ιησού. Το να θέτουμε εμείς όρους για να πιστέψουμε και να μην συμμορφωνόμαστε με τα μέσα, τα οποία ο Θεός παρέχει για στηριγμό μας στην πίστη, δεν αποτελεί μόνο αξίωση βλάσφημη να υποτάξουμε το Θεό στην ιδιοτροπία μας και τον εγωισμό μας, αλλά και ανόητη υπεκφυγή της πεισματικής απιστίας μας.

(4) Ως προς το ληστή που μετανόησε: «Ένας όμως από τους ευαγγελιστές λέει, ότι και οι δύο ληστές λοιδορούσαν τον Ιησού. Και αυτό λοιπόν είναι αληθές, το οποίο και

κατεξοχήν αυξάνει την ευγνωμοσύνη αυτού του ληστή. Διότι ήταν λογικό μεν να λοιδορήσει αυτός στην αρχή, με τη μία όμως έδειξε τόσο μεγάλη τη μεταβολή» (Χ).

Η συμπεριφορά όμως του άλλου αποδεικνύει, ότι και όταν πλησιάζει ο θάνατος, οι μεγαλύτερες τιμωρίες του σώματος για τα κακά που διαπράξαμε και οι πιο ταπεινωτικές παιδεύσεις της θείας Πρόνοιας, δεν κάμπτουν τη διαφθορά της ψυχής ούτε περιορίζουν την κακία της.

Στίχ. 33-39. Ο θάνατος του Ιησού. Ο εκατόνταρχος.

Μαρκ. 15,33 Γενομένης δὲ ὥρας ἕκτης σκότος ἐγένετο[(1)] ἐφ᾽ ὅλην τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης[(2)].

Μετάφραση: *Κι όταν η ώρα έγινε έξι απ' την ανατολή του ηλίου, δηλαδή δώδεκα το μεσημέρι, έπεσε σκοτάδι σ' όλη τη γη μέχρι τις εννέα, δηλαδή μέχρι τις τρεις το απόγευμα.*

(1) «Μέρα μεσημέρι, για να μάθουν όλοι οι κάτοικοι της γης» (β). «Και αν μεν ήταν καιρός έκλειψης, θα μπορούσε κάποιος να λέει, ότι ήταν φυσικό το σκοτάδι· τώρα όμως η σελήνη ήταν στην δέκατη τέταρτη ημέρα, όταν ήταν αδύνατον να γίνει έκλειψη φυσική» (Θφ). Το σκοτάδι αυτό δεν οφειλόταν σε φυσική έκλειψη του ηλίου, αφού ήταν πανσέληνος, αλλά όπως ο σεισμός και το σχίσιμο του καταπετάσματος του ναού, ήταν υπερφυσική εκδήλωση συμπάθειας της φύσης για αυτά που συνέβαιναν στην πνευματική σφαίρα. Όλοι οι συνοπτικοί ευαγγελιστές αναφέρουν το σκοτάδι (γ).

«Όταν έγινε λοιπόν έκτη ώρα, συνέβη το σημείο από τον ουρανό που ζητούσαν από τον Ιησού, το οποίο και υποσχέθηκε ότι θα δώσει, λέγοντας· γενιά πονηρή και μοιχαλίδα σημάδι ζητά, και σημάδι δεν θα δοθεί σε αυτήν παρά μόνο το σημάδι του Ιωνά, και όταν υψώσετε τον υιό του ανθρώπου τότε θα γνωρίσετε ότι εγώ είμαι. Διότι ήταν πολύ πιο θαυμαστό να γίνουν αυτά ενώ ήταν καρφωμένος στο σταυρό παρά όταν βάδιζε στη γη. Και αυτό ακριβώς που ουδέποτε προηγουμένως συνέβη (=το σκοτάδι) παρά μόνο στην Αίγυπτο, όταν τελούνταν το Πάσχα. Διότι και εκείνα ήταν τύπος αυτών εδώ» (β). Έκτακτο φως έχυσε ολόγυρα τη λάμψη του, όταν ο Χριστός γεννιόταν (Λουκ. β 9) και αστέρι φωτεινό ανήγγειλε το γεγονός αυτό (Ματθ. β 2).

Πρέπον λοιπόν ήταν και τώρα σκοτάδι έκτακτο να αναγγείλει το θάνατο αυτού, ο οποίος είναι το φως του κόσμου. Το έγκλημα, που αποτολμήθηκε εναντίον του Κυρίου

προκαλεί τη φρίκη του ουρανού και το στεναγμό της γης και δημιουργεί αταξία και σε αυτόν τον φυσικό κόσμο. Τέτοια κακία ουδέποτε έως τώρα είδε ο ήλιος και απέκρυψε για αυτό τις ακτίνες του. Και με το καταπληκτικό αυτό σκοτάδι ζήτησε ο Κύριος της φύσης να φράξει τα στόματα των βλάσφημων, οι οποίοι εξευτέλιζαν το Χριστό και τώρα ακόμη που κρεμιόταν στο σταυρό.

Και φαίνεται, ότι προς στιγμήν τέτοιος φόβος έπεσε πάνω τους, ώστε, παρόλο που οι καρδιές τους παρέμεναν αμετάβλητες, παρέμειναν σιωπηλοί και στέκονταν αμφιβάλλοντας για το τι το σκοτάδι αυτό να σήμαινε. Έως ότου μετά από τρεις ώρες που διαλύθηκε το σκοτάδι, σκλήρυναν και αυτοί τις καρδιές τους, όπως άλλοτε ο Φαραώ, όταν η παρόμοια πληγή, που έπληξε την Αίγυπτο πέρασε.

Αλλά ο Χριστός, παλεύοντας ήδη με τις αρχές του σκότους (τον διάβολο, τους δαίμονες), διεξάγει τον αγώνα του στο ίδιο το πεδίο τους, κάνοντας έτσι τη νίκη του ακόμη περισσότερο φανερή. Κατά τη διάρκεια του σκοτεινού αυτού τρίωρου δεν τον ακούμε να λέει τίποτα. Με σιωπηλή περισυλλογή αγωνίζεται προς τον άρχοντα του σκότους αυτού του αιώνος, ο οποίος εντός ολίγου «θα διωχτεί έξω» ηττημένος και ντροπιασμένος για πάντα.

(2) Ήταν η ώρα της προσευχής (δες Πράξ. γ 1), όταν τα πασχαλινά θύματα οδηγούνταν για θυσία (σ).

Μαρκ. 15,34 καὶ τῇ ὥρᾳ τῇ ἐνάτῃ ἐβόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ[(1)] λέγων· Ἐλωΐ Ἐλωΐ, λιμᾶ σαβαχθανί[(2)]; ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, ὁ Θεός μου ὁ Θεός μου[(3)], εἰς τι[(4)] με ἐγκατέλιπες[(5)];

Μετάφραση: *Και γύρω στις τρεις το απόγευμα ο Κύριος φώναξε με μεγάλη φωνή: Ελωΐ, Ελωΐ, λιμά σαβαχθανί, το οποίο σημαίνει: Θεέ μου, Θεέ μου, γιατί με εγκατέλειψες;*

(1) Όχι με φωνή αδύναμου ανθρώπου εξαντλημένου. Αυτό ήθελε ο ευαγγελιστής να τονίσει, όπως συμπεραίνεται και από το στίχο 37, κατά τον οποίο πριν εκπνεύσει ο Κύριος έκραξε με φωνή μεγάλη, η οποία θεωρήθηκε από τον κεντυρίωνα ως σημάδι ηρωικού μεγαλείου (σ).

(2) Υπάρχει και η γραφή λαμά σαβαχθανί. Τα λόγια αυτά είναι από το Ψαλμός κα 1. Ελωΐ είναι συριακός τύπος αντί για το εβραϊκό Ηλεί, το σαβαχθανεί είναι χαλδαϊκός

τύπος του εβραϊκού αζαμπτανί (γ). Αλλά η παρανόηση των λόγων από τους παριστάμενους Ιουδαίους, που θεώρησαν ότι ο Ιησούς καλούσε τον Ηλία, δίνει την αφορμή να υποθέσουμε, ότι είπε τα λόγια αυτά στην αρχαία εβραϊκή του πρωτοτύπου και ότι στην παράδοση μεταφέρθηκαν στη συροχαλδαϊκή γλώσσα (σ).

Πιθανή η εικασία, αλλά όχι και τελείως απρόσβλητη, όπως θα δούμε. «Φωνάζει ο Κύριος στα εβραϊκά το προφητικό λόγιο, δείχνοντας ότι και μέχρι την τελευταία του πνοή τιμά τα εβραϊκά (πράγματα)» (Θφ).

(3) Μεταφράζει ο Μάρκος τη φράση του Κυρίου για τους αναγνώστες, που αγνοούν την αραμαϊκή.

(4) Γιατί; (b).

(5) «Το «με εγκατέλειψες», να το εννοήσεις αντί για το· τη φύση μου την ανθρώπινη» (Θφ). Είναι κραυγή προσώπου που στερήθηκε για ένα διάστημα τα αισθητά σημεία της κοινωνίας με το Θεό, και που δοκιμάζει νέα άγνωστη σε αυτό και παράδοξη πείρα. Ενώ δηλαδή αυτός μέσα στο σκοτάδι που τον κύκλωνε ήταν προσκολλημένος στο Θεό, πλήρης πίστης και εμπιστοσύνης προς αυτόν με συνείδηση άμεμπτη και σε όλα αγαθή, στερούνταν κατά τις στιγμές εκείνες τη χαρά, την οποία δημιουργεί η κοινωνία με το Θεό. Ό,τι αισθάνεται τώρα ο Ιησούς είναι ανεξερεύνητο για μας. Η ψυχή του βρισκόταν σε τελείως διαφορετική σχέση από τις δικές μας σχέσεις με τον άνθρωπο και την αμαρτία του αφ' ενός, με το Θεό και τη χάρη του αφ' ετέρου (σ).

Αναμφίβολα ουδέποτε θλίψη υπήρξε όμοια με τη θλίψη, η οποία απέσπασε το παράπονο αυτό από τα χείλη εκείνου, ο οποίος υπήρξε απολύτως ελεύθερος από την αμαρτία και όμως δοκιμάζει ολόκληρη την πικρία της. Και μέσα στην τόσο σκληρή δοκιμασία του, παραμένει στερεά προσκολλημένος προς τον Πατέρα, τον οποίο επικαλείται με όλη την αφοσίωση της καρδιάς του αποκαλώντας αυτόν όχι απλώς Θεό, αλλά Θεό δικό του. Θεέ ΜΟΥ λέει. Ήταν δούλος του Θεού τη στιγμή εκείνη, εκτελώντας τη βουλή του, ικανοποιώντας τη δικαιοσύνη του, απαρνούμενος εξ' ολοκλήρου τον εαυτό του, για να αρέσει σε αυτόν, και έχοντας τη συνείδηση, ότι τίποτα δεν έπραξε, το οποίο να αποκλείει από αυτόν το δικαίωμα να αποκαλέσει το Θεό Θεό κατεξοχήν δικό του.

Παρόλ' αυτά ο Θεός τον έχει εγκαταλείψει. Όχι διότι η ένωση μεταξύ θείας και ανθρώπινης φύσης εξασθένησε κάπως κατά τις στιγμές αυτές. Διότι και τώρα «ο Θεός

ήταν μέσα στο Χριστό συμφιλιώνοντας τον κόσμο με τον εαυτό του» (Β΄ Κορ. ε 19) και «μέσω του αιωνίου πνεύματος προσφέρει τον εαυτό του ακηλίδωτο στο Θεό» (Εβρ. θ 14). Ούτε διότι η προς αυτόν αγάπη του Πατέρα μειώθηκε, διότι «για αυτό αγαπά αυτόν ο Πατέρας, επειδή θυσιάζει τη ζωή του για τα πρόβατα» (Ιω. ι 17). Αλλά παρέδωσε αυτόν ο Πατέρας σε χέρια εχθρών και δεν παρουσιάζεται τώρα να ελευθερώσει αυτόν.

Οι δυνάμεις του σκότους έχουν επιπέσει λυσσαλέες εναντίον του και ούτε άγγελος από τον ουρανό εμφανίζεται να τον ενισχύσει, όπως στη Γεθσημανή, ούτε κάποιος φίλος πάνω στη γη παρουσιάζεται να τον παρηγορήσει. Απέσυρε όμως και ο Πατέρας την εσωτερική παρηγοριά, την οποία δοκίμαζε πριν το πάθημα ως υιός αγαπητός, στον οποίο ο Πατέρας ευαρεστήθηκε. Και έφερε σε αυτόν και στην ψυχή του την κατεξοχήν θλιβερή αίσθηση της κατά του ανθρώπου οργής του για την αμαρτία.

Ο Χριστός έγινε αμαρτία για μας, κατάρα για μας. Και για αυτό ο Θεός ο οποίος τον αγαπούσε ως Υιό του, σκυθρώπαζε εναντίον του ως εγγυητή που ανάλαβε την πληρωμή του χρέους του χρεωκοπημένου ανθρώπου. Ο Πατέρας στέκει μακριά από τον πάσχοντα Υιό. Και αυτό αυτή τη στιγμή αισθάνεται ο Ιησούς. Δεν λέει: Γιατί περιφρονούμαι; Γιατί πονώ; Γιατί είμαι καρφωμένος; Αλλά λέει: Γιατί με εγκατέλειψες. Γιατί στερούμαι τη γλυκιά παρηγοριά από την παρουσία σου;

Μαρκ. 15,35 καί τινες τῶν παρεστηκότων ἀκούσαντες ἔλεγον· ἴδε[(1)] Ἠλίαν φωνεῖ[(2)].

Μετάφραση: *Και μερικοί από εκείνους που στέκονταν εκεί, όταν το άκουσαν αυτό, έλεγαν: Για δες, φωνάζει τον Ηλία.*

(1) Λέγεται εδώ σαν επιφώνημα, με το οποίο προκαλείται η προσοχή σε αυτό που θα συμβεί (γ).

(2) Είναι δυνατόν ο Κύριος να είπε τα προηγούμενα λόγια στα αραμαϊκά, στη γλώσσα δηλαδή την επιχώρια και καθομιλουμένη και να παρανοήθηκαν από τους παριστάμενους. Ήταν ενδεχόμενο μέσα στο θόρυβο να μην άκουσαν όλα τα λόγια του Κυρίου και μόνο το όνομα να έπεσε ευδιάκριτα στα αυτιά τους. Και το ότι η έλευση του Ηλία συνδυάστηκε από τους προφήτες (Μαλαχ. δ 5) με την ημέρα του Κυρίου θα υποβοήθησε στην παρανόηση αυτή (γ).

Κατά την αντίληψη του λαού ο Ηλίας θα ερχόταν κατά την εποχή του Μεσσία. Επιπλέον κατά την ιουδαϊκή παράδοση ο Ηλίας ήταν ο μόνιμος βοηθός του λαού σε ώρες δοκιμασίας και κινδύνου (σ).

Μαρκ. 15,36 δραμὼν δὲ εἷς καὶ γεμίσας σπόγγον ὄξους περιθείς τε καλάμῳ ἐπότιζεν αὐτὸν[(1)] λέγων[(2)]· ἄφετε ἴδωμεν εἰ ἔρχεται Ἠλίας καθελεῖν αὐτόν(3).

Μετάφραση: *Έτρεξε τότε ένας και γέμισε ένα σφουγγάρι με ξίδι, κι αφού το στερέωσε πάνω σ' ένα καλάμι, του έδινε να πιεί λέγοντας: Αφήστε με και μη μ' εμποδίζετε να προλάβω τη λιποθυμία του, για να δούμε αν θα έλθει ο Ηλίας να τον κατεβάσει.*

(1) Αυτή υπήρξε προφανώς πράξη ευσπλαχνίας και το ακόλουθο «αφήστε» υποδηλώνει, ότι σημειώθηκε κάποια αντίδραση σε αυτόν, αλλά αυτός την υποτιθέμενη αυτή πρόσκληση του Ηλία την χρησιμοποίησε ως πρόφαση, για να διευκολυνθεί στην πραγματοποίηση της πρόθεσής του (γ). Φαίνεται, ότι υπέθεσε αυτός, ότι ο Ιησούς εμφάνιζε σημάδια εξάντλησης ή λιποθυμίας (σ).

(2) Σύμφωνα με τον Ματθαίο οι υπόλοιποι έλεγαν «Άφησε· ας δούμε, αν θα έλθει ο Ηλίας να τον σώσει». «Είναι λογικό αυτό να το είπαν και εκείνοι και αυτός» (Ζμ), με κάποια ειρωνεία εκείνοι, ενώ με συμπάθεια αυτός.

(3) Το νόημα των λόγων αυτών μπορεί να αποδοθεί ως εξής: Αφήστε με να του δώσω αυτό και να του παρατείνω τη ζωή και τότε θα μας δοθεί η ευκαιρία να δούμε, εάν θα έλθει ο Ηλίας να τον βοηθήσει (γ).

Μαρκ. 15,37 ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀφεὶς φωνὴν μεγάλην[(1)] ἐξέπνευσε.

Μετάφραση: *Τότε ο Ιησούς έβγαλε μια δυνατή φωνή και ξεψύχησε.*

(1) «Αφού έκραξε ο Ιησούς με μεγάλη φωνή εξέπνευσε, σαν να προσκαλούσε το θάνατο ως δεσπότης και σαν κάποιος που πεθαίνει με την εξουσία του» (Θφ).

Ήταν η φωνή αυτή σημάδι, ότι, παρά τους πόνους του και τους κόπους του, η ζωή του ήταν ολόκληρη σε αυτόν και η ανθρώπινη φύση του παρέμενε ισχυρή. Σε αυτούς που πεθαίνουν το πρώτο που εξασθενεί είναι η φωνή. Με πνοή που χάνεται και γλώσσα που τραυλίζει μόλις κάποιες λέξεις με πολλή βία βγαίνουν από το στόμα τους,

που ακόμη πιο δύσκολα ακούγονται. Αλλά ο Χριστός, πριν ακόμη εκπνεύσει, μίλησε σαν άνθρωπος με πλήρεις δυνάμεις και έδειξε έτσι ότι «τη ζωή του κανείς δεν την παίρνει από αυτόν» αλλά «αυτός από μόνος του τη θυσιάζει», ως πράξη και ενέργεια που εξαρτάται εξ' ολοκλήρου από τη θέλησή του και συντελείται από αυτήν.

Το έργο του συντελέστηκε. Η νίκη του είναι πλήρης. Και σέρνει θριαμβευτικά τις αρχές και τις εξουσίες του σκότους παραδειγματίζοντας και διαπομπεύοντας αυτές συντετριμμένες και ντροπιασμένες. Η φωνή του μοιάζει με τη φωνή της σάλπιγγας, η οποία ηχούσε πάνω από τις θυσίες. Είναι φωνή μεγάλη, θριαμβευτική, η οποία δήλωνε, ότι ο θάνατός του θα διακηρυσσόταν σε ολόκληρο τον κόσμο και ολόκληρη η ανθρωπότητα θα επωφελούνταν από αυτόν, αντλώντας από αυτόν την σωτηρία της και την αιώνια κατά του κακού νίκη της.

Μαρκ. 15,38 Καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη[(1)] εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω.

Μετάφραση: *Τότε το καταπέτασμα του ναού που χώριζε τα Άγια από τα Άγια των Αγίων σκίστηκε στα δύο, από πάνω έως κάτω.*

(1) Το σχίσιμο του καταπετάσματος στο Μάρκο συμβολίζει βεβαίως το αποτέλεσμα του θανάτου του Χριστού. Αλλά με ποια έννοια; (σ). Η πιο πιθανή: «Σχίστηκε το καταπέτασμα και με αυτό δήλωνε ο Θεός, ότι η χάρη του Πνεύματος έφυγε από το ναό και ότι τα άγια των αγίων θα γίνουν σε όλους θεατά και προσβάσιμα· το οποίο και έγινε, όταν μπήκαν οι Ρωμαίοι· δηλώνει επίσης και ότι πενθεί και ο ναός» (Θφ).

«Το καταπέτασμα του ναού σχίστηκε στη μέση ολόκληρο και καταργήθηκε από αυτόν ως προς τη δύναμή της η ευάρεστη στο Θεό θυσία και σπονδή που γινόταν κατά τη διάταξη του νόμου, και όταν αυτή η θυσία σταμάτησε, ακολούθησε στον τόπο αυτόν το βδέλυγμα της ερήμωσης» (Ε).

Τον είχαν κατηγορήσει ότι θα κατέστρεφε το ναό, παίρνοντας τα λόγια του κατά γράμμα και διαστρέφοντας την έννοιά τους. Ήδη με το δείγμα αυτό της δύναμής του, ας μάθουν, ότι αν ήθελε, θα μπορούσε και το ναό ολόκληρο να γκρεμίσει σε ερείπια (Henry). Το σημείο αυτό υπαινίσσεται την προσεχή καταστροφή του ναού και της λατρείας του όπως προφητεύτηκε από τον Κύριο στο Μάρκ. ιγ 2. Αρκετά παραδόξως βρίσκεται και ένα χωρίο στο Βαβυλωνιακό Ταλμούδ (Joma 39 b), το οποίο περιέχει την ιδέα, ότι η καταστροφή του ναού προεικονίστηκε κατά τρόπο σκιώδη κατά τον

χρόνο αυτόν, στον οποίο συνέπεσε η σταύρωση του Κυρίου: «Σαράντα χρόνια πριν την καταστροφή του ναού οι πύλες του άνοιξαν από μόνες τους, έως ότου ο ραββίνος Ιωχανάν μπεν Ζακχαί μάλωσε αυτές λέγοντας· Ω ναέ, ναέ· γιατί ταράζεσαι; Γνωρίζω, ότι το τέλος σου είναι κοντά» (σ).

Άλλη εκδοχή αρκετά σοβαρή: Ο ναός ήταν ο τόπος, όπου ο Θεός φανέρωνε τον εαυτό του και όπου μόνος ο αρχιερέας μπορούσε να μπει μία φορά το χρόνο. Το σχίσιμο του καταπετάσματος λοιπόν σημαίνει την άρση του χωρισμού μεταξύ του Θεού και του λαού του και την προσέλευση και παρουσίαση του νέου Ισραήλ στην παρουσία του (γ).

«Έτσι ώστε λοιπόν, εμείς που πορευόμαστε στα χνάρια του Χριστού, να τρέχουμε λοιπόν στην ενδότερη σκηνή χωρίς τίποτα να μας εμποδίζει» (β).

Εγκαινιαζόταν ήδη και διανοιγόταν νέα ζωντανή οδός προς τον Θεό. Το καταπέτασμα χώριζε και εμπόδιζε το λαό, να πλησιάσει στα άγια των αγίων, όπου η δόξα του Θεού έκανε αισθητή την παρουσία της. Αλλά το σχίσιμο του καταπετάσματος σήμαινε, ότι ο Χριστός με το θάνατό του, άνοιξε είσοδο προς το Θεό. Είσοδο για τον εαυτό του. Η ημέρα αυτή ήταν η μεγάλη ημέρα του εξιλασμού, κατά την οποία ο Κύριός μας ως ο μέγας αρχιερέας μπήκε στα αληθινά άγια, τον ουρανό, «βρίσκοντας αιώνια λύτρωση όχι με αίμα ταύρων και τράγων, αλλά με το δικό του αίμα» (Εβρ. θ 12).

Ανοίξτε τις πύλες οι άρχοντές σας και σηκωθείτε πύλες αιώνιες, διότι ο ιερέας και βασιλιάς της δόξας θα μπει. Αν και μετά από σαράντα μέρες πρόκειται ένδοξα να μπει, όμως το δικαίωμα του να μπει αποκτήθηκε τώρα αναφαίρετα. Άνοιξε είσοδο για μας. Διότι ήδη «έχουμε θάρρος ότι θα μπούμε στα Άγια με το αίμα του Ιησού και την είσοδο αυτή εγκαινίασε για μας ο Χριστός και άνοιξε αυτήν ως δρόμο νέο που οδηγεί στην αιώνια ζωή και μπήκε αυτός δια μέσου του καταπετάσματος, δηλαδή με τη σάρκα του» (Εβρ. ι 19). Πέθανε, για να μας φέρει στο Θεό και για να σχίσει το καταπέτασμα εκείνο της ενοχής και της οργής, το οποίο παρεμβαλλόταν ανάμεσα σε μας και στο Θεό· για να απομακρύνει τα χερουβείμ και την πύρινη ρομφαία και να ανοίξει σε μας το δρόμο προς το δέντρο της ζωής. Έχουμε ελεύθερη την είσοδο μέσω του Χριστού στο θρόνο της χάρης τώρα και στο θρόνο της δόξας ύστερα.

Μαρκ. 15,39 Ἰδὼν δὲ ὁ κεντυρίων[(1)] ὁ παρεστηκὼς ἐξ ἐναντίας αὐτοῦ ὅτι οὕτω κράξας[(2)] ἐξέπνευσεν, εἶπεν· ἀληθῶς ὁ ἄνθρωπος οὗτος υἱὸς ἦν Θεοῦ[(3)].

Μετάφραση: *Κι ο εκατόνταρχος που στεκόταν απέναντί του, όταν είδε μαζί με τα άλλα έκτακτα σημεία που συνέβησαν και ότι ο Ιησούς ξεψύχησε όχι από εξάντληση, όπως πέθαιναν οι σταυρωμένοι, αλλά αφού έβγαλε δυνατή φωνή, που δεν έδειχνε κανένα σημείο θανάτου, είπε: Αληθινά, ο άνθρωπος αυτός ήταν υιός Θεού.*

(1) Από λατινική λέξη. «Δηλαδή ο εκατόνταρχος. Διότι κέντουμ λένε οι Ρωμαίοι το εκατό» (Θφ).

(2) Δύο εκδοχές υπάρχουν. Η σοβαρότερη· «ο κεντυρίων πίστεψε, ότι πέθανε με εξουσία. Διότι άφησε μεγάλη φωνή, δηλαδή λαμπρή και η οποία δεν είχε κανένα σημάδι θανάτου» (β). Ο τρόπος αυτός της εκπνεύσεως του Ιησού προκάλεσε βαθύτατη εντύπωση στον εκατόνταρχο. Ο Ιησούς με τη φωνή αυτή εκδήλωσε θαυμαστή δύναμη ενέργειας και στις τελευταίες του στιγμές σε αντίθεση με την κωματώδη κατάσταση, στην οποία κατά κανόνα κατέληγαν οι σταυρούμενοι. Ο τρόπος αυτός, με τον οποίο ο Ιησούς πέθαινε ήταν εξ' ολοκλήρου ξένος με την πείρα του στρατιώτου αυτού, ο οποίος είχε παραστεί σε τόσες θανατικές εκτελέσεις (σ).

Ή, σύμφωνα με άλλη εκδοχή ο εκατόνταρχος συνδύασε τα σημάδια (σκοτάδι, σεισμός κλπ.) με την κραυγή, με την οποία ονόμαζε πατέρα του το Θεό και συμπέρανε, ότι αυτός για τον οποίο έγιναν τέτοια σημεία, βεβαίως και αληθινά ήταν υιός του Θεού· το ούτω κράξας λοιπόν δεν αναφέρεται στην ισχύ ή τον τρόπο της φωνής, αλλά ισοδυναμεί με το «έτσι φώναξε», δηλαδή αφού είπε τέτοια (δ).

(3) Υιός Θεού, όπως αντιλαμβάνονταν αυτό οι εθνικοί πολυθεϊστές.= Ήρωας (γ). Είναι αξιοσημείωτο, ότι ο σκληρός και τραχύς στρατιώτης της Ρώμης κάμφθηκε. Κάτω από την άγρια όψη, υπήρχε καρδιά, η οποία δεν είχε τελείως διαφθαρεί. Δεν υπάρχει ψυχή, οσοδήποτε ατρόμητη μπροστά στα αίματα και ασυγκίνητη μπροστά στα σκληρά θεάματα, την οποία να μην μπορεί ο Χριστός να κάμψει και να ταπεινώσει, αρκεί αυτή να μην είναι εξ' ολοκλήρου πωρωμένη.

Ο κεντυρίων πριν από λίγο συγκαταλεγόταν μεταξύ των διωκτών του Χριστού και επέβλεπε στο να φτάσει στο τέρμα το σκληρό πάθημά του. Πόσο γρήγορα μπορεί ο Θεός, με τη δύναμη την οποία ασκεί πάνω στις συνειδήσεις, να μεταβάλλει τις γλώσσες των ανθρώπων και να προκαλεί ομολογίες της αλήθειας από τα στόματα εκείνων, οι οποίοι έπνεαν απειλές και σφαγή και βλασφημίες.

Οι αρχιερείς παρόλ' αυτά μένουν ασυγκίνητοι, όταν ο Ρωμαίος εθνικός αρχίζει να ανοίγει τα μάτια του και να βλέπει. Θλιβερό προμήνυμα της τύφλωσης, η οποία θα ερχόταν στον Ισραήλ, την ώρα που το ευαγγέλιο θα παρείχε άπλετο το φωτισμό του στα έθνη.

Στίχ. 40-41. Οι ευσεβείς γυναίκες.

Μαρκ. 15,40 Ἦσαν δὲ καὶ γυναῖκες ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι[(1)], ἐν αἷς ἦν καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου τοῦ μικροῦ[(2)] καὶ Ἰωσῆ μήτηρ, καὶ Σαλώμη[(3)],

Μετάφραση: *Εκεί μάλιστα ήταν και μερικές γυναίκες που παρακολουθούσαν από μακριά. Ανάμεσα σ' αυτές ήταν και η Μαρία η Μαγδαληνή, η Μαρία η μητέρα του Ιακώβου του μικρού και του Ιωσή, και η Σαλώμη.*

(1) Από μακριά παρατηρούσαν χύνοντας άφθονα δάκρυα και έχοντας φοβερά τραυματισμένες τις καρδιές. Θα πλησίαζαν, αλλά οι εκτελεστές και οι εχθροί του Ιησού απομάκρυναν αυτές. Παρά ταύτα μένουν εκεί και δεν διασκορπίζονται, όπως οι μαθητές. Και οι από το ασθενέστερο φύλο συχνά με τη χάρη του Θεού γίνονται ισχυρές στην πίστη, έτσι ώστε η δύναμη του Χριστού να αποδεικνύεται τέλεια μέσα στην ασθένεια. Υπήρξαν πολλές γυναίκες μάρτυρες, περίφημες για το θάρρος και την απόφασή τους υπέρ της δόξας του Χριστού.

(2) Κυρίως χρησιμοποιείται για το ανάστημα (σ). Ονομάζεται μικρός ο Ιάκωβος πιθανότατα για διάκριση από τους άλλους τους πιο επίσημους που είχαν το ίδιο όνομα. Αλλά εάν το επίθετο αυτό χαρακτηρίζει αυτόν ως μικρότερο κατά το ανάστημα ή την ηλικία ή ως λιγότερο σπουδαίο και επίσημο, δεν έχουμε δεδομένα για να βεβαιωθούμε (γ).

(3) «Ενώ ήταν πολλές και άλλες γυναίκες, κατ' εξοχήν αυτές ονομάστηκαν, αυτές που περισσότερο παρατηρούσαν και διακονούσαν και πιο πολύ τον ακολουθούσαν» (β). Αξιώθηκαν αυτές ιδιαίτερης μνείας, διότι και ιδιαιτέρως αγάπησαν το Χριστό και περισσότερο από τις άλλες αφοσιώθηκαν σε αυτόν. Ο Θεός τιμά και θα τιμά εκείνους οι οποίοι τιμούν το Χριστό.

Μαρκ. 15,41 αἳ καὶ ὅτε ἦν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ[(1)] ἠκολούθουν αὐτῷ καὶ διηκόνουν[(2)] αὐτῷ, καὶ ἄλλαι πολλαὶ[(3)] αἱ συναναβᾶσαι αὐτῷ εἰς Ἰεροσόλυμα.

Μετάφραση: *Αυτές, κι όταν ήταν ο Ιησούς στη Γαλιλαία, τον ακολουθούσαν και τον υπηρετούσαν. Μαζί μ' αυτές ήταν εκεί κι άλλες πολλές γυναίκες, οι οποίες ανέβηκαν μαζί του από τη Γαλιλαία στα Ιεροσόλυμα.*

(1) Στη Γαλιλαία πέρασε το περισσότερο της ζωής του και της δημόσιας δράσης του. Και ερχόταν στα Ιεροσόλυμα κατά τις εποχές των γιορτών (b). Οι τρεις γυναίκες που αναφέρθηκαν αποτελούσαν τον γύρω από τον Ιησού στενότερο κύκλο των μαθητριών, οι οποίες τον ακολουθούσαν και τον υπηρετούσαν στις ανάγκες του (γ).

(2) «Η διακονία των γυναικών… (περιλάμβανε) και τις χρηματικές δαπάνες» (β). Υπάρχει ευρύ πεδίο, στο οποίο και οι γυναίκες μπορούν να διακονήσουν το Χριστό. Εάν εμποδίζονται να τον υπηρετούν κοντά στο θυσιαστήριο, τίποτα δεν τις εμποδίζει να γίνουν διάκονοί του στην υπηρεσία της αγάπης και της ομολογίας του ονόματός του.

Για κανέναν άλλον δεν γράφεται στα ευαγγέλια, ότι διακόνησε τον Κύριο, ο οποίος ήλθε να διακονήσει και όχι να διακονηθεί. Και οι πρώτες, οι οποίες αξιώθηκαν να ονομαστούν διάκονοι του Κυρίου, υπήρξαν οι γυναίκες αυτές. Θα ήθελαν και κατά τις σκληρές αυτές στιγμές να είναι κοντά του και να τον διακονήσουν σε ό,τι θα μπορούσαν. Αλλά όταν ο Χριστός έπασχε οι άριστοι των φίλων του υποχρεώθηκαν να είναι θλιβεροί θεατές του παθήματός του. Και αυτές οι ουράνιες δυνάμεις στέκονταν αόρατα δίπλα στο Σταυρό με φόβο και τρόμο παρακολουθώντας το μυστήριο της απολύτρωσής μας.

(3) Εκτός από τις τρεις γυναίκες υπήρξε και άλλος όμιλος γυναικών πιο πολυάριθμος, ο οποίος είχε ακολουθήσει τον Ιησού κατά το τελευταίο ταξίδι από τη Γαλιλαία στα Ιεροσόλυμα (σ).

Στίχ. 42-47. Ο Ιωσήφ ενταφιάζει τον Λυτρωτή.

Μαρκ. 15,42 Καὶ ἤδη ὀψίας γενομένης, ἐπεὶ ἦν Παρασκευή[(1)], ὅ ἐστι προσάββατον[(2)],

Μετάφραση: *Και σαν άρχισε πλέον να βραδιάζει, επειδή ήταν ημέρα Παρασκευής και προετοιμασίας, δηλαδή παραμονή του Σαββάτου, προτού δύσει ο ήλιος κι αρχίσει η ημέρα του Σαββάτου, η οποία συνέπιπτε και με το πάσχα,*

(1) Η φράση παρέχει το λόγο, για τον οποίο ο Ιωσήφ προέβη στο διάβημά του κατά την ώρα εκείνη. Η αποκαθήλωση και ταφή του σώματος ήταν παράνομη κατά την ημέρα του Σαββάτου (γ). Η λέξη παρασκευή έγινε τεχνικός όρος για δήλωση της έκτης ημέρας της εβδομάδας. Σημαίνει προπαρασκευή και προετοιμασία για την ακόλουθη ημέρα του Σαββάτου. Η προετοιμασία αυτή για το Σάββατο άρχιζε ιδιαίτερα από την τρίτη μεταμεσημβρινή της έκτης ημέρας και παρατεινόταν μέχρι τη δύση, οπότε και άρχιζε η ημέρα του σαββάτου. Δες Ιωσήπου Αρχαιολ. XVI 6,2 (σ).

(2) Αφού είπε παρασκευή την ημέρα χάριν των εθνικών (αναγνωστών), εξηγεί αυτήν με τη λέξη προσάββατο, όπως και ονομαζόταν πράγματι στους Αλεξανδρινούς η παρασκευή. Δες Ιουδίθ η 6 (δ). «Προσάββατο λοιπόν λέγεται η Παρασκευή επειδή είναι τοποθετημένη στη σειρά αμέσως πριν το Σάββατο» (Ζ).

«Ούτε αυτό ισχυριζόμαστε ότι έγινε χωρίς λόγο (τυχαία)· δηλαδή, το να υποστεί ο Κύριος το θάνατο την έκτη ημέρα. Διότι έπρεπε αυτός που έπλασε τον άνθρωπο την έκτη ημέρα, την έκτη επίσης να υποστεί τον για χάρη του θάνατο, για να τον λυτρώσει από τη φθορά του θανάτου» (β).

Μαρκ. 15,43 ἐλθὼν Ἰωσὴφ ὁ[(1)] ἀπὸ Ἀριμαθαίας, εὐσχήμων[(2)] βουλευτής[(3)], ὃς καὶ αὐτὸς ἦν προσδεχόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ[(4)], τολμήσας[(5)] εἰσῆλθε πρὸς Πιλᾶτον καὶ ᾐτήσατο τὸ σῶμα[(6)] τοῦ Ἰησοῦ.

Μετάφραση: *ήλθε ο Ιωσήφ που καταγόταν απ' την πόλη Αριμαθαία, ένα σεβαστό και επίσημο μέλος του ιουδαϊκού συνεδρίου, που είχε πιστέψει κι αυτός στο κήρυγμα του Ιησού για τη βασιλεία του Θεού και περίμενε τη βασιλεία αυτή χωρίς να κλονισθεί η ελπίδα του από το θάνατο του Ιησού· αυτός λοιπόν τόλμησε και παρουσιάστηκε στον Πιλάτο και ζήτησε το σώμα του Ιησού.*

(1) Το άρθρο δηλώνει, ότι το «ο από Αριμαθαίας» είχε γίνει επώνυμο του Ιωσήφ (b).

(2) Έντιμο μέλος του συνεδρίου (γ). Διακεκριμένος λόγω τιμής και αξιώματος (b). Το ευσχήμων σημαίνει τον καλό στο σχήμα, στους εξωτερικούς τρόπους, τον καλής

ανατροφής, τον αγαθό και κόσμιο και επομένως αυτόν που ανήκει στην όντως καλή τάξη της κοινωνίας (δ).

Ο ένδοξος κατά την τιμή, το κύρος και τα πλούτη, ο ευγενής (g). Πολλοί από τους μαθητές του Χριστού ήταν πτωχοί, και ως τέτοιοι ήταν κατεξοχήν κατάλληλοι, για να κηρύττουν το ευαγγέλιό του περιοδεύοντας. Αλλά εδώ παρουσιάζεται μαθητής πλούσιος, έτοιμος να αναλάβει υπηρεσία για τον Ιησού, την οποία άνθρωπος καλής κατάστασης και πλούτου και επιρροής ενδεικνυόταν να φέρει σε πέρας.

Κοσμικά πλούτη και αξιώματα περιφανή, αν και σε πολλούς γίνονται εμπόδια στο δρόμο προς τη βασιλεία των ουρανών, γίνονται στους αγαθούς σπουδαία πλεονεκτήματα και ευκαιρίες για κάποιες διακονίες, στις οποίες άλλοι δεν θα ήταν δυνατόν τόσο αποτελεσματικά να χρησιμοποιηθούν. Εάν μαζί με τον πλούτο ή το αξίωμα συνυπάρχει και καρδιά αγνή και αφοσιωμένη, πρόθυμη να διαθέσει τα πάντα για δόξα του Θεού, ο πλούτος ή το αξίωμα γίνονται αληθινή ευλογία Θεού.

Εδώ ο Ιωσήφ χαρακτηρίζεται ευσχήμων βουλευτής, τιμώντας και την καταγωγή και τον πλούτο και το αξίωμά του και δίκαια θεωρείται από τον ευαγγελιστή αξιότιμος για τα προσόντα του αυτά, διότι εκείνοι είναι οι αληθινά σεβαστοί και αξιότιμοι, οι οποίοι μη παραπλανώμενοι από τη ματαιότητα του πλούτου ή της δόξας, μένουν πιστοί στο καθήκον.

(3) Μέλος του συνεδρίου στα Ιεροσόλυμα (b).

(4) Δεν ήταν φανερός ακόλουθος του Ιησού, αλλά ανέμενε τη βασιλεία του Θεού και επιθυμούσε να αποδώσει τιμή στον Ιησού, ο οποίος χάριν της βασιλείας αυτής υπέστη το πάθημα (γ). Ανήκε στην τάξη των αφοσιωμένων Ιουδαίων, όπως ο Συμεών (Λουκ. β 25), από τους οποίους υπήρχαν όχι λίγοι στα Ιεροσόλυμα (Λουκ. β 38) (σ). Ήταν μυστικός οπαδός του, αν και έως τότε φανερά δεν είχε εκδηλωθεί. Ο Χριστός έχει περισσότερους μυστικούς μαθητές και φίλους, από όσο εμείς υπολογίζουμε ή φανταζόμαστε. Όπως στην εποχή του Ηλία «άφησε ο Θεός για τον εαυτό του εφτά χιλιάδες άνδρες», τους οποίους αγνοούσε ο προφήτης, έτσι και σε κάθε γενιά ο Θεός έχει τους δικούς του, σε αρκετό αριθμό που αγνοείται από εμάς.

(5) Αξιέπαινη τόλμη (b). «Διότι δεν υπολόγισε ότι είμαι πλούσιος και θα χάσω τον πλούτο, εάν ζητήσω το σώμα αυτού που καταδικάστηκε για τυραννία, και θα κατηγορηθώ στους Ιουδαίους» (Θφ).

(6) Ήταν έθιμο ρωμαϊκό να αφήνουν των σταυρωμένων τα πτώματα για πολύ να κρεμιούνται, εκτεθειμένα στον ήλιο και τη βροχή και στις επιθέσεις των θηρίων και των σαρκοφάγων πτηνών. Στον φιλανθρωπότερο ιουδαϊκό νόμο οριζόταν ρητά ο κρεμάμενος επί ξύλου να μην παραμένει εκτεθειμένος πάνω στο δέντρο κατά τη νύχτα, αλλά να κατεβάζεται και να θάβεται πριν περάσει η ημέρα (Δευτερ. κα 23) (σ).

Ο Πιλάτος ήταν το αρμόδιο πρόσωπο, από το οποίο ο Ιωσήφ έπρεπε να ζητήσει την παραχώρηση του σώματος. Σε περιπτώσεις, που αναφέρονται στην εξουσία των κοσμικών αρχών, οφείλουμε να δείχνουμε σεβασμό στη εξουσία αυτή και να μην επιχειρούμε να καταργήσουμε αυτήν. Το καλό πρέπει να γίνεται ειρηνικά και όχι με ταραχή.

Μαρκ. 15,44 ὁ δὲ Πιλᾶτος ἐθαύμασεν εἰ ἤδη τέθνηκε[(1)], καὶ προσκαλεσάμενος τὸν κεντυρίωνα ἐπηρώτησεν αὐτὸν εἰ πάλαι[(2)] ἀπέθανε·

Μετάφραση: *Ο Πιλάτος μάλιστα έμεινε έκπληκτος κι απόρησε που τόσο γρήγορα είχε κιόλας πεθάνει ο Ιησούς. Κι αφού προσκάλεσε τον εκατόνταρχο, τον ρώτησε εάν είχε ώρα πολλή που πέθανε.*

(1) Συνήθως οι σταυρωμένοι πέθαιναν αργά κα το μαρτύριό τους διαρκούσε από μιάμιση ημέρα μέχρι τρεις ημέρες.

(2) Ο Ευστάθιος απέδειξε, ότι η λέξη αυτή χρησιμοποιείται και για συντομότερο χρονικό διάστημα (b). «Αν πριν από ώρα πέθανε» (Θφ). Θέλησε ο Πιλάτος να πληροφορηθεί εάν είχε παρεμβληθεί αρκετό οπωσδήποτε διάστημα χρόνου, στο οποίο ο Κύριος δεν παρουσίαζε σημεία ζωής, ώστε να είναι βέβαιος ο θάνατός του (γ). Ο Πιλάτος δεν μένει αδιάφορος στο αίτημα του Ιωσήφ. Θέλει να δώσει το σώμα για ταφή, διότι έτσι έπραττε κάτι για καθησύχαση της συνείδησής του, η οποία, όσο και αν είχε σκληρυνθεί, τού μαρτυρούσε ότι ο Ιησούς ήταν αθώος. Η αίτηση του Ιωσήφ, μέλους του ιουδαϊκού συνεδρίου, και το ενδιαφέρον του Πιλάτου, αποτελούν τιμή για τον Ιησού και μαρτυρία για την ακεραιότητά του και την άδικη καταδίκη του.

Μαρκ. 15,45 καὶ γνοὺς[(1)] ἀπὸ τοῦ κεντυρίωνος ἐδωρήσατο τὸ σῶμα τῷ Ἰωσήφ[(2)].

Μετάφραση: *Κι όταν έμαθε από τον εκατόνταρχο ότι πραγματικά πέθανε ο Ιησούς, χάρισε το σώμα του στον Ιωσήφ.*

(1) Αφού βεβαιώθηκε για το ότι ο Ιησούς ήταν πράγματι νεκρός (b). Οι πληροφορίες, τις οποίες έλαβε από τον κεντυρίωνα, ήταν η επίσημη βεβαίωση του θανάτου του Ιησού, που απαιτούνταν πριν ακόμη δοθεί η άδεια για να σηκώσουν το νεκρό (γ). Με ειδική παρέμβαση της θείας Πρόνοιας προβαίνει ο Πιλάτος σε διακρίβωση του θανάτου του Ιησού, ώστε να μην χωρά η παραμικρή αμφιβολία για το ότι ο Κύριος είχε πράγματι πεθάνει και να μην μπορεί ακολούθως να αμφισβητηθεί σοβαρά και η πραγματική ανάστασή του. Έτσι η αλήθεια του Χριστού μερικές φορές επιβεβαιώνεται και από τους ίδιους τους εχθρούς του.

(2) Νέα επέμβαση της θείας Πρόνοιας. Είναι όντως θαυμαστό, πώς οι αρχιερείς δεν έσπευσαν αυτοί να ζητήσουν το σώμα και να βεβηλώσουν αυτό σέρνοντας αυτό στους δρόμους και πετώντας το με χλεύη. Τα απομεινάρια της οργής και του μίσους τους τα δέσμευσε αποτελεσματικά ο Θεός, και το σώμα δόθηκε ως δώρο πολύτιμο στον Ιωσήφ ο οποίος γνώριζε την αξία του. Και οι σκληρές καρδιές των αρχιερέων επηρεάστηκαν από τη θεία Πρόνοια τόσο δραστικά, ώστε δεν αντιτάχτηκαν σε αυτό.

Μαρκ. 15,46 καὶ[(1)] ἀγοράσας σινδόνα[(2)] καὶ καθελὼν αὐτὸν ἐνείλησε τῇ σινδόνι[(3)] καὶ κατέθηκεν αὐτὸν ἐν μνημείῳ[(4)], ὃ ἦν λελατομημένον ἐκ πέτρας[(5)], καὶ προσεκύλισε λίθον ἐπὶ τὴν θύραν τοῦ μνημείου[(6)].

Μετάφραση: *Κι εκείνος, αφού αγόρασε καινούργιο και αμεταχείριστο σεντόνι και κατέβασε τον Ιησού από τον σταυρό, τύλιξε το σώμα του στο σεντόνι και τον έβαλε κάτω σ' ένα μνημείο, το οποίο ήταν σκαλισμένο μέσα στο βράχο· και κύλισε ένα μεγάλο λίθο πάνω στο στόμιο του μνημείου κλείνοντας έτσι την είσοδο του μνημείου.*

(1) Στον ενταφιασμό του Ιησού δεν έχουμε τίποτα από τις πομπές και την λαμπρότητα, με τα οποία συνοδεύονται στον τάφο οι τιμώμενοι από τον κόσμο. Μια κηδεία απλή και τελείως ιδιωτική ήταν αυτή που κατ’ εξοχήν άρμοζε σε Εκείνον, του οποίου η βασιλεία ήλθε χωρίς επίδειξη. Η ανάμνηση παρόλ’ αυτά της ταφής του θα γίνεται εξακολουθητικώς δια μέσου των γενιών με τιμές και ειλικρινείς εκδηλώσεις συμπάθειας και ευλαβικής λατρείας, τέτοιες που κανείς ποτέ δεν έτυχε ούτε θα τύχει.

(2) Αγόρασε σεντόνι καινούργιο, αν και σε τέτοιες περιπτώσεις εάν έφερνε και κάποιο παλαιό και μεταχειρισμένο σεντόνι, δεν θα θεωρούνταν ανεπαρκές. Στην απότιση του σεβασμού μας προς το Χριστό πρέπει να είμαστε γενναιόδωροι και να

υπηρετούμε αυτόν με ό,τι καλύτερο μπορούμε να προμηθευτούμε, και όχι με ό,τι προχειρότερο μπορούμε να βρούμε.

(3) «Ο Ιωσήφ λοιπόν αφού πήρε το σώμα, αγόρασε μεν σεντόνι, και αφού κατέβασε αυτόν, τον τύλιξε με το σεντόνι, ενταφιάζοντας το τίμιο με τίμιο τρόπο» (Θφ). Ενείλησεν· από το εν και ειλέω, τυλίσσω=τύλιξε (δ).

(4) Το τίμιο Σώμα τοποθετήθηκε σε μνημείο, για να «ομοιωθεί σε όλα με τους αδελφούς» εκτός από την αμαρτία, «οι οποίοι εξ' αιτίας του φόβου που είχαν για το θάνατο, σε ολόκληρη τη ζωή τους κρατούνταν από τη δουλεία της ανησυχίας και της αγωνίας μήπως πεθάνουν» (Εβρ. β 16,17). Έτσι ώστε με αυτόν τον τρόπο να αποδιωχτεί ο τρόμος του τάφου, και να γίνει αυτός εύκολος σε εμάς· για να θερμάνει και να κάνει ευώδες το ψυχρό και ενοχλητικό αυτό κρεβάτι για μας· για να διασκορπίσει το σκοτάδι του τάφου και να διαχύσει σε αυτό το ιλαρό της ελπίδας φως.

(5) «Έπρεπε αυτός που δεν ήταν όμοιος με τους υπόλοιπους νεκρούς, αλλά έδειξε ζωτικά σημάδια και στη νεκρότητά του το νερό και το αίμα, και ήταν καινούργιος νεκρός, για να τον ονομάσω έτσι, έπρεπε λοιπόν αυτός να μπει σε καινούργιο και καθαρό μνημείο· έτσι ώστε, όπως ακριβώς η γέννησή του ήταν καθαρότερη από κάθε γέννηση, με το να γεννηθεί όχι από σαρκική μίξη, αλλά από παρθένα, έτσι και η ταφή να έχει την καθαρότητα» (Ω). Κατασκευασμένο με σκάλισμα της πέτρας (δ).

Τέτοιοι τάφοι βρίσκονται αρκετοί νότια, δυτικά και βορειοδυτικά της Ιερουσαλήμ (σ). Και άλλη επέμβαση της θείας Πρόνοιας, η οποία οικονόμησε να ταφεί ο Κύριος σε μνημείο σκαλισμένο σε συμπαγές βράχο, ώστε να μην μένει χώρος στο να μπει κάποιος από πίσω ή υπογείως στον τάφο για κλοπή του σώματος. Στο μνημείο μπορούσε να μπει κάποιος μόνο από την πόρτα, η οποία φρουρούνταν.

(6) Αφού επιτέλεσε αυτά με σιγή και θλίψη ο Ιωσήφ έφυγε. Εξόχως θλιβερή και μελαγχολική η περίπτωση στις κηδείες των χριστιανών φίλων μας, όταν έχουμε αφήσει τα σώματά τους στο σκοτεινό και σιωπηλό τάφο και επιστρέφουμε σπίτι, αφήνοντας αυτούς πίσω μας. Αλίμονο! Δεν είμαστε εμείς που γυρίζουμε σπίτι και αφήνουμε αυτούς πίσω, αλλά αυτοί μεταβαίνουν σε καλύτερο σπίτι και αυτοί αφήνουν εμάς πίσω τους.

Μαρκ. 15,47 ἡ δὲ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία Ἰωσῆ[(1)] ἐθεώρουν[(2)] ποῦ τίθεται.

Μετάφραση: *Στο μεταξύ η Μαρία η Μαγδαληνή και η Μαρία του Ιωσή παρακολουθούσαν προσεκτικά και με πολύ ενδιαφέρον πού τοποθετήθηκε το σώμα του Ιησού.*

(1) Τη Μαρία την ονομάζει απλώς μητέρα Ιωσή και όχι Ιακώβου του μικρού και Ιωσή, όπως παραπάνω (στίχο 40) για συντομία. Το Ιωσής κλίνεται ο Ιωσής, του Ιωσή και του Ιωσήτος (δ). Για αυτό υπάρχει και η γραφή σε μεγαλογράμματο χειρόγραφο «(Μαρία) η Ιωσήτος».

(2) Όχι απλώς έβλεπαν αλλά εθεώρουν (=παρατηρούσαν) = έβλεπαν με σκοπό (γ), για να γνωρίσουν, πού θα μπορούσαν να βρουν το αγαπημένο σώμα, όταν το Σάββατο θα περνούσε, έχοντας σκοπό να επανέλθουν και να αλείψουν αυτό με μύρα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤ’ (16)

Στίχ. 1-8. Οι Μυροφόρες στον τάφο. Αγγελικό μήνυμα για την Ανάσταση του Κυρίου.

Μαρκ. 16,1 Καὶ διαγενομένου[(1)] τοῦ σαββάτου[(2)] Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου καὶ Σαλώμη ἠγόρασαν ἀρώματα[(3)] ἵνα ἐλθοῦσαι ἀλείψωσιν αὐτόν.

Μετάφραση: *Αφού πέρασε το Σάββατο, η Μαρία η Μαγδαληνή και η Μαρία η μητέρα του Ιακώβου και η Σαλώμη αγόρασαν το βράδυ του Σαββάτου αρώματα, για να έλθουν το πρωί στον τάφο και να αλείψουν το σώμα του Ιησού.*

(1) = Αφού πέρασε τελείως, όπου η πρόθεση «δια» δηλώνει το τελείως (δ).

(2) Μέχρι μεν τη δύση του ηλίου της ημέρας του Σαββάτου έμειναν αργές. Υστερα όμως μετά τη δύση, όταν πέρασε το Σάββατο και άρχισε η Κυριακή, πορεύτηκαν να συμπληρώσουν τις προμήθειες, τις οποίες άρχισαν να κάνουν το απόγευμα της Παρασκευής (Λουκ. κγ 56) (δ). Δεν υπήρξε ποτέ τέτοιο σάββατο, αφότου ο θεσμός του σαββάτου καθιερώθηκε, σαν το σάββατο αυτό. Σε όλο αυτό το σάββατο ο Κύριός μας κείτονταν στον τάφο και υπήρχε για αυτόν σάββατο ανάπαυσης, αλλά και σάββατο σιγής. Για τους μαθητές του υπήρξε σάββατο θλιβερό, το οποίο πέρασαν με δάκρυα και φόβους. Αλλά και στο ναό οι τελετές και θυσίες του σαββάτου αυτού και του Πάσχα ουδέποτε άλλοτε υπήρξαν τόσο πολύ βδέλυγμα στο Θεό, διότι πρωτοστάτησαν σε αυτές οι αρχιερείς έχοντας τα χέρια βαμμένα σε αίμα, στο αίμα του Χριστού. Αλλά το σάββατο αυτό πέρασε και η πρώτη ημέρα της εβδομάδας έγινε και πρώτη ημέρα νέου κόσμου. Ο Χριστός κατά την έκτη ημέρα της εβδομάδας τελείωσε το έργο της καινούργιας του κτίσης. Τετέλεσται είπε και παρέδωσε το πνεύμα. Και κατά την έβδομη ημέρα αναπαύτηκε, για να αναστηθεί την πρώτη ημέρα της νέας εβδομάδας, κατά την οποία θα άρχιζε νέος κόσμος και σε νέο έργο ως μέγας αρχιερέας μας θα έμπαινε ο Ιησούς. Μη λησμονούμε, ότι και ο χρόνος της παραμονής των αγίων και πιστών στον τάφο είναι σάββατο ανάπαυσης και για αυτούς, «για να αναπαυτούν ακόμη λίγο χρόνο» (Αποκ. στ 11), και έγινε τέτοιο μέσω του Χριστού και εξαιτίας του Χριστού.

(3) «Οι γυναίκες δεν φρονούν τίποτα μεγάλο ούτε άξιο της θεότητας του Ιησού… μύρα αγοράζουν, ώστε, κατά τη συνήθεια των Ιουδαίων, να αλείψουν το σώμα ώστε να μένει ευωδιαστό και να μην πάθει την δυσωδία από τη διάλυση· ταυτόχρονα όμως

και τα μύρα επειδή έχουν κάποια αποξηραντική δύναμη, αφού απορροφούν την υγρότητα του σώματος, το διαφυλάσσουν να μην σαπίσει» (Θφ). Παρατηρώντας οι ευσεβείς γυναίκες, «πού τοποθετείται» το σώμα του Ιησού, αντιλήφθηκαν αναμφίβολα, ότι ο Νικόδημος είχε φέρει για την ταφή «μίγμα σμύρνας και αλόης εκατό λίτρα περίπου» (Ιω. ιθ 39). Αλλά αυτές δεν θεωρούν αυτό αρκετό. Αγόρασαν αρώματα, ίσως διαφορετικά, έλαια ευώδη, «για να τον αλείψουν». Ο,τι και αν κάνουμε για τον Ιησού, δεν θα είναι ποτέ αρκετό και αντάξιο της αγάπης, που έδειξε σε εμάς. Και ο σεβασμός, τον οποίο άλλοι έδειξαν προς αυτόν, πρέπει περισσότερο να μας παρακινεί, να αποτίσουμε και εμείς τον προς αυτόν φόρο του σεβασμού μας.

Μαρκ. 16,2 καὶ λίαν πρωΐ τῆς μιᾶς σαββάτων[(1)] ἔρχονται ἐπὶ τὸ μνημεῖον, ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου[(2)].

Μετάφραση: *Και πολύ πρωί της πρώτης ημέρας της εβδομάδος έρχονται στο μνημείο την ώρα που ο ήλιος άρχισε να διαλύει το πρωινό σκοτάδι, καθώς πήρε ν' ανατέλλει κάτω απ' τον ορίζοντα.*

(1) «Δηλαδή την πρώτη από τις ημέρες της εβδομάδας· διότι Σάββατα ονόμαζαν τις ημέρες της εβδομάδας, ενώ «μίαν», την πρώτη» (Θφ). Την πρώτη ημέρα της δημιουργίας είπε ο Θεός και έγινε φως. Κατά την πρώτη ημέρα και αυτός, ο οποίος θα ήταν το Φως του κόσμου, ανέτειλε από το σκοτάδι του τάφου. Και αφού τάφηκε μαζί με το Χριστό η έβδομη ημέρα του ιουδαϊκού σαββάτου μαζί με όλες τις σκιώδεις τελετές και εορτές του νόμου, ανέτειλε πάλι την πρώτη ημέρα της εβδομάδας καινούργιο σάββατο που ονομάστηκε Κυριακή (Αποκ. α 10) και αναφέρεται στο εξής η ημέρα αυτή ως ημέρα, την οποία οι Χριστιανοί γιόρταζαν με κοινή σύναξη και λατρεία εις τιμήν του αναστημένου Χριστού (Πραξ. κ 7, Α΄ Κορ. ιστ 2). Το σάββατο του νόμου είχε καθιερωθεί εις ανάμνησιν της τελείωσης των έργων της δημιουργίας (Γεν. β 1). Αλλά ο άνθρωπος με την παράβασή του διέφθειρε το έργο αυτό, και δεν επανορθώθηκε αυτό παρά όταν ο Χριστός αναστήθηκε από τον τάφο και «ανακεφαλαιώθηκαν τα πάντα μέσω του Χριστού, τα ουράνια και τα επίγεια» (Εφεσ. α 10). Και η ημέρα, κατά την οποία αυτό έγινε και συντελέστηκε δίκαια είναι ευλογημένη και αγιασμένη ως νέα έβδομη ημέρα. Εκείνος ο οποίος κατά την ημέρα αυτή αναστήθηκε από τον τάφο, είναι ο ίδιος, από τον οποίο και για τον οποίο δημιουργήθηκαν στην αρχή τα πάντα και τώρα αναδημιουργήθηκαν.

(2) «Πολύ πρωί είναι η αρχή του όρθρου. Και εάν ήταν πολύ πρωί, πώς είπε, ότι «αφού ανέτειλε ο ήλιος»; Διότι τότε κυρίως ανατέλλει ο ήλιος, αν και δεν φαίνεται ακόμη σε εμάς, αφού βρίσκεται ακόμη στα βαθύτατα και ακρότατα μέρη της ανατολής, και σιγά σιγά ανεβαίνει· και απόδειξη αυτού είναι το λάλημα των πετεινών. Διότι πρώτοι από όλα τα ζώα, αφού αισθανθούν τη θέρμη του, κράζουν αμέσως, και προμηνύουν την παρουσία του στους ανθρώπους» (Ζμ). Είναι πιθανό, ότι ο Μάρκος εννοεί εδώ όχι πλήρη ανατολή του ηλίου, αλλά το λυκαυγές που μαρτυρεί την εμφάνισή του, δηλαδή ανάμεσα στο λάλημα του πετεινού και τον όρθρο. Ο Andrews σημειώνει, ότι κατά την εποχή αυτή του έτους ο ήλιος ανατέλλει γύρω στις πέντε και μισή, αλλά αρχίζει να φωτίζει αρκετά ώστε τα αντικείμενα να είναι ευδιάκριτα τουλάχιστον μισή ώρα νωρίτερα (σ). Υπάρχει και άλλη εκδοχή. Σύμφωνα με αυτήν οι μυροφόρες δεν ήλθαν όλες μαζί συγχρόνως. Ετσι λοιπόν το μεν «λίαν (=πολύ) πρωί» εφαρμόζεται στη Μαγδαληνή που ήλθε πάρα πολύ νωρίς, ενώ το «αφού ανέτειλε ο ήλιος» στις άλλες μυροφόρες που ήλθαν αργότερα» (b). «Αυτοί που προσπαθούν να εξηγήσουν την φαινομενική διαφωνία των ευαγγελιστών, λένε ότι είναι διαφορετικός ο καιρός της άφιξης στο μνημείο, και λένε ότι είναι άλλες εδώ και άλλες εκεί γυναίκες, και διαφορετικοί οι καιροί και οι οπτασίες… Διότι ήταν πολλές αυτές που ανέβηκαν μαζί του από την Γαλιλαία. Αυτές λοιπόν που σύμφωνα με τον Μάρκο ήλθαν αφού ανέτειλε ο ήλιος, ήταν κάπως πιο ατελείς. Για αυτό και δεν πάνε νύχτα αλλά πρωί… Επειδή δηλαδή πήγαν μόνες και αφού πείστηκαν από αληθινή όψη εφόσον έφτασαν μετά την ανατολή του ηλίου, δεν καταξιώνονται να δουν το Σωτήρα, ή τον άγγελο που άστραπτε, ούτε τους δύο αγγέλους που ήταν μέσα στο μνημείο, ούτε τους δύο άνδρες που αναφέρει ο Λουκάς. Αλλά είδαν έναν απλό νέο ντυμένο με στολή λευκή, βλέποντας την οπτασία ανάλογα με τη μικρότητα της διάνοιάς τους» (β). Σύμφωνα με τον Γρηγόριο Νύσσης «επειδή είναι τέσσερεις οι καιροί και τόσες αντίστοιχα και οι αφίξεις, κατά τις οποίες οι γυναίκες ήλθαν στο μνήμα, το Πνεύμα το Αγιο φρόντισε ο κάθε ευαγγελιστής να γράψει έναν καιρό. Και ο μεν Ματθαίος εξιστόρησε αυτές που ήλθαν αργά το Σάββατο και έναν άγγελο που κατέβηκε από τον ουρανό και αποκύλησε την πέτρα· ο Ιωάννης από την άλλη έγραψε για τη Μαρία τη Μαγδαληνή ότι ήλθε μόνη στο σκοτάδι πριν την αυγή και ότι είδε δύο αγγέλους μέσα στον τάφο· ο Λουκάς πάλι αναφέρει άλλες που ήλθαν την ίδια την ώρα του όρθρου· και ο Μάρκος άλλη άφιξη αφού είχε ανατείλει ο ήλιος, όπου εκεί ήταν αναμεμιγμένες μαζί και κάποιες από αυτές που είχαν ήδη έλθει στον τάφο. Και στις μεν εμφανίστηκαν δύο άνδρες· ενώ οι άλλες είδαν νέο που καθόταν στα δεξιά· όλοι όμως ήταν ντυμένοι με στολές λευκές. Επομένως μπορεί κάποιος αφού συνθέσει την σειρά των καιρών που

ο καθένας έγραψε, να δημιουργήσει μία αρμονία και ένα σώμα όλης της ιστορίας, σαν ακριβώς να γράφει τον όλη ιστορία ένας και όχι πολλοί» (Γν). Και οι δύο εκδοχές είναι σοβαρές. Μία τρίτη εκδοχή, εξεζητημένη όμως, είναι η επόμενη: το «αφού ανέτειλε ο ήλιος» λέγεται για τον Σωτήρα μας σύμφωνα με πολύ ποιητική εικόνα και όχι ξένη στη θεία Γραφή, όπου παριστάνεται ως ήλιος δικαιοσύνης που ανέτειλε από τον τάφο στον κόσμο για φωτισμό και σωτηρία. Δες Αποκ. α 16 (δ). Το πάθος του άρχισε τη νύχτα. Όταν κρεμιόταν στο σταυρό, ο ήλιος σκοτείνιασε. Οδηγήθηκε στον τάφο «αργά το απόγευμα», όταν ο ήλιος έβαινε προς τη δύση του. Αλλά αναστήθηκε από τον τάφο, όταν ο ήλιος πλησίαζε να ανατείλει, διότι αυτός είναι «ο αστέρας ο λαμπρός ο πρωινός» (Αποκ. κβ 16), «το φως το αληθινό».

Μαρκ. 16,3 καὶ ἔλεγον πρὸς ἑαυτάς(1)· τίς ἀποκυλίσει(2) ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας τοῦ μνημείου(3);

Μετάφραση: *Κι έλεγαν μεταξύ τους: Ποιός θα μας κυλίσει τη μεγάλη πέτρα μακριά από την είσοδο του μνημείου;*

(1) «Ενώ δηλαδή ερχόντουσαν έλεγαν μεταξύ τους αυτά· όση ώρα όμως σκεφτόντουσαν αυτά, έγινε μεν ο σεισμός, και αφού ήλθε ο άγγελος αποκύλισε τον λίθο… Ο Μάρκος όμως φροντίζοντας για τη συντομία, ούτε το σεισμό έγραψε, ούτε ποιός αποκύλισε το λίθο δίδαξε» (Ζμ)

(2) Ο τάφος φρουρούνταν με ασφάλεια, αλλά οι γυναίκες δεν είχαν πληροφορηθεί ότι ήταν ακόμη και σφραγισμένος (b). Ο λίθος ήταν μεγάλος, ώστε όλες μαζί οι γυναίκες δεν μπορούσαν με τις δικές τους δυνάμεις να τον αποκυλίσουν. Και αν από την αρχή αναλογίζονταν αυτό οι μυροφόρες, θα εμποδίζονταν να έλθουν μόνες στον τάφο χωρίς και άλλο βοηθό. Πολύ περισσότερο θα εμποδίζονταν, εάν μάθαιναν, ότι και φρουρούνταν ο τάφος. Αλλά η αγάπη τους προς τον Ιησού τις έκανε να μην σκεφτούν εκ προτέρου καμμία δυσκολία. Και να που, όταν ήλθαν στον τάφο, κάθε εμπόδιο είχε απομακρυνθεί. Όσοι οδηγούνται από άγιο ζήλο, ώστε να ζητούν με πόθο τον Ιησού, θα βρουν τις δυσκολίες, οι οποίες παρεμβάλλονται στην οδό τους με θαυμάσιο τρόπο να εκμηδενίζονται και τους εαυτούς τους να βοηθούνται πέρα από κάθε προσδοκία.

(3) Για να μπούμε σε αυτό και να αλείψουμε με μύρα το σώμα του διδασκάλου; (δ).

Μαρκ. 16,4 καὶ ἀναβλέψασαι[(1)] θεωροῦσιν ὅτι ἀποκεκύλισται[(2)] ὁ λίθος· ἦν γὰρ[(3)] μέγας σφόδρα.

Μαρκ. 16,4 Και μόλις εσήκωσαν τα βλέματά των είδαν ότι είχε αποκυλισθή ο λίθος ο οποίος άλωστε ήτο πολύ μεγάλος.

(1) Μόλις σήκωσαν τα μάτια προς τον τάφο (δ). Παρατήρησαν κατ' ευθείαν. Χαρακτηριστικό γεμάτο ζωντάνια. Πλησίαζαν ήδη προς τον τοπο, όπου ήταν ο τάφος, και τα μάτια τους έπεσαν εκεί, όπου οι σκέψεις τους βρίσκονταν ήδη (σ).

(2) Αυθεντική γραφή ανακεκύλισται = κυλίστηκε προς τα πίσω (δ), ώστε να αφήνει το άνοιγμα του τάφου ελεύθερο (σ). Το αποκεκύλισται = μακριά από την είσοδο (δ).

(3) Το μέγεθος του λίθου ήταν πράγματι λόγος, για τον οποίο απορούσαν για την αποκύλισή του (γ) και αναζητούσαν τρόπο βοήθειας. Μπαίνει παρόλα αυτά εδώ το «διότι ήταν πολύ μεγάλος» για να εξηγήσει συγχρόνως πως μπόρεσαν οι μυροφόρες από απόσταση να δουν το λίθο και να διακρίνουν ότι δεν ήταν στην αναμενόμενη από αυτές θέση (σ).

Μαρκ. 16,5 καὶ εἰσελθοῦσαι εἰς τὸ μνημεῖον[(1)] εἶδον νεανίσκον[(2)] καθήμενον ἐν τοῖς δεξιοῖς, περιβεβλημένον στολὴν λευκήν[(3)], καὶ ἐξεθαμβήθησαν[(4)].

Μετάφραση: *Κι αφού μπήκαν στο μνημείο, είδαν ένα νέο που καθόταν στα δεξιά του μνημείου και ήταν ντυμένος με λευκή στολή, και γέμισαν με τρόμο και κατάπληξη.*

(1) «Ο μεν Ματθαίος λέει ότι ο άγγελος καθόταν πάνω στην πέτρα, ενώ ο Μάρκος λέει ότι μετά την είσοδό τους στο μνημείο είδαν αυτόν οι γυναίκες να κάθεται μέσα» (Θφ). Επιπλέον ο Λουκάς αναφέρει δύο αγγέλους, που εμφανίστηκαν στις μυροφόρες μετά τη διαπίστωσή τους ότι το σώμα έλειπε και την ώρα που αυτές απορούσαν για αυτό. Εξηγήσεις που προβλήθηκαν: «Κάποιοι λένε, ότι άλλες μεν ήταν οι γυναίκες στο Ματθαίο, και άλλες στο Μάρκο» (Θφ). Δες πιο πάνω αυτά που αναφέρθηκαν από τον (β) και (Γν). Οι ευαγγελιστές δηλαδή αφηγούνται διαφορετικές ο καθένας εμφανίσεις αγγέλων προς τις διαφορετικές ομάδες των γυναικών, οι οποίες ξεχωριστά μεταξύ τους επισκέφτηκαν τον τάφο. Άλλη εκδοχή είναι ότι ο σύμφωνα με το Ματθαίο «έξω καθισμένος άγγελος, τις διέταξε να μπουν μέσα, και όταν μπήκαν στο μνημείο είδαν άλλον άγγελο που καθόταν στο δεξιό μέρος του τάφου» (Ζμ). Άλλη εκδοχή: «Είναι ενδεχόμενο αυτόν τον άγγελο που είδαν να κάθεται έξω πάνω στην πέτρα, όπως λέει

ο Ματθαίος, αυτόν τον ίδιο να είδαν πάλι μέσα στον τάφο, ο οποίος πρόλαβε τις γυναίκες και μπήκε μέσα» (Θφ). Ως προς τον Λουκά: «Ο μεν άγγελος που καθόταν στα δεξιά, αφού είπε προς αυτές όσα ανέφερε ο Μάρκος, βγήκε κρυφά· το οποίο και αυτό επειδή αποσιωπήθηκε από τον Μάρκο… προκάλεσε ομοίως απορία. Επειδή λοιπόν δεν βρήκαν αυτές το σώμα του Κυρίου Ιησού απορούσαν για αυτό τι έγινε… και την ώρα που απορούσαν έτσι εμφανίστηκαν σε αυτές οι προαναφερθέντες δύο άγγελοι, αυτός που είδαν έξω από τον τάφο, και αυτός που είδαν μέσα σε αυτόν, οι οποίοι μετασχηματίστηκαν με στολές αστραφτερές, ώστε και ακόμη περισσότερο να φανούν ότι είναι άγγελοι Θεού με την ευκολία του μετασχηματισμού» (Ζμ). Η πρώτη εκδοχή είναι πιο πιθανή. Διαφορετικές επισκέψεις στον τάφο από διαφορετικούς ομίλους μυροφόρων που είδαν και διαφορετικές οπτασίες εξηγούν τις διαφορές αυτές των ευαγγελιστών, οι οποίοι δεν αφηγούνται όλοι την ίδια ακριβώς επίσκεψη.

(2) Είδος εμφάνισης που αρμόζει σε αγγέλους (b). Διότι οι άγγελοι, μολονότι δημιουργήθηκαν πριν τον ορατό κόσμο, δεν γερνούν, αλλά παραμένουν πάντοτε στην ίδια κατάσταση της ωραιότητας και δύναμης. Έτσι και οι άγιοι θα δοξαστούν στην ανάσταση, αφού θα είναι σαν άγγελοι Θεού.

(3) Στον ουράνιο και αόρατο κόσμο δεν υπάρχει διαφορά χρωμάτων, αλλά ο άγγελος παρουσιάζεται ντυμένος στολή λευκή, που συμβολίζει την λαμπρότητα και μεγαλοπρέπεια της ουράνιας δόξας, αλλά και την αγνότητα, ακόμη επίσης και την ευθυμία και χαρά του ουράνιου κόσμου.

(4) Η έντονη λέξη που χρησιμοποιήθηκε από τον ευαγγελιστή και στα θ 15 και ιδ 33 για να δηλώσει φοβισμένη έκπληξη (σ). Η θέα του αγγέλου θα μπορούσε μάλλον να τις ενθαρρύνει. Αντί για αυτό όμως τρόμαξαν. Πολλές φορές ό,τι θα έπρεπε να είναι ενίσχυση και παρηγοριά μας, λόγω της πλάνης μας και των παρανοήσεών μας γίνεται φόβος και τρόμος σε εμάς.

Μαρκ. 16,6 ὁ δὲ λέγει αὐταῖς· μὴ ἐκθαμβεῖσθε[(1)]· Ἰησοῦν ζητεῖτε[(2)] τὸν Ναζαρηνὸν τὸν ἐσταυρωμένον[(3)]· ἠγέρθη[(4)], οὐκ ἔστιν ὧδε· ἴδε ὁ τόπος ὅπου ἔθηκαν αὐτόν[(5)].

Μετάφραση: *Αυτός όμως τους είπε: Μην τρομάζετε και μη φοβάστε. Ξέρω ποιόν ζητάτε. Ζητάτε τον Ιησού τον Ναζαρηνό τον εσταυρωμένο. Αναστήθηκε. Δεν είναι εδώ. Να, είναι αδειανό το μέρος που τον έβαλαν.*

(1) «Πρώτα τις απαλλάσσει από το φόβο, και έπειτα ευαγγελίζεται σε αυτές και την ανάσταση» (Θφ). Ενθαρρύνει αυτές και διασκορπίζει τους φόβους τους. Μη φοβάστε, διότι γνωρίζω ότι εσείς είστε φίλοι του Ιησού και για αυτόν ήλθατε εδώ. Αυτοί που ζητούν με πόθο τον Ιησού, δεν υπάρχει λόγος να φοβούνται. Όπως οι άγγελοι χαίρονται για την επιστροφή των αμαρτωλών, έτσι αγάλλονται για την παρηγοριά των δικαίων.

(2) Ο άγγελος γνωρίζει ήδη και τι ζητούν και με ποια συναισθήματα το ζητούν οι ευλαβείς γυναίκες. Όλες οι με πίστη και πόθο αναζητήσεις μας για τον Κύριό μας Ιησού παρακολουθούνται και σημειώνονται από τον ουράνιο κόσμο.

(3) Οι αναζητήσεις του Ιησού από τις πιστές ψυχές κατευθύνονται ιδιαιτέρως προς αυτόν ως εσταυρωμένο πρώτα και ως αναστημένο έπειτα. Πρέπει να γνωρίσουμε πρώτα το πάθημά του και να συμμετάσχουμε σε αυτό συμπάσχοντας και συσταυρωνόμενοι μαζί του, για να γνωρίσουμε έπειτα και τη δόξα της ανάστασής του, συμβασιλεύοντας όταν έλθει ο καιρός μαζί του. Ο άγγελος ονομάζει τον Ιησού εσταυρωμένο. Και ο ίδιος ο Ιησούς στη δόξα του ετσι αποκαλεί τον εαυτό του: «Εγώ είμαι αυτός που ζει και έγινα νεκρός» (Αποκ. α 18). Και εμφανίζεται ανάμεσα στους ύμνους του ουρανίου κόσμου ως «αρνίο εσφαγμένο» (Αποκ. ε 6).

(4) Το πάθημα του σταυρού πέρασε. Ο Ιησούς είχε σταυρωθεί με αδυναμία, αλλά αυτό δεν τον εμπόδισε να αναστηθεί με δύναμη. Ήταν σταυρωμένος, αλλά τώρα είναι δοξασμένος. Και η ντροπή των παθημάτων του, όχι μόνο δεν μείωσε τη δόξα του, αλλά αντίθετα για αυτήν το όνομά του υπερυψώθηκε πάνω από κάθε άλλο όνομα. Δεν πρέπει να εμμένουμε χωρίς μέτρο στις θλιβερές λεπτομέρειες του πάθους του Κυρίου μέχρι σημείου ώστε να γινόμαστε ανίκανοι να εκτιμήσουμε το χαρμόσυνο άγγελμα της ανάστασής του.

(5) «Αναστήθηκε. Από πού φαίνεται αυτό; Διότι δεν είναι εδώ. Και θέλετε να βεβαιωθείτε; Να ο τόπος που τον τοποθέτησαν» (Θφ). Δείχνει τον τόπο και τον τάφο τον κενό μόνο. Ο Κύριος αναστήθηκε. Πρέπει πλέον να τον ζητούμε με μεγάλη ευλάβεια και ταπείνωση και με βλέμμα σεβασμού και λατρείας, διότι αναστήθηκε και ο Θεός τον υπερύψωσε, ώστε κάθε γόνατο να γονατίσει μπροστά του. Δεν μπορούν πλέον οι άγιες γυναίκες και οι μαθητές να συναναστρέφονται με τον Κύριο, όπως και προηγουμένως, όταν ήταν στην κατάσταση της ταπείνωσής του. «Αν και γνώρισαν σωματικά το Χριστό, αλλά τώρα δεν θα τον γνωρίσουν πλέον σωματικα» (Β΄ Κορ. ε 16). Πρέπει να τον αναζητούμε με τις καρδιές και το νου ψηλά, με τις διαθέσεις

ουράνιες, «τα άνω ζητώντας, όπου ο Χριστός είναι καθισμένος στα δεξιά του Θεού· τα άνω φρονώντας, όχι τα γήινα» (Κολ. γ 1, 2). Παρόλ' αυτά ο Κύριος θα πραγματοποιήσει τις προς τους μαθητές υποσχέσεις για εμφάνισή του σε αυτούς και μετά την ανάστασή του. Και στην πραγματοποίηση αυτή αναφέρεται η συνέχεια των λόγων του αγγέλου.

Μαρκ. 16,7 ἀλλ᾽ ὑπάγετε[(1)] εἴπατε τοῖς μαθηταῖς[(2)] αὐτοῦ καὶ τῷ Πέτρῳ[(3)] ὅτι προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν[(4)]· ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε, καθὼς εἶπεν ὑμῖν.

Μετάφραση: Αλλά πηγαίνετε και πέστε στους μαθητές του και ιδιαιτέρως στον Πέτρο, που έχει ανάγκη παρηγοριάς και βεβαιώσεως ότι συγχωρήθηκε για την άρνησή του, ότι πηγαίνει πριν από σας στη Γαλιλαία και σας περιμένει εκεί. Εκεί θα τον δείτε, όπως σας το είπε πριν σταυρωθεί.

(1) Αντιτίθεται στο στίχο 6. Δεν είναι εδώ· εκεί θα τον δείτε (b). Παραγγέλλει σε αυτές να γνωστοποιήσουν την ανάσταση και στους μαθητές. Έγιναν έτσι Απόστολοι για τους Αποστόλους, και αυτό αποτελεί ανταμοιβή της αγάπης και της αφοσίωσής τους. Παρέμειναν πιστές στο Χριστό δίπλα στο σταυρό, δίπλα στον τάφο και μέσα στον τάφο. Ήλθαν στον τάφο και μπήκαν σε αυτόν πρώτες, και πρώτες χρησιμοποιήθηκαν. Κανείς από τους μαθητές δεν τόλμησε να έλθει εκεί πριν το μήνυμα των μυροφόρων. Ήταν κατατρομαγμένοι. Τόσο λίγος ήταν ο κίνδυνος τού να έλθει κάποιος από αυτούς νύχτα και να κλέψει το σώμα του Ιησού, ώστε κανείς δεν πλησίασε τον τάφο παρά μόνο λίγες γυναίκες, ανίσχυρες και να κυλίσουν ακόμη την πέτρα από τη θύρα του μνημείου.

(2) Πείτε όχι στους αρχιερείς και στους γραμματείς και στους Φαρισαίους για να ντροπιαστούν, αλλά στους μαθητές για να ενισχυθούν και παρηγορηθούν. Ο Θεός ενδιαφέρεται περισσότερο για τη χαρά των φίλων του παρά για την ντροπή των εχθρών του, μολονότι και η τελευταία αυτή επιφυλάσσεται να επακολουθήσει πλήρης. Πείτε στους μαθητές, οι οποίοι περνούν κρίσιμες στιγμές, διότι νομίζουν ότι ο διδάσκαλός τους είναι νεκρός και οι ελπίδες τους και οι χαρές τους τάφηκαν στο μνημείο του μέχρι σημείου, ώστε να είναι και αυτοί λεία εύκολη στα χέρια των εχθρών του. Επίκαιρες παρηγοριές θα στέλνονται πάντα σε εκείνους, που θρηνούν για τον Ιησού Χριστό και θα βρει καιρό ο διδάσκαλος να πραγματοποιήσει πνευματικές εμφανίσεις αισθητές στις ψυχές που μέσω της πίστης επικοινωνούν με αυτόν.

(3) «Πρόσθεσε ονομαστικά τον Πέτρο, για να μάθει, ότι συγχωρέθηκε το σφάλμα της τριπλής άρνησης λόγω της θερμής του μετάνοιας, και να αναπνεύσει (ανακουφιστεί). Διότι πράγματι είχε βυθιστεί στην υπερβολική λύπη» (Ζμ). Η λεπτομέρεια αυτή («και στον Πέτρο») σημειώνεται από τον ευαγγελιστή αυτόν ο οποίος κατέγραψε το ευαγγέλιο του Πέτρου. Πείτε στον Πέτρο, τον θλιμμένο, αλλά και μετανοημένο για την άρνησή του, διότι κανένα άλλο μήνυμα δεν είναι πιο ευπρόσδεκτο σε αληθινά μετανιωμένους από το μήνυμα της ανάστασης του Χριστού, ο οποίος πέθανε για τις αμαρτίες μας και αναστήθηκε για τη δικαίωσή μας. Πείτε και στον Πέτρο, διότι αν πείτε μόνο στους μαθητές, ο ταλαίπωρος αυτός είναι έτοιμος να ξεσπάσει πάλι σε κλάματα και να πει: Περιλαμβάνομαι άραγε και εγώ στους μαθητές; Φοβάμαι, όχι, διότι αρνήθηκα τον διδάσκαλο. Έξυπνη αλλά εξεζητημένη η εκδοχή: Αναγγέλλεται στον Πέτρο ονομαστικά η ανάσταση του Κυρίου, έτσι ώστε η κλονισμένη πίστη του από την άρνηση να στηριχτεί με την αναγγελία αυτή (γ).

(4) Αυτό συμφωνεί με την προαναγγελία του Κυρίου που έγινε στο Μάρκου ιδ 28. «Τους στέλνει στη Γαλιλαία απομακρύνοντάς τους από τους θορύβους και τον πολύ φόβο των Ιουδαίων» (Θφ), «ώστε να μην ενοχλεί υπερβολικά την πίστη ο φόβος» (β). Εμφανίστηκε στους μαθητές και προηγουμένως στα Ιεροσόλυμα, και μάλιστα την ίδια την ημέρα της ανάστασής του. Αλλά η πιο δημόσια και επίσημη εμφάνισή του έγινε στη Γαλιλαία. Ήταν πολλοί μαθητές, που έμεναν στη Γαλιλαία, οι οποίοι δεν είχαν έλθει, και ίσως και δεν μπορούσαν να έλθουν στα Ιεροσόλυμα. Για αυτούς θα πάει ο Κύριος εκεί. Η ένδοξη εξύψωσή του δεν συντελεί στο να λησμονηθούν αυτοί. Γνωρίζει ο Κύριος τους δικούς του και τους επισκέπτεται όπου διαμένουν και σε όποιες περιστάσεις βρίσκονται.

Μαρκ. 16,8 καὶ ἐξελθοῦσαι ἔφυγον ἀπὸ τοῦ μνημείου· εἶχε δὲ αὐτὰς τρόμος καὶ ἔκστασις[(1)], καὶ οὐδενὶ[(2)] οὐδὲν εἶπον· ἐφοβοῦντο[(3)] γάρ[(4)].

Μετάφραση: *Εκείνες τότε βγήκαν κι έφυγαν από το μνημείο. Ήταν μάλιστα γεμάτες τρόμο και έκσταση. Δεν είπαν όμως τίποτε σε κανένα, διότι ήταν φοβισμένες.*

(1) «Αν ο μεν Ματθαίος είπε, ότι φοβούνταν και χαίρονταν, ενώ ο Μάρκος ότι έτρεμαν και ήταν εκστατικές, δεν είναι αυτό αντίθεση· διότι ο τρόμος έγινε σε αυτές από φόβο· τη χαρά όμως την αποσιώπησε ο Μάρκος· ή και αυτήν την φανέρωσε με την έκσταση· διότι και η χαρά φέρνει έκσταση» (Ζμ). Έκσταση είναι υπερβολή θαυμασμού και κατάπληξη που φέρνει τους ανθρώπους έξω από τον εαυτό τους (γ).

«Κυρίευσε τις γυναίκες φόβος και έκσταση, δηλαδή έκπληξη και για τη θέα του αγγέλου και για την φρίκη που προκαλεί η ανάσταση» (Θφ). Η λέξη τρόμος στα ευαγγέλια μόνο εδώ συναντιέται (σ). Από τις δύο λέξεις, η λέξη τρόμος αναφέρεται στο σώμα, ενώ η έκσταση στη διάνοια (b).

(2) «Σε κανέναν από τους άλλους ανθρώπους, που τις συναντούσαν στο δρόμο· διότι στους Αποστόλους τα είπαν όλα, όταν επέστρεψαν σε αυτούς, όπως εξιστορεί ο Λουκάς» (Ζμ).

(3) «Η αιτία που δεν είπαν σε κανέναν τίποτα ήταν ο φόβος» (Ζμ). «ή φοβόντουσαν τους Ιουδαίους ή (πιο σωστά) επειδή ήταν κυριευμένες από το φόβο που προκάλεσε η οπτασία» (Θφ). «Φοβόντουσαν από τη μία εξαιτίας της φοβερής όψης του νέου, και από την άλλη επειδή η ημέρα είχε ήδη προχωρήσει, και οι Ιουδαίοι, όπως ήταν φυσικό θα πηγαινοέρχονταν πάνω κάτω με φονικές διαθέσεις» (Γν). Φοβόντουσαν αυτές που έγιναν Απόστολοι των Αποστόλων. Ο Θεός τα ασθενή του κόσμου εκλέγει για να ντροπιάσει τους δυνατούς. Και εναποθέτει τον θησαυρό του όχι μόνο σε οστράκινα σκεύη, αλλά στα πιο εύθραυστα και πιο ασθενή από αυτά, όπως εδώ, έτσι ώστε και η συγκατάβαση και η δύναμή του με την ασθένειά μας να αποδεικνύονται τέλειες και ακατανίκητες.

(4) «Στα μεν ακριβέστερα αντίγραφα το κατά Μάρκον ευαγγέλιο τελειώνει στο «ἐφοβοῦντο γάρ». Σε κάποια όμως προστίθενται και αυτά: Ἀναστὰς δὲ πρωΐ» (Γν). «Λένε λοιπόν κάποιοι από τους εξηγητές ότι το κατά Μάρκον ευαγγέλιο συμπληρώνεται εδώ· και ότι τα επόμενα είναι προσθήκη μεταγενέστερη» (Ζ). Ως προς τις εξωτερικές μαρτυρίες για το τμήμα του ευαγγελίου από το στίχο 9-20 είπαμε ήδη στην εισαγωγή ότι αυτές είναι ισχυρά ευνοϊκές υπέρ της αυθεντικότητας και του τμήματος αυτού. Οι εσωτερικές όμως ενδείξεις, οι σχετικές με την ανομοιότητα του ύφους κλπ. παρουσιάζονται κάπως δυσμενείς και άξιες κάποιας προσοχής. Πράγματι. Υπάρχουν στο τμήμα αυτό πολλές λέξεις που λέγονται μία μόνο φορά στο ευαγγέλιο και φράσεις ιδιωματικές που δεν συναντιούνται αλλού στο ευαγγέλιο. Έτσι το πορεύομαι τρεις φορές χρησιμοποιείται σε αυτό το τμήμα, πουθενά όμως αλλού στο ευαγγέλιο. Ομοίως και τα θεῶμαι, ἀπιστῶν, θανάσιμον, βλάπτω, βεβαιῶ, ἐπακολουθῶ κλπ. (γ). Αλλά και αν δεχτούμε ως αδιάσειστες τις αντιρρήσεις αυτές, εφόσον η παράγραφος ήταν ήδη γνωστή ως τμήμα του κατά Μάρκον ευαγγελίου στον Ειρηναίο και πιθανώς και στον Τατιανό, ανεβαίνει η σύνθεσή της παλαιότερα από το 150 μ.Χ. Υπάρχουν όμως και άλλες ενδείξεις που τοποθετούν ακόμη παλαιότερα το χρόνο της συγγραφής της περικοπής αυτής. Για αυτό κανένας λόγος δεν υπάρχει να

απορρίψουμε την μαρτυρία, την οποία βρίσκουμε στο περιθώριο παλαιού αρμενικού χειρογράφου, και κατά την οποία συγγραφέας της περικοπής κατονομάζεται ο Αρίστων δηλαδή ο σύμφωνα με τον Παπία Αριστίων, ο μαθητής του Κυρίου (σ). Οπωσδήποτε λοιπόν η προέλευσή του είναι αποστολική. «Και αν όμως το Ἀναστὰς δὲ πρωΐ… σε πολλά αντίγραφα δεν υπάρχουν αυτοί οι στίχοι στο παρόν ευαγγέλιο, κάποιοι νόμισαν ότι αυτά είναι νόθα, αλλά εμείς επειδή βρήκαμε αυτά σε πολλά από τα ακριβή αντίγραφα και στο κατά Παλαιστιναίο ευαγγέλιο, έχουμε συμφωνήσει ότι είναι αληθινά του Μάρκου» (β).

Στίχ. 9-14. Εμφανίσεις του αναστημένου Κυρίου.

Μαρκ. 16,9 Ἀναστὰς δὲ πρωΐ[(1)] πρώτῃ σαββάτου ἐφάνη[(2)] πρῶτον Μαρίᾳ τῇ Μαγδαληνῇ, ἀφ᾽ ἧς ἐκβεβλήκει ἑπτὰ[(3)] δαιμόνια.

Μετάφραση: *Αφού λοιπόν αναστήθηκε ο Ιησούς το πρωί της πρώτης ημέρας της εβδομάδος, εμφανίστηκε πρώτα στη Μαρία τη Μαγδαληνή, από την οποία είχε βγάλει επτά δαιμόνια.*

(1) Μπορεί να συνδεθεί και με το «όταν αναστήθηκε», αλλά καλύτερα να συνδεθεί με το «φάνηκε». «Πότε μεν δηλαδή αναστήθηκε είναι άγνωστο· πότε όμως φάνηκε είναι φανερό» (Ζ). «Διότι πράγματι πρέπει να βάλουμε το κόμμα με σύνεση, (δηλαδή να πούμε) Ἀναστὰς δὲ, και έπειτα να προσθέσουμε πρωΐ Σαββάτου ἐφάνη πρῶτον Μαρίᾳ τῇ Μαγδαληνῇ, έτσι ώστε το μεν «όταν αναστήθηκε» να έχει την αναφορά κατά τρόπο σύμφωνο με τον Ματθαίο για τον προηγούμενο καιρό· ενώ το πρωΐ να αποδοθεί στην εμφάνιση που έγινε στη Μαρία… Διότι πρωί είναι όλο το διάστημα, το οποίο αρχίζει μετά το λάλημα των πετεινών» (Γν). «Φάνηκε πρωί, την ημέρα της Κυριακής, διότι αυτή είναι η πρώτη του Σαββάτου» (Θφ).

(2) Με την έννοια των εμφανίσεων του αναστημένου Κυρίου μόνο εδώ συναντιέται. Ο Λουκάς (κδ 34) και ο Παύλος (Α΄ Κορ. ιε 5) χρησιμοποιούν το ρήμα ώφθη (σ).

(3) Μπορεί να έχει και την έννοια του πολλά. «Διότι γνωρίζει η Γραφή τον αριθμό επτά να τον αναφέρει αντί για το πλήθος, όπως π.χ. το Στείρα γέννησε επτά» (Θφ). Πολύ δόθηκε σε αυτήν και έγινε για αυτήν, για αυτό και αυτή πολύ αγάπησε το Χριστό. Αλλά και ο Χριστός ανταμοίβοντας την αγάπη της σε πρώτη αυτήν μετά την

ανάστασή του εμφανίστηκε, όπως εξιστορεί λεπτομερέστερα ο Ιωάννης. Όσο στενότερα συνδεόμαστε με το Χριστό, τόσο γρηγορότερα και πλουσιότερα θα αισθανθούμε στις καρδιές μας την παρουσία του και τόσο περισσότερο θα γίνουμε γνωστοί από αυτόν.

Μαρκ. 16,10 ἐκείνη πορευθεῖσα[(1)] ἀπήγγειλε τοῖς μετ᾽ αὐτοῦ γενομένοις[(2)], πενθοῦσι[(3)] καὶ κλαίουσι.

Μετάφραση: *Εκείνη πήγε και το ανήγγειλε αυτό στους μαθητές που ήταν πρωτύτερα μαζί του και τώρα πενθούσαν κι έκλαιγαν για το θάνατο του διδασκάλου τους.*

(1) Μολονότι είναι τόσο συνηθισμένη η λέξη, δεν συναντιέται στο κατά Μάρκον αλλού παρά μόνο στο τμήμα αυτό και μάλιστα τρεις φορές (γ).

(2) «Σε αυτούς που συναναστράφηκαν με αυτόν, στους μαθητές που τον ακολούθησαν» (Ζ). Πρωτότυπη και αυτή φράση για δήλωση των μαθητών που δεν συνατιέται στο υπόλοιπο ευαγγέλιο του Μάρκου ούτε στους άλλους ευαγγελιστές (γ).

(3) Και το ρήμα αυτό μόνο εδώ στο ευαγγέλιο του Μάρκου συναντιέται. Ο Κύριος είχε ήδη πει σε αυτούς «θα κλάψετε και θα θρηνήσετε εσείς» (Ιω. ιστ 20). Και ήταν αυτό απόδειξη της μεγάλης τους αγάπης προς τον Ιησού και της βαθειάς θλίψης τους, διότι τον έχασαν. Αλλά ενώ το κλάμα και οι θρήνοι τους διήρκησαν δύο ή τρεις νύχτες «η λύπη τους μεταβλήθηκε σε χαρά», διότι ο Κύριος τους υποσχέθηκε, ότι «πάλι θα σας δω και θα χαρεί η καρδιά σας» (Ιω. ιστ 22).

Μαρκ. 16,11 κἀκεῖνοι ἀκούσαντες ὅτι ζῇ καὶ ἐθεάθη[(1)] ὑπ᾽ αὐτῆς, ἠπίστησαν[(2)].

Μετάφραση: *Αλλά εκείνοι, όταν άκουσαν ότι ζει και ότι αυτή τον είδε, δεν πίστεψαν στα λόγια της.*

(1) Χρησιμοποιείται δύο φορές στην παράγραφο αυτή, αλλά πουθενά αλλού στο κατά Μάρκον (γ). Εκφραστικότατο ρήμα που χρησιμοποιείται συχνά από τον Ιωάννη για να δηλώσει βαθειά, πειστική και θαυμαστή αντίληψη με τα μάτια.

(2) Και το ρήμα αυτό συναντιέται δύο φορές στο τμήμα αυτό, αλλά πουθενά αλλού στον Μάρκο (γ). Εάν είχαν πιστέψει στις επανειλημμένες προφητείες του Διδασκάλου,

δεν θα δείχνονταν τώρα τόσο άπιστοι. Τίποτα βεβαιότερο δεν υπάρχει από τον προφητικό λόγο και καλά κάνουν αυτοί που «προσέχουν σε αυτόν σαν σε λυχνάρι που φέγγει σε σκοτεινό τόπο, έως ότου η ημέρα της δευτέρας παρουσίας λάμψει, και το άστρο της αυγής που φέρνει το φως ανατείλει στις καρδιές τους» (Β΄ Πέτρ. α 19).

Μαρκ. 16,12 Μετὰ δὲ ταῦτα δυσὶν ἐξ αὐτῶν περιπατοῦσιν(1) ἐφανερώθη ἐν ἑτέρᾳ μορφῇ(2), πορευομένοις εἰς ἀγρόν(3).

Μετάφραση: *Και μετά απ' αυτά, εμφανίστηκε με άλλη μορφή, διαφορετική από εκείνη που είχε προτού σταυρωθεί, σε δύο απ' αυτούς, καθώς βάδιζαν και πήγαιναν σε κάποιο χωράφι.*

(1) Προφανώς πρόκειται για την εμφάνιση σε αυτούς που πορεύονταν προς Εμμαούς.

(2) Με άλλη δηλαδή από εκείνη, την οποία είχε όταν ήταν μαζί τους πριν σταυρωθεί (δ). Φαίνεται μεν εκ πρώτης όψης μία ελαφρά διαφωνία με το Λουκά, που καθορίζει την αιτία της μη αναγνώρισης του Κυρίου από τους δύο μαθητές, στο ότι κρατιούνταν τα μάτια τους ώστε να μην τον αναγνωρίσουν, ενώ εδώ ως αιτία καθορίζεται ότι ο Κύριος εμφανίστηκε σε αυτούς με άλλη μορφή, προσεκτικότερη όμως παρατήρηση του πράγματος παρουσιάζει τους δύο ευαγγελιστές να συμπληρώνουν και να επεξηγούν ο ένας τον άλλον. Κρατιόντουσαν τα μάτια τους και από τη μεταβολή που έγινε στη μορφή του Κυρίου αλλά ίσως και από το διαφορετικό ένδυμα το οποίο είχε, ασυνήθιστο τελείως στο Διδάσκαλο, ο οποίος ήδη εμφανιζόταν ως ταξιδιώτης και αγρότης.

(3) Σε χωράφι, το οποίο είχαν στην εξοχή στους Εμμαούς (δ)

Μαρκ. 16,13 κἀκεῖνοι ἀπελθόντες ἀπήγγειλαν τοῖς λοιποῖς· οὐδὲ ἐκείνοις ἐπίστευσαν(1).

Μετάφραση: *Κι εκείνοι πήγαν και το ανήγγειλαν αυτό στους υπόλοιπους Αποστόλους. Αλλά ούτε σε κείνους πίστεψαν.*

(1) «Και πώς ο Λουκάς λέει, ότι επιστρέφοντας βρήκαν μαζεμένους τους έντεκα που έλεγαν ότι αναστήθηκε ο Κύριος, ενώ ο Μάρκος λέει εδώ, ότι ούτε σε αυτούς που

ήλθαν από τον αγρό δεν πίστεψαν;» (Θφ). Ή , λιγότερο πιθανώς «είναι άλλοι αυτοί και άλλοι εκείνοι», που πορεύτηκαν στους Εμμαούς (Ζ)· οι δύο δηλαδή που αναφέρονται εδώ είναι διαφορετικοί από αυτούς που πήγαιναν στους Εμμαούς. Απίθανη εκδοχή Ή, «ανήγγειλαν στους υπόλοιπους, δεν λέει για τους έντεκα Αποστόλους αλλά για κάποιους άλλους· διότι αυτούς ονόμασαν υπόλοιπους» (Θφ). Άλλωστε και η φράση του Λουκά «που έλεγαν ότι όντως αναστήθηκε ο Κύριος και εμφανίστηκε στο Σίμωνα» δεν αποκλείει απολύτως την ύπαρξη δισταγμών και αμφιβολιών μεταξύ των μαθητών που δεν είχαν δει ακόμη τον Κύριο. Και το τελευταίο αυτό είναι και το πιθανότερο. Υποπτεύθηκαν και για αυτούς, ότι τα μάτια τους τούς εξαπάτησαν. Σύμφωνα με σοφή επέμβαση της θείας Πρόνοιας οι αποδείξεις και μαρτυρίες για την ανάσταση δόθηκαν βαθμιαία και έγιναν δεκτές με πολλές επιφυλάξεις, ώστε η βεβαιότητα, με την οποία οι Απόστολοι κήρυξαν αυτήν μετά από αυτά, όταν διακινδύνευαν το παν για το κήρυγμα αυτό, να αποβεί βαθύτερη και ακόμη περισσότερο αδιάσειστη. Και εμείς έχουμε ήδη περισσότερους λόγους, για να πιστέψουμε εκείνους, οι οποίοι τόσο αργά και τόσο δύσκολα πίστεψαν. Εάν πείθονταν αμέσως, ίσως θα χαρακτηρίζονταν ως εύπιστοι και η μαρτυρία τους λιγότερο σοβαρή. Αλλά η δυσπιστία που επέδειξαν αποδεικνύει, ότι εκείνο, στο οποίο ύστερα πίστεψαν, είχε υπέρ του πλήρεις και τελείως πειστικές αποδείξεις.

Μαρκ. 16,14 Ὕστερον[(1)] ἀνακειμένοις[(2)] αὐτοῖς τοῖς ἕνδεκα ἐφανερώθη, καὶ ὠνείδισε τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν[(3)] καὶ σκληροκαρδίαν[(4)], ὅτι τοῖς θεασαμένοις αὐτὸν ἐγηγερμένον οὐκ ἐπίστευσαν.

Μετάφραση: *Ύστερα εμφανίστηκε στους έντεκα μαθητές, όταν αυτοί είχαν καθίσει να δειπνήσουν. Και τους επέπληξε για την ολιγοπιστία τους και για τη σκληρότητα της καρδιάς τους, διότι δεν πίστεψαν σ' εκείνους που τον είδαν αναστημένο.*

(1) «Αφού πληροφορήθηκαν αυτοί από τον Πέτρο και αφού ήλθαν ο Κλεόπας και αυτός που ήταν μαζί του και εξήγησαν όσα έγιναν στο δρόμο» (Ζ).

(2) Καθισμένους σε δείπνο. Αυτό συμφωνεί με την αφήγηση του Λουκά, που αναφέρει, ότι ο Ιησούς έφαγε τεμάχιο από ψάρι ψημένο και λίγη κηρύθρα.

(3) «έλεγξε την απιστία και σκληροκαρδία τους δηλαδή το ότι δεν πείθονταν, ότι δεν πίστεψαν σε αυτούς που τον είδαν αναστημένο, δηλαδή στη Μαγδαληνή και στην άλλη και στους δύο αυτούς, για τους οποίους εξιστόρησε ο Μάρκος. Ο μεν Μάρκος

λοιπόν κατέγραψε την κατηγορία που ανέφερε ο Κύριος· ενώ ο Λουκάς και ο Ιωάννης προσπερνώντας αυτήν, ανέφεραν άλλα πράγματα που έγιναν τότε» (Ζ). Οι αποδείξεις υπέρ της αλήθειας του ευαγγελίου είναι τόσο πλήρεις, ώστε εκείνοι, οι οποίοι δεν δέχονται αυτές, δίκαια ελέγχονται για την απιστία τους. Η απιστία αυτή δεν οφείλεται σε έλλειψη ή ασθένεια αποδείξεων, αλλά στη σκληροκαρδία αυτών που απιστούν.

(4) Η πίστη και η αγαθή και τρυφερή καρδιά συνδέονται πάντα (b). Η απιστία των μαθητών οφειλόταν και σε σκληρότητα ή υπερηφάνεια της καρδιάς. Ίσως θα σκέφτηκαν: Εάν πράγματι ο διδάσκαλος αναστήθηκε, σε ποιους άλλους θα έπρεπε πρώτα να κάνει την τιμή της εμφάνισής του παρά σε εμάς; Γιατί τάχα εμφανίστηκε σε μία γυναίκα και όχι σε μας; Γιατί δεν εμφανίστηκε στους Αποστόλους του, αλλά σε δύο δευτερεύοντες μαθητές;... Και σήμερα ακόμη πολλοί δυσπιστούν στη διδασκαλία του Χριστού, διότι θεωρούν ως υποδεέστερούς τους σε μόρφωση και διανόηση εκείνους, οι οποίοι κηρύττουν αυτήν και μαρτυρούν για αυτήν. Πρόσεξε· δεν θα είναι δεκτή η δικαιολογία σου κατά την ημέρα της κρίσης, εάν θα πεις: Δεν είδα αυτόν μετά την ανάστασή του. Διότι θα σου δοθεί η απάντηση: Και γιατί δεν πίστεψες στη μαρτυρία εκείνων, που τον είδαν;

Στίχ. 15-20. Εντολές και εξουσίες στους μαθητές. Ανάληψη του Κυρίου.

Μαρκ. 16,15 καὶ εἶπεν αὐτοῖς[(1)]. πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον[(2)] πάσῃ τῇ κτίσει[(3)].

Μετάφραση: *Έπειτα τους είπε: Να πάτε σ' όλη την οικουμένη και να κηρύξετε το ευαγγέλιο σ' όλη τη λογική κτίση, σ' όλη την ανθρωπότητα.*

(1) «Είπε σε αυτούς αυτόν το λόγο όχι τότε οπωσδήποτε, αλλά ύστερα όταν πορεύτηκαν στη Γαλιλαία, στο όρος, που τους έδωσε εντολή ο Χριστός, όπως γράφεται στο τέλος του κατά Ματθαίον ευαγγελίου» (Ζ). Προηγουμένως είχε στείλει αυτούς μόνο στα χαμένα πρόβατα του οίκου Ισραήλ, και τους απαγόρευσε τότε να μπουν σε δρόμο εθνών. Τώρα στέλνει αυτούς στον κόσμο όλο για να κηρύξουν το ευαγγέλιο σε όλη την κτίση, τόσο στους Ιουδαίους όσο και στους εθνικούς.

(2) Το ευαγγέλιο, το χαρμόσυνο κήρυγμα της μέσω του Χριστού σωτηρίας. Πληροφορήστε τους για το Χριστό, για την ιστορία της ζωής του και του θανάτου του

και της αναστάσεώς του. Διδάξτε τους τη σημασία και τον σκοπό αυτών και τις ωφέλειες, τις οποίες οι γιοι των ανθρώπων έχουν ή μπορούν να αποκομίσουν από αυτά. Και προσκαλέστε τους να μετάσχουν στις ωφέλειες αυτές. Αυτό είναι το ευαγγέλιο, το οποίο παίρνουν εντολή να κηρύξουν.

(3) Στην κτίση = στην ανθρωπότητα σύμφωνα με την ιουδαϊκή χρήση του όρου κτίση. Δες και Διδαχή XVI,5. «Τότε θα οδηγηθεί η κτίση των ανθρώπων (ολόκληρο το ανθρώπινο γένος)» (σ). «Δες την εντολή του Κυρίου, κηρύξτε σε όλη την κτίση. Δεν είπε κηρύξτε σε αυτούς που πείθονται, αλλά σε όλη την κτίση είτε πείθονται είτε όχι» (Θφ). Για την κήρυξη του ευαγγελίου σε όλο τον κόσμο δες και Μάρκ. ιδ 9, Ματθ. κη 19 (σ). Οι έντεκα δεν θα μπορούσαν μόνοι να συντελέσουν αυτό. Αλλά ήταν και οι εβδομήντα, οι οποίοι έπρεπε μαζί με αυτούς να διασκορπιστούν σε όλο τον κόσμο. Αλλά και ο καθένας από όσους προσελκύονταν στην πίστη θα έπρεπε και αυτός να αποβεί με την ομολογία του και με τη ζωή του ευαγγελιστής μέσα στον κύκλο της δράσης του. Η ιστορία της διάδοσης του ευαγγελίου μάς παρουσιάζει πολυάριθμες περιπτώσεις ιδιωτών και απλών χριστιανών, οι οποίοι συνέβαλαν στο αποστολικό έργο. Και όπως τότε και στις μετέπειτα γενεές, έτσι και σήμερα ο κάθε πιστός καλείται στο έργο αυτό. Δεν είπε μόνο ο Κύριος τους Αποστόλους, αλλά και όλους τους οποιουσδήποτε μαθητές του φως του κόσμου. Και καθένας που βρίσκεται σε κοινωνία με τον ήλιο της δικαιοσύνης πρέπει να μεταλαμπαδεύει το φως του σε όλο το περιβάλλον του.

Μαρκ. 16,16 ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς[(1)] σωθήσεται[(2)], ὁ δὲ ἀπιστήσας[(3)] κατακριθήσεται.

Μετάφραση: *Εκείνος που θα πιστέψει στο κήρυγμά σας και θα βαπτισθεί, θα σωθεί. Εκείνος όμως που δεν θα πιστέψει, θα καταδικασθεί.*

(1) «Αυτός που πίστεψε και δεν αρκεί αυτό, αλλά και βαπτίστηκε» (Θφ). «Και τα δύο συνένωσε. Διότι το ένα από τα δύο χωρίς το άλλο, δεν σώζει τον άνθρωπο» (Ζ). Γνωρίστε στον κόσμο όλο τη ζωή και το θάνατο, το αγαθό και το κακό. Πληροφορήστε τους γιους των ανθρώπων για την άθλια και επικίνδυνη κατάστασή τους. Διαφωτίστε τους για το ότι βρίσκονται κάτω από την κατάκτηση του άρχοντα του σκότους αυτού του αιώνα, και ότι είναι αιχμάλωτοι και δούλοι των εχθρών τους. Παρουσιάστε τους ότι είναι χαμένοι και μπορούν να σωθούν, έχουν όλα τα μέσα να σωθούν. Εάν πιστέψουν στο ευαγγέλιο και παραδώσουν τους εαυτούς τους στο Χριστό για να

γίνουν μαθητές του· εάν αποκηρύξουν το σατανά, τον κόσμο και τη σάρκα και αφοσιωθούν στο Χριστό ως Προφήτη, Αρχιερέα και Βασιλιά τους, και στο Θεό που με το Χριστό σύναψε τη νέα διαθήκη με τους ανθρώπους και ομολογώντας την πίστη αυτή βαπτιστούν, για να σταυρωθούν, συνταφιαστούν και συναναστηθούν μαζί με το Χριστό, σίγουρα και βέβαια θα σωθούν.

(2) «Θα σωθεί, εφόσον βεβαίως συντηρήσει την πίστη και το βάπτισμα καθαρά και αμόλυντα ή και αν τα μολύνει, μετά τα καθαρίσει» (Ζ).

(3) Αυτός που θα απιστήσει στο ευαγγέλιο και κατά συνέπεια δεν θα δεχτεί και το βάπτισμα, το οποίο δεν αναφέρεται, σαν το από μόνο του εννοούμενο αποτέλεσμα της πίστης (δ). Αλλά και αν πάρουν το βάπτισμα σε μικρή ηλικία με την πίστη των γονέων τους, και δεν εκδηλώσουν έπειτα την πίστη τους, όταν θα είναι σε ώριμη ηλικία, θα κατακριθούν ως άπιστοι. Τι ευθύνη αναλαμβάνουν οι κηδεμόνες και οι γονείς αναδεχόμενοι αυτοί να ομολογήσουν πίστη μπροστά στην κολυμβήθρα για τα νήπια τέκνα τους.

Μαρκ. 16,17 σημεῖα[(1)] δὲ τοῖς πιστεύσασι[(2)] ταῦτα παρακολουθήσει[(3)]· ἐν τῷ ὀνόματί μου[(4)] δαιμόνια ἐκβαλοῦσι· γλώσσαις λαλήσουσι καιναῖς[(5)]·

Μετάφραση: *Και σ' εκείνους που θα πιστέψουν, θα ακολουθήσουν αυτά τα υπερφυσικά σημάδια, που θα αποδεικνύουν τη θεία χάρη που θα ενεργεί μέσα απ' τους κήρυκες του ευαγγελίου και την αλήθεια της πίστεώς τους. Αυτοί με την επίκληση του ονόματός μου θα βγάζουν δαιμόνια απ' τους ανθρώπους, θα μιλούν ξένες γλώσσες που θα είναι γι' αυτούς νέες και άγνωστες μέχρι τη στιγμή εκείνη,*

(1) Θαύματα που φανερώνουν τη θεία χάρη που ενεργεί στους πιστούς και επιβεβαιώνουν συνεπώς την αλήθεια της πίστης.

(2) Όχι μόνο στους Αποστόλους, αλλά γενικώς και σε όλους τους πιστούς. Η κατάσταση που δημιουργήθηκε στον Παύλο από την πίστη, χάρη στην οποία αυτός σώθηκε, δεν ήταν διαφορετική από εκείνην, χάρη στην οποία ενεργούσε θαύματα. Και στις ημέρες μας η πίστη έχει στον κάθε έναν πιστό κρυμμένη δύναμη θαυματουργική. Κάθε αποτέλεσμα που απορρέει από τις προσευχές μας έχει πράγματι σχέση με το θαύμα, και όταν ακόμη ο χαρακτήρας του θαύματος δεν είναι εμφανής» (b). Αποτελεί δόξα και απόδειξη του ευαγγελίου, ότι όχι μόνο οι πρώτοι κήρυκες του ευαγγελίου έκαναν θαύματα, αλλά και αυτοί που πίστεψαν σε αυτούς

πήραν δύναμη από αυτούς να επιτελούν θαύματα, και κάθε πιστός έχει τη θαυματουργική αυτή δύναμη στο πνευματικό πεδίο. Η κατανίκηση των παθών, η επιστροφή του αμαρτωλού, ο ανακαινισμός της καρδιάς, η ανάβλεψη των πνευματικά τυφλών, η απαλλαγή από τη λέπρα της αμαρτίας, η ανάσταση από τα νεκρά έργα είναι θαύματα ηθικά, σημεία που επακολουθούν παντοτινά τους πιστούς.

(3) Το ρήμα μόνο εδώ στο κατά Μάρκον ευαγγέλιο χρησιμοποιείται (γ). Ο λόγος και η πίστη προηγούνται και τα θαύματα ακολουθούν (b), ως αποτέλεσμα και επιβεβαίωση της πίστης.

(4) Το οποίο οι πιστοί θα επικαλούνται (b). Και όχι δηλωμένοι φανερά μαθητές του Κυρίου με την επίκληση του ονόματός του έβγαλαν δαιμόνια όπως αναφέρει ο Μάρκος (θ 38). Δες Πράξ. η 7 και ιστ 18 (σ). Η δύναμη αυτή της εκβολής δαιμονίων κατά τους πρώτους αιώνες ήταν συνηθισμένη σε πολλούς χριστιανούς και διήρκησε για πολύ, όπως φαίνεται από τις μαρτυρίες του Ιουστίνου, του Ωριγένη, του Ειρηναίου, του Τερτυλλιανού, του Μινουκίου Φήλικος και άλλων.

(5) «Γλώσσες ξένες, διαλέκτους αλλοεθνείς» (Ζ). Τέτοιες, τις οποίες προηγουμένως αυτοί δεν γνώριζαν (b). Και αυτό θα αποτελούσε τόσο θαύμα που επιβεβαιώνει την πίστη, όσο και μέσο διαδόσεως του ευαγγελίου ανάμεσα στους αλλόγλωσσους. Διότι απάλλαττε τους κήρυκες του ευαγγελίου από τον κόπο και το χάσιμο χρόνου για εκμάθηση των ξένων γλωσσών, των απαραίτητων ώστε στους ξενόγλωσσους να κηρυχθεί το ευαγγέλιο στη δική τους γλώσσα, αλλά και άνοιγε και πιο εύκολη την είσοδο των κηρύκων σε αυτούς, διότι εμφανιζόμενοι οι κήρυκες κατά τρόπο θαυμαστό γνώστες των γλωσσών αποδεικνύονταν προκαταβολικά σε αυτούς ως άξιοι εμπιστοσύνης διδάσκαλοι και στη νέα διδασκαλία, την οποία τους κήρυτταν.

Μαρκ. 16,18 ὄφεις ἀροῦσι[(1)]· κἂν θανάσιμόν[(2)] τι πίωσιν, οὐ μὴ αὐτοὺς βλάψει[(3)]· ἐπὶ ἀῤῥώστους χεῖρας ἐπιθήσουσι, καὶ καλῶς ἕξουσιν[(4)].

Μετάφραση: *θα πιάνουν στα χέρια τους φίδια φαρμακερά, χωρίς να παθαίνουν τίποτε απ' τα δαγκώματά τους· κι αν ακόμη πιουν δηλητήριο που φέρνει θάνατο, δεν θα πάθουν τίποτε· θα βάζουν τα χέρια τους πάνω σε αρρώστους, κι εκείνοι θα γίνονται καλά.*

(1) «Θα σηκώσουν με το χέρι χωρίς κίνδυνο» (Ζ), «όπως ακριβώς ο Παύλος σήκωσε στο χέρι του την οχιά, (Πραξ. κη 5) χωρίς να βλαφτεί καθόλου από αυτήν» (Θφ).

(2) Λέγεται μία φορά.

(3) «Και έγιναν οπωσδήποτε πολλά τέτοια, όπως βρίσκουμε στις ιστορίες» (Θφ). Κάποια τέτοια περίπτωση δεν αναφέρεται στην Κ.Δ., υπάρχει όμως μία περίφημη που διασώθηκε στην παράδοση της γενιάς που συνδέεται άμεσα με τους Αποστόλους, την οποία οι θυγατέρες του Φιλίππου αφηγήθηκαν στον Παπία (Δες Φίλιππο Σιδίτη που αφηγείται το γεγονός πληρέστερα από τον Ευσέβιο εκκλησιαστ. Ιστορία III,39). Σύμφωνα με αυτήν ο Βαρσαβάς ο επονομαζόμενος Ιούστος (Πράξ. α 23) εξεταζόμενος και δοκιμαζόμενος από τους απίστους ήπιε με επίκληση του ονόματος του Κυρίου δηλητήριο φιδιού και δεν έπαθε τίποτα (σ).

(4) Αντί να πει και θα τους κάνουν υγιείς, μετέβαλε το υποκείμενο (δ).

Μαρκ. 16,19 Ὁ μὲν οὖν Κύριος μετὰ τὸ λαλῆσαι αὐτοῖς[(1)] ἀνελήφθη[(2)] εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ[(3)].

Μετάφραση: *Αφού λοιπόν ο Κύριος τους μίλησε επανειλημμένα και τους είπε μεταξύ άλλων κι αυτά, αναλήφθηκε στον ουρανό και κάθισε στα δεξιά του Θεού Πατρός.*

(1) «Αφού τους είπε όχι μόνο τα λόγια αυτά, αλλά όλα, όσα είπε σε αυτούς, από την ημέρα της ανάστασής του μέχρι τη συμπλήρωση των σαράντα ημερών κατά τις οποίες εμφανιζόταν στους μαθητές και έτρωγε μαζί τους» (Ζ). Αν και η διδασκαλία την οποία κήρυτταν, ήταν πνευματική και ουράνια και τελείως αντίθετη με το πνεύμα και τη ζωή του κόσμου· αν και συνάντησε μεγάλη αντίσταση και ήταν στερημένη από κάθε κοσμική υποστήριξη, όμως οι κήρυκές της δεν φοβήθηκαν, ούτε ντράπηκαν το κήρυγμα του εσταυρωμένου, αλλά επιδόθηκαν στη διάδοσή του μέχρι σημείου ώστε ο Παύλος γράφοντας την προς Ρωμαίους γύρω στα τριάντα χρόνια μετά την ανάσταση να διαβεβαιώνει για αυτούς ότι σε όλη τη γη βγήκε η φωνή τους και στα πέρατα της οικουμένης τα λόγια τους (Ρωμ. ι 18)

(2) Μόνο εδώ στα ευαγγέλια χρησιμοποιείται η λέξη που καθιερώθηκε από τις Πράξεις για να δηλώσει την επάνοδο του Κυρίου στους ουρανούς και κατά την ανθρώπινη φύση του. Δες Πράξ. α 2, 11, 22, Α΄Τιμ. γ 16 (σ).

(3) «Αλλά βεβαίως ο Θεός και πατέρας του, επειδή είναι ασώματος, δεν θα μπορούσε να έχει δεξιά ή αριστερά. Διότι αυτά είναι σχήματα των σωμάτων.

Επομένως λοιπόν το μεν «κάθισε» δηλώνει ανάπαυση και απόλαυση της θείας βασιλείας· ενώ το «στα δεξιά του Θεού» δηλώνει συγγένεια και ίδια τιμή με τον Πατέρα» (Ζ). Το «κάθισε στα δεξιά του Θεού» είναι ψαλμική έκφραση που δείχνει την ανύψωση της θεωμένης ανθρώπινης φύσης του σε θεία δόξα και τιμή (τα δεξιά του Θεού). Ξαναπήρε δηλαδή την βασιλική του εξουσία, με την οποία κυβερνά τον κόσμο (Ματθ. κη 18) και την αρχιερατική, με την οποία προσεύχεται στον Πατέρα για μας (Εβρ. ζ 25, η 1) (δ). Οτιδήποτε και αν πράττει τώρα ο Θεός σε σχέση με μας, χορηγεί αυτό σε εμάς ή δέχεται αυτό από εμάς δια μέσου του Υιού του. Ο Χριστός είναι ήδη και ως άνθρωπος δοξασμένος με τη δόξα, την οποία είχε ως Θεός δίπλα στον Πατέρα προτού δημιουργηθεί ο κόσμος.

Μαρκ. 16,20 ἐκεῖνοι δὲ ἐξελθόντες ἐκήρυξαν πανταχοῦ[(1)], τοῦ Κυρίου συνεργοῦντος[(2)] καὶ τὸν λόγον[(3)] βεβαιοῦντος[(4)] διὰ τῶν ἐπακολουθούντων σημείων[(5)]. ἀμήν[(6)].

Μετάφραση: Κι εκείνοι βγήκαν και περιδιάβηκαν την οικουμένη, και κήρυξαν το ευαγγέλιο σε κάθε μέρος. Κι ο Κύριος ήταν συνεργός τους και επιβεβαίωνε το λόγο του κηρύγματός τους με τα θαύματα που επακολουθούσαν στο κήρυγμά τους. Αμήν.

(1) Στη φράση αυτή περιλαμβάνεται η όλη δράση των Αποστόλων, τμήμα της οποίας αφηγούνται οι Πράξεις των Αποστόλων (σ). Όταν ο Μάρκος έγραφε το ευαγγέλιό του, ακόμη και τότε οι Απόστολοι είχαν μεταβεί σε όλο τον κόσμο. Δες Ρωμ. ι 18 (b). Διότι «αυτό που γράφει ο στίχος πρέπει να το εννοήσουμε ότι έγινε την τεσσαρακοστή ημέρα, σύμφωνα με αυτό που εξιστορούν οι Πράξεις» (Γν). Η λέξη πανταχοῦ δεν συναντιέται αλλού στο κατά Μάρκον (γ).

(2) «Βλέπεις ότι σε κάθε περίπτωση προηγούνται τα δικά μας, και έπειτα έρχεται η συνεργία του Θεού. Διότι αφού εμείς ενεργήσουμε και δώσουμε την αρχή, ο Κύριος συνεργεί· ώστε εάν βεβαίως εμείς δεν δώσουμε την αφορμή, δεν συνεργεί» (Θφ).

(3) «Το λόγο του κηρύγματος» (Ζ).

(4) Συνεργοῦντος, βεβαιοῦντος, ἐπακολουθούντων είναι λέξεις που δεν συναντιούνται αλλού στα ευαγγέλια. Ανήκουν στο λεξιλόγιο των επιστολών του Παύλου (γ).

(5) Εν μέρει μεν με τα θαύματα, τα οποία γίνονταν στα σώματα των ανθρώπων, και ήταν οι θείες σφραγίδες που επιβάλλονταν στη χριστιανική διδασκαλία, εν μέρει δε και κατεξοχήν με την επίδραση την οποία η διδασκαλία αυτή είχε στις διάνοιες των ανθρώπων με την ενέργεια του Αγίου Πνεύματος «έδινε την μαρτυρία μαζί με τους αποστόλους και ο Θεός με θαύματα και καταπληκτικά έργα και ποικίλες υπερφυσικές δυνάμεις και θεία χαρίσματα, τα οποία το άγιο Πνεύμα διαμοίραζε σύμφωνα με τη θέλησή του» (Εβρ. β 4). Τέτοια υπήρξαν ιδιαίτερα τα θαύματα που ακολούθησαν ακόμη, η αναμόρφωση του κόσμου, η καταστροφή της ειδωλολατρείας, η επιστροφή των αμαρτωλών, η πύκνωση της τάξης των αγίων. Και τα θαύματα αυτά επακολουθούν ακόμη, και για να αυξηθούν όλο και πιο πολύ για τιμή και δόξα του Κυρίου μας και για καλό της ανθρωπότητας ο ευαγγελιστής δέεται και μας διδάσκει να λέμε Αμήν. Πατέρα ουράνιε, ας αγιαστεί το όνομά σου, ας έλθει η βασιλεία σου.

(6) Από τέσσερεις μεγαλογράμματους κώδικες που χρονολογούνται από τον Ζ-Θ αιώνα και από κάποια χειρόγραφα της Αιγυπτιακής και Αιθιοπικής μετάφρασης και από κάποια άλλα, διασώθηκε αντί για το από τον στίχο 9-20 τέλος του κατά Μάρκον, άλλο τέλος με λίγους στίχους που είναι το ακόλουθο: «Όλα αυτά που διατάχτηκαν (οι μυροφόρες) τα ανήγγειλαν σύντομα στον Πέτρο και αυτούς που ήταν μαζί του. Και μετά από αυτά και ο ίδιος ο Ιησούς από την ανατολή και μέχρι την δύση εξαπέστειλε μέσω αυτών το ιερό και άφθαρτο κήρυγμα της αιώνιας σωτηρίας». Η γλώσσα της προσθήκης αυτής παρουσιάζει μεγάλες συγγένειες και ομοιότητες με το γνωστό ανάμεσα στα συγγράμματα των αποστολικών πατέρων ως η Β΄ επιστολή του Κλήμεντος, της οποίας η συγγραφή χρονολογείται στο πρώτο μισό του β΄αιώνα μεταξύ του 120-130. Από αυτό προήλθε η εικασία, ότι και η νέα αυτή προσθήκη κατά τον ίδιο περίπου χρόνο γράφτηκε, ίσως στις αρχές του Β΄αιώνα. Τόσο από την προέλευση των χειρογράφων όσο και από το ύφος της ως τόπος συγγραφής της ολιγόστιχης αυτής προσθήκης, πιθανολογήθηκε η Αλεξάνδρεια.